

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

गुजराती कॉपीराइट विभाग

अनुक्रमांक ८८८५ भागक

पुस्तक नं. ७५१ १०८५०१२ २१०

विषय ५ - ३

1945 ^{center}
W/om

હેન્ડસમ બેલેકગાર્ડ.

રચનાર—ફીરોઝશાહ બહાંગીર મરઝખાન,

એમ એ, જે પી

તે “કાચીનો સાહુજાર,” “વારસે ના-ઝબુલ,” “અગ્રેમેન્-યુસ

સાથ એગ્રીમેટ,” “નસીબની લીલી,” “ધડી-ચપકો,”

“માસીનો મઝિ,” “જીવપગ જોરાવરી,” “મોહબત

કે-મુસીબત,” “કુકીઆઈ સાસુતુ કોનફેસાઈ,”

“અફસાતુન,” “માઝનદાન,” “આધતાપર

કોઈતુ,” “ખેમાન સગ્રહ,”

ઈત્યાદી ઇત્યાદીના કર્તા

સુબાઈ

બેહાંગીર બીં કરાણીના છોકરાઓ.

પુસ્તકો વેચનાર, પ્રગટ કરનાર તથા છાપનાર

૨૨૦-૨૨૨, પારસી બજાર, કોટ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ-સંગ્રહ

Published by M J Karani, Parsi Bazar,
Fort, Bombay

૧૨૮૦૬

Printed by P C. Appoo at the
New Art Printing Press
No, 204-226, Mapla's Compound,
Bora Bazar, Fort, BOMBAY

આ જેની દુન્યાનો નાચીક આવાજ ને મીનોઈ જ્ઞાનમાં
પુગતોજ હોય તો—સામળે,

બેહશતનશીન વાહણં લીખામહ માય !

“માયજી”ના મીઠા નામથી હું તમને છેલ્લા ૪૫ વર્ષો
થયા બોલાવતો ગ્રહેલો હતો

ત્રણ વર્ષનો હું બાપો હતો ત્યારથી તમારી જીભીના છેડા
સુધી તમે મને એક માયજીના માઝ્યા હેતથી ચાહ્યો—અને
છેલ્લી ઘડી તુલીક તમે મને ખરી માયાથી તમારા
જમઈ તરીકે નહીં પણ તમારા દીકરા તરીકેજ ગણ્યો

મારી તર્ફના તમારા વર્ષોના મુગા પણ મુસ્તકીમ વાહન
માટે માગ જીગરમાં આજે બી જે હેશાન ફરી રહેલું છે,
તેની એક અદના ઇધાની તરીકે, મારા લાલ અને બોલા

બેહરખાન લીખામહ માય,

આ મારૂ અદના વોલ્યુમ
હું તમને—તમારી પવીત્ર યાદમાં—
અર્પણ કરું છું.

તા. ૧૨ તમારા બેટા,
પીબમ.

જરાક તમારી સાથે બે મીનીટ !

નવમ્બર ૧૦ ! અત્રે એક કદમ આગળ ! પરવરગાનનો ઉપનામ માત્ર છુ કે આ મારી 'મીરીઝના' પ્રમમા પુનતરને ગાળે પાડવા માટે તેજે આજે મને ભાગ્યગાળી કર્યો છે

૧૯૨૪ નું વર્ષ અતરૂ ગીતે મારા બાપમા વાત રહી જશે ૧૯૨૪ ના જન્મગેહી નૌગેઝ પર મે મારો "માઝનદરાન" નાટક રટેજ દ્ય. —૧૯૨૪ ની પતેતી પર મારા હસેલાઈ ગયલા "અફ્સાતુન" નાટક ને મે નવેસથી પાછો જીવતો કર્યો ૧૯૨૪ના જીન મહીનામા હુ મા-એક વાહવા 'હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ' ને હતો નમતો, તડા ને ખડા ના માસીના ઓન્પીટાકમાયી મારે ઘરે પાછો કાઠ આન્થો—અતે ૧૯૨૪ નીજ ક્રીસ્ટમસ ઉપર આ મારા ખીજા માનીતા "હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ" ને બોચીમાથી પડી મે તમારી મનમુખ રજુ કર્યો છે !

"હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ"ના ખી ડગમની નાહણી થઈ ગઈ '૭ વર્ષાની વાત ઉપર ડટ-કટ-ત્યા- આ કથા મે 'ગપ મપ'મા આપવા માડી ત્યારેજ વાચક આજમની મેહબ્યાની ભરી પ્રમરાના હુઝગઓ ચાતુ મારે કાને આગા કીધા હતા પણ વચમા ગાડુ ગઢેગમા અટકી બેઠુ બીજી ત્રીજી પુગડળ નકાણો અતે જન્મયોતે મગમે આ વાર્તાનો પાછલા ભાગ હુ "ગપમપ મા નટવા- માકીનાઓ સુરી આગળ ચલારી શકયોજ નહી મારી દવાનત ના ટપકી મારી જવાની હતી, પણ જેગમા એ નોવેસ પોણી વાચી ચુક્યા હતા તઓએ મત આમ સહકારથી છટકવા દીધો નહી મે ખીનદર નવજ માનની ચાતુ મન્ન અતે ઉતર સાથ ત્યા તકે આકીના પ્રદરણા પુન ક્યા નહી ત્યા તડ લોધાએ મતે 'સખે ધાન ખાતા બી દીના નહી એમ કુ તો ખોટુ નથી

હવે આ રહ્યા એજ વાતાનો ક્તામ અનનાર' જગખી આચરી
 વગર 'હુ તમને આજે હોંટાને તપાસ છુ કે આ મારી નોંવેલ માટે હુ'
 મગર છુ-સા મગર હીરા હુ ધાડ છુ કે મારી આગળી બધી
 નવનકથાઓના કળા આ વાનામા કાઠક ઓર જુદી દીનાએ મારી કલમ
 અજમાતીને મે એક મનમાનુ પરીણામ નીપવન્યુ છે જુદા-પ્રદમ ના
 આ નોવનમા 'ઇમ્પરસનેશન' (Impersonation) યાને કાળના ખોટા
 અનનારમા એકા- કન્ટરને હમકાસી દર્શને વાતાનુ વળુ નવાવનાને
 પ્રયોગ બધી નમે જોગો નહી મારી બધી આગળી નોવેનોમા કાળને કાલ
 'ઇમ્પરસનેશન' સીધીવ રીતે દાખવ ચર્ક જરા પાનુ કે 'હેન્ડગમ
 મેન્ડગાડ' નો 'સેટ કાલ જુદાજ તોર પર દોરે કે વળી મીનુ
 મારી આગળી વાતાઓ મોટે બાગે પાગમી મમારી હતી આ મારી નવી
 નોવન મોટે દગલે પચગી-મારજની-કામમોપોનીટન-જે કોયે તે રગ
 પર રચાયલી છે

અને એક નીજ મુખ્ય મામદ પર તમાર લક્ષ એચરાતી અગત્ય
 વેળે કુ માનીત્ય નુતેચીનો, જેઓ મારા પુનકો કાઠક મારીક નજરે
 વાચનાની તકલીફ લેતા આવ્યા છે, તેઓનો બડમડાટ એજ કે કે હુ
 પીગમ હમેરા મારી નોંવેનોમા સ્ત્રી-ટાઇપોની નટકી જેટલી ઉડાણથી
 રૂ છુ નેટલી મર્-ટાઇપોની કગતો નથી હા, બા-આ ફગીયાદમા સેફજ-
 માજ વળુ છે એમ મારે પ્રમાણી- એગર કગાજ જોડીગે અત્યા
 તુલીક મે સ્ત્રી જતીના ચદ ઉતર ગુણુદોનો-ઓગતજનની જોરાવર યા
 પોચી બાબુઓ-અમળા રગની કેરેન્ટની મજલુનાઈ યા નવજાઈ-નો
 અબ્યાસ કરતા "Womanland" મા પુગડળ લેદર કરી છે તેને પા
 હીસ્સેમી "Manland" મા મે કરી નથી આજની જરાન પારસી
 છોકરીઓ કેવી હોય છે-કેવી હોવી જોઈએ-તેના મારા કલપીત પીકચરો
 મારા આગળા પુસ્તકોમા કારકાર તમને જડગે

વળી અમુક અગત્યની કેરેક્ટરના જોરાવર રંગો (strong colours)

ને જરામર પ્રગટવા માટે તેમની પછવાડે ફડા મગો (I push column) ની બેકગ્રાઉન્ડ આપ્યા જવાની દરેક દાખલામાં કાળજી રાખેલી તમને વાદ તો હશેજી જુવો ‘કેમ્બીના સાહુકાર’ની જોગવર કેરેક્ટર બાનુ પોદ ચાની પછવાડે લગાર નગમ પ્રતીતીની મેહરા પાગખને મઉચી પહેલી મારી લીટરરી ગટ્ટી તરીકે હાથ ધરી ત્યારબાદ “વારેસ ના કબુલ”ની તીખ્ખી તેહમીના દાદાચાનજી પાછળ ગરવી ગુલા મેહતાનો બેકગ્રાઉન્ડ આપી સ્ત્રી કેરેક્ટરના બીજા બે પીકચરો જમાની જોયા એજ મુવાન્ક ‘નસીબની લીલી’ની ગતી પચડી અને વન મુદના જેરી ઓન્તવાગ જેણી છોડ-રીઓ સાથે શેહરા મેહતા સગખી ગડ અને ગરીમ પુટલીનો મુઝામલો ડ્યો “જીવપર જોરાવર”મા અન્હાતુન કેટી દાનરને સગખાવી જોઈ “આઈતાં પર કોઈનુ”મા માઝનદગાન મીઠું મામજી અને બારે ગાડ પુરી નાગ્ન ગાડ સાથ નમાની અને સદ્ગુણી ફની ડગાની હેરફેર બાન્યતો ત્રાજવામાં તોલી જોઈ ‘મોહબત કે મુસીબત મા મહમ મનની હીમતવાન ડુમી ખાતા અન મતર વપની એડ માચ્ચી પણ કાચ્ચી “સીટ સેવનટીન” જાનુ જમાવાળા વચ્ચેનો તફાવત તપામી જોયો

ઓગતનો સંવેચી ત્રદ મદગુણ શુ ‘—વફાદારી હીમત, મીનજ, દયા, પતીવ્રતાપણ, ધરમમારી ઉદયાગ નગમાળ એડમાગીપણ, ખુદમીઝઝી સ્વભોગ નકની, મળતાવડાપણ, ઉદારતા, ધાર્મિક પરીત્રાન કે નીતીમાન દહતા’ તમારો પોતાનો નીચાન ગમે તે હોય—મે તો સ્ત્રીના સવાતમ આ ગુણોનુ મારી જુદા જુદા નાયકોઓ (heroes) ના બામમા નગમ—ગરમ ટેમપરેચરે અત્યાગ સુધીમા પુનકાગ રીને પૃથ્વરણ (jaatishan) કરી જોયતુ છે મે ઉપન દરગાવેલી સવળી અગળા ગટડીઝ માર માટે Rambles in Womanland સમાન હતી તેમની સાથે પુરૂષ પાત્રા બી મારા લીટરરી કેનવામ પર હતા ખગા—પણ તેઓ મારા આ જોગવર સ્ત્રી કેરેક્ટરોના એચીઝ આગળ ઝાપા થાને ફડા “દલગઝ”મા પાછળી પદ્મી લેતા હતા મને બી લાગ્યુ કે હવે મારા ઓગત જનતીના (female) આઈડીયલો પુગતી મખ્યામા મે અહી—તહી—અને મધળી દીઝાઓએથી હાથ ધર્યા છે હવ ડાઇ પુરૂષ કેરેક્ટરોની નગમ—ગરમ

બાબુઓ તપાસવાની મને હોવા થઈ

મરદ જાતની (male) આછડીયલો તો સો વેખેખેતા સો પ્રકારના જુદા જુદા હોય તો પણ—દયો-આ ‘હેન્ડસમ બેક-ગાર્ડ’ નોવત્તમા મેં ડાઁ બોમ દુખારા, યાકુખખાન ડીટ્ટેટીવ, ગણપતરાવ પીગવે, હોગમજી આટયા, મુસા ઉસ્માનજી, જેડી તીક્ષણ પ્રકૃતીની કેરકેટરોની સગાય જહાગીર મહેરહોમજી, ગોદરેજ જમાવાળા, એરય મમન બેહરામ, ધનજીરાહ બહમન ‘પાગમ’ જીવણ લાખા, જેડી નગમ પ્રકૃતીની કેરકેટરોનું માપ લઇને મરદ જાતની મનોદૃતીનું દિવન કેમ ચદ ઉતર આવે છે તેની એક Psychological ટટડી ઉપજાવી છે મરદ જાતના ત્રણ સંખ્યજો વીગે તમે અને હું કદાચ જુદા પડતા હોઇશું પણ એક પુરૂષની દહેરી સાચવટ, વકાર્ધ મથુરી ચતુરાઈ, સમયસૂચકતા, મોહબત, નીમજદલાલી, દીલમોઝી, ઉમંગી દીલગુદો પગદ બલજક ઉલટ વગેરે આ ચોપડીમા મેં સેદજસાજ રચીત ચીત્રો પાડવાની પેરની કરી છે તેજ મીસાવ એક પુરૂષનું બેન્ડગાડીઝમ વાગડીપણ, નીખાલરાપણ, નીમજદરામપણ આ નોવેલમા મેં ઉડતી નજરે જોઇ લેવાની કોનોન કરી છે એક જોરા-વર જુડી કેરકેટર સાથ ખીજ તેડીન જોગવર જુડી કેરકેટરને ટકકર સીલા-વવાનો મારો હાફરો અદીબી બોમ અને ચાકુખના બામમા હું બર લાખ્યો છું. બદમામ બેહરામ તાલુકદારને રજાતલ ફકીર ગાર્ડ સાથ ‘આછતા પર કાછતું’ મા મેં કેમ ડીખ્યો હતો તે તમને યાદ તો હશેજ ‘

પુરૂષ બળ (manly strength)—શારીરીક નહીં, પણ માનસીક બળ—અનેક પ્રકારનું આવ છે પુરૂષ નબળાઈ—તનનીજ નહીં પણ મનની નબળાઈ—તરેહવાર જાતની આવે છે ડાઁ બોમનું બેન્ડગાર્ડીઝમ યાકુખની બદમાલીથી જુદીજ કીસમનું છે આ બનેની જુગાઈ મહેમદુ ઉસ્તાદની લાફ ગાઈથી અને મુમા ઉસ્માનના મવાલીપણાથી વળી ઓરજ જુદી પડે છે જહાગીર મહેરહોમજીનું નાઈમત એકાતપણ, એરય બહમ નબહેરામની સ્વ-વીરાવાસ (self confidence) ની કોતાઈ સાથ સરખાવતા વળી કાછ ઓરજ જુદો ભાસ આપે છે એજ મુવાકેફ બંધી કેરકેટરોનું સમજવું આ નોવેલમા મેં મરદ જાતને તેના તીક્ષણ-શુદ્ધ,

ગરમ-નરમ, સમજા—નમજા ફરેક ખુણા (angle) થી ડીપી-ડીપીને તપાસવાનો પ્રયોગ કર્યો છે, અને હું ધારૂ છું કે પુરૂષ મનની માર આ સગવાયુ તમને બે ઘડી ઝાઝકે મનન કરવા ભોગ કરેકટર-સ્ટડીઝ પુરી પાડશે

ખાત્રી રાખજો માત્ર એક વાર્તા ચીત્રીને દીનશાળ દડાયા ને દીનુ-માય રડાયા જેવા કુકોજ રજી કરવાની નેમથી મેં આ પુસ્તક રચ્યું નથી. કથા લખવાનો હુન્નર (art of fiction) શું છે તે હવે જગ નરા હું સમજવા શીખ્યો છું અને જો તમે મહેરબાની કરીને આ કેતાય પ્યાનથી હુન્નરનીજ આખ્યોએ વાચતા જશો તો માગ જુદા જુદા મરદ પીકચરો જુદા જુદા ગંગો (shades) ની હેરફેર કરેકટર સ્ટડીઝ કેમ આપ મેળે રજી કરતા જાય છે તે તમને સમજ પડતું જશે

ત્રી કરેકટર સ્ટડીઝ અહીં છે ખરી-પણ અહીં માહતાય, મોતીયાત્ર દીનુ, રોશનઆરા પીરોજના પીકચરો બોમ, યાકુમ, મેહમદુના પીકચરો સાથ સરખામણીમાં પછાટ પડેલા તમે જોગો મેહરબાન મીઃ દીનશાળ મુદ્દલા પોતાની પ્રસ્તાવના મધે આ કેતાય તા શરૂઆતમાં કહે છે તેમ મારા પીકચરો રફતે રફતે પોતાની મેળે “ડેવલપ” થતા જાય એવોજ મેં અલખરો ગખ્યો છે ઠોઠી ઠાઠીને તે કરેકટરો એક છીણી અને હઠોડા વડે તમારા મગજમાં ઉતારવાની મને જરૂર પડી નથી એવી હું આશા રાખુ છું પછી જો કોઈ વાચનારના ભેજમાં કોઈ પછી ચીત્ર છીણી અને હઠોડા વગર ઉતરી શકતીજ નહીં હશે તો—તો પછી તમે અને હું શું કરીશું ?

તોઆહ ! એ હું શું ધુણુમાં ને ધુણુમાં ક્યારનો ટાહેલું માડી બેઠો છું ? એકદમ પાછો હું મારા “દીનાયા” પરજ આવીશ મુખમની હાઈકાર્ટના માનવત માળ જડજ—મુખામની ખારના સણગાર—પારસી કોમના મેહરબાન મુરખી—સાહીત્યના સાચ્યા રકોલર—મીઃ ડી એફ. મુદ્દલા એમ એ, એલ એલ ખી એડવોકેટ જેવા વીદવાન ગ્રહસ્થે આ પુસ્તકનો

“ફોગવડ” લખી મને માન આપ્યું છે પોતાની પ્રતાવનામાં મીંઠ દીનનાહજી મારે માટે જે બલાહના મળ્યુંતો ઝોચરે છે તેને દમમે હીસેખી જે હુ વાયક રોકિ તો હુ મને પોતાને આ દુન્યાને એક ખરેખરો ભાગ્યવતો માણુમ મમજન આ માગ માનવતા ખેરખાહ-મીત્રનો એમની પ્રસશા માટે અને એમણે લીધેલી તકલીફ માટે દીલાગ્નનથી હુ આભાર માનુ છુ એટલુજ કહીન કે એમનો દીવનામયો દીવાચો આ મારી નોવે-નની મોટામા મોટી મગફરી અને ઉત્તમમા ઉત્તમ ગોખા છે

ખીજી મગફરી અને ખીજી ગામા આર્ટ અને સાહીત્યના એક ખીજી માટેતા પુઝરીએ પુરી પાડી છે મીંઠ જહાગીર તાગપોર, ખી એ આર્ટિસ્ટે આ નોવેનની ફોટો-સ્ટુડીઝ લેતા દીવસોના દીવસો સુધી જેમ પોતાનુ તનમન પટકી નાખ્યુ છે, તેમ અમારો મહિનો ખી દમ આખર ડ્યો છે પછી જુવો તેનુ આ ચોપડીના ચીત્રોનુ અદ્ભુત પરીણામ ! નોવેન ખાગીકાથી વાચી-દરેકે દરેક પાત્રની કેરકેટરનો પુખ્ત અભ્યાસ કરીને પછીજ આ કામેલ ફોટોગ્રાફર-આર્ટિસ્ટે પોતાના ઉમદા પીકચરો ઉપગમ્યા છે મોડયો પસદ કરતી વેળા લાઘ જહાગીરે કેટલી હદ સુધી ઝાળજી ગમી છે તેના એકજ દાખલો આપીશ માલતામની કેરેટડર માટે એક ખુબસુરત બાનુનો ‘મોડલ’ તરીકે રોકવામા આવી—પણ તેના પીકચ-ગેથી જહાગીરને મનમાનનો સતોષ મળ્યો નહી બધા પીકચરો ગદ કરી જહાગીરે ખીજી ‘મોડલ’ ગોધી કાઢી—અને નવમરથી પીકચરો લઈને ખેડો ત્યારેજ આ બહાધર આર્ટિસ્ટ ધરાયો ! એ તે આર્ટની ખરી સેવા ! સામાશ, સામાશ ! હુ કહું છુ કે જહાગીર તાગપોરની આ મોતેખર પીકચર માળા મારી કેરકેટર-સ્ટુડીઝને એવી તો રામચાણુ રીને તમારી આખ્યો આગળ ધરે છે કે હું પોતે પણ ડગ થઈ ગયો છુ ખુદા એ મારા બલા અને બાહોશ લાઘને જીવતો રાખે આ કામ પાછળ જહાગીર તારાપોર જે મહેનત લીધી છે, જે કાચો બગાડ્યા છે જે દીવસો રોક્યા છે તેમ ખીજી કોઈ બધાદારી કામમા તમે એને ત્રણ હજાર રૂપીઆ આપો તો ખી એ નહીં કરે !

આ માત્ર પીકચરો લેવા પાછળ—“મોડલો” મેળવવા પાછળ—
ટાઇમ્સ પ્રેસમાં તેના બ્લોકસ બનાવવા પાછળ—આર્ટપેપર ઉપર તે
પીકચરો ‘ટાઇમ્સ’ પ્રેસમાં જ છપાવવા પાછળ ખારસો બે હજાર રૂપિયાનો
ખર્ચ બેઠો છે અને તે એક જાતની અજબ ઉલટથી ભાઈ માનેકરાહ
કરાણીએ આ ચોપડીના સબધમાં માથે ઉઠાવ્યો છે આ વાગ મારી નોવેલના
પબ્લીશરો પારસી બગ્ગરના પ્રખ્યાત ઉતસાહી ખીગદરો મેમમ ડગણી
સન્સ છે ‘હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ’ ને ધણાજ ફાકડા તોર ઉપર “ગેટ-ગપ”
કરવાનો મારો અને જહાગીર તારાપોરનો હરબ-ઉલરો ચેપ ને ભાઈ
માનેકશાહને બી ઉડી વળગેલો દેખુ ! એઓએ જે દીલમોઝ ઉમગથી
માહરા આ વાલ્યુમને સઉથી સાગમાં સારા આગરે બાહરે પાડવાની
આતુરતા બતાવી છે તેનો ઉપજાર હું સહેજમાં ભુલીરા નહીં

છેલ્લે મારે હેશાન-બગ દીલનું હેશાન-નામાડીન ઝાગન્બીચન
દ્રામાડીક કલ્પના માગ હેતવતા હમશરીક ભાઈઓનું જાહેર રીતે
માન્ય કરવાનું છે આ ખીગદરોએ મને આ વાલ્યુમના પીકચરો
સળવવામાં, તે ચીત્રોમાં પોતે “પોઝીઝ” લેવામાં, જે ઇતેમ્મરીબરી
કાળજી બતાવી છે તે તેમના જેવા કુશળ આર્ટીસ્ટો માટે મુબારકબાદી
લેવા જોગ છે એમની મદદ વગર હું અને જહાગીર તારાપોર આ
પીકચરો રજુ કરી શકતેજ નહીં તેમાં ખાસ કરી ભાઈ હોમી માસ્તર,
ભાઈ ફગમ બલસારા, ભાઈ પીરોશાહ મીસ્ત્રી, અને ભાઈ પીરોશાહ
બાટલીવાળાએ મને જે કીમતી મદદ કરી છે તે માટે હું બેહદ એમનો
ઉપકારી છું ભાઈ અરફેશર ઈગનીએ પોતાની સ્ટાર કીમ મેન્યુફેક્ચરીંગ
કુ. ની બાહોશ લેડી એક્વેસીઝને અને એકટરોને ‘મોડલઝ’ તરીકે
મારા પીકચરોના કામ માટે ખુશીથી રજુ કરી મને જે સહાયતા આપી
છે તે માટે હું એમનો પણ બહુ બહુ આભાર માનું છું

મારી સદાની “દહાડાબળી” આદત પ્રમાણે બે ઇંગ્રેજ નોવેલોના
પ્લોટસને એકત્ર ગુઠી લઇને આ મારી કથાનું ઓગરીજનત ઈસ્ટુ તમારી
સામે મે ધર્યું છે વાતે ખુદાને વળી કેઈ એમ ના કહેવા બેસતુ કે

“પારસી સસારમા કલાણુ કેમ અને તે પારમી અઈગિઓ ચીણુ કેમ કરે ?”—આપુ, આજે પારસી મસારમા અધુ-અધુ અને છે એરી એક બી ચીજ નથી કે જે નથી અનેતી પારમી અઈગિઓ આજે શુ નથી કરતા, તેજ હુ તો જાણુતો નથી છતા-મારી આ વાતનિ બનવાડાળ સલવીત સીમાઓમા મઝેચી રાખવાની મે મઝેચી અનેતી તજવીજ કરી છે

ચાચો—સુખી ગેલે ! બેજ મીનીટ કયાગતી પુરી થઈ ગઈ છે ! મારી આ દસમી અદના કેગેરા તમાગ દવાતામા દવે રીજાગ માથ આજ સોપુ છુ-અને માગી લઉછુ કે જે કેકેપી કાઢ ધીતુ-કડુ-પોચુ-નગમ તમને લાગે તો મોટા મને તે ચલાસી લેગોજી

ખુદા તમને, તમારા વાદલાઓને, માટે નનુ માત મુબારક કરે !

લા દુવાગો લાઈ,

પીજમ.

તા ૬ થી ડીસેમ્બર ૧૯૨૪

રાશીદ ખીદડીંગ—કામાખાગતી સામે,

ન્યુ ચરની રોડ-મુબાઈ

પ્રસ્તાવના.

એક ડ્રી જન્મેલોજ કરી હોય છે—તે કોઈ બનાવટથી તયાર કરવામા આવેલો હોતો નથી આ કહેતી નોવેલીસ્ટો અને પ્રેમકથા (Romance) લખનાગએને પણ લાગુ પડે છે મર્વ સાધારણ આ સીદ્ધાંતથીજ આપણને એક કુદરતી જન્મેલા કરી (Born poet) અને એક કાફિયા મેળવનાર ચોપાઇ ભટ્ટ (Rhymster) વચ્ચેનો તફાવત સમજ પડી શકે છે—અને એજ દેખીતી નહણી આપણને એક જન્મથીજ પેદા પડેલા નોવેલીસ્ટના લખાણો તથા એક માત્ર નવલ કરી જાણનારાના નરજુમાઓ વચ્ચેનો ફરક ખુદનો દેખાડી આપે છે પહેલા પ્રકારના લખાણુમા આખી કથા એક છેડાથી બીજા છેડા સુધી મીઠસીદ્ધાંતમા એક વેહતા નાળાની પેઠે દોડતી ગ્હે છે, બીજી જાતના લખાણુમા તમે છેડા સુધી પુગો ને આગમય તમને વચ્ચે વચ્ચે પથગએના જાગૃદરન ડિમગએ નડે છે, કે જે કથાની મુખ્ય મેનદ્રલ ડ્રેડટર ઉપરથી તમારે લક્ષ્ય ચુકાવતાજ રહે છે

‘બીજમ’ની આ વાર્તા “હેન્ડસમ બેકગાર્ડ” એક પ્રેમ કથા (Romance) છે ગુજરાતી ભાષામા લખાયલી પ્રેમ કથાઓમા તે એક પહેલી પદવી લેરો, અને ગુજરાતી વાંચી જાણતા સર્વે પાઠસીઓ તથા હીંદુઓમા તે અતીસ્થ હોમ અને રસથી વચ્ચાગેજ એમા મહજમી શક નથી

વાર્તાના નાયક આપણો હેન્ડસમ બેકગાર્ડજ છે તે એક રીઝીશીયન તરીકે કેળવાયલો છે અને અસાધારણ ચપજાણુધી ધરાવે છે, પણ પોતાની ઢંચી વીંચ્યા અને બાહોશ મગજશક્તી તે દુર્ગંધી દીક્ષાઓએ હાકીને બરબાદ કરે છે તે જહાગીર, એરચ, ખાનખહાદુર ધનજીશા, માહતાય અને બેચરદાસ માટે દુગતમીઠ બદખખતીનુ કાળજીદ છે એક ફોરજરી કરવાનુ પોતાનુ સવજુ પાપ તે જહાગીરને ગળે ઝાળવે છે, માહતામને દુમલાવવા મથે છે, ધનજીશાહનુ છુપા ઝેરથી કાટજુ કાહડે

છે, અને પોતાના ગુનારોનો નવીજો તે આપવાન નીતે પામે છે. જહાગીરી તકદીર કાલ ઓગ ચીજ ગણુ હું છે પોતાના મામા રૂતમ જગનુ ખુન કરવાનો અને ફાગજી કરવાનો આગેય તન્ન વગર કસુરે પોતાને કપાળે ચાટાડીને નાહના ભાગતા તથા એકાન છડગી ગુજરતા એક ખીલકુલ બેગુનાદ પુડાવની આ એક તામીર છે તેનુ નીગદોગપાણુ આપડે બેચરદામ—કે જે ફાગજી કરવામા હેનમમ બેચર ગાડનો એક મળત્યો હમગીક છે—તથા એ- ચાર નામે અગવધી જાહે- થાય છે અબદુલ અને તેનો ભાઈ અગીજ જો કે મુમનમાનો છે છતા, પાગસી જહાગીરના અચાવ આરીને રૂતમ જગના ખુનનો પનો મેગરી આપે છે

રૂતમજગને પેટે યે ગેરીઓ છે—મનીજહ અને દાનુ મનીજેહ ને બાગચયરીજ ત્રણુ વપની ઉમરે તેણીના કુડામથી ડેટવાડ મવાલી ઓ ચારી લખ જાય છે, અને પાછાથી તેણી એક બેરીના રેન્ડોગમા માહતામના નામ તજે એક ગાનારી નાયકા તરીકે મમ જાનવે છે તથા આ જુદીન તરીકે ઉધરેલી છોકરી પોતાના પીત્રાઈ ગોદરેજને મળે છે —અને ગોદરેજ તે છોડીના જન્મની ખરી હકીકતની અણુનણુમા તેણીની ઉપર મોહી પડે છે પોતાની પહેલી ધણીવાણીના મગણુ પછી રૂતમજગ એક મદામેદન ખાનુ-રૌશનઆરા-સાથે શાદી કરે છે આ ઓગત નવાગને બેવકા નીવડે છે, અને પોતાના પાખડા ઉધાડા પડતાજ રૂતમજગના ખુન કરવા માટે પોતીડા યાગ યાકુમખાન સાથ અધાર કર્મમા સામીજ થાય છે યાકુમખાન હૈદગાગા સ્ટેટની નોડરીમા એક ચીફ ડીટેક્ટીવ છે એક જુદીન સ્ત્રી સાથ પગણી જવાની પોતાની બેવકુદાઈ માટે રૂતમજગને એક બેહદ ભારી અને બચકર કીમત આપરી પડે છે

રૂતમજગની દોડરી દીતુ એક સાચી પાગમણુ છોકરીની દાઢપ છે તેણી પોતાના પીત્રાઈ જહાગીર ઉપર ફીંદા છે, અને તે જવાન પોતાની તમામ મુશકેલીઓના સમાધાન માટે આ પોતીડી મામાની

છોકરીને બાલેમાલ આભારી છે દીનુ હેન્ડમન બ્લેઝાર્ડ ડા० બોમ દુખાશનો હાથ તરછેડી આર્યદે જહાગીરનેજ પરણે છે મોદરેજ પાછળથી મોતીબાઇને—આપણી આગલી માહતાબને—પરણે છે આ છોડીના ખરા જન્મની કાહણી આ કથા જેમ આગળ વધતી જાય છે તેમ તેમ રહેતે રહેતે ખુલતી ચાલે છે

આ આખી પ્રેમ કથા એટલી તો મોહ પમાડનારી છે કે તે જાણે એક પણ ખી હાથમાથી છોડીને બાબુએ મેળવાનું મન થતું નથી. વાર્તાના બનાવો એકમેકની પાછળ ઝપાઝપ દોડતા ચાલે છે જો કોઈ મને પુછે કે આખી કથામાથી કંઈ કેરેડરે મારી ઉપર મઉથી નધુ ખેચાણુ જ્યુ છે તો હું કહુ કે માહતાબે શરૂઆતથીજ હેન્ડમન બ્લેઝાર્ડનો શુ ફેજ આવશે તે જાણે હું લગભગ આગમચેતી કરી શકતો હતો, પણ માહતાબનું નમીય કેમ ઉઠ્યો તેની તો હું આગાહી કરી રાડ્યોજ નહીં આ પાકળદ નીન્દોરા પુટલીનું આપ દે શુ થયો તે જાણુરાની પ્યાસને સખએ હું એક પ્રકરણુ પગથી ખીજ પ્રકરણુ ઉપર ખેચાતોજ ગયો પણ માત્ર કથાના ઊંચડેજ મે જાણ્યું કે શુ કર્મ આ છોડીના ભાગ્યમા લખાયલું હતું

આખા 'જોટની યોજના (Conception) પરેજ નાદર છે અને તેની બજાવણી (execution) એર ખી વધારે નાદર છે આ આખી વાર્તાનો એક અમુદ નીતી-ભાવાથ (moral) છે આપણી વચ્ચે વણીએ ગુજરાતી વાર્તાઓ, વણીએ ગુજરાતી નોવેલો, વણીએ ગુજરાતી પ્રમકથાઓ અને મધ્યાખ્ય ગુજરાતી નાટકો તથા ઓપેરાઓ મોજુદ છે, પણ માહીત્યની નજરે જોતા આ મધ્યાખ્યો માહેકા મોટા ભાગની એક ખામી એ હોય છે કે વાતા, નોવેલ યા ડ્રામાને પોતાનોજ “મોરલ” કહેવા દેવાને બદલે નમે તેના ક્તોને પોતીકી એક યા ખીજ કરેકટરની માગફતે નીતી અથવા નીતીશાસ્ત્ર ઉપર લખાણુ ભાગાજો આપતા જુવો છો “હેન્ડમન બ્લેઝાર્ડ” આ ખોડથી ખીગડવા પામી નથી એમ જોઈને ખુશી ઉપજે છે ખુદ વાર્તામાથી લગવ દર્શાવે તેનો નીતી-ભાવાર્થ પ્રગ-

ટવા પામે છે, અને અહીંજ બીજા લખનારાઓ ઉપર પીળમ મગ્ગા
નર્ત્યોની બીનહરીફ સરસાઇ આપણે જોઇ શકીએ છીએ.

પાગસી જરતાલીક્રમ અને પાગસી સાહિત્યમા નામ ઝાહડી ચુક્યા
એક ખાનદાનની અદ્દ જન્મ લઇ પીળમે પ્રખ્યાત મરઝમાન કુટુંબના
નકથી ઉચાના ઉચા લક્ષણો (characteristics) જળવી રાખ્યા છે—એટલુંજ
નહી, પણ પોતાની કવ્ય લીટરરી કાબેલિયતના જોરથી તેમજ પોતાની
ક્ષમતા બળથી લીટરરી લાઇન માહેલા પોતાના બીજા ભાષણનો કરતા
ત્રણગણ સપાદન કાઢી છે “હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ” આપણને દેખાડે છે કે
જેમ આ પ્રાકૃતિક (Physical) સૃષ્ટી (Universe) પર અમલ
કરતા કાયદાઓ છે, તેમ નીતીઆધીન (moral) સૃષ્ટી પર આકાશ ગણ-
નાગ કાયદાઓ બી હજી બોગવે છે લવાઇને છેડે લનાઇજ છે અને
ભુરાઇને અજમ ભુરાઇજ છે જહાગીર, દીનુ, માદતાબ, ગોદરેજની
છાંદગીના ખતમ ચતા ખતાવા પહેલા પ્રકારના કાયદાઓનું ચીત્ર દોર છે
યાદગમાન રાશનઆગ અને હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડના ફેજ બીજા પ્રકારના
કાયદાઓના દાખલા રજુ કર છે

આ આખી કથા પ્રસીદ્ધ ફોટોગ્રાફર તાગપોરવાળાના નામ મહીત
આગન્તા થયલા પીકચરોથી દીપી રહેલી છે આ દલગત્રેશનો બેહદ ચીત્ત
ભ્રમ કરનાગ છે—અને એવી પ્રત્યક્ષ મોહક પીકચરો બીજા કોઇથી
ગુજગતી પુસ્તકમા મે તો કદીથી જોયા નથી દરેક પીકચર છુદુ લેતા તે
એક હુન્નગમદીનો નમુનો (sample of fat) છે ફોટોગ્રાફર આ કથાના
ખગા ખીરોટમા સપુર્ણ રીતે ઉતરેલો દીસે છે, અને આવા એક આર્ટ
સ્ટીની પસંદગી ગવા માટે માને પીનમને મુશ્કેલપણાદી આપનીજ જોઇએ
આપણે ઉમેદ રાખીનું કે બીજા લેખકા જેઓ ગુજગતી સાહિત્યને પોતાના
લખાણોથી દીપાનવા આહતા હોય તેઓ પીનમનેજ પગલે ચાલશે

હું આરા ગાપુ છું કે આ પુસ્તક ખગ સમીન સાહિત્યનો ફરેક
આશક વાચકો આ જગતમા સખ્યામધ ખાઉ કરકુ જગવેરી સ્વભા-
વના ધારાના છે કશુક આદમ જનને ધીકારનારા રડતી સુરનો છે,

ધન્યુક દોઢયતુર લાલપુગરગો છે કે જેઓ પ્રાદીપી સાહિત્ય જે મળી-
 હોતુ નથી તેને જસ રદ્યાતલ લેખે છે એવાઓને હું તેમનાજ
 “સેગ્વા” મા ઉકળવા દઈશ, અને તેમનીજ ધરગતુ ફીલસુફીમા માલવના
 દઈશ મારા સખુનો તો જે જે આસામીઓ એક નોદમય અન્નધુદ્ધી
 અને નોગમલ કરપના શક્તી (Imagination) વગર છે તેઓનેજ હું
 લાશુ પાડીશ ભણે તમે એક કાયદા શાસ્ત્રી હોવ, એક તખીય હોવ યા
 એક ઇજનેર હોવ—મને તમને ખાત્રી આપવા દે કે આ પીગમના
 અથમાથી તમને ઉત્તમ ગહત યાને “ગેકીએશન” મળશે આ ગર્યાતથી
 છેડા સુધીનું એક મોહક (fascinating) વાલ્યુમ છે એક માસ્તર
 લેખકની ક્લમથી બગપા થયલું આ એક લીટરરી માસ્ટરપીસ કે એ ગદ્ય
 (prose) મા લખાયલું ગદ્ય (poetry) છે હું ક્વા છઠ્ઠું છું
 આ કર્તા ઇંગિનીયન તવારીખના કેટલાક પ્રખ્યાત અને નામાકીન બનાવો
 પોતાની પકાયવી, માતબર અને સુગમ ક્લમથી લાયક થઈ.

લા

દીનશા એક. મુદ્રણ

ન્યુ મરીન લાઇન્સ

મુબાઇ તા. ૨ જી ડીસેમ્બર, ૧૯૨૪

સા ૧ ની)

મીસા હોતુ ફરતમજંગ વડીલ.

“હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ.”

પ્રકરણ ૧ લું.

ખીસી જાળે ! નવાળ રસ્તામજાગ બહાદુરની “દાળ બર્ગા”
ગયલી છે.

“પપા, તમે મને બોલાવી ?”

નવાળ રસ્તામજાગ બહાદુરે પોતાના બરાવદાર બવા સેદજ કુચકયા
અને ધણુજ આસ્તેથી ડોકુ ફેરવી મારણના ઉબરપર ઉભેલી પોતાની
ઝેકપુરી લાડકી બેગી ગમ જોયું

“હા—અદર આવ, દીતુ મને તારી સાથ કંઈ વાત કરવાની છે”

સત્તર વર્ષની તે ખુશસુરત ખીલતી રૂપસુદરી યુવયુવ પોતાના
પેદરના સીટીંગ રૂમમાં દાખલ થઈ અને નવાળ સાહેબ એક ધઝીયેર પર
બેટીને પડેલા હતા તેની સામે એક નીચી માદીની ખુરસીપર ગોઠવાઈ બેઠી.

નીઝામી સલતનતના આ માથેનોઝાર પારસી નવાળ બહાદુરને ખબે
આજે કાણ જાણે કાણ ચઢી બેઠેલું હતું ! તેવણની ઉમર માગયે પચાસન
છપ્પન વર્ષની હશે—પણ તેમનો હંમેશનો શાત સોહવામણો મુખડો
હમણા કાઠક બાતેનની ઉઠાસી, નાહમેદીથી એટલો ઉતરી ગયેલો અને
નારુઝ નાશાઝ દીસ્તો હતો કે સાઝના ઝઝકલામાં તેવણ ૬૫—૭૦ વર્ષના
એક ધરડા ડોસા હોય તેમ દીસ્તા હતા

ધરવી સન-૧૯૦૬ ના સાલના માર્ચ મહીનાનો તે બદખખત દીવસ
હતો નીઝામ સરકારની હકુમત તળે વર્ષ દહાડે દોઢથી બે કરોડ રૂપીઆની
આબકારી ઉઠસ પાઠસ કરનાર, હૈદ્રાબાદ દખણમાં મંજવર મહેલો અને

આલીશાન મકાનો ધગવનાર, બહા ધનેતર અમારોને બાળુ એસાડે તેવી બમે શોડાની ગાડીઓ તથા વીસ વીસ હજારની મોટરકારો ફડકાવનાર આ નીઝમી રાજ્યનો નસીમવત સુખવાસી લેખાતો લક્ષાપતી શાહ સોદાગર— હેદાબાદનો આ મશહુર ઇઝારદાર નવામ રસ્તમજગ બહાદુર—આજે સાજે ચદરઘાટ મધે ખરતમાદમા આવેલાં પોતાના બાગેબેહેસ્ત જેવા મનોહર મકાન “મની મનઝીલ”ના પોતીકા “પ્રાઇવેટ રૂમ”ની અંદર બેકરાર અને બેકલ જીવે કપાતે હાથનો ઠેભો દધ આરામ—ખુરસીમા હગલા મીસાલ અરડાઇ પડેલો હતો.

થોડીક પળ દીનુએ મુગીમંતર તેવણની આગળ બેમીને બે મોટી કાળી બમ્બર આખ્યો વડે પોતીકા આ વાહવા પીતાના કુમલાયલા મહેડાનુ અવલોકન કર્યા કીધુ તે એક વારનો ખુશમીગ્નજ ચેહરો દેખાઇતી કાઇ નાસીપામી અને ચીંતાથી ઝમોલાઇ ગયલો હતો. નવામ રસ્તમજગના માથાપરના તેમજ તેમની ‘ટ્રીમ’ કરેલી બેટી દહાડીના બાલ જગેજગ પાકીને તમામ સફેદ થઇ ગયલા જણાતા હતા.

દીનુ ! તે લાગણીવાળી, જુસ્સાવાળી પુત્રીને પોતીકા બાપની ઉપર જીવ જાન હતો ખીયારી આ મા કે ભાઇ તથા બેહેન વગરની એકળવઇ છોકરીનુ આ જ્ઞાનમા હવે તેણીના પ્યારા પીતા સીવાય ખીજુ હતુંખી કોણ ? અને નવામ રસ્તમજગ રચભાવનો ગમે તેવો તીખ્ખો, મીઠ્ઠાનો આકળો અને ખીજી ત્રીજી રીતે અભાગ્યો હોવા છતાં આ દીનુ ઉપર કટલો જીવ રાખતો હતો. તે છોકરી ઉડીને પપાની આગળ ગઇ અને તેવણની ઇઝીચેરના હાથાપર બેઠી—

“શુ” છે, પપાજી ?—જીવને સારું નથી ?”

નવામ રસ્તમજગે પોતાના ખીસામાથી રૂમાલ કહાડીને પોતાનું આખું મોઠો ખુબ ધમડીને નુછયુ—અને પછી એક નીસાસો બેચી હલવેથી પોતાનો હાથ પોતીકા વાહલાં બચ્ચાના બરડા પર મેલ્યો—

“મારો જીવ કંઈ આજે સહવારનો ચુંદાયાજ કરેછ, દોના બસ મને કંઈ ગમતુજ નથી—”

“પણ પપા, તમે કંઈ સહવારનું જમના નથી ને કવડુ બુખે પેટે—”

“અરે બીજી ગીયું જમવાનું ? ખાવાનું જોડિય કે મને કંઈ યમ આવેજ”

“કોઈ ડાકટરને ખોજાવોની તાહરે ? એમ શું કરોજ જો ?”

“નહી-એ બધી મગજની બીમારીની મોઢકાણુ છે દીતુ-હું મેથાર મહીના જેઠે નીકળી જવા માયુજ”

“હા પપા તમને દેખઈતી ‘એન્જની જરૂ’ છે વગી તમે તમારી ગીત પ્રમાણે આદીસમા ઓવર-વર્ક કરતા હોશો ? મુતુ કામ તો મેજનું છે-તમે તમારી તખ્ત મબાજોગી તો ! ચાલો, તમે રેહના હોત તો આપરે રીકાગમાન ચોરો વખત જમ આજો.”

‘નહી-હું’ ધારજ કે હું’ એખરોજ જવથ તો બેઠતર થશે મારો વીચાર હાંદુનાનની બાહર, ઇરાન કે છજપટ તરફ, ચોડો વખત જ માત મહીના બપોરો આવવાનો થાયજ દીના. તુ તેટલો વખત અહીં સુતાળાઈ સાથે બરામર રહેશે કેની !”

“બરામર નહી રેઢવથ તો શું કરશ ! સુતા કુત્ર મારી આગળ છે પછી મને કોણી બીહીક છે, પપા ? તમારી તખ્તિયતને ખાતર જઓ તેનું કંઈ નહીં-પણુ મરે, આદવા આદવા છેક ઇરાન કહ જવા નીકળા ?”

“બસ મને અહીંથી છેક દુર કેડે નીકળી જવા ગમેછ આપ પેત્રા મુજી નાપાક દુકતના નહમી જવાની ખમર મે સમજીછ તહરથી માહર દીજ ઉચટ પરી ગીયુજ મને હવે હેરામાદની સોમાયરીમા નહોતુ દેખારતા બારી પરેજ ને-ને વરી-વરી બીજુ અયુજ મને અકારે ઝેર ભામેજ કોણુ જાણે શું છે-હરેક માયદમા ખમ મામલો હમણા પાકો આવેજ.”

નીચી મુડી સાથે શોકાનુર ગમગીન મ્હોડે બોલપર બીલાવેલા કીમતી પરશીયન કારપેટને ટીકતી દીનુ ચુપચાપ બેસી રહી તેબ્બીના ગોરા ઘટમાર મ્હોપર એકદમ દલગીરી અને ઉઘાસી ફેમાઈ ગઈ હતી.

“શુ વીચારમા બેઠીછ ?—મુગી કેમ થઈ ગઈ ?” કસ્તમજ ગે તે છોકરીને બાબુભાઈ સેહજ હલાવીને પુછ્યું.

“શુ બોલુ, પપા ?” દીનુએ અત્યંત નસોસ અવાજે ડોકી નમાવે લીજ રાખીને કહ્યું, “તમે મને તે બીચારાને વસ્તે જરાખી તુમરો વટીક તમારી આગળ નહી કહાડવાને—”

“બીચારો ? બેવકુફ છોકરી !” હજુર તુ તેને બીચારો કહેછ . જોલભાઈ નાહસી ગયેલા એક બદમશ્વ બંધવાને તુ બીચારો કહેછ . તાર બેજુ ગીયુછ, દીનુ !”

“ચાલો પપા—તમને એ વત ગમતી નથી તો બીજી કંઈ વાત કરો.”

“મારા બીજા ત્રીજા સતપમા પેલા ચડાલ પોરીયાને વાસ્તેતો આને તારો વાહીયાત ધખારો સઉંની મોટો સતપ છે દીનુ—જે મને સાબળ ! તુ જાણેછ કે એ દર મખોર દુમ્તાએ મારી પેહડીમા મર નીમક ખાઈ ફારજરી કાધી ને એને પાય વરસા ટેપ મળી, તે દહારથી મે એનું નામજ બારી મુક્યુ એ મારી પોતાની બેહેસ્તન બેહેતનો એક પુરો દીકરો થયો તો શુ થયું—એણે પોતાને કપાએ ડામીજની કાલી લીંગી ચોટાડી એટલે બસ મરે મનથી એ મુતેલા મનાખી મદતર છે મારી સીપદરામાદની આશીસમા કક્ષીયર તરીકે એને હુ દર મહીને ૬૦૦ નો પગાર આપનો’તો તે એને ઓછો પરીથો ! મારો જાણેજ ને મારો બરીપનો વારસ જે માણસને હુ લેખનો’તો—જેને મેં પાલ્યો, પોલ્યો—ને બદકાર બેમમાન એક ફારજર નીવડ્યો ! મારોજ પગ તેણે કરડીયો—ને આખરે તે પોતાને ફેજે પુત્રો તે ચચલશુરા જોલમા કહરાયલો ઉતો તેટલા મારા જીવને જપ ઉતી, પણ તે નાપોકાર આજે આઠ દહાડા થયા જોલભાઈ છટકયોછ—ને મને નીચાંખી અમલદારોમાં બોલ મારી પરી જાયછ એવા એક બેલગામ હરડતા—”

“બમ પપા ! ખીજી કંઈ વાત કરવાની નહીં હોય તો હું જાઉં ?”

દીનુ ઠડાક દેતી કે ઉડીને ઉભી થઈ હતી. એક તીખખા પીતાની તે એક તાતી પુત્રી હતી ! બહુજ ઠરમામા કુચ્છરે એ હાથ દેઈ તેણી નાકના રીફડા ફૂફડાવતી પોતાના તપી ગયતા પેદરની સામે ઉભી તેણીની છાતી કાઠ અબ્બમ ઉરકેરખીથી ઉઠાતી હતી

“તે પોરીયાની પર હજુર તું મરી શીજી, દીનુ ?”

“હું મરી શીડું કે નહીં રીડું તે—ખીયારા આપરા ધનપુષના જહા-ગીરને વારને હવે એક સરખુજ છે ચાજે નસ દહાડા થયા તે જોલમાથી નાહસી ગીયો એમ આપરે જાણુજી, પણ તે પાડો પકરાયા વગર રેહવાનો નથી—ખામ કુડી જાહેરે તમે પાા,—તમે તેના મામા જેવા આટલા સખત ને કરડા થઈ—”

“ચુપ ! ચુપ ! એમ ખાલી બકવા ના કર ! શું હું તાહેરે આમળ રેહીને જહાપનાહ ફુજુરના એક નહમી આવેલા મધવાને માગ છાપરા તમે આશરો આપુ ?—તે મી એક પુરવાર થયના ફારજરરને ?”

“જાહગીરે ફારજરી કાધી હોય એમ હું કબમી માનતી નથી—તે માનવાનીખી નથી પપા, હું દતગીર હોઉં કે તમે આવ અલ્લુમમતી વાત કાહડીને નાહક આપણા બેડના દીલ દુખાવેા”

“વાર સામળ—મારા માથાપર હમણા એક ચોકકમ ખીજે બોજે એવો છે કે જેની આગળ અય તારા સોમતા જહાગીરનું દુખ કામ ચીજ નથી !” ફરતમજગ હવે જરા નરમ પણ દુખી અવાજે બોલ્યા “દીનુ મને પ્રોમીસ આપ કે એ ઠંગાલ છોકરો જે બરાનો છુપાનો બહો બહો આપરે નહ આવવાની પેરતી કરે તો તું તે પાણી પીવખી ઉભો રેહવા દેશે નહીં મે સુનામધને ને માણસોને તો કેહી રાખ્યું કે મારી ઝેરહા જરીમા એ પોરીયાને અહો પગ મુકવાખી નહીં દેવો સમજી કે, દીનુ ?”

“હું સમજી !”

“એમ ક્ષણે મીઠાજ ના કરો, મીસી મામા તમારે સમજવું જોઈયે કે નીચામી રાજના એક મોટા ધજારદાર નવાળ તરીકે મારેથી એક છટકી મથેલા કમીજ બધવાને આશરો આપી શકાયજ નહીં, પછી તે આપણા કુટુંબનોજ છોકરો થયો તો શું થયું ? શું—સમજેછ કે, દીતુ ?”

“અચ્છ—હું સમજું છ. બીજું કંઈ કહેવું છ કે ?”

“હા—જરા ઉભી રહે ! એમ દોરાદોરીમા શાની પડીછ ? જો બેસ અહીંવા, દીતુ. હમણા તારા કમનસીમ આપની સાથ એમ તારે તણધને વાત કરવી નહીં જોઈએ મારે માથે શું આફત છે તે જો તું જાણે તો—ઉહ !—”

નવાળ રસ્તમજાગે બોલતા અચકી જઈને બેહદ કચ્ચાટથી પોતાનું માથું બે હાથો વચ્ચે પકડીને હલાવ્યું

“પણ છે શું—પપા ? જરા મને તો કેહો ? એટલી બધી ને શું આફત એકાએક આવી ગેઇછ ?”

“બોલ ના !—બોલ ના !—મારે જીવતરજ બળયું ! બસ મારું મ્હોત થઇ ગયછ—”

“તું પેલી તમારી નામીચી મુસલમાની બેગમના સબધમાં જરી કંઈ—”

“બસ ! બસ ! તેનું નામજ મારી આગળ ના દે ! આહ—એ જોરતની સાથ મે નેકા કરવામા મારી જી હમીની મોટામા મોટી ભુલ કીધીછ”

“ને ને ભુલ તમુને રેહી રેહીને આજેજ માલમ પડી કે, પપા ?” દીતુ બેહદ કડવાસથી બોલી

“તું મારા દુખ પર કાહમ દેવા, માંગેછ—છોકરી ?”

“તે મુમ્મ બસતે ગેઇતું નામ દેતા મારો જીવ ગયછ—પણ પપા ! મારે લોહી આજે તમે બે રીતે ઉઠાળી મુકયુછ ! તમે હવે ગુસ્સે થાઓ કે ગમે તે થાઓ આજ સુધી મારે મોહનું બધ ઉતું—પણ હવે આજે તક મલીછ તાહરે હું પુછુંછ તેનો જવાબ દેઓ ! તમુને જરા વીચાર

નહી આયો કે તમે આય ઉમરે મારા જોવી એક મોટી દીકરી છતાં આય એક બે બહામની ત્રીસ પાત્રીસ વરસની મુઠ્ઠા મુસલમાનીની સાથ પાછા બગન કીધા ?—આય સોબપતી તમારી રોશનવ્યારા બેમમ સાથ બે વરસની વાતપર તમે નેકા કીધા તાહરે તમુને હીલમા મારે સારું—”

“ ખામોશ ! તુને કેટલું કે એકદમ ખામોશ રહે ! હીનું-મને વધારે ઉશકેર ના ! હું તુને—”

“ જો બેગમને મલકપેડમા તમે ચહેલમહેલમા રાખીશ—પણ એ કસકુનમ ઓરતને વારને આપુ હેદરામાદ આજે થુ બોલેછ તે, પપા, તમારા કાન પરતો આધુજ હોશે !”

રૂસ્તમજી ધરગર કરતા કે ઇઝીયેર પરથી ઉડી ઉમા થયા

“ હીનું !” તેવણે એક બખરદસ્ત ખરાડ મારી “તારી મગલ નથી કે એ બાબદ વીશે વાત કરે ! જો એક બોલ વધારે તું બોલશે તો આજે રાતે અબ્બડી કુ આય મકાન છોડી જવજ ને કદીખી પાધુ તર મોહનું જોવજ નહીં”

“ હીક છે—પપા તમુને નથી ગમતું તો જવા દેઓ ! બોલો હવે, તમે કાહરે બાહારગામ સધાવવાના છેઓ ?”

“ કાલે !”

“ કાલે ?—ઓ પપા !—”

“ હા, કાલે બપોરની ત્રેનમાં કુ જતો રહેવજ હીનું—બે આએ થોડા બેનક એકા છે—મારી સહી સાથ ‘ઓરડર’ના છે નીઝામ રટેટ બેકમા સારું હજાર રૂપીયા છે તેમથી ખરચ જોગા ગમે તેમ વાપરજો બાકી જોઇએ તે આપરી સીક્સ હરાબાદની ફર્મ પર લખશે તો મે તે લોકને ફરમાવ્યું કે તું કહે તેટલા રૂપીયા તારે ખાને બેકમા જમે કર્યા જશે”

“ મુવા રૂપીયાને કાહ સેકો તાણોછ ?—પણ તમે કાહ જશે તેનું કંઈ હર ઠેકણું ?”

“હમણા કમળ નકરી નથી. હું અલખત તમે લોકોને ખરાખર મારે એકરેસ વખતો વખત આપતો રહેવશ જો દીનુ-મારી દીકરી-હમણા તુ જરા ગુસ્સે થઈ, પણ સામલી લે ! અય જ્ઞાનમા હવે મારે તુ સૌવાય બીજી કામજ નથી પેલા જઠાગીરને મારો વારસ કરવા ખારતો’ તો-તે તો બધી ઉમેદ ધુળમા મળી--”

“વળી પાછી તમેજ એ વાત છેરાછ અ, પપા !”

“તું જાણેછ, દીનુ, કે મારે પેટ ખોદાયે એક ખેટા નથી આપયો મને એ દીકરીઓ પરવરદેગારે આપી તેમાની એક તો આજે ૫૬૨ વર્ષની વાતપર કાંઈ છુપે હેરેમન ખરીસ મારી ગોદમાથી ચોરી ગીયો આજની ઘડી ક્રુધી તે બચ્ચાનું તુ થયુ તે આપણે કાંઈ જાણતા નથી દીનુ-તરેથી એક વરસ વડી બેઠન-મનીજેહ--જો આજે હોતે તો ૧૮ વરસની હોતે ! પણ તે તો હવે જીવતી કાઢથીજ હોય ? જીવતી હોતે તો તેને પતો મળ્યા વગર રહેતેજ નહી તે ત્રણ વરસનુ બચ્ચુ હતી તહરે તેને કાંઈ બેઠનમાથી ઉઠાવી ગીયુ જો આપ એકાલ પેનટીંગ ! એ તારી બેઠન મનીજેહ જ્યારે ૩ વરસની બુચી હતી-તે તું એ વરસની બેગી હતી--તે વખત ! છે થુ બુચીકુન તે મારી મળી હતી ! આહ--તેને કલ જોવા દુખસુરત ગોરો ચેદરો હજી મારી આખમાથી ખસતો નથી એ મારાં બચ્ચાને કાણ ચોરી ગીયુ-કાય ચોરી ગીયુ-તે એક એવો જાણુન બેઠ છે કે જે કાંઈ ઉઠાવી શકતુ નથી મે ભલાભલા દીટેકરીવો બોલ્યા રૂપીયા પચાસ હજાર સુધીના ઇનામો જાહેર કીધા, પણ ફાઈટ ! આજે ૧૫ વરસ થયા કાંઈ પતોજ નથી મનીના ગુમ થવાથી તારી માયને જે કારી લા લાગો તેના ગમમા તે બીચારી એ વરસ રેહીતે ગુજરી અય મારી મરનાર બેઠન ધનમાયના જઠાગીરપર મને બધી આશા હતી તેથી બગ થઈ ગેઈ તમે એ મામા કુછનાઓને સુખી થયલા જોવા હું માગતો’ તો--પણ તે સ્વપનો મલાસ થઈ ગીયોછ”

(૫૧૮)

જવાબ રેતમજંગ બહાદુર.

ધીમા ગમગીન અગત્યે આટલું પોતાનું દરવાન મેલી રહી નવાળ
ખણાજ દત્તગીર છાંવે એ તણુ પણ આખ ખાળને યુપ પડી રહ્યા

“શું કામ તમે આજે એ વાત કાઢરી, પપા !” દીનુએ અતે
ગળગળને સાદે કહ્યું

“તારી માસીના એ છોકરાઓ ફક્ત હવે માગ સમાઓમા રહેવા—
પેલા કતકતાવળા મીનજના જોગીયાઓ—પેલા જસારાળા બમ્મઓ પણ
એ જોદેજ જમાવળા ને શીરજ જમાવળા મેણુ મુચેલા છે તે લોક તો આપ
પેલી બેગમ સાથ દુ પરગીયો નેથી એસા મીઠાજમા આવી એસા છે કે
અપુને આજે નજમે વરમ થયા મ્હોનુંમી દેખડયુ નથી કે નથી એક
આમ્હેબી લખ્યો અને તે લોકની બલ પીકર છે !”

“હાગે !—આતોળી, એ શુ બગીયુ ટાહેયુ ! તમને કછ કારી બારી
નેમ્હેક, પપા !”

“તરી ! મને કછ જોઈનું નથી મે તુને ફક્ત એટલુંજ કહ્યું આજે
ખાસ મારા એરડામા બેનાવીછ કે જને તુ ના ! માપને સુખી મરવા હવે
માગતી હોય તો ડાહી દીકરી થમને મે ચીજ કરજે નીનુ—તરી, એમ
અખાડા ના કરી જ જરા થોભ—હર સામગી વીખા વગર દુ તુ ને જવા
દેનાતો નથી એ ચીજ બમ કર—તે દુ સમજશ કે તુ મારા સુમતી દર-
કાર કરેછ એક ચીજ તો એ કે અપ પેના રમતન દુકાનો રીચારજ
તારા બેગમ માથી કઢાડી નાખ —”

“ચીજ ચીજ, પપા !”

“ચીજ ચીજ એ કે કદાચ મારા જવા પડી ડાં બોમ દુવાજા જે
મુ તપથી આવે તો તેને અહીં આપણે તાઢ ઉતારે આજે મે તેને થોડા
દડાડાપર લખ્યુનું કે અહીં આપણે મેઁ આરીને ઉતરે—તરી કદાચ તે
આવશે તું એને દરેક રીતે—ઉભી રેઢી તો દીનુ. અમ શુ નહમી જવા
કરેછ ? હુ બોલુછ તે શુ ખાસ કાપુછ કે ?”

“વાર-પપા-હવે એ આવશે તો શું એને હું કંઈ રરતામા ઉભે રાખવાની હતી ? કે નહીં તો તમેજામા ધાસપર સુતારવાની હતી ? આવશે તો અહીં રહેશે-ને આજે પીશે !—તેમા હું શું વળી કરવાની છેઉ ? તમે બી કાંય તમારા ડોરા બારતા હોજો ?”

“નહી-દીનુ ! એમ ઘેલા ચેરા ચાલશે નહીં તુ મારા મનની વાત જાણેજ. મારા આગલા જાની દેરત બાપુજી દોતીવાળાનો એ દાકરો ડોક્ટર જહમન અસલધીજ મારા કુટુંબ પર રમેયો છે એ વેવાત જમને લડનને એમ આર સી પી, એમ આર મી. એમ થમ આયો-ત્યાર પછી મે જીવ સાથ ગાંઠ વાળી મુકયોજ કે એ મારો ભવીષ્યનો જમમ ને મારો ભવીષ્યનો દાકરો છે વોટ આ હેન્ડસમ ફેલો હી છઠા ને કેટલો મનદેલીજટ ને હુશીયાર છે ! દીનુ, એ બોમ કંઈ તુને નરો નથી અડ્યો ડગ્ગન વખત એ આરે તાહ અત્યાર અગાઉને રેહી ગેવયો છે દીનુ-મમ ડીયર મર્ન !—મારા જીગરની મોટામા મોટી ખુરી એજ છે કે આય બોમની માથ તુ સાર રાખે ને—”

‘ચાલો, મા-હવે તો હું જાઉંજ મુતુ કાઢરનું’ માર માથુ ભેળુબી તમારી માથ ચરી આધુ !”

“દીનુ ! કમ હીયર ! દીનુ ! !—”

પણ ચપ કરતી કે પીઠ મરડી દીનુ એક છણુકા સાથ એરડો છોડી મમ હતી

પ્રકરણ ૨ જી.

— * —

“ઓ માહતાબ ! તુ કોણ ફરેરતો છે ?”

૧૯૦૬ ની વાત કાઠ ઘણી લાખી નથી

આજે તેને પદર વર્ષ થમ ગયા પણ તેટલા અનસામો આપણી અલ-બેલી મુઆજના પ્રખ્યાત અટરોડ લતાની અદર કાઠ ઘણોજ નોખવા લાયક ફેમકાર થયો હોય એમ તો નથીજ ચાનુ ઘોષાટ, બાગી ત્રાશીક, રોજીદા

નાટકો, ખીજી ત્રીજી દલકી મોજશોખો, અને નીચમીન ઉચ્ચોગોથી રાત-
દીવસ ગજી ગજી ગજી થતુ આ “પીલાકુમ”નું વીચીત્ર જાડચન જેવું
આજે છે તેવું ૧૯૨૨ માખી હતું તેજ હરિશંકર ઠીએટરો, તેજ કગાલ
કાશીખાનાઓ તેજ ખોપટા સસાન પાનવાળાઓની ખેડકો, તેજ “કુંડા લોખું”
વાળાઓની હજીયોગી દુકાનો, તેજ કમકમાટ ઉપજવનારા ગદીના ચોકકમ ધ મો’

પણ બધી ધમચકરી વચ્ચે આટરોડ તાગદેવ અને મજગામના ત્રામ
સગમ ઉપર એક સગાર ખખડી ગયથી ઈમારતને બોવનળીયે તે વાર
આવેતુ “ધી કામમોપોલીટન હોટલ” પોતાના લાલ ચટ- મેટા પાટપાથી
અને ઉધાડ બધ થતી ઇલેક્ટ્રીક લાઈટ વડે આવતા જાએતુ ધ્યાન
ખેચતા લાલ કાચના એક સાધન-મોડથી પીલાકુમનું ગોથા એક ‘કનસ્ટી-
ટ્યુશન’ થઈ પડ્યું હતું ! આ નામચીન “હોટલ”ની અનમન આજે-આ
ધડીએ-નો ધનનસલ નથી, પણ ચડેદ પદર વર્ષ પર મુખના આ લતાપર
વસો બાગે કાઢખી “મુછાળો મુરખ” છેક એટલો મલો ઉજવરો હશે કે
જે આ આટરોડપરના મેમલુ-ખોળ-રાણુ-શીરગી વાહુની લોકોના મહા-
ભાગ દહેરી “રાનડે-વુ” થી અણુજાણુ હોય

‘કામમોપોલીટન હોટલ’ કેવું બપકામ ધ નામ ! કદાપી તમે આ
મટરોડના હોટલ માજેરડીકના કઈ જસોએક ઝોરડા અને ચચર લીકટોની
વકીમા હશે ! “હોટલ” નહી કહેશે તો જીવ રડશે ! નીચના બાગમા એક
મોગી વખારને કાચના પારડીજનો જડી લઈ એક કુસાદે “કામનીય મેનુન” મા
બદી નાખવામા આવી હતી ત્યા છુગી છુગી નાની ગોલ મજેમમરની
ટેબો શોખીન શ્રેતાજનોને આ અજસાતુન “રેસ્ટોરા”નાં રોજીદ
એસકં વાણીઓવાળાં “મીનું” તરફ લલચાવતી હતી અદરથી અવનો શકમદ
ઝોરટના ખીમના સમુસાઓનો તીખ્ખો ખદા બાહાડટ ખુદ બાહેર રસ્તા
પર ત્રામમા પસર થતા ઉતારોઓના નાકના દાડા સાથ જઈ અડડતો બાહે-
રથી પસાર થતા માત્ર એકજ ઉડતી નજર આ ‘હોટલ’નાં કામનીય
મેનુન’માં નાખો—અને તમને માત્રમ પડે કે ટેબલ કનોથ વીનાની ચીકણી

પર્યટની ટેઅલો હ મેશ મોટે ભાગે જન પ્રજાતના સેહના રૂઝિઓથી ભરાયલી ને ભગયલીજ રહેતી હતી એક આનાની વાણીથી આઠ આના સુધીની ડીશો ને મ્હોડાના બટાકાઓ સાથે ધનસાફ દેતા ‘કોસમોપોલીટન હોટલ’ ના પેત્રનો મુ મધની તમામ પચરગી કોમોમાથી જણે ચુડી કહડાયલા જણાના હતા અલમના ઉડી કસખી ચીતમવાળા મીવા સામોનું તત્તર ત્યાં વીશેષ જણાતુ-કેમજે આ હોટલ એક મહામેનની માલિકીનું હતું. અને તે પોતાની “મોગલાઈ વાણીઓ”ને માટે ખુસ કરી મગરર હતુ પણ “આ લા-કાટ”ની રૂઝીએ ચવતી પાવલી ફે’કી દમને એકુમે “પીનેટ” ચપાડી આવનારા છુટક આડકોમા મુસલમાનો ઉપરાંત અહીં તહીં બીજી કોમવાળાઓનીબી કાંઈ ખોટ નહી હતી નાટકોના ચોમેર જે ચાણુ રચ્યે આવેતુ આ લગાર સુધરેલી દમનુ અપારખાનુ મેશક દાતના ચળટાવાળા ચોટે ખુશાત જીવેને માટે એક જાતનું જે ચાણુ તો હતુ જ

ચારો, “હોટલ”ના માલેક મુસાનાઈ ઉસમાનને છકકા હતા, કેમજે નખેદ ગયાના હોટલમા મળતી દરેક ખાવાની ચીઝ તીખખી આગ-મીઠી સાકર-અથવા ખાટી બટાક મેળવણી ઉપરજ હ મેશ રચાયલી રહેતી હતી વળી હુકાની રાડને ઠણકો બારી ! તેમ ‘હોટલ’ના “સાયો”મા જે જુના પુરાણા વીજલીક પખાઓ ખડખડ-ખડખડ કરતા ફરતા રહેતા અને “હોટલ”ની બાહરે (આપણે ઉપર જોયુ તેમ) એક લાત કાચના સઘન બોરડમા વીજલીક રોશની વડે “કોસમોપોલીટન” નામ ઝપક-ઝપક ઉઘાડ બંધ થતું હતુ !

પણ બાયતાર ! મારે તો તને કાનમા એક બીજી વાત હરસે કહેતી જોઈએ આ ‘હોટલ’નુ મુખ્ય જે ચાણુ જેટલુ તેના ‘રવાદીબટ’ તીખખા સમુના અને મોગલાઈ ફાનુદમા નહી હતું, તેટલુ એ હોટલ ની અદર મુસો ઉમમાન પોતાના પેત્રોને જે મ્યુઝીક પુર પાડતો હતો તેમા હતુ ! મ્યુઝીક એટલે કા ! ખોખરી કોરનેટ, ફમકાયલુ ઢોલ અને નાનખટાઈ ચુનીફો-રમવાળુ પેત્રુ હેખતનાક ખેડ સમજશો નહી ના—મુસો ઉસમાન બટો

કાંઈ છેક એટલો કાચો નહીં હતો. આ “કાસમોપોલીટન હોટલ”ને મળે ત્રણ ઓરડા મુસામાઇનાજ કબજામાં હતા, અને ત્યાં રોજ રાતે મુજરો ચાલતો હતો. મુસા પોતાને ખરચે જાણીતી ચુનદી ગાનારીઓ તથા નામીયા ઉસ્તાદોને રાતના સાડા નવથી બાર વાગતા સુધી લાવીને ગવાડવા બેસાડતો—અને તેનો ખરચ પોતાની ગીરોથી આપતો અલગત નીચે જમવા આવનારાઓને જો શોખ થાય તો ઉપર જઈને ગાથુ સામળવા બેસે—શી માત્ર રૂ. ૧૧ સમજદારો અને જાણકારોને રોશન હતું કે “કાસમોપોલીટન”માં રોજ રાતે જુદી જુદી ગાનારીઓ અને પ્રખ્યાત ગવેયાઓ વારા ફરતી આવતા હતા, અને તેથી જ્યારે નોક્રમે ત્યારે મુસામાઇના હોટલ પર બીજા માટરોડના રેસ્ટોરાઓ કરતા વધારે દગેરો ચાલુ પડતો રહેતો હતો.

*

*

*

સુમારે રાતના નવ વગ્યા હશે

કાસમોપોલીટન ‘હોટલ’ની ટેબલો ચીકાર હતી સતીવારની ગોલડન નાઇટ’નો હોગમ, એટલે મુસા ઉસમાનના રેસ્ટોરા પર આજે આડા દહાડા કરતા બેવડો મારો હતો જેવી એકાદ મારખસની ટીપાઈ ખાવી થતી કે બીજીજ ધડીએ તે પુરાઈ જતી મેલા ખમીસ અને વજારે મેલા પાયખમામા સજ થયલા ઉલાડ-પગ્યા મુસલમીન ચાર પાચ “વેટરો” એક પછી એક બસ આવ્યાજ જતા અહાકોના કુકમો બજા લાવતા ગોયા પસીને ગરકાવ બની ગયલા હતા.

‘હોટલ’ના “ડાઇનીંગ સાલો”ના છેક એક ખુણામાં સગેમરમરની એક સમચોરસ ટેબલ ઉપર સામસામી બેસીને કપારના બે જણા કાંઈ બેએક ડજન પ્લેટોની ઉપરાસાપરી “પાયદસ્ત ફેરવી” ચુક્યા હતા. છેલ્લો અડધો કલાક થયો તેઓ ત્યાં ગોઠવાઇને કોણ જણે શું ચુસચુસ ટાહેલા ચલાવતા જઈ—તે “હોટલ”નો મેહમાર તપાસતા જઈ—ખરી લાગી જુએ રખુસક મારતા રહેલા હતા.

તેઓના પેદરવેશરથી તેમની જાત ખામે ભુતાવો ખાત્ય એમ નહીં હતું એ માહેશે વડો જે લગભગ પંચાવન દીવાળીથી વધુ ઉપરનો દીસ્તો હતો તેના માથા ઉપર એક પારસી ખોખું હતું, અને તેના દીલમાં સાધારણ પારસી દગલો પાટવુન હતો પાકટ વધતો આ જરથોસ્ત્રી દેખાવમાં ખીચારો જરા “એવોજ” હતો તેનું ચીમલાયણું ચુસ્તી જેવું કાચું તેના બે આંડ-કાશીન રૂદ્ધ થેલાઓથી ઓરખી વધારે વડેરા જેવું લાગતું હતું પણ તેથી ઉલટી રીતે તેનો સોમની-જેના અગમી એક અઝા કટનો બધે રેતડીંગ કાલરવાળો લાખો ડગનો અને પાટવુનનો કાળો સુટ હતો અને માથે એક કાળી મોમલ કેપ હતી-તે એક ગમર, સોલવામણો અને સારી તરખીયત પામેનો સુમારે ચાનીસેક વર્ષનો બર જવાન દેખાડ આવતો હતો.

“કમ-હોરમજી ? ખીજી કમ મંગાડ ? નેઓ, આય પપેટામાં મર-ધીની ડીશ પાછી તમારે વારતે—”

“અરે નહીંરે ! મધુ પેટ ફાટફાટ થઇ ચાલ્યું ને ! ખસ થેંક્યું-હું તો જમી રહ્યો ગોદરેજી શેક-ખાવાનું તો આય ઠેકાજે મકકમ મજેજી—પણ—પણ હે, હે, હ—”

આન બોલી તે અધેર ઉમરનો પારમી—જેનું નામ હોરમજી આટલા હતું-ને અછસીગજાસની જેની પેટે પોતાનું પેટ હલાવી હત્યો.

“પણ થુ, હોરમજી ?” ગોદરેજી જસાવાગાએ કાંઈક રમુજથી પુછ્યું,

“અરે વાર આવું તીખ્ખું તમતમતું ખાવાનું હોય તો તે સાચ જરા-ઠે તે—”

“ચુસવાનું ખી કંઈ જોઇએ ! હારનો !” ગોદરેજી હસીને પોતાના વીસવાથ પુરાણા કારભારીનો વાક્ય પુરો કરી આપ્યો “હું નહીં ખારનો કે આય મુસલમાનના હોટલમાં દાર વેચવા દેતા હોય, ધણજ નાખ સુકાતું હોય તો ચાલો આપરે લંડન હોટલમાં જરા—”

“નડીરે ગોદરેજી-એટલી બધી કષ્ટ જરૂર નથી હ તો અમરચો જરા હસતો”તો એક બોય-હાથ કુને કા પાણી લાવ ઓર તુમેરા બીન લેકર આવ”

એક બત્રચક મમપર ડીનરના સતોપનો શ્વાસ ખેચી હોરમજી આંટયો પોતાની ખુશ્મી પર હાથ ધોવાના પાણીની રાહ જોતો ફરગાત અધેલી બેઠો તેની ચેન સરખી બે ચુચી આખ્યો હોટનના ખુણે ખુણામાં ફરી વળી

આ બે શેઠ વાણેતરની જરા વધારે ઝોળખ કરવાની જરૂર છે કલ્કત્તામાં હેડ આશીસ રાખીને હાંગકાગ, ગેંગાહી, જપાન, વગેરે જગ્યાઓએ મળતો અચ્છો મચેનો વેપાર ચલાવતા મેસસ જસાવાળા ક્ષધર્સનું નામ શુ સુમદમાં-શુ કલકત્તામાં—શુ મધરાસમાં કે શુ ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં ફરેક વેપારી તે મંડળને જાણીતું હતું જાણીતી બાત હતી કે બે જસવાળા બીનાદરે ગોદરેજી એમ જસાવાળા અને શીરાજશાહ એમ જસાવાળાનો જીવળન બધે તેમના મીઝનેસમાં મમાયેલો હતો જો કે ખેડ જવાન હતા, પક્ષે ટકે પુર હતા, બંને મળના સે દવામચા અને પીતૃતનુ જેવી દેહના તદરોસ્ત હતા—હતા બંને બાઇઓ “માવા નાહું ને તાપે”તેવા હજી કુમારાજ હતા ગોદરેજ અલીસ વરપનો ‘હખુરો’ થયો, અને તેનો નાનો બાઇ શીરાજ પાત્રીસેક વરપનો ‘લખ્યો’ થતા આળ્યો, તોય બંને જણા હજી ‘માઇમારા—ચોટયા’ જેવા વગર પરણેલા હતા પોતાના ધધામાથી જરા ધક કહાડે તો બેડને કેડે ‘અહીં તહી’ નજર કરવાનું બી સુજે કેતી શીરાજ તો વરપના બારે માસ પોતાની જુદી જુદી પેઢીઓપર એક ગામથી બીજે ગામ રખડતો ફરતો હતો છેલ્લા બે વરસ થયા તો ને શેમાહી અને ચોકાહામાં વચ્ચેજ ધકેલા ખાચા કરતો હોંદુસ્તાનથી ગેરહાજર હતો વડા બાઈ ગેદરેજને પગે બી તેવીજ સાવરણી આજે કલકતે જણ્યો, તો વળી બે દહાડામાં ગેપ થઇ જાય—ને કુમારી પોટીઓની માતાઓને પાછી ધુમ બડબડવાટો કરતી મેળા દે! સઉ કામ જણતુ કે બે બાઇઓનો એકમેક પર જીવ

ધણેજ હતો તેમા શીશજ તો પોતીકા વડીલ બાપને એક બાપ સમાન આહીને માન આપતો હતો જ્યા સ પ હોય ત્યા બીજુ નેમએ રુ ? બે બાપઓની આવી સ પીલી પ્રીતીથીજ તેમનુ બીજનેસ આજ લગભગ છેલ્લા સાતેક વરષ થયા ધીકતુ અને પમખર થતું ચાલ્યુ હતુ

હોરમજી આટીઆ આ બે જસાવળા બાપઓનો પુરાણો મદદ નીશ—સેક્રેટરી—હેડ મુનીમ—મેનેજર—કારભારી જે કહે તે હતો કલક તાની હેડ અ શીસની લગામ આ પોતાના કરેલ હમશરીકને સોરી ગોદરેજી તો ધધાને સર એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે ડમકયા કરતા હોરમજીમા બેડ જવાન શેઠયા બાપઓનો સોલેસોલ આના વીશવાસ હતો તેમની નોકરીમા હોરમજીખાને બી નહીં નહી કરતા લગભગ એક ઢાહુકા થયા આખો હતો—અને પોતાની ચગોર વેપારી કુનેહથી, તીક્ષ્ણ ગણુત્રીઆજ કારસા-જીથી, મેહનતુ અને પ્રમાણીક ઉત્તરી આ વફાદાર મેનેજરે પોતાના શેઠોનુ કામ છેલ્લા છેલ્લા બહુ અચ્છી તરેહથી વધારીને મચાવી મેળ્યુ હતું કન કતાના વેપારી મડજોમા તો હોરમજી આટીઆ રમુજમા ‘હોમી ચેન’ ને નામે ઓળખાતો હતો બેડ બાપઓ હોરમજીને દરેક રીને ધજન આપતા—અને તેમની કામતી નોકરીની બીજી ત્રીજી રીને હ મેશ કર જુજતા તેમ વળી આ બેડી ખમણીનો લગભગ ઘરડો થવા આવેયો મદદ-નીશ પોતાના બને જુવાન મલા, બોલા અને ઉદાર દીલના મીલનસાર શેઠયાઓપર ખરા દીકથી મરી શીટતે હતો

“કેમ ગોદરેજી—હવે ઉકથુ ?” હોરમજી બીલના પેસા ચુકવી આપતા બોલ્યો, ‘બાલીનાળાનો નાટક ક્યારનો શરૂ થી ચપ ચુકો હોશે”

“નહીં હોરમજી! હવે આજે તો માડી વાળયે,” ગોદરેજે જરા કટા-ભેયે જીવે ઉત્તર વાળયો, “એનુ ખાનુ’ ખરાખ થાય જરા આજે ડગરાયુછ વધારે, તે પેટ ‘ડલ’ ચપ ગીયુછ આજે અખાડા કરો, કોષ બીજી જખલ જમથુ”

સ-૧૧૧)

મી૦ ગાદરેજ એમ. નસાવાળા.

“જેવી તમારી મરજી તમે મને આજે બપોરે કહ્યું કે રાતના હરીશ્વરમા જઈશું તેથી મેં તો બે ડીઝીટ લીધી વગી તમે કહેજો હાથેજ હોટલની એકની એક ધાન ખાવાની વાણીઓ રોજ ખાતા ખાતા મહેને શીક આવેજ, તેથી આજે અહીં જરા મોગલાઈ ડીંગો ખવાડવા શક આવશે.”

“તે તો તમે ધણુ મળેલું કાંધું, હોરમસજી-થે ક્યુ! આજનું ડીનર મને ધણુજ ગમ્યું-મારા સમ’ મેં દહારા હું મુ મધમાજ છેડે, તેટલાં બનશે તો કાલ ખાલ પાછા અહીં આપણે આવવું.”

“ઓહો! એટલો બધો આય હોટલે ચરટો લગાડ્યોજ?”

“હા, પારા બધેજ રોસ્ટ મટન અને બાફેલી તરમારી ખાતા દવે તો કટાનો આયોની આય અહીં ડાઇ રહેવા માટે તેને સાર પ્રાફેરેટ રૂમ્ જોવું કંઈ હાથે કે કોણ જાણે?”

“તે જાણ જાણે! અહીં કોઈને પુછીયે તો જણાય પણ એ દરેજજી શેઠ—તમારો દવે તરફી પ્લાન શું છે તે જરા મને કહો તો સાર તમે મધરાત તો જઈ આયા—દવે કહા જવા માગોજ’ ને મદરે જવાના?”

“તોર હોરમસજી, હું પરમ દહારે અહીંથી પુને જવા માગુજ તાહ મારો હોરન ફ્રી સકલટ ખાનવ બોલાવ કરી કરેજ અને ૧૪ મી મારચ થઈ પાયમી એપ્રીલે શીંગડા ગાગમથી આવી પુગશે તેને મેં જખ્યુજ કે મુબમમા મને ફ્રી વેસ્ટરન હોમનમા પાયમીએ મજા હુ ચોહી પાયમીએ પાછો અહીં બનશે તમા બન પનમ દહાર’ નજ નકતે વપડી જાઓ—તમુને મેં જો ઈસ્તમશીઓ આપણે તે તો તમા રાતર સમજાઈ કે ની?”

“તે વીશે તમારે નચીન રહેલું—પણ પાયમીએ ત્યારે શીંગડા રોડને બેવા મારે પાછું ખાહી આવવું પડશે?”

“હા—હુ ધારજ કે તમે આવો તો સાર, વખતે શીંગડાને તમર કામ પડશે.”

“હુ આવશ્ય. પણ જોદરેજી શેઠ-તમે માફ કરો તો એક ચીઝ કેહું.”

“હા બોલોની ?”

“તમે આપ એમ તમારી ત્રેવલોંગ દરમ્યાન ગજવામાં ફગનસી નોટોના કુચાઓ લઈને ફરતા ફરોજ તે કંઈ સલામતીભર્યું નથી તમે એકમાં મુકો-નહીં તો લાવો, હુ મારી સાથ કલક-તે લઈ જઈ આપણી ચીંચીમાં જમે કરે.”

જોદરજને હસવું આવ્યું

“મને શું કોઈ લુટી લેવાનું છે-એમ ? ને વળી તમે પારોજ નેટલા બધા રૂપિયા કંઈ નથી-ચીએક દળગની નોટો છે મને સો મોના અને હળગ હળગના કટકા એમ તૈયાર રાખવાજ પડેજ, કેમજે પડી ની તો ને નોટો દેખે એક વટાવના માંજ વખત ચીંચીચીએ ચીંચી પચાતી પચેજ હોગમમજ, બીજીવો ના-માર આપ ફોટના અદરના ગજવામાં મે એ નોટો મળતી સાચવીને મુલેલી છે.”

“હા-પણુ જોદર વખત કોઈ મકિનનું નાખ ચપ ફગનુ એ ગજવામાં પેચી બેચી ગીયુ તો વાત જોતા રહી જવાનું થાયતી.”

“જોદર ! માણુ જાણવા જાયજ કે હુ માગ શરીરપર એ નોટો લઈને ફરેજ ?”

“કોણુ જાણવા જાયજ ?-એઅદબી માફ છે, મહેગા-પણુ તમે માદ-ડામા દોહડમે વખત સડ કોઈના દેખના એ નોટોનું મડન કાઢાડયા તો કરોજ !”

જોદરજ પાટો દબ્યે અ માચ્યો વચાર તેતો પુત્રોગ મુતીમ ન સલાહ આપતો હતા તેમા તેત કંઈ જઝુ વનુ ટીસ્યુ નહો-તે કે તેલે જોયુ કે હોરમમજ ખરી ભાગી મકસદથી તે બોલતો હતો.

“જોલ રાષ્ટ ! હોગમમજ આ-હવે આપણે એ નોટો જોટલી અને તેટલી અદરસેજ આહેર કાઢાડ્યુ-પડી કંઈ ?”

“પણુ અરે-એકમા મુકો તો શું અડચણુ છે ?”

‘એક દેકની કંઈ જરૂર નથી હું આપ જોયી પેલી જગાએ દોડતો દૂર તેમા એ બેકોની ખટરાહ કોણ કરે ? અને તો અવારનવાર આપની વખતે કંઈ રૂપિયા લેકયેલ બા’

હોરમજી આપા જગ્યા દે ને અગાઉ એકલાંની ડગલી અને માથે મફદ જોળ પછડી વીટાળેતો મહેમન તેઓ મનેની રેખન આગળ આવ્યો—

‘જેઠા કંઈની ખીજી ફરમશ છે ? કંઈ મગાડ ?’ તેણે નરમાસથી પૂછ્યું

હોરમજીએ યુવ્વી મામ જી રા નહીં આવનાર રામ તેણે તે પેઠે આ તમારું જગા હોતો જેમનો મોટો માલો દાવડી અને માલદાર ગરબતો મુમનમાન હતો

‘તુલ્લી માઇ, હોર મુજી ને તુ નથી,’ હોરમજી બેઠો, ‘માલુ પડતો તમે માલુ મળ દેદનત મોજર ડેએ દે’

પેતો મુમનમાન જગા હમો બો પછી તાની મન મ કરી

‘માલ-હું આ દેદનતો મને હું હું મુજાજી કેમમત પોતે !’

‘ઓરો, તમે મને ડેજો ? મદુ-ગી મુમામાલ આપ દોટલમા કાલ પાગીજરો કીરત મને તો જોયાં મે રાત પ્રતેર એક-રમ મને મરા કે ?’ હોરમજીએ પૂછ્યું

‘તા સાખ-અમારે ત્યાં કીતની જગ્યા નહીં એ કડાકુટ વગી કયા કરીએ ?’

‘ચેહ ! એ ગાયલ કોણ ?’ જોરેઝ એકએક વચમા બોલી ઉઠ્યો— અને ડોળા ઉચકીને ખડો બેઠો

અતીતજ એક અતી કોમળ મીઠો સુગંધો સાદ અચમુચ કપડા માળ-વરના ઓરકામાથી નીકળવા લાગ્યો હતો કંઈ સ્ત્રીએ એક હાંદુરતાની ગાણુ સારંગી બો તખ્તાના સાજ સાથ ગાવાનું શરૂ કર્યું હતું નીચે આવાતા ઓરકામાં તે દીનકશ મ્યુઝીક ગણુગણી રહેતાજ અંધ બે પડી

સુપમાપ મધ ગયુ કુલ્હાકા તો ખાવાનુ અડધું છોડીને માળપર દોડ્યા.
વાહ ! શુ તે નીરમળ કહા ! ગોદરેઝ પોતે હાંદુસ્તાની ન્યુઝીક સારે સમજતો
હતો અને દીનરૂઆ પણ અચ્છી રીતે વગડી જાયતો હતો આ મધુર
તીણા અવાજ તેને કાને અઠડતા તે તો ડોળા ફાડીને મુસા ઉમમન ગમ
દીકવાજ પડયો

“વાહ ! શુ બચુદીપ્રસ અવાજ છે ! એ કાણ ગાયછ ?

મુસાજીભાઈ મુઠ્ઠામાં સેહેજ હત્યા

“અરે એ તો મેહમુદ્દી માહતામ છે આજે તેણીને મે ખોલાવીછ,”
તેણે ખુલાસો કર્યો.

“મેહમુદ્દી માહતામ ?”

“હાજી શેઠ આવોની ઉપર-તમેથી પધારોની ? કયાક એ કતાર
સાબળીને પછી સીધારજો”

“અરે નહીં-હવે રાત પડી કાહ ઉઝગરો કન્થો ? ચાલો જે નરેજી
શેઠ, આપણે ખતી જરે”

પણ ગોદરેઝ તો ડપક દેતો કે ઉડીને ઉભો થયો

“જરા જોઈતો ખરા એ મહતામને જરા ન મળ્યો, હૈરમજી મીત્ર-છે
તે-ઉસમાનજી-આવ ગાયુ મજબના કોતથી જઈ રાત કંઈ મુકુ ડહ
એની શી—”

“હુ હા ! ગોજી શીની ગુ દોડાદોડી ના માત્ર ૧ ડર્બીયો રી છે ને
પછી તમારે જે ધ્યનમાં આવે તે એ છોનરીને ધનામ આપતે થીજી
શુ વળી ? ચતા, આવો મારી સાથ ગાજરર !”

હોનમજી આટલાને આ મુદ્દન જાણ્યુ નહો,પણ પોતાના મેહની ડહ
આજળ તેનુ ચ નથી ગુ ? એક જણા મુસા ઉસમાનની પુક માળ પર ગયા

ત્યા એક નાનકડા ઓરડામ તે મુજરો ચાલતો હતો જમીન પર
એક ખરખરજ માહતામ સરખી ગોરી દહીયા જેવી ખુમસુરત મહામેદન
જીવાન ગાનારી સ્ત્રી એક અત્યંત ઉસ્તાદી ચીઝ ચનાદી રહી હતી તેની

(જીવો સફે ૨૦)

હાં એક નાનકડા ઓરડામાં તે મુજરો ચાલતો હતો, જમીન પર એક ખરેખર ભાહોતામ સરખી ઝોરી ફેલીમાં જેવી ખુબસુરત મહોમેન જીવાન ગાનારી સ્ત્રી એક અલંકૃત ઉરનાદી ચીઝ ચલાવી રહી હતી. તે ઇ એક મ.જી મલમ હેમ જેવો, ખાઉ-કરડો દેખાવતો, કદરૂપો મુસલમાન ઉરતાદળ સાર ગી વગાડતો હતો. તેણીના ખીળ હાથ ઉપર એક ધરડો ખખ તબલચી તમને લઈને બેઠો હતો. ખીળ ખે ચાર જણા અહીં તહાં ઓરડામાં બોયપર પથારી માડીને બેઠેલા હતા.

۱۱۱۱۰۰

એક બાળુ એક મલગ ઠેંગ જેવો, ખાંડ-કરડો દેખાવતો, કદરો મુસલ-
ખાન ઉત્તાદછી સારંગી વખાડતો હતો. તેણીના બીજા હાથ ઉપર એક ધરડો
ખખ તમવચી તમસો ધમને ખેડો હતો. બીજા બે ચાર નજીક અહીં તહીં
ઘોરડામાં બોયપર પથારો માડીને બેઠેના હતા.

ગોદરેઝ અને હેરમમલ માનુએ મેળેના એક મોઢાપર ગોડવાયા
મે ચાર મીઠી નેએએ આ બેદગની હુડી સમાન ગાયનકારને સામળ્ય
કાંધુ. ગોદરેઝને લાગ્યું કે તેના છત્ર ત્રગે મેદુરનમાજ ગયો હતો. આહ-
આહુ કમદા મીડુ ગાનુ તેણે આખી ડાઘીમાં અગાડ મદીમી સામળ્ય
હવુ નહીં ચુ નજાયાયો કમદા મંતુર અવાજ ' અને અરે-આ ચીત્તને
અકાર પ્રતાગી છોડીને શુ મનોદર માંડો લખાયો મુખરો !

ગોદરેઝ જમાનળા તો આ રૂપાળી ગાનાગીને દીકરી દીકરીને જોતા જાણે
માનજી જુડી ગયો ! તેણીનો અજબ પ્રકારનો શાત ગમગીન ગેરો ચેહેરો-
તેણીની ચક્ર ચક્ર ચતી ધમી જન્મર આખ્યો-તેણીનું નાજુક સીધું પતજી
નાર-તેણીના કમાનદાર બે મવા-તેણીના સુદર કરચનીદાર માલોનો ભારો !
આહ !-ગોદરેઝે આવી ખુમસુગતી અગાડ જન્મમા દીરી હતી નહીં

ગનુ પુક થયું અને માદતામે રહેજ હમીને સર્વેને સજામ કરી.

‘વાહ વાહ !’ “શામાશ ! શામાશ !”ના પોકારો વચ્ચે કાંઈએ તેણીના
હાથમાં રૂપીયો તો કાંઈએ બે રૂપ્યા ઠેસગ્યા

તે છોકરીએ હવે ગોદરેઝ ગમ નજર નાખી તેણે ચડપ દેતા કે
ડગજાના બટન ખેલી માહેના ખીનામથી એક મસમોટો નોટોનો ઢમસો
કાઢડ્યો. તે નોટોના ચોડામાંથી એક પચાસ રૂપીયાની નોટ બેચી
કાઢડી. ગોદરેઝે માદતામના હાથમાં મેળી

બે પળ તે છોકરીનું મ્હો કંટરી ગયું. પણ પછી રહેજ શુકંધી
આવતા તેણીએ બે વાર નખીને ગોદરેઝને સલામ કરી અને તે નોટ
પોતાની બાજુમાં બેઠેલા ઉરતાદછીના હાથમાં આપી, પોતાની બેકપર
પાછી ગઇ

પણ આ બનાવે તે ઓરડામાં દરેક જણ પર શુ ચમત્કારીક અસર
કરી હતી તે જોવાને માટે જોદરેઝ પાસે હમણા આપ્યોજ હયા હતી ?
એક પારસી પોતાના ડગલાના ખીસામાં આટલી બધી કરન્સી નોટોનો ઢગ
બંધને ફેરે-અને વળી ગ્રાટરોડના આગા એક હોટલમાં ખાવા ઉતરે !
હોરમસજી આટલાએ એક તડાકે જોઇ લીધું કે મુસાજી ઉસમાન તેમજ
મીયાં મેહમૂદ ઉસતાદના તો આ નોટનું જંડત જોઇ ડોળાજ ચઢી ગયા
હતા ! ખીજાઓ ખી ધુસધુસ વાત કરવા લાગ્યા, અને જોદરેઝ જાણે કાંઈ
વીચીત્ર ગ્રાણી હોય તેમ તેની ગમ ટીકવા પડ્યા

“એ આય કાણુની છોકરી છે તમે કહ્યું ?” જોદરેઝે મુસના કાનપર
પડી પાછું પુછ્યું.

મુસાજીએ પેલા ઘરડા સારગીવાળા ઉસતાદ બણી આગળી બતારી

“આય એની છોકરી-આય એની ?” જોદરેઝ લગભર કળવાઈને
ખુમ પાડી ઉઠ્યો ‘આય સામળા રંગના મુમલ નાની આય છોકરી ?
નહી-નહી-કંઈ ભુલ હે જો ?”

ખચ્ચીતજ ! ખરવસતર દેખાવના બેરોળ કાળા હાક તે મેહમૂદની
આ રૂપવંતી ગોરી માહતામ દીકરી હોઇ રાખે એમ હોરમસજી આટલાનેખી
ખીલકુલ ધ્યાનમાં ઉતર્યું નહી

મુસો ઉસમાન કાંઈક જેનથી હતી પડ્યો

“સાચ-જેમા જુન વળી કેરી હોય ? એ એનીજ છોકરી છે ચલાન,
માહતામ ! ચલને દે, બેટા-કુચ્છ બેયરવી સુતાન, દેખના ?”

હકમ મુજબ માહતામનું માતૃ પાછું શરૂ થયું તે પૂર થયું ત્યાં સુધી
ઉંચે દમે અને એકઠી ટગરે જોદરેઝ તેને નાખળનો અનર ગ બેઠો. અ ને જ્યારે
હોરમસજીએ તેના ખભા પર હાથ ઠોકી તેને તેના ખ્યાલમાંથી સજાગૃહ
કર્યો ત્યારે તે ચમકાવે બેઠો બેઠો

“શ્વે ચાલોજ કે-જોદરેજીજી ? સાડા અગ્યાર ચમ્મ ગીયા જો !”

જોદરેઝ હવે ઉઠ્યો જતા જતા તેણે માહતામના હાથમાં એક ખીજી
ખીની સેરવી દીધી

“કાલે પાછા એવજી માવા આવવાના છે કે ?” તેણે મુસાને પુછ્યું.

“છ હા-પધારજો !”

ગોદરેઝ જવાબ દે તે અગાઉ હોરમસજી પોતાના આ જવાબ આપના શકનો હાથ પકડીને તે જાણે જાણીથી તે એ રડામાથી બાહર બેઝી ગયો હતો.

પ્રકરણ ૩ જી.

ઓવાર નીવાર !

મુખમતી અદર માર્ચ મહીનામાં દહાડાના ચોવીસે કલાક દુકતા પેલા અળખામણા હોલીના પવનનો કોણને અનુભવ નથી ? તેમા ખામ કરીને ૧૯૦૬ ના વર્ષની હોલી તો જાણે રણપરજ ચઢી હતી હડા અને નુકમાન-કારક સુસવાટાઓ આઠ દસેક દહાડા એવા ચાતુ નીકળ્યા કર્યા કે તે અડવાડયુ આ રંગીલા શેહેરની ત દરોરની માટે બહુ કમાલ નીવડયું.

ત્રીજી માર્ચની સાજ બહુ નપેતર હતી કોટ અને માડવીના સાકડા મોહકાઓમા તાઢ પવનના ઝપાટાઓથી લોકો બેગર બન્યાં હતા, તો પેદર રોડ જેવા એક બખાલા હીમના ધોરી મોટા ઉધાડા રસ્તા પર વસ્તા આસામીઓના ત્રાસનું પુછવું જ શુ ! ખડેખાઓના આ લતા ઉપર એક સરખા યુમખરાડા અને ગરબડ ધોધાટની કીડીપારીઓ પાડતો હોલીને જોરાવર પવન ત્યાના ફાકડા અમલાવાળા શેઠ શેઠાણીઓના દોરદમામની જાણે ઠેકડી કરતો હતો-અને તેમને કાષ્ટક વુઢ બળજીથી માદ આપતો હતો કે તેઓ પૈસાવાળાં મોટે ખાંચરેના થયાં તો તેમને ધેરના રહયાઃ અફલાતુન સ્વતંત્ર કુદરતને તેઓના ઉપે ઉપારેના દરજ્જાની ભલ દરકાર હતી !

પેડર રોડ ઉપર આવેલા બપકાખધ મોટા બંગલા “મોતી મીનાર” નોખી એજ અવતાર હતો. આજેખી એ વીજાળ કમપાઉડવાળી દમામદાર

‘એસ્ટેટ’ તેજ અસલ જગ્યાએ ઉભી છે—જે કે હેલ્સા બે ત્રણ વર્ષ ઉપર તે બીજી માલેકી તથે જવાથી તેનું નામ બદલી નાખવામા આવ્યું છે પણ ૧૯૦૬ માં એ રમણીય શાભાતો મળવર બંગ્લો, તેના લગભગ ચાર એકર જેટલા જગરદસ્ત બુધ્દીપુલ બગીચા સાથે ખાનબાહદુર ધનજીશાહ એલજી બહમનબેહરામની મીતકત હતી

આપણે શું જાણે, આ સ્લોક તો કાંઈ બરસાથી કહેતા કે ખા. બા. ધનજીશાહ પાસે નાખી દેના પદરથી વીસ લાખની પુણ હતી ખુદ ધનજીશાહ શેઠના ઇસ્ટ મીત્રો આ વાતને પોતાની અગત માહિત-ગારીથી ટેકો આપતા હતા એટલી દોલત હોવીજ જોઇએ—કેમજે ખાનબાહદુર સાહેબના મુમઇના “મોતી મીનાર,” પુનાના “કાઠીનુર કેસ્ટલ” માથેરાનના “પરબલ બુધ્,” માહબેશ્વરના “ધી રીટરીટ” બગલાઓ ઉપરાત કુમસ, જાહબોરડી વગેરે જગ્યાઓએ નાની મોટી એસ્ટેટ હતી એ તો સહ કોઇને જાણીતી બાબત હતી વળી મુબઇમા તેમજ પુનામા—(કે જે બે જગ્યાઓ વચ્ચે ખા. બા. ધનજીશાહ અચારનવાર પોતાનો મુકામ કરીને રહેતા હતા)—આ “ધાખરા”ની રહેવાની ટીપ-ટોપ ‘સ્ટાઇન,’ તેમની મોટરોની ઝમક અને તેમની આલેક્સેન્ડર વહેંચર જોડીઓની ધમક, તેમના બાગ બગીચાની ચેહલમેહલ અને તેમના કુડીબધ નોકરોની રેવછેલ કોઇથીબી અણુગણી નહી હતી,

“ડોકરાજી” હશે સુમારે બાવન ત્રેપણેક વર્ષના મધ્યમ કદના—લનાર પોહણી પેશાનીના—ધનજીશાહ દેખાવમા મળના લાલ તુટી જેવા હતા. તેવણની એકદમ ઝીણી ત્રીમ કરેલી દહાડી અને દમામનાર મુઠના બાલ સેહસાજ પાકવાપર આવ્યા હતા—છતાં તેવણનો સામાન્ય ધટમ સામા ધણીને રાજી કરે એવો સોહવામણો હતો. પહેલી મરકીના વખતમા નામદાર સરકારની ધણી કીમતી સેવા બજાવવાના બદલામાં તેવણને ખાનબાહદુરનો ખેતાબ ૧૯૦૪ ની શેહનશાહી સાલગ્રેના ઝોનસ ઝેઝટમાં બક્ષવામા આવ્યો હતો.

આનંદાદૃષ્ટિ ધનજીશાહ એફસીએ બીએનએસએમ.

બાપુ, તનથી સુખી-ધનથી સુખી-મનથી સુખી આ વીસ લાખના
સેહરી ખાનબહાદુરને જીંદગીની અપભ્રમ ગેતી હોય ? બધી વાને હીરા જેવા
ડાહ્યા ડોહરા ને વરીઆવના બોહરા ધનજીજ્ઞાસ શેઠ હતા—પણ—પણ—

પણ શું ? બસા આદમીમાં એકજ મહા કમાલ એમ હતી તેવજી
એક “કનકમર્ડ એગેલર” હતા ! યાને-પરણવાના ખ્યાલથીજ તેવજીને
ધધરીને તાવ ચઢતી હતી ! ખુદ માનુષ શું કારણથી-પણ ન્યારેખી કોઇ
ખાનબહાદુરને હવે કેડે “સટલ” થઇ જવાની સુચના કરતું ને ! તેવજી ખાટા
બદ્દ મારી જઇને ચીકલીસ બની જતા ! એખી એક જાતનો ધખારોજ તો !
તેવજી “પરણેલી જીંદગી” મા માનતા નહીં હતા ‘લગન એક નીચકાળતા છે’
એવું તેવજીનું આજ વર્ષોનું પાકકું મક્કમ મત હતું

જે નસીમદેવીના પુત્રીને બેઠી દર મહીને દસથી બાર હજાર રૂપી-
યાની સંધર આવક હોય તે મારો બહાસો શું ધુળ મુકવા કાઢ ધધાધાપા
ના વેપાર વજીજમા માથું ઝીંકીને જીંદગી ધસી નાખે ? નારે-ખાં બાં
ધનજીજ્ઞાસ બદમનબેહરામ તો એક “રીટાયડ” જીંદગી ગુજરનારા સુખ-
વાસી “જેનટલમેન-એટ-લાઈ” હતા દસેક વર્ષની વાત ઉપર એક દેશી
રાજ્યમા જંગલના લાકડા એક હાથ કરવાનું મગ્ગવર કૌનત્રાકટ તેવજી
લીધું હતું—અને તે વેપારમા ટુકડો બરાબર લગી ગયો એટલે બે ચાર
વર્ષની રમતમા ધનજીજ્ઞાસ એક સારો જેવો “જીવ” પોતાની ગાંઠે એકઠો
કરી નાખ્યો હતો પૈસા પૈસાને વધારે ! આ લાકડાના કૌનત્રાકટમાં છઠ્ઠાં
પડતાજ ચાંદ્યા-અને હેલ્લા બે વર્ષની વાત ઉપર આ નસીમદર કૌનત્રા-
કટરે બ્યારે મજકુર કૌનત્રાકટ પડતું મેલ્યું ત્યારે મજકુરોની મજત્રી મુજબ
નાખી દેતા તેવજી પાસે પંદરેક લાખની પ્રજા જમાવ થયેલી હતી હવે
વધુ પૈસા મેળવવાના હાહિરામા હાડકા રગડોળવાની તેવજીને કશી જરૂર
હતીજ નહીં વર્ષના બે ચાર મહીના મુબહમાં રહેવું—અને વધી સીઝનો
પર પુના, માથેરાન, કુમસ, દેવસાલી જેવી જગ્યાએ વારા ફરતી લાખા ટાટવા
કરીને હવા ધોરચા કરવી-જીંદગીને એજ અને આરામમા મુજરી આવરદા
લાખા કરવા-બસ એ એકજ ધનજીજ્ઞાસ શેઠની મોટામા મોટી હવે ઉમીદ હતી.

પણ તે છતાં તમે કાંઈ ખીજે વીચાર ક્ષમ જશો નહીં મને કહેવા દો—ધનજીશાહ ખરેખરા એક લાયક, અસરાઈ, પીલનસાર અને મોટાં દીલના ઇન્સે ઇન્સ શુધા શુદ્ધ હતા તેવણ તરફથી થતી “ખાનગી સખા વત”ની વાત જોએને ખબર હતી તેઓ આ દયાળુ દીલના લક્ષાપતી શેઠમાને વખાણતા હતા ગરીબો તરફ ખરો રેહમી—પોતાના મીત્રો તરફ ખરો ખેરખાદ—આ લગભગ યુગોર્ગીમા આવી પુગેલો ધન્યવાન એકલડેકલ જરથોસ્તી પુના તેમજ મુખ્યની શુ’ ઇન્સે કં શુ પારસી સોસાયટીમા એકસરખો પળોટાયલો હતો.

એકલડેકલ?—આ વીશેશન વાપડવામા હું વાળખી નથી ખાં આં ધનજીશાહ જો કે હજી કુમારજી હતા—હૈયા છોકરા વીનાના હતા—પોતીકા બગલાઓમા સદતર એકલા રહેનારા હતા—છતાં અલખતા તેવણનઃ નજદીકના તેમજ દુરના ખેશીઓ તો હતાજ. દુરના ગરીબ કુટુંબીઓને આ ઉદાર દીલના શેઠજી દર મહીને ચોકસ રકમો પુછવા જતા હતા પણ તેમના કાંઈક અતલગના સગાઓ હોવાનો દાવો તો ત્રણ જણુનો હતો—ત્રણ જણુઓ કે જેમને “બુદ્ધ”ન ધપવા પછી કાંઈક “આશા” હતી

આ ત્રણ જણુમા માહેલો સહથી નજદીકનો સગો ધનજીશાહના ખેલે સ્તી બાઈ મચેરજીનો એડપુરો દીકરો એરય બહમનખેહેરામ હતો એરય હાલ ૨૭ વર્ષનો હતો અને ખી એ થઇ એલ, એલ, ખી ની રટડી કરતો હતો તેના માતપીતા બંને શુજરી ગયલા હતા—અને તેને સાર કંઈ જીવ જેવુ મુકા ગયાં હતાં નહીં પણ પોતાના દુલ્લા દીલના માતખર ધનજીશાહ કાકાની બરકતથી એરયજીમા હમણા દુખે દહાડા નો કાહડતા હતાજ નહીં બમ્યા છોકરા વગરના બલા ધનજીશાહે પોતાના એકપુરા આ ભત્રીજાને પોતાના દીકરાની પેઠેજ સુખમા રાખ્યો હતો તેવણ આ પોરયા પાછળ હેલ્લા પાચ વર્ષો થયા સધળો ખરય કરતા હતા—તેની કેળવણીનો તમામ ખરય કરવા ઉપરાંત, તેના હોટલનુ મામીક ખીલ શુપચુપ સુખવ્યા જવા ઉપગત, એરયના કપડાચપકા વગેરે અગત ખરયખુટણ માટે મુગે મોહડે વારમવાર અમ્મ

એકે તેના હાથમાં સેરબા જવા ઉપરાંત દર મહિને તેને રૂ. ૩૦૦ પોકેટ મની તરીકે આપતા રહેતા હતા.

જવાન એરય જે આવી ઉદાર દીલની મદદ માટે પોતાના કાકાજનો ખરા જીમરથી આભારી નહીં હોય તો તેના જેવો નગુણો જીન્ને કોણ ? કાકા થતાં જે આજે માથું ફેરવે તો એરયજી બાઈને તો હાથ ઝોળવા જવું પડે પણ ધનજીશાહ કાકા તેવા નહીં હતા પોતાના બત્રીજાને એક દીકરા સમાન આહીને તેવજે અત્યાર તુલક પડ્યો, પોલીયો તથા કેળવ્યો હતો. એરયની ચાલચલણ પર તેવજે બહુજ આપતી નજર રાખી હતી—તેની કોલેજ કારકીરદી માટે અત્યંત આગ્રહતા બતાવી હતી જ્યારે હોય ત્યારે એરયને પોતાને મકાને બોલાવીને પોતાની સાથે કાકાજી જમાડતા, તેની અબરઅતર રાખતા અને કામ પડે તો ખુબ તરફથી “સેકયર”થી આપતા.

અજબ જેવું છે કે પોતાની સાથે એરયને પોતાના બગલામાજ રાખવા ધનજીશાહે કદીથી મરજી બતાવી નહીં હતી તેનું કાગણું ધધરને ખબર ! ધનજીશાહના ઝોળખીતાઓ તથા એરયના ફેરનેખી “મુઢાજીના આવા વીચીત્ર દરાવતું કારણ કહી શકતા નહીં હતા પણ તે ઉપરાંત કાકાજીની અત્યાર સુધી તો બત્રીજા પર ખીજ બધી રીતે મેહેર હતી—અને તેવજીની બોલચાલાથી એરય પોતેખી વોટસન્સ એનેક્ષી હોટલના પોતાના “રૂમ્સ”માં કાઠ ઝોણો સુખી હાલતમાં નહીં હતાં. સારૂ મામ જણવું હતું કે જ્યારે હશે ત્યારે એરય પોતાના તાલેવત કાકાની ગજાવર દોલતનો મોટે ભાગે વારસ મશે—અને તેટલાં થકીજ આપણ એ એન્યથાહ બાઈ ઉપર પારસી સોમાયદીમાં સારે ઠેકાણેથીજી જીવણ મરાતા હતાં !

મળ્નો, સોહવામણો, જીવાન સારા ખાનદાનનો અને કેળવાયલો—વળી સાથે લાગ્યો બવીબ્યનો લક્ષાપતી ! એરય બહમનમેહરામ ઉપર બના બલાઓની કુફાકુદી હતી એરય પોતે સારી રવેસે તે સમજતો હતો—પણ તે અમાગ્યાને અવળું સુજવું હતું. આજ કેટલુંક થયું આ હુલ્લડ પોરી-ચાના ધણુક કાઠ સારાં હતાં નહીં તેણે છેલ્લેછેલ્લે જરા “ધુટી દોરી” મેળી

દેવા માડી હતી—અને તેની કેટલીક નાપસંદ વાતો તેના કાકાજીને કાને આવવાથી ખુશાલુએ તેને ત્રણ ચાર વેળા તો બંગલે તેડીને ખુબ તરફથી જોલાવળી આપ્યો હતો એરચના કમનસીબે તેને કેટલાક નાલાયક દોસ્તોની સંગત પડી હતી—અને તેમની સુજો આપ છોકરો દહાડે દહાડે દેખતો જમડતો ચાલતો હતો. ધનજીજીહ તેની બારીક ખબર રાખના હતા—અને તેની અવારનવાર જરાક વધારે “છાટે ઠોકવા”ની આદત, તેના રેસીંગને ચપટે, તેની પોતીકી કલખમા નેપ—એમ રમવાની ટેવથી તેવણુ માહીતગાર હતા મતલબ આજ કેટલુક થયુ એરચ જહમનમેહરામે પોતાના વડીલ મુરખી અને વાલી કાકાજીને અત્યંત નારાજ થવાના ઉપરાસાપરી ઘણુ કારણો આપ્યા હતા.

ધનજીજીહના ખીજાં બે સગાઓ તે તેવણુના ગુજર પામેલા એક કુધના બે દીકરાઓ નામે હીરાજી દાદીમરજોર અને નવન દાદીમરજોર હતા આ બે ગ્રહરયો સાથ આપણને આગળ ચાલતા કામ પડશે—પણ અહીં માત્ર એટલુજ જાણી લેશો કે વડો હીરાજી લગભગ ૪૫ વર્ષની વયનો હતો અને પુના મધે સ્પેલ કોઝ કોર્ટનો એક જજ હતો તેનો નાનોભાઇ નવન એક બારીસ્ટર હતો અને પુનાની કોર્ટમાં ગ્રેકટીસ કરતો હતો બંને ભાઇઓ કુમારા હતા બેઉને પોતાના ચીકાસદાર ખેશી ધનજીજીહ સાથ સાફ હતું—મેઉને તેવણુ તરફથી ભવીજમા કાઇક આજ્ઞા દેખાતી રીતે હતી—પણ તે છતાં બંને ભાઇઓ એકમજ લાભાજી લાભ ચક્રને પૈસાવાળા સગાની ખુશામત કરે એવા હજમડા નહીં હતા. મેઉ ભાઇએ પોતાની વૃદ્ધ માતા સાથ પુને આમરદરકારથી પાંચ પછસે સુખી સતોષી પોતાનું ગાઠુ મખડાવતા હતા.

* x + +

આટલુ લંચાણ પીજણુ કરવા માટે હું તમારી દરગુજર આહુ છું. પણ આ વાર્તાના વળાને બરાબર રંગમા લાવવા માટે એટલી ઓળખ પીછાણની ખાસ જરૂર હતી. ચાલો, ત્યારે આપણે આપણી બસલ આબદપર આવ્યો.

ખાં બાં ધનજીશાહ બહમનબેહરામે કચવાઇને પોતાના ખર્ખાં ચઢાંબા અને પછી રૂઝાક દેતી કે પહેલે માળે આવેલી પોતાની લાઇબ્રેરીની એક બારી બંધ કીધી

“એ આપ પવનને આજે શું ઘેલું લાગુંછ ?” તેવણુ ફફડી પડયા, “આજે બપોરના મે વાગતાથી જાણે રણપરજ ચઢયોછ જરાક બારીએ ઉજીળી રહેવાતુ નથી! પેલો દુકતો હજીર નહીં આવ્યો ! મેં એને પાંચ વાગે બોલાવ્યો’તો—ને સારાપાચ તો થવાળી આયા !”

લાઇબ્રેરીમા વચ્ચોવચ મેળેલી એક મોટી રાઇટીંગ-ટેબલની ખાસે જોડેલી એક પોત્તી ગાદીની આર્મ-ચેરમા ધનજીશાહ અટ્ટેળાઇને બેઠા ટેબલપર બેચારેક કાગળ્યાઓ એક પેપર-વેટ તળે દાખી મેળેલા હતા. તેમાંથી એક કાગળ કાઢી તેવણે ઉપર ટપકંથી પાછુ જોયુ—અને પછી કાંઈક ચુસ્સાથી કપાલનો ચીલ્લો ચઢાવી તે પાછું ટેબલપર પટકયુ

“એનો છંડો હવે આજવોજ જોઇશે ” તેવણુ નાખુશ ચેહેરે જીવ સાથ પટપટયા—“ધીસ છઝ ડીસમેસપુલ ! હુ કોઇ દાહડેળી આવી શરમ ભરી આજ ચલાવી લેવાનો નથી મે એ રટુપીઝ બોયને પુરતો ચન્સ આપ્યો—મે લણી નાખતી કીધી—હુ જાણુ કે જીવાન જીવ તે જરા એમતો હોય—પણ હવે આપ તો હવે થઈ—શેમપુઝ ! બસ હવે મારો ઠરાવ—”

ધનજીશાહ બકત કરતા અચકી મયા લાઇબ્રેરીના બારણાના ઉબર ઉપર ધરનો ગસાન જીવણુ આવી ઉભો હતો

“છાબ-એરચ્છા છે નીચે આવેલા ”

“મોકલ ઉપર ”

જીવણુ મોઝે આખના પાપણુ અત્યંત કડવાસ અને મીઝજથી સેફજ ઢાંકીને ધનજીશાહ ખુરસીમાં અરડાઇ બેઠા.

તેવણે પોતાના બીફરાઇ મયલા ભત્રીજા ઉપર એક બે ચાર લીટીની ચીઠી લખી આજે પાંચ વાગે “મોલી મીનાર”માં મળી જવાનું ફરમાન

મોડસ્યુ હટું—તેના જવાબમાં તે ધણુધણુધેરી બચીનજી આજે આવી પહોંચ્યા હતા તે ચીડીની દુકાને ને ટચ ઈનારત ઉપરથી એરચજીમાં પામી ગયા હતા કે ડોસો વળી તેનો કાષ મજબુત ઝાડ્યો કહાડવા ભોલાવતો હતો. પણ હર વેળા જેમ કલાક બે કલાકના ‘બાપજો’ સાંભળવા પછી એરચ પોતાના ભક્ષ દીક્ષના કાકાને રમીડી લેવામાં ફોન પામતો હતો—તેમ આજેથી ધનજીશાહ કાકાની ‘ધુરકણી’ સુની તેવણને આવડે તારામીકા પાડીને પાછા ચાલ્યા જવાની વકીમાં તે નફકરો ડોકરો કષક નચોત જીવે હમજી. “મોતી મીનાર”માં આવ્યો હતો.

છતા એરચ જ્યારે લાઘજેતીના બાગજીમાં આવી ઉભો ત્યારે તેણે એક નડાકે જોઈ લીધું કે ધાખરાનો મીઠાઝ આજે એકદમ મરમેયાફ બની ગયો હતો—અને તેવણના ચહેરા ઉપર રાખેતા કરતા વધારે કરડો અને નાખુશ કદનો પડરાયો હતો.

એરચ દેખાવમાં એક ખરેખર મોવામણો જવાન્યો હતો. સાવારણ હિચાઈને—પણ શરીરે મેહજ પાતનો—આ ૨૭ વર્ષનો ગંધર જવાન પહેલી નજરે કોઈનેથી પમદ પડે તેવો દેખાવ્યો અને મીઠ્ઠો ટટણુખાર હતો. તેનો કાઝક ઉત્તરના રંગનો ધટમારો ચેહરો તેની બે ભુગી આખ્યોથી અને ફાકડી નાની પોષ્ટેડ મુઠથી ઓરમી વધારે ખુબસુરત લાગતો હતો.

પણ તે મખડાની ખુબસુરતી “રીફાઈન્ડ” યાને ‘આરીસ્ટોક્રેટીક’ પ્રકારની હતી—તે ‘ટાઇપ’ની ખુબસુરતીમાં ફેર મદના એક જોરાવર, ખરવસતર મગજને ખદલ કાષક નખણી, સેહજ નાજુક, પોચી મનશક્તીનો માસ હતો. લગાર ‘ઓવન’ વાટના તે ગોરા ચેહરા ગમ જોતાજ સામા માણુમને ખસ એવોજ ખ્યાલ જવા વગર રહે નહી કે આ કાવના પુરૂપના જીગરમાં એક લગાર કાકણા જીવની કેમળ અને નરમ લાગણી ભરેલી હશે કદીથી કોઈને એવો વીચાર તો નખજ નહી કે આવા લોકડી સરખા અવમેના નવજવાનના હરદયમાં—અફસોસ !—નીચ કોરગાયણા અને હમકત હીચકારાપણુનો મળવર જયો છુપાવ્યો હતો.

એણે--એરય બહમનબેદરામને તેના કેટલાક ખુશામદયા ખુગ "દેરનો" એ અને કેટલીક અણુમમજ 'લેડી-ફેન્ડો'એ પંપાલી પંપાલીને બમાડી ધુળ કરી નાખ્યો હતો.

હરને મ્હોડે તે પોતાના કાકાની લાઘવેગીમાં લહેરે લહેરે ચાલી આસીને લાખલ થયો અને ધનજીશાદ બેઠેના હતા ત્યા જઈ તેવણ સાથે ગેકહેન્ડ કરવા પોતાનો હાથ લ'ખાવ્યો.

ધનજીશાદે ડોળા કઠડીને પોતાનો હાથ ગાળ્યો એ વી લીરો.

"ફક્ત જનટલમેનો અને પ્રમણીક આદર્શોમાં માવેજ ગેકહેન્ડ કરવાનો મારો મરેન્ડો છે, મીઠો જોગ્યશાદ--નીચ કેગ્ગાઓ માથે નહીં મેમે નાદ, પેલી ખુગ્ગીપર ! આપરે આજનો 'ધનગરબુ' જરા લામે થશે."

આઆપરે ! આ પહેલેજ રડાએ મ મળતા એરયજમાતા તો માથે સાવા ધીના પડી ગયા જે અગવા મપ એક અને આટલું તુરકક મર્મથી રોહમાથી તેણે ધનજીશાદ કાકાને અગાઉ મળેલા તેની માથ વાન કરતાં સામરયા હતા નહીં મમે તેટલાખી તેવણ ગુસ્સે થતા તોય હમેશ તેવણ પોતાના મત્રીજને "એરય"ના લડકા કુકા નામથી અને તું તાથીજ મેલાવના બો આજે ? --"મીરર એરયશાદ, એમો નાદ પેલી ખુગ્ગીપર !"

પણ ધનજીશાદની આડી ચરકી જવતું માપ તેવણના મુખમાથી નીકળેલા કડોર વેણો કરતા તેવણના ખુગ્ગીર્ગ ચેદરાપગનો તુફાની ચીલ્લો વધારે સ્પષ્ટ રીતે આપતો હતો તેવણે ડોળા કઠડીને એરય તરફ એવી તો નાખુશીમરી ધપે જોયુ કે તે મત્રીજના મ્હોપર બાકી રહેયુ સેહજ સાજ જીજી હરતુ'મી દેઈ થઇ ગયુ' અને તેના કપાલ ઉપર પરસેવાના મીપા ફુગી નીકળ્યા.

હથથો અને ખગીરણો જેવો એરય પોતાના કાકાથી થોડેક દુર એક ખુરસીપર અતરંગ બેઠો, અને ફગમણને તેવણનું કાઠું બોપવા પડ્યો.

એકાદ મીનીટ તદન મુગી મતર ગઇ આપરે તે જવાન અપસેજ તે ચુપકાદી તેડી--

“કાકાજી, કંઈ મારીપર આજે એટલા બધા ગુસ્સે છેએ ?—”

“તમારો ટાકો થવાનું મારે કમનસીમ છે એ ખીના હું પા’ગી પાદ કરવા માગતો નથી ફરીથી મને કાકાના નામથી બોલાવવા ના—અને મારી તથા તમારી વચ્ચે કંઈ સગમ ધગવેલ છે તમે આજથી લુરી જાતે મેં તમુને હમણા કહ્યું તેમ તમે એક પ્રમાણીક મંદસ્થ અદમી નથી—એક પહેલા નબરના હરડતા રકાઉનદ્રવ છેએ” ધનજીશાહે પોતાના મ્હોડાપરનો હરડો છાપ સેહજખી ઓછો કરવા વગર ઉત્તર વાળ્યો, “મને ગેમ કાસેજ પહેલી વખત ખબર પડીલ કે મારા બેહેરની બધનો છેકરો,—જેને મે પા’ત્યો, પોશયો, કેળવ્યો—જેનીપર મે અમારા ખાનદાનનુ ઉચ્ચ નામ રાખવાની બધી ઉમેદો બાંધેલી—તે મારો ભત્રીજો એક હૈયાપુટો હવમી હેવાન અને બેશ્વરમ બેહવા બદમાશ છે ! મીં એરચશાહ, આજની મારી તમારી સાથની મુલાકાત મને ઘણીજ દુખ ઉપગમવાની છે—પણ તે તદ્દન છેરથીજ છે તમે મારા અત્યાર સુધીના વહાલ મારી તરફની મદ્દને તદ્દન નાલાયક પુરવાર થયલ અને હવે પછીથી તમુને મારી સીડીએ ચઢેલા જોવાખી હું રાજી નથી—”

એરચ હવે ઉઠીને ઉભો થયો—

“પણ એટલુ બધુ તે શુ છે ?—”

“સીટ ડાઉન—સીટ ડાઉન—સર !” ધનજીશાહનો મનજ ગુસ્સા-ભર્યો પોકાર નીકળ્યો તેવણે અત્યંત મીઝાજથી ખુરમી ગમ આગળી બતાવી અને એરચ ઠપ કરતો કે ત્યા પાછો ઠપકમ્મ બેડો.

“તમે જાણવા માગોજ કે એટલુ બધુ તે શુ છે ? તો હું તમુને જણાઉં” ધનજીશાહ ગભીર ઘાડા અવાજે બોલ્યા, “તમુને મે આજે તેડી મગાળ્યાજ, કેમજે હું તમુને કેહવા માગુલ કે આપગી વચ્ચી અત્યર સુધી જે સબધ હતા તે સબધ હવેથી—આજ પછીથી—મીલકુલ રહયો નથી—”

(૧-૧૩૫)

મી૦ એચચશાહ મંચેરજી બહુમનખેડરામ,

બી એ, મન એવ બી

“અરે પણ ———”

“કીપ ક્વાએટ ! મને પહેલા સાબળી લેએ, મીંઝ એરચાહા મે તમારી સાથે અત્યાર સુધી ધણી ધીરજ રાખીછ તમારી નહારી જીંદગી તરફ આજ તુલીક મે પુરતી નાખતી કરવા કીધીછ જીવાનીના તોરમા એક તમારા જેવો છોકરો કદી કદાપી સેહેજ આરો જાપ એ કુદરતીજ છે એમ માનીને મેં તમારાં “બીજ”ના ડેટ-એફ-ઓનર અને તમારા રેસ કોર્સના ફરજી અવાર નવાર અપવા કીધાછ તમારી પેલી કમાલ કલમમાં તમે તમારા જેવા છાકટ દોસ્તદારોની સાથે ધુમધુમ્મર દાર પીતા શીખ્યાછ અને તેઓની સફમા નજીસ રખડેલ જીંદગી માડીછ તે અધુ જાણવા છતાં મેં જોટલી સમુગે રખાવ તેટલી રાખીને તમુને આજસુધી સારી સલાહ આપ્યા કીધીછ પણ હવે અનેરૂ થયુછ મારી છેલ્લામા છેલ્લી આશાને તમે ફટકો માર્યોછ હવે મને તમારીપર એક તણુપા જોટોગી ભરજો નથી—એક રજ બારમી તમારે માટે મને હવે આશા નથી”

“જરા મને હવે પ્લીઝ બોલવા—”

‘મીંઝ એરચાહા ! એફમ ચુપ રહો ! તમે સામળા સન્તા થાઓછ તેથી જોરળી માફ લોહી ઉકરી આવેછ સાબળો, આજનો “ઇન્ટરવ્યુ” મેં ધણીજ લાખા અને પુગતા દરમિયાન પછીથી તમુને આપ્યોછ, ને—આજે હવે થુ કરવું’ તે ૥ સેવટના ઠરાવરપર હું ધણીજ અંભાળથી ધીરજથી વીચાર કરીનેજ આપ્યોછ મારા એક અતલગના સમના સબધમા આવ પગતુ બાની વખતે મે કોઇ રીતની ઉતાવળ કીધી નથી—અને અને તમે જાણેછ કે જ્યારે ધનજીશાહ બહમનખેરામ એકવાર કોઇ ઠરાવરપર આવેછ તો તે ઠરાવ સદતર છેલ્લોજ અને સેવટનોજ હોયછ”

“હા સાહેબ—હુ તે જાણુંછ” એરચે અત્યંત દયાયલા અવાજે કહ્યું. ધનજીશાહ શેઠે આ ધડીએ પડોસની ટેમશ પરથી એક મોટું એનવી-લપ ઉંચક્યું અને માફેલ થયલા પોલીસ બગીચાના મ્હોડા સામે ધરતુ.

“સારું છે કે તે તમે જાણોછ મધ પરમ દહાડેજ અને મારા એક

ખરા દોસ્ત તરફથી આપ પેકેટ પોસ્ટમા મળ્યું છે એ બધા દોસ્તના સંબુનની ઉપર મને સોજો સો ટકા ભર્યો છે એ દોસ્તનું નામ જાણવાની તમને જરૂર નથી—પણ એટલું જ જાણો કે તે બહમનખેહેરામ કુટુંબનો ખરો સામ્યો ખેરખાહ છે અને ખુદ તમારે બહુ યાદનાર છે, તે બધા મહત્ત્વે તમારી હમણાં છેલ્લે છેલ્લેની એક કમકમાટ ઉાળવનારી શરમભરી બદલાયથી મને વાકેફ કરવાની પોતાની ફરજ વીચારીછે—અને તે બાબેનો કદીખી શક નહીં લખ જવાય એવો પુરાવો મોકલ્યોછે આ કાગલો મળ્યા પછી તમારી ખરી ચાલચલણ કેવી છે તે વીશે મારી આપ ઉધડીછે”

એરય બહમનખેહેરામનો ચહેરો ઉજળો વાખ મારી મયો હતો તેણે પોતાના હાથના પોહયાની ઉલટી બાજુથી કપાતપર કુટી નીકળેલાં ઝરા તુછ્યા—

“ખેહેરમાન કામજી—ધનજીજાહ શેહ—તમે મને પુરતો સખન ઠપકો આપી ચુકાછ પણ મારો કસુર શું થયોછ તે જાણવાનો મને દુક છે,” તેણે ધણાજ ધીમા અવાજે પ્રોટેરટ કર્યો

“તમારો કસુર?” ધનજીજાહે ખીખમને હવે લગભગ ખરાડ મારી, “તમને આપ કાગજ વાચવુછ ? એ ઉપરાંત એક ખીજીખી કાગજ અક્ષી” ટેમલપર પડેલુ છે એ બે કાગળે જે કાઠ અજમ સજોઈથી મારા હાથમાં મુકવામા આયાછ, તે વાચતાજ તમારા ડોરા નીકળી પરશે—વાચવાછ ? તમારા દીક્ષમા શરમ જેવી કાઠખી લાગણી હજી રહેલી હોયતો આપ બે કાગજ જોતાજ તમારે મ્હોત થઈ જવુ જોઈએ—મોલો વાચવાછ તે કાગળે ?”

“પણ શું—કીયા કાગળે ?”

“દીક છે—એ બે કાગજ તમે પાછા વાચો, ને તમારી ચાહદાસ્ત તાજ કરો. જોવ—આપ પહેલુ કાગજ તમે કાઠ મીઠીયાહ ખેરામજી પારડીવાજા નામની એક કમનસીમ ખીચારી જીવાન અમલાપર લખેલુ છે એ તમારાજ અક્ષર છે કેની ? એમાં ગમે તે અભાગણી ઓરતને કેવી શરમભરી તરકટ-ભરી રીતે વાહયા કરીને તેની સાથે લગન કરવાની જીહ્વી જીહ્વી વાતો કરોછ મીં એરયજાહ—એ કાઠ બેવકુફ છોકરીને તમે પરજીવાની કબુલાત

આપી, લાંબી લાંબી વાતો કરીને અતે તમારી નેહસ્ત યુગાલમા ફસાવી । તેને હમેશ રહ્યા ત્યારે તમે એક કોમ બેનદામના બામટા વેદ પાસ ઊભો-પાલો કરાવી તે હમેશ તોડાવી પાડવાનું બચકર દયાહીનું કામ કીધું । ને પછી તે જાનુન ગરમ દવાઓની અસરથી તે હીજીભાગ્ય છોકરીને રગતપીતની માફક આપે દીલે કંઈ રસી જેવું કુટી નીકળ્યું—ને તે નસીબની કુટેલી ઝોરત તમને મદદ સાર કમળી કમળીને લખીને અતે આપવાત કરી મુઠ્ઠ પશ્ચ તમે છેલ્લી ધડી સુધી તેને શરમભરી ખેડી સમજાવટથી હેતરી । યેવો—તમારા પોતાના અક્ષરે એ મીઠીમધપર લખેલું છેલ્લું આય કાગળ । આખ ફારીને જોવ ! એ તાં ૧૬ મી જાનેવારી ૧૯૦૬ નું લખેલું છે મીઠી-બધ યુજરવા પછી તેનો દુખી કમભાગ્ય બાપ મારા આય દોસ્ત આગળ બધ રડી પડ્યો—ને તેના હાથમા તમાર આય કાગળ મુક્યું—ને તે હું તમારા નજીસ મોહનાપર આજે છુટુ ફેકુજ । હું પુછુજ કે એના કરતાં વધારે ધાટકી, નીચ અને શ્વપતાન્યનભરી બદમાશી ખીજી કેમ હોઈ શકે—ને કાજી સાબળીજ ?”

ધનજીશાહ રોકતો ઉશ્કેરાયતો મોટો સાદ યુસ્મા અને કોવતે મારે પુજતો હતો તેવણુનો બત્રીજો તો જીવતા માણસ કરતા એક મુવેલા આત્મીને વતારે હમણા મળતો આવતો હતો । જીતીપર ડોકુ નાખી દઈ એરચ બદમનબેહરામ તાન સફે પુતી જેવો સ્તીર ખેમી રહ્યો પોતાના કાકાના હાથમા પકડેલા ખુન પોતાનાજ દસ્તના તે જલમ નખોદ્યા કામલ પર એક નજર નાખવાનીખી હીમત તે એકઠી કરી શકતો નહીં હતો ।

“એરચશાહ બદમન બેહરામ । મારા કુટુંબમા તમારા જેવો એક ગંધીલો કીરો પેદા પડ્યોજ તેના આજે હું ખરા દીનથી અફસોસ કરજ,” ધનજીશાહ હવે મક્કમ ધીમા અવાજે બોલ્યા. તેવણુના મ્હોપર તીરસ્કારને બદલે હવે ગમગીની પથરાઈ હતી “તમારી છાતીમા એક હૈયું નહીં પણ એક પથ્થરનો ટુકડો હોવો જોઈએ કે ખે નીરહોજ જીવોના ધાત કરી—એક મરીખ આખરુદાર કુટુંબને નામોશીમા પામમાલ કરી—તમે આજે નકદ નાકે

ફરતા ફરોછ ! મારા દોરને આપ મરનાર મીડીમઈ પારડીવાળા સાથની તમારી તમામ સ્થાનતમરી વરતણક એક છુટા કાગળપર અહીં વીસ્તારીને લખીછ.”

એકાદ બે પળ ઓરડામાં એક જાતની બીહામણી ચુપચાપ ફેલાઈ ધનજીશાહનો કંકણ શ્વાસો શ્વાસ એરચને કાને ખુલ્લો પડતો હતો. ડોક નીચે નમાવી દબને તે જવાન સમ્પશ નો એક મુરદાડી માફક રથીર બેગીજ રહ્યો. તેના કાકાનો ધોધારી સાદ પાછો નીકળ્યો—

“જોવ-આપ બીજી કાગળ ! એબી કાષ અજમ એનેકાકથી મારા હાથમાં આવી ગીયુછ મીં એરચશાહ, જરા ડોક ઉચકો ને નેન આપ બીજી કાગળ !”

ધનજીશાહનો ગુસ્સાબેર હુકમ થતાજ એરચે માથું ઉચકી તે મીંગ કામજપર એક ઝડપી નજર ફેડી—“ને તેજ પળે તેનું મ્હોડું દયામાં રીને કનગી ગયું કાકા ધનજીશાહના હાથમાં એરચનાજ હાથ દરકને લખાયલું એક બીજી લેટર ઉઘાડું પકડેનું હતું, અને તે હવે કઈ “મારા વાહજ પેસી” ને ગુજરાતીમાં વખાયલું હતું એરચે પાછું નર નમારીને જમાનપર જોયું તેની છાતી દરે કાલ અજમ ગમગટ, શરડીદી અને ગુમ્માથી ગુંગળાતી હતી તેની જીદગીના બે કાળમાં માળા નીલા સકાએ આખા નાનાના હાથમાં ઉઘાડા પકડાવેલા હતા.

“એ કાગળમાં શું છે ને તમે મરનાર જાણો છો” ધનજીશાહ કાન પીંમીને અત્યંત બેજાલથી બેઠા, “એ પેસ્તનજી માર્ટર નામના તમારા કહેવાતા દોસ્તપર તમે વળેયુ છે આપ કાષ છડીયટ પેસ્તનજી અહીંની એક બેકમાં કલારક હતો—તેને તમે તમારી કલખમાં નેપ બેગ ગમાડીને ખુવાર કીધો તમે જુગારમાં તે કમમખત સાથ જીત્યા કીધા ને તેને લગભગ ૪૫૦૦ રૂપીયાના કરજમાં ઉતાર્યો પછી તેની ઉપર ચાપુ ધસારા ચલાવી ચલાવીને અતિ તેને બેકના રૂપીયા તફરચે કરવાની તમે સલાહ આપી જોવ—ને ફરમાસુ તમારી સલાહ તમારે અક્ષરે તમે અહીં આપ

કાગળમાં લખેલી છે પેસતનજીએ નેમ કીધું—તેની ચોરી પકડાઇ—નેની આકરી ગેઇ—ને તે આજે છ મહીના જેતમા માકડ મારવા ગીયોઁ અથ-
વત તે દોસને તમુનેખી આ બાબદમા સડોવી જાહેર કોટમાં ફમાવ્યા
નહી—ને પોરીયામા “ઓનર” જેવુ કાઇ હોજો તેથી તમે તુરત વેળા
ડટકી ગીયા પણ તેના કુટુંબને હાથ આપ તમારે કામજ લાગતાજ એ
પેસતનજી મારતરનો બધ આજે ચાન્જ દહાડાની વાતપર એ કામજ મારી
આગળ લાયો ને તમારી એ પેસી માયની બધી ધીકકારમરી ચાલથી અને
વાકેક કીધો—

‘બસ-બસ-સાહેબ ! ખુદને ખાતર અને ‘રપેર’ કરો—’

‘તમે બીજાઓને કાઢે રપેર’ કીધાછ—મી૦ એરચશાહ મમત-
મેહેરામ ? તમારી નીચ મોજમજાદ અને તમારી પાપી એકલપેટાઇમા તમે
બીજાઓનો વીચાર કદીબી કાઢે કીધોછ ? નહીં—તમુને હવે ‘રપેર’ કર-
વાનો નથી મેં આજે સોગદ ખાધાછ !’

તે કમખપ્ત જવાન ઉચે જોઇને પોતાના બચાવમા હવે એક તુકા-
રોમી કાઢવાને અશક્ત હતો તેણે પોતાના ખીસામાથી રમાલ કઢાડી
તેનેથી પોતાની આખ્યો ઢાકી—

“હવે મને ખોલવાનું થોડુજ માફી રહેલું છે,” ખાતબકાદરે પાછુ
મકકમ ધીમા અવાજે ચનબુ ‘મે તમારી ઉપર અત્યાર સુધી દરેક રીતનો
ચાહ રાખ્યો’તો મારા બેહેસ્તી મચેરજીમાઇને ખાતર મે તમુને મારા
દીકરા તરીકે આજ લગત ગણા’તા—પણ હવે બસ ખલસ ! તમારી ક પારી
છુટે તેની બેહવા હૈયાકુટી કુજ’દી ચાલથી મારી સજુરી ખુટી ગેઇછ, ને
મારી લાગણી સુઢન મારી ગેઇછ તમારા જેવા એક નાતરસ હવસી કુત-
રાની સાથ જરાબી હવે હું બચહવાર રાખવા માગતો નથી—”

“નહી, નહી, સાહેબ—”

“એકદમ ચુપ રેડો !” ધનજીશાહે બડાક દેતા કે ઉડીને જખરદસ્ત
બરાડ મારી, “આજથી તમુને હું ઓરખનો નથી આજ પછીથી ફરીથી

તમે મારી સીડીએ ચઢવાની તજવીજ કરશો તો માણસ પાસ ધકકા મરાવીને હું તમને બાહરે કહાવજી તમે આજ સુધી મારે પછસે રંગ રામમા રહેલા છેઓ—તે બહેતી મચેરજીની અશો યાદને ખાતરજી હું તમને છેકજી હવે રસ્તાની મટરમાં નાખી દેવા માગતો નથી મારા સોલીસીટરો તરફથી તમને બે ચાર દહાડામા મારા નવા વીલની અને મારી નવી ગોઠવણની જરૂર જોગી હડીકતો મળશે તમને મારી તરફથી દર મહીને હવે ફક્ત રૂપીઆ ૭૫ મળશે-ખીજી વધારે એક પૈ મળશે નહીં એટલા ખી નહીં લેવા હોય તો જહાનમ જજો—મને તેની દરકાર નથી તમે કંઈ કમાવો તાહ સુધી છેકજી જુએ નહીં મરો તેટલા સાફ એ રકમ તમને મળશે એમાં તમે તમારૂં રેહવા ખાવાનું હવે ફારી લેજો હોટલના ખીસો—તમારા ‘સો કલાસ’ના ખીસો—તમારા કપડા ચપડાના આંકડા હવે હું કંઈ જાણજી નહીં એટલી રકમમા તમને રેહવું પડશે તાહરેજી તમારી હમ-જીની ઘટખટ રસ્તાતજ ને ઉડડી રીતો છોરશો—નાહરેજી તમે એક આખરૂ-દર પ્રમાણીક જીદગી ગુજારવાની તજવીજ કરશો—એટ લીસ્ટ એવી મને આજ્ઞા છે અને ચોકસ માનજો, કે એ માસીક રૂ ૭૫ ના લવાજમ ઉપરાત તમને મારી હૈયાતી પછીખી એક સવા ફદીયુ વધારે હું આપી જવાનો નથી હું મારૂં વીલ તૈયાર કરાઉંજી ને મારી દોલત ઘટતી પારસી એરી-ટીઝમા આપી જવજી ચાલો, હવે મીં એરચજીહ બહમનખેહેરામ અહીંથી જાઓ ! નીકજો —મારી આગળથી ! તમારૂં મ્હોતુ દુર કરો !”

“પણ ધનજીશાહ શેઠ—કાકાજી—સાહેબ—તમે મને એમ એકદમજી—”

ધનજીશાહ શેઠે જોરમા બે ત્રણ વેળા પોતાની ટેબલપરનો ચગ વળાડ્યો જવાનમા ટુરત જીવજી મસાલ અદર ઓરડામા આવી ઉઘો—

“એવજીને રસ્તો દેખાડ !” ધનજીશાહે યુમ પાડીને નોકરને હેકમ કીધો

એરચને તો જાણે ભુતે ઘેરયો હોય તેમ બખરાઇને પોતાના કાકા તરફ ટીકવા પડ્યો. તેના હાથ ચરચર ચરચર ધુજતા હતા.

“જેટ આઉટ એટ વન્સ !” ધનજીજીહે આખો ઝોરડો ઠરઠરી રહે તેવી બાંમ મારી, અને એક છેડાપલા વાધની પેટે ડોળા ધુરડી બાગણ તરફ આગળી કરી

હપતો ખપતો જીવજી મસાલખી આંમ પર ઉભેલો હતો, એટલે એરમને માટે હવે ચાલી જવા વીના બીજો ધલાજળ રહ્યો નહીં. પોતીકા છેડાપ પડેલા કાકાને સાહેબજી કરવા વગર લઠપઠર પગલે તે બારણાની બાહર પડ્યો.

જેવો તે ‘મોતી મીનાર’ના કમખાઉન્ડની બાહર પેડર રોડપર આવી ઉભો કે તેની છાતીમાંથી એક જખુન હાથ નીકળી પડી લાખખોની દોલતને તે હવે છેલ્લી સલામ કરતો હતો ! દર મહીને પચોતેર રૂપરડીની કંગાળ આવકપર હવે એક હેબતનાક ગરીબાઇ અને હાડમારીનું ભવીખ્ય તેની સામે ડોળા ધુરકવ્વ હતું !

એરવે કાકાના ફાંકડા બગલા પર ખવીસ ડોળે નજર નાખી, અને હાંત પીરયા—

“મને આજે હડધુત કીધોછ ! પણ એ ધરડો એને સાર પસતાય નહીં તો હું એરય બહમનખેદરામ નહીં પચોતેર રૂપીયા ! ! ઉહા—એક બી‘મારીને જાણે બીખ નાખેછ ! ઠીક છે—જેમશું !”

*

*

*

ચોપાટી તરફ આવેલી પોતાની “કારીનથીઅન” કલખના બીલીયડ— રૂમમા એરય બેહમનખેદરામ સમી સાંજના સાડા છ, સાતેકને સુમારે એક ધત્રીચેરમાં ઢમસો પુ‘જો ચઢને પડ્યો હતો. તેની પાસે મેળેલી એક નાની ટીપાઇ પર ટંબલરમાં ભરેલો બ્હીરકી સોડા ક્યારનો એમનો એમ પડી રહેલો હતો.

પા એક કલાક થયો તે કલખમાં આવ્યો તેવો કામનીખી સાથે વાત કરવા વગર તે ખાસ બામ એક છઠ્ઠે જુણે બરાઇ રહીને સીલીમપરના બારવટયા ગપ્પા કરતો હતો. એ ચાર વખત તેના દોસ્તોએ તેને ‘બીજ’

પાર્ટીમાં સામેલ થવા કહ્યું — પણ તેઓને જરા સુલુકનો ઉત્તર વરીક
ઝેરચે વાલ્યો નહીં હતો, એટલે તેઓએથી તેને વધુ વધારવાનું મોકુફ
કર્યું હતું.

ખારસો અડધો એક કલાક પોતાના કાળા કદરૂપા તુરંગોમાં બેઠું
બખી નાખતો તે ત્યાં અરડાઇ પડ્યો હતો — કે આખરે કાંઈએ તેની બાજુએ
આવી બીલીયડની કચુ ભેરથી તેના પાસામાં બોકી ! ત્યારેજ ઝેરચે જરા
ઝંકાને ઉચે બોલ્યું — ત્યાં તેની કલબનો સેકરેટરી અને અગત ફેડ ડોક-
ટર બદમનચા દુગાજ કાંઈક રચુથી હસતો ઉભેલો હતો.

“કમ એક ! શું છે ? પેલા જ મજારી પોપટને કાટો ચાપને ઝુકે
તેમ કાઢારતો અહીં પરચો પરચો ઝુકેલ શાનો ? વોટસ થી મેટર,
ઝેરચે — વરી પાછું તુને તારૂં યુરીક એસીડનું ‘પેન’ યુમ પરાવેલ કે ? કમ
નહી, બચ્ચા, હજુર જરા બીજો વ્હીસ્ટી પીવા કર ! —”

ઉપર પ્રમાણે કઠૂથી બોલતાર જુવાન અપ્પા દેખણી રીતે ઝેરચેનો
મણોજ અતલગતો છટ મીત્ર હોવો બેઠાએ-કેમજ બીજી પક્ષે તેણે પોતીકા
આ લોઠ પોઠ ચંપને છઠીએરમાં અરડાયના દોસ્તનું પાખડુ પકડીને એક
ઝપાટે એ ચીને ઉભો કર્યો.

“કમ-કમ ! જેટ અપ, ઝેરચે !” તે જણે એક બચ્ચાને ધમકાવતો
હોય તેમ અણકા કરીને બોલ્યો, “ચાપ એમ વલ્નુ ડાચુ કરીને કાસવાનોજ
હતો તો શું ધુર મુકવા કલમમાં આયો ? લે-આપ તારા પેગનો વાસ ઉડી
ચાલ્યો જરા લગાવ — તે પછી આવ એકુ ‘રમર’ રમીએ —”

“ઓહ ઉશ ચોર રમર !” ઝેરચે હવે કહી પડ્યો, “બોમ — બાજો
મારૂં મસ્તક ઠેકાણે નથી —”

“શું છે ? બીનારી રસ્તામાં આરી ફરી એક ? કે નહીં તો વરી એક
કાલે પુને બસો ત્રણસો મુકી આયોલ ?”

“નો — નો — ડાન્ટ બી એ કુલ ! બોમ, હમણા હસવાનો આપ સમો
નથી તું પછી હેઠરાબાદ કાઢરે જાયલ ?”

(સન-૬)

ડાઠ બમનશાહ બાપુજી દુબાશ.

એમ આર સી પી એમ આર સી એસ ૧૧૬૧૧

“એ ચાર દહાડા હજીર હું મુખપા છેલું—કાપ ?—”

‘મને તારી સાથ એક ઘણીજ ખાનગી વાત કરવાની છે બોમ—તુક કીધર ! મારો કાકો સા આજે એકદમ ખીગરી ગયો ને મને વીલનાથી રદખાતલ કીધોજ તારી સલાહ મને જોઇયેજ તું કાલે સહવારના તારે ઘેર છે કે ?’

“વોઓઓટ ? તારા ધાખરાએ તુંને રદમાનન કીધો ! ! યુ કોન્ટ મીન હું સે સો ! !”

“એ મીન ને રીન ! હું સહવારના ઘેર આઉં કે ? તુ કેટલા વામના સુધી મળશે ?”

“હું હસ વાગતા સુધી ઘેર છેક—આવજેની ! પીલાખી કેટલા દહાડા ચયા બોલ બોલ કરવા કરેજ કે તુ કમ હમણા હમણા રજોજ મોધો થઇ ગીયોજ”

‘ઓત નાઇટ ! હું આઠ વાગે આવશ—સાહેમજી !’

બોમ હજી તો કામ વધુ બોલે ને અગાઉ તેનો જાની મીત્ર એરમ એક પેના આઝમી પી પેડે પુક મરડીને ધમારાખધ ને ખીલીયડ રમખાધી આહુર ચાલ્યો ગયો.

ડાં બોમ દુમાશે પોતાની ફાકડી સામી મુકને જરા યોડોચાર વળ દેવા કીધી તેના ખરેખર ખુમસુરત સોહવામણા મ્હેડાપર તીરસ્કારનું કાંધ બહુજ બેમાલુમ હસવું પઠરાઇ ગયું હતું.

ખરેખર ! કેવો હેન્ડસમ વગ મેન ! ડાં બોમ દુબાસ, એમ આર. સી પી, એમ આર. સી એસ (બડન) ખાસસો છ કુટ હિયો અજે મળનો ભરેલો, સીધા સરખા કદનો એક કુમારો નવજવાન હતો આ સોલજર જેવો તતલુખાર જીવાન તખીજ કોઇનું ખી ચીત્ત હરી લે તેવો એક ફાકડો મરદ બચ્ચો હતો ઉમરના ધણુ ધણુ તો ત્રીસેક વર્ષનો હશે—પણ તેનું જીયુ હાડ, તેનું ખીલેલું સરીર, તેનો લખાર સામજો પણ અતીશય અચ્છી રીતે “ફીરમ્” થયેલો ઘટમઘાર કલીન શેવ કીધેલો એકરો.

તેના કમાનદાર બારી બધાં અને લાખા કાળા પાપણુ—અને સડ કચ્છામાં તેની ચકચક થતી એ કાળી બમ્બર મોટી આપ્યોતુ ‘હીપનોટીક’ તેજ આ સધળાથી આ પુરવને શુ મરદોપર કે શુ ઝોરતોપર સરદારી ભોગવવા કુદરતે જણે રચ્યો હોય તેમ એક સપાટે માલમ પડી આવતું હતું

મીત્રોમા અને કલખના પોતીકા ‘સરકલ’મા બોમનો અવાજ સર્વોપરી હતો તેની આગળ ચુચા કરવાની કોઇની મકદુરજ આલતી નહી હતી “કારીનથીઅન” કલખનો તે ઝોનરરી સેકરેટરી હતો—અને સધળા ફેડે તેની આગળ બોઠરા મીસાલ હતા

છર્ત ડાં બોમ દુઆશ સઉમા પજોટાયલો—સઉનો માનીતો હતો.

કાણુ જણે શુ હતું—પણુ સધળા તેના દોરનો તેને ચાહતા હતા, તેને વારને ઘણુ ઉચુ મત ધરાવતા હતા—છર્તા તેનાથી બીહના હતા.

તેના અગત મીત્રો તેને લાડથી “હેન્ડસમ બ્લેકગાડ” ને નામે ઝાળખતા હતા !!

આહ ! વાંચનાર—આ સીધા ઉંચા ગરાડ જેવા હેન્ડસમ પારસી સરજ્યન બોમ સાથે તો આપણને લાખો હીસાખ ચુકવવાનો છે !

પ્રકરણ ૪ થું.

ખુબસુરત ખલા !

૨૦ મી સદીના સુધરેલા જમાનામાં સઉથી અગત્યનું—સઉથી ઉપયોગી—સઉથી ઉદ્યોગી જે કાઇબી ‘આરજેનાઇઝેશન’ હરતી ધરાવતુ હોય તો તે ટપાલખાતું છે આ ધક્કા મુક્કીના અધ્યામમા જે ‘પોસ્ટલ સીસટમ’ જેવું કાંઈ દુન્યામાં મોજુદ નહી હને તો આપણે આજે કયા હને ?

ટપાલનો સીપાઇ ! તે એક વીચીત્ર પ્રકારતુ ચાવી આપેલુ—જીવતું, બોલતું, ચાલતું—રમકડુ છે સહવાર સાજ કે રાત તે ખભે એક માગી

કાઠિયા મારી માધલોના માધલો હેંડયો જાય છે—અને એક મીકેનીકલ થંત્રક-
જાની ચોક્કસાઇ સાથે પોતાને અસ્તકના બંધ પરખીડાં ટકોરાનંધ એડરેસે
પોઢ્યાડયો જાય છે. તે કમખખતને શુ ખ્યાલ છે કે આ તેના કમજ માહેલા
એનવીલપોના પેટાંની અંદર કેવો મસાલો સમાયલો છે ! ક્યુ પોસ્ટલ પર-
ખીડુ એક જીવ વગરનો સાધારણ રૂકકો છે—ક્યુ ટપાલનુ કવર ખુશખખતીના
સમાચારથી હરવું છે—ક્યુ પોસ્ટનુ એનવીલપ કમખખતીના પેગામથી ડુગા-
યલું છે—તે જલ્લવાની આ પોસ્ટમેનને બલ દરકાર છે ।

ડીકજ છે કે અમુક એનવીલપના બીતરમાં શુ છુપાયલું છે તે આ
ટપાલનો સીપાઇ જલ્લુ શકતોજ નથી—ના તો કેટલીકવાર તેના હાથ માહે
પકડેલા સત્તાનાશીના સદેશાઓ તેઓને સરનામે પુગાડવા બગાડ તે બાપ
ડાના પગ ધુજ પડે અને છાતી માહેલું તેનું હરદય તેના મ્હોમા ઉછળી
આવે ।

આહ ! ૧૧ મી માય ૧૯૦૬ ની એક ઠંડી બામદાદે સહવારના
આઠ વાગતે જ્યારે નામદાર નીઝામ સરકારના એક પોસ્ટલ સીપાઇએ એક
સીલ કરેલું ટપાલનું રેજીસ્ટર્ડ પરમીડુ હેદગબાદ સમતનતમા આવેલા
મલકપેઠ ગામમા એક આલીશ્ચાન ઇમારતના દરવાજાપર ઉભેલા ચોડીવાનને
હવાલે ક્યુ ત્યારે તે અમામા પોસ્ટમેનને થોડીજ ખમર હતી કે હેખતનાક
ખાનાખરાખીનો કેવો જખરો દારંગોનો એક સાલ નાનકડા રૂકકાના બાકા-
રમાં તે પોતાની પાછળ છોડી ગયો હતો । બાહરથી નીરદોશ દેખાતુ તે
પોસ્ટનું કાગળ બાતેનમાં કેવું તકદીરનું એક જલમ હથીયાર થવાને સર-
જમલું હતું તેની જો આ ટપાલવાળાને સહેજની આગમચેની થઇ ચકક
હોત—તો અરે ! તે નખોડયો સદેશો બેગમસાહેબ રૌશનઆરા રસ્તમજ મ
ખખીલને તેણીના મલકપેઠના રહેવાના મકાન “રૌશન મઝીલ”મા સપુરદ
કરતી વેળા તેના બેક હાયોને ધાસ્તીને મારે લકવો થઇ આવ્યો હોત ।

પણ તે ટપાલનો સીપાઇ તો પોતાની સુખી બેખખરીમા તે પરખીડું
દરવાજાપરના પરદેશી લેવાને સોખી—રીસીટપર તેજ લેવાની સદી લઇ—ત્યાથી

ધડાકામાર ચાલ્યો ગયો. ચોક્કીવાને તે કાગળ એક મુસનમાની દાસીને આપ્યું, જેણી એક રૂપેરી 'ત્રે' મા તે મેલીને માળપર પોતાની બેગમસાહેબ આમળ સમ મધ

"રૌશન મઝીલ" એક ખરેખર રૌનકદાર ફાકડો બગયો હતો. નવાખ સાહેબ રસ્તમજગ મહાદુરની તે મનકપેઠ મધેની દીનકશ એક ઇમારત હતી જે માળતુ તે પખાળ જેવું મકાન તેના કરાગાત અને કુશાદે બગીચા સાથે એક ટીપ-ટોપ એસ્ટેટ હતી ત્યાં કાણુ રહેતુ હતુ ! જરયે રની નવાખ રસ્તમજગના ખીલ વાર નેકા કરેતા જુનાન મુસનમાન મોહરદર રૌશન-આરા બેગમ ત્યાં એકલા—તદન એકલા—રહેતા હતા અવખન નોકર નકરો અને ગાડી ઘોડાએની ધમચકરી જેટલી બેઠયે તેટલી હતી—અહીં 'રૌશન મઝીલ' મા બેગમસાહેબ ઉપરાન તેવણુ ખીલુ' કાઢખી બેગી કે સચુવાહતુ હતુ નહીં નવાખ પોને મહીને બે મહીને આ પેતાની ધગી-યાણી સથ એકાદ અઠવાડયુ ગુમરવાને આવખવ કરતા—પણુ હેના ત્રણેક માસ થયા તેવણુની જરહાજર હોવાથી હાલ ને કાજ તો રૌશનઆરા બેગમ ખીલકુવજ અકેલા આ બાગે બેહરતના અવશઆરામમા મળહ કરતા હતા !

એક બેગમસાહેબના ખાનગી 'યુડવાર' ની અદર સહવારના પોહરમા આપણને જરા ચીમાધને જેવુ પડે છે તે માટે આપણે દનગીર છીયે—અહીં એ માનુ સાથ આપણને પાછળથી લગગીક ખીકટ કામ થેવુ છે એટલે તેવણુને અરામત જરા એકવાર બેઠ લીધા વગર ખીજે છુટકાજ નથી રૌશનઆરા બેગમને જીન સખખેજ જતો હતો પોચ્યા મખમલી ગાદીના સોફા ઉપર લેટીને તેઓ એક ચાદીના પ્યાલામાથી લેહરે લેહરે રસ લઈ લઈને કોકોના સહરકા બરતા હતા પાસે દીવાલ ઉપર પાઉતો ટેસ્ટ, માખણુ, જામ અને અઠસમા ઠડી કરેલી ડુરટ પડેલી હતી તે 'યુડવાર' ની અદરને દેખાવજ કહી આપતો કે બાઈસાહેબ બડા શેખીન અને આર્ટીસ્ટીક ટેસ્ટના હોવા બેઠયે—કેમજે બારીપરના વીનીલીયન લેસની ત્રીમોગસવાળા રેસ્મી ચરદાઓ, અને ઓરડા માહેવા ખુટીપ્રત ઓઘલ પેનગીગસ અને નાજુક

ગોધુ ઘાટ ફરનીયર એક બલી કાઢી નરેસના ઓરડાના સી ગારને ટકકર મારે તેવું શેલીયુ, સુન્દર અને બેમુળ હતું.

બેગમ હશે સુમારે તેત્રીસ યા ચોત્રીસ વર્ષની ઉમરના—જે કે દેખાવમા તેા અઠારીસેક વર્ષના લાગતા હતા. હમણા તેઓ તુર્કનાજ પોલીકા બેડ રમમાથી બાહર આવી ‘બુડનાર’ મા કોકોનુ કપ લેવા પધાર્યા હતા—એટલે એહરો જરા ઉધનમી જેવો દીસતો હતો. તેણીના લામા કાળા બાલો તદ્દન છુટા ખર્ખાપર ઝુનાઇ વેરાઇ પડેના હતા અને દાનમા એક રેરમી લાભો નાખાટ ગાઢિન હતો. તે બેશક એક ખુમનુગત પી ચર હતું. નવાજ રસ્તમજગના નવા બેગમની ‘ખુટી’ અમા હે ગમાદમ તખ્તીયાની હતા તેમા કાઇથી નવાઇ નહીં હતી તેણીને ધમદમ ગેરો ચેદરો—ખાસ કરીને બે ગોલ કમાનદાર બવા અને લમર લમાચા અણીયાળા નાક સાથે—ખરેજ પહેલી નજરે કોઇથી જોનારની આખ્યો ડેરની રાખે એવો હતો. તેવણી બે આખ્યોમા એક જાનનો અજમ ચમકાટ હતો, તેવણીના હોઠનો કદ્યો કાઠ વીચીત્ર પ્રકારની જોરાવર કેરેક્ટરનો બામ દેતો હતો. દુન્ય દારીનો કોઇથી પાકટ માણસ બેગમ રૌશનઆરના મુખડને મજબૂતી જેવા પછી જરૂર કહી શકે કે આ ઓરત કોઇ સધળી સ્ત્રી નહી પણ એક ખરેખરી છપ્પણ ગાઠ પુરી “ખુમશુરત ગના” હે રીજ જેઠરો.

બેગમસાહેબની મુસલમાની આવા એક રૂપેરી ‘ત્ર’ મા ટપાલનુ કાગળ લખને અદર આવી કે હાથમાનુ પ્યાનુ જાળુએ મેલી પોતાનુ મહેકુ સફા કરતા રૌશનઆરાએ બેદરકારીથી સેહજ તે નાનકડા રેજીસ્ટર્ડ પરખીડા પર નજર નાખી ખીણ પળે તેવણના કોયલ જેવા બે કોળા જરા વધારે ઉધડમા તે એનવલપ ઉપર તેવણના આવદ નવાજ રસ્તમજગનો અચુક મોનોઆમ હતો. તુર્ત બેગમે તે પરખીડું ઉચક્યું—અને—ઓહો ! નવાજના પોતાના ફરતકે લખેલુ સરનામુ જોઇ તેવણે લગાર નવાઇથી બે બવા ચઢાવ્યા વાહ—સુરજ કેની મેર આજે ઉગ્યો હતો ! ત્રણ ત્રણ મહીના થયા નવાજ તરફથી એક લીટીથી આવી નહો—અને રહી રહીને આજે તેઓ તરફતું.

કામળ ! અને તેથી વળી રેજીસ્ટર્ડ પોસ્ટમાં !

ખુદ જાણે શું કારણસર ત્રણ મહીનાની વાત ઉપર નવાજ રસમ-જંગ પોલીકી મહામેદન બેગમ સાથે “રૌજન મઝીબ” માં ખુબ ‘વધેરી’ને ચાલ્યા ગયા હતા—અને ત્યારબાદ આજમુધી તેવણે જીકામએ એક લીટીથી બેગમ ઉપર લખવાની દરકાર કરી નહીં હતી. વાચનાર, તને ખાનગીમાં કહું છું કે નવાજની આવી એદરકાર વર્તણૂક માટે બેગમસાહેબના ખાસડાં નેથી ભલ્લ પરવા હતી ! નવાજ ત્રણ મહીના દુર કહડાયા તો રૌજનઆરા બેગમસાહેબને મનથી એટલી પીડા એાછી થઇ ! પણ આજે ન ધારેલુ આ ટપાલતુ કાગળ ? તેવણ તરફથી રેજીસ્ટર્ડ કાગળ ! ! વળી એ શુ ખે માણ ! !

બેગમે તે રેજીસ્ટર્ડ મોહરબધ પરખીકુ આમ તેમ ફેરવીને યોડો વાર ખારીકીથી તપાસ્યુ ઊપર ખપરતાઆદનો પોસ્ટ માર્ક હતો મતનમ ત્યારે નવાજ મલકપેઠથી ધણે છેટે નો હતોજ નહીં ત્રણ મહીના તેવણની ધનનસલ જણાઇ નહીં—એટલે બેગમ તો એવા ખ્યાલમાં હતા કે તેવણના ધણીજી હીંદુસ્તાનની બાહર કેડે દુર કહડાયા હશે—પણ ના આ પોસ્ટલ કવર પરથી જણાતુ હતુ કે નવાજ તો કેહા પાચ છ માસલને છેટે નાકના હાડા આગળજ હતા !

પોતાનુ મ્હોકુ સહેજ કુમળાની રૌતનઆરા બેગમે તે એનવીતપ ઉખેડ્યું માહે ચાર પડ ભરીને લખાયલુ એક નોટ પેપર હતું આસ્તેથી તે કામળ ઊધાડી બેગમે તે વાચવા માડ્યુ જેમ તેમ તેવણ તે રૂકકો વાચતા ગયા તેમ તેમ તેવણના ગાયોપર નો રંગ દેફ થનો ચાલ્યો જ્યારે તે કાગળને છેડે બેગમસાહેબ આવી પુગ્યા ત્યારે તેવણનો એહરો એક મુઝ-દાની મીસાલ ઉજળો વાખ મારી ગયલો હતો તેવણનાં લાખા અણીયાળાં આગળા ઠરઠર ધુજતા હતા અને તેવણની છાતી કાઠ બપકર દેહસત અને હસકેરણીને મારી ઉઠવાતી હતી

તે કાગળમાં એવુ તે શું હતું કે જેથી બેગમના મુખપરનાં લોહીતુ ટીપે ટીપું હડી ગયું અને તેવણના ડોળા લગભગ બાહર નીકળી આવ્યા ?

દયો-વાયો આ કાગળમાં શું લખાયલું હતું તે જાણ્યો તમનેથી હું છે —

મની મંજીલ-

અચરતાબાદ-

તા. ૧૦ મી માર્ચ ૧૯૦૬

રાશન—

આ કાગળ આજ રોજ મેં તુને ફક્ત એજ એરાદાયી લખ્યું છે કે તુને ખબર પડે કે હવે વધુ વખત તું મને ઠગી શકનાર નથી છેલ્લા બે વર્ષ થયા તેં મને તારો કગાલ ભોમ અને નાચીઝ શીકાર બનાવ્યો છે આપદે હવે આજે હું તું મુજબ બદકાર એર-તને તારા ખરા રમરૂપમા જોઈ શક્યો છું તારી હવસી એકવપેટાઈ નો હવે એક દીવસ બી વધુ ભોગ થઈ પડવા હું ધીકકાર સાથ ના પાડું છું જે કમીના નાપેકાર બદમાશની સાથે તું આજે છેલ્લા આઠ આઠ મહીના થયા દયાનની બંદકાર અને સમધે રાખે છે તેજ હરામખોર ચડાલ તારા આશક પર તારા પોતાના દરકતે લખાયલું એક કાગળ તે નીચ કુતરાના હાથમા જવાને બદલે એમતુ એમ આપુ કાઠ એનેફાકર્યા મારા સ્વાધીનમા આવી ગયું છે રૈશનઆરાં તું સાધારણ રીતે તારા કાગળો પોસ્ટમા નખાવવા મામે ઘણી ચોક્કસ અને ચમરાક હોય છે પણ આ ફેરી તે કાપ ખાધી છે, બનકે કીરમત, કે જેની તું સદા ઠૂકા કરતી આવી છે, તે કીરમતે તને વાજખીજ દગો દીધો છે નીચ કમીની એરત! આ વખતે તે તાગ આશકને લખેલું પાપી પલીદી કાગળ પોસ્ટ કરવા એકાદ માણસને સોપ્યું, તે નોકર બીજા બધા કાગળે ભેજો તે ગંધીસો તારો સંદેશો ટપાલના કાબલામા નાખવા લઈ ગયો—પણ રાતના વખતે અંધારામા અને ઉતાવળમાં તેજ પાપી નજીસ કાગળ ટપાલના પીલરમા પડવાને બદલે ભોલ ઉપર પડી ગયું હોવું જોઈએ.

તે નેહસ્ત કાગળ (જેની ટાકપ કીધેલી નહલ આ સાથ તારી ખાત્રી માટે બીડુ છુ—અને જેનો એકકે એક અક્ષર કમકમીટ બર્થો બેશરમ છે) તે દોજખી કાગળ કોઇ મારા સ.અ.આ મીત્રે ઉપાડી લીધેલુ હોવુ જોઇએ, કેમ જો તે મારીપર એમનુ એમ નનામે નામે કોઇએ મોકલી આપ્યુ હો

આ કાગળે હવે મારી ચશ્મો ખોલી છે હુ આજ તુનીક આપજો. હતો. તારી બદયાથ માટે મેં લખ્યુ સાબળ્યુ હતુ, પણ હુ તે માનતો નહી હતો. પણ હવે! આ કાગલ અને નાપેકાર દર્શા મેં તને પાક આપી હવેકોને ધનતા હગજાપર બેસાડી તેનો તે મને આપો નતીને આપ્યો છે. હેક પડજો તારી બેનકાઇપર અને તારી શરમભરી ગદીય બદકારીપર! સામળ—તે અને તા. તાનતી આશકે હવે મને ઇવ પર લાવી મુક્યો છે તમે એક હેવાન્યન બર્થા ચડાવે પર કીનો લેવાના મે પરવડેગારને નામથી પરીત્ર સોગદ ખાધા છે હુ છેવ પાટલે હવે બેઠ્યો છુ મારી ઇઝતનુ હવે મમે તે થાઓ—મારી અદગી હવે ખતમખી થ.એ!—પણ હવે હુ તમે મેક પાપી હવમી હેવનેને જગમા એક પાપી બેચાનડ કરી ઉઠાડા નહી પાક અને પડી તમે એકનો ઇવ નહી લેકે નો હુ મારા આપનો બેટો નહી મારા સુખનુ તે નખેદ વાળ્યુ છે—મારી આંસુ તે તુડી ઉપકારનો તે અપકારથી બદ્યો વાળ્યો છે તા હવે તારી શીક્ષા મટે તમયાગ થા પાપી આ! તુ તુ મનમા એમ સમજો છે કે તે મારા મારા નામ ઉપર જો નામોલી અને એકાંતીનો કલક લગાડ્યો છે તે પડી હુ અદબ વાળીને મુજો બેસી ગેહવશ અને તને મારા મકાનમા—મારે પૈસે—લેહર ઉડાવવા દન તારા પેલા નાતરસ શયતાનરૂપી ચાર સાથ તને અપરીત મળહ કરવાની છુટ આપશ ?

બદ્દેલ ઓરત! મારી તરફથી હવે ક્યાની વકી રાખતી ના.

(સા. ૧૮)

બેગમ સાહેબા શૈશનખાશા ફત્તમનંગ વકીલ.

આ સખ્યાથી કુ તને સેવતી ખુલ્લી ચેતવણી આપુ છું. આજથી ચાર હજારની મુદતમાં કુ એ બદલ નજીસ કુતરો પાકુમ પુસુકખાત દાણ મુલોછ તેને ઝાલીથી હાર મારશ તેનું લોહી નહીં પીવું તો મને મારા મરનાર પેદરના કમમ છે અને તું દગલખાજી ઝકણ ! જે તુખી મારી રીસેલવગનો ભોગ થઈ પડ્યા હજીની નહીં હોય તો આજથી ૪૮ કલાકની મુદતમાં મારા સપાટામાંથી દુગ થઈ જશે પાને તારી મધ મારતી હોવાતી તું તારે પોતાનેજ દાથે ખતમ કરજે કુ આવતી પરમ દીને એટલે ૧૨ મી માર્ય બપોરે મસકપેઃ આવી પુગીશ જે તારામાં સ્વમાનનો સેદજીની છોટો મેલુદ હોય, જે તને તારી દગલ માટે જગ તણખા બાગથી દવે દગલ ગદેલી ખાજ હોય, તો કુ જ્યારે મસકપેઃ પોહોચુ ત્યારે તુને મુલેલી જોવાતી વકીમાં છું, નહીં તો નેદમ્ત કામા—ખુદાને દાજગ નાજગ જાખુને છું છું કે તારી ખેલુન્નાદ છતી કુ મારી જ બાગની રીસેલવગ વડે મારા પોતાને દાથે વીધી નાખશ

લા. રૂસ્તમજી.

ઉપલુ કામળ વાચીને પુર કરતા બેમમે ખાસી પદર મીનીટ લીધી. 'એ તે જલમ જમાનક સદેશ' સારી ખવકમાં બેહોગમત થરને છવથી મદગમદર ઉડી જવાનો તે ખુનખાર પેમામ હતો. 'આખુ કામળ વાચી ગહેતા રૈસનઆરા બેમમને ગળે કાયજી બાગી પહેલી એકાદ બે મીનીટ તો તેણીની આખોએ અંધારા ફરી વળ્યા બીજી દરેક ચીજની બેમમે વકી રાખી હતી—પણ આમ તેણીના પોતીકા ખાવદ પ્રયેની પાપી બેવકાખનો આખાદ મુદ્દો નવાખ માહેબના હાથમાં જીજને પડો એવી ગણતરી તો તેણીએ સ્વખામાં પણ રાખી હતી નહીં તેણીના પુજતા હાથેમાંથી તે મોતનું ડગમણ વારટ બોયપર લપમી પડ્યું. તેણી એક જખમી થવલી વાધજીની પેટે દબાયલી જીમ મમેત જમામ મારીને ઉડી—પેલુ જનીનપગ પડેલુ કામળ પાખુ ઝટાક મારીને ઉચક્યું—ખુખ

પ્રત્યક્ષી તેને પોતાની મુડીમા ભચડી કચડી નાખ્યું—અને પછી પાછી નમોમ હાલને લગભગ અધમુર્ધ જેવી મોફા ઉપર ધમ્મ કરતી કે તુડી પડી

થઈ ચુક્યું ! નવાળાં રૂત્તમજગનો ખાગીશો પાછા અને ૬૬ વર્ષના તેણી આ ઝોળખતી નહીં હતી કે દેખાતી અને ખોલે ખોલેલી રીતે આ હૃદયનનાં કાગળમા તેવણે કાઈ પોદળા ધમકી આપેલી નહીં હતી—
 આ ખાલી ભરાઈ હાકી નહીં હતી કે પછી ખીનફોફરની ડકામ માગે તેવો નવાળાં રૂત્તમજગ આદમી હનેજ નહીં—ને ભેગમ રૈશનઆગ ખગખગ જાણતી હતી તેણીના બદન માટેલી નમેનમ ધુણ રહી તેણીના અગમા એક કડીનું લખણનું ભરાઈ આવ્યું

“કાલે આવશે !” તેણી ધુજતા હાંસના હોય રહે જીવ માથ મડપડી,
 “કાલે અપોરે ! આ હવે તું કરે !”

પાત્રેક મીનીટ રૂત્તમજગ ખતીને રૈશનઆગ હવામા રીકતી ત્યા મોફા ઉપર દગલા મીમાસ પડી રહી પછી વળી અચાનક આવ્યો ખાઈ તેણી ઉપર આ અફલાતુન આગત એક માધાગળ ત્રી જતીની પ્રમળ બનાવટી કાઈ જુનાજ પ્રકારની હતી ફાટ ફાટ થને ડાળે દાતા પીગીને તેણી ઉડી અને લડતી પડતી પોતાની નાની ગાંધર્ગીંગ રેગક આમળા જાળને બેડી એક પેનમીલ વડે તેણીએ ઝડપમા નીચવી એ ચાર લીંગ ચીત્રી કાઢી -

વાહલા ચાકુબ,

આ કાગળ મળતા તાપડોળા જીવ નાખતો કે મલકપેક આવજો
 જીવ મટામટ મામયો છે તારી ને મારી જીવગી જોખમમ
 છે એક પળ ખોવા વગર આવ મોટર માંડી છે

લાં રૈશન.

આ કુકો ને રૂચ મરજો તેણીએ એક નાના કચરમા મેલ્યો અને પછી તે એનીવપ ઉપર અપાટાળ એક સીવ લગાવી ઉપર સરનાનું રૂંધું

તદન ખાનગી

પાકુપ સાહેબ યુક્તખાન
ડીરેક્ટીવ—

ચઉમસા ગેડ,
હેદરાબાદ સીટી

ઉપનુ મગનામુ ખમેડી કાહડવા ખાદ તેમ્નીએ ચગ નેગમા ફેકયો
ખેમમની દાસી તુરત હાજર થઈ

‘ફાતીમા, જલદી જમાય હુસેનકુ ખુલા લા.’ તેમ્નીએ હુકમ આપ્યો
દાસી નીચે ઢોડી-અને ખે મીનીટમા ખેમમ રૌશનઆગનો રીશવાનુ
પુરાણો નોકર જમાય હુમેન આરિને માગણના ઉમગ્ય ઉભો અને
અદખથી ખાઈ સાહેબને મસામ કરી

‘જમાલ, માફ તાકીદનુ ગમ છે-એક મીનીટ ખાદવાની નથી.
હમણા પાકુપ સાહેબ કાહ હેરશે’

‘જી-સીટીમેજ હોમા કયુ-કુચ ચીડી વે જનેકા હુકમ દય’

‘હા—આપણી મોટર લઈ જા ને પાનની માફક ઉડી જઈ આપ
ચીકી તેવણને પોદચાડ’

જમાલે પાછી મસામ કરી-તે ચીડી લીધી

‘જી, અચ્છુ કુચ જવાબ—’

‘નહી જવાબ જવાબ કઈ નહી. એજ મોટરમાં ખેમાડી તેવણને
અહીં લાવ જો જમાલ-કુ તુને અચ્છુ હનામ આપીશ પછુ વખત
ખોદતો નહી—’

‘અહીં મય અસા, ખાઈ સાહેબ’

‘ફેટયો વખત સીટીમાં જતાં લામશે’

‘ઝોહ-મોટરમે પદરા મીલટ જ્હોત હુવા’ અહીં સવા નવ મગે-
દસ મગેકી આગ પાકુપ સાહેબુ લાખે મય ખાડ કરે, નો પીછે કયા હય’

“શાખાશ ! દોડ-ગસદી દોડ !”

*

*

*

દસ વાગીને ઉપર પાંચ મીનીટથી મર્ધ મર્ધ-પણ હજી જમાલ હુસે-
નની મોટરનો પનો નહીં મળે ! ખાસ્સી પચાસ મીનીટો વચમાનો
બપોર લાખો અતર તનની કેવી ઉચ્ચ અછડપછડ અને મનની શી કા-
તીલ મુઝવણીમા બેગમ રૈશનખારાએ માળી કાઢાડ્યો હશે તે તો તેણીને
જીવન જાણતો હતો ! આ હેખતનાક પચાસ મીનીટ તેણીને ખરાબ
પચામ કલાક જેટલી લાખી લાગી બેગમે એટલા અરસામા કાર્મ પચાસેક
વખત ખારીએ જતને રરતા તગ્દ ડાળા તાપ્પા હશે-કાર્મ દોઢઝમોએક
વખત જીતે ટાએલા ધડીયાલ ગમ આતુર ચશ્મો ફેંકી હશે !

પણ અતે દુરથી જમાલ મીયાની મોટરનું ઝોળખીતું ‘હોર્ન’
કુકાતું સમળાયુ આહ ! આખરે આવ્યો ! બેગમના હૃદય પરથી જાણે
અધ મણીકો ઉચ્ચકાર્મ ગયો એક પદર વર્ષની નાનકડી છોકરી મીસાલ
જુરકો મારીને તેણી ખારીએ દોડી બીજી બે સેકડમા મોટર ધગગરર
ધરરરરર કગતી પોટીકોમા ધસી આવી-અને માહેથી એક અધીર વચનો
કોઈ દૈદાખાદી મહોમેદન અહસ્થ બાહેર કુદી પડી બગલામા દાખલ થયો.

જે શખ્સને બેગમ રૈશનઆગએ પોતાનો એરકાયદસગનો પ્રેમ
સપુગ્દ કર્યો હતો-જે ધણીને ખાતર તેણી પોતાના હકદાર પાદશાહી
ખાનીદને બેવફા નીવડી હતી-જે પ્રસીધ્ધ ડીરેક્ટીર યાકુબ સાહેબ યુસુફ
ખાનને લીધે તેણીની હોરમત, તેણીની જીદગી વટીક, ધાગતીમા
આવી પડી હતી-તેજ તેણીનો આશક આખરે તેણીની જીવ
સંટોસટ ધડીએ તેણીની બાળુએ ઉમો ગહેરા જીવ નાખતો કે તીરની
મીઆલ મલકપેક ઉડી આવ્યો હતો.

નીઝામ સગકારની પોલીસના “કોમીનય ઇનવેસ્ટીગેશન ડીપાર્ટમેન્ટ”
મા ઉચી પદવી ધરાવતો આ પ્રખ્યાત ઇસ્લામી અમલદાર યાકુબ સાહેબ
ખાસ્સો છ કુટ ઉચો, અને ગરાડ જેવા આમે ભરલો, પચાસેક વર્ષની
ઉમરનો એક કોઈ દમામદાર ઇજતદાર શખ્સ પહેલી નઝરે દીસી આવતો.

હતો તેની લગાગ ઘોળી થવા આવેલી મોટી જળગદસ્ત મુઠ માથેના બોટેથી દાહડી સાથેના નેહગ એક કોઠ જલમ પ્રતીના ડગડા કહોગ ગરબારનો અચ્છો ખ્યાલ આપેના હતો દેખાઈની રીતે હેદરાબાદ મળના આ મશહૂર કાબેલ ડીટેક્ટીવનો “રૌશન મઝીલ”મા છુટથી આવગન કરવાનો માહવગે હોવોજ જોઈએ-કમને મોટરમાથી બાહર પડનાજ તે મેદનથી અટક્યા વગર યા કોઈના કહેવાની રાહ જોવા વગર, ધડપડક માળા • બેગમ માહેબના ‘બુડવાગ’ લણી ચડી ગયો

રૌશનઆગ બેગમે તેને અદર દાખલ કર્યો અને પછી ગાગણને માહેથી બધ કરી કળ લગાવી

“રૌશન! કેમ ? તુ ઘોટાજ છે ?” યાકુબ માહેમે એક બુગમીપર બેન્ના કાષ્ટક નફકરી ધરે પુછ્યુ અજબ થવુ-અકગાઈ જવુ-યા ખીલ જવુ એ શુ ચીજ હતી ને આ નામીયા હેદરાબાદી પોલીસ ઓશીમગને મુલ્ય માલમજ નહી હતુ

બેગમના ગળામા જાણે જલ સુકાઈને છોડ્યુ થઈ ગઈ હતી

“હા—બધા ઘોટાજોજ છે,” તેણી ફાટેલા ખોખગ અગાજે જેમ તેમ બોલી, “યાકુબ, દવ આપજુ શુ થશે ! બધુ આવી બન્યુછ—”

તે નામાડીત અકગ ડીટેક્ટીવે બેદદ તીરકારથી મ્હો કુમજાવ્યુ

“તુ આજ એમ નાટક દેખાડવા મને મારતી મોટર બેચાવી મગાવ્યો કે ? રૌશન, કેટલી વખત મે તુને કહ્યુછ કે કોઈથી ચીજ એવી નથી કે જેને માટે આટલી બધી હદે અકગાઈ જવાની જરૂર હોય ? મને કેદ-શુ બનાવ બન્યો છે ! એટલી ફગાઈ કેમ ગઈછ ?—”

“મારો જીવ મલરાયછ—માગ હાથ ધુજેછ-યાકુબ, જો આવ વાય !”

આમ બોલી બેગમે એક ઉઘાડી ચીડી તે પોતીકા પારના હાથમા મેલી યાકુબ સાહેમે તે લીધી અને તે ચીડીના દસકો ઉપર એક ઉડતી નજર નાખી

‘ઓહો ! નવાબનુ કાગજ દેખુ !’ તે જગ અધ રમુજ, અધ

અમનચાંચી લવા ઉચકીન ખોડ્યો

“વાચ--વાચ ! જલદી વાચ--”

એમ દમશે પુત્રે થઈને પોતાના સોફા ઉપર પાછી બેસી ગઈ અને વાળીજ છતેગરીથી યાતુળ માહેળના ચેહરા ઉપર થતા ફગાને તપામવા પડી ખુરશીપર અદેલાઈને એક હાથે પોતાની જીવફાદર મુછ અમારનો જઈ તે ડીટેક્ટીવ નવાળ રૂતમજાનું મજરુ જનુની કાગળ વાળીજ નચીત ડાંચે વાચતો બેઠો હતો.

એક ખચીત અમાધારણ કોખડી નમા ધરાવતો તે મુમયમાન ડીટેક્ટીવ હોવા જોઈએ નવાળના કહેરમા કડોર શ્રીપો, તેવણના જાણના જાણુન શીટડોને, અને તેવણની મીહામા નીહા ધમકી વાચતાંથી યાતુળ મીગાનું એક પાપણુ રડી કડકડુ નહીં તે વાળીજ એક ખુખસુરત મંદ તો કહેવાયજ નહીં--પણ તેના મરદાઈલગ્યો ખરનતર મામળો મુખડા, તેની ડાળી મોટી આળ્યો, તેના જડા ખડખડા હોહોપચી તે નહનાથી દાવપર અમર ડ નેજા તેનો મામાન્ય દેખાવ હતો તે અમય એક ઉચા હેઠગાદી ખાનદાનનો નખીંગ હતો--પણ મુગળીએ પોતાની જરાનીમા જેમ ગમે તેમ “બુડા મી” તારીને છેલ્લા છ માત વપ થયા તોજામી પોલીસની નોકરીમા હોમાવું હતું આ કાદનમા યાતુળ માહેળને મન પતીડ ખેતર મળી ગયું હતું--અને ટુડ મુદતમા એક માધારણ પોલીસ ગમાલદાર ઉપરથી તે પોતાની જાતી ચખગડી વડે નામદાર કુજુગના ડીટેક્ટીવ ખાતાના ઉપરીના આધ્યાપર ચદરા પામ્યા હતા માન હેઠગાદ ગજના તુડાગઆ, ગવાફાસુ ખદમાગો, અને ગુનેહગાન ખુનીઓ આ જમનદગન ડીટેક્ટીવથી ડાપતા હતા એક કામેવ ડીટેક્ટીવ આરીસ તરીકે યાતુળ માહેળનું નામ નીકામી મુલકાના ખુણેખુણામા પકાયલું હતું તેની દાવકી ગણત્રીયાજ યુક્તીઓ આગળ લસલલા પુગણા ડામીને આજેજ વત્તા હતા કોઈથી અગન્યનો મોટો કેમ એવા નહીં હતો કે જે યાતુળ માહેળના મુનકીમ હાથમા સાપાનો નહીં હાય. ખુદ માદમાર,

મહારામ, બેગાસ વગેરેની પોલીસ પણ અસાન નસા અતી ખીડટ ક્રોમા
આ નામચીન ડીટેક્ટીવની મદદ અને સલાહ માગતી હતી

એક આત્રા ખવડી, ખતીયા, પત્થરના હૈયાનો ધાન્તીમગ્યો પોલીસ
અમનદાર તે ધડીઅ નવામ સ્તમજગની લેખીત ખુનખાગ ક્રીકાયાગીઓ
ધીરજથી, બેદરગીથી, આગ્ને આગ્ને વાચતો જઈ મુછમા મેહજર હતો
યા બેકેનો હતો

જ્યારે યાકુમ માહેબે તે આખુ ડાગળ રાચકુ કુદ ટ્યુ ત્યારે
મેગમ રાનનઆગ પાકી ઉડી ને ઉભી થઈ—

‘કેમ, તુ ધાયુ ? યાકુમ—હવે આપણે જનો તુ ? એ તુને ને
મને નકકી મારી નાખશે--’

યાકુમે તે ડાગળ એક ગળના ઉમનારી તીન્ડગથી મામે ડીપાઈ
પગ પરડ્યુ--

‘ઉ’ જગ મામનો સીવડો છે તો ખરો” તે બેદર બેપગાઈથી
ઓ પો “પણ તેથી કઈ એમ મફદ ચદર જેવી થા જવાની જડર
નથી, રૌશન”

“આ યાકુમ—મારો જીવ મલક ને આવેલ તુ એમ ‘ડા મારલાની
ડાની હત્યા શુ કરેલ”

“ત્યારે તું કંઈ ? ગમ પાખીની કાટવીની મીમવ ફાગી મલકી
રૌશન, તુ આજે એકદમ ભાજનુ પાણી કેમ ખતી મલક”

‘તુ કર્યુ ?—હવે આપણે શુ કર્યુ ?—’

“તેજ મલક છે હાથમા કમખખત વખત કમજ નથી નડી તો
હમર રતા થને આંત્રીમ કવાક ખાકી મહયાઈ” યાકુમ માહેબ ધડીયાવ
ગમ સુચી આગે જોઈને ધણેજ ધીમે સાદે બોલ્યો

“તુ ધારેલ, તાહવા યાકુમ. કે એ-એ નવામ પોતાની ધમકી
ખરેખર એમલમા મુકરો”

“બેશક ! એને જો તેમ કરવાનો આન્સ મર્યો તો નકકી એ પહેલે

મને પછી તુને જોળી મારશે એ રૂસ્તમજગનો કપડી અને ખારીસો
નવસાવ મને તારા કરતા વધારે માલમ છે ।”

“ઓ અલ્લાહ ! તાહરે હવે—”

“જો રૈશન” ચાકુખ સાહેબ હવે લગાર કટાણીને વચ્ચે ખોલી
ઉઠ્યો “એમ હીચકાગની માફક માથુ કુટયા કરશુ તેથી કઈ એ અહીં
આવતા અટકવાનો નથી એ આવવાનો તો ખરો—તે રીવાસવગળી
લાવવાનો । ગામમા આપણી નાવેશીમી કરવાનો—એ એકજ ઝખાનનો
તારો ખાલી છે કઈ વણાજ આકળા ઉપાયથી આ બદખખત મનંગને
જો આપણે ઉલટાજો નહી તો તારી ને મારી રસવા થશે ને આપણને
હવલી જવુજ પડશે ”

બેગમે પોતાના જેમી રમાવ વડે પોતાનું મ્હોડું ઢાક્યું અને રચડા
ખાવા માડયા—

“ઓ ચાકુખ, ચાકુખ !” તણી રડતા અચાજ કમળી પડી, ‘મારા
ગન જરો તેની મને પગા નથી—પણ મારી જગતમા હુ બેઆમડે
થવસ—મારીવર લોડ તુકરો—એ રીચાનથી—ઓ—ઓ—ઓ—માડ મ્હોન
થાયછ—”

ચાકુખ માહેબે ગમગીનીથી મેહજ હમીને બેગમના બેઉ હાથ તેણીના
મ્હોડા પરથી ખસાડયા અને પોતાના જેમી રમાવ વડે તેણીની
આખ્યો તુછી

“રડ ના—રૈશન હમણા રડનાનો ટાઈમ નથી, લડનાનો ટાઈમ
છે ઉઠ, મારા ગન—હુનીયાર આ આય નસામ એટરો ખરો મગ્યા
ખાયછ—પણ એ હેમક તુને ને મને દુન્યામા રસ કરી શકશેજ નહી
તુ નચીત રેહ હુ તેને માટે જોખમદાર છુ વાહલી, તારા કરતા મને
પો ને એવી જાહેર નાનેગીથી તારે ખોલવાનું છે ”

“પણ તાહરે તુ તુ—ચાકુખ, તુ—”

“તુ નસામ સાહેબ રૂસ્તમજગ બદખખતો બીજા ઉડતાનીજ કનાડ
હવના મેંસા દેસ માગનો નથી !”

(૧-૧૫૪)

ડીટેકટીવ ખીર યાકુબસાહેબ યુસુફખાન.

“યા અસ્લાહ ! તુ એ શુ બોલેછ ?”

“કોઈથી જોખમે—કોઈથી બોમે—આપણી નામોલીનો એક સસારો બી બાહેર પડતા અટકાવના જોઈએજ નવાખ સીવાય તે વાત કોઈ બીજુ બાહેર કરવાનુ નથી”

‘પણ—પણ—પેલા નનામા આદમીએ નવાખ પર મારી ચીડી મોકલી તે અણુજનપુ આદમી—’

“છત્ત ! નવાખનો રમ્તો થઈ મરો તો પછી ને નનામા આદમીનુ અગલ ડાકણનુ આવુ વાહીયાન બોલવુ માનગે કોણ ? રૌશન—મધી એ મોહકાણુ તારી બેવકુફાઈથીજ થઈ’ આવુ એક કાગજ તે ટપાતમા નાખવા એક ગાવડી માણસને આપ્યુ’ તારી અકકલ કાહ ગેઈ’તી”

“ઓ હુ શુ જાણુ કે એમ થશે’ પણ વાકુખ, તુ તુ ખરેખર—”

“બામોશ’ હમણા તકરાગ કરવાનો વખત નથી ઉઠ—વાહલી—ને ચીડી લખાઉ તેમ જલદી લખી કહાડ”

બેમમ રૌશનઆરાના છવમા નંબા છવ આગ્યા હતો તેણીનો રડમેસ ચેહેચે એક અજમ જાતની આશ્ચર્ય પાછે જરા ખુશી મરો આ બાહોશ ડીટકડીવની જોરાવર મનસકતી વીમે તેણીને ખડુજ હિચા િઆર અને વીઆસ હતો શુપચુપ ઉડીને વહેલી વહેલી તેણી એકવાર ફરીથી પોતાની ‘રાઈડીંગ ડેરક’ આગળ જોડવાઈ અને એક સેન્ટથી મનમલનુ નાનકડુ ત્રોટપેપર કાહડી રડીસ પેન સહીત તેણી યાકુખના લખાવવની રાહ જોતી બેડી તે ડીટકડીવે અત્યંત ધીમા અવાજે હાગવે હાગવે નીચણુ કામળ તેણી કને લખાવ્યુ—

“રૌશન મઝીલ”

મસકપેઠ—તા. ૧૧ મી માર્ચ ૧૯૦૬

નવાખ ફરતમજગ, બેમ—

મારી સામેના તમારા ગાળગલોચથી બરેલા ખાતડી આરોપો તદન જુદા અને કટપીત છે. હું એવી જાતના તમારા હુમલાઓ તરફ તીવ્રકારથી જોણુ છુ—અને જે જે બોહતાનો તમે મારી દામ-

નની મામે મેજો છે તેનો હું ધીકાર માથ મામટો ઇનકાર હા હું
જો ચાહુ તો ચાહુપ સાહેબ પર મે લખેલાં કાગળ માહેલા બોન
બોનનો હું મનપનીજ પુલાસો આપી રાહ—પણ મારી મગરૂરી
અને માફ મનપનીમાન મને તેમ દગતા અટકાવ છે તમે મારી
માથ ને રીતે છેલ્લા ત્રણ ચાર મહીના થયા ગતામાના પારીયા
કુતરાની માફક વતો હો—અને ને નહીં અપખત્યાન જ્યાનમા
તમેએ મને છેલ્લે કાગળમા ગાળો દાધી છે—ને પછી મને તમારી
આખ્યેમા પાછી મગખી મનાવવાને કરી ઉલટ મ્હી નથી તમારી
માથની આની કગાળ હાલનમા હદની ભોગવવાને દેકણે હું પોતેથી
હવે ખચીત તમારી મુચના મુજબ અમલ કરવામાજ વધારે ફાયદો
જોઉ હું તમારી હંયાકુટી સલાહ મુજબ મારી હદનીને મારે
હાથેજ અત લાવવાનો મે ફગવ કીધો છે—ને મળીને હવ
પુશી થજો

ધણાજ મુનકીમ મળ્યો સગ આમ મારે ફાયદા માત મુન
કન્યા માટેની જગ્યા મે મલકપેડમા નહી પણ મુનગળ ખાતેના
તમાગ ‘લીલી કોટજ’મા ફેગી છે એ ગરનગ હું કાંત—૧૨ મી
તારીખે—સહવારે જઈશ ને ત્યાના માણુનેને ગાના ટી દર્દ હું
આપનાત ટીજ મલકપેડમા એમા ખનાવવી નાહક નાલેની ઉભી
કરવા હું ચાહતી નથી

જો માગ મોતથી તમાગ હવ ધરાય તો પછી માગ મુન
પછી ગામમા આપણા ખાનગી મીનાકેજો વીને રાહુ ફાલી પીટાવજો
નહી એજ મારી છેલ્લી વખતની તમને અજ્ઞ ક.

આવતી કાલે—૧૨ મી તારીખે—માજે ૭) વાગને મુનગળમા
તમાગ “લીલી કોટજ”મા આવજો અને ત્યા માત મુદ્દુ જોઉ
પુશી થજો

લા. ફૌરાનઆશ.

બેગમે હરહર મુજલી રડીસપેને ઉપમે મહેસા ચીતરયો બંગ-પણ
પછી ભખરાધને પોતાના ચારનુ કોડુ ડીકવા પડી ચાકુળ માહુમે ને
ગીટી હાથમા લીધી, મબાળથી આખી પાછી વાચી અને પછી મજેદારી
રડીવાળી એક નાનકડા એનવીસપમા મેલી તે કવર હિપર બેગમને દમબને
નવાળ ફત્તમજગનુ મગનામુ કગચુ ત્યાર બાદ ને ચીડી બેગમની ગમ-
ડીગ કેડક ઉપર એક પેપર વેટ નજે ખોલી દેખાય તેમ દાખી મુકી

“બમ ! બાકીનુ તું મારીપર હોડ ! આ ચીડી નવાળ અહી
આવીને કામે વાચમે રાજન, તુ દવે ચાલ મારી સાથે”

“તમારી માથે-કાલ !”

“જહાનમની ખાગમા ! હુ બ્યા લર્ન ગઉ ત્યા તુને આપુ પડમે,
રૈરાન તુને મારા હેદગત્તાદના મકાનમા આજે ને કાલે ગરેતુ પડમે
દવે પછી આપણને છ વામતે મુઝનગર દાજર થવાનું છે”

“જો ચાકુળ ! એ શું તું કરવા માગેછ ?” બેગમના દોરાકોરા
ઉડી ગયા હતા

“અહી તુ એક કચાડખી ન્યાદા રહે તે મલામતીલયુ નથી-મારી
વાહલી,” ચાકુળ સેફજ હસીને હવ નમ અવાજે બોલે “કાછખી જોખમે
આપણને આપણી છદમી ખચાવવાની છે તુને મારીપર હતખાગ નથી ?”

“છે-ચલો છે-પણ મારા ચાકુળ—”

“એક બોલ વધારે નહી”-હુ નીચે ‘હોલ’માં બેસુ છ તુ તેટલા
તૈયાર થા તુ કાલ ગતપછ-કચારે પાછી આવશે-ને બામે માણુમેને
કછખી કહેવાની જરૂર નથી. તે બધુ હુ જોઈ લેવશ.”

મકરણ ૫ મું.

પારસી સાચ્ચો—પણ કાચ્ચો !

મુસાબાહ ઉસમાનના ‘કોમમે પોલીટન હોટલ’ મા આગળી રાને
મરતેધાન કમરી આગા પછી બીજે દહાડે રહવારે ત્યારે જોદરજ જસા-

વાળો આસતે રહીને મેટ વેસ્ટરન હોટલના પોલીસ ઓરડામાં સાડા આઠ વાગતે અવાચી ખાતો ઉઠ્યો ત્યારે તેનો અવતાર એક આંત્રીમ વર્ષની વયના ટટલુખાર ભરજવાનના કરતા એક લીલા છુમલાને વધારે મળતો આવતો હતો કમખખત ઉસ્માનના તીખા તમતમતા ખીમાના પાટીસતી માયનુ પેટ બજેરે! ગોદરેઝને આખી રાત એ અચરકચર બટાકેદાર મોગવાઈ ખાણુથી છતીએ ડાહ્યે બળ્યા કરી રાતના મોડેથી માડ બાર વાગતે તેણે પોતાના હોટલમાં ઘોડાપર બરડા નાખ્યો ત્યાંથી સહવાગના અખ્વારેથી તે ઉઠ્યો ત્યાં સુધી ગોદરેઝે એક બેકરાગ ખીજણા ઉપર તખવ તખવ કરવા કરી હતી એક તો હોજરામાં કેમગ્યા પુવાવ ઉઝગપગડી એ અને બીજી મેર—!

બીજી મેર—યુ? પેલી દહીયા જેવી ગોરી ગાનારી મુમલમ ની માહતાયનો ચીત ચકડોળ બનાવનારો મુખડો નજર આગળથી ખીગતા ખીમે નહીં! ઉધ તો આવેજ કયાથી? ગોદરેઝે બેઉ આખ્યોપર રેન્મી સાડીનો દુકડો તાણીને બાખ્યો—માથાપર પોયો ટકયો દાખીને ધાકયો—તેણે ઉધાવાની જીવતોડ કાશૈશ કરી ફેકટ! આની આવીને “બ્યુટીફુલ ડાલ” સગખી તે છોકરીની કાળી ટપ્પર આખ્યો અને તેણીનો અદભુત સુરીલા અવાજ ગોદરેઝની સામે આની ઉભોજ ગહ્યા કર્યો કઈ સુજ નહીં પડ્યુ ત્યારે ઉઢીને અમથુ અમથુ કાઈ રીસેક વખત તેણે જગમાથી ઠંડુ પાણી પીયા કર્યું—કેટલોક વખત તે તે ઓરડાની બારીએ જઈને ઉભો—પછી વળી પદરેક મીનીટ ઇલેકત્રીક લાઇટ ‘મીસ-ઓન’ કરીને તેણે કંઈ ચોપડી વાચવાના કાફા માર્યા વ્યર્થ—બધુ વ્યર્થ ગયુ માહતાય! આહ—એ માહતાયે આ સદાના સ્થાના સલુકવાળા સમજુ ગોદરેઝને ખસ ઘેવુ લગાડ્યુ હતુ છેક પાછલી ગતે ચારેક વાગતે તેની જગ આખ સાગી ખરી—પણ તેથી તદન અડકચરી ઉધ હતી

*

*

*

સહવારના દસેક થયા હશે ગોદરેઝ પોતાની કારીનુ કપ લઈ, હળમત કરી, નાહી ઘોઘને પોતાના ઓરડામાં ઇત્રીચરમાં લેડી તે

સહવારનું 'ટાઈમ્સ' વાંચતો પહેલો હતો-તેટલા પારશ્વાપર બાહેરથી કોઈએ ટકોરા માયા.

"કમ કમ!" તેણે બેડા બેડા શ્રુમ પાડી.

પારશ્વ બોલીને હોરમજી આંટયા અદર ચાલી આવ્યો-

"સાહેબજી ગોદરેજી! કેમ રાતના મળની ઉંઘ આવી'તી કે?"

"ઉંઘ ?—હા—નહી, જગા અકરવકર થયાજ કીધી. આપુને એવું ભાગી ખાવાની ટેવ નહીં કેની-તેથી—"

"જરા રાતે ઉળંગરોળી થયો તો, સાહેબ!" હોરમજી વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો. "તમુને દેખછતા ઉળંગરો મદનો નથી. હું તો વીચાર કર-તોતા કે આજનો દાહરો આપરા દાઢમા છે તેટલા આજે રાતે રોષલ એપેરા દાહસમા 'ડીપ્લોમસી'ના નાટક છે તે જગા જોઈ આવતે"

ગોદરેજી જસાવાળાએ પોતાનું ડોકુ 'ટાઈમ્સ' માંજ બોસી રાખ્યું પોતાના હમથગીક કસાર્કની સુચનાતો તેણે જવાબ દીધો નહીં

"તાહરે બે ટીકીટ લઈ આઉ—રોડ ?"

"ઉ ?—બે ટીકીટ ?—નહી, મને અમેજી નાટકોનો ખજો શોખ નથી તમુને ગમે તો તમે એખસા જોઈ આવોની?"

"હું—હું એખસો જોઈ આઉ ?—અરે નારે, સાહેબ! આપુને ગરીબ માણસને એવા પછગા છેજ નહીં. હું તો મકુ જે તમુને શોખ હોય તો—"

"નહી—થેક થુ ! મારો તો કંઈ વીચાર થતો નથી"

"ઓસ રાઈટ! તાહરે માડી વાળ્યે"

"હોરમજી, આજે રાતે આપરે પેલી માનારીને સાલજવા પાછ જઈશું."

આસ્તેથી ડોકુ ઉચકી, લગ્ગર અનન્યખીથી ભવા મદ્યવીને હોરમજી આંટયાએ પોતાના આ રોડમા ગમ જોઈ અને પછી ખસિસામાંથી તપખીરની દાળડી કઢાડી બે સહરૂંકા ભર્યા.

“આજે રાતના પાછા—મકુ ફરીથી તાહ પેલા મુસલમાનના હોટલમા જવા માગેછે ?”

“હા !—કેમ કઈ તમુને વાધો છે ?”

“વાધો ?—મને શું વાધો હોય ? પણ મકુ—એકવું એક શું-છે તે—”

“એ છોકરી ઘણું કાકકુ ગાયછ તમુને કટાસો આવનો હોય તો હું એખસો જવશ મારે ખાતર તમુને રાતના મોડે સુધી દલાકીમા પડવાની કઈ ખામ જરૂર નથી”

હોરમજી આટપાના હોટલ પર એક ઝીણુ—અદુજ ખારીક—ગમુજનુ હસ્તુ પડરાયુ તેવણે તે હસ્તુ છુપાવવા જઅગક આસનેથી પોતાનું નાક મમળ્યુ

“અરે નારે, હુખી તમારી સાથે આવશ માગ મનમા એટલુજ કે એવી જમાએ તમારા જેવા શેડીયા રોજ ને રોજ જાય તે કઈ આપુને—મકુ—હીક નહી લાગે”

“નોનમન્સ ! અમથુ ગ્યુઝીક સાલળવા જઈયે તેમા ખોટુ શું છે ? ને વરી રોજ ને રોજ કોણુ જાયછ ? આવતી કાલે તો હું પુને જવાનો પછી કાહ એ માહતાયને સાલળવા જઈ શકવાનો ઉતો ? એ હોટલનો માલિક તો કેઈ રીઅપેક્ટેબલ માણુમ લાગેછ—નહી ?”

હોરમજીએ પાછી એક ચપટી તપકીર સુધી—અને કંગો ઉત્તર વળ્યો નહી

“કેમ ?—એ એક સાધાગણુ ખાનીપીનીનું હોટલ છે, કેની ? મને તો તાહ કંઈ વાધામયુ દીગ્યુ નહી બોયોની—હોરમજી તમે શું ધાગેછ ?”

“તે તો શેક, આપરે કેમ કેહી કકરે ?”

આ ધરડો કાગલાગી જે રીને કાસીકગઝીને બોલતો હતો તે ગોદરે ઝના ખ્યાનમા ખીલકુલ ઉતગ્તુ નહી હતુ તેણે ‘ટાઈમ્સ’મા પાણુ નાખ ખોગ્યુ અને બે ચાર મીનીટ ગુપચુપ વાચ્યા કર્યુ. પછી એકાએક તેણે પાણુ પેપર પેટપર મેલી દઈ પોતાના મદદનીશ મુનીમ બણી જોયુ

“હોરમજી, પેલી માહતાબ ઊકરી ધણીજ લવલી-મકુ-એક યુરો
લીયત ગર્જના જેવી ખરેખરી પ્રીતી છે-નહીં ?”

“મને તો કંઈ એટલું” બધું લાગતું નહીં, સાહેબ આપણે તો બા
હવે ધરડા થયા—એ આપદમા આપદ મન કેવું હોય ?”

“વેલ્સ-ઓલ્ડ મેન” તાહરે હું તમને કેટલું કે એ માહતાબના
જેવી ખરેખરી પુનમના ચાદ સમાન ખુશસુગ્ન દુર્ગી મે તો મારા મપ
જામમા અત્યાર સુધી નથી જોઈ ?”

ગોદરેજે ‘ટાફ્સ’ વળી ફરીથી ઉચ્ચકુ અને અદર મુકુ મોગ્યુ
લોગમજીએ એક આખ ચુચી કરીને પાછી દાખડી ઉધારી

એકાદ મીનીટ ઓરડામા ચુપપ્રીતી પથરાઈ, અને ગેદરેજેજ પાછી
વાત છેડી—

“હું ખર કેટલું—હોરમજીયા ! માનના હેવ તો માનો ! હું ચીન,
જાપાન, અને ખગમા, હીન્દુસ્તાન, સીતોન બેવેમથ ફરોહ—ને મે કણ્ઠીથી
એગ્રીએનટલ ખ્યુડીઝ જોઈછ—પણ આપ પેલી મુમલમાની છેકરી” બાઈ
જેવ ! શું એના ચેહગનો વનડરફલ એક્સપ્રેશન છે ! ને એનો અવાજ !
ઓહ—જાણે એક ભુલભુલ ગાયછ !”

“ગેદરેજી જોઈ-એઅદખી માફ છે !-પણ રત્ન આપો તો એક વાત
કેહવાની હીમત કરૂં”

“હા—ખેલોની !”

“એટલુંજ સાહેબ કે આજે રાતે કેઈ ખીજે ચાલો તો મારૂ—”

“પણ કાપ ?”

“મને એ માહતાબ ફાહતાબના રંગ દમ કઈ-છે તે-ધણા
ખ્યાનમા નહીં ઉતરતા”

ગોદરેજ સેહજ ધીમેથી હસી પડ્યો

“હોરમજી—મને લાગેછ કે તમે અમથા ‘પ્રેન્ડીમ’ ચર્ચ ગીયાછ.
એ ઊકરીનો બાપ કેઈ લફગો ને ખઉ-કરડુ જેવો લાગેછ ખરો-પણ
એ માહતાબના બાપમા તો—જરૂર ! એવું કઈ હોય એમ મને નથી લાગતું”

“વાર સાહેબ-પણુ શુસ્સે ના ચતા અ-કુ પુછુ કે કામે તમે જરૂરનું પુના સીધારશો ?”

“જરૂર વગર શકે”

“તે તમે ચોથી પાચમીએ મુખર્ષ પાછા પધારશો ? તેની અમાઉ નહીજ ?”

“નહી—તેની અમાઉ નહીજ પણ કેમ ? કદા એટલુ ચાપી ચાપીને પુછોછ ?”

શુજોર્ગ હોરમજી આટયો હવે ઉડીને ઉભો થયો અને હળવેથી ચાલીને પોલીકો શેઠ બેઠો હતો ત્યાં આવ્યો—

“જેવ ગાદરેજી શેઠ ! હુ તો તમારો નોકર પડ્યો—એટલે મારેથી ઝાઝુ બોલી શકાય નહી પણ મેળી બાવન દીવાળીઓ જેમ્મછ તમે સહેબ હજુર દુન્યાદરીના જરા કાચ્યા છેઓ મને માફ કરજો, સાહેબ પણ મને બોલવા વગર ચાલતુજ નથી તમે આમ ‘કાસમેપોલીટન હોટલ’ મા આવજ પછી પાછો પગ નહી મુકશો તો તેમા હાથદોઝ છે મારા જેવા ધરગા નોકરનો બોલ યાદ રાખજો, આપ મુસા છુસા અને પેલી છોકરીના બાપ મેહમુદ ઉમ્તાદ મીયા જેવા માણુઓ વચ્ચે તમાગ જેવા જુવાન બીનઅનુભવી બોલા શેડીયાનુ કામ નથી”

હોરમજી આટીયો એટલી તો ઝાજરખ્વાહીથી આટલા સખુનો બોલી ગયો કે ગાદરેજીમી પાસેની ટેબલપર હાથમાનુ ‘ટાઇમ્સ’ મેળી ઉઠી ઉભો થયો—અને પછી ખડખડાટ હસી પડ્યો

“તમે જેમ ધારોલ કે એ માહતાબને, બાપ મેહમુદ કોઈ બદમાશ પોસાગીર છે ?”

“એ મેહમુદ આપ મારી મઝમ જેવી છોકરીનો બાપ છેજ નહી, ગાદરેજી શેઠ ! તેનો એ બાપ હોય તો મારો જમણો હાથ કાપી નાખુ ! ગમે તે હોય, પણ એટલુ તો ચોકકસ છે કે આપ મુસાભાઈ અને મેહમુદ

(મન ૩૪)

મીઠ હાથમસાજ આપ્યા.

મીયાની વચ્ચે કઈ કૃપી સમજાતી છે તમે ગળવામાથી તોગે ઝડાડીને અપોચપ પેલી પોરીને આપ્યા મીયા તાદર એ મે ફળજીઓ વચ્ચે આપના છુ પવકારા પમાર થયા તે તમ નહીં લેયા-પણ મે અગાધ ને માક કીરા માં ગોફરેઝજી-આપ મેકમદ ઉત્તર નોઈ પેલના તમને જુની વડાસ છે અને આપ મુમા તેનો મુછ મગાળો છે, એમા જગમી નહ તથી હુ તો તમને સતારવાની મારી ફળ મમજી છ પછી તો જેવી તમે માહેવની મગજી !”

ગોફરેઝે રીચાગમા થાડીઠ મેકડ ટેજત પગના પેપર ન માથે આપ્યું —

“બીહો ના હાગમજી” ને આખર મદજર દન્ટ મોડે માત્રો, ‘હુ ય થી એપ્રીસની અગાઉ પુનેથી પાછો આવવાનો નથી છતા તમારી સલાહ માટે ઉપકાર થયો’

“શેડ—તમે નહીંજ આવશે / પ્રોમીસ છે !”

“યમ—યમ—પ્રોમીસ છે !”

“અમ તાદરે તો કઈ ચીતા નથી તમાગે ગળવામાની તોગેના અડસને સીધે હુ બહો ધુળમા કરેછ”

“તમે બેરીકટ મેહો—હુ એ તોટો બહી માયવીને ગખસ”

“તે આજે ગતના તાદરે પેલી—પેલી માનારીને માભળવા જવાજ માગેછ !”

“હા—એક કાર્મ ! આજે તો ગતના મારે જવું છેજ” ચાનો, હા મને જરા એકાદ બે કામને કાખી નાખવાજ”

મદજર મેહો હુ મગાવીને હોગમજી આપ્યા પોતાના મેલો આરડો કાઢી ગયો

બાહેર ચાલમા પડતા તે મોટેથી જીવ સાથે બડબડ્યો —

“આમ મારા નાકફ્લાને જીવની કાની સમાળવો પડ્યો ! તદ્દન બચ્યા જેવું બચ્યું છે !”

*

*

*

તે રાતના છેક એક વાગતે જ્યાર મોદરેઝ જસાવાળા અને તેવજીનો ક્લાર્ક ‘ક્રાસમોપોલીટન હોટલ’ના માળપર ચાલતું ગાણું સાંભળતા પાસે પાસે બેઠા હતા ત્યારે—અરે !—તે શ્રીમત સોહવામણા ખાનદાની જરબોસ્તી જવાનના ચેહરાપર થતો ફેરફાર, માહતાબના ખુબસુરત મુખડાપર ચોટી રહેલી તેની આખ્યોમા વ્યાપી રહેવો ચમકાટ કઈ કલમ વર્ણવી શકશે ! માહતાબ તે રાતે તો કાંઈ ઝોરજ વધારે ધોરો કરીને આવી હતી શીકકા ચુલાખી પોતાના મુસલમાની રેસમી પોશાકમા તેણી ખચીતજ તે રાતે એક પરસ્તાનની હુરી સમાન લાગતી હતી આજે રાતે કોણુ જાણે શું સમખથી તેણીનો ગોરો મુખડો જરા ખુશીમા હતો—અને ગર્ઈ કાલ કરતા ઉલટીજ રીતે આજે તો તેણી આખો વખત પોતાની મોટી કાશમીરી આખ્યો કિચકી મોદરેઝના ગમ અવાગનવાર જોયા કરતી હતી મોદરેઝ તે રાતે એટલીવાગમા ખાસ્સા બસો રૂપીયા તે ખુબસુરત ગાનારીને આપી ચુક્યો હતો હજી બીજા વધુ ખુદા જાણે તે કેટલા આખ્યો મયો હતે—પણ આખી-મેર કમખખત હોરમજી આટલો ક્યારનો આભગ્યોધામા પડ્યો હતો માહતાબની એક વધુ ભૈરવી પુરી થઈ કે હોગમજી જાણે ધર જવાને બસ રજી પરજ ચઢ્યો એક વાગીને ઉપર દસ મીનીટ થઈ ચુકી હતી હોરમજીએ મોદરેઝના કાનપગ પડીને કાંઈ બાણુજ ગભીગધથી ખુદા જાણે શું કહ્યું—કે આખરે તે બાણુજીલો પારસી જવાન શેઠયો એક નીસારો નાખીને ઉઠ્યો તેણે જતા જતા સેહજ હસીને માહતાબના હાથમા એક બીજી ગીતી સેરવી—અને પછી બીલે મ્હોડે તે હોટલ હોરમજી આટલા સાથ છોડી જઈ બાહેર ઉભેલી એક બાકુતી વીકટોરયામા બેઠો

પ્રકરણ ૬ ઠં.

ઝેમની પુતલી.

૧૨ મી માર્ચ—અને માળે માડા છ વાગતાને શુભાગ હતો

નીઝામ સરકારના ગજમા અદખાટ શેહગની અદર આવેલા ખચર તાખાપ પગ મધે નવાખ બદાદર ફસ્તમજમની સદાની વાળતી ગાળતી “મની મઝીલ” ઈમાગત આ દિવસે કાષ અળખ ગોકાતુર સુસ્તીયા માફેલ મીગફતાગ બનીને ચુપચાપ મુગીમતર હતી તે માલેતોઝાર મકનને માનવત માલેક એક લાખી ઝેરદાજરીની મુમાફરીએ કાલે હિપડી મયમો હોવાથી નવાખ સાહેબના નોકર નફગેખી જાણે એ જુદાધના ઝુરાપામા પોતપોતાના કોરોઓમા ભરાઈ બેઠા હતા મધાર જવા મોટા ‘મની મઝીલ’ અદર કુદુખના આસામીઓમા નાનકડી શેદાશ્લી-નવાખની એક પુરી બેટી-દીનુમાય, અને તેણીના લગડા ‘દુદ’ સુનાખાઈ સીવાય બીજુ કોઈ કાણુ કુતર તે માળે હતુ નહીં અલખત ફસ્તમજમ નામદાર ત્યારે હાજર નહી હોય ત્યારે તેવજુના ખચરતાખાપના ખટલાપગ હોટી બાધસાહેબ દીનબાધનીજ હકુમત ચાલતી હતી પણુ તોખી કોઈ દહાડે નહી અને આળે સાળે છેક સાડા છ વાગતે અસુરેથી ત્યારે જુવાન શેદાશ્લીએ પોતાની દુસીટર મોટર પોરટીકોમા લઈ આવવાનો હકુમ મોકમ્યો-ત્યારે કુદરતી રીતે “મની મઝીલ” ના માણસોને કાષક નવાઈ લાગી હતી.

દીનુ એક શાખીન જીવની “એકોમખીસડ” કુમારીકા હતી ચુકીક માટે તેણીને પોતાનો પીઆનો હતો—રાઈડીંગ માટે તેણીના માનીતા થોડાઓ અને ટદુઓ અડધો ડબન હતા—અને તેણીની પોતાની બબ્બે મોટરો મની મઝીલના ‘ઝેરેજ’મા હમેશ તૈયારીમા રહેતી હતી આ મોટર દીનુ પોને લક્ષીજ કુશળતાથી ‘દ્રામવ’ કરતી હતી એક લક્ષાપતી તવમર આપની એક પુરી લાડકી બેટીને એવી ચીજોની વાણુ શેની હોય ?

મોટર જ્યારે બગસાના દરવાજા આગળ આવ્યો હતો ત્યારે નાનકડા ગેડાણીજી પોતાના મોટર-રેમમાં અદરથી બાગસુને કળા મારી એક કાળી સારી અને સાધારણ પ્લાસ્ટિકના સાદા બેઆસમાં બાહર જવા માટે તપન તૈયાર થઈને બેઠેલા હતા દીનુ-તે ગમકડા મગખી દેખાવતી છોકરી-ના વહિઆળા સુદર મુખડાપર આજે ગમગીની અને ખુશાલી બેચેની અને શંકાપત્તો કાઈ અજબ બેળસેળ છાપ પડેલા હતા તેણીના ખભા ઉપર એક કીમતી આવ નાખેલી હતી-અને દેખાઈતી રીતે તેણી સાજના મોડેથી ઢોં બાહર જઈને મોડેથીજ પાછી આવનાર હોય તેમ દીસતુ હતુ બે ચાગ મીનીટ તેણીએ ઉદાસ આખ્યોએ બારીની બાહર આસમાન ગમ રીકયા ડયુ અને પછી એક ઉડો નીમામો બેચી પોતાની કમરે બાંધેલા રેમી પગમાંથી એક કાગળસુ બાહર કાઢડયુ

દીનુએ તે કાગળની ધડી ઉઘાડી અ ઉઘાડે બારી આગળ જઈ ઝાંખી થતી જતી ગેશનીમાં તે પાછુ ધીરેધીરે વાચવા માડયુ—

આહ ! રશીક, મહવારના ટપાલમાં મળેલુ એ પચાસ કાગળ આ ધડીએ તેણી બરાબર છટ્ટી વખત વાચતી હતી—

મારી બાહલામાં બાહલી જન દીનુ—

અરે તુને હવે એ ધણે બોલાવવાનો મને હકજ નથી-મારી મકદુરજ નથી હુ તે જાણુજ તે તેથીજ આટલા દહાડા થયા તુને દહખી લખવાના ખ્યાલથી ડરી ગયેલા હતા તુને છેલ્લો જે જહાગીર મલ્યો અને હમણા જે જહાગીર તુને આપ લીટીએ લખેજ તે બે વચ્ચે આસમાન ને જમીનનો ફરક પડી ગયોજ એ દીનુ ! તે વખતનો તારો કુદરતો છોકરો એક આશાવત જગરનો, હસતો બોલતો ઉછળતો ઉમેદોનો બર જવાન હતો-અને આજે ! અફસોસ ! તેજ હીણુબાચ્ય કમનો પુટેલો રાખસ એવુ ગમમાં નાસી ગયેલો ડામીજ બધવો, એક કગાલ બદમાશ અને ફારજર તરીકે સારી જ્યતથી થુ-થુ-થતો, કુલ ખસકથી હાડમાર થતો, ખુદ બાહલાંઓથી

હીણાનો ગુનેહગાન છે । મારી દીનુ, 'હુ આજ ખાન' ખાર દલામ થયા ભુખો, પ્યાસા ખુણે ખટોલે જગનો સતાનો ફરજ—ને દુન્યાથી માત્ર દલદર મ્હેંકુ છુપાવવા એક શેરાયલા ઉદરની માફક અહીંથી તહી નાહમનો ફરજ આખો દીવસ મારે જગનોમા ને ખાડા ખખોન્યાઓમા જગાઈ રેહતુ પડેછ—ને રાતે કઈ જગ તગ દેશે મજુરીનુ કામ કરીને પેટનો ખાડો પુરેછ 'હુ જોયમાથી છોકરો' પશુ મનાવાળાઓ બુખા વડતી માફક મરી પુડે લાગેલા છે મે રસ્તમજન મામાને ગગરીને કાગળા લખ્યુ—પશુ તેવજુ તરફથી કંઈજ જણાવ નથી

ખુદા મારે માહેદ છે ૫ આજ બચકુ આફત મારીપર નાહેકતી આવી પડી'જ અગે—અધુ એટલુ તો અચભુચુ થઈ ગીયુછ ને તુ મારી અફકરગતી ખાનારી એક પુરી પાનાઈને જહેવાનોખી મને કંઈજ આન્સ મચ્ચો નહો ક 'હુ ફોગનગીના વાકથી તદન ખેગુનાદ છેઉ દીનુ' 'હુ પાક પગવગેગારના પીત્ર નાગદ ખામને—માન ખેહસ્તી માય ખાવાને નામથી કસમ ખામને—નુક કે ફોગ જરી મે નથી કાધી કાઈ ખીજજ અદમાગ ચડાને કાધી—ને ટોપમે બધો મારી પગ ધાળવામા આયોછ 'હુ સજેગનો બોગ થઈ પડયેછ ને મુજ હવે ખસ્તો થઈ ગીયોછ ને મજેહથી માર નખોદ વજેલુ જોયા કચેછ 'હુ જો તુને તેનુ નામ દેઉ તો તુ માને ખી નહી—પશુ નામ દેવામા ફાયદોખી શુ છે' મારી પામે કંઈજ મારી ખેગુનાહતી માહફત નથી—ને મારા એક વખતના જાતી દોસ્ત (લ્યાનત પડજો એવા દોસ્તોપર')ની અદમાશીનો મારી પાસે કંઈજ પુરાવો નથી

પશુ મારા જીગર—તુ મને નીરદાશ માનેછ કે નહી તે જાણવા મારી બાકીની જીદગીખી આપી દેવા હુ તયાર છેઉ અરે દીનુ—આખી દુન્યા મને એવા નીચ કામ માટે ગુનેહગાર ધારેછ પશુ મને આખી દુન્યાની તુબા નથી તુ—તુ—મારી જીવ

મમાન વાહલી દીનુ જો મને તકસીરનાર માનેછ એમ જો કુ
જાણુ તો આપ માગ હાથે મારી બાકા ગહેલી કગાય છદ્દગીનો
અત લાવી નાખુ

મારો હમણા હાડમારી, નામોશી શરમીંદમીમર્યો બદબખ્ત
અવતાર એવો છે કે-દીનુ-તારી પર આજ સુધી કછખી લખવાને
મારી હીમતજ ચાલી નહી તુ ખસ હવે મને સદાની શુદ્ધી જાય-
મારી હસ્તીની યાદજ તુ તારા મગજમાથી મદતર હવે શુસારી
મેલે-એવુ ઇચ્છવાની મે ગત અને દીવમ મરણુતોલ કાશેશે
કાધીછ તુ મારો હીરો, તુ તો હજુ એક કુમળ બાલક છે-ને
તારી ખુબસુરતી, તારા લવા ગુણ, તારી સુખી જીતીને લીધે
લવા ખાનદાની, કેળવાયવા હૈન્ડમમ પેસાદાન જવાન્યાએ તારા
જીમરનો કબજો લેવા પગે પડતા આપશે આદ-મે ખુદા પાસે
કેવી દુવા ગુજરીછ કે તુ તારા કરમના કુટેવા બેઆમર અનેવા
અભાગ્યા જહાગીરને હવે હમેશ માટે નીમારી દે પણ તુ કહે,
દીનુ મારી ગમે તેવી દાઢી છતા-મારી ગમે તેટલી તજવીજ
છતા-તારો નીચાર માગ માથામાથી ખીન્નોજ નવી મારીપર
વરમેલા આટવા મીનમ છતા, માને માથે ધ્રુમતા જ્યવેણુ જોખ
મના પાહડો છતા-મારી ડાહીગ !-ગત ને દાહડો તારોજ
મીઠો ચેહરો મારી આખ્યો આગળ ગમ્યા કરજ

મારી નળગાહપન મનેજ શીટગર છુટેછ-પણુ તુ કહ ર મને
લાગેછ કે ખમ એકજ રખત-એક કે લીજ રખત-દીનુ, જો કુ
તુને મળશ નહી તો મારુ જીગર તુડી જગ ન હુ તુટેવે હૈયેજ
મરી જવશ હુ કેદમાથી છુટો ચયાછ એમ જાણુતાજ તુ મારી જનન
માગ તરફથી કર્મ સમાન મેળવવા આતુર તો હારોજ-એજ માન્દી
લઈ મોટા લખડન જોખમે આટવા માગ દુખી દીલના ઉભરા
અહી આપ ડાગજપન ગીરી કાનડી તુને પોરડમા માકડુ'છ એ

દીનુ ! જો એ ટપાલનું કાગળ જેરવલે જશે, તારા 'યાગ દાથા શીવાય ખીળ લાથોમા જશે-નો ખસ થઈ ચુક' હીણપરતી, જન્મ સુધીની પાછી ટેપ મોત સીવાય ખીળે છુટકોજ નથી પણ એ જોખમ હુ લેઉં જો આય કાગળ તુને મળે તો—મારી પોતાની દીનુ—ખમ કંઈથી કરી તારા એક વખતના વ્હાલા જહાગીરને મળજો હુ તુને પાચ દસ મીનીટથી વધુ રોકશ નહી તુને મળવાથી માફ બધુ દુખ હુ વીસરી જવશ—મને નહી જીંદગી મળેલી સમજજ

હમણા હુ શુરનગર ખાતે જાટકયા કરૂં તાહ એક કચાકટર, જે રસ્તમજમ મામાના 'લીલી કોટેજ'ની નજદીક એક રસ્તાનું નમાગકામ કરેલ તેજે મને રાતપાલીના "વાચમેન" તરફ કામ સોંપ્યું રાતે સાત વાગેથી સહવારના છ વાગતા સુધીની મારી ડ્યુટી છે મે દાહડી ઉમારીછ મે મારા હાલહવાલ પડી ગીયાછ તેથી હુ સંદલાપથી ઝોળખાઈ આઉં તેમ નથી. મારૂ નામ મે અહી ફ્રાન્સીસ ગ્રોન્સ તરીકે આપ્યું ને એ લોક મને યુરોપીયન તરીકેજ સમજેછ

મારી ડારલીમ—અદરખાનેનો કંઈ ખુબ અવાજ મને કેહેછ કે તુને તારા જહાગીરની હજુર દરકાર છે તેમજ જો હોય તો આવતી કાલે એટલે ૧૨ મી માર્ચે સાંજે સાત વાગ્યા પછી તુ મને શુરનગર તાગ બાવાના 'લીલી કોટેજ' બગલાના પાછલા કમપાઉડમા ઉકે તારની રેલીમ આમળ લાકડાની પટીવાળો બધે "બાવર" છે તાહ આવીને મળજો જો તુ આવશે તો મારો જીવ તુને કુવા રહે—જો તુ નહી આવશે તો પછી આમ જીંદગી મને હવે નકામી છે હમણા તાહ કોઈ નથી ફક્ત ધરડો ખાલી એપસો પોતાના ખુપરામા છે—પણ તેથી આજે આર દાહડા થયા તારે પડેમો છે ને ખુપડામાંથી બાહર નીકળતો નથી તારો 'લીલી

મોટાં ખાલી ગધા પડેયો છે ને યાગજો તાણુ છે તુ મોટાંમા આવજો—ને મોટાં આહોર રસ્તાપર દુરયા ઉભી નાખી કમપાઉડને પછવાડેને દગ્ગાજો “આવજો”આગળ આવજો ૬ ‘આવજો મા હોરશ જોફરને લાવતી ના

મારી શરમી દગીના અને મારી જોળમભરી હાલતના દગ્ગા જોશયી તુને અપીલ કર છુ કે આ કાગળ વાચીને તુમ્મ ફાડી નાખજો નેહના હાથમા જરો ને માગો બેઠાજતી અને મીતમગા ગતો પાન નથી

નાંગે નર્મીયનો કુટયા-પણુ અતની ઘડી સુધીને માચ્યા અને રાહયા

જહાગીર મેહરહોમજી.

મડી કનજીના રૂપાવમા આ હુફ્યમેદ મરંગો ફાનુને મજામત પોહચે હતો—અને તે પોહચ્યા માથે માત્ર પદ્મ મીનીટના દુડ અગ્ગ મામા તે છોકરીની જીદગીનુ જોયા નવુ પ્રકરણ શરૂ થઈ ગયુ હતુ

કેવલા એ આ મડીના દગ્ગાના નવામ અતમજગ મહાદગ્ગા નર્મખવત ગરમ પુત્રી એકાતમા પોતાના કુટના ફાંડગ જહાગીર મેદર હોમજી ઉપર ડાઁ બેશુમાર ગરમ આચુઆ વગમાની ચુકી હતી આહ- તે નેહીનો જહાગીર—જેને આ અમાગ ઉડી બાગણીવાળી માચ્યા ‘કરીન’ પોતાના અચપણથી અવળા જીવના જેવે માથે આહતા શીખી હતી—નેજ રાહયા જનગુપ્ત નહીં ધારજો ગજળ તીડી ગયા, તેને કા-જરીના આગપ માટે તીકામ હજુગ્ગા અમાલને ખામ વણુ વપના મખત કંઠની ટપ મારી, તે અચવગુગાની મજલમ જેલમા મખડોજો જધને પુરાયો ‘આટનુ જતા આ મારીગાન નાનકડુ જીગ ગત દહાડો તે ખ્યાગ પીનાઈની જુદાઈમા ગેતુ મહેતુ હતુ તણી પોતાના અત કંઠના તમામ જોશથી પોતીડા કુટના દોકગને નીગદોશ માનતી મહેલી હતી—અને એજ વાહયા જહાગીર નેહીની જીદ ગીમા પાછો હવે કેદાઈ મળી શકશે નહીં એ રગમણા દુખી ખ્યાલે તેણી અદગ્ગાનેથી જળી અળી જતી હતી

(૧૧૭)

મોઠ નાણાગીર મહેરહામણ.

ત્યારે અગ્ર દીવમની વાનપર જરહાગીના ચચલગુગા જેલમાંથી
પગર અક્ષાદ્ગીલમાં અને ફનેદમદ છટકવાની ખપર ફાનુએ માલગી
ગાં નેણીએ આગમન ગમ બાબી આપ્યોએ તેજ દાહ અનેકવાં ને
૧૪૦ દાદમને ઉપદાન માન્યા દનો ત્યાં પડી નજર શ્રવ ઉચ્ચ ગાખી
ન ડહમી જરહાગીરની વધુ ખપર સાલગવા તલગી રહેલી હતી—
તરના —

આ ડકડો આજે મદરાગના ગળા અ- ગમી કુવ્વતાએ તેણીના
દાદમા તારી મદ્યો દનો ' જે જુવાન લાગર હિત નેણીએ આગમયથીજ
પોતાને શ્રવ મદક કયો દનો તેની નન્કની આ મ્કવાટભરી આદિ
ચાચલા દગ્ધ-જુસારી-ગમી-નામુનદાને માન રીત રમવમ રડી
પડી હતી

વડકની ગમખાં છતીએ તેણી ને માલ ગોડાનુ નગળા મનામ-
' ૧૧ વખત વાચતી દમજી પોતાન ડમમા આમુથી ૧૫૫ની આખ્યા
માથ મેકેલી હતી ને તેણીને અતે બોલાવનો દનો—આવા મગજો
૧૫૫થી શ્રવને ગળામે રડીક પાચજ માની મગાસ આલાવનો દનો '—
આદ'—

ને ડાગળ દવ તજીએ કુચા ડરી એક નચીમ વડ મગગાવીને
તમામ ગળી નાખ્યુ ત્યાં ને અગીને ભરામ થયુ ત્યાં બોલવગની
ગખ પોતાના નાજીક આગળાઓમાં મમડી આરીની આદર કછી રીધી-
અધુ દીકલાક કરી નાખ્યુ—અને પછી મ્કોડાપન પાખીના મ આગ ફટકા
માગી લાવીઠોવી થઇને તેણી સુનાકુદને કર્કાને નીચે ઉતગ

પોતીક પેદરના ડમમા દાનુ પોતાન મનમમની રીતે વગતલી હતી
ખુદ નવામ પોતે પછુ આ લાડકી એડીની મગજની વીરુષ કદી પછુ જતા
હતા નહી. દીનુની રૂડી તરખીયત અને તેણીના સદગુણી ભલા ખવામ
માટે સર્વ કાહને એટલો તો વીચાસ અને ઉચ્ચ વીચાર હતો કે અ

છોટી બાઈસાળ કદીબી કાઈ ખોડુ કામ કરે એ ત્રીચાગર હરજેન પશુ
કેઈ ધરખટલાના આમામીએને ઉપજતો નહીં હતો

દીનુ ત્રીચે ઝોટલાપગ ગઈ ત્યા તેણીની નાનકડી સીત્રાન કાગ કયાગની
ખોટી થતી હતી

“કેમ-ઈસમાયલ-પેન્નાલ બગાવર પુરતુ છે કે ?” તેણીએ પોતાના
શોકરને પુછ્યું

“જી-હા-બાઈ સાહેબ ! હમણુજ અખબડી ટેક ભરીયું ’ હરમાયલે
જવાબ દીધો.

“અચ્છુ-અદર પેલી ટીરીન બાગકેટ મુકી !”

“હાજી-આ રહી.”

દીનુએ તે નેતરની મોટી ટીરીન બાગકેટ ગમ નજર નાખી આ
તાણુ ગરેલી બાગકેટ તેણીએ પોતે સહવારથી તૈયાર કરી રાખેલી હતી
તેણી ગુપચુપ મોટરમા મોડવાઈ અને સ્ટીયરીંગ ઝીલનો કબજો લીધો—

“ઈસમાયલ-હવે તું બન-હુ રાતે આઠેક વાગે પાછી ફરશું”

તે મહોમેદન શોકર તો લગાર ભખરાઈને પેતીડા છોટી બાઈમા-
અનું કોહુ જોવા પડ્યો

“જી-હુ-મારું કામ નથી !”

“નહી-હુ એખલી જવશ-તાડ કામ નથી”

આટલુ બોલતા દીનુની મોટર એક તીગની પેઠે ત્યાર્યા નીકળી ચાલી

હજુર સરકારના એક નાહસી ગયલા બંધવાને-દુન્યાની નજરમા
ફારજર દરેલા એક ગુનેહગારને-સારી ખલકતથી હડધુત થઈને એક
ખારીઆ કુત્રા મીસાલ હાડમાર થતા એક ડામીજને-મેટવા તે છોકરી
પોતાની હુ-સીલીડર કારમા પવન વગે ઉડી જતી હતી તેણી એક
કુશળ ઘાઈવર હતી—તેણીને શોકર બોફરની કશી જરૂર હતી નહીં
વાહલો જહાગીર તેણીને મળવા મલકપેઠ આવવાની તાકાત ધરાવતો
નહીં હતો-તો તેજ ખુમાઈ જતા પ્યારા જીવને દીલાસો ઢેવા, હીમન

આપવા, ઉઘટ આપવા, મદદ આપવા, આ માલખુર મેડરી દુન્યાદારીના તમામ તરીકાને ઠોડરે મારી ઠે સુરનમઃ મુધીની મોટરની મજલ એખલી ઉઘરી ગઈ હતી છે. કાઈ પશ્ચેજ લાભો હતો નહીં—માત્ર ૯ માર્ચલ ! એક મોટરમા નવ માર્ચલનો તફાવત શુ ખીસાતમા છે ?

પાછુ હટવાનો—આ પગલામા સમાવલા જોખમનુ તોલ કરવાનો હમણા સવાલજ નહીં હતો. ખસ તે વાહલો તેણીને પાચ મીનીટખી મળતા સારે કડગતો હતો—દીનુને મારે તે એકલી ખીનાના કરતા વધારે કાઈખી ખીજે તીચાર કરવાનો હતોજ નહીં

પ્રકરણ ૭ મુ

‘શુ ખીહતો ના, મારા છવના હાર ! હુ તારી આબુએ છેઉ !’

મત્તકપેદથી સુરનમર ! મોટરની સાધારણ ઝડપે જતા બાણુ બાણુ તો અડધે કલાક થાય—પણુ દીનુને ત્યા પુગતા ભાપમે વીસ મીનીટ લાગી હજો સુરનમર મોટે ભાગે એક એકાત અને સાત પડ છે—પણુ તે રતે સાતમા પાચ કમે જ્યારે દીનુ ત્યા પેહચી ત્યારે તે હતો કોઈ અન્ય સુમસાન હતો ‘લીલી કોટેજ’ ના વીજ્ઞાળ દસ એકગના કમપાઉન્ડની બાહેર લગભગ પચાસેક વાર દુરથી તેણીએ પોતીકા કાર રસ્તાની એક બાબુએ એક મીચ ઝાડીના અંધરા ઓડામા ચોભાવી-અને ‘લીલી કોટેજ’ ના પાછલા ભાગ તરફ ચાલી જ ગલાનુ ખુણેખુણુ અત્યત દીનુને પહે આવી રહેલુ હતુ બાહેરથી તારની ગલીવાળી રેલીગમા હાથ ખાસી તેણીએ કમપાઉન્ડનો પાછલો દગવાળો ઉભાડયો અને માહે પેડી રોશનીની તેણીને જરૂર નહીં હતી—કેમજે અડધા ચદ્રમા પોતાનો રૂપેરી પ્રકાશ પુરતો પાથરી ચુકેલો હતો ઝડપમા ચાલી તેણી પેલા ‘બાવર’ તરફ ગઈ. તેજ પડીએ તે નાનકડા માડવાની બીજી મેરથી એક આકાર બાહેર આવી ઉભો

‘દીનુ !’

અને ‘હેન્ના અચ્ચા મહીના થયા જ વાહતા ખરાજ સાજા’
વાને તેણી તકડતી હતી તે આખરે તેણીને કાન અડડો તે ગડમેચ
પોધારી અ જા માલગનાજ છવાગ મારીને દીનુ તે શખસ ગમ દોડી
અને બીજી પળે તે છોકરી એક ચીકોહાલ ફાટાવુટા ઇમેજ લેખામમા
મજ થયલા કોઈ જુવાન આંખીના હાથમા જઈને પડી

‘જનુ’ માગ જનુ !’ તેણી માન એટલુજ બોલી શકી
દીનુનો દીઓ એટલો ભગઇ આવ્યો હતો કે તે ચેડી છોકરી એક નાની
જુઓની માકડ જહાગીગની જાતીમા માયુ પોતી કુન્ક કુન્ક ગડા
મડી ગઈ

‘મમ’ બમ’ અદર માડવામા આવ, અહી ઉલ્લુકુ ધણ પડડ,”
જહાગીર તેણીના કાનપર પડી અતી દમયલા માટે બોલ્યો

તેઓ એક મેકને વળગીને “માવર” મા પેડા દીનુની જાતીમા હજખડ
ગણે આડક આવવુ હતુ તેણીના હાથ ખડીડયી અને ઉરકેગળીને મા
કર : કુગના હતા જહાડ તેણીના વાહવા જહાગીર માટે હતી
માડવામા મેજેલી એક લાડાની આજટીપર તેઓ અને ગાંઠવાયા જહા
ગીર તેણીનો હાથ પોતાના એક હાથમા જોગથી પકડી ગણ્યા હતો
બીજે હાથે તે પ્રેમની પુતલીને પોતાના પામામા તેણે દાખી—

દીનુ ‘મારી દીનુ’ તુ અને આતી’ ઓ ખુદા, મારા નીલમા
હમણા તુ થાયજી—ગણે જાણે” તે ગળગળના અવાજે બોલ્યો

‘જનુ’ તારા હાથ કેટલા હડા છે !” તેણીએ અતી મમતાથી
તે કમનસીબ શખસનો હરોગાર હાથ પમવાગતા કહ્યું

“જુ કરે ખાંધા પીધા વગર મારી નખીયતમી એકદમ લડરી
ગઈ છે પણ તુ મારી પામ બેઠીજ તે હવ મને દીલમા ગરમી ગરમી
જેવુ લાગેજ ?”

“બહા જાઓ ! તારો કેવો હાથ અવતાર પડી ગયોછ !” દીનુએ પોતાનો પોચો હાથ બેદર ધ્યાયથી જઠાગીરના માલપર ફરવો, “માગ જાનુ-કુ તારે વાસ્તે એટલેમા ડીનર પારકેટ સારીછ જા બાનુ એમ ખાધા પીધા વગર આવા કપરામા તાલકડની અદર -દરવા કચ્છે તો દુસમન—”

વળી દાનુ ! વાઙ્ચ અટની પડ્યો તેણીને ગમે કાચકીજ જાણ ખાત્રની હતી બેઉ હાથ જઠાગીરના ગળા આમપામ વીરાળી તોળીએ બેઅખત્યાર પાછું વસાધમ ગડવા માડ્યુ

‘દીના ! મારા મોતી ! તુ એમ ના કર !’ જઠાગીર કમળી પડ્યો, “મારી થોડી મીનીટની ખુશાલી તુ ખગાડી નાખેછ જને-માગ જન-મારી ગમ ને ! આપણી આપ છેલ્લીજ-આપ દન્યામા મનની છેલ્લીજ મુશ્કાકાત છે—’

‘અરે નહી-નહી ! એમ ના બોલ !’

જઠાગીરે એક હાથે પોતાનું મ્હોડું પાડ્યું—

‘ખીલુ શુ ! માગ જેવા દુન્યાથી રદખાતલ થયલા એક પ્રમીજ મુનેહગારે તુને કાલખી રીતના માગ મળખમાથી હમેશને માટે હવ છુટી કરવી જાંછયે, જો દીનુ ! મારે તો બસ આવી બન્યુ કામખી મીનીટે કુ પાછો તુરગમા હકેલખ જવલ-ક કદાચ ને અગાહિ-’

‘જઠાગીર ! બસ ! બસ !—’ દીનુએ પોતાનો હાથ તે બદલાવેના પોતીકા પીત્રાઇના મ્હોડાપર દાખી દીધો અને અત્યત મીનતેગરીથી કરગરી પડી—“હીમત રાખ, જાનુ ! ખુદાપર સખર ગખ ! હજુરખી સહ સાક થશે એમ દીલ નાખી ના દે !—”

“અરે મુઠો કુ હવે !” તે કુખી દીલે અને દખાયલા ખોખરા સારે બોલ્યો, “તુ બસ આજે અહી આવી તે દેખાડેછ કે તુ મને નીરદોલ માનેછ-બસ મને જેના કરતા વધારે કમ જોછતુ નથી હવે જ્ઞાતીથી મારી સજજતને તાખે થવા કુ તેચાગ છેઉ જા-દીનુ-છેલ્લી સલામ !

આજથી તુ છુટી છે અને તદન વીસરી જઈને મારી પાદ તારા મમજ માથી તદન કાઢીજ નાખજો સુખી રહેજો—

જહાગીર બોલતા જરા અચકચો તેના ગળામાંથી ગળે કાઢી જુક ખુટતો હતો તેણે જોયું કે તેની મુઠીમાં પકડેલો દીનુનો હાથ વચ્ચેજ જોરથી ધુજતો હતો

“મારી ડારલીંગ ! ખમ અને સાચ્યુ કેહ-તુ અને ફારજરીના વાક માટે બેગુનાહ માનેછ કે નહીં ?”

“એ સવાલખી તારે પૂછ્યો નહીં જોયે, જહાગીર,” દીનુ અત્યંત દલગીરીથી બોલી, “તુ એવું કામ કરે તે હું મરી જતાં છીં માનું નહીં શું કામ એકનું એક બોલ્યા કરેછ ?”

“જોડ બ્લેસ યુ, દીનુ !—જોડ બ્લેસ યુ !”

“મને કેહ જાનુ—ફકત એટલું કેહ મારા સમ ! તુને આપ આશ-તમાં કોણે ફસાવ્યોછ ? કાયા તારા મુઘા દોસ્તે તારીપર આપ બદનામી લાવી નાખીછ—મને કેહ વરી !”

ધણીજ ઓજરખવાહીથી દીનુએ જહાગીરના ખભાપર હાથ મેળા બીણી આખ્યોએ તેની ગમ જોઇને આ સવાલ પૂછ્યો—

અડધી મીનીટ જહાગીર નીચી મુઠીએ ચુપ બેઠો પછી જોડા નીસાસો નાખી તેણે બીડેલા હોઠો વચ્ચેથી કહ્યું—

“રસ્તમજગ મામાના દોસ્ત આપુજ દોતીવાળાનો છોકરો બહમન ! તેને તુ ઓળખેછ ! એ ડાકટર થઇને વેલાતથી હમણાજ આવ્યોછ દોતી-વાળાને ખાલે એણે દુખાશ આપર હવે રાખીછ—કેમજો આપુજ અસલ દુખાશીનું કામ કરતા’તા—”

“ડાઁ બ્રેમ દુખાશ !” દીનુના મુખમાંથી લગભગ એક ત્રીસ વાહેર નીકળી પડી, ‘જાનુ ! એ હું શું સાબળુછ ? ડાઁ બ્રેમ દુખાશ તુને અંધ આપનામ લાવી નાખ્યોછ !”

‘હા—એજ ડાકટર બ્રેમ દુખાશ !’ જહાગીર હોઠ બીડીને ભચાનક

હિમ્મારે બોલ્યો, “એ મારો કાસેજનો ફેન્ડ થનોતો ! હવે નો એ મોટો સરજમન થઈ ગયોછ ! એ થોડો વખત અહીં હતો—ને એણે ફારજરી કાધી !—એ છટકા ગયો ને હું નાહક સકળમા સપગ્રહ ગયો ! બધીજ સીફતથી એ ચણસે મારીપર બધો ટોપસો ઘેળવ્યોછ. હું બેવકુફ ગયેલા તેના ફાદામા આપ્પાદ છતરી ગયો !—શુ છે દીનુ ? તું ડીપર કેટલી ઉંજળી પુની જેવી થઈ ગેછછ !”

*

*

*

બીજે બરાબર એક કલાક સુધી આ આશુક માશુકે તે એકાંત માડવામા શુ ગુફનેગો કરી તે બધી અત્રે વીસ્તારવાની કશી અમત્ય નથી. છેવટે જ્યારે તે પાદલાને મળે વળગીને નવધાર આસુઓ સાથે દીનુએ તે જઆએથી જવાની તૈયારી કરી ત્યારે—અરેરે ! બંદેની જાતીપર પડેલા પથરાનું તોલ કરવાની માગમા તાકાત નથી

‘મારા જનુ ! હીમત રાખજે ! ધર્યાં ને આરમાન એક થશે તોબી હું તુને મારા જીવરમા એક પળબી વીદસો મુકશ નહીં. હું તુને આજ જઆએ આવતે સનીવારે આપજ વખતે પાછી મળશ તેટલા ગુડનાઇટ ! જનુ-ગુડ નાઇટ ! ચાલ, હવે મારે જવુજ જોઇએ આવ-મેટરમાંથી બારકેટ જરા કઢાડી લે. બધી બારી છે—મારેથી હિચકાય તેવી નથી. લે આવ તેની કુચી છે.”

બેઉ જણા પાખડી વળગી કમખાઉડમાંથી બાહર પડ્યા, અને ઝાડોને ઝોલે ઝોલે ચાલી મેટર આગળ આવ્યા. જનુએ તે બારકેટ બાહર કઢાડી. એક બાબુ રસ્તાપર મેલી તે જખરહસ્ત મોટી બારી દીશીન બારકેટ હતી. જહાગીરે દીનુને ફરીથી પાસામા દૈયે સરસી ચાપી તેથીના કપાલપર એક ક્રીસ કાધી બીજ સેકડે દીનુ મેટરમા ચઢી બેડી અને ઉઠવાતી જાતી સાથે હકારી ગઈ.

અમત્રોસાર હાય સાથે પેલી દીશીન બારકેટ હિપાડી જહાગીર પોતાના કોઠરામાં ગયો ત્યાં જઈ તેણે તાજુ બોલી બોલ્યું—

શુ જોયું કે અદર રોગટ મગ્ધી, સેનડીવીઝ, ઇકાના પોળા, પાઉ સાથનું ખમપર ખાણ હતુ જે વીસાયતી બીમખીટના આકસો તથા એક ખાડીની આપલી હતી એક મોટો મગ્ધનો ગરમ એવરકોટ હતો— અને જે ગરમ ફક્તનવના ઇચ્છુ સુદ કના પછુ તે હિપરાત એક બીજાના ચીજ હતી ' એક રેન્ન, બાલ ઠેલીમા દમ મોનાતી ગીતીઓ માધીને મુકેલી હતી

તે નાળીમા એક ડાગજની નાપલી હતી—જે પર લખ્યુ હતુ કે
“તુ મને ખરેખર ચાલતો હોય તો આપ હોયોગમા નેજે”

જહાગીરને આખે અધાર આવી ગયા તમ્મર ખાખને તે જમીનપર ધપ કરતો તુટી પડ્યો

પ્રકરણ ૮ મું

“આજે જે એ મારા હાથમાંથી જવતો છડકે તો હું
મારા આપનો બેટો નહીં”

તા. ૧૨ ની માર્ચ ૧૯૦૬ ની યાદગાર ગત્રીએ—વાચનાર સ્ત્રીકો હું તમને મુકનગર ખેચી ગયો છું. છેલ્લા પ્રકરણમા આપને ત્યા માનથી આઠેક વાગના મુધી ડમકવા કરીને દીનુ અને તેણીના અભાગ્યા પીત્રાઇ જહાગીરની છુપી મુલાકાતથી વાકેફ થઇ મુકયા ત્રીજે સદાની આ સુમમામ જગ્યાએથી દુજી આપણને ઝાનુ ડમ લેવાન કે એજ બદલખત સાજે છ વાગેથી ‘લીલી કોટેજ’ વાળા લ તાનો ગહધાર જે આપણે તપાસીશુ તો સમજી અનવાકાળ મુચકડા ની પતી મુચ તે આપણને મમજ પડી જશે

સુનગન્નો એકાત જ્ઞે તા. ૧૨ મીની સાજે કાઈ ત્રીચીત્ર ગીતે જાણે વધારે ગમ્મોગ, ગમગીન અને મુગોમતર ની ગહેતો કતા બેઉ

ખાનુએ ઉગેવા મોટા ઝાડોની વટાન સમયે ગસ્તાપર છ વાગતામા તો અધાર કીલ થઇ રહેલું હતું ઉગવા માડતી અડધી માહતાયની ચઢની ગીચ પાદડાઓ વચ્ચેથી પોતાના નીચળા કીંગણો રમતા ઉપર પાડરી શકતી નહી હતી પોત પોતાના માળાઓમા ભનાઈ જવા માટે દોડાદોડી કરના દોડાડ પક્ષો પખેગની ઉડાઉડ સીવાય એ ક્ષતા ઉપર બીજે કશો અવાજ સભળાતા નહી હતો પથુ ગાખર છને મુમારે તે રસ્તાનો ચુપકીદીમા પહેલી ખલવ થઇ તે મીઠા ગત્રીએ ત્યા ખનનારા ઉપગસાપરી ખનાવોની હરમાળાનું જાણે ગજુમીગડુ કોષ વગ્નડતુ હોય તેમ એક બધ મોટર લેનડાનટ ધમધમ કરતી ત્ય ના 'લીલી કોટેજ' થી થોડેક છેટે ચાવીને અટકી-અને પછી રસ્તાપરથી ગીચ ઝાડીવાળા ખેતગમા ઉતરીને તદન અધારા એક ઓડામા જઈને ઉભી બીજી એકાદ મીનીટ ચુપાચુપ પસાન થવા બાદ માહેથી ઘણેજ ધીમે પગથે અને સાવચેત ધપે બે આકારો બાહેર પડ્યા

એક તે સમી સાજનો વધ્યો જનો અધકાર અને વળી તેમા આ બે જણાઓએ ભારી ઓવરકોટ તથા ગ્યાયોથી પોતાના શરીરને એવા ધાકેલા હતા કે તેમને એક તડાકે ઓળખવા મુશ્કેલ હતું છતા દેખાઈતી રીતે તેઓ એક મરદ અને એક સ્ત્રી હતા આસ્તેથી તેઓ પાઉખાદા ખેતરના જંગલમાથી બાહેર આવ્યા અને ગસ્તાની કાનારીપરથી ઝાડોને ઓઢેઓઢેજ ચાલી 'લીલી કોટેજ' ને આગલે દરવાજે માહે ડમપાઉન્ડમા પેઠા ત્યા ઝાડોની ઘટા કમી હતી એટલે ચાઢનીનો પ્રકાશ તેઓના ચેહરાપર પહેલીવાર પડ્યો વાયનાર-તુ કદાપી પામી નો અયો હશેજ કે નીઝામ હુઝુરની પોલીસ ફોજના મશહુર ડીટેક્ટીવ યાફુમ સાહેબ અને તેવજીના જીવંમનના 'ફ્રેન્ડ' બેગમ સાહેબા રૌશનઆરા રસ્તમજમ વફાલ તે રાત્રીએ પોતાના પનોતા પગલાઓથી ઉજડ પડેલા 'લીલી કોટેજ' ને પાવન કરવા ત્યા પધારેલા હતા ।'

યાકુબ સાહેબે પોતાના માથા અત ગગા આપ્યાસે એક ગરમ સ્નાયુ વીટાળી હતી અને રૌશન બેગમે એક મુતગઉ આવડેલા આગ ઉપર નાખી પોતાના ચેહરા ઉપર કાઢી મૂકી બુઝા જેવું ઓઢ્યું હતું.

તે દયાહીણુ દમલખાજ જેવું ત્યાંથી મીઠું 'લીલી પ્રેટ' ના મઠા નમા પેડું. રૌશનઆરાએ આખો વખત યાત્રાના ડગલાંની આહે પોતાના મુઠ્ઠીમા પકડી રાખી હતી—અને કાઈ અધળો બી તુલ કાઢી નહોતો તે પાપી ઉજળો હાથ બાનેતના હીયડાગપણાથી નેતરની પેડે દાખલ કરીત ધુજતો હતો.

કોટોજના ઓટવાપર પગ મેલતાજ યાકુબે એક છુટકાગતો દમ બેચ્ચો—

“હજુર એ આવ્યો નથી ! આગણાને તાળુ છે લાવ નથી કાઢડ !”

રૌશને પોતાના માથાપગનો બુઝા લઈ કાઢી નાખ્યો અને મુપ મુપ તે આગણાના તાળાની ચાંચી પોતાના એવરેનરના ખીમમાંથી કાઢી યાત્રાના હાથમ મુકી આવી. તે દાદર ઓનના ચાલના હમલા એક જુવાન જીવતી જીના કરતા એક ભખી ખારતા મદદને રૌશન મળતો આવતો હતો ધ્રાસ્તી અને હેમનત હાથ નહીંના બહિ પાથના આગળા ફડફડ ઉડતા લતા અને મોડાગતો રજ નમામ આદર જના મદદ મારી ગયો હતો.

“મને ફેર આવડ યાકુબ ! જનડી ઉઘાડ ! મને અદર કય બેસી જવા દે !”

યાકુબ સાહેબે દરવાજે ખાંચા અ નાનઆના બહાની પાડતી માહે દાખલ થઈ વચ્ચે કંઈ એક મુઠ્ઠીમા પકડાઈ પડી ત્રાપના કાઢડના બકરાની મીમાલ બ્હીકતી મારી લાડવા પડી.

“શુ છે ? એમ ધીવી તુ પડી જાયજી, રૌશન ! જગ હીમત રાખતી તો !” યાકુબે ત કુજતી જી ગમ કાઢડ નાખુલીથી તપ્ત મ્હોડું મચકાવ્યું.

યા અદલાહ ! મટે-માટે જીવ ધુજેછ આટલો વખત તો નહીં
લાગુ-પણુ હવે-એહ-એ કાહરે આવશે-”

‘આવરાનો હોશે તાહરે આવશે ! રૌશન, ખુદાને ખાતર હવે
હુશીયારી પકડ !’ યાકુબે પોતાના હમેશના હકુમતભર્યા અવાજે કવું,
“હજુર તો સવા છ થયાછ !—એને આવતા સાત વાગશે તેટલા તારૂં
મગજ શાત કરવાને તારી પામ પુરતો વખત છે લે આય સોફા પર
જગ આરામ લે—”

“તેટલા અહીં કાંઈ આવે તો નહીં ?—આપણને કાંઈ જોય
તો નહીં !”

“કાંઈ આવતુખી નથી—ને કાંઈ જોતુખી નથી તુ તારે મુઝી
મુઝી આખ બધ કરીને પડી રેહ આજે બપોરેજ મે ખખર કહડાવીછ
ને જાણ્યુછ કે આય કોટેજનો માલી તો ખાટલે અડેલો છે રૌશન,
બીહ ના—અહીં હવે રાતને વખતે કાંઈ કુતરૂંખી ફટકવાનુ નથી, ને જો
કાંઈ મુવુ જીવતુ આવશે તો હુ તારી આમળજ છેલ્લે કેની ?”

“જો યાકુબ ! હજુરખી વખત છે તેટલા આપરે પાછા જતા
રેહાયે—કાંઈ ખીજી તદખીચી—”

“ચુપ ચુપ, ખામોશ ! એમ બાવાજીના બુચાની માફક રડવા તતર-
વાની હતી તો મારી સાથ આવી શુ કામ ? જો ચીજ કરવાની છે તે તો
હવે પુરી કરવાનીજ છે ! રૌશન, એમ બેવકુફ બુબખની માફક કાસીમા
કરવામા હાસલ કંઈજ નથી જો સકળમા આપણે બેઠે જણા સપડાયાછ
તેમાથી છટકવાનો આમળ એખલો રસ્તો છે ને તે રસ્તો લેવા હુ અને
તુ—હલો ! એ આય શુ ! !”

એક છાડી પણ દબાયલી બુમ સમેત એકાએક તે ડીટેક્ટીવ ‘લીલી
કોટેજ’ના બધીવાર કરોઈમ ઈમની એક કાચની બારી આગળ ઝપમા
ગયો—અને વાકો વળી તે છિછાડી બારીને અને તેના બાંનેલા કાચને
અડુજ બારીકથી તપાસવા પડ્યો.

હા-તે ખારી ઉઘાડી હતી તેનો કાચ ભાગેલો હતો

રૌશનઆરા ઝપકીને સોફાપર ખડી ખેડી

"યુ છે ?"

"રૌશન-આય ખારી ઉઘાડી છે ! અરે ! આય કાચ કોઈએ માથુત ભાજ્યોછ ને ખારીની કડી ખોલીછ !"

જેમ એક ટેરીયર કુતરો ઉદગનો વાસ આવતા અહીંથી તહીં પુકારા મારતો ખુણેખુણે ગોધે તેમ ડીટેક્ટીવ યાત્રુખ માહેખ તે બધા ઓરડામાં અહીંથી તહીં કાઠક ઉરકેગચલી હાલતમાં દોડતો ફરી સઘળું મેલેલું મુકેલું તપાસવા પડ્યો

બેશક ! દેખાઈતી ચોરી તે મકાનમાં થયલી હતી તે હોવામાં કાચની એક સાઈડ ખોડની અદગ નવાખ રસ્તમજગતુ ચાદીકામ મેળેલું હતું તે કોઈ બદમાશો સફા-ચક કરી ગયલા હતા તે કીમતી સીસમની કેબી-નેટના પ્લેટ ગ્લામના બાગણા ખારસા ફેડી નાખીને અદરનું કીમતી સીલવર તેમજ પ્લેટેડ-વેર કોઈ ઉઠવી ગયું હતું કેટલીક નાની નાની ચીજો તો મજેહથી વેગ વીખર હાલતમાં ભોંયપર પડતી નાખીને કુટ અલાવનારા અણુજાળપયા શખ્સો મજેહથી ચાલી ગયલા હતા

ફાટે ફાટે કાળે ડમરે હાથ ટેકવીને આ નામીયો પોલીસ અમલદાર તે બધો ગગ તપાન્તો ઉભો તેની મુછપગ બહુજ બેમાલુમ હમવુ પકારાઈ બધું હતું તે હમણા બીલકુલ પોતાને પેશ પડતીજ ફોજદારી વાતાવરણમાં ઉભેલો હતો !

'રૌશન ! આય ગમત જોઈ ' કાઈ મવાનીએ, આપણા આવ્યાની અગાઉ અહીં સુધારા લઈ જઈ ચુકાછ ' તે કાલક ગમુજથી બોલ્યો, જે આય કારપેટપગનો કીચલ દેખાયછ ! એ પગલાનો કાદવ હજુર તાગ્નેજ છે આને અહીં એ પરોણાઓ પેધા પડ્યા તેને ઘણો લાખો વખત થયો નહીં હોય-ધણુ ધણુ તો કલાક એ કલાકપર એ બે જણા તશરીફ ફર-માવી ગીયેલા હોવા જોઈએ !"

“એ જણા ?”

“હા ! આપ પગલા એ જણાના છે જે આપ બુટ આના કરતા સેકન્ડ મોડુ છે”

“એ કોણ હોશે, યાકુબ ?”

“શયતાનના સાગરોળી કાય નહી હોય ! આપુને શુ ? ઝેટલીજ દુવા માગની કે ગ્રહયા થઇને આપણા આબ્યાની અગાઉ પોતાનુ કામ કરી ગયા છે !”

“પાછા બાછા તો નહી આવે-અ ?”

“જી ! પાછા શુ ધુર મુકવા આવે ? શુ પોતાની ડાક હાથે કરીને ફાસામા નાખવા આવે ? એ તો હવે કોણ જાણે કાહ પાર થઇ ગીયા !”

રૈશનઆરાએ પોતાના બદનમા બરાતુ દેહસ્તનુ લખલખુ અટકાવવા પોતાની શયાલ ખભા આસપાસ વધારે તાણીને લપેટી અને જોરથી અદબ વાળી સોફાના ખુણામાં નસોસ થઇને બેઠી હોલના બધ લાકડાના બારણાની અડાઅડ એક ખુરશી તાણીને યાકુબ સાહેબ ગોઠવાયે તેના બયાનક ચક-ચક થતા ડોળામાંથી એક જાતનો ખુનખાર આતશ જાણે ખરી પડતો હતો અને જોશથી પીસાતા દાંતોને લીધે તેના ચાવણા સ્પષ્ટ રીતે ઠક્ ઠક્ થતા હતા બારણાના વીનીસ-ઝમાંથી બાહર ઝોટ લાની સીડીગમ એક ચી-તે ટીકતો તે એક પથ્થરના બાવલા મીસાલ સ્થીર સ્થબ બેસી રહ્યો

હસ મીનીટ-પદર મીનીટ-વીસ મીનીટ આ હેબતનાક જલમ ચુપ-આપ વચ્ચે ગબડી ગઈ રૈશનઆરાની ધડકતી છતીનો ધબકારોળી ગ્રાયા ઓરડામા સજળાતો હતો અતે ઓરડાના ધડીયાલમા સાત વાગતાને ટકોરો પડ્યો !—આહ ! ને પેલો જીવલેણ કસાક અતે વાગ્યો ખરો ! રૈશનઆરાના બલામાંથી એક ધાસ્તીની જુમ ચુગળાત સમેત નીકળી અને તેણી સોફાપર અતરગ થઇને બેઠી. યાકુબ સાહેબે આસ્તેથી-બહુજ આસ્તેથી-પોતાના ખીસ્સામા હાથ નાખી એક રીવોલવર ખેચી અને

પુરશીપરથી ઉઠી ઉભો થઇ એક બુખ્યા ચીનતાની પેઠે વીનીશ્વન્ઝની બાહેર ડોળા તાણી તાણીને જોવા પડ્યો.

“જે ઘડી જાયછ તેમા એ આવશે—જરા હીમત પકડ—તુ એટલી હિંમતકારી કેમ આજે થઇ જાયછ, રૌશન ?”

“એ પહેલા અહીંજ આવશે !”

“સીધો અહીં બારણ ઉઘાડવા ચાલી આવશે—પેહ ! આગો—સખર—ચુપ !”

યાકુબે રીવોલવર ઉઘડી અને રૌશનઆરાએ જોરમા પોતાની બને આખ્યોપર હાથ દાખ્યા ખચીત બાહેર રસ્તાપર એક મોટરકાર આવીને ઉભી રહેવાનો અવાજ તે બદબખ્ત ઘડીની ખુનખાર ચુપફીદી વચ્ચે પરખરો તેઓને કાને પડ્યો હતો.

હમણા આવશે—ઓય આવજે—અખ્તરડી આવજે કરતા મીનીટ પછી મીનીટ ઉઠી ચાલી ! પણ કાંઈ આવ્યું નહીં !

સાત ને પાંચ થઇ—સાત ને દસ મીનીટ ઉપરબી થઇ ગઈ ! અરે—એ શુ ? ક્યા છે શીકાર ? ક્યા ગયો ? દરેક પણ એરડા માહેલા બને જણાને એકેકે કલાક જેવડી લાખી લાગી હતી મોટર આવીને ઉભી રહેવાને દસ મીનીટ વીતી ગઈ તોખી નવાબ કમખખતની ધનનસલ નહીં મળે ! એમ કેમ ? યાકુબના હોઠો વચ્ચેથી કાંઈક બયાનક અપશબ્દો નીકળી પડ્યા.

“એ કાહ જઈ મુવો ?” ને દબાયલા ખીહામણા અવાજે બડબડ્યો, “માલી આગળ પહેલા ગયોછ કે શુ ? ધણો વાર લાગો—એમ કેમ ? મોટર આવીને ઉભી તેમા તો જરાખી ફેર નથી—”

તે પાછો ટોંગ ઇ ટીગાઇને વીનશ્વન્ઝમાથી ચીમાઇને જોવા પડ્યો.

વાચનાર ! તુને આમ ઇતેજાર થવાની જરૂર નથી—તુ બરાબર જણે છે કે સાત ને પાંચ મીનીટ કઈ નાજુક કુમારીની દુસીટર મોટરકાર ‘લીલી કોટેજ’ના આગલા દગવાળથી થોડે છેટે આવી ઉભી હતી તુને

અગાગ રાશન છે કે તે પોતાની ડાંગને એક ખાનુ ઝાંડેની તળે ઉભી ગામ્પી દીનુ પાંચરી પાગળે માગેથી ગળીયા માહેલા "આવર" ભણી ગાદાગીગને ભેટવા ગુપચુપ મગકી ગઈ હતી. અને અહીં અદકાર ચાકુમ પોતાના ખીનુની દગ પળે આપી પુગવાતી ગણુનીમા જીભેજીભ કગડી નાખતો અધ માગગ ના અધ ઉમડા પીનીસનઝ પગ દીગાયા કરતો હતો. અન્ને-એની વખતની ભરભીન દતેનગરી નેની કાતીન, કેવી જણુન હાય છે તેનો આહેગન આને ગુ ખ્યાવ આપી ગને.

માન તે પચીમ થઈ. હવ ચાકુમની ખીનજ વધુવાર રહી શકી નહીં ખીડેવા હારો વચ્ચેથી એક ચીચવાપલી ગાળ મમેત તેણે ખીનજને ફાંકે તુ ને ખાનજ ઉમડી નાખ્યુ અને રાશનઆરા તેને હજી તો કાઈ હશે તે અગાઉ તે એક જ હી ઝનુની ભુડની મીમાલ સીડીપરથી ઉતરી કમપાઉડના પથો ને દગ નીચય જીવ પગજ આગ્યો હતો તેનો શીકાર નાકતા દડા આગળ દતો જતા વધી મુજબ ને સીધો તેના સપાટામા દોરગ કમમા નહીં આગ્યા તથા ચાકુમનુ મગનઝ જણે ફરી ગયુ હતુ.

પાથમા પીનનોવ તયાગ પકડીને તે ધીમે પગને અહીં-તહીં સાવ ચતીચી જતો ખર ખવ કમપાઉડના ચારો ખુણામા નજર ફેકવા લાગ્યો અવાઝ તમામ થઈ ચુકયુ હતુ-છતા થોડી ઘણી ગામ્પી ચદનીમા તેની તીક્ષણ આખ્યોએ જોઈ લીચુ કે ખગીયામા તે કાઈ મુવુ જીવતુ આદમી હતુ નહીં, વાલીનો ગોટ ગળી ને ઝાડો ની છાયામા ભરાતો સતાનો જોટથી અને તેટની ઓછી ગડખડ કરતો દરવાજા ભણી ચાલ્યો ત્યાખી મુમસામ પાધુ હતુ તેની અધીગઈ દવે તને ગાયા દીવાનો ખનાવી મેવતી હતી આગળ પાછાગનો કઈખી વીચાર કરવા વગર તે છેલ્લે પાટલે ખેમીને ખેપડક દગવાજેથી પચાસેક વાર દુર ઉભેલી મોટર આગળ ગયો તેની અણુદદ અજબખી વચ્ચે તેણે જોયુ કે તે મોટર સદતર ખાલી હતી-અદર કે આમપાસ ગાઈ શોફર જેવુ હતુજ નહીં, અને-અદર એક ખાગ્સી મમ મોટી ટીશીન ખારકેટ મેલેલી હતી. તેને તાળુ હતુ-અને

તેના ધસેકત્રોખેડેડ હાથા ઉપર R V નો, યાને ડસ્તમજંગ વધીસનો, મોનોગ્રામ ખુલ્લે ખુલ્લો પાડ્યો હતો.

ચાકુખ સાહેબે કપાનનો ચીલ્લો ચઢાવી જોરમા પોતાનો હોઃ દાત વચ્ચે કરડ્યો—એટલો જોરમા કરડ્યો કે તેમાથી લગભગ લોહી પણ નીકળી આવ્યું નવાળ ત્યા ત્યારે આવેલો હતો એમા તો જરાખી સદેહ નહીં. વળી સાથે આખી રાત માટેનું ચવેણુખી લેતો આવ્યો હતો. “અરે—પણ ત્યારે એ ગેમ થઈ ગયો ક્યા ?

જેવો ચોરી છુપીથી ચાકુખ ત્યા મોટર આગળ આવ્યો હતો તેવીજ છુપાછુપ ધપે તે પગના અગુધાઓપર ચાલતો અને બીધેલી દરણીની પેઠે અદીથી તહી જોતો પાછો ખગના ભણી ગયો.

“કમ ?” રૌશનઆગના ચીપટાઈ ગયલા ગળામાથી ફ્યામજો સવાલ નીકળ્યો.

“કોઈ મળે નહીં ! મોટર એનીજ ઉભીછ—અદર કોઈ નથી ! આખી ગતને સાડ ખાવાનુંખી લાયોછ ! પણ એ સુકઈ કાહ જઈ મુંવાં ? કઈ આપણી તરફનો મનસાગે મળતા કેહે છુપઈ ગીયોછ ! પણ વાહ—મારા હાથમાથી એ આજે જીવતો જીટકવાનો નથી !”

ચાકુખે દાત કચકચાવ્યા અને પોતાના હાથની કાઠીપરના “રીરટ—વોચ”ના જોયું ! આઠમા પાય કમ હતી ! હવે શું કરવું તે તેના જેવા એક જલમ ડીટેક્ટીવનેખી સમજ પડતી નહીં હતી તેના તપીને આતશ સમાન ગરમ થઈ આંસલા ચાવણુયા ઉરકેરણી, ધતેજરી, નાસીપામી અને ખેળસતને મારે તડપતા હતા ! ચાકુખને લાગ્યું કે બાપ જનમમા તેને જીવ સટાસટ એક બાજુની અદર એક નામોદીભરી શીકરત મળતી હતી તે અત્યત ખીજાંધને રૌશનઆ-રાને કઈ કહેવા જતો હતો તેટલા—ઓ !

દરવાળ આગળની પેલી મોટર ધસારાબધ ત્યાથી પાછી ચાલી જવાનો અવાજ તેણે સ્પષ્ટ સાંભળ્યો. ચાકુખના ડોળા બીચે ચઢી ગયા.

મોડેકુ ઉઘાડીને ઉઘા કાન માથ ડાઘેમાઘે ખની તે ગાંડેલ જેવો ચાલી જતી મોટરનો માઠ સુણનો ભગ્નામાના એક ભુતની માફક રૈશન-આરા ગમ ટીકવા પડ્યો

નવાખનુ શ્રેહી રેડવાને તાપી ગહેલા આ નાતરસને કપાચી જરાખી ખ્યાલ જઈ શકે કે મોટરમા ચાલી જનાર આસામી તેનો સખર શેકાર નહી-પણ તે શેકારની એખખર બેનસીય હેતવની એક પુરી બેટી હતી

“થઈ ચુકું” ચડાલ મુજ મારા હાથમાથી આજે તો છટક્યો !
એને નકપી આપણો વામ પુગી ગયયો, રૈશન !”

“ઓ ખોદા !” હવે શું કરયે ?—”

“હવે ઘેર જઈને માથું કુટો ! ઉલટું કામ બીગરી ગયું—ચાલ ઉઠ-અહી અધારામા ભરછ રેહીને હવે શું કરવું છે !”

“પણ વાકુબ ! એ તો હવે આપરો જીવ લેવા વગર રહેવાનો નહી !” રૈશનઆગ લગભગ રડી પડી તે દલદલ ઓરનનુ પાપી જીગર તેણીને હેખતાવીને મારી નાખવું હતું

વાકુબ સાહેબે જગજી પીસીને ડોકું ધુણાવ્યું—“હીક છે નોંધશું ચાલ, હમણા તો ઉઠ ! આપ અધ ઓરડામા મારો જીવ ગુંગળાઈ આવોછ !”

તેઓ બેઠે જણા મુગા મતર બાહર કમપ ઉઠમ ઉતરયા વાકુ ખની પુઠે પુઠે તેના ઓઠામા ભરાતી સતાતી રૈશનઆરા એક મુરદલ માણસની માફક ચાલતી હતી

શયતાને ઘેરેલા આ બે કમખખતોને થોડીજ ખખર હતી કે તેઓથી થોડેક વાર દુર-ઝાડોના ગીચ અધારા ગુજડામા છુપાઈને કપારનો ચાહપાટ ભેતા બે તદન ત્રાહેત સખરોની ચાર તીક્ષણ આખ્યો ચક્રીત થઈને તેઓની તમામ હીલચલ તપાસતી રહેલી હતી !

આ સતાર્થ રહેલા બે જણાઓ કાઈ હેઠાબાદી મહોમેદનો હતા તેઓના હાલહવાલ કપડા અને તેમના એખીયલ કાઠાપર એક નજર

નાખતજ કોઈથી તુરત કહી શકે કે તેઓ અને ધધાદારી મવાવીઓ હોવા જોઈએ વાચનાગની ખાનગી વાક્યો સાથે આ જાહેર કાવાની જરૂર છે કે એ કલાકની વાત ઉપર—ગામ તથા શહેરમાં ‘લીલી કોટેજ’માં દાખલ થયા તેની અગાઉ—જો એ નિયમોને આપણે નવામાં નથી મજા અહાલુના કોઈએ અને પેનાલેજ ગામી તમજુની કમી દે મવાવી રૂપાકામની કીમતી જાણુઓનો ભાર એવો કોઈ કોઈની તનગીર પ્રમાણી હતી તે એ ‘અહર્યો’ આ મીં અમદન અગીર અને તે । નાનો ભાઈ મીં અગીર ઉલ્લા હતા છેલ્લા એક કલાક થયા તેઓ પોતાની છુપાવાની જગ્યાએથી રીઝમય પામીને રીલી કોટેજમાં દાખલ થયા ના જોનાના મગ્દ અને તેની માથની અજુગામી ઓગતી લીલા તો ગહી અત્યંત ધીમે સાથે ધુમધુમ કરતા હતા આ ત્યાંથી જાહેરના જરાથી લાગ ક્યારે મજે તેની ગાલ નેના થોમે । હતા

અરી વાત એ હતી । લીલી કોટેજમાંથી નુદ આસને લાવના કોડળા સાથે જેવા તેઓ બહાર પડતા ગયા કે કોઈ નાટક આસનો સાદ મલખી તેઓ અગીઆમાં એક તદ્દન અસંગ બુલ્લામાં ગાડાની પાછળ ભગાઈ ગયા હતા તેઓની અવતરણથી વચ્ચે કોઈ પુરુષ આ ની તે બગલામાં દાખલ થયા એટલે તેઓ પાછા ત્યાંથી ત્ય તદ્દન પોતાની છુપાવાની જગ્યાએ ગુપ્તગુપ ગાડી નહાતા મીયાના નિયમ તથા અગીરે અકકલ ખરચીને દરરત રીચાયુ હતું—મ જે અદીકામ । રામગોથી ઠીચોડીય ભગાયલા એક જાળદંત ભાગી રાથળા માથે ગત ગળા ત્યાંથી પોપારા માપવામાં તેઓએ મનામની જોઈ નહી હતી

યાકુબ માહેબ એકલોજ કોટેજમાંથી બાહરે નીચા । અને આગની પેટે ભરાતો સનાતો—ખીલેલો ફગવાવવા—જાની અખીઓપર આવતો બાહરે દરવાજા સુધી ગયો, અને પાછો તેનીજ આપવન કપ પાછો મકાનમાં ગયો ત્યાંથી થોડીવારે એક મગ્દ જો પાછા ભખી બાપેલા જેવા બાહરે આવીને કમપાઉનમાં ફાફા મારવા લાગ્યા—એ બધો નહી

સમજ પડે તેવો મડબડમોટો ડોળા ફાડીને આ અબદુલ અને અમીત્રની રમણીય જોડી ક્યારની જોયા કરતી પોતાના અધાગ ખુશુમા ત્યા ચીટકી રહેલી હતી

“એ બે જણા કોણુ છે કોણુ ?” અબદુલ પોતાના ભાઈના કાનપર પડીને બોલ્યો, “નકકી કાઠ જોળા-સડાઈ છે”

‘સત્યાનાશ ગયેલા આપણને વાગ્નેજ ફૂટી નીકળ્યા’ એ મરદનુ કોકુ તુને દેખાયછ અબદુલ !”

“નહી—ગલપટો એવો વીટાળ્યોછ કે અધાગમા પુર દીસે નહી કંઈ ઘોટાલો છે—એમા ફેર નહી’ એ બે જણા કોઈની રાહ ભુલેછ એ તો ચોકક્સ છે, અમીત્રા”

“અરે—પણ આપણે અહીંથી મટી જઈએ તો સાડાં વખતે—”

“ચુપ ! બેવકૂફ ના થા ! આમ કોઠરા સાથ જરાખી ખીસ્મા તો અવાજ થવા વખત નહી રહે’ એહ ! જો—પેલાએ ગલપટો ગરદન પરથી કાઢી નાખ્યો—એ કોણુ હોશે ખુદા માલુમ ! અગરર—સભાળ—અમીત્ર એણે તો ખીસામાથી પીરટોલ કાઢી’ ચુપ—ચુપ—એક બોલ ના બોલતો બચ્યા !—”

‘મુવા છુટા, અબદુલ—હવે કેમ કર્યે !’

અબદુલે ખવીસ દેખાવે પોતાના નાકપગ આગળી મેલી પોતાના ભાઈને મુઝો રહેવાની ઈશારત કરી મામયો દેખાતોજ જીવ સટોસટ હલો

મકરણુ ૯ મુ’

ભુલ્હીન ધણીઆણી લાવવાનો નતીએ !

નવાખ રસ્તામજાગ બહાદુરની મળવર છ—સીલીડર મોટરકાર ધસારાખ સુરનગરના રસ્તાપર ઉડતી “લીલી કોટેજ”થી ચુમારે જાએક મામલ દુર હતી ત્યારે રાતના આઠ વાગીને પાંચ મીનીટ ઉપર થયલી

હતી અદર દીમરાની પેઠે જડ થઇને બેઠેલા નવાબ સાહેબના માથામાથી તે વેળા શુ ભયાનક તુરગે પસાર થતા હશે તે લખવા કળતા કદપી લેવું સહેલ પડશે છતી પર પોતાનું ધડ નાખી દઇને એકકડી ટમરે નીચે પોતાના છુટ ગમ ખ્યાલી ડોળાઓએ જોયા કરતા નવાબ રસ્તમ-જમગે ચહેરો કીના, કોઢ અને ખુનથી વીકાળ બની રહેલો હતો. કાઈ કુદરતી બસારતથી જાણે તેવણનો હાથ તેવણના ખીમાપર પડયો ત્યાં તેવણની માનીતી-જી બારની રીવોલ્વર બરાબર સલામત હતી આ રીવોલ્વર પરખી તેવણનો મોતોઆમ કોતરેલો હતો દરેક પોતાની જીજ્ઞસ પર પોતીકા R V નો મોતોઆમ કોતરાવવાનો નવાબ રસ્તમજમ બાહાદુરનો કાઈ વીચીત્ર ધખારોજ હતો. દાતની બત્રોસી બીડીને તેવણ એક હાથ બે ચે નેટલા સામેથી પુઢિઉઉ—કુઢિઉઉ કરતી એક મોટર ધસી આવી તેવણની કારની બાજુમાથી આખના પલકાગમા પસાર થઈ ગઈ નવાબે લગાર ઝપકડીને ઉપર જોયું ગતને આવે વખતે સુઝનગરના રસ્તાપર મોટર !—

“કોઇની મોટર ગઇ, વઝીર ?” તેવણે વાકા વળીને પોતાના શેફરને પુછ્યું

“જી હા-હુજુર !”

“કોણની હતી ?”

“મોટર તો છોટી બાઇ સાહેબની હતી, સાહેબ—”

“એ શુ બકેજ !”

‘હા હુજુર-ઈમાનસે કહુ જી ! છોટાબાઇ દીનબાઈજીની બે સીલી-ડર કાર હુ નહીં ઓલખ્યું ?—મગર અદર કોણ હતું તે બગબગ દીસ્યું નહીં—એકદમ આપણી પાસથી—”

“અરે પશુ ગધ્વા ! તારૂં માયુ બાયુ ગીયુ જ ? દીનુ હમણાં આવ્યું વખતે અહીં શાની આવતીતી ! હાક—હાક—તારી કઈ જીજ્ઞ હોશે !”

ગરીબ બીચારો ગાફેલ પીતા ! તેને થોડીજ બપોર હતી કે મોતના

ડાયામા તે ધડીએ સ્વારી કરતા તણે ખરેખર પોતાની જીદગીમા મઠેથી હેત્વીજ વખત પોતીકા વાહલી એક પુરી દીકરીનો હિનો મેળાપ કર્યો હતો. ' અને તે અણુનણુ બેટી ' પોતાના હઝારો ગુગ્રોમા લીન બનીને મોટરમા ખરતાઆદ પાછી પવન વેગે દોડી જતા સામેથી કઈ મોટર તેણીને મળી હતી—અને માહે કોણુ બેઠેલુ હતુ—તે 'નોટીસ' કરવા જેટલુ જાન તેણીને ક્યા હતુ ?

ખીજ ચાર મીનીટ અને નવાબની હમામદાર મોટર 'લીલી કોટેજ' ના દરવાજાની લગોલગ આવીને અડખડાટ સહીત હિબા ગદી શોફરને ત્યાજ થોડવા કહી નવાબ ફેસ્ટમંજર બહાદુર અદર કમપાઉન્ડમા દાખલ થયા

*

*

*

નીરાશીથી કુમળાઈ મળલા ચેહરા સાથ ડીટકડીવ વાકુળ સાહેબ કમજોર ગુસ્સાને મારે પોતાનો હોઠોહોઠ કરડી ખાતો ત્યા બગીચામા પ્રોવેની ધટામા ગુગળાયા કરતો હતો રૌશનઆરાનો દાય પકડીને તેણીને પોતાની મોટરકર લગુ દોરવી લઈ જવાની અણીમા હતો તેટલા—

વાકુળ અચણુચ ચોડીને જમીનપરથી ખાસ્મો એક કુટ જેટલો ઉછળ્યો—

“આ !-ખામોશ !-” તેણે ધોધારી અવાજે નાની જુમ પાડી અને રૌશનઆરાને એક ઝટકા સમેત ખેચીને એક ગીચ ઝાડીની પછવાડે છુપાવી !

એક ખીજ મોટર ધરરર ધરરર કરતી ધસી આવવાને સાદ સભાળાતા હતો અને ખીજ પળે તે કાર આખાદ લીલી કોટેજના આગલા દરવાજાની આગળ આવી હિબા રહેલી તેણે જોઈ હતી વાકુળે ડોકુ તાણીને જોયુ અદરથી નવાબ ફેસ્ટમંજર જહાગ મારીને હિતરી સીખા તેઓ હિબા હતા તે દીઠાએ ચાલી આવતા હતા !

એક મીનીટ વધારે !

ખસ પીરોલનો એકળ બાર-એક જમરો ધણકો-અને—

ખલાસ !

ટીકેટીવ યાકુમ જેવા અઠગ 'શોટ'ની નેમની ચોકસાઈ બાબે શકા શું હોય ? લપેરો ખાઈને નીઝામી-સલતનતનો લક્ષાપતી શાહ સોદાગર અને એકવરનો તુમાખી તાલેવત ધજ્જરદાર નવાબ ફસ્તમજગ બહાદુર એક મુઠ્ઠુ થઈને જમીનપર તુટી પડ્યો હતો ! પોતાના દીલમાનો કેહર અને છાતીમાનો કીતો ત્યાજ દાટેલો રહેવા દઈ, લખખોની દોલત અને દુન્યાવી ચેહલમેદલ પોતાની પાછળ ફેંકી દઈ, આ બદતાલેનો નવાબ એક બદફેલ મુલુ બુદદીન ઓરતના પાપે ભર જવાન વયે એક દયાનતી દયાબાઝ ચડાલનો ભોગ થઈ પડ્યો હતો

“યા અલ્તાહ ! આય તો નવાબ ફસ્તમજગ છે !” અબ્દુલધી લગ લગ એક ભુમ પડાઈ—“એનેજ વાસ્તે એ લોક ટાપી ગ્રહેલા ! અરર—આય તો—આય તો આપણે ફૂમી ગીયા ! અઝીઝ, આપણે હાર મુવા !-”

“જે-પેલો એના ખીસા તપાસેછ—” અઝીઝમી પોતાના ભાઈના હાથપર ટીગાઈને ચકળાઈ પડ્યો

હા, તેમજ હતુ તુગ્ત યાકુમ બાયપગ ચતાપાટ પડેલા નવાબની આગળ ગુહણે બેમી જઈ દડે કયેજે તેના ખીસા તપાસતો હતો તેણે પોતાના ખીસામાથી એક ઇલેક્ટ્રીક નાનુ લેમ્પ કાઢી ફસ્તમજગની ઝડતી લેવા માડી હતી

“ચાલ-યાકુમ-ખસ ચાલ-જતા ગેહીયે-” રાશનઆરાનો નખાઇ ગયલો કકળાટ નીકળ્યો

“સખર ! બેવકુફ ! પેલા કાગળો એના ખીસામા હોવા જોઈએ—લે જો એની રીવોલવર ! એ અહીજ રેહવા દેઈશુ, પણ એક બાર ખાલી કરવો જોઈએ—કે જેથી એનીજ પીંતોલથી એનું ખુન કરવામા આવ્યુ છે એમ પોલીસ સમજે !”

યાકુમે નવાબની રીવોલવરનો એક બાગ છોડ્યો, અને પછી તે હથીયાર ત્યાજ જમીનપર પડતુ મેલ્યુ પાછો ગુહણે બેસી આ હૈયાકુટો

ખુની પોતાના રીકાગના ગળવા ખોડવા પડ્યો. ન મગર નવાળ પોતાની હવાતીમા બધા બના માનદાનેની માથ મેકલેન્ડ કગવાની તુભા ગખને નાં પને તે હમણા નાવાન બધપર પડી. પોતાના જીવ લેનાર નગત નોડીથી ખરડ ના હાથોત ગમે તેમ પોતાના શરીરપર અપમાન-હારી રીત નડની વચ દના નના.

મરી—આના નાનક મનગા વચ્ચ પોતે ખુન કરીને મારી ના ના આ મીના ખીના ખો ના કોમી ખીગ ખુનીન દાથ ધાન્તીને માન નડી ગના હને-પણુ યાગ ડીટકડીના હાથ મહવખી અટક્યા નહી

અવ દલવા 'મ'મા અ ઉ કાગતે.' વાકુખના મ્હોડા પર મહજ મના ના ન મ પોડીવાર પથગયુ ખીમામાથી એ કાગળો માટે ના ડી ન્હા ન કા કિ વખરડે ઉપર ટપકડી તપામ્યા અને પછી ના ના નના ના આ. આય નગળ ન મારીપર લખેલુ ને જેથી આપ કના મીયા ન—પડડ. આય કાગળ ન અને લખીને માતાના ન. માર એનુ ચરીવા કડો—ને આપ પાપીટથી ના ડી કિંગ પોતીમ એમ મમજે નુરને ખાતરજ કોષએ ને કુ ખન નાકુ નાન કટજમારી નુ ના ન ચનારીજ ને આપણા માયદાનીન વાત ક આ નાનાન ના હવ રકુ રગઅર છે આપણે મહામત છીએ—આડ ખાડી થવામા હવ મગ નવી.

મેનનઆનઅ ને ખને કાગતે ધુ ને હાથે પોતાના પેદરણના ખીમામ દામ્યા અને પછી તે કગાલ બુદ્ધીન ઓગત—જેણીએ પોતાના પાદલાલ જવા ખાવીદને પ્રથમ દગો દધ પાછળથી જીવ લીધો હતો તેણી પોતીજ યાગુ પાખડુ પકડી ધીમે વકડત કદમ કમપાઉન્ડની છેક કીનારી કીનાર્ગએ ત બરાતી સતાતી પોતાની મોટર છુપાવની હતી ત્યા ચાલી

નવાખની મોટરમા એસાને ગલ નેતા શોફરનો હજુ તો વીચાર કરવાનો હતો. પણ ડીટકડીવ વાકુખને અ ખીના શીખાડવા જેવી પડે તેમ નહી હતી 'લીવી કોટબ' ના કમપાઉન્ડના આગળા દરવાખથી જેમ

બને તેમ દુર રહી તે ગીચ ઝાંઝાની પચ્ચાડે પછવાડેથી આખરે કમપા ઉડતી રાહી મ સુધી આવ્યો અને પછી પહેલા પોને તે કુદાની જઈ બીજી મેરથી રૌશનઆરાને ત્યા ઉચકી લીધી ત્યાર બાદ સેહજખી ગડબડ કરવા વગર પોતાની મોટરમા બેસી જઈ આ નાપેકારોએ ગુપચુપ ત્યાંથી ચાલુ મુક્યું.

આહ ! જે નચીતાઈથી અને નફરાઈથી ડીટકડીવ યાકુમે પોતાનું તમામ કરપીન કામ સપુર્ણ પાર ઉતાર્યું હતું તે દેખીને દોજખી દેવતા-ઓબી હેરાન રહ્યા હશે. જાણે એક મહા અજીમ ખુન પોને ક્યું નહી હોય પણ એક સાધારણ નજીવું કામ પોને આટોપ્યું હોય તેમ આ અદ્ભુત ડીટકડીવ પહેલેથી છેલ્લે સુધી વગત્યા હતો ખુદ સોહીમા ગગરતા પડેલા નવામના દીલપરથી તેની પીસ્તોલ, તેના કાગળો, તેનું ધડીયાળ છેડો, તેની પાકાટ કાહડી લેતા તેના આગળા જરાખી ધુન્યા હતા નહીં હમણાખી તે ખુશાલ જીવે જ્યારે પોતાની કાર ફડકાવ્યો જતો હતો ત્યારે પડોશમા બેઠેલી પોલીસી માયુકના ચાદર જેવા ચેહરાપરનો હેખતનાક ખીકનો છાપ જોઈ યાકુમની મુછપગ નેણીના હીચકારાપણા માટે નીરસ્કારનું હસ્તુ ફરી વળેલું હતું.

રે રશીકો ! દુન્યા એવાખી દૈતોથી ખાત્રી નથી

“હવે શાની બીહેજ—મારી જાન !” તે કાષ્ટ પટામણે સાદે હવં બોલ્યો “ચાલ જરા હુશીયાગ મા આપરે માથેથી બલા દુર થઇજ ચોકકસ ખાત્રી રાખ કે પોલીસ હવે એમજ માનશે કે કોઇ બદમાશોએ નવાબને છુટી તેને મારી નાખ્યો ને પછી ‘લીલી કોટેજ’ મા પેસીને ચાદીકામ ઉપડી ગયા આહ—આજે કુફરને આપણને મદદ કાઢી ! ફક્ત હું ઇચ્છુ છ કે આજે આપ કમબખ્ત ચાદ નહી હોતે ! પણ હવે ચીતા નથી !”

કાષ્ટક પણ જવાબ દીધા વગર રૌશનઆરા ઢગવો થઇને પડીજ રહી હતી—તેણી ધાસ્તીને મારે એટલી બધી અકળાઇ ગયલી હતી કે

દાખી બોલવાને અશક્ત હતી પણ તેણીનો અફસાનુન આશક ખસ બકમક કર્યોજ નતો હતો.

“બધુ તો બગબગ છે—પણ મને આપ પેલી નાહલી મોટર કોણની હતી ને સમજ પડતી નથી રૈશન-એમા જરા વાધો રહી ગયોછ! અદર કોણુ હતુ ?—ને ટીશીન બાસ્કેટ કોણુ લાગ્યુ ?—‘લીલી-કોટેજ’ માજ કોઈ ગયલુ—એમા ફર નથી ! પણ પછી પાણુ ચાલી કોણુ ગયુ ? ઉહ—માર મસ્તક હમણા કામ નથી કરતુ ખસ—જે થવાનુ હશે તે થશે ! એ મોટરકાર અને ટીશીન બાસ્કેટ કોણુની હતી તે જાંધી કાહડશુ મોટરનુ નખર જોઈ લેતા હુ બુલી ગયો—પણ ચીતા નહી—તે મલી આવતા વાર નહી લાગે”

પ્રકરણ ૧૦ મુ.

કુદરતને માર

આણીમેગ જેવા યાકુબ અને રાસનઆરા પોતાની મોટરમા દાખલ થયાં કે અબદુલ અને અઝીઝ પોતાની છુપાવાની જગ્યાએથી ઉલટી દીશાએ જીવ લઇને નાકા હતા ને રાતના પોતાની નજરો સામે બની ગયલુ આવુ ધમધોર કર્મ જોતા તેઓ જેવા બે હરડતા સગ દીલ ધરફાકુઓનાળી હોશકોશ ઉડી ગયા હતા નવાબ સાહેબ રૈસ્તમજબ જેવા એક નામીયા માણસનુ તેઓના દેખતા દેખન કોઇ ગ્રાહેત શખ્સે—અને એક અણબણી ચોરતે—(કે જેઓને આ ડામીજ ચોરો મુદલ પીછાણી થકયા નહી હતા)—કરારને જીવે ખુન કર્યુ હતુ.

એક પળકવારમા અબદુલ સરખા ગઠાયલા બદમાશે જોઇ લીધુ કે જો એક મીનીટખી વધ રે વાર તે અને અઝીઝ ત્યા થોભ્યા તો પેલી-સની ધમચકરી આવુ થઇ જઇને ખુનનો બધો ટોપલો તેઓને સર આવી

પડવા વગર રહેવાનો નથી એટલા માટેજ તે એક 'પ્રેક્ષિતનય' ચારે કમપાઉન્ડના પાછલા ભાગ તરફ દમ ડબીને દોડ્યા પેલા ચાંદીકામનો કાથળો અમદુલે પોતાના ખભે મારી લીધો હતો.

તેઓ એક પગથી મોડા મટકા નહીં હતા. કેમજે તેઓ પાછલે દરવાજેથી ભાગ્યે બાહરે પડ્યા હશે કે નવાળ રસ્તમજગનો શોફર વગર રજમ ત્યા પુનની જગ્યાએ ધમી આવ્યો હતો ઉપરામાપરી એ પીમ્નો લન ધડાકા તેણે સાંભળ્યા હતા અને તેની ધીરજ રહી નહીં હતી.

પણ તેણે ત્યા કમપાઉન્ડમા આવીને થુ નેયુ નેનો નામવન માલેક અને શેક ચનોપાટ બોલીના ખાઓઆમા મુદકુ થઇને પડેલા હતા—અને આસેપાસે કોઈજ હતુ નહીં. નવામની પડોસમા તેવણનીજ રીવાલવગ પડેલી હતી પહેલા તો ડધાયલો ગભરાયલો વગીર અમઓ કે નવાળ સાહેબે આપધાન કર્યો કે થુ—પણ ના, જરા ખરાબર જોતા તેને માવમ પડ્યુ કે કોઇ મદમાગો નવાળ હુજુરની પાકીટ તથા ત્રીયાલ છંડો લુટીને તેવણને કાર મારી નાખી નાહસી ગયા હતા. એક પગ વધુ ખોવા વગર શોફર વગીરજગ એકદમ દરવજ આગળ મોટર બમ્પી દોડ્યો અને અદર પેસી ચાહોમ તે કારને સુરતગરની પોલીસ ચોપીપર ઝોકાવી.

*

*

*

લીલી 'કોટેજ'ના કમપાઉન્ડમાથી બાહરે પડેલા અમદુલ અને અઝીઝ પાચ દસેક મીનીટ તો બીધેલા કોહલાની પેટે ને જોખમભરી જગ્યાએથી દોડ્યા કીધા અને અમદુલનો દમ આખર થવા માડ્યો. લુટના ભારી કોડલા સાથ તેનેથી હવે વંડુ નાર દોડી શકાતુ નહીં હતુ. થોડોવાર અઝીઝે ન રૂપાકામનો બોળે ઉપાડ્યો—પણ તે સેહજ નાજુક દેહનો હતો એટલે એ મીનીટમા તો તેથી કાકીને હાફવા લાગ્યો હવે તેઓ રસ્તાના એક એવા ભાગ ઉપર આવી લાગ્યા હતા કે જ્યાં ઝાડોની ઘટા કમતી હતી અને તેથી ત્યા ચાદનીનો પ્રકાશ ઝાઝો હતો.

જે વારે મગજ ઉત્કેરાયલુ અને એકદમ ખીલ ગયલુ હોય છે

ત્યારે કલ્પનાશક્તી એટલી તો તેજ અને તીક્ષ્ણ બની જાય છે કે ચીજ હસ્તીમાં હોતી નથી તેથી મનમાં ઉભી થાય છે—નહી હોના દેખાવો નજર સામે ધરપા થાય છે, ખીનકુવ ખ્યાલી અવાજે કાનમાં આવીને અડે છે તેવાજ ક્વદર અવતાર હમણા અમદુલ-અઝીઝની અવગેલી ખેડીને હતો ! તેઓ જે જગ્યાએ દમ ખાવા થોભ્યા હતા ત્યાં એક ભાગી તુટી જાવડાની કોડડી સીનાય ખીજે કગો છાયો નહી હતો આ ઝૂપડાને પડખે તેઓ બન જણા ધમ્મણની કાની હાફતા વીમાંને લેવા ઉભા તો ખરા—પણ તેઓના પેટમાં કવેજ નહી હતી ! કો ખી પજે પોલીસનું એકાદ લફડે ચઢી આવીને પોતાનો લોખંડી પાંજે તેઓના ગળાપર ચીપટાડી દે તેની જખરદસ્ત ફાળ આ “લુના કાગડાઓ” ને પડી હતી અમદુલ અને અઝીઝ ખરાખર નયનના દત્તા કે તેઓ બંનેની નેકમખત સીકલો મુઝનગરના તે કલ્તાના પોલીસ મલ્તાવાળાઓને અલુમણી તો હતીજ નહી

જે બાપ જનમમાં પોતાની તુટા માત્ર આ બે કાચીના સાફકા ગેને કડવો ઝેર જેવા લાગ્યો હોય તો તે તે શત્રીએ હતો ! ખાનુ ખરામ થાય એ ચાંદીકામના ભારી કેનવાસના કાડળાનું ! બેઉ મદમાગેઓ ખરા જીગરથી ઇચ્છ્યું કે આ ‘ન્યુસન્સ’ તેઓને તે ઘડીએ વળગેલું નહી હતે ! નવાખ રસ્તમજગનું ખુન થયું—અને તેઓનોજ માત્ર આ અમદુલ અઝીઝના કબજામાં બે પકડાયો તો—તો ફાસીના લાકડા વગર ખીજે રસ્તોજ નહી ! નવાખનું ખુન કરવાથી તેઓ બંને નીરહોશ છે એમ તેઓ ગમે તેવાથી હડહડતા કસમ ખાધને કહે પણ તેઓને માનેજ કોણ ?

સત્યાનાશ જાય એ બારખરદારી કેનવાસ—એગનું ! હવે એનું કરવુંથી શું ? અઝીઝે ખીજાંબંને તે સેકડો રૂપિયાની કીમતના કોડળાને એક લાત મારી

“અઝીઝ !” અત્યત ઝીણા સાદે અમદુલ તેના કાનમાં બોલ્યો, “જેની-તારી આખ વધારે સારી છે આ ઝુપરામાં કોઈ છે ?—જે અહી જીજી ફાટ છે, તેમાંથી દેખારો”

અઝીઝે બોયપર પડીને તે કાઠરીની અદર ફાટમાયી જાયુ—

‘હા—કોઈ છે—સુનેતુ છે,’ તે બેહદ ધીમેથી બોલ્યો

એ કોઠર કોણુ છે વાર ? પેલા રસ્તાપર રાતપાલીની ચાકી કરતા શીરગી ફરાનસીસનુ છે—નહી ?” અબદુલ બોલ્યો

“હા—હુ ધારૂ કે એજ તે ગતની ચોકવાળો કીરીસ્તાઉ છે ભર ઉપમા લાગેછ ?—એહ !—અબદુલ—કમખખતી !” કોઈના પગલા આવતાં સભળાયછ—”

અબદુલે એક ચોકેલા મસલાની પેઠે કાન ઉઘાડી કરી નાબળયુ

ખચીત ! કોઈના ઠાક-ઠાક-ઠાક પગલા નજદીક આવતા સભળાતા હતા

“નાહસ-અઝીઝ-નાહમ ! નહીં તો મુવા છુટા—”

અરે પશુ આય કોઠરો ?—”

અબદુલનો મભરાટ એટલો બધો હતો કે તેણે યુધ્ધયુધ્ધ તદ્દન આ ઘડીએ શુમાવી દીધી તેણે નકકી અનુમાન કર્યું કે પોલીસનુ કોઈ માણસ આવી લાગતુ હતુ પણવારમા તણે એક બેરયી છાપટ મારી તે ઝુપડીની એક નાહનકડી લાડાની બધ બારી કડાક ફેલી કે ઉઘાડી દીધી અને ચડપ કરતો કે પેલો ચાફીકામનો બોળ ઉચકી અદર ટપકાવી દીધો

બીજી સેકડે બને અદમાસ લુટારા બાઈઓ દમ રૂધીને તે જગ્યાએથી પવન વેગે નાહસી ગયા

એક જખરદસ્ત ખણખણાટ સાથ તે સીલવર-વેરનો મોટા કાચજો પતા ઉધે મન્ત્ર પડલા આસામીના પગ આગળ ધમમમ-ધમમ કરતો કે આવીને પડ્યો

અય વાચનાર ! તે કોઠરામા પડેલા રાતપાલીના શીરગી વાચમેન ફાનસીમ ગોચરને તુ કયા નથી ઓળખતો ? તે દીણુભાઅ જહાગીર મેહેરહોમજ-નવામ ફસ્તમજગનો બાણેજ—ઝરીખ બીચારો કમનસીખ જહાગીર હતો !

તેના પગ આગળ હજી તો દીનુએ ને સાજે આપેલી બમખર દીશીન બારકેટ એમની એમ પડેલી હતી અને પેલી લાવ કાઢવાની સોનાની ગીનીઓ નુ ડાચુ વડાસ્તી એમની એમ મોબુદ હતી ।

ચાદીના વામણોના આવા જખરદસ્ત ખડખડાટથી જહાગીર પોતાની બેહોશીમાથી જખડીને જંગરત થયો । ડોકુ ઉચકી તેણે આખ્યો ફાડીને આ પગ આગળ તુટી પડેલા વમમાણુ ગમ જોયુ

યુ તેણે એક બીલામણો ખ્યાખ જોયો હતો । પહેના નો શુ બન્યુ તે આ કુટેલા કીસ્મતનો જવાન બીલકુલ મમલ શક્યો નહીં અડકુ બેસી તેણે એક ગીવાનાની પેઠે ડવાઇને આ બારીમાથી ગમડી પડેલા કાઢવાની ગમ એકડી ટગરે ટીક્યાજ કીચુ ।

ખાસ્તી પાયેક મીનીટ જખરાયલે ડોગે જખખ જોવો બનીને જમીન-પગ ડાચુ વડાસ્તી આ રીચીત કેનવામ એગ તરફ તેણે જોયા કયુ હશે પછી હજવ રહીને તેણે લગાગ બીલતા બીલતા તે કોથળાની દોગી છોડી અદગ દાબી દાબી । જીણસો ભરેલી હતી-એટલે દોગી છુટતા સમેતજ જહાગીરની અજખખીથી અકળાતી આખ્યો મામે એક ડપાનો સીગાર કેસ કોથળામાથી બહાર નીકળી પડયો બેહદ વીમમય પામીત નજી તે ચાદીનો કેસ હાથમા લઈ ફેગવીને જોયો । જોયો—અત તના મુખમાથી એક પોકાર નીકળી પડયો—

“એ ! એ તો ફસ્તમજબ મામાનો છે !”

તે સીલવર સીગાર કેમ ઉપગનો જખડીનો R V મોનોગ્રામ જહાગીરને અલખતા અજીજખયો હતો નહી

બડુજ તાણુમ થઈ તેણે કોથળા માહેલુ સર્વે રૂપાકામ એક પછી એક બાહેર કાઢીને તપાસી જોયુ જરાખી શક વગર સલળી ચીજે ‘લીલી કોટેજ’ માહેલી નવામ ફસ્તમજબની મના હતી—ખુદ જહાગીરે પોતે અગાઉ એક વાર મામાના વરસપર તેવજીને બેટ કરેયો રૂપાનો ખડીયોખી તેમા હતો ‘લીલી કોટેજ’માથી કોઈ આસાખી આ ચાદીના વામણો ઉપાડી

લાવ્યું હતું તે આખે તો જહાગીરના મનમાં એક કતગ બારખી મ'દેહ રહ્યો નહી—પણ—

અરે પણ એ બધું સમ્રહસ્થાન અહીં તેના જુવડામાં શા માટે ? તે કાણુ લઈ આવ્યું ? આવી અસાધારણુ રીતે આવી ગતો વખતે નાખી ગયું તેનો શું અરથ ? શું દીનુનો એમાં કઈ હાથ હોશે ?—આદ નોનસન્સ ! એ બેટો પ્યાલ જહાગીરે તુરતજ ખખેરી નાખ્યો દીનુ કોઈ કાંચેખી આવું શરમજાયુ કામ કરે નહી—પણુ ત્યારે એ બધો પોતાનો પીડાજો હતો શું ?

જહાગીરે એ હાથે પોતાનું ધગધગી મહેલુ કપાલ દાખ્યું બાહેર લોહરીમાં નવ વગતાના થોકા વાગતા હતા તેને યાદ આવ્યું કે ગ્ગતાપગ રાતપાલીના ‘વાચ’નો કનાક શર થઈ ચુક્યો હતો મથા જમીનપગ રીખગઈ પડેલા રૂપાના દાગીનાનું હવે કગનુખી શું ? જગત પોલીમને ખખગખી કાણુ આપે ? ખીણુ તે ધડીએ જહાગીરને કઈ સુખ્યુ નહી એટલ તણુ હગવ કર્યો કે તુરત વેળા નને તો બધું જ્યાનુ ત્યા રહેવા હઈ પોતાની ‘નાઘટ-વાચ’ પગ જવુ પછી મહવાગના ધીરજથી કઈ આવ્યા અસાધારણુ મામલાનો તોડ કાઢડવા તેણે જીવ માથ વીચાર કર્યો કે મકડી નગમ ગસ્તો એ હતો કે દીનુને કાંચે એક કાગળ બખી યુ બનાવ બન્યો હતો તેથી વાફિદ કરી—અને તેણી જાને આવીને સવજી રૂપાકામ લઈ ગય ત્યા નુખી એ બધું કાન્સતાન કોઠગમાગ મહેવા દવુ

ડીરીન આગેટમાથી જહાગીરે હવ લાગી ભુખે ડખુસા માયા અને પછી દીનુએ મોકલસો ગમ આગકોટ દીવપગ નાખી તે લગાર મતોખી મહેડે કોઠગમાથી બાહેર પડ્યા અને પોતા પામતી ચાની વડ જુવડીના બાગણને તાજી માયુ

જહાગીરે મીધ્યા પોતાની નેમેલી જગ્યાએ ગતપાલીના ‘વાચ’પગ જતો હતો થોડીક મીનીટ તે પોતાના તુરગોમાં ચડચુર થઈને આદ્યા કયો હગે નેતી નજર ચાડક દુર પોતાના મામાના ‘લીલીકોટજ’ના કમ પાઉન્ડની પ્લીગપગ પડી અચખુચ તેને પ્યાવ આવ્યો કે જરા બદર

જામને નજર નાખી આવ તો કમ ' મામા રસ્તમજગના દ્રોષમરૂમ
માહેલુ ચાદીગમ તેના કોઠગમા આવીને પડ્યુ—એટલે ત્યા 'કોટેજ'મા
જામને શુ થયુ તેની એહજ ખબર કાઢી હોય તો કાલે દાનુને વીખતે
વખવા કામ લાગે

અફસોમ—અરે અફસોસ ' જ્યારે દહાડાની ચાલ પાધરી હોતી
નથી ત્યારે, એા વાયનાર, હ મેશ આદમ નનને ઉડુજ સુજ પડે છે ।

જહાગીર 'લીલીકોટેજ'મા એકડક પેઠો અને પાધગે ને મકાનના
વરડા તરફ ચાલ્યો તે થોડાક કદમ વધ્યો નહી હશે કે—

એક જખરદસ્ત મોટી ચીસ સમેત બે હાથ ઉચા કરીને તે એકદમ
પાછો ત્રણ ચાર ડગલા હટી ગયો ।

જમીનપર લેહીમા ગરકાવ થયલા તેના પોતાના મામા સાવ મરણ
પામેવા પડેલા હતા ' ધપ ડગતો કે જહાગીર તેવણુ આગળ બોયપગ બેસી
ગયો હુખતને મારે તે હવે હાફના હતો ચકલમ થમને ઉજળે સપ ચેહરે
તેણે આસેપાસે જ્યુ જમીનપર પડેલી પીરટોલ પર તેની નજર ચોટી
ધુજને હાથે ઉચકીને તેણે તે તપાસી જોઈ-અને તેજ ધડીએ હાથમા
પીરટોલ સાથેજ તે હપક દેતો કે ઉછળી ઉભો થયા ।

કોઈ ચાર માણસો આખા કમપાઉડમા દાખલ થઈ તેની તરફ
ઝડપમા આવતા હતા । ચાદનીની રોશનીમા તેણે જ્યુ કે નેમા પોલીસના
બે માણસો હતા

“ અરે—આય શુ—અહી કાઇ ખીન્નુખી માણસ છે ।” એક
જણુ બોલ્યુ

“ એ કોણુ—પેલો નાઇટ વોચમેન શીરગી ફાસીસ છે વાડ ? ”

જહાગીરના કાને આ શબ્દો સ્પષ્ટ અડડયા તેણે જ્યુ કે તેઓ
ચારે જણુ દોડતા હવે તેની ગમ આવતા હતા જહાગીરે-કમનસીબ
જહાગીરે આ જીવ સટોસટ ધડીએ પોતાનુ બેજુ ખોલી દીધુ

પીઠ મરડીને યાહોમ ને ત્યાથી હાથમા પોતાના મામાની પીરટોલ

સાયેજ નાહસી ગયો તે હરણુની મીમાને દોડયો—આપ જનમમા કદીખી દોડયો નહી હોય તેટલી ઝડપે જીવ નાખીને દોડયો

અરેરે—કીસમત ! કોઈવાર તારા કેહેરનોખી કઈ શુભાગ્ન હોના નયી

મકરણ ૧૧ મુ.

ઝાહીનીના ભોગ

આ ફાની જીદગાનીની તકલીદી મોહ માયા—યારો કોમને છોડતી નથી. દીલના જુસ્સાઓને અને માણસાઈ ખવાસને કચડી નાખી આ જુદી જગતની લાલચો મજબુત મને ત્યાગ કરી શકવાની ગમે નહી લાખી લાની વાત કરો—પણ જ્યાં સુધી આપણો આત્મા આ મામ, હાડકા અને ચામડાના પીંજગમા કેદ છે ત્યાં તુ'ંડ એજ ખાકી લોખી અને માસના લોચાઓની નખજાઈને ડુલ આદમગત વશ છે

મહાન શીલમુકો—લલા મત માધુઓ—અફલાતુન ધમ ઉપદેશક વખત આવવં આ ફણુલગુરુ સરીગની નીખજતને આધીન થઈ ઠોડા ખાઈ ગયા છે જ્યાં વેગ માનવી—ગમે તેવા ખી કરેરનાઈ ખમલતનો માનવી—આ નકામી દુન્યામા મીકડાયલા 'ડ ત્યાવગ તે પોતાના કામી જુસ્સાઓનો ગુલામ છે એ અધમાયી તે સદ્ગુણનો છટકી શકતોજ નથી, એવાય કે તે મમારને ખીલકુલજ નગછોડી હીમાલય પર્વતની ટાય ઉપર જઈને અકલો પડી ગઈ

૨ વાચનાગ—માઝે વખત કવા ઉમદા તરખીયતવાળા, અચ્છ નીતીના, ખાવમ લાગણીના લલા ડડા જીવડાઓખી પગડીયુ ચુડા દાપ ખાઈ જાય કે તેનો નને એજજ દાખલો જોઈતો હાય તો આપણા જવાન, બોવા, દીલસાઝ મીત્ર મોદગેઝ જસાવાળાનો લે

માત્ર એક સાઈયાઈના રૂપાળા જોગ ચહુનએ આ એકતાગના ખુશ-મીનજી, નીખાલમ, મોટા દીલના નવજવાન વપારી અચ્ચાનુ' મેજુજ

ખીસાડી મુક્યુ હતુ ' ૧૬ મી માર્ચની બપોરની ત્રેનમા ગોદરેઝ પુને પોતાના દોન્ત ફરામગજ સકવાનવાલા ત્યા પગેણા તરી- ગયા ના ખગે, પણ ત ત્યા માત્ર પોતાના તનબદનનુ ખાખુજ બદને ગયા હોતો પોતાનુ ચીન્ત, મગઝ, મન અને ધક બ્યાન તો આ અભાગ્યો પાગસી પીલાઉમ પરના પેલા કોસમોપોલીટન હોટલમા ઊંડી આગ્યા હતા '.

પુને ગોદરેઝ જેમ તેમ કાસી કગઝીને ખે દડાડા ના તોડી પાડ્યા પણ ત્યા આખો વખત તે ઝેટલા ના મકમ-બકમ મની ખેમા-ખરા અને ભાણુ બુલો જેવા ફર્યા કર્યો કે ફરામગઝ અને તેનુ કુટુંબ ખી આ પોતાના મદાના ખુશાલ હસ્તા ખાવતા પગેણામા આવા નહીં સમજ પડે તેવા ફેરફાર જોઇત નિચાગમા પડી ગયા.

આખરે ૧૯ મી માર્ચે સદવાન જ્યારે ગોદરઝ ઉડ્યો ત્યારે તેની મમુરી, તેની ધીંગળ હવામા ઉડી ગત હતી તથુ તથુ ગતના ઉગમગમી તે હરે કટાલીને અધમુવા જેવા ચર્ચ ગયો હતા પોતાના યજમાનની તથુ ધાળી દરગુજર આડી તથુ સહિ માદની અનયખી વચ્ચે એકાએક તહેર કયુ કે તે બપોરની ગાડીમા પાછો મુમઘ ઉપડી જશે ફરામે ધાણુખી આપીને પોતાના દોન્તને તેમ કરવાનુ ઝાગ્યુ પુછ્યુ—પણ ગો-રેઝ ઝારણુ આપેખી ધુ ' તેજ બસ અટનુજ કહ્યુ કે પુના ॥ હવા કઈ અજબ રીત નને માફક નહી આવતા હોવાથી અને ચાલુ તથુ ગત થઇ બીલકુલ ઉધ નહી આવવાથી તે હવ સીક જેવા થઇ ગયો હતા, અને તથી તેણે મુખર્થમાજ ૪ થી એપ્રીલ સુધી (શીંગઝ હાગકાગથી આવે ત્યા સુધી) દીવસો તોડી પાડવાનો ફગર કયો હ ' આણીમેર ફરામેખી પછી પોતાના આ ભખરાયલા અને રડતા ચણાવાળા બની ગયલા દોન્તને રહેવાને માટે વધારે ખોહસ કરી નહી—તેખી બીચારો ગોદરેઝને આટલા દલાઝ હસાવતા રીઝવતા અ । ખુશાલ રાખતા કાયર બની ગયલા હતા ।

ગોદરેઝ આખરે ૧૯ મી ની રાતે સાડા-સાત વાગતે મુખધ વીકટોરયા ટરમીનસપર ઉતર્યો હોરમજી આટવાને તેણે આપેલુ વચન હવામા ઉડી

ગયું હતું' । પણ એ હોરમજી નન હવ કયા તેને પુછવા આવવાનો હતો' તે ધરડો કલાકે નો ક્યારના કલકતે જઈને પોતાની ડેમ્કપર ગોઠવાઈથી બેઠો હતો ।

વાચનાર, પેલા પુનમના ચાદ સરીખા ચહેરાની ખુબસુરત શકળ અને પેલી કાળી ભમ્મર આખો આ ઉછાછટા જ્વાનને મુ મઠ પાછો તાણી લાવી હતી પોતાના દીનમા એકવાર એક જીમ્મો ઉભગાઈ આવ્યો નો તે સમાવી દેવાની આ સુખ્યારા આપચ્ચ મત્ગાર ગોદરેઝને તમેહ હતીજ નહીં અને જે જુસ્સો તેને ફરજયાત આ ભય કર જેખમની ખાહી કીનાર ખસડી લાવ્યો હતો તેની સામે ગોદરેઝ જેવાથી ટકર ઝોલાય એમ હતું બી નહીં

બોરીબદરના મેશનપરથી તે આ ફર્ગ એટ વેગ્ગન હોટલમા જવાને બદલે ગ્રાટરોડ લડન હોટલમા ગયો આમ હોટલ બદલવાનો શુ બેદ હશે તે નો ગોદરેઝ જાણે અને ગોદરેઝનો જીવ જાણે—આપણને નની સાથ કામ નથી ભાડેની ગાડીના ગ્રાટરોડ તરફ હઠાગતા તેના સાવામણા મ્હોડાપર સેહજ હતુ પડગાઈ ગયુ, અને એકનો એકવા ને જીવમ બડબડવા પડયો

“આહ ! મુખર્ષમા પાછો આવોઠ તે જાણે ખુશાલી ખુશાલી લાગેજ પુને નો કરડવા આવતુ તું' આજે ગતે કામમોપોવીટન હોટલમાજ આવશ—ને માહતાબનુ ગાણુ સાભળજ પેયો હોરમજી ચેન હવ જીવપર બેસવાવાળો નથી તેથી જરા ડરાગથી મોડે સુધી રેડવાશે”

અદબ વાળીને ગાડીમા અદેલાઈ ગોદરેઝ ચુચી આખ્યોએ ગુપચુપ થોડોવાર મુગો બેઠો તેના બેગમા હમણા બસ માહતાબ અને માદ-તાબની હીપનોટીક કાળી આખ્યો અને તેણીના જાદુઈ અનુપમ મધુર ગગ સીવાય બીજુ ટઈજ રમતુ નહીં હતુ

“હોરમજી તો ગધેરો છે । કાઈ ધણુ સરમ ગાતુ હોય તાહ જઈને બેસવામા ખીનઆખરદાર છેજ શુ ? હુ તો ટઈ સમજનો નથી ।

નોનસન્સ ! મને એ છોકરી ગાયજી તે પાછું માલગવુજી તે હું તો જાણતો એ આપ બુદ્ધા ચેનના ધખારા સાથે મને નહીં કામ નથી ! પાચમીએ શીગંજ આવશે—પછી તો મુખજી ઉપરી જવાનું છે”

તેજ ગતે આર વાગતે જ્યાર ગોદરેજ જમાવાળા ફારમોપોલીટન રેગટોગ’ મા એડલો દાખલ થયો ત્યારે હોટલ’ના દગાળની માહેગજ મેલા અખતર પોહળા લેલા અને એક ધમાધ પીમાધ ગયલા ડગલામા માલેક મુસાજી ઉમમાન એક બાગેલી ખુરસી ઉપર ટાટીયા ચઢાવીને પોનાનું ખડખડક ફાદક પસવારતો એડલો હતો રેખમતી રીતે મુસાબાધ કાદ’ ધણીજ ખુશમીઝાઝમા તો હતાજ નહીં—કેમજો એક હાથે ઉલાડા પગના મેલા આગળા મમલતા જઈ ખીજે હાથે દાહડીના નાલને ખુમ વળ દેતા રહી તેવણુ રચ્યા ડાચા માથે કાદ ધણીજ ઉડા રીચારમા જમીનપર ટીક્યા કરતા હતા

ગોદરેજ આગેથી તે હોટલવાળા મુસલમાન આગળ જઈને ઉભો સાહેબજી, મીઠું ઉસમાન !”

મુસાબાધએ ચમકીને ઉપર જોયું અને ખીજી પળે ચપ કરતો કે પગમા ફાટો તુટો જુનો પેટાવો ખોસી દઈ તેવણુ દપ કરતા કે હમ્ને ચેહરે ઉઠી ઉભા થયા

“ઓહો ! ગોદરેજ ગેહ ! આવા—આવો દમે ગાહસે આવા ? દમે તો પુને ગયાટાની !”

“હા—હમણીજ આયો કેમ હું આઉ તેમા કંઈ વાધો છે”

“અરે નારે સાબ ? વાધો શેતો હોય ? દમાગ પગલા કીઆ છે ? એમ શું ખોલોસ ? આવોની અદર—કંઈ જમશેા કે ગેહ ?”

“હા—હું રીનર લેવાજ આયોજ ચાલો—જરા તમેખી આવો એ ધડી ટાહેલા કરતા જઈશું”

તેઓ અને હોટલના ડાહનીગ સેલુન (1)મા ગયા અને છેક નાફેના ખુણાની એક લમચોરમ ટેબલપર ગોઠવાયા રેખમતી રીતે આવા એક

ઇઝતદાર વીઝીટરની ખુબ અગત તકેદારીથી મેહમાનદારી કરવા માટે મુસાજીબર્દ અતીશય ઇતેમર દીસ્તા હતા.

“શેઠજી—આપ તો પાચમી એપ્રિલની અગાઉ અહીં પાછા આવવાના નહીં હતાની ?” ખાણુની પ્લેટો ટેબલપર ગોઠવાઈ રહેલા બાદ મુસાએ સવાલ કર્યો.

કાઇક અચરતીથી લવા ઉચકીને ગોદરેઝે પોતાની સામે બેઠેલા મુસલમાન ગમ જોયું.

“તમે કેમ જાણ્યું કે હું પુને જવા । કિતો ને વરી પાચમી સુધી તાહજ રેહવાનો હતો .”

મુસાલાઈ ઉસમાન ખુરસીપર અઢેલાઇને બેઠા અને ખડખડ હમીને ઝોરડામા આમતેમ નજર ફેંકવા પડ્યા.

“સાલ-ટમારા જેવા મોટા માણસો અમારે ગરીબને વેર ક્યારે આવે છે ? ટમે આવા ને પેલી છોડરીને મોટું ઇનામ આપુ તેવી અમુને કાલજી યઈ કે તમે કોણુ છો-તેથી, માલ, જગા છે તે જરા બે ચાર જણાને પુછ્યું ને ખબર ઝાઢી કે આપ ગેડનું નામ શુ-ને કીઆ રેહોસ-ખીજી શુ ?”

“કાહથી ખબર કાહડી-કોણુથી ખબર ઝાહડી ?” ગુન્તાદની અચરતી વધતીજ જતી હતી.

“સાલ—ખબર કાહડી તેથી ગુસ્સે તો નથી થયાની ? ચુક થઈ હોય તો માફ કરજો .”

‘ નહીરે—એમા ગુસ્સે શાનુ થવાનું ’ મતે જગ નવાઈ લાગેછ - તમુને હું કાહ રેહુ છું ને કાહ જવાનો તે બધી બાતમી કોણુ આપી ?”

“શેઠજી—ટમે એટ વેસ્ટરન હોટલમા ઉતરા તે તો ટમારા પેલા ધરડા દોસ્ત સાથે આવ્યા તારે તેવણુથી અમે જાણ્યું—”

‘ ઝોહ ! આઈ સી ! હોરમજીએ તમુને કહ્યું । ને હું પુને જવાનો છેઉ તેખી એણેજ કહ્યું હોગે ?”

“જી હા—તમે ૧૬ મીએ પુને સીધારા ને તેજ ગતે એ બુધ્ધા પારસી પાછા અહીં આવા હતા !”

“હે ? મારા ગીયા પછી હોરમજી રાતે અહીં આગ્યો હતો ? કાય ? શુ કરવા ?”

“રાતે જમવા આવા હતા અમારી સાથ બહુ લાખી વાત થઇ, સાભ !”

“અમારી સાથ—એટલે ?”

“એટલે મારી ને મહેમુદની સાથ ! પછી ટેવજોજ અમુને કીધેલુ કે ટમે પુને ગયાછ ને પાચમીએ પાછા આવશે ને ૬ ફીએ તો પાછા આવી જવાના !”

ગોદરેઝ કાઇ બોલ્યો નહીં નીચી મુડીએ વીચારમા તેણે થોડો વાર જમ્યા કર્યુ હોરમજી આટયા તેને પુને ઉપડી જવા પછી આ જગ્યાએ એખલો આવ્યો ને મુસાજી તથા મેહમદુ ઉસ્તાદ સાથ લાખી વાત કીધી ! વાહ—એખી કૌતકજન તો !

અતે તેણે અચબુચ ડોકુ ઉચકી ઉસમાનને સવાલ કીધો—

“મીં મુસાભાઇ, પેલી—પેલી ગાનારી આજે કેટલે વાગે આવશે ?”

મુસાજીના રાથોડી એખીયલ કોથાપર એક જાનની ગમતનુ અને સતોષનુ હસ્તુ પથરાઇ ગયુ—

“કાણુ—માહતાય ?”

“હા એ—છે—તે—હમણા ઉપર આવીછ કે ?”

“ના સાભ—એ માહતાય અહીં રોજ કયા આવે છે ? એ તો જ્યારે હુ બોલાઉ તીવારે આવે આજે ચારેક દહાડા થયા આવતી નથી—”

ગોદરેઝનો ચેહરો નાસીપાસીથી એવો કુમળાઇ ગયો કે એક આધજોખી જોઇ શકે

“તાહરે—મકુજે—એ છોકરી અહીં હવે કાહરે આવવાની છે ?”

‘માભ એનો માપ મેહમદુ મહુ કફોડો માણુસ છે જગસી મગ-જનો ખીસેનો છે એના ભેજમા વાહર આવે ત્યારે છોકરીને હીયા ગાવા લઇ આવે ને ના તો દમે હગર રૂપીયા આપો તો નહીં લાવે ખીબુ કઇ ખાવાનુ મગાડિ—માભ ! એક બફાટની પીયેટ ખીજી—’

‘નહીં—અસ—થેકયુ ! પણ મુઆનઇ—કાલ માલ એ ગાનારી આવશે કેની ?’

‘જેઠ, ખરી વાત એ છે કે એ મેહમદુ હવે અહીં પોતાની લડકાને લાવવાજ સાધ ના પાડે છે !’

ગોદરેઝ પોતાના મ્હો માહેયો છુડ ચાવતા ચાવતા અચડી ગયો

“કાય ?—કાય ?”

‘અમ ધખારોજ તો ! એ મેહમદુ બહુ ખાનદાની માણુસ છે, સાભ એ તો કેહજે કોઇ માગ આપરદાર ઘેગમા મેળાવડો હોય તા માહતાબને લઇ જવાશ—ને ના તો જો કઇ ખાનગી મુજગાની બેઠક કરવી હોય તો મહેમ આવા ?’

“મહેમ !”

“હાજી—એ મેહમદુ મહેમ રહે છે, સાભ તા એનુ ઘેગ છે તમે કહો તો માલ પરમ એક ગાયનની બેઠક કરાડિ ગોદરેજ જેઠ એક રાતની બેઠકના ગસો રૂપીયા વેશે ને પછી ખીજા બહાગનાએને આવવા દેશે નહીં રાતના દમારે વાગ્તે ખાવાનીખી ગોડવણુ હુ કરશ—”

“નહી—ખાઇનેજ હુ આવશ—”

“અરે ના જેજી, એમ રુ બોલોમ રાતના ખાઇને મોડેથી છેક મહેમ કાહ આવગો ! તમે અમ કાવે આઠ યાગે અહી પધાગે ને આપણે સાથે મહેમ મેહમદુ ઉસ્તાફને તા જઇશુ સાબને વાગ્તે અચ્ચુ ડીનર તા હુ તૈયાર રાખીશ—પછી દસથી સહવારના ૪ વાગતા સુધી જલસો કરશુ સાગ ગી દબલાની બની ગોડવણુ કરશ, સાભ !”

ગોદરેઝ વીચારમા ગુપચુપ મુગો બેઠો ! આહ ! માહતાબને નર્મીત

જીવ આખી ગત માલગવાનાં ખુશીભયા ખ્યાલ નથી જાતી હમણા ધડકાવતો હતો.

‘કેમ માલ નુ રીચાન’ કાન નહીં બનતુ હોય ના ચીતા નહીં મોઢા બીજી વખતે—’

નહીં હું તારા કે કાવજી ગતે કીક પડગે પછી પાચ છ વાગતે મદવાગે હુ મુનઈ પાડો આવતો ગહેનશ મુસાબઈ—તમે કાલનીજ ગોવણુ ગામે.

‘જી—અચ્છુ! જેવા કુકમ !’

હુ કાન ગતે આડ વાગે અહીં આવશ્ય મ્હાડરડ આડ વાગે કની?’

ઈશતાડગડ આઠે—સામ ! જરૂર આવજો.”

બીજી દન મીનીટ પડા ભરતે પેટે ગોદરેજ જસાવાળો “કામમો-પોલીટન હોટલ’ માયી બાહર પડયો બે દાથે મલામ કરતો મુસો ઉસમાન તેને છે- દગવાળ મુયી વળાવા આ ચો હતો. અરેરે—ભરીખના પેટામા શુ નરાયનુ છે ને માણુમ જાત જો જોઈ શકતો હોતો તો દુન્યામા કેટલી ખગખી થતી અટકી શકતે! બલકે પછી દુન્યામા ખગખી કાઈ હોતેખી શુ.

મહેમના * રેલ્વે મેશનપરથી ઉતરીને જ્યારે એક ભાડુની ખડખડ પાચમ રીક્ટોગયામા ગોદરેજ જસાવાળા અને મુસા ઉસમાનનાઈ ૨૦ મી માર્ચની રાતે મેહમદુ ઉમ્તાદના ધર તરફ હડાગી ગયા ત્યારે પોણાનવ થયલા હતા તે એક ખરેજ અધારી કાલ્લ ધમયોર રાત હતી મીયા મેહમદુનુ મઝાન મહેમમા કોણુ જાણે કયા કાઠાને નાકે ખુણે ખાચરે આવ્યુ હશે કે મેશનથી ગાડીમા ખાસો અડરોએક કલાક મજલ કાપ્યા પછી—અને કાઈ ડજનેક અધારી માદડી ગલીઓ વટાવ્યા પછીજ આ બે જણાઓને તેનો પતો મળ્યો હતો.

“મઝાન” નહીં કહેશે તો જીવ રડશે! ઉમ્તાદનુ મઝાન (!) બજેરે! એક ભાગી ભસ્તા જેવી જાવલાની કગાલ ઝુપડી સીવાય બીજુ કાઈ

મકાન તો ગોફરેઝને દેખાયુ નહીં બીન મટોડીથી લીપી લીરેલી—અને
અને છાપડુ તો માવ જાવલાનુ । રણી એવુ છેડ મહેમને કાઢી ઝે ખુણે
જગલની વગમા તે કેડે આવેનુ કે અદર કોઇ ગવયા ઉસ્તાન્ને બદલે
કોઇ સન્યાસી માવો જાણે ગહેતો હોય તેવુ નજરે પડતુ હતુ ગાડીવાનને
ભાડુ ચુકવી દઇ તેને ઉમ્માનમાઇએ રૂપસદ આપી અને પછી ગોફરેઝ
તથા તે પાઉપ્યાદા આ મેહમદુની કાઢગી ભણી ચા'યા ઝુપડી જગલના
તે ભાગમા મદનર એડલીજ હતી તે ગાનના સીહા અધદારમા જેડલી
આખ તાણીને જોવાદ રાકાય તેડનુ ગોફરેઝ આગપામના દેખાવનુ અવલોકન
કર્યુ આજુબાજુ કોઇખી ખીજુ ઘર કે ઝુપડી જેવુ કશુખી હતુજ નહીં
જગલના તે ઉજડ મધ્ય ભાગમા કાઢી ફાણસની રોશની તો ક્યાથીજ હોય ?

“ઉમ્માન, એ આય ઉસ્તાદ અહીં છેડ ખુણે ખટોલે આવી ખીંગમાર
ઝુપડીમા કાય ગહેછ ” ગોફરેઝે કાઢક નવાઇથી સવાલ કયો

ઉસમાનજી જગ ખુ દઇને હન્યા—

‘ ટાંચે સામ, સુ ટાંચમહાલ હોટલમા ગહ ’”

“નહી—તેમ નહીં કહેતો પણુ—છે ને એને કમાણી તો દીક હોગે”

અગે ગેહ, ગુ પુગની ડમાણી । આ ટમાંગ જૈના ઉફાર દીલના
શેદયા કોક મળે ટવાન જગ એ પેમાનુ મોહનુ જીવ-ખાકી નહીં તો
માહતાખ આખી ગત ગણુ તોડે તો મેહમદુ દમ રૂપીયાખી ઘરે ના લી જાય
લેઓ મેહમદુ મીયાજ આ ઉભા છે ”

હાથમા એક જીવુ પુગાણુ હડીકેન લેમ્પ પકડીને મેહમદુ તેઓની મામી
ચાલી આવ્યો—

“મલામ, ગે ’ તેણુ ગોફરેઝને મલામ કરી ‘આવો-આવો-અદર
આવો ! માગ ગરીમને યેન પધારી ગેજીએ ગોમા આપી આવો
સાખ-પધારો”

મુગે મોહડે ગોફરેઝ આ અને મવાલીઓ જોડે તે કાઢરીમા
દાખલ થયો અદર એક હાલહવાલ કેરોસીનના દીવાની ઝાખી લાઇટ

(સ-૧૧૧)

મીઠ મુસાલ કુસ્માનલ.

સીવાય બીજા કશો ઉગમ હતો નહીં એ બખડી વખડી મચલી
 ખુરસી—એક લાકડાનો બાજુ એક મોટો પેટારો, એક તબલ લેલુગુરે
 જેવી બાવાઆમને ટાલમતી વમાન પીનાઈ મચલી લાકડાની કપાટ—
 એટલું ફરમાસુ ફરનીચર મેહમંદા તે સીટીંગરૂમ ઉર્ફ ડ્રાઇંગરૂમ લકબે
 ડાઇનીંગરૂમ (જે તમે કહો તે)ને દીપાલી ગહેલુ હતું તે નાની ઓઢીમા
 એક બાબુ એક ટેમલનું ફડક ગો વહુ હતું—અને તેની ઉપર ટેમનજલાથ
 પાંદરી દેખાતી રીતે ગોદરેઝ માટે તે ગાનના મહાભારત ડીનરની ઉસ્માન
 ભાઇએ નવારી રાખી હતી, કમજો કેટલીક ગ્રામીઓ ત્યાં ધાકાને મેળા
 છાંટેલી હતી બીજી ગમ ઓરડામા બોયપર એક ચટાઇ નંછાંટેલી હતી—
 જેની પર ટમલા તથા મારગી પડવા હતા કોઇની સાજીદા ગોદરેઝની
 નજરે પડ્યા નહીં—એટલે તેણે લગભગ ગુચ્છાઇને ઓરડામા આમ
 તેમ બેસ્યું

“કેમ—હબુ તમારો સાજ આગો નથી” ગોદરેઝે ખુરસીપર
 બેગતા ઉત્તાદજી મેહમંદુને પુછ્યું

“ગેહ, દસ વાગતે આની પુગમે ઉસ્માનભાઇએ મને કીધું કે તમે
 અહીં જમશો પછી મ્મ વાગે ગાલુ શરૂ કરશું આનો શેજી—કર્ષ હાથ
 મ્હોકુ ધોશો?”

‘નહી રે—હાથ મ્હોનું સાનું ધોય’ મડુ—ઉત્તાદજી, તમારા
 બેટી કાહ છે?”

‘અદર કપડા બદલતી હશે અમલડી આવશે—સામ માહતામ !
 માહતામ !! ચાલ જમદી—ગેહ આયાજ”

અદરથી—એટલે પાસેના ઓરડામાંથી—કાઇ જવામ આવ્યો” નહીં
 આ કોઢીમા બે ઓરડા હતા—અને તે પાસેના ઓરડા ગમ મ્હોકુ કરી
 મેહમંદુએ પોતાની દીકરીને હાક મારી એટલે દેખાતી રીતે માહતામ
 માનુ ત્યાં ભરાયલા હોવા બેઠાં

તે પડોસના ઓરડાનું બારણું બંધ હતું છતેજર આખોએ ગોદ-

રેઝે તે ગમ નજર ફેક્યા કરી—અને મુસા તથા મેહમદુના પટપટારાનો માત્ર ‘હા’—‘ના’ ના હુકારાથી ઉતર વાળ્યા કીધો આવી એકાત, અશુ-
ગળાથી અધોરી જગ્યાએ રાતની વખતે તદન હલકા પીગરડા જેવા બે ત્રાહેત શપ્સોની વચ્ચે ચાલી આવવામા પોતે કેવી મુરખાઈ કરી હતી તેનું ગોદરેઝ જસાવાળાને હવેજ જરાક પહેલ વહેલું બાણુ આન્યુ આ ખીરમાર ભાગી તુટી ઝુપડીમા પગ મેલતાજ તેને ચોમેરનો મેહમાર ખીલકુલ ગમ્યો નહીં હતો તેમા ખસુસ કરી તે રાતે ઉમ્તાદ મેહમદુ મીયાનું ખવીસ એખીયલ કોહુ કાઢ વીચીત્ર રીતની દેહસ્ત તેના પેટમા પેદા કરતું હતું ગોદરેઝને બસ એમજ લાગ્યું કે તે રાતે આ બે મુસલ-
માનો કાંઈ અજબ ઇતેજારીથી—જોધ્યે તે કરતા વધારે—તેને ખુશી રાખવા માગતા હતા બલકે તેની ખાતરદારી કરતા મહમદુ ઉમ્તાદ સદતર જુહુ, ખોખરૂ, તાણી તોડીને ઉલુ કરેલું હરનું નદી ઘટે તેવી ધડીએ ખી પેદા કરતો હતો.

ગોદરેઝની અકડવકડ અને તેની બાતેનની બેકારારી દર પળે વધતીજ ચાલી કુદરતી રીતે તેનાથી બે ચાર વખત પોતાની છાતીના જમણા ભાગ ઉપર હાથ મેળાઈ જવાયા કીધો ત્યાં ડગલાના અદરના ખીસામા તેની કરસી નોટો પડેલી હતી ! આહ—હોરમજ આટયાની ઓજરખ્વાલી બરી સલાહ અને તે જમાનાના ખાધેલા ધરડા મુનીમ મી ચતવણી ગોદ રેઝને હવે સઘળા જોશ સાથે યાદ આવી ! ખચીત ! ગોદરેઝે આ કેવી બેવકુફાઈ કરી હતી ! પોતાની હુલડાઈ અને મુરખાઈ માટે તેને ખરે મને હવે પસ્તાવો થયો અહીં પોતે તદન એખલો આવ્યો તો આવ્યો—પણ સાથે બધી હજાર હજારની નોટોખી લેતો આવ્યો ! તેના ગળવામા તે ધડીએ કાંઈ નહીં તો સત્તર અઢાર હજાર રૂપીયા હશે !

મુબઈમા પોતાની ત્રકમા નોટો મુકી આવવા જેટલીખી શુખ્ધી તેણે રાખી નહીં હતી ! એટલી હદસુધી પોતે પોતાની અઠકલ કેમ ચુમાવી દીધી હશે તે માટે આ કાચ્યા ખીનઅનુભવી પારસીને હવે ખરેખર તાણુખી લાગવા માડતી હતી !

પણ હવે કરવું શું ? ઉસ્માન અને મેહમદ મીયાઓ તેને કછપ્પી વાતચીત કરાવવાને જીવતોડ કોશિશ કરતા હતા. હવે આવી અધારી ઘોર રાતે પાણુ ચાલી જવુંખી મુશ્કેલ હતું. આ બે ખાઉ કરકુ જેવા લકા મા શખ્સોને તેમ કરીને છેડી મેળવા જેટલી ગોદરેઝમા હીંમત હતીજ નહીં. અધુરામા પુરૂ નખોદગીયા ઉસ્માને ગોદરેઝ સાડ મોખસાર્ધ ડીનરખી ટેબલપર તૈયાર રાખેલું હતું ! ટેબલપર ઢાકેલી ગાખીઓ જોઇ ગોદરેઝને પોતાની ઉપર ધણીજ ચીડ ચઢી કાઢી નહીં તો મુખર્ધમાજ ખાઈ આવ્યો હતો તો ધુળ નાખી—આ ઢલદર વાતાવરણમા કછપ્પી ખાણ ખાવાનો ખ્યાલજ તેનો જીવ ચુઠાવતો હતો. ધણીજ અ દેશમા બ્હીલે મ્હોડે તે થોડોઠવાર લોહીનો ગોટ મળીને મુગો મતરજ બેસી રહેયો. પોતે ઉધારી આવ્યોએ ચાલી ચલાવીને આવી કખસ હાલતમા ધસી આવ્યો—તો પછી હવે મન સાવચેત રાખીને જેમ તેમ તે રાત મખઝવી નાખવા વમર બીજો કાઢ રસ્તોજ નહીં હતો એમ તેણે જોઇ લીધું.

“ શેઠજ આજે કાઢ બહુ વીચારમા છે. ” ટખીયટ તો ઠીક છેની, સાબ ” ઉસ્માને અતે પ્રચુ કરકાવીને પુછ્યું.

“ નહીં—હા—તખીયત તો ઠીક છે ”

“ ટારે ચાલો આવો—શેઠ, જરાક જમી લો, ટમારે વાસ્તે આજે મે ખાસ બટકનું બફાટ—”

“ નહીં—ખા, હું ખાતો નહીં ” ગોદરેઝ કાઢક કટાલીને ખોલી ઉઠયો, “ મને જરાખી આજે રૂચી નથી રહેવા દેઓ—હું એ ડીનરના પખસા આપશું ”

મુસાજ ઉસ્માને ધણીજ નાસીપાસીથી મ્હોડું કુમળાવ્યું.

“ સાબ—પૈસા પૈસા બોલીને ગરીબ માણસને હીલોજ ? ટમે આજે અમારા પરાજી છે. શું પૈસાને વાસ્તે ટમુને અહીં ખાવા બોલાવ્યાજ આમ શું બોલ્યા કરોજ, શેઠજ ? ”

“ હા—પણ મને બીલકુલ જીખ નથી આજે મને જીવને કઈ મમવ

નથી. હિરમાન બાઈ, ચાલો—આપરે આજે માડી વાળયે કાલ પરમ વળી જોઈશું—”

“શુ માડી વાળયે, શેઠ ?” મેહમદએ એ ડાળા ફાડીને ગોદરેઝ મમ જોતા લગાર તણાઈને પુછ્યું

તે કકડાવેલા એ ડાળામા અચબુઅ ને બયાનક અમકાટ પ્રગટ થઈ મથો હતો તે જોઈ ગોદરેઝના પેટમા જળરહસ્ત ફાળ પડી મેહમદ મીયાના ચેહરાપરવું અચાર તુલીકનું મીઠું હસ્તુ એકાએક એક કઠોર નારાજમા બદલાઈ મયુ હતું

“મકુ—આપરે આપ જલસો કાલપર રાખ્યે તો કેમ ?” ગોદરેઝે જરા અચકાઈત દયાયલા અવાજે કહ્યું

મેહમદ હવે ઉડી ઉભો થયો “અરે નહી શેઠજી—હવ તો ખેસો મહારી માહતાય બણી ઉલટમા આવીછ—ને તમે તેને સાલદયા વગર જશો તો એ બહુ દલગીર થશે ખેસો મારા સમ ! એમ માહતાય ! ચાલ આવી મરેછ કે નહી ?”

તેજ પળે પાસેના ઝોરડાનું બારણું ઉઘડ્યું અને એક નાણુક ખુબસુરત આકાર ગોદરેઝ ખેઠો હતો તે તરફ આરાધી ચાલીને અદર દાખલ થયો

માહતાય ! આહ ! તેણીના મુસલમાની ઈસ્કી લેખાશમા આ ખેહસ્તની હુરીને જોતાજ ગોદરેઝના મ્હોપરની ચીંતાતુર ખેચેન ઉદાસી એક સપાટે ઉડી ગઈ ! તેનાથી સેહજ મલકાઈ જવાયુ તેણે ડોકું નમાવીને આ છોકરીને સલામ કરી

‘સાહેબજી, માહતાય ! ચાલોની—અમે કાહગના તમારી વાટ જોઈ ચેછી !’ તેણે હસ્તે મ્હોડે કહ્યું

પણ માહતાય ! તેણીને આજે શુ થયું હતું તેણીના ગોરા મોહક મુખડાપર હસ્વાનો—બલકે પુશીનો—એક છારોખી હતો નહીં ઝોરખી તે ચેહરાપર કાષ્ટક અચુક ગમગીની કે દલગીરીનો પ્રતીર્ષામ ગોદરેઝે ખુલ્લે ખુલ્લો જોયો તેણીએ અત્યંત ઉદાસ આખ્ખોએ પોતાના

પ્રથમ નં-૧ ૧૯૪૫

માહિતી.

ધરમા આવેલા આ જરથોસ્ત્રી જવાન પરાણા ગમ જોયુ—અને પછી ગુપચુપ જઈને ચટાઈ પર બેઠી

ગોદરેઝને પહેલથીજ લાગ્યું હતું કે આ નાનુંક ખીનતી કહી મમાન છોકરી અદરબાનેથી બહુજ અસુખી હતી આ ખરીસ જેવો તેણીનો આપ—(અગર મેહમદ તેણીનો ખરેખરજ પીતા થતો હોય તો)—એ બીચારી નીરદોશ છોકરીને અતીવણી હાડમાર કરતોજ હોવો જોઈએ એવી ગોદરેઝની પ્રથમથીજ ખાતરી હતી આજે તેણીનો ગોડાતુર મુખડો જોઈ મફાના ઉતાવળ્યા ગોદરેઝને તેણી માટે બહુજ લાગી આવ્યું

“ચાલ માહતાબ—શેઠ બહુ ખોટી થયા આપણા સાજીદાઓ મમ વાગે આવશે, તેટલા ચલાવ—જના બે ચાગ ચીજ મુનાવીએ”

આમ કહી મેહમદ મીયાએ સારગી લીધી અને વળડવા માડ્યું માહતાબે એક આસાવગે રાગ શરૂ કર્યો—અને ગોદરેઝના બદનની ઝુમ્માઈ મયલી નમેનસ જણે સાથે ઝણઝણવા માડી તે ઉંચા અપાર ખુબીવતો કોમળ અવાજ તે જગ્યાની બીહામણી ચુપકીદીમા તેને ખચીતજ પર-સ્તાનના મ્યુઝીક મીસાલ મીઠકો આવકારદાયક લાગ્યો

બસ ખલાસ ! ગોદરેઝ જસાવાળો આ છુલછુલના ગાયનની અસર નળે પોતાની બ્લોક—પોતાનો ગમગાટ—પોતાની બેકારી—પોતાનો પરતાવા—બધું ભુલી ગયો હતો !

મુસાજી ઉસ્માન તો ઉઠીને અદર પાસેના ઓરઘમા ગયો હતો પશુ તેની ઉપર ખ્યાન આપવાને ગોદરેઝ પાસે આખ-કાન કે બેજી ફાલતુ હતાજ કયા ?

માહતાબનો તે રાગ પુરો થયો અને બહુજ ખુશીમા આવી જઈ ગોદરેઝે “શાબાશ—શાબાશ !”ની તાલીથી તેણીને વધાવી લીધી જવાબમા સહેજ મબીરાઈથી માહતાબે હસીને તેને સલામ કરી તેજ પળે એક ખુમચામા ત્રણ પ્યાલા કાપીના મુસો ઉસ્માન ઉચકી લાગ્યો

“માહતાબ—ઉઠ ! આપ એક પ્યાલુ તારે હાથે શેઠજીને આપ.”

માહતાબ ગુપચુપ ઉઠીને ઉસ્માને દેખાડેલુ કપ ખુમચામાથી ઉચકી

ગોદરેઝને આપ્યું, ગોદરેઝે હસીને તે લીધું—ખાજાપર પાસે મુક્યું—અને પાછી—અફસોસ !—અફસોસ !!

તે કરમના પુટેલા નવજવાને તદન મગજ ખોલી દઇને ચડપ કરતા કે પોતીકા ડગલાના બે ત્રણ બટન છોડી અદરથી નોટોનો દમસો ખેંચી કાઢડ્યો—અને તે માહેથી રૂપયા એકસોની એક નોટ કાઢડી માહતાબના હાથમા મેલી !

મેહમદુ અને મુસા વચ્ચે આખ્યોનો એક ધલેકત્રીક એસારો અદલા-બદલી થઈ ગયો—પણ તે આધળા બીત બનેલા ગોદરેઝના દીઠામા આવ્યો નહી

માહતાબે નમીને પાછી સલામ કરી—પણ ગોદરેઝે કાઠક નવાઈ માથ, કાઠક નાસીપાસી સાથ જોયું કે તે છોકરીનું મ્હોડું ઓરખી વધારે ઢિદાસી અને જાણે કાઠ ગુપ્ત ગભરાટથી કુમળાઈ મયુ હતું નોટ તેણીએ પોતાના પેદર મેહમદુને આપી અને મુગી મુગી જઈને પાછી પોતાની જગ્યાએ ચટાઈપર ગોઠવાઈ મેહમદુ મીયાએ ખુબ સુરથી પાછી સારગી શરૂ કરી

વળી પાછો એક ઉમદા કારી રાગ શરૂ થયો અને માહતાબનું તીવ્ર સૂરીલું ગાણ સાબળતા દહેરમા આરી જઈ ગોદરેઝ ખુશાલ જીવે કારી પીતા પીતા ડોકાના લહેકા કરવા પડ્યો

ગગ પુરો થયો—અને કારીનું કપળી પુરૂ થયું ગોદરેઝના દીલમા હવે કાઈ અજબ હુશીયારી, અજબ ખુશાલી જાણે ઉભરાતી હતી

“બહોત ખુબ—મેટા—બહોત ખુબ ! ચલને દો !” તેણે અત્યંત જોલમા આવીને મ્હોડું નુછતા માહતાબને ઝહ્યું

ત્રીજી વખત મેહમદુએ સારગી ફડકાવી ખુરસીપર અરડાઈને આખ્યો વીચી કરારને જીવથી સાબળતો ગોદરેઝ લાખો થઈને પડ્યો. માહતાબનું આ ત્રીજું ગાણ લગાર લખાણ અને વધુ વિસ્તાદી હતું. આ રાગ સુનતા ગોદરેઝને લાગ્યું કે તેનો જીવ જાણે બહેસ્તમા જતો હતો ! ખચીત—નેને મીઠકી ઝુફણ આવવા માડતી હતી

ઉરમાન અને મહેમદુ મીયા તેની ગમ એકકી ટગરે જોયા કરતા હતા અચળુચ મહેમદુ વળાડતા અટકી ગયો માહતાયખી ગાતી બધ પડી જઇને ડહાઇને ગોદરેઝ ગમ ટીકવા પડી ।

ગોદરેઝ ભર નીંદમા આવીને સાવ ઉધાર્ધ ગયો હતો ॥

મેહમદુ ઉમ્તાદે સાગ ગી મુકી દીધી અને ઝગ કરતો ડ ઉડી ઉભો થયો—

“શેઝ તો મો ગયો ।” તે એક જાતનુ ભયન્ન હસીને બોલ્યો,
“ચલો—ઉસમાનજી, અભી ખોટી થઇને શુ કરવાનુ છે ?”

મુમાજી ઉસમાનભાઇખી હવે ઉડી ઉભા—

‘હા—એવણુ ડહેતા’નાજ કે મારી તખીયત ખગમગ નથી લે મેહ-
મદુ—એવણુને આપ ચઠાઇપર મુવાડયે ઉડે માહતાય—”

માહતાય ઉડવાને અદ્યે ત્યા જડ પુતનુ થઇને બેસીજ ગઢી તે છોકરીના ચહેરાપર છેલ્લી પાચ મીનીટમા અફ્સુત ફરફાર થઈ ગયો હતો. તેણીના ઉજળા સપ મોહડા ઉપર હેમત અને ધાત્તીનો પડછાયો સ્પષ્ટ દીસી આવતો હતો.

“ચાલ ઉડે । સબળાયઠ કે નહીં ।—આપ શેડને અહીં મુવાડવાના છે ” મેહમદુએ હવે તગરો કરી પોતાની લડકી”ને કહ્યું

“અઆજી, શુ આપ—આપ એવણુ આખી રાત અહીંજ રહેશે ॥”
અતે તે છોકરીના ગળામાથી ગુમળાયલો ધીમો સવાલ નીકળ્યો.

“તેમા તુને શું પચાત । ચલ નીકળ હીંયાથી । એકદમ તારા ઓરડમા જા—” મેહમદુનો અવાજ હવે દર પળે વધારે ઝનુની બનતો જતો હતો.

“એ શેઝને ઉસમાનભાઇની સાથે જવા દેઓ—” માહતાય લગભગ રડતે અવાજે કળગળી પડી તેણીની આખરો ભીંજાયલી હતી, અને તેણીના ગોરા નાભુક પાતળા આગળા ફડફડ ધુજતા હતા.

“ચુઉઉપ । મને તારી ટકટક નથી જોઇતી । એ આજે અહીંજ મુઈ રહેશે—ને કલ ફઝર ચાલી જશે જા એકદમ તારા ઓરડમા ચાલી

જા ! કેમ નથી મલળાતુ ? જાન કુટી ગીયાછ કે ?”

ચક્રચક્ર થને ખીહામણે ડોળે માહતામ ગમ ચુકતો ગઈ મેહમદુએ પાસેના ચોરડાગમ આગળી બતાવી

માહતામને હવે કોણ જાણે સુ વાહર થઈ આવ્યું - એકાએક તેણી ખડી થઈને કમ્મર બે હાથ ટેકવી પોતાના ત્રીકાળ પેદા મામે ઉભી તેણીની કાલી લમ્મર સગમી બે આપ્યો જો ઠ લીમ્મરથી હતી—છતા તેમા જીવપર આવેના એક ડાડાનો ચીચટ ત્રીકાળાનું તેજ ચમકતું હતું

“અમ્માજી ! મારે સામળો ! આવ ખીચારા ગરીબ પાગલી મેડને ખુદાને ખાતર ઇજા કરશે નહીં જ મેહ દીનનો નસા છે—ને આપણીપર વીમવાસ મેલ્યો ઉસ્માનજી, હું ઇસમ આપીને તમને કહું છું—”

“અરે પણ માહતામ ! તારે કઈ મગજ આજ ગીયું છું ! ઉસ્માન હવે જરા નરમ અવાજે વચ્ચે પુનાયો તું ન અ સુ ધખારા બેટોજ કે અમે એને દત્ત કર્યું ! તું મારે વાંતે ને તાગ માપને તા ત શુ મન ધરાવતી દેખુ—તાર ?

“હું જાણું છું—જાણું છું ! મને મનુ ખમર ડા” માહતામ બે હાથ જોડીને દાદગી પડી બે વગમતી વાત પરખી એમજ એનું બાગીયા શેતે અહીં તમે લોક લાયા ને પછી જારી પીને વણખી—”

“બસ તારી કતગજ બધ કર !” મેહમદુની હેમતનાક ગજનાથી ને કોડરી જાણે ધુજી ગઈ ઉસ્માન આવ બેવકુફની માથ તડગર જાનો કરેડ ? ચાલ—એઈ, અહીંથી ચાલી જવું છ કે નથી જવું ? માહતામ—મારો મીઝાઝ તુ શુ નથી જાણતી !”

પણ માહતામ ત્યાંથી ખસી નહીં થવ કરતી - ત બાયપર કસડાઈ પડી અને પછી બે હાથે મ્હાકુ લાગ કુરુડ કુરુડ રડવા પડી

મેહમદના કંઈ પા નાપન આ ધરીએ અધીગઈ અને ગુમ્માનો જે ખુતી ચીલા હતો તેનું ખ્યાન કરતું મુરાખીન છ ખીડવા ‘હોઠ વચ્ચેથી કાઠ ભાડ અપરાધો બડમડી તેણે એક ઘટકી ઝટક સાથે માહતામને પાખડામાથી ખચીને પાછી ઉભી કરી આરી નીરફ્ય મીને નણીનો હાથ

સદા ૧૦)

મેહમદુ ઉરતાદ.

ખેચાવાથી માહતાખથી એક ચીસ પડાઇ ગઈ—પણ તે ચીસ સાબળવા ને ધડીએ આ અદખાન જગ્યાએ ઉત્તમાન તથા મેહમદુ શીવાય બીજી હતુજ ડોણ ?

તે દયાહીણ ખુતીએ આ અદાચક પોતીકી દીકરી (૧) ને ખમામાથી ક્યકચાવીને પડી અને એક પોતીમ અમલના જોમ એક બકટા ભામટા માણુમને ઘડઝ માગતો ચોકીપર વઈ ગય તેમ મેહમદુ ઉત્તાદે બેહદ ખવીમ ઝનુનથી કામળ ગડતી માહતાખને એકદમ પામેના ઝોગડામા હડમેલી દીધી—અને પછી આરાધ્ય મારેગથી બધ કરી ને અડગરો માર્યો તેજ પળે તે હીણુભાગ્ય ડોકરી બેફામ થઈને જમીનપર તુટી પડી હતી તેથી આ શયતાન ‘પેદર’ (૧) કહેવાનો ગખમ જોવા થોભ્યો નહીં તેને અને ઉત્તમાનને તો પોતાના નવા મહાક—જે કેરી કાડીની ચુગમા ગ્યાગનો લાઇવાળ બેહોશ પડેલો હતો—તની માથ કામ લેવાનુ હતુ

આહ ! દગાખોર દગલમાજ નુન્ય ! ! ભલા ભોલા નીરદોશ ખાનેમ જીવો તરફ ખાએ વખત તુ કેટલી મખત થાય છે !

હુ દયગીર છુ—મેહમદુ ઉત્તાની કોડરીમા ત્યાર પછી શુ બન્યુ ને માટે એક લીટીયા આગળ લખવા મારી ધુજની અને કમકમતી કલમ સાફ ના પાડે છે

પ્રકરણ ૧૩ મુ.

‘ફેન્ડ, ફાલોસોફર એન્ડ ગાઇડ.’

મહેરખાન વાચનાર ! તમે કને મારે એક દરગુજર ચાહવી છે આ વાર્તાનુ એકત્ર વળુ જેમ જેમ આગળ વધુ ચાલે છે તેમ તેમ મને એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ ‘ધકેવાની ગુરી’ દરખ્યાત ખાવી પડે છે. તમેને મારી સગાત ધડીમા સીકદરાબાદ તો ધડીમા સુરનમર—ધડીમા પીલાહિસ પરના ‘કોસમોપોલીટન હોટલ’મા તો ધડીમા પેદર રોડપરના ‘મોતી

મીનાર'માં—ઘડીમાં ચોપાટીની કારનથીઅન કલખની અદર તો ઘડીમાં માહીમ ખાતેની મહેમદુ ઉસ્તાની કગાળ કોઠરી મઠે 'મમચ'ની કર્યા કરવી પડે છે, જે માટે મને ઉમેદ છે કે તમે એમજીર બનશો નહીં પણ આ કોસ્તો ચોમેર જુદી જુદી દીશાએ બનતા બનાવો સાથ હળવે હળવે આગળ ચાલતો રહેવો હોવાથી અમુક તેના જુદા જુદા પાત્રો નજરે જોવા માટે અહીંથી તહીં અને તહીંથી અહીં આપણને ફેરા ખાધા વગર છુટકજ નથી વળી એ છુટા છુટા ભજવાતા સીનો કઈ કઈ જુદી જુદી તારીખે બન્યા બન્ય છે તે પણ તમેને ધ્યાનમાં રહેતુ હશે એવી મને આશા છે જુદે જુદે ઠેકાણે બનતા બનાવોની તારીખો સહેજ આગળ પાછળ થાય તો ગુચવાશો નહીં દાખલા તરીકે સુરનગર ખાતે નવાબ રસ્તમજગ બહાદુરનુ પુત્ર તા. ૧૨ મી માચ ૧૯૦૬ ની રાત્રે થયતુ આપણે જોયુ છે માહીમ ખાતે મહેમદુ મીયાની કોઠરીમાં આપડા ગોદરેઝ જસાવાળાપર ગુજરેલો સીતમ તા. ૨૦ મી માચ નીતેલો આપણે વાચ્યો છે આ તારીખો મહેરબાની કરીને યાદ રાખશો તો પાછળથી ગુચવાડો ઉભો થવાનો સંભવ નથી

હ્યો ત્યારે, ચાલો—વળી પાછા થોડા દીવસ આપણને પાછળ હટવું છે ઘણા દીવસ થયા આપણે આપણા જવાન દોસ્ત મી. એરચશાહ મચેરજી બહમનબહેરામ, બી એ એલ એચ બી ને એકલો છોડી આવ્યા છીએ—તેઓ નેડનામ નેકબખ્તની જગ પાછી ખબર લઇએ

૪ થી માર્ચની સહવારે આઠ વાગતે આ જવાન 'શેઠ્યા'ને હોરનબી રોડ ઉપરના એક ઘરમાં દાખલ થતા આપણે જોઇએ છીએ એરચશાહ ભાઇ આજે ફલાનલના ઇચેજી દુકા ડગલા પાટલુન તથા કરઝન હેટમાજ છે. તેવણના મ્હોડાપરના છાપપરથી દીસે છે કે 'ભાઇજી' કઈ ઘણાજ ખુશીબર્યા સ્વભાવમાં તો નથીજ તેઓ પોતાના કલખ—ફેન્ડ ડા. બહમનશાહ બાપુજી દુખાશને ત્યા મુલાકાતે આવી પુચ્યા છે

એરચ બહમનબહેરામ દેખાવમાં શોભઈતા, લગાર કાવલા પણ ઉચા હાડનો, સોહવામણા ચહેરાનો એક ૨૭ વર્ષનો ગમરૂ બર જવાન

હતો. હતો તે જળવાયેલો હતો—આમાન્ય ગીતે “એકામ-
 પ્લીક્ષ” હતો—અને ખાંડે વખત મળતાવડા સ્વભાવનો બનીને પોતાકા
 મીત્ર મડળમા માનીતો બનવાની તેનામા આવડ હતી પણ એક આ-
 મીને કીર્તીની યા અપકીર્તીની ટોચે ચઢાવી મેળવા માટે જે ચોકકસ
 પ્રકારની ઉચ્ચ મગજશક્તી અને ચઢ્યાલી મનની મજબુતીની
 જરૂર પડે છે, તે આ જવાન્યામા કોતાહ હતી તે કાંઈક નરમ
 પ્રકૃતિનો, નબળી દ્રઢતાનો ધન્યુધન્યુ જીવનો આમામી હતો ધડીમા કાંઈ
 કાંઈ સારી લાગણીથી યા કાંઈ રૂડી અસર તજે દોરવાઈજઈ ને ભલમણ-
 સાઈ, હિંદારતા અને મમતાના સદ્યુષ્ટા પ્રદરશીત કરી શકે—તો વળી
 ધડીમા કાંઈ જુરા લાગવગ તજે તેને એકલપેટો, જીંદી, આપમતલખ્યો
 બની જતા વીલબ લાગતો નહીં હતો. પોતાથી વધારે જોરાવર મનશક્તીના
 એકાદ મીત્રના વગવશીલાને આધીન થતા એરચને ઝાઝી મુશકેલીઓ
 લાગતીજ નહીં હતી

અને આવો તેનો દોસ્ત—રીઝસુફ અને બોમ્બો આજને કાલ તો
 એરચની કોરીનથીયન કલબનો તેનો ઇબ્ત મીત્ર ડા० બોમ્બ દુઆશ એમ
 આર સી પી, એમ આર સી એસ (લડન) ચઢ પડેલો હતો. આ
 જવાન સરજીબનનુ ખાનદાન કાંઈ ધણ ઉચ્ચ નહીં હતું—તેના બેહસ્તી
 પીતા બાપુજી દોતીવાળા તો અસલ હેફરાનાદમા દુઆશીનો ધધો કરતા
 હતા) પણ વીલાયત જઈને તખીખી ડીઝી લઈ અખ્યા પછી બમનશા
 બાઇએ લગરીક ટમ્બડી ઉચ્ચીજ રાખીને દમપર સુમારજી કામ રાખેલું
 હતું દોતીવાળા બોખર બદલીને નેણે પોતાની દુઆશ રાખી અને સીક
 દરાબાદ ખાતે સ્થેતી પોતાની એક પુરી બેહન પીરોજને સુબાઈ લાવી
 હોરનખી રોડ ઉપરના એક મકાનમા પહેલો માલ બાડે રાખી, ત્યાજ
 પોતાનો કનસલટીંગ રૂમ ઉઘાડી તે રહ્યો હતો

ડા० બોમ્બ દુઆશનો ચહેરો ખરેખરો ધણોજ ‘હેન્ડસમ’ હતો, એમા
 ફેર નહીં—પણ તેનું હૈયું, તેનું દીલ, તેનું બાતેનનું જીવર તેટલુંજ બદ-
 સરત કદરૂપ હતું એટલું, પ્લીઝ, પહેલેથીજ બણી લેશો મરનાર બાપુજી

પોતાના બે બચ્ચાઓ સાડં કાઢી વીસેક હજાર મુકી ગયલા તેજ-બાકી
 અરજીબન બોમની પોતાની પાસે તો બાધી મારે તોય પાચસો રૂપરડી
 નહીં નીકળે તેવો બધો મામલો હતો વીસ હજારનું થોડું ઘણું વ્યાજ
 આવે અને ઉચકી ચુચકી કોઈ ભુત્તા ચુકાનો માયાપ તેના કનસલટીંગ
 રૂમમા પુટી નીકળે તેપર હાથ ને કાજ તો બોમ અને તેની ૨૭ વર્ષની
 વધની નાની બહેન પીલાલુ દાર મદાર ગાકુ ગબડતુ જતુ હતુ

આટલા ‘સુકકા પત્તાવ’ છતાં ડાકટર સાહેબને જ્યારે જુવો ત્યારે
 તેણાણુ ટીપ-ટાપ સરસર કુપ રીતેજ દ્રેસ મળીને ફરતા હતા બોમ
 પોતાનો ઇંગ્લીશ પોશાક હમેશ લીય એન્ડ વેમોગની અથવા હોર કે યા
 એરકવીથ જેવી ઇંગ્રેજ દુકાનેજ કરાવતો-અને તેના ઉચા કઢાવર મીઠા
 સરોવર મરખા આજ ઉપર તેનો ફાકડો ઇંગ્રેજ દેસ તેને ઓરખી વધારે
 બેચાણુકારક બનાવતો હતો તેનો શેવ કરેલો સહેજ સામલો
 મુખડો, તેની મોટી ભરાવદાર મુઠ, કમાનદાર જડા લવા અને કાપી ભમ્બર
 આખોથી સામા માણસનું આ ‘હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ’” ગણે ચીત્ત
 હરી લેતો હતો

ડાં બોમ પોતાની બહેન પીલા સાથે હોરનખી રાડ ઉપર આવીને
 છેલ્લા બે ત્રણ મહીના થયાજ હરીકામ થયો હતો એટલી વારમા તેની
 “પ્રેક્ટીસ” મચે તે ક્યાવી ? રૂંકા કુઠા કોઈ આહક આવી ચઢે યા કોઇ
 ઝાળખીતો તખીખી મીત્ર તેને કનસલેટશનમા તેડે તો માડ માડ મહીને
 દાહડે પચાસ પોણેસો રૂપિયા ઉભા થાય એટલી નજીની આવક સાથ
 વીસ હજારનું તેટલું જ નજીવું વ્યાજ મળીને આ બે ભાઇ બહેનને ખરચ
 કેમ નીલતો હશે તે ધણાક તેમના ઓપખીતાઓને મનથી નવાઇની વાત
 હતી, કેમજે જ્યાર ત્યાર ડાં બોમ પોતાના ફાદાટ’પર પોતાની સરખે
 મરખા મીત્રોને બોલાવી તેમને યા નહીં તો કે વીહરકી સોડા પાનો-
 કેકસ, હેમ સેનડવીચીઝ, વગેરે ખવાડતો-શ્રીજ પાર્સીઓ ફરતો-અને જ્યારે
 જુવો ત્યારે દોરા ઢગડતા સ્ટાઇલીશ કપડામા અનરગ ને અતરમજ દગ્તો
 હતો મીસ પીરોગખી હમેશ ત્રીમ ત્રાકજ બનીને જાહેરમા દેખાવ દેતાં

હતા ! કેટલાક લોક એનો ખુશારો એમ કરતા કે ડાંગ બોમ દુબાસને હેદરાબાદના એક લક્ષ્મીપતી પારસી નવાબ સાથે ધણુ ધેરવટ જેવુ હોવાથી તે નવાબ દર મહીને આ જવાન સરજીવનને ગુપત્યુપ પૈસાની મદદ કરતા હતા બોમની બહેન પીલાએ તો ધણુ જણાવ્યોને કહ્યું હતું કે જ્યારે હશે ત્યારે બોમ હેદરાબાદના નવાબ રસતમજગનો જમઈ થશે—તથા રસતમજગેજ પોતાના ખરચે બોમને વેલ ત ડાકટરી પગીક્ષા પસાર કરવા મોકલેલો હતો, વગેરે

બોમ દુબાસની જાતી ચચસપ્તએ તેના કાકડા ઉચા પીઝતન જેવા હાડે, તેના અતીશય સોહવામણા મુખડાએ અને તેની સદાની કુનેહબરી ગજુત્રીબાઝ ખાસીહતે એ જવાન તબીબને તેની કુદરતી સપાટી કરતા કાષ્ટક વધારે ઉચા તબક્કા ઉપર લાવીને મેળયો હતો યારો, તમે ગમે તે કહો—પણ આ દુન્યામા એક માણસનું કદ અને તેનો કુદરતી દેખાવ તેની જીદગીની ફતેહ યા નીશકળનામા ધણેજ મોટો અને અગત્યનો ભાગ ભજવે છે ડીઝી લઇને વીલાયતથી પાછા ફરવા પછી તે જ્યારે સીકંદરાબાદ છોડીને મુબાઇમા જાહુક માટે ઠરીલામ થઈ રહ્યો ત્યારે ચોપાટીપર આવેલી કોરી-નથીએને કલબમા એરચ બહમનએહરામ સાથે તેન ઓળખ પડી. આ ચીકાસદાર સાકુ ખીલ્લુ સાથે ખાલી ઓલખપરથી બાડી દોસ્તી, અને બાડી દોસ્તીપરથી “તુ-તા”ના અગત વ્યવહાર પર આવી જતા બોમ જેવા એક બોલીદરાઝ, બોલકણુ માણસને કેટલી વાર લાગે ‘ માત્ર પદર દહાડામા એરચે આ બોમ દુબાસમા પોતા કરતા વધારે જોરેમદ ખવાસનો, વધારે તેજ મનશક્તીનો એક માણસ પીછાણી લીધો—અને તેઓને મીત્રાચારી બાઝવાને હજી તો મહીનો દહાડો થયો નહીં હશે તેટલામા તો એરચજીબા અવારનવાર કોઈ કોઈ દહાડે સાંજને છેડે બોમને ત્યાં ખીજ પાર્ટીમા જતા આવતાખી થયા હતા ! કાષ્ટખી ન સમજ પડે તો બોમની સાથે મસલત કીધેલી છેજ —કાષ્ટ પણ મુશકેલી ઉઘી થઈ તો બોમની સલાહ લેયા વગર એરચ રેહતો નહીં હતો બોમની ચતુરઈ અને તેની જોરાવર આદી સમજ માટે એરચને કઈ જોર ખતબાર હવે ખેતી અથવા

હતો. બોમની લેહરી ખુશમીનજી પણ “માસ્તર ફુલ” વખતે, કોઇપણ બાબદપર વજનદાર દલીલો અને પાકટ જ્ઞાનથી વાત કરી શકવાની તેની અજબ શક્તી, બીલીયડસ અને બ્રીજમા તેની અધ્યાત્મ કુશળતા—આ સર્વ એરચ જેવા એક લગાર કાંકણા માણસને તેની તરફ લોહ્યુબકની માફક ખેંચી રાખવાને પુરતું હતું એરચ ધણુ કરી મોટે ભાગે કલતમા બોમની સાથેજ બીલીયડ રમવાને—બ્રીજમા બોમનોજ પાર્ટનર થવાને—તત્પર રહેતો હતો અને વીચીત્ર તો એ હતું કે એરચ જ્યારેબી આ ખવડી ડાકટરનો ભાગ્યો થઇને બ્રીજ રમતો ત્યારે પાચ પછસા છતીનેજ ઉઠતો હતો !

દુકમા ડાં બોમ દુબાશ જોઇયે તે કરતા જરા વધારે હુશીયાર—વધારે ખબરદાર—વધારે પુર્વીષુ આદમી તેના મીત્રમડળમા થઈ પડયો હતો અમુક એક બે બાબદમા કોઈ માણસની કાબેવ્યત કે પુર્વીષુતા એ ધણી સારી ચીજ છે—પણ—પણ—જ્યારે એક સખસ બધીજ બાબદમા ધણેજ હુશીયાર હોય છે ત્યારે સોમાથી પચાણુ દાખલામા તે એક પહેલા નખરતો રકાલિનદસ હોય છે મજમા હસગો નહીં—પણ એ ખરીજ વાત છે !

અને પીરોજબાઈ માયનુ પોતાનું કેમ ‘ એ મીસીયાબા જગબગ ૨૭ વર્ષના થવા આવ્યા તોખી હજી કુમારા હતા—અને ખમનશાહ બાઇને ચોખ્ખા માથે પડેલા હતા । તેવજનો પોતીકા સાતેક હજારનો દ્રાલો હતો—પણ હજી તેવજનું “નસીબ ઉડ્યું” નહીં હતું ! અલખત તમને કહેવાની જરૂર તો નથીજ કે કહે સખ્ખર ઠેકાણે ‘સટલ’ થઈ જવાને મીસ પીલુમાયે કઇપણ કગવામા બાકી રાખ્યું નહીં હતું ! પણ હેરાબાદ જેવી જગ્યાએ ઠાગ કયાથી લાગે ?

સહેજ બહિઆળા રગની આ છોકરીનો પદમ મજેનો મનને ખુસ કરે તેવો હતો—અને તેણીનું સદા હસમુખ મોહકુ તથા લુલીની લુતરાઝ બોમના અનેક જવાન કુમાર મીત્રાને કોઈ કોઈ સાજે તેના ‘ફાટ’ પર ખેંચી લાવવામા એક મોટી મદદ કરતા થઈ પડતા હતા પણ આપણ

આજકાલના ચોટ્ટે ખુશાલ કુમારા સાહેબનદાએને તો તમે ઓળખો છો કેની ? સમકલા જેવા નખરાબાજ મીસ પીલામાય સાથ જરા સાંજને છેડે હસ્યા, બોલ્યા, ક્ષીજ રમ્યા, તેણીના હાથથી ખનાવેલી ચાહે પીને ખુશ ખુશ થયા—કે પછી પાછા અલ્લગના અલ્લગ ! કોઈનીથી ઉપર બરાબર ભાગ પાડવામાં પીરોળ બાનુ હજી તક ફાવ્યા નહીં હતા—જે કે બોમના કેટલાક સારા સારા દોસ્તો તેને ત્યાં અવારનવાર સાંજે આવતા ત્યારે મીસીનાબાબા બાલના પક્ષ કહાડીને, મોહડા પર રૂઝ લગાડીને, તથા બવા પર સ્ટેનસીલ કરીને નવા નવા ખ્સાઉએમાં સજ થવા પાછળ ત્રણ વાગતેથી પુશકળ ખતથી કાળજીભરી મહેનત લેતા હતા ! રે બાપુ ! એક કુમારી જ્યાંન ઓરત—અને તેથી કંઈ બહીજ ખુબસુરત નહીં લેખાય તવી, કંઈથી ચીચોડાના આકૃષ્ણ વગરની ઓરત—ની ઉમર ન્યારે ૨૭ ના આકાષપર આવીને ઉભી રહે છે ત્યારે તેણી કોઈમી ‘બીલ્લુ સપડાવવા’ની નેતરણુમાં પોતાનું લોહીનું પાણી કેમ કરે છે તે તમને ક્યા ખબર નથી ? એ ચીજ શું છે તે મીસ પીરોળ બાપુજી દુબાશનો જીવજ જાણુતો હતો !

*

*

*

ડા० બોમ દુબાશના હોરનથી રોડપરના રહેવાના માળના આગલા ઓરડાની બારીએ સહવારના ૯ વાગતે બે મીત્રો સામ સામી બેઠા બેઠા ક્યારના કાઈ અગતની ગુફનેગોમાં મશ્ગુલ હતા બોમની બેઠન પીલામાય તો પોતીકા બધજી તરફથી એક છુપી ઇસારત થતાજ એરચને “સાહેબજી” કરીને અદરના ઓરડામાં ચાલી ગયલી હતી એરચ ન્યારે એક ઉચી ખુરશી પર ગોઠવાયકો હતો ત્યારે તેનો દોસ્ત એક ઇઝીચેરપર લેટીને સીલીંગ ગમ જોતા જોતા એક સાથી હાવાના ચીટમાથી ધુમાડાના ઓટ્ટે ગોટા કાઢડતો હતો

“વીસ લાખના ધનના ઢગલા પર જઈને બેસવાનો સપનો જોતા એક માણસને હવે મહીને હાહરે પચોનેર રૂપરડીના પગારપર રહેવાનો ખ્યાલ કેવો લાગતો હોશે—જો વીચાર કર, બોમ !” એરચ ધુખરાયલુ ડાસુ કરીને બોલ્યો “હું બાર્ડ કે તુને મારી લાગણીનો ખ્યાલ આવતો તો હોશે—”

બોમ દુબારે પોતાના મ્હો માહેલી સનગાવની મીંગા ડાહડીને તેને
વણાજ પ્યાનથી નેવા માડી તેની મુઝ ઉપર એક ગતના તીર-કારમ્યા
રમુજનુ ઝીણુ હમ્પુ પડરાયનુ હતુ

કેમ જાણ્યુ કે આપ પચોતર ડીયાનો માસીક પોમ્ટ અનવન્મમી
એક મપનો નથી એરય ' તે પાકો ધુમાડના ગોટે ગોગા ડહાડના
એલ્યો, 'તુને હમણા હમણા જગ મપનાઓ વધારે ઉપગમાપરી અવગ

એરયે મ્હો કચવાવ્યુ

તુ ગમે તેમ હમ-પણુ મારો કામ ભેજનો એવા કાટન કે -
એક વખત તેને મેનામાયી બોન ડાહડ્યો તો પાકો મગનામી તે ડગ
વનો નથી'

"મરી જાય તો એક કોમ કાહથી ફેરવે?—પણુ એ મરી જાય તે
અગાઉ જીવતા જીવત તો ફેરવી શકશે ખરો!"

"એટલે?—જગ બગમર વાન ડગની તો બોમ! એમ મોડ કયા
કરવાનો હોય તો હુ ચાલી જાઉ—"

"હુ એમ કહેવા માગુછ કે તુને વાગમામાયી જખડતો ડગી નાખ
વાની તારો ધાખરો તાખ લજ્જામ હાકે-પણુ આપને તે! તેમ ડગના
ફેરથુ તાહરે ફેની? ફીકગ, તુ કહેછ તેમ તીમ લાખના 'વનના' હગવા
પરથી મામીક પચોતર ડપડીપર ગમડી પડનાનો હાય તુગત આપના
તીચાર નથી--

"તારો ને મારો તો નથીજ તો! પણુ 'વનજીસાહ કાકાનો તા એવા
તીચાર બગેલોજ છે--"

"વનજીસાહ કાકા બી ખેડાડ તેવણુના તીચાર માથ આપુને થવ
ફેવુ' ડઈ નથી"

'ધુ આર ટોડીગ રોડ, બોમ' હુ તારી સજ્જા નાગવા આયાછ
તાહરે તુ તારીજ લાહેરી ચવાવ્યા ડરેછ! એરી તારો માહેલી રમુજ
'એપ્રીશીયેટ, કરવાના હમણા હુ 'મુડ'મા નથી!"

(બુવો સદે ૧૨૮)

“એટલે ?—જરા બરાબર વાત કરતી તો, બોમ ? એમ ‘રમોક’ કર્યા કરવાનો હોય તો હું ચાલી જાઉં—”

“હું એમ કહેવા માગુ છ કે તુને વારસામાંથી રખડતો કરી નાખવાની તારો ધાખરો લાખ લાખાસ હાકે-પણુ આપરે તેને તેમ કરવા દેછથુ તારે કેની ? દીકરા, તુ કહેછ તેમ વીસ લાખના ધનના ઢગલાપરથી મામીક પચોતેર રૂપરડીપર ગમડી પડવાનો હાલ તુરત આપરો વીચાર નથી—”

“તારો ને મારો તો નથીજ તો ? પણુ ધનજીશાહ કાકાનો તો એવો વીચાર બરેલોજ છે—”

“ધનજીશાહ કાકા બી જોડ, તેનથુના વીચાર સાથ આપુને લેતુ દેતુ કંઈ નથી ”

(4-1147)

બોમ પુરશીપરથી ઉડીને હવ ઉભા થયો અને પાટલુનના ખીસા-
ઓમા બેઉ હાથો ખોસી ઓરડામા આમ તેમ ચાલવા માડ્યું

“જો એરચ !” તે હવે કાષ્ઠક ગભીરાઈથી બોલ્યો, “તુ જાણેછ કે
મને ખીજા ઉલ્લુઓની માફક ખાલી મ્હોડાનો ચીખાટ કરતા આવડતો
નથી તુ જાણેછ કેની કે ખોટી ખુશામન્ની મને બચીજ છીટ છે ?—”

“વેલ-યસ-તેથી શુ ?”

“તુ એટલુ તો કમુલ કરેછ કેની કે જાહરે હુ એક આદમીને વાસ્તે
મારૂં મત બાધુછ તાહરે તે આદમી ગમે તેવો બધો ધનેતર ખી હોમ
તોખી તેના મોહનાપગ તડ ને ફડ તે મત કેહી દેઉછ—”

“હા-હુ તે જાણુછ-પણુ તેથી તુ કહેવા શુ માગેછ ?”

“એટલુજ કે તારે વાસ્તે મને જરા ખી ઉચુ મત નથી ! તુ એક
પેહલા નબળો હીચકરો બાપલો છે—ને તુને તારો કકો જે સળ
કરવા માગેછ તેને તારા જેવો એક ધુજરો ગધેરો ઇચે યચ લાયક છે !”

એરચ આસ્તે રહીને પુરશીપરથી ઉઘ્યો અને પોતાની કરઝન હેટ
તથા લાકડી ટેમ્પલપરથી ઉચકી,

“થેકયુ ! તારા એ મત માટે મહેંગ્યાની થઈ—” તેણે પુશકળ
ગલરાટથી બારણા તરફ ચાલવા માડ્યું

“કમ હીયર એરચ—ડોન્ટ ખી એન આસ ! આવ, અહીં
પાછો બેસ !”

ડો બોમ દુબાસનો આ છેલ્લો કુકમ તેના રાખેતાના અવાજ
કરતા કાષ્ઠક વધારે મજબુત અને વધારે કરડા સાદમા હતો એક પળ
એરચ બારણા આગળ અચાજી ઉભો અને કમ્મરે હાથ દબને કકડાવેલા
ડોળા સાથ ટટજુબાર ઉભેલા પોતાના જાલમ રશીક ગમ જોયુ ખીજા
સેક કે કુમલાવેલા મ્હો સાથ પાછો ઓરડામા આવીને તેણે પોતાની હેટ

તથા લાડડી બાળુના હેટરે-ડપર પટકી અને સોફા પર ધબ ડરતો કે બેસી ગયો,

“ઝેરચ-માઇ બોય-એમ બાવાજીના બુચાની માફક રૂસઇ જવાનો આય વખત નથી તુ તારી મુશકેલીમા મારી સલાહ ને મદદ માગવા આયોજ—તો બે ચીજ તુને યાદ રાખવી જોઇએ એક એ કે મારી તરફથી તુને તાડપર ચઢાવનારા લાશણોની તારે વકી રાખવાની નથી—અને બીજી તો એ કે હુ જેમ કહુ તેમ ડરવાને તારે મને ગભીર પ્રેમીસ આપવાનુ છે !”

મીં ઝેરચશાહ બહમન બહેરામ આ ઘડીએ ખુબ રોહસામાજ હતો ! તેવણે ડાં બોમના આ છેલ્લા બોલવાનો કળો જવાબ વાળવા વગર ડાં ફેરવેલુ રાખીને બારીની બાહર બેઠાજ કયું

‘હુઝ હીયર, ઝેરચ—” બોમે પાછુ ચલાવ્યુ, “મારી ગમ જો ! ડાનટ બી સીક્લી ! આય તારા કાકાનો નવા ધખારો તુને જરાક થોડોક વખત અગવડમા નાખશે-પણ જરાક સહેજ સીફન અને સફઈથી તુ તારો દાવ રમશે તો બુધો જખ મારેછ—”

‘તુ મારી પામ કગવવા શુ માગેછ તે બોલ-બાલી બેજી ના ખાયા કર, બોમ !”

‘ચીકલીસ ના થઈ જા ! ઝેરચ-મારી સલાહ તો તુને એ છે કે એ ધરડા ધુવડને હવે આપણે ગમાડી લેવો જોઇએ દીઠરા, માફ માને તો તુ હવે એકદમ બસ સુધરી જઈને માધુ બની જા !”

“વાટ હુ યુ મીન ?”

તારો આય ઇચ્છીસ ડેસ તરત વેળા કમટમા ઉચો કર સાદો બધ કાલગનો મુતરાઉ છીંટનો પારસી કાટ પાટલુન અને પાધરી પહેડ, ને-ને-એક લાહુતી વીડટોરયા હાકવા માટેનુ લાઇમનમ પોલીમ કમીશનર પાસ માગ—’

ઝેરચના અત્યાર સુધીના સીરીઆહિસ થોઅરા પર કામક રમુજનુ હસવુ હવ પઠરાયુ પણ બોમ દુઆશનુ મ્હોડુ તદનજ ગભીર હતુ

“તુ એમ ધારેછ કે હું મશકરી કરેછ, એરચ ?”

‘તો શુ તુ એમ ધારેછ કે તુ મીરીઅમ છે ?’

“ઓહ કેસ—હ તદન સીરીઅમ છેઉ ! હું કેહુછ તે સમજેછ કેની ? તુ તારી બધી પહેરવા ઓધવાની—રહેવા ફરવાની—ખાવા પીવાની—રીત-ભાત બદલી નાખ તારા કાકાને જાણવા દે કે તારીપર વીતેલા આય સીતમથી તુ તદનજ હવે બદલાઈ ગીયોછ ! ને ધગકાને ઇમપ્રેસ કરવા તુ બાકુતી વીકટોરીયા હાકવાનો ધર્મ થોડો વખત અખત્યાર કર !”

‘વોટ નોનસન્સ !’

“એ નોનસન્સ ને હીરજ જોનસન્સ હું કદા મમજતો નથી ! હું કેહુછ તેમ કરવું હોય તો કર-નહી તો આય સીધો રસ્તો !”

“હવે જરા સીધી સીવી વાત કરતી તો ! એમ શુ આજે મારૂ પાક્યા કરેછ ?”

“તુ ધારેછ કે હું હકામા એમ બોલુછ—પણ, ટેક માર્શ વર્ડ ફોર ઇટ, એરચ—હું તદન ગભીરાઈથી એ સલાહ આપુછ—”

“શુ ?—તુ અરેઅર એમ મીન કરેછ કે હું એક બાકુતી વીકટોરિયા-વાળો થાઉં !”

‘ઇટ ઇઝ એકએકટલી વોટ આર્મ મીન !’

“વાહ !—”

“એ વા ને ફા બધું છોડી દેઓ, મીં એરચશાહ બહમન બહેરામ તમુને બે ચીજ યાદ રાખવાની છે એક એ કે આય રોજના ત્રણ ત્રણ વીહીસ્ટ્રીના પેગો અને અકવાડયાના બબે કલખના ડીનરો થોડો વખત હવે મુલતવી રાખવા વગર તમુને ખીજે છુટકોજ નથી પચોતેર રૂપરડીની કમાણીવાળા માણસના દીવ્રમા હેસી રૂપીયાનો સુટ અને પગમા સોલ રૂપીયાના જુટ બણા ઇડીયોટીક લાગેછ, ખરૂ કેની ?”

“ઉ—યસ—ગેઝ ઓન !—”

‘તુ ખી એ, એલ એલ ખી થઈ મુવોછ, પણ તારામા “પુશ” કે “ગો” જેવી ચીજ નથી—એટલે જો પોલીસ ફોરટમા પ્રેક્ટીસ કરવાના

કાકા મારવા જરો તો મહીને દહાડે પચીસ રૂપીયા તુ કમાવાનો નથી—”

“ઉ—પકડી ? ખીજી કાઈ વધારે ગાળ દેવીજ કે ?”

“છેડા ના, દીકરી ! જે ખરૂં હોય તે બોલાય ! તુને જે તારા આય ચકડોળ બુધ્ધા સાથે કાડસ બગબર રમવાજ હોય તો તેવજીને થોડો વખત એવો ખ્યાલ આપી દે કે તુ તદ્દન હવે સુધરી ગીયોજ તારી જીદગીનું પાનુજ તે ફેરવી નાખ્યુજ, તારો લખનુટ ખગ્ગ તે બધ કીધોજ, તે હવે ધીચવાનું છોરી દીધુજ ને—ટુંકમા—તુ હવે વધુ વાર એક વેગેબોન્ડ લોકર નથી, પણ એક રીયલ જેન્ટલમેન છે ! એક સ્કાઉન-ફલ તરીકે તુને ધનજીશાહ કાકાનો વારસ થવાનો એક દોહડીયા ભારખી માન્સ નથી ”

એરચ પાછો હમ્વા પડ્યો—

“યુ હેવ એ વનડરફુલ ડેન્ડ ચીક, બોમ—આઈ જોવ !” તેણે કહ્યું

“મારી મતલબ તુ સમજેજ કેની ? આપુને આપણા ગર્ડસ ઘણીજ સફાઈથી ને ચાવાડીથી રમવા જોઈશે—નહી તો ગટાનું કટેસર થશ એક ગમથી ધાખરો તારી સુધરેલા ચાલચલણથી અનર્ધ જન્ય ને ખીજી ગમથી ગામમા તેનું નાક કપાઈ જાય તોજ કાઈ પત્તો લાગશે—”

“ને તેવજીનું નાક કાપી નાખવાનો તુરકો શુ છે, બા !”

“ખાનખહાદુર ધનજીશાહ બહમન બહેરામ જેવા લક્ષાપતી મોટા માણસનો એક પુરો ગ્રાડયુએટ એલ એલ ખી બત્રીજી ભાડુની વીક્ટોરયા હાકે તે—”

“ઓ હેગ ચેર વીક્ટોરયા ! તુ શુ એમ ધારેજ કે હુ કોઈ દાહરેખી તારી આવી ‘પ્રીપોસ્ટરમ’ સલાહ પ્રમાણે ચાલશ ?”

“જાખ મારીને ચાલશો, મીં બહમન બહેરામ ! ખીજી રસ્તોજ નથી ! જે ઘરડાને તેમ હાથમા નહી રાખશો તો કોઈ ખીજી વચમા ધુસી જઇને તેવજીને હાથમા લેશે ?”

“ખીજી કોઈ હાથમા લેશે ?—વોટ એન અર્થ આર યુ દાઇવીંગ એટ !”

‘કાકાજીપર ખુબ ચોપથી નજર ગાખી મુકવાની જે-એરચજીખા-
નહીં તો કદાચ હાથ ધસ્તા રેહી જશો !’

“તુ શુ બકેછ, બોમ ૨-જરા ખુલ્લુ સમજ પડે તેમ કાચ નથી
બોલતો ?”

“વીહીસ્ત્રીના ઓટારા પીયા કરવાથી અને સેનસેરાનલ ફ્રેચ નોવેલો
વાખ્યા કરવાથી તારૂ મગજ એટલુ સુન મારી ગયેલુ છે, કે આટલી
સાદી બાબદખી તારા ભેજમા ઊતરી શકતી નથી એરચ-તારા કાકો
તુને તારી હકદાર ગણુત્રીઓમા ઉલ્લેખ આપી દે નેની તુને મલાળ
રાખવાની છે !”

“પણ ઉલ્લેખ આપે એટલે શુ ?”

“વેલ-યુ સી-ગ્રહરે એક કુમારો કે ગાયલો બગડો ડાકરો પોતાના
વારેસની સાથે છીટા જખટરા કહાડીને મારામારી કરવા માટે ત્યારે જાણુવુ
કે તેની આગરી ચરકી છે ઈસ એ બેડ સાધન-માઇ ડીયર બોમ !-ઇસ
એ બેડ સાધન ! તારો ખુબો સા પાછો પગણી બગણી ગીયો તો તારા
રૂવાન રખડી રહ્યા !”

“કાકાજી હવે પરણે !-હે-હે-હે ! લગભગ પચાવન વરસના
તો થયા—”

“ડાન્ટ ટોક લાઇક એ કુલ ! પચાવન મુકીને પચોતેગનાખી કાચ
નહીં હોય ? એવણુના વીસ લાખપર વીસ વીસ વગસની તુ કહે તેવી ને
માગે તેટલી મુખધની ખુદીઓ આજે જીપલા મારે કઈ સુજમા રોજ
બોલતો ના ! ધાખરાના ભેજમા જરા વાહર આવવુ જોઇએ ! એને
એમ એમ ધખારો જો આયો કે તુને ખરતો કાધા પછી તે તદન એખયો
પડી ગીયોછ તો પછી કુદરતી રીતે એના વિચારો કાઈ મુખદુ ખની સોખ
તણુ લાવવા પછવાડેજ દોડશે ટેક કેર !—મારી તુને મજાણુત ભલામણ
છે કે એ ડોખાની ઉપર મજાણુત ડોળો રાખી મુકજે”

એરચના હોઠોપર અત્યાર સુધી બેઠેલુ અર્ધ ટકોર-અર્ધ તીરકારનુ

હરણુ હવે હવામા ઉડી ગયું ! તેનો ચેહરો બોમ દુઆશના આ છેલ્લા ઘડાકાથી દેખાઈતો કરમાઈ ગયો હતો

“અરે પણ કાકાએ મને પોતાને તાહ જતો આવતો મદતર બધ કાધો એવણુની-એવણુપર ડોરો રાખી મુકવાનું બની બી કેમ શરો ?”

ડાઁ બોમ દુઆશે પોતાના મ્હે માહેલુ શીગારનું ખવાન થના આવેલુ હુકુ બારીની બાહર ફેકી દીધું —

“એ ડોહાના યેરનો સુધારો ચાલુ આપરે લઈ શરો એવી કઈ હીકમત લગાવવાનું આપર કામ છે એ તાગ ધનજી ડાકાના ખટલા સાથ કોઈ પ્રકારનો છુપો સમવ સાધી તાહની ખખર રાખતા રેહવાની જરૂર છે-દીકરા ડાકાનો કોઈ અગત વીસવાસુ નોકર છે કે ?”

“હા-એવણુનો-ખાસ પરમનમ ચાલુ છે જીવણુ નામનો ધરડો લાલ્યો છે-ધણુ વરસનું જીનું માણુમ છે પણ બોમ, ધનજીશાહ કાકા કોઈ દાહરે બી પોતાની ખાનગી વાતો નોકર આદમીઓ આગળ કરતા નથી”

“ચીંતા નહી એ જાતના ચાલુ લોઘાને કાનામારી કરીને પોતી ! શેકની ફરેક ખમરઅતર રાખવાની ઘણી આદત હોય છે આય જીવણુને હાથમા લેવાની જરૂર છે”

“પણ તે વણો વીસવાસુ ને પ્રમાણીક માણુસ છે”

‘ઉ-હોશો ! એ પ્રમાણીકપણાના ભડાગ ઉપર કાઈ નાહડ તે કઈ ચલકની ચાહ ચાદની એજમતી વસર અરમાનીછ ક ?”

‘શુ-લાય ? નહી, તેના કઈ મોકા મને મળ્યો નથી’

“તાહરે, ગધેરા, એ જીવણુને વાન્ને નુ કઈ જાણુતો નથી રોખઈ વાલપોલ કહી ગયોછ કે ફરેક આદમીની કીમત હોયછ તારા પ્રમાણીક મીઁ જીવણુભાઈની કીમત યુ છે તે આપરે ગાધી ગાહડગુ !”

એરચ ઉડીને ઉભો થયો અને બોમનો એક હાથ પોતાના હાથમા લીધો

“જોમ-તારીપર હવે મારો બધો આધર છે દેસ્ત, તુ જો મને મદદ નહીં કરશે તો હું રખડી મુવો એમજ સમજા’ તારી સલાહ વગર હું એક ડગલુ ખી ચાલી શકવાનો નથી-હું ધ્રુવજી ક તારા જેવું ‘શાર્પ’ બેજી મારામા હોતે !”

“હટ ! ખીજ સાધારણ માણસો અને માગમા તફાવત માત્ર એટલોજ છે કે ખીજ આસામીઓ આવ દુનયામા પોતાની આખ બેદર-કારીથી અરધી બધ રાખીને ફરતા ફરેછ-ગઢરે ! બક ડોળા પોતપરાક ખુલ્લા રાખીને ફરેછ ! એરચ, હું એક ઘણીજ મરમ મુનમાથી તાલીમ લઇને દુનયામા બાહેર પડયોછ-ને તેથીજ આજે જીદગીની ધકકા ધકકીમા ફાપી જાઉછ !”

“કેઈ રકુલ ?”

“ગરીબાઈની ! એ કેળવણીથી એક આદમીની બુધ્ધી કેળવી તીક્ષ્ણ બનેછ તે તુ શું સમજેછ ! ખીચારા માગ બેદસ્તી બાવા હેદરાબાદ મા દુબાશીના ધધામા ફલદેસરી ઝરીને મરી ગીયા-પણ મને દુનયાદારીની હાડમારીનું ‘એડ્યુકેશન’ આપતા ગીયા ! સારે નસીબે બાવાજીને સીડદરા-બાદ નવાખ રસ્તમજગ સાથ ધણીજ ધાડી દોસ્તી હતી એ નવાખને કંઈ અજાણ્ય મારીપર દીલ લાગી ગીયુ ને મને તેવણેજ વલાત પોતાને પછસે શીખવા મોકલ્યો હું ડીઝી લઇ આવ્યોછ-ને-ને-વેલ-ઓલડ ચેપ ! હવે હું મારા ચાન્સને સારૂ ખોટી છેઉ !”

‘કીયો ચાન્સ-જોમ ?’

“ઓહ-એક માણસ જેને ફક્ત ખોટી ચતા આવડતુ હોય તેને સારૂ કોઇખી ચાન્સ ‘ઇમ્પોસીબલ’ નથી ! એ નવાખ પાસે નાખી દેતા સીતેરથી હેંસી લાખ રૂપીયા હોશે !-હી ઇઝ ઓપુલી સ્ટીટ બોન મી, યુ નો !”

“ઓહો !”

“ને-છે તે-એને કોઈ છોકરા નથી, ફક્ત એક પુરી છોકરી છે-”

“કુમારી !”

“હ હા-કુમારી”

“ઓઠુલી સ્વીટ ઓન યુ !”

“નહી—નોટ એક્ઝેક્ટલી ! પણ તેનો કંઈ મને સુઝે નથી બેગ ઓના સ્વીટનેસ યા નોન્-સ્વીટનેસમા હું માનતોજ નથી, એરય ! ફરેક ચીજ આપણા પોતાપર—એટલે મરદાનતીપર—આધાર રાખેછ હું પરમ દહાડે હેદરાનાદ નવાખના ‘ગેસ્ટ’ તરીકે જાઉંછ પીલા અહીંજ રહેવાની છે”

“ને-ઓમ-તુ મને પડતો નહી મુકશે ! તારીપર ભરેગો રાખુ કે !”

“એરય બહમન બહેરામ ! જાહ સુધી તુને ૨૦ લાખના દલાનો વારસ થવાનો ઝાખામા ઝાખો ચાન્મ હાશે તાહસુધી હું તુને પગે મુક એ વાત બનવાબેગજ નથી !”

અં બોમ દુઆશની આખોમા એડ નીચીત્ર ચમકાટ આપી રહ્યા હતા એરય તો ડવાઈને તેનું કોહુજ બોપગ લાગ્યો

“સત્યાનાશ ગીયા !” તેણે ફફડીને જ્યુ, “તુ, કવા બરવસતર દીલનો માણુસ છે ! બોમ, તાગ મનની હલકી મડસદ છુપારીને જરા ગોલ ગોલ બાશામા તો બોલ—”

“નોનસન્મ ! ગોલ ગોલ ભાશા એ હીયકાગ હેમકાનુ એડ ધીકકાર બેગ છુક્ટુ હથીયાર છે ! મીઠા મીઠા મોલોયી આય દુન્યામા આગળ કદી વધાતુ નથી હું એડ હીપોકીટ હબગ નથી એરય સાબળ, હું તુને તારા કાકાનો દલ્લો મેળવી આપનાના ડામમા મદદ કરશ—પણુ તેમ તેના બદલામા તુને મારી માગેલી કીમત આપવી પડશે તે કીમતનુ દામ વખત આવશે તાહરે હું તુને કહેવશ તેજા મમ મુગો મુગો હું કહું તેમ કર ! ભાડુની વીકેટગ્યા હાડવાનો ખ્યાલ નહીજ ગમતો હાય તો એટલીરટ સાદા માદા કપડા પહેડીને એકાદ રડુલમા ડીચર તર્ગીકે ૬૦-૭૦ રૂપીયાની ચાકરીએ ઇસકી જા—ને તારા ડાકાને જાણુવા દે કે તુ હવે બદલઈ ગયેલો માણુસ છે પછી બાકીનુ મારીપર છોડ ચાલ ગુડ બાઈ—

હવે અહીંથી કહ્યું. 'અસ્તો હુ નાદયો નથી —ને પીતા નામનાને વડે
જીવ જીવતી નાખતી હોશે."

પ્રકરણ ૧૩ સુ

વક્રાપન જકડા

નવાળ ફૂલમજાગ બાહ્યદુરના ખવડામાર મવના મગનાની ચાલે નના
પર મોટાનું હોર્ન જોરમા ધ્રુવાયુ એટલે મગને તોલર માણુનાએ તપયુ ક
છોટી પાઈ માહેબ દીનબાઈ પાછા ફર્યા હતા મને માગ્યાએક વાચ્યા
હશે દગવાળપગના પગેશી ભૈયાએ જટ કમપાઉડન મોટું નાખડી
બારણ ઉધાડયુ—અને દીનુની દુ સીટન ઘર અદર પોર્ટીનામા દાખલ થઈ

મુઝનગરની મીટ્ટી મોટર—મજલથી જ્યાં દીનુ પોતાને મગન ૧૨
મી માગ્યે પાછી ફરી ત્યાર તેણીના વટમદાર વદગ ઉપર મનોપ આ
સુખનો પડછાયો ઝાઝ અજમ જંમ સાથ ધ્રુવી તીકળયો હતો જે
અભાગના પોતીકા પીત્રાઈને તણી જીવમ આના ચાલતી હતી તેની સાથ
અને પોને મુલાકાત કરી આવી—ને મેહજગાર મદર આપી રાકી—ને
વાહલા જહાગીરની ગરન આસપાસ પોતાના હાથા વીટાની તેના કાનમા
હીમત, પ્યાર અને દીવામાના સખુનો વેડાને પોને શકતીવાન થઈ—એ
ખ્યાલથી દીનુનું નાજુક જીવર હમણા અદરખાને મલક મલક હતું
હતું પોતાના પીતા વા ધ્રુવજીની અવનસ એક નાદમી ગયલા બલવા
સાથ આમ પોને છુપાછુપ વ્યહવાગ ગાખ્યો એ અવળતા ન્યાતી નજરે
જોતા એક ખોટું કામ તેણીએ કયુ હતું અમ દીનુ સમજતી હતી પણ
તેણીનું અતકરણ તેણીને સધ્યારે ફેન હતું ક ખુદાની નજરમા તેણીએ
બરેલુ પગલુ વાળખી અને નેકજ હતું ચામેરની આકૃતથી નાહક કચડામ
જતા એક ખરેખ ખીનગુનેદમાર પોતીકા પીત્રાઈ અને પોતીકા આશકની
પુઠે આવી તેની બચકર જીવ સટાસટ મુસીબતમા ખડી ઉભી રેહવાની

તેણીની પત્ની ફરજ જ હતી—અને તે ફરજ કુલે જગતની દરવાર કરવા વગર તેણી આજે બળવીને પાછી ફરી હતી એ સીયારે દીનુનો મુખડો હમણા ખીલી રહેલો હતો.

અરે અફસોસ ! તે ભલી છોકરીને સ્વપને પણ કયાથી બમાગત આ ધડીએ થઈ શકે કે પોતાને માથે ઘેરાયલુ ગમી અને ગળખનુ કેલુ એક હૈયતનાક વાદલ તેણી પોતીકી સાથે સુરનગરથી ખેચતી લાવી હતી ' ઉદાસી ખેચેની કે દલગીરીનો એક આખામા આખો બી વીચાર કરવાની જગ્યા જ કયા હતી ? કાઈ વીચીત્ર હરખ અને ઉલટને મારે તેણીની કોમળ છાતી હમણા ધડકતી હતી—અને જહાગીરના પ્યાગ ગળ્દો તેણીના કાનમા એક મધુર મ્યુઝીકની માફક ગણગણ્યા કરતા હતા.

મનની આવી હાલતમા પોતે જો કોઈથી ધગના માણસોને દેખાવ દીધા વગર ગુપચુપ અંદર મકાનમા સટખી જઈ શકી હોતે તો દીનુને વધારે ગમતે ! પણ તેમ તો કયાથીજ અને !

જેવી દીનુ મોટરમાથી ઉતરી અગાસીની મીડીપર ચઢી કે ધરનો વૃષ્ઠ કા ભારી—નવાળા માહેમનો 'મેજર ડેમો'—મોહસીનઉદ્દીન સામે આવી ઉભો.

“મલામ—માઈ’—આપ એખલા બાબ્યા ?”

દીનુએ લગાવ ચકીત થઈ પોતાના પીતાના આ પુરાણા વીશ્વારુ કારભારી ગમ નેચુ.

“એખના આયા ? એટલે !—એખલી નહી આઉ તો, મોહસીન, વરી સાથે કોણુને લાઉ ?”

મોહસીનઉદ્દીનનો ચેહરો દેખાઈની રીતે ગુચવણથી સેહજ કરમાયો—

“નાજી—હુ—હુ બાણુ કે ગેરજી બી તમારી સાથે પાછા ફરજો.”

“શેરજી—કોણુ પપા ?”

“જી હા—મોટા ગેઠ તમને નહી મલ્યા ?”

“મોટા ગેઠ ! મને મલે—મ આજે ટઈ ભાગ બાગ પીધીજ કે ? પપા મને ગાહથી મળતા’તા ?”

‘નવાળ સાહેબ અહીં આને માગે આવી ગયા, બાઈ—ને હું જાણું—’

“પપા અહીં આવી ગયા ‘ એ શું બકેછે ?”

“ઓ તારે તેવણુ નમુને મલ્યા નહીં કે —છ તમે અહીંથી છ વાગે ગયા કે પછી વીસેક મીનીટમા નવાળ સાહેબ અચ્ચુચ અહીં આવી લાગ્યા !”

“બરેબર — પછી !”

“આવનાને નાગ તમાર માટે પુત્ર્યુ—માલ એમે મારમને જલ્દી કે તમે મોટરમા બાહેર ગયા છો ક્યા ગયા છો નં કાંઈ કહી નથી ગયા, ત્યારે હુજુર જરા બકા દેખાયા ને પછી માળપર મુનામાલજી આગળ ઝડપમા ગયા—”

‘ઓ વાવ મર’ એવણુ એમ અચ્ચુચ પાછા આવીને ઉભા રહેશે એમ આપન શું જાણ્યો ? પછી, મોલમીન, પછી !”

“પીછે બાઇજી—પાય દશ મીનીટમા નવાળ સાહેબ પાછા નીચે ઉતરી આવ્યા ને વઝીગંગને તુરત પોતાની મોટર હાઝીર કરવા ફર માવ્યુ સરદાર બહુજ ઉરમગલા ને નાગઝ થયલા દામતા હતો—”

“ઓ માયરે’ પણ પછી સધાવ્યા કે ‘—કાહ ગીયા તે નહીં જહી ગીયા —’”

“છ—અમને તો નહીં કેહવું—પણ વઝીગને મોટરમા બેસતા મોટેથી સાહેબે હોકમ આપ્યો તે મે બરાબર સાંભળ્યા—”

‘શું —કાહ—?’

“સુરનગર એકદમ હાકવા કહ્યું, બાઈ’

“સુરનગર ! !”

દીનુના મહોડાપરના લોહીનુ ટીપે ટીપુ ઉડી ગયુ સુરનગર નવાબે હાકવા કહ્યું ! ઓ પપાએ કેમ જાણ્યુ કે નેણી સુરનગર ગયલી હતી ? યા ખુદા—શું કોઇથી સુરતે તેવણે બધી વાત જાણી હશે ? પોતાના પાછ પીતાનો દાદાબળયો સ્વભાવ દીનુને બરાબર માલમ હતો તે છાકરીના

મદનમા જાણે એક લખલખ ભરાઈ આવ્યું તેણી સુરનગર એડલી જઈ
આવી હતી તે તેણીએ કોઈ—કોઈને જણાવ્યું નહીં હતું—તે પછી
નવાળ રૂતમજગ તેણીની પુઠે ત્યાં દોડ્યા તેનો ભેદ શું ? એ ખબર
એવણને મળી જ કેમ ? એક ગુસ્સાવાળો પેદર હવે તેણીની આવી ચાલ
માટે તેણી સાથે કેમ ચીથરા ફાડશે તે ખ્યાલથી દીનુ ગડવા જેવી બની
ગઈ ! અને અડધા કલાક પછી તેણીની પાછળ તેવણ સુરનગર ગયા તે
શું તેવણે છુપાઈને દીનુની જહાગીર માથની મુલાકાત બધી જોઈ હશે ?
દીનુનું ભેજુ હમણાં તરેહવાર બયડર વીચારેથી ધ્રુમવા માડતું હતું

મોહશીનહિદીતને કાંઈ બી વધુ કહેવા વગર તેણી બંધે ફાંચે કુદતી
માળપર અને ધમારાબધ સુનામાઈ પુછના ઓગડામા ધ્રુમી—

“સુનાપુછી ! પપા આની ગીયા !—”

“હા—તું આટલી મોડે વેગ માહેર એખલી રખડ્યા કરેજી નથી બણ,
કુહરયા, દીનુ તું કાલ જોઈતી !”

“દીનુ ગડમમ જેવી બની ગઈ હતી તેણી ધપ કરતી કે એક
સોફાપર ધસડાઈ બેઠી અને આખ નુછવા લાગી

“ઓ વાય ફાહડાબગી એમા રરેજી શાની ‘ તું છે જે ’ તું વરી
બાહર જતી આવતી નથી કે ? ભપજી એટલુજ ચીગડાયા કે તું કાલ
જોઈતી તે જગ કાંઈને કેહતી બી નહીં જોઈ—ને માથે ઇસમાયલ જોફરને
કાય નહીં લેઈ જોઈ—”

“પણ પુછ એવણ આવવાના છે એમ કોઈને આપુને લખ્યું
કાય નહીં ?—”

“કોણ જાણે ! એવા કાંઈ ખાઉ કરકુ જેના મારા ઓગડામા ધસી
આયા કે મુનુ કાંઈ બગાળ પુછવાનું બી નહીં યાદ રહે !”

“પણ પાત્ર આજે આવશે કેની !”

“કેહુછની કે બરીયો કાંઈ જીવ ઠેગીને વાત કરવાનો વખતજ નહીં
મર્યો ! આજ ધબર ધબર કરતા આયા ને કાંઈ બબર ફૂર કરતા પાચ
મીનીટમા નો પાછા ઉતરી ગીયા એવણને આવકાર આપવા તું હાજર

નહીં ઉતી કેની—તેથી ભાઇની ઠાઠ ખગી ગેયલી ચાવ દીકરા—હવે જરા કપરા બદલ ને જમી લે—”

“નહીં ધૂઈ-પપા કદાચ પાછા આવશે હું તેવણને સાર ખોટી થાઉં છ”

“ઓવાય-પણુ ન એવણુ તો કાહરે ખી આવે ને કાહરે નહીં! એમ શુ દોરા બારેછ દીનુ” તે એવણુ પાછા આવશેજ-તે કેમ જાણ્યુ?”

“વઝીરજીગની મોટર લાગને સુઝનગર ગીયાછ કુછ મુઝનગરનો ‘લીલી મોટર તો મધ છે—માલી ખી મીઠુ છે—”

“તે કેમ જાણ્યુ?”

દીનુએ પોતાની જીભ ડરડી તેણીથી કાચુ કપાઈ જનાયુ હતુ

“નહીં—હું અમરથી અટકલ કડછ કોઈખી ગવશે હું દસ વાગતા સુધી તો-શુ છે, એ ગરબર શાની છે—”

કોળા ઉચખી કાન ચઢાવીને દીનુ બાહરે કમખાઉન્ડમા થની કાઈ ગડમડ સાભળતી ખડી ઉભી બીજી મીનીટે કોઈ સપ્તસોના પગતા ધરરર ધરરર કરતા દાદગપર ચઢી આવતા તેણીએ સાભળ્યા તેજ પગે તેઓના ઓરડાનુ બારણુ ઠડાક દેતુ કે ઉઘાડી નાખી નવાખ રૂસ્તમજગનો શોકર વઝીરખીયા અદર ઘેલા હાથીની પેઠે ધસી આવ્યો અને ધમ્મમ કરતો કે દીનુના પગ આગળ બેસી જઈ ધમણની માફક હાફવા લાગ્યો તે શોકરનો ચેહરો હમણા એક જીવતા આદમી કરતા ભક્તમાથી ખણી કાઢ-ડેલા એક મુરદાના ચેહરાને વધારે મળતો આવતો હતો.

“ઓ-દીનબઈ સાબ-આફત-ખુન!” તે આટલાજ ચીચવાયલા શબ્દો પોતાના ગળામાથી બાહરે કાઢી શક્યો—

“શુ છે?—વઝીર-ઓ માયરે બોલની—” દીનુએ ન બોયપર ફસડાય-લા શોકર આગળ ગુહણમડીએ બેસી જઈ અકળાને પુછ્યુ—

“ખુન બરા સાબનુ ખુન—”

“ઓ ઓ ઓ!—

એક ત્રીણી લાખી ચીચીયારી દીનુ પાડી રહે તે અગાઉ મોહશીન ઉદીન, એક પોલીસ જમાદાર અને નવાખના બીજા ચારેક નોકરો ઓર-

કામા ધસી આવ્યા—

‘બાઈ—બાઈ—નવાળ માહેબનુ ખુન થયુછ—જલ્દી તીચે આવા—
તેવણના સખને મોટરમા વઝીર અને પોલીસના માણસો સુરંગરથી
લઈ આયાછ—”

પણ દીનુની આખો આગળ આખો ઓરડો હમણા તરતો હતો
બોયપર પડી જતી પોતાને બચાવવા સારૂ તેણીએ સુનામાઈ કુદને બાજુ
માથી ટુડાવીને પકડી ગાખ્યા તેણીના હાથ પાદડાની માફક ધુજતા હતા
ધરડા સુનામાઈ હવે ઉડીને મોહશીનઉદ્દીન આગળ ગયા—

‘એ તમો બધાઓને થયુછ શું / એ તું બોલોછ /—ખુન થયું /—
કોણે ખુન કરીયું—’

પોલીસ જમાદાર હવે આગળ આવ્યો—

‘બાઈ સાહેબ—સુરંગરના રસ્તાપર કામ આવેછ તાહ રાતપાલીનો
એક શીરગી ચોકીવાન નામ—ફ્રાન્સીસ છે તેણે ખુન કરીયુંછ—’

‘ઓ મરેરે મુવો !—પણ કાચ ?’

“નવાળને લુટવા માફ / એ ફ્રાન્સીસ શીરગીએ નવાળ માહેબનીજ
પીરતોલથી નવાળને માર માર્યા ને પકડી નાહસી ગીયો તે અમે ને વઝીર-
જગે નજરો નજર ત્યુ—અરે, અરે, આવ બાઈને સમાળો—”

પણ શું સમાળો / એક જીવતોડ યુગળાયલી ધુમ સમત લપેરો બાઈ
દીનુ સાવ બેભાન જમીનપર તુટી પડી હતી !

બધો ગભગટ ગેટલો થઈ રહેલો હતો કે શું ડગવું ને કોણને કશું
સુજાણી પડ્યું નહીં એક દારીના હવાલામા બેરુબ્બ દીનુને સોપી સુનાબાઈ
નથા સર્વ માણસા એન્ડ્રમ તીચ ધરયા ત્યા નવાળ રૂત્તમજગ માહફરની
લોહીયી ગગરતી તાસ દીવાનખાનામા મોક્ષપર પડેલી હતી—અને આમ
પાસ સમારે નાખી દેતા પચીસકે નાકર થોકો અને બીજાઓ જમાવ
થઈને ગોકાતુર ધ્યાયયે ચહેરે અદ્યવાળીને ઉભા હતા !

પ્રકરણ ૧૪ મુ

માણસાઇ “બલદ હાઉન્ડ”

આલા ફગ્ગાના તવગર હેંદ્રાબાદી ઇઝારદાર નવાબ ફસ્તમંગ અહાદુરને કોઈ શીરગી ચડાલે તેવણી પોતાની જ રીતોવવરે દાર કરી તેઓના સુડનગર ખાતેના ‘લીલી ટ્રાઈન’માં લુગી લીધા—એ ચોકાવનારી ખબર સારા સીકદ્રાબાદમાં એક નાકેથી બીજે નાકે નીજળીક પ્રવાહની માફક માત્ર અડધા કલાકમાં પથરાઈ ગઈ નવાબ માહેબના હઝારો લાગતા વળગતાઓએ ઓળખનાઓએ અને ખાસ ડગી તેવણના વગવાળા શ્રીમત મીત્ર-મડલે આ હેબતનાક ઓર્થીતા સમાચાર સુણતાજ ડોળા ઉઘાડીને દાતમાં આગળા કરડ્યા ! અકસર કરી જ્યારે લોકોએ જાણ્યું કે મુજબ બદમાશ ખુની પોતાના તાલેવન રોકરનો જીવ લઈ, તેમનો માલ લુટી, પોલીસના હાથમાંથી તુર્ત વેળા ખુશાળ છટકવા પામ્યો છે ત્યારે તો તમામ સીકદ્રાબાદ ડહાઇને જાણે ચુપજ થઈ બેઠું ! કોઈ દહાડે નહીં ને નીઝામ હઝરતની હકુમતમાં આ કેવું ઘોળે દીવમનું કરપીણું ક્રમ ! ત્યારે માલદારો અને ઇઝતદારોના જન માલની સલામતી શું રહી ? સહી કોઇના મગજમાં આ વાર જે પહેલો સવાલ ઉભો થયો તે એજ કે—“એ બદકાર ખુની છટકયોજ કેમ ? તેને નીઝામ હુકુમની ચખરાક પોલીસ શું આસાનીથી આમ જતો મેળજે ?”

નહીં—નહીંજ ! ફરેકના મુખમાંથી આ ધડીએ એકજ બાહોશ કાબેલ પોલીસ અમલદારનું નામ બાહેર પડતું રહ્યું ! એકજ નામાકીત નર આ અફલાતુન ખુનીને જેર કરજે એવી ખાત્રી એક અવાજે સહી કોઈ બતાવી રહ્યું !—તે કોણ ?

નીઝામ ખુદાવત્ની પોલીસ ફોજનો નામીઓ કાબેલ ડીટકટીવ—યાકુબ સાહેબ યુસુફખાન ! !

ત્રૈદ્રાવ્યાદ મીટીનો ચઉમલારોડ વધતી જતી રાત્રીની ચુપકીદીમા દરેક મીનીટે વધુ અને વધુ ગાત અને સુમશામ જનતો ચાલ્યો હતો ત્યાં આવેલી ડીટેક્ટીવ યાકુબ માહેબની બેઠી બગલી તમામ અધિકારમાં બાણે ગરક બની ગયેલી હતી કમપાઉન્ડમાં પાહરો ભરતા સત્રીએ ક્યારની નવ વાગતાની યોહરી ઠોકા તેનેબી દમ મીનીડ ઉપર થઇ ગઇ હતી

દેખાઈતી રીતે મજાનની અડરના સર્વે માણસો એટલી વારમાં ઉધાઈ ગયલા હોવા જોઈએ કેમજે અદર તમામ અધારૂ ધોર હતુ અને એકબી રોશની કે દીવો નજરે પડતો નહી હતો

એકએક તે લતાની એકાત શાતીમાં બલલ થઈ ગઈ પોલીસના દેખાઈતા કોઈ એ પ્રોડસ્વાગ અમલારો ત્યાં ધસી આવ્યા અને કમપાઉન્ડમાં પેલા પોહરો ભરતો સેત્રી ભખરાઈ ને આ શીશુ શીશુ થતા ઘોડાઓ અને તેમના પોલીસ યુનીફોર્મવાળા સ્વારો ગમ જુએ તે આગમય તે બે જણા માહેબો એક (જે તેના દેખાવપરથી કોઈ અગત્યનો પોલીસ આઈધે દાર માલમ પડતો હતો) ને છનાગ મમેત પ્રોડાપગવી નીચે કુદી પડ્યો

“યાકુબ આરબ અદર છે કે ?” તેણે સેન્ટ્રીને લગાર તોગ-થીજ પુછ્યુ

“જી હા-પેકીન સો ગય-બોલતે યે કે તખીયત આજ—”

પણ સેન્ટ્રીનો ઝાડાનો વાડમ સાબળેવા પેલો પોલીસ અમલદાર થોભ્યોજ નહા બોલી ગીને તેને ડીટેક્ટીવ યાકુબ સાહેબના મજાનમાં ગમે ત્યારે ગમે તેવે વખતે, પુછયા પરછયા વગર આવજવ કરવાનો માહવેરો હોવા જોઈએ કેમજે તે સરમોગ મજાનની અદર ચાલ્યો તેના સોબતી-જે એક પોલીસના સાધારણ હવાવદાગ જેવા હતો-ને બેઉ ઘોડા પકડીને બાહેરજ ઉભો

અદર બગલામાં ગયલા શખ્સે યાકુબ સાહેબના બેડમન બાગણ ઠોક્યુ—

“કોણુ હય ? અદરથી અવાજ આવ્યો

“એ તો મય હુ—સાહદેખ—જગ ખોલ તો, ભાઈ, જલદી !”

તેજ પળે ખારણુ ઉઘડ્યુ.

“સાહદેખ હુસેન ! કયુ, બલા—ડયા ઘોટાળા હય !” યાકુમે પોતાની ઉવનસી આખો ચાળતા ડાઈ બેદગકારીથી પોતાના આ પોલીસ-ગોડયાને સવાલ કીધો

પણ ફોજદાર સાહદેખ હુસેનના ચેહરાપર હમણા કાઈક અ દેશ અને અકળામણનો છાપ હતો

“કયુ ઇતનેમે ઝોપ ગયે, યાકુમ ?—થક ગયે !”

“હા—આજે જીવને ગમતુજ નથી ખુદા જાણે શુ છે કે આજે સાજે સાત વાગે મધકાળા આગળ બેગમખઝાર રોડપર એક ચડાસે પોતાની ઓરતનુ ગયુ ડાપી નાખ્યુ ત્યા હુ રોકાઈ ગયો—ને તાહથી આવ્યા પછી પેટમાંજ દુખયા કરેછ સગદી લાગીછ કે શુ ? પણ શુ છે શુ—કઈ નવી ગડબડ છે !”

“હા—નવામ રૂતમજગનુ ખુન થયુછ !”

સેહજ ચોક્કીને યાકુમે બવાલ ચીલ્યો ચઢાચો અને પછી બખરાયે ચેહરે ફોજદાર ગમ એડ નજર નાખી

“કોણનુ ?—કોણનુ ખુન થયુછ ?”

“નવામ રૂતમજગ બહાદુરનુ ! સુરૂનગર ખાતે આજે માત વાગતે કોઈ શીરગી અદમાશે તેવણુને લુટી લેઈ તેવણુને તેવણુનીજ પીસ્તોલથી ઠાર કરી નાખ્યા !”

“એ શુ બકેછ—સાહદેખ !”

“તારા સમ ! ચાત હવે વખત નહીં ગુમાવ, યાકુમ ! ઘોડા તૈયાર છે !”

પ્રખાત ડીટેકટીવ યાકુમ સાહેબે મ્હો કુમળાવ્યુ—

“અરે યાર, મારે શુ હવે કામ છે ! એક તો મારેથી બરાબર બેસાતુથી નથી સાહદેખ, ખુની પકડાયોછ કેની ?”

“ નહીં—તેજ મુસીબત છે પણ એ કોણ ચકાસ છે તે આપણા એ માણસોએ અને નવાબના શેફરે બરાબર જોયોછ હાથમા પીરટોલ સાથ તે ખુન થયલી જગ્યાએથી લાગી ગયો પછવાડે માણસો દોડ્યા ત્યારે તેણે પીરટોલ બોયપર નાખી દીધી કે યા તો તેના હાથમાથી છુટી ગઇ પીરટોલ નવાબનીજ છે—તેપર નવાબનો મોતોગ્રામ છે—”

યાકુબની જગ્યાએ કોઇખી ખીજે શખ્શ હતે તો નવાબ રસ્તમજ ગના આમ કુટી નીકળેલા આ ઓચીતા કોઈ “અલફાતુ” ખુનીની વાત ફોજદારને મ્હોડેથી સાબળતાજ સેહજ જેટલો પણ ચમક્યા વગર રહેને નહી પણ યાકુબ ડીટેક્ટીવની “નરવસ-સીસટમ” ગોયા ત્રાયાનીજ ખનાવેલી હતી ! કુદરતની કરામતથી રામબાણુ કટોકટ વખતે કોઇ આઇના હાથ લાગી ગયલા એક “ઝમચલાઉ” ખુનીની ખીના સાહદેખ હુસેનને મુખથી નીકળી ત્યારે યાકુબ મીયાનો એહરો તદ્દનજ ઉધનસી અને બેફર કાર હતો—તેની આખતુ પાપણુ વટીક જરા હાલુ નહી તેણે વીચાગવત મ્હોડે પોતાના કપાલપર થોડીક પળ આગળી પસવારયા કરી—

“ એ ખુન થયુ કાહ ?”

“ સુરેનગર ”

“ઓહો—છેક સુરેનગર ! તાહ નવાબ કાહ જઈ લાગો !”

“ અલ્લાહ જાણે ! પણ તુ તાહ આવે તો નજરે જોઇને બધુ સમજી શકે—”

“પણ હુ તાહ આનીને હવે શુ કરવાનો શુ ?—સાહદેખ, મારી તખીયત આજે નરમ છે મારે તાહ કેઇ ખાસ કામ હોય તો—”

“તારે તાહ ખાસ કામ છે—યાકુબ નવાબ સાહેબનુ શરીર હજી ત્યાજ એમનુ એમ પડેલુ હશે એવણુના ‘લીલી કોટેજ’ મકાનમાથી તમામ ચાદીકામ કોઈ ઉઠાવી ગીયુછ હુ હમણા તાહથીજ આયો—એ એજ બદમાશનુ કામ તો હોયજ નહીં ચાલ ખુદાને ખાતર, ચાલ—વખત નહીં શુમાવ ! આય ખનાવથી આખા હેદરાબાદમા કાલે તો શોર ઉઠી રેહશે !”

ડીટેક્ટીવ યાકુબે આશને રહીને એક સીગારેટ સલગાવી-અને પછી

શાલીથી ખુરશીપર ગોઠવાઇને પગમા ભુટ નાલવા માડયા

“એસ સાહદેખ-એમ તો ખરો ! તુ ચોકકમ છે કે નવાખનુ મુરદુ હજી તેજ જગ્યાએ છે ?”

ફાજફાર સાહદેખ હુસેને ડાચુ મચકાવ્યુ—

“હુ ધારૂં છે હજી ત્યાજ પડેલું હોવું જોઇયે-પણ મારી ખાત્રી નથી, ગડબડમા હુ આપણા માણસોને શરીરને હાથ લગાડવા વગર ત્યાજ રાખી મુકવાનો હોકમ દેતા ચુકી ગયો તુ ચાલ તો ખરો-જોઇયે ?”

“ઉ—ને લીલી કોટેજ’મા હુટ થઈછ ત્યા તો બધુ જોમનુ તેમ છેતી ?”

“હા-ત્યા તો એક પાહરો હુ મુકી આયોજ”

“ફીક-ને પેલો ખુની-શીરગી—કોણ તેનુ નામ શુ કહયુ ?—”

‘કોઇ ફાનસીમ ગોમ્સ કરીને તો કહે છે મને આખુ નામ ખરા ખર ખખર નથી-પણ કહે છે કે તે લાતાપરના ઘણા લોક તેને નજરે પીછાણેછ રસ્તાપર ત્યા સરકારી ‘રીપેર’ કામ ચાલેજ અને ગત પાલીની ચોકી કરવાની નોકરીપર હતો એ માણસનો મુદ્દો મેળવતા વાર લાગવાનો નથી”

“તે રહેછ ક્યા ?”

“મને ખખર નથી-પણ તેનો પત્નો મેળવતા શુ મુરકેલી છે, ચાર !”

“તુ તો ઉશ્ફુ છે સાહદેખ ! તુજ કેહછ કે આપ હુટ અને ખુન એક આસામીનુ કામ નહીં હોય-અને પછી આ એકજ માણસનુ નામ તુ વચમા લાગ્યા કરેછ તે મને સમજ પડતુ નથી દેખઈતી રીતે નવા મનો જીવ લીધા પછીજ હુટ ચાલી હોવી જોઇયે—તો, બસા માર, આ રીરગો પોલીસના માણસો આવી પુગે ત્યા સુધી મુવેલા નવાખના મુરદા માગળ શુ કામ ડમક્યા કીયો ? હુનનો મામાન તો પાર થઈ ગયો કે નહીં ?”

“હા ‘લીલી કોટેજ’ ના દીવાનખાનામાથી તે કોઇ ખુશાલ ઉપાડી ગયુ છે”

“અને નવાબનું શરીર ક્યા પડેલું હતું ‘—નવાબના દીવાનખાનામાં”
 ‘નહીં એ બી ઝઘ બેદલરી વાત છે । નવાબ તો લોહીમાં ગરતા
 બગીચામાં પડેલા મળ્યા ।’

ડીટેક્ટીવ યાકુબે મ્હોમાથી સીગારેટ કાઢી ડોળા ઉચકીને એક
 પળ અતી તાબુખીથી પોતાના પોલીસ-હમશરીક ગમ જોયું

‘બગીચામાં !—બહુ અજબ જોવું ।’

“હા—આપણે ત્યા જઈએ તો બધું સમજ પડશે—ચાલ ।”

યાકુબ સાહેબ આ ધડીએ પોતાનો જોડો ગરમ ઓવરકોટ દીલમાં
 ધાલી, માથે પોતાની પાઘડી મેલી, મુઠે મ્હોડે સાહેબ ફોનફાર સાથ બાહરે
 પડ્યો નીઝામ હજુરનો આ કાબેલ પોલીસ અમલદાર પોતાની ગભીર
 ફરજ બજાવવા, પોતાની અત્યંત ના ફરત તબીબત છતાંબી, આવડી મોડી
 રાતેબી છેક આટલે દુર જવા તૈયાર થયો હતો ।

લોખડી નસો ધરાવનાર આ કમળખતના ચેહગનુ તે વડીએ એક
 સ્નામુ વડીક ફડકતું નહીં હતું ।

*

સુરનગરના “લીલી કોટેજ” ના કમળખાઉડમાં આ બે યોડેરવાર
 પોલીસ અમલદારો ઘસારાબધ દાખલ થયા ત્યારે શુમારે રાતના માડા
 દસેક વાગ્યા હશે ત્યા અલગત લોકોનું મોટું ટોળું જમાવ થયલું હતું
 મોટી પદ્ધતીના માતબર નવાબનું ખુન આ જગ્યાએ થવાની ભડકાવનારી
 ખબર સાંભળતાજ તે લત્તાની આમપાસ વગતા જીઝાસુ રહીશો રાતના
 આઠ થાગેતેના ત્યા દોડી આવીને મોટી સખ્યામાં ભેગા મળ્યા હતા—
 અને આવા સીતમબરયા બનાવ બાબે આપમ આપસમાં ખુબ કચાકચી
 કરતા હતા

બગીચામાં પેસ્તાજ એક તઠાક સાહેબ હુસેને જોઈ લીધું કે તેની
 વડીથી ઉલટી રીતે મરણ પામેલા નવાબનું શરીર તો ત્યાથી ખસેડવામાં
 આવ્યું હતું એ દેખી ફોનફારે કાઈક નાખુશીનું વલ્લુ ડાચું કર્યું—પણ
 તેના પોતાના પોલીસનાજ માણસોએ નવાબ જેવા મોટા માણસના શોકર

વઝીરજગને તેવણુનુ શરીર મોટરમા નાખી ખચરતાબાદ લઇ જવાની પરવાનગી આપી હતી એમ જાણી માહદેખ મીયાએ ખામોશી અપત્તાર કરી

ગુપત્યુષ એક શબ્દ પણ ઓચરવા વગર ડીટેક્ટીવ યાકુબ સાહેબ ફાજદાર માયે અને પોલીસના ખીગ માણસો સાથે ખુન થવાની જગ્યા આગળ કેટપોકના ફરગે સલગાવેલી બતીએ અને મસાથોની મદદ વડે તેણે ગુણે બેસીને લોહીથી બીજવલી જગ્યા ઘણીજ ચીપીચીપીને બાગે-કાથી તપાસી ખુન થયુ તે જગ્યાની આસપાસ બધેમધ કમપાઉન્ડમા તે ઉડા વીચારમા નીચી મુડીએ પોલીસના આસામીએ સાથ ફરયા કરયો. સેકડો આખ્યો આખો વખત આ નામાકીત કુશળ ડીટેક્ટીવના ગભીર દમામદાર ચેહગપર આનુરતાથી ટકાઇ રહેલી હતી આહ-હાઝર રહેલા લોકોના ટોળાને આવા અથગ જગમશહુર ડીટેક્ટીવની આ ઘડીએ ખુનની જગ્યાએ હાજરીથી કેવી ઉલટ-કેટલી આશા-કેટલો સંખ્યારો ઉપજનો હતો ! મર્વ કોઈ આ જખરદસ્ત ડીટેક્ટીવની અથાગ કામેલ્યત, એક માણુ-સાઈ શીકારી “બ્લક હાઉડ” મીસાલ ગમે તેવા ખી ડામીજમા ડામીજ હરડતા ગુનેહગારોને પાતાલમાથી ખી પકડી પાડવાની તેની અદ્ભુત શક્તી બાખે જોશમા આનીને ઉકમાઇથી વાત કરતુ હતુ—અને તેથીજ બ્યારે આ ઘડીએ તે દમ ધુટીને ખુનવાળી જમીનની આસપાસ બમી મુખા પુકારા મારતો જઈ આમતેમ પોતાની જલમ ચરમો ફડકાવનો ફરતો હતો ત્યારે ઘણાક ચેહરાએ સનોપથી મલગાઇને જે વખત જાય છે તેમા ખુનીના સપડાવાની ગણુની કરતા હતા

યાકુબ ડીટેક્ટીવે પેલી નવાખ રૂસ્તમજગવાળી રીચેલવર પોતાના કખજમા લીધી—બહુજ શાતીથી તેની ઉપરનો મોનોગ્રામ તપાસ્યો—અને પછી સરવેના દેખતા તે ઉધાડી પોતાની ખાત્રી કરી કે અદર એક બાર કમતી હતો, યાને એકજ ગોળા છોડવામા આવેલી હતી !

આમ કરતા નહીં આ ખવડી માણુસના આગળા નહીં જરાખી ધુન્યા કે નહીં તેની છાતી સેહજખી ધડકી

અરે—જે સખશનુ લોહી તેણે પોતે ત્રણ ચાર કલાક અગાઉ પોતાના હાથો વડે રેડેલુ, તેજ સખશના લાહીના ખાખોઆ આગળ વાકો વળીને સેકડો લોકોની ઠંઠ મમક્ષ પોતાનો આ કગાલ દનદર નાટક ભજવતા આ પથ્થરના હૈયાનો દયાહીન પાપી દૈત્ય જરા કમકમ્યો વટીકે નહીં !

“તમાગમાથી કયા માણસાએ પેલા શીરગીને નાહમતા જ્નેયો ?”
તેણે પોતાની આગળ ઉભેલા પોલીસના પાત્ર છ સીપાઇઓના મુખને સવાલ કર્યો

એ જણા આગળ આવ્યા

“માન—મે અને આપ હવાલદાર મુખારકઅલીએ !” એક પટાવાળા સીપાઇએ મલામ કરી ઉત્તર વાળ્યો

“અને તમારી ખાત્રી છે કે ખુની પેલો શીરગી ક્રાનસીસજ હતો !”

“હા, હા—અમે તે સખશને જરાબર પીછાડ્યેછ !”

“પછી તમે પાછળ દોડીને તેને પકડ્યો કેમ નહી ?”

“સાખ, હુ તે વઝીજગ ગોફર નવાખ આગળજ ઉભા—મુખારક અલી જીવ નાખતો પાછલ દોડ્યો પણ અધારામા તે ચડલ કોણુ બનણે ડ્યા ‘ઝટક્યો તે જણાયુ નહી તે પીખતોલ પોતાની પછવાડે નાખતો ગયો—યા ખુદ માનુમ તેના હાથમાથી સરકી ગઇ મુખારકઅલી ધણે વારે તે ઉપાડીને પાછો અમારી આગળ આવ્યો.”

ડીટેક્ટીવ નાહેયના મ્હોડાપન આ હકીકત સાબળતાજ એવા તો ગુસ્સા અને નાખુશીનો છાપ ફેલાયો કે પેલા એ પોલીસ પટાવાલાઓ પોતાના જોડામા ધુજના પડ્યા યાકુમ સાહેબે એક બયાનક અફગીથી તે એ જણા ગમ ડોળા કંડગ્યા—પણ એક શબ્દ બોલવા વગર તેણે ‘લીલી કોટેજ’ ના દીવાનખાના ગમ ચાલુ મુકયુ તેની સાથ માત્ર ફોજદાર સાહદેખ હુસેન અદર ગયો

“લીલી કોટેજ’ના હોલમા બધુ વેરવીખેર જેમનુ તેમજ પડેલુ હતુ સભાગયી ખુણે ખુણુ ફરીને હાથ માહેલા ફાણુમ વડે યાકુમે દરેક

ચીજ તપાસી ફોજદાર સાહેબે જોયું કે આ મશહૂર ડીટેક્ટીવ ત્યાં બોયપરના ગાલીઆપર પડેલા કાદવથી ખરડાયેલા બુટના પગના બી ધારી ધારીને જોતો હતો આવા એક ખરેખર ચુનંદા પોતાના આહોશ ગોકયા માટે ફોજદાર મીયાન જીગર હમણા મગફરી અને સંતોષથી છલકાઈ જતું હતું

“તદન ખોદ્દી રીતે બે જણાઓએ અહીં દાખલ થઈ લુટ ચલાવી, માહફેખ,” યાકુબ સાહેબનો ધીરો, ઠંડો ઘાડો અવાજ નીકળ્યો. “પણ આ બે માહેજ પેલો શીરગી ફાન્સીસ ગોમ્સ એક છે કે અહીં ઘાડ પાડનારા બે જણા બુદા કોઈ મજ્જા છે અને ત્યાં નવામને ગોળી મારનારો વળી ત્રીજો માણસ પેલો શીરગી છે—તે આપણને નક્કી કરવાનું છે ખેર.” ચાલ, હવે મારે ફાન્સીસ ઝાકા કયા રહે છે ત્યાં જતું છે એનું મકાન કોઈને ખબર છે ?”

“હા—મારું એક માણસ તે જાણે છે મકાન કોણના આપનું લાવે એક ભાગી તુડી ઝુપડી છે—અહીં નજદીકમાજ છે.”

“ચાલો તો ખરા !”

એક જણા પાછા આહું પડ્યા—અને પોલીસનો એક મીપાઈ જે ખુની ફાન્સીસનું ઝુપડું કયા આવ્યું હતું તે જાણતો હતો તેની લાંબને પાછાપાછા તે બધું હેડવા માડ્યું. ઇતેજર લોકોનું ટોળું તેઓની પાછળ ધસડાયું.

શીરગી ફાન્સીસની ઝુપડી આગળ પોહ્યતા ભાયગે પાય સાત મીનીટ લાગી હશે ત્યાં આવી લાગતા પહેલાં યાકુબ સાહેબે ધીરજથી ઝુપડાની આસપાસ ફરી તેની પ્રદક્ષીણા કરી તેણે માહફેખનું ધ્યાન એક નાની ઉઘાડી બારી ગમ ખેંચ્યું.

“સાહેબ—તું” જરા આપ બારી આગળજ ઉભો રહે. હું એકલો અંદર જઈ જાઉં બારીપર ખુબ ચાપીને નજર નાખજો.”

“અચ્છુ !”

ફોજદારને બારી આગળ આમ ચીટકાવી ડીટેક્ટીવ યાકુબ સાહેબ

હાથમા એક હરીકેન લેનટરન સાથ અદર ઝુપડીમા એકવો પેઠો

અલખત અદર અધાડ કીલ હતુ—અને ઝુપડી તદન ખાલી હતી
પણુ—

પણુ શુ ? ત્યા જમીનપર પડેલા ધમસાણુ પર નજર પડતા આવા
એક જલમ શયતાનના મુખમાથીબી ગુગળાયલી દબાયલી છુમ લગભગ
નીકળી પડી !

ત્યા બોયપર વેર-સીખેર તમામ 'લીલી કોટેજ'ના દીવાનખાનામાથી
લુટાયલુ નવાળુ રસ્તમજગનુ કીમતી ચાદીમામ મોટા જથ્થામા પડેલુ
હતુ !—અને—

અને પાસેજ જમીનપર પેલી નવાળુ રસ્તમજગની ટીરીન બાન્કેટ
તેના ભરચક તગનવાલા મહીત બીન્કીટના દાબડા ચાડીની ખાટલીઓ
અને ડપડાથી ભરપુર ઉઘાડી મેળેલી હતી !

કોળા ફાડીને થોડીક પણ યાકુળ સાહેબે આ અદ્ભુત ગોધ ગમ
દીવાના મખશની પેઠે ટીક્યા ડ્યુ ! અરે ! નવાળની મોટરમા તેણ
બેયલી ટીરીન બાન્કેટથી અહી ! વાહ—આ તો કુદરત જાણુ આગળ
ગહીને તેને શુત બધી મદદ કરતીજ જતી હતી ! હજુ તો ડીટેક્ટીવ
યાકુળ પોતાનુ પરમેવાથી બીજનયલુ કપાલ નુછી ગહે તે અગાઉ તેનાથી
એક બીજુ છુમ પડાર્થ ગઈ !

ત્યા ટીરીન બાન્કેટની પરેસમાજ એક રડી વાળેનુ નાનુ ગુલાબી
નોટપેપર પડેલુ હતુ, યાકુળે તે ઉચ્ચુ અને ઉઘાડી હાથમાની બની
આગળ ધર્યું

તે નાનુડ એક નાનુ લડીઝ નોટપેપર હતુ—ઉપર D R V નો
મોનોગ્રામ હતો—એક બાણુ મથાળે ઇંગ્રેજમા “ખચરતાબાદ” કરી છાપેલુ
હતુ—અને તેની ઉપર કોઈ બાનુના અક્ષરે પેનમીયથી નીચલા શબ્દો
લખેલા હતા !—

“તુ મને ખરેખજ્જ આહતો હોય તો આપ ઉપ્યોગમા લેજે”

લોહીનો ગોટ ગળી ચાર પાચ સેકેડ આ કાગળને એક મેસમેગઇ

ઝડ થયલા આદમીની પેઠે જોયા કરતો ડીટકડીવ યાત્રુમ તડ થઈ ઉભો પછી ખીજી પળે તેણે તે ડાગળ પોતાના ઓવરરેટના મોટા પાકીટના નાખ્યો અને અદરથી કાઢી બહાર ખચી કાઢાડ્યું તે બહાર તેણે મકકમ હાથે ઉખેડ્યું તેમા નવાખ રૂતમજગની પાકીટ તથા વડીયાળ (જે આ ચડાળે ખુન કરવા પછી તુરત કાઢી લીધા હતા) તે હતા આ જીજીસો તેણે બોય ઉપર એક બાજુ મેળી અને પડી મોટેથી હાક મારી—

“સાહદેખ ! સાહદેખ !! અદર આવ '—”

ખીજી મેકડે ફાજાગ સાહદેખ અદર દાખન થયો

‘જોયુ આય ?’ ડીટકડીવ યાત્રુમે ડાઘડ જીજી ફતેહના હન્વા માથે બોયપર ચોમેર પડેલા કોફરના ગમ આગળી ખતારી પુછ્યું

“જો આય તાડ રૂપાકામ—જો આય નવાખની ડીશીન ગમકીટ—જો આય પાકીટ તથા વડીયાલ ડેડો !”

ફાજાગ સાહદેખ તો ગતબધજ થઈ ઉભો !

“યા અલ્લાહ ! આય ફાનસીમ ગોમ્મ ખુની હેવાન હોવા ઉપરાત આટલો બધો કાચો બેવડુક બુખખ છે એમ નહી ધારતો તો તે શયતાને આ ડામ કીધું તો શું પોતાના ગુનાહની મામેતી અહીં આય આવી રીતે લાવી મુકવા !! એખી વળી અજબ ગતનો શીરગી—”

યાત્રુખ સાહેબ ડીટકડીવ હને પહેલીવાગ ધીમેથી બહાજ હર્યો—

“શીરગી ! છટ-છટ !” સાહદેખ, તુને એવી ગતના આદમીએને પોહચી જતા વણી વાર છે ! આય ફાનસીમ ધાનસીમ કાઈ શીરગી છેજ નહી !”

“હુ ?”

“એ એક પારસી છે !”

‘પારસી !’

“હા—એ નવાખનો ખુની પેલો જહાગીર મેહરહોમજી છે—પેલો અચળશુરાની જેલમાંથી નાહસી ગયલો બધનો ! પેલો નવાખનો જાણેજ—

કે જેની પુઠે તુ ને હું અને આખી નીઝામ હુકુમતી પોતીન આજે
પદર પદર દાહડા થયા ફાફા મારયેછ ને !”

“એ શુ બોલેછ, યાકુબ ?”

“એજ તે ચડાલ જહાગીર છે ! નહીં તો મારૂં આય આગળુ કાપી
આપુ ! એના શ્રીમત મામાએ એને મચક નહીં આપી એટલે એ જીવપર
આવી ગયો ને આજે તેવણુનુ કાટલુ કાહરી નામ્યુ ચાલ-દોસ્ત હવે
મને બધો મામલો સમજ પડી ગયોછ ! એ જહાગીર મેહરહોમજી ઉગે
ફાનસીસ ગોમ્સ શીરગીને પડી પાડતા હવે વીલખ લાગવાનો નથી !”

“અરે પણ તેની કઈ સામેતી—”

“સામેતી ? અચ્છુ-દીખા જાયગા ! તુ હમણા તો અહીં બે માણુ
સનો પાહરો મુઝ ? જે એક તસુના તારને કોઈ હાથ નહીં લગાડે—
ખખગદાર ! હવે આપણુ કામ કઈ ધણુ ગુચવણુલયુ ને મુશકલ નથી !”

*

પ્રકરણ ૧૫ મુ

નવાળ રૂસ્તમજ ગની પાયદસ્ત

તા. ૧૩ મી માર્ચની સહવારે સાત વાગતે જ્યારે નવાળ રૂસ્તમ
જગની પાયદસ્ત તેવણુના પ્યરતાપાદના મની-મઝીલ મકાનમાથી બાહેર
પડી ત્યારે જમાવ થયલી જખગદસ્ત મોતી ગબાર મીજલસના ફખદયાનુ
વર્ણન કોણુ કરી શકશે ? હૈદાબાદ સલતનતના ચારો ખુલામાથી નીઝામી
પ્રજનના ધધાદારી, ઉમરાવી, અમલગારી વગેરેના ગોયા અરકજ ત્યા
મરહુમ મોટા નવાખતી લામને છેલ્લો સફરો કરવા બચાઈ આવ્યો હતો
ખાસ્તુ ૩ થી ૪ હજાર લોક ત્યા શોઝાનુ મ્હોડ બેસુ મળી નીઝામ
નામવરના આ વગવાળા વીશ્વાનુ ઝોપિદાર અને ઉચી પદવી ધરાવનાર
તાલેવત ઇઝારદારના ગમખાગ અકાલ બન માટે વીલાપ કરવામા સામેલ
થયુ હતુ.

અલખતાં નવાખની પાયદસ્ત વકી મુજબજ જખરદસ્ત મોટી અને અતીશય દખામદાર હતી જે કે ખ્વરતાખાદથી સીકન્દ્રાખાના દેખમા સુધીનો રસનો લગલગ સાડાત્રણથી ૪ માઇલ જેટલો લાખો હતો છતાં ભલા ભલા અખીર ઉમરાવો અને માલેનોઝાર એધેદારો આ પાયદસ્તમા પાઉં પાઠ સામેલ થયા હતા નીઝામ નામવરના પ્રાઇમ મીનીસ્ટર તથા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી, નીકન્દ્રાખાના રેસીડન્ટ માખ તેમજ શીનાન્મ મીનીમટર વગેરે વગેરે મોટા નામાઝીત આસામીઓ તે ગખીઝ ગોઝજનક મગ્વસમા સામેલ થયા ખાસ દુર વેરથી પધારેલા હતા એશ્વક તે એક સરલમજ્જ હતુ—કેમજે રવાનની પાછળ પગે ચાવતા હઝારો જણા ઉપરાંત કાષ્ઠક મેકડો મોટરકારો અને ગાડીઓનાં અલગગાં લાગેલી હતી

આવી એક ગજવર ધ્યાન ખેચનારી પાયદસ્તને પસાર થતી જોવા ખ્વરતાખાદના મનીમઝીલથી આખે ગમતે લોકોની મસ મોટી મેદની ભેગી મજે તેમા નવાઈ શી રસતાની બને ખાજુએ સહવાગના છ વાગતાથી પુશકળ લોકની ઠક આતુર આખ્યોએ અખ્ખવાળીને નીઝામ સગકાગના મોટા મોટા રેપ્રીઝેન્ટેટીવ બડેખાએને પગે તેમજ ગાડીમા પાયદસ્તની અદર સામેલ થતા જોવાને જમાવ થઈ ઉભી હતી

આમ ભેગા થઈ ઉભેલા તમાશગીરોના ખીચાખીચ ટોળામા ખ્વર તાખાદથી થોડેક છેટે બે આસામીઓ કાષ્ઠક અસાધારણ ઇતેજરીથી દમ ડઠીને પસાર થતી પાયદસ્તને નીહાળવા સહવારના સાડાછ વાગેના ખોટી થતા હતા

એકકા થયલા માણસોની ગીરદીમા બેળાયલા હોવા છતાં આ ખે રાખસો—જેઓ દેખાવમા હૈદરાખાદી મુસલમાનો જોવા લાગતા હતા—કાષ્ઠક સલામત ઉચી જખ્યાએ રસ્તાની કીનારીએ આવેલા એક આમલીના ઝાડપર ચઢી બેઠેલા હતા આથી તેઓ વચ્ચે અતી ધીમા સાદે ચાલતી ધુસધુસ નીચે જખીનપર ઉભેલાં લોકોના સુનવામા આવે એ સભવીત હતુ નહીં

આય ઝાડની ડાખલીઓપર છુપાઈ બેસીને આપમઆપમમા બીનડું દયાયલા અવાજે વાન કરતા એ જણાને વાચનાર સાથે પાછી પીછાણ કરાવાની અગત્ય નથી તેઓ સુરનગર ખાતે લીલી કોટેજમાં ઘાડ પાડીને નવાબનું 'સીલવર કામ ઉપાડી લઈ જનારા તથા નવાબને પીરોયથી હાન થતો નજરોનજર દેખીતે હેબતને મારે તાટ થઈ જનાર આપણા પુરાણા મીત્રો મેસર્સ અબદુલ ઝલીલ અને તેનો નાન ભાઈ અઝીઝ ઉલ્લાને તમે તુરંત ઓળખી શકશો

“કાણુ લટકતા કાણુ લટકઈ જશે !” નાનો ભાઈ અઝીઝ કાઈક દલગીગદથી બોલ્યો, “નવાબના ખુનનો ટોપલો આય શીંગો ફગનગીસપર આયોછ તુ કહતો’તો તેમજ થયું, અબદુલ”

અબદુલના ઓળખીયાન કોઠાપર મેહજ દયાનું—સેહજ હમ્મુ પડગાયુ

“શુ રમત થઈ ગેઇ, હે ?” તે ધસ્યુ ફગનગી બબડ્યો ‘બચ્ચા આપરે વચમા છટકયા—નહીં તો જેમ આય શીંગો હવે ત્રણ લાડે ઝુળશે તેવા આપણા બેઉના લાલ થતે ગાપણા લવાલામાંથી બે પેતુ ચાદીનું પાકીટ આપણે રામબાણુ ઠેકાણે ટપડાની દીધું નહીં હોતે તો પછી પુલીસ કદીખી એમ માનતે કે આપણે ખુન નથી કાપું ? —કદાખી નહીં ! એ તો અલ્લાહેજ મચાવ્યા’

“તે સાટક ખીચાગ આય નીન્દોશ માણુસપર બધું આની પરચુછા !” અઝીઝે કહ્યું, ‘મને એ ફરગીને સાર બહુ ખેદ થાયછ—તારા સમ ! એક નનામુ ડાગજ પુલીસને લખીને હજીખી—”

“છટ છટ ! એવી રઈ નાદાની કરતો ના ! આના મોટા ખુનના બાબમા પુલીસને એટલું બગામ લાગુછ કે ખુનીને પકડવા તે લોડ જીવ પટકી નાખશે અઝીઝ, બે આ નનામુ ડાગજ લખ્યે તો તેનો લખનાર શોધવા વરી એ પુલીસવાળા આરમાન ને જમીન એક કરે જવા ?—જે બની તે બની ! તેમા આપણે શુ કરયે ? નસીબ પેલા શીરગીના ! તુ મારા પુછવા વગર કાઢખી કરતો ના, બચરદાર !”

“પણુ અબદુલ—મને બહુજ ચટપટ થાયછ ! એ પીંગોય મારનાર

મગ ને ઓરત કાણુ હતા કાણુ ?”

‘અલ્લાહને ખબર !

“કઈ મજસુત ગોટાળો હતો એમા ફેર નહીં—પેતા પુત્રીની ઓરત હોશે ?—ને આમ છુપાઈને કાંઈ કામ પાધું ?—”

“હોશે હવે તેની કાલ રીકજીડ કરયે ! મને જે ચીજ મમજ નથી પડતી તે એ કે શીંગડી ક્રાનસીમ પુત્રવાળી જગાએ કેમ આવી લાગો તે પછી ભાગીશું કામ ગયો !—આલો—ખામોશ ! આય પાયમ્ત આવી જાગી !”

પાયમ્ત મલુ લાખી હતી નવામની ગેહાનની પછવાડે પાઉંઆદ ચાલનાગએની અલગાર પુરી થતા ખામી પદ્મ મીનીટ થઈ ! ત્યારઆદ છુરમ ગાડીઓ ઉઘાડી રીડટોરયા ગાડીઓ, મોટર લેન્ડોલેટો અને ઉઘાડી મોટરગ્રાનેની હારતી હાન ધીમે ધીમે પછવાડે આવી તમામ ટોલુ ટીંગા-છતે આ પમાર થતા દબદબાભય મન્ધમ માહેલા દરેડ ગાણીતા આસામીને ઓળખવાની તજવીજ કરતુ હતુ

શરૂઆતની પહેલીજ ઉઘાડી મોટરમા એક બાઈ કાલા ગોકના પોશાકમા એકલી બેઠેલી હતી તેજના ઉજળો પુત્રી જેવો ગમમા ગીર-ફતાર થયલો એહરો જોઈ લોકોને ખડુ દયા ઉપજી એમેર ગણુગણાટ નીકળ્યો કે નવાખ રૂતમજગના તેવણુ કમનમીમ રીધવા બેગમ હતા !

અખદુલે આ શોકમા પુખેલી સ્ત્રીના મ્હોડા ગમ ટીંગાઈ ટીંગાછને-ડોળા ફાડીને—મ્હોડુ ઉઘાડુ રાખીને એક દીવાનાની પેટે ડીંગવાજ કીધુ તેજ પળે તેના ભાઇ અઝીઝને જાણે શીફર થઈ આવ્યુ હોય તેમ તેણે અખદુલનુ ખભુ જોરથી કચકચાવીને મુઠ્ઠીમા પકડયુ—

“અખદુલ !—અખદુલ ! !—” તે ઘોઘારી અવાજે અમદુલના કાનમા ગોચા બરાડ મારી પડયો, — ‘અરે આય તો—યા અલ્લાહ !—’

“ચુપ !—ખામોશ !” અખદુલે પોતાના ભાઈના પગ ઉપર ચમટો તોડી તેને મુગો રહેવા ઇસારત કરી, અને તેજ ધડીએ તેણે ખડુજ વાકો વળી નીચે બોલપર ઉભેલા એક સારા દેખાવના ગ્રહરથને નરમાશથી પુછ્યુ—

“શેઠ—આ પહેલી મોટરમા કોણુ બાઈજી સાહેબ છે?”

‘નવાબના વીધવા બેગમ રોશનઆરા?’” પેલાએ ઉપર જોતા વગર કુ કો જવાબ વાલ્યો

હોઠ જોરમા કરડેલા રાખી અબદુલ તથા અઝીઝ ગુપચુપ પાયદસ્તના બીજા માણસો તપાસવા પડ્યા બીજી ત્રણ ચાર મીનીટ પમાર થઇ હશે કે બે ચાર પોલીસના કોઈ મોટા અમલદારો ઘોડેસ્વાર થઇને સ્વાર થયલા આવી પોહ્યા, તેઓ દેખાઈતા પોલીસનાજ કોઈ મોટા આપ્રીસરો હોવા જોઈએ તેઓને જોતાજ વળી પાછી અબદુલ તથા અઝીઝની જોડીને ચમક થઈ આવી—અને અઝીઝ તો એક યુગળાયલી છુમ સમેત ઝાડપરથી નીચે તુટી પડતાજ સેહજમા બન્યો

નીચેથી બે ચાર જણે મોટેથી પસાર થયલા એક પોલીસ આપ્રીસર માટે વાત કરી—તે તેઓએ સપ્પટ સાબળી

“આગ ડીટેક્ટીવ ચાકુબ સાહેબ” એક જણુ બોલ્યુ

“એની પર તો હવે બધો આધર છે ! કેહજ કે ખુનના નબધમા એણે એટલીવારમાજ ધણી અગતની બાતમી એકરી કાઢી” બીજાએ ઉમેર્યુ

અબદુલે એક હાથે પોતાનુ મ્હોકુ દાખ્યુ અને બીજો હાથે ડાખલી મજશુત પકડી રાખી—

“ડીટેક્ટીવ ચાકુબ સાહેબ !—આય ધણી !—આ ઇસતફર અજાહ !” અઝીઝ તે એને ઝાળખ્યો કે !” અબદુલે અઝીઝના પ્રાનપર છેક પડીને પુછ્યુ

“હા ! એજ પેલો મરદ—પેલો પીસતોલથી નવાબને પાગ કરનારો !—ને પેલી બેગમ એની માથવાળી ઝાગત !—આ રસુલ ! શુ ન્યામત આવીછ કે શુ !”

તેઓ બંને ડાઁબાએ થઇને ચક્રીત બનેલા આદમીઓની પેઢે પોતાની જગ્યાએ ચીટકીજ રહ્યા પાયદસ્ત પસારખી થઈ ગઈ—લોક વીખેરાઈખી ગયુ તોય આ બે હીપનોટાછઝડ થયલા મજશા જણે ઝાડના ડાખલાપર મુરદા થઇને વળગીજ ગયા હોય તેમ કેલો વાગ સુધી ચુપ બેસીજ રહ્યા !

ડિટકડીવ યાકુબ માહેબ અને નવાબના બેગમ રોઝનઆરા ।। અને નકામા પેલો શીરગો ત્રણ લાકડીએ ચઢશે ।। ઓ તપ્પીર — તારીખી મળકની કોઈ વાર સીમાજ હોતી નથી

પ્રકરણ ૧૬ મુ

“તુ એમ ધુળયા કરવાની હોય, તો પહેલથીજ કહી દેજે ।।”

અલખતા દિપ્તિતુજ હતુ—કુદરતીજ હતુ—કે મલકપેઠ ખાતેનો “રહિશન મઝીલ” ૧૨ મી મારચના ગમખાગ ગળ્ય પછી શોકમા ગીર-ફતાર હતો ત્યા મુઝામ ડરતા મરહુમ નવાબ કરનમજગ અહાદુરના મહોમેદન બેગમ સાહેબા રહિશનઆરા પોતાની ઉપર પડેલા આ જથ્થુન ફટકાથી ગોયા પછડાઇ ગયા હતા । નવાબનુ ૧૨ મીની રાતે ખુન થયુ—અને આજે ૧૫ મી તારીખ થઈ છતા કમનસીબ કમલાબ ગરીબ ખીચારી જવાન દુખી વીધવા માળપગ પોતાના સુવાના ઓરડામા ભરાઈ રહી—અદરથી બારણાને કળ લગાવી—બસ રડી રડી રડી ને કેમ કોણ જાણે પોતાના લોહીનુ પાણી કરતી હતી ।

બાપુ, “રહિશન મઝીલ”ના નોકર નકરો તરફથી બેગમ સાહેબની હાલતને લગતો આવો અહેવાલ બાહેરના લોકને મળતો તો ખરો—બાકી પારકા માણસો થોડા બે પુટેલા કરમની વીધવાના બધ ઓરડામા ડોકયુ કરીને તેણી શુ કરતી તે જોઇ શકતા ના—બેગમ રહિશનઆરા બાનુ બસ કોઇને બી મળવાને સાફ ના પાડતા હતા, કોઇનો બી દીલસો સ્વીકારવાની આરજુ રાખતા નહીં હતા અને—વધારે શુ ?—પોતાના ખાનગી ઓરડામાંથી બાહેર સસરતા હતાજ નહીં તેવજુની ખીદમતમા જે દાસી અને જે બીજા બે ચાર માણસો રોકાયલા રહેતા તેઓથીજ બેગમ સાહેબની તબીયતના સમાચાર “રહિશન મઝીલ” ના બાકીના નોકર નકરોને તેમજ બાહેરના ઓળખીતા પારખીતાઓને મળતા રહેતા

હતા. બેગમના અગત ખીંમતગારો તો ઝુઝાપી મ્હોડા કરીને દરેક જણ આગળ પોતાનો જીવ બાળી જળાવીને ખાક કદી નાખતા કે—

“અફસોસ ! બીચારી રડી રડીને અડધી થઇ જાયછી ! આજે ત્રણ ત્રણ દહાડા થયા મ્હોડા ઉપર જરો અન્ન પાણી બી મુકયુ નથી—ને મુકધને છોડીગા જેવી ઉજળી વાખ મારી ગેછી !”

બીજી ત્રીજી તે કોણ જાણે, પણ આ છેલ્લી હકીકતમા સત્યાપ હતા બેગમ રોશનઆરાનો અવતાર આટલા ત્રણ દહાડામા એક આઘળાને બી દીસી આવે તેવો લખી ખાધેલા જેવો, ૪૨ દહાડાની તાઘફાઈડે તાવમાથી નગનજ પગવારેલા એ બીમાગને ભુલાવે તે પ્રકારનો, હાલ હવાલ બની ગયો હોતો એટલું બી ખરૂં કે કોઈ બી ગમે તેવું મોટે ખાચરેનું એળખીતું તેવજીને દીલાસાની મુલાકાત આપવા આવતું તો તખીયત ત્રણીજ નાદરૂન હોવાનો સંદેશ માણસો પાસ તેને કહેવડાવી, એડ રૂમમાથી બાહરે નીકળવાની પોતાની બીવકુલ અશકત જણાવી, બેગમ દરગુજર પર દરગુજર ચાલતા હતા ત્રણ દહાડાના અગસામા બેગમની તખીયત બગળ લાડી ગયલી હતી તે જોવાને એકાદ દુરખીનની જરૂર હતીજ નહીં ખરી વાત એ હતી કે આજ ત્રણ ત્રણ ગત થઇ તેઓ અડધો ડલાડ બી આખના પાપણુ ઢાકીને ઉઘાઇ શક્યા નહીં હતા ૨ રે વાચનાર—જે આસામીનું અતકરણ એડ લયાનડ ગુનાહના દખોથી ચાલુ અમળાઇ જતું હોય, જે માણસનું કાલજી એક મદા પાપી કરમના ચટકાઓથી દર સેકડે કોત્રાઈ ચાલતું હોય, જે દવદર ઓગતનું ભેજી ખુન ખુનના હેખાનાક ખ્યાનોથી પળેપળ ધગધગી જતુજ રહે—તે આ દમીને ઉઘનો આશીરવાદ હોયજ શેનો ?

બેગમ રોશનઆરાએ પદરમી માર્યાની સહવારે જ્યારે પોતાનો ચેહરો આરસીમા જોયો ત્યારે તેણી પોને બીહ કમકમી ને બે ડગલા પાછલ હતી ગઇ તું ફેરફાર ! એવવારનો તે ગુલાબી તાઝગીભર્યો સોભ-છતો મુખડો તુર્તના કબરમા શી ખોદી કાઢેલા એક મુરદાના ચેહરાને તે દાહડે વધારે મળતો આવતો હતો તેણીએ ગઇ ગતે ઉઘવાની ઝાઝ

દવા પોતાના ધરના તખીખ પાસેથી ચીરી લખીને મગાવી પીધી હતી—
અને તેની કેફમા ભેચાર કલાક તેણી ઉઘી શડી હતી ખરી પણ અગેરે,
તે કેવી હેબતનાક ઉધ હતી ! કેરી ખેપગાર, ગલમ, લોહી ઉરાડી નાખનારી
આફતકારક તે અડકચરી “ઉધ” હતી ! તેજ કેફમા તેણીએ જે બીહા-
મણા સ્વપનાઓ જોયા તેથી ફાળ ખાઇને એક ચીસ સમેત તેણી પાછી
પાછલી રાતે ૪ વાગેને જંગી ઉડી હતી—અને ત્યારે તે ધડીએ દુખ
અને દરદથી ફાટી જતુ પોતાનું દેમાગ બે હાથે દાખીને એ અભાગણી
ગુનેહગાર ઓગતે પોતાના જીવતગતે કગાળમા કગાળ ત્રાપ દીધા હતા !

ત્રણ દીવસના દુક અરસામા બેગમ રોશનઆરા બગઅર ઉમરમા
ત્રીસ વર્ષ જાણે વધી ગઈ હતી એક જીવ મટોસટ આફતમાથી બચવા
થકી તેણી પોતીકા કગપીણ સોખતીની શીખવણીથી પોતાના પાદશાહી
દીલના ખાવીદના લોહીમા હાથો બોળી ચુકી હતી, પણ હવે પશેમાનથી
તેમજ ધાસ્તીથી તેણીના બદનની ગરેગ જાણે ધીધી પડી ગઈ હતી જેમ
તેમ હીંમત એકડી કરીને ખુનની બીજ સહવારે તેણી પોતીકા મરહુમ
નવાખની પાયદસ્તે ભુમીદાની જગ્યા સુધી તો જઈ આવી ખરી, પણ
પછીજ પોતે કરેલા અધોગ ખુનની મહત્વતાનો—તે જખુન અપરાધના
જોખમનો—કાંઈ તેણીને ગભીર પુરેપુરો ખ્યાલ આવ્યો હતો યા ખુદા !
શુ એ ધોળે દીવસનું ખુન સદા ભેદના સાહયા હેઠળ છુપુજ રેડી શકશે ?
નવાખ જેવો એક મોટા માણસનો આમ જીવ છડે એક લેવાયો તો તેને
મોટે કોઈ ખુલાશો પુછશેજ નહીં ? નીઝામ સરકારના સતાવાળાઓ શુ
હાથ જોડીને એક મહાન જખુન અપરાધ ઉપર આમ સહેલાઈથી હાક પીછો—
ડો થવા દેશે ? તેણીએ હેદરાખાદી વર્તમાન પત્રોમા ખુનને લગતી તમામ
વીગત તથા ખુની મનસીસના નાહસી જવાની વીગતો વાચી હતી, પણ
એ નાહસી ગયલા શીરગી ખુનીની વાત વાચતાજ તેણીનું મગજ ઓરબી
વધારે ચક્રીત બન્યું હતું

રોશનઆરા બેગમે એકવાર પાછી પોતાની ભખરાયલી, બીહુલી

મોહરાયલી મુગ્ધ આરસીમા જોઈ અને એકલે જીવે બડબડી—

“એ તો થોડા વખતમા હું પાછી રાહ પર આવી જવશ આહ—
જો મને રાતના ઉધ આવે ! જો બે કલાકથી શાત ઉધ આવે—તો કેટલો
ફાયરો થાય ! એ આય શીરગીતો શું નવો ઘોઠાયો છે ! શીરગી ફાનસીસે
ખુન કીધું ! ! તેને પીસ્ટોલ સાથ નાહસ્તા પોલીસે જોયો ! ! મને કઈ
સમજ પડતી નથી ! કઈ યાકુબનીજ વળી તદખીર હોશે ! અરે એ
કાહરે આવશ ! !”

પણ યાકુબનો પતો આજે ત્રણ ત્રણ દહાડા થયા હતાજ કયા ?
તેની વાટ જોતા જોતા રોશનઆરાની આંખોના ખાડામાંથી રોળાજ
નીકળી પડતા હતા—છતા તેની ધનનસલ કયા હતી ?

અતે તે સપ્તશ ત્રીજે દાહડે જીવ તણાવી તણાવીને બપોરના આવી
લાગ્યો જેવું નોકરે જઈને બાઈને યાકુબ સાહેબના પંધાગ્વાની બપર કહી
કે રોશનઆરા બેગમના શરીરમા એકકડી ઝપાટે જાણે પાચ શેર લોહી
વધી ગયું તેણીના ઉજળા સપ મ્હોડાપર કાઈ રંગ પાછો ધાઈ આવ્યો
તેણીએ તે ડીકકડીવને ઉપર પોતાના રીડીંગ ડ્રમમા આવવાની ફરમાસ
કરી—અન બે મીનીટમા તે મજેહૂથી સીગરેટ પ્રમ્તો કંડે કલેજે ડોલનો
ડોલતો ત્યા આવી પુગ્યા

તે અદર ઓરડામા દાખલ થયો અને બારણું બંધ કર્યું—

“કયુ, રોશન ? યે ! એ એમ બુદ્ધી બખ શાએ થઈ ગઈ ! રોશન !
આય રુ તારા હાલ-હે ?”

રોશનઆરા ઝટ તેની પાસે સોફાપર ફમડાઈ બેઠી યાકુબે જોયું કે
તે કમબખત સ્ત્રીના હાથ કરકર ધુજતા હતા

“એમ હવે ધુજી શાની મરેહ ? શું છે શું—જરા સમજવશે ?”

‘યાકુબ—મને—મને—મારૂં દીલ ધણુ ધુજેછ મને કઈ સુઝતું નથી
આજે ત્રણ રાત થઈ હું મુદ્દસ સુતી નથી”

યાકુબ સાહેબ રમુજથી મુછમા હસ્યા

“પણ કેમ—તેનું કંઈ કારણ ?”

“કારણ ! યાકુબ—તું મારી નખળાઈપર હમેશ ?”

“તારી નખળાઈપર નથી હસ્તો—તારા હીચકારાપણા પર હમુ—
તારી બેવકુફાઈ પર હમુજી વારં બેર ! તે પેલા કામળો કયા મુકયાજ ?
ચાલ-લાવ”

રોશનઆરા ગુપચુપ ઉઠી એક કપાટ ઉઘાડી અદરથી તેણીએ બે
ચાર કામળા કાઢ્યા અને યાકુબના હાથમા મેલ્યા નવાજ રસ્તમજબને
બેગન કરવા પછી આ ચડાલે તેવણુના ખીસામાથી જે કામળો કાઢી
હીધા હતા તે આ ચીચરયાઓ હતા તેમા વળી નવાએ પોતાની બેમમ
ઉપર ખચરતાબાદથી ધમકીનું અને તેણીનું ખુન કરવાની ચેતવણી આપ-
નાર જે કામળ લખ્યું હતું તેથી સાથેજ હતું યાકુબ સાહેબે સરવે કા-
મળે ઉઘાડી સંભાળથી તે સરવે તપાસ્યા પછી પોતાના ખીસામાથી એક
કાઠીની પેટી કાઢી આ સરવે કામળાઓને સામટા સળગાવી મેલ્યા
જ્યારે તે સર્વે કામળો બળીને બચમ થઈ ગયા ત્યારે સઘળા રાખ પોતાને
હાથે સમરેલી લઈ તેણે બારીની બાહર ફેંકી દીધી

“આપણા કામળો આ એકજ પુરાવો હસીમા હતો તેથી ફંકે થયો
હવે શાની બીજીજી—રોશન ?” તેણે કાષ્ટક મમતાથી હવે કહ્યું.

“ઓ યાકુબ ! આજ ઠંડા મસકેરી કરવાનો વખત નથી ખાસ્તી
ખાસ્તીએ મારો જીવ કેમ નીકળી જાયજ તે તું નથી જાણુનો—”

“નહી, નથી જાણુતો—પણ બે રસ્તમજબ નવાજ આજે જીવતા
હોતે તો તેવણુની રીવાજવરથી તારો જીવ કેમ નીકળી જતે તે હું જાણુજી !
આહ—તું છેક એટલી બધી ધુજરી છે એમ જાણુતે તો હું તુને તે
જગ્યાએ લઈ જતેજ નહીં !—”

તે ડીટકેરીવની મુજબ તીરકારનું અણકારૂંપી હતું ફરી વળ્યું હતું.
સોફાપર અઢેલાઈને ચુચી આખ્યોથી રોશનઆરાના શોકના કાળા પોપાક
મમ બેને જઈ તે હોરે હોરે રમોક કર્યો જતો હતો.

“યાકુબ !—” રોશનઆરા હવે કાષ્ટક હિચકારાઈને ફરડી પડી, “તારું

દીલખી કેવુ પથ્થરનું છે કાણુ જાણું ! આવા જોખમની વખતેથી તુ એમ ઠગ પાણીના માટલાની કાની વાત કરેછ ત્યારે મારી તો ધીરજ તારી સાથ રહેતી નથી—’

“પ્યારી, તુ દેવાની છે ! એવી વખતે ગરમ ખળખળતા પાણીના હાડાની કાની વાત કરયે તો શુ જોખમ ઓછો થાયછ ?”

“હવે મને કહેતી, યાકુમ—ખુદાને ખાતર કહેતી કે આય શીરગી ફ્રાન્સીસ ગોમ્સનો શુ ઘોટાલો પીંડાલો છે ? મે અખખાગમા વાચ્યુ કે તેણે ખુન કીધુ ને પીસ્તોલ સાથ નાહસી જતા પોલીસે જોયો ને તેના રહેવાના કુપડામાંથી તેના ગુનાહની બધી પુરવારીઓ મળી આવીછ !— એ શુ બધુ રપુચકર છે ?”

“રપુચકર !—એટલે ? તુજ કહેછ કે તે બધુ વાચ્યુ—પછી પુછવા શુ બેઠીછ ?”

“અરે પણ ખુન એણેજ કીધુ એમ શુ પોલીસ પુરવાર કરી શકશે !”

“હા—જો એ તારો સાવકો ભાણેજ પકડાગે તો પ્યારી હુ દલગીર છુ તે ત્રણુ લાકડે લટકઈ જશે !”

રોશનઆરા તો સાવજ જેવી આ અજબ કીસમના શખ્સનુ કોથુ એકકી ટગરે ટીકવાજ પડી

“મારો સાવકો ભાણેજ !”

“તારો પોતાનો સાવકો ભાણેજ ! નવાબ ફત્તમજ ગની બહેનનો દીકરો સીનોર ફાનસીસ ગોમ્સ—ઉરફે જહાગીર મેહરહોમચ ! ચચલગુરાની જેલમાંથી છટકીને નાહસ ભાગ કરતો બધવો !”

“જહાગીર મેહરહોમચ ! નવાબનો ભાણેજ ! એ આજે, યાકુમ, તુને થયુ’ગ તોખી શુ ?”

“થાય શુ ? કાષ્ઠી નહીં ! મામા ભાણેજને ખીયાબાર હતુ જેલમા જતો એને નવાબે બચાવ્યો નહીં જેલમાંથી નાહસી આવ્યો ત્યારે મામાએ ભાણેજને આશરો આપ્યો નહીં ભાણેજ તદન ખાખા વરખો થઇને

જીવ પર આવી ગયો પોલીસને હિલકાપ આપીને લગાયા સતાયા કરતા તે કટાક્ષી ગયલો હોવો જોઈએ ખાધાના વાખા પડ્યા હશે—એટલે એણે વીચાર્યું કે હવે તો મારવું કે મરવું મામાના “લીલી કોટેજ”મા સધ્ધર રૂપાકામનો કીમતી જથ્થો હતો તે ખીના ભાણેજ કરતા વધારે અચ્છી રીતે કાણુ જાણી શકે ? ભુખમરાથી અને આફતથી યેરાવણા તે કમ-ખખની નજર ખીગડી—તેની મતી ફરી ગઈ ! શીરગીના લેખાસમા તે સુરેનગર ખાતે લખ્યા કીધો લાગ આવ્યો ત્યારે નવાખનીજ પીરેટોલ વડે મીઝાઝી મામાનું કાટલું કહાડી નાખ્યું ! હાથમા પીસ્તોલ સાથે તે નવાખના શરીર આગળથી નાહસી જતા પોલીસના માણસે અને નવાખના શોકરે જોયો કાર માર્યો—નખોડગીયાએ બુદ્ધાને આપાદ સાફ કરી નાખ્યો !”

જાણે એક એડવોકેટ એક બધવાની વીરધમા જુરીની આગળ કાઈ જોરાવર ભાશણુ કરતો હોય તેમ રહેજ મલકાયલું મ્હેડુ ગખીને ચાકુખ ડીટેક્ટીવ ધીરે મકકમ અવાજે આટલું વીવેચન કરી ગયો ! રોશનઆરા બેગમ ખચીત આ વીચીત્ર આદમીની ઠંડે કલેજની પાક બેહાઈ જોઇને ફાટીજ ગઈ હતી

“ચાકુખ ! તું બરાબર સીધી વાત કર—તારે પગે લાગુ ”

“અરે ગાડી ! સીધી વાત નહીં કરતો નહીં કરતો તો આડી ડરેજ ? એ શીરગી ફાનસીસની ઝુપડીમાથી નવાખના મકાનનું તમાન ચોરાયનું રૂપાકામ મળી આવ્યું એને વાસ્તે તેજ સાજે નવાખની છોડરી દીનખાઈ—તારી સાવકી દીકરી—આરકેટ ભરીને ખાસ પોતાની મોટરમા બધા મ્હો સ્વાદ્યા ને તરનવાણા લઈ ગઈ હતી તે આરકેટથી મળી ! સમજેજ કે રોશન—ડખાઇને મારો ચેહરો શું ચીતરયા કરેજ, જો !”

“અરે પણ—પણુ એ કેમ બને —તું—આપણે જાણેજ, ચાકુખ, કે એ ખુન—એ કામ પેલા શીરગીએ—પેલા જહાગીરે નથી કીધું ”

ચાકુખ સાહેબ ડીટેક્ટીવ વળી પોતાની સીગારેટમાવી ધુમાડાનો એક મોટો ગોટો કાઢી હળવેથી હસ્યો—

“જહાગીરે ખુન નથી કીધું ! ત્યારે શું તે મે કીધું ! ચા તે કીધું ?

દીવાની છે-દીવાની !”

ખરેજ રેશનઆરોને લાગ્યું કે તેણી પોતે દીવાની બની ગઈ હતી ! લખરાઈને પોતાના જલમ સોજતીતું મ્હોડું જોયા કરવા ઉપગત તેણી એકાદ મીનીટ તો બીજો કોઈ શબ્દથી આવરી શકી નહીં નવાખની ઉપર નેમ ટાકીને પીગતોલ ફેડનારો આ સામે બેઠેલો ખુની એક ઇનગાન હતો કે શયતાન !

“તુ—તુ—પોતે તે જગાએ ગયો ! યાકુબ-પાશુ તે જગાએ જતા તારા પગથી કેમ ઉપડ્યા હોશે ?”

“એવી વખતે પગથી ઉપડે ને હાથથી ઉપડે ! તેમ જો નહીં ઉપડે તો માથું ડપડી જવાનો સોદો થાય હું તેજ ગતે-ખુનનીજ રાતે લીલી કોટેજમા તપામ કરવા ગયો હતો”

“તેજ ગતે !”

‘હા ! તેજ ગતે ! તુ આજે માયુ ખાઈ ગઈ, ખારી !’ યાકુબે કાંઈક કંટાળીને હવે મીગારેટનો બાકીનો ટુકડો ઓરડાના ખુણામા કંકી દેતા કહ્યું “તુ મને કેહવા શું માગે ? હું ત્યાં નહીં જઈ તે પોલીસ અમલદાર તરીકેની મારી ફરજ અગવવા ના પાડું તો નેમ ડગવાનો સખખ શું જણાઉં ?”

“અરે-અરે-પણુ ગરીબ બીચારો તે નીરોશ ખુવાન માણુસ નકામો વગર વાકે-”

ઘણીજ અધીરાઈથી યાકુમે જોરમા ભોયપર પગ ટોક્યો અને કચ વાટથી ખખા ચઢાવ્યા-એટલે રેશન બેગમ ખોલતા અચકી ગઈ

“રેશન-કોઈ વખત તુ વણી ડાહી થાય—કોઈ વખત એકદમ બેવકુફ બની જાયછ દાખલા તરીકે હમણા આય ખુનનો બધો ટે પલો દાખડાની માફક મળનો પેલા ઉલ્લુ ઉજમખ જહાગીર મેહરહોમજીને માથે પોતાની મેજે બેસી ગીયોછ ત્યારે તુ ખાલીપીલી વાહીયાત સવાલો ઉઠાવ્યા કરીને મને સતાવેછ જો માબજ આય કેમમા મારી સાથ ફાજદાર સાહ-દેખ હુશેનખી સામેલ છે જો હું ખીખો થઈ જઈ અને સાહદેખને

એખલાને માથુ ફેરવતા દેઉ તો વખત તે ડમખખત ઓગતુ દોર કરી નાખે એ હમણા આબાદ ખોટા રસ્તા પર દોરવાઈ ગયલો છે—ને છેડના છેડા સુધી તેજ ખોટા હીસાખ પર તથાયા કરી આયદે પેલા પોરીયાને ટીંગાવી દેશે હુ તેમા તેની પાછળનો પાછળજ રહેવજ નવાખના ખુનીને કાયદાની ચુગાળમા અતે સપડાવવાની કીર્તી બેશક માગજ નસીબમા છે !”

રૈશનઆરાએ એડ હાથે પોતાનુ તપી આવંતુ મગજ દામ્યુ પોતાના ગુનાહનો તમામ ગધીયો બોળે આ તેણીનો મગદીલ હમશરીડ કરારને જીવ એડ નીરદોશ આમામીને માથે નાખી દેવા ચાહીને વળી સામો ઉપરથી એડ કામેલ ડીટેક્ટીવ તર્કિકની વીખ્યાતી—નીઝામ હુકુમની શામાશી—મેળવવા માટેની ‘બીડ’ કરતો હતો !

“પણ યાકુમ !” તેણી ઘાડા ધીમા અવાજે બોલી, બસ મને એટલુજ કહે ! જહગીર મેહરહોમજી જે પકડાયો તો પછી એણેજ પીરટોલ ફેડીને ખુન કીધુ એમ કેમ માખેત થશે ? ખાલી તે ખુનની જગ્યાએથી નાહસી ગયો તેમા થુ—”

“બધી જખાની દીવાની જોત જેની એ કગમના ધુટેલા જીવાન છોડરાની સામખે જતી છે’ યાકુમ વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો, ‘જે રૈશન, ધ્યાનથી સુન પહેલુ તો એ જહાગીરની પોતાના મામા સાથની પચાતી ખીજી, એની ધણી કબસ તમ હાલત ત્રીજી, એ ખાસલીલીકિટેજ આગળ ભટકતો રહ્યો તે ખીના ચોકુ, નવાખને લુટીને ચારેલો તમામ રૂપાકામના માલ એનાજ ઝુપડામાથી મલ્યો તે વાત પાચમુ, ખુનની જગ્યાએથી એને નવાખની પીરતોલ સાથ નાહસતા બે જણાએ નજરોનજર જોયો તે હકીકત છકુ, નવાખની રીવોલ્વર માહેલો એક ગાર ખાલી હતો તે બાબ માતમુ, નવાખની પાકીટ અને ધડીયાલ છેડો એ જહાગીરનાજ ઝુપડામાથી મને ને સાહદેખ હુસેનને મળી આવ્યા તે—”

“ઓ યાકુમ—તો તો—”

“ખામોશ ! વચમા બકવા નહી કર એ પાકીટ અને ધડીયાલ છેડો જહાગીરજ પોતાના મામાને ઠાર કરી કાહડી લીધેલા ને તે તેની ઝુપડી-

માથી મલી આવ્યા । આઠમુ, ખુનની જગ્યાએથી એ બદમાશ લાગી જતો હતો ત્યારે ચાદનીની ચોક્કી રોશનીમાખી પોલીસ સીપાઈએ જોયું કે તે ચડાલના કપડા પર લોહીનો મોટો ડાઘ હતો । પોતાના અમીશ મામાનું લોહી એ નાપોકાર હુગમખોરે રેડ્યું । હેફ છે-લ્યાનત છે એની ઉપર ।”

‘અરે ખોદાને વાસ્તે એવી ધપે મળખ નહી કર । મને કપારી છુટેછ ।”

યાકુખનો અત્યાર સુધીનો અર્ધ રમુજ અગ્ધ તીવ્રસ્કારનો ટકાવ્યાજ એહરો હવે અચ્છુચ કહોર અને કગડો ખની ગયો તેણે ડોળા કડકાવ્યા અને ખડો ખેઠો—

“જો એઈ । તુ એમ દયાનો ફરેસ્તો હવે ખની જઈને ઉલ ને આલ કર્યાજ કરવાની હોય તો મને અગાઉથી કેહી દેજે । એવું તોનમન્ય મને જોઈતું નથી । તારા ખાનગ મે આય જોખમ માથે ઉપાડ્યો—નહા તો નવામ જીવતો હોય કે મુવનો હોય તેની મને આટલી ખી દરવાર નહી હતી રૌશન, ’ તે હવે તેણીની અડોઅડ જઈ તેણીના કાનમા ઘણાજ ધીમા માંદે ખોટો, “રૌશન । આટલે વગ આપણે આગળ વધ્યા હવે તો અતના છેડા તુલીકે જવા વગર ખીજે ગતોજ નથી ફાસીને લાડડે આય જહાગીર લટકાય કે આપણે ખે જણા ઘટકાઈએ—ત્રીજો કઈખી વચલો ઇલાજ તુને દેખાયછ ।”

નીચી મુઠીએ રોશનઆરા મુગી મતર ખેમીજ ગહી તેણીના ખીસ જીગરના હૈયાપ્રટા હમશરીકે પાછું ચનાચ્યુ—

“તુ ભુલી જાયછ, વાહલી મેશન, કે પેતુ ખોન્ડ જે આપણને બદલે હાલ ઝીલાર્ ગયુછ તે એમખી ને એમખી તો જીંદગીથી મફરબદર ઉખડી ગયલુ છેજ તુ એમ ધારેછ કે આય ખુનનો નત્રો છુટો એને કપાળે નહીંખી ચોટતે તોપણ શુ એને પોલીસ ઝખીને ખેમત્રા દેને ? એને પાછી વધારે લાખી ટેપ મળતે ને ખુશાલ પાડો ચયજનુગ માકડો મારવા ને પથરો ભાજવા ઢકેલાઈ ગયો હતો તો પછી નવ્યાલુ ત્યા

હવે ભરયા સો !”

“કદાચ એ પાછો નહીંથી પકડાય, યાદુખ ?”

યાદુખ મીયાનુ કાચુ એક તરેહની જલમ છુપી રહેતી
ફસાર્ધ ગયું

“તે તો ખાડગ ખાશે ! નીઝામ પરવરની પોલીસની શક્તીનો તુને
ત્યારે ખ્યાલજ નથી આજથી તથુ દહાડામા એ જહાગીર મેહર
હોમજીની કાડીઓ પર લોખડી બેડીઓ જે નહીં થોડાય તો માગ જમણા
હાથનો પોહચો કાપી આપુ !”

“પણુ એ છટકી જઈ શકે તો આપણુને—છે તે—લાભજ થાય કેની !”

“નહી છુટો ફરીયા કરે તો એ જહાગીર ખુનનો ખરો બેદ શોધી
ઝાહડવા ધગ્યી ઉડવપાડય કરી મેળવાને ચુકે નહીં તેમા એને તારી
મારકી બેડી પૈમાની મદદ કરે એનો તો હવ ઝાટો નીકળી જવો બેધમે”

રોશનઆરા હવે જરા યાદુખની વધારે પામે આતી—

“તાગ બોલવાથી મને વણી હીમન આવેછ યાદુખ—ખાગ—
મને માચ્યુ કેહ તારી ખાતી છે કે પેલુ રૂપાકામ ચોરી જનારા
મવાલીઓ તે—ને રાતે ‘લીલીકાટેજ’ના બગીચામા છુપાર્ધ ગહેવા નહીંજ
હતા ! તે લોકે આપણુને ભરાઈને બોયા હોશે તો આપણુ શુ થશે !”

યાદુખ સાહેબે હસીને રોશન બેગમનુ માયુ પસવારયુ

“તેમ બનવાનો ઝાઘ ઘણો સબવ મને દીસ્તો નથી હુ ચાકકસ
ધારછ કે તે ઉમઢગીરો આપણા ત્યા જવાની વણો વખત અઝાઢના
રૂપાકામ ઉઠાવી ગયલા તે ગાસડો પછી તે લોકે રાત પડે ત્યા સુધી
આય જહાગીરની ઝૂપડીમા છુપાવવા માગેલો—પણુ તેટલા તો ખુનની
ધડાધડી થઈ ઝોટલે તે બદમાશે પોતાની લુટ પડતી મેળાને વટણા વાવી
ગયલા હોવા બેધમે આપડો આ જહાગીર નકામો સપડાર્ધ ગયો પણુ
વાહલી—તુ એવી નજીવી ખીનાને વારતે ધુળ્યા ના કર તે લોકેએ
આપણુને લીલીકાટેજમા એકબાર્ગી બોયાખી હોય તો શુ હવે તેઓ બાહર
આવીને તે જાહેર કરવાની હીમત કરવાના છે ? તે લોકની પોતાની મુડી

આપણા સપાટામા છે કેની ?”

રોશનઆરાએ એક બહુ લાંબો શ્વામ ખચ્યો ત એક છુટકારાનો નીસાસો હતો કે અફસોસની આહ હતી તે કહેવું મુશ્કેલ હતું—પણ તેણીના શીકકા સફેદ હોઠો ઉપર પહેલી વાર કાષ્ઠક રંગ ફૂગી વળ્યો

“હવે મને જગ નર્ચીતમથી આખ બધ કરીને પડવા ગમશે ! ધસક ધસક મારો જીવ ઉડી ચાલ્યો’તો મારા વાહલા યાકુબ !” પોતાનો હાથ તે શખ્સના ખભા પર મેળી ધણીજ ગભીર ઓજરખવાડીથી તે દલદલ દલાએ કહ્યું, ‘તું હવે મને સીહલી નહી મુઝશે કેની ?—કહેની ખડ કહેની ?”

‘નહી, મારા જન ! તારે ખાતર તો આપ જોખમ મે માથે ઉઠાવ્યો પણ રોશન આપણા નેકા થવાને વાગ્તે ઓઝમા ઓઝા છ મહીના વચમા જવા દેના જોખશે !”

ઓ લ્યાનતી બેહયા દુન્યા ! આ કગાળ ડરપીણ પુરૂષ પોતાના ઝમનસીખ શીકરના ચાહરમને દીવસે તેજ નવાખની વીધવા માથ નેકાની વાત ડરવાનેખી અચગતો હતો નહી !

રોશન બેગમ તો ડોકુ છાતીપર નમાની દઢને પોતાના ગદીયાનની બાહેની સાથે વીચારવત શોકાનુર ચહેરે રમત કર્યા કરતા હતા અચબુચ તેવણે પાછુ ડોકુ ઉચકયુ અને પોતીડા વાર ગમ જોયુ—

‘યાકુબ ! એક ચીજ હજી મને સમજાવ ! માઝ મનડ હવે તો કામખી કરવા ના પાડેછ—”

“વળી શુ છે ?”

“મે તારી પર પેલુ પહેલુ કાગજ લખ્યુ ને નવાખના ઝગજમા આવ્યુ કામએ તે તેવણુ પર નનામુ મોઝ્યુ, અને બધી મોહકાણુ વળી યાકુબ—એ આપણા કાગજને નવાખપર મોકલનાર ધણી ટ્રાણુ હશે ?”

“તે હવે આપણે કેમ જાણે ?”

“અરે ! પણ ત્યારે તે માણુસ તો આજે જીવતો જાગતો આપણી બધી વાતથી માહીતગાર હાવાજ જોખશે ?”

“ભલે ! તેમા શુ થયુ !”

“એમ શુ બોલેછ જો, યાકુબ !”

“તો વાહલી-ગું તુ તે ધણીનું નામ કામ જાપ્યા વગર હમણા ખાલી હવા સાથે લડ્યા જવાની છે’ ને સખમ અગર આપણી વચ્ચેનો સખધે જાણ્યોથી હોય તો થોડો તે હવે આપણી પાસ નવાળના મરણનો હીસાખ માગવા આવી શકવાનો છે? લે ચાલ હવે હું જાઉં છું તું ખુશાલ રહેજે, પ્યારી આપણે માથેનું વીધન વીતી મરુછ, ખુદા હાફેઝ!’

પોતાની દીલખગને પાસામા લઇને યાકુબે કાઠિક દીંમતના થોડાક વધુ મખુનો તેણીના કાનમા કદયા અને પછી ત્યાંથી મળકાચેલે મહોડે નીકળી ચાલ્યો!

ઓ મેરગી દુન્યા! નદારી, નીરદ્ય લકમી દુન્યા!!

રસ્તે પડતાજ યાકુબ સાહેબ દિટકડીવ સેહજ ચમકીને તનજખાન ખોડા ઉભો તે દીવમનુ વર્તમાનપત્ર વચનાર એક પોરીયો મોટેથી યાજ માગેનો હતો —

“નવામ રસ્તમજંગનુ ખુન—પોલીમ તગ્દની ચોકાવનારી ખબર!”

યાકુબ માહેબે તુગત એક કાપી ખરીદી અને અદર નવા મમાચારોની કાલમમા નીચલા મોટા કાળા હેડીંગો તળે એક ફકરો છપાયેલો તેણે જોયો —

**નવાખ રસ્તમજંગનું તેમના ભાણેજો
કરેલું ખુન.**

જેલમાંથી છટકીને નાહસભાગ કરનાં જહાંગીર
મેહરહોમલ નામના ચંડાલે પોતીકા નામવર
મામાને લુટીને કાર કર્યા.

પોલીસનો એકમતી અસિપ્રાય—જહાંગીરેજ જાણીજીવને
શ્રીમંત મામાને જાણી મારી

ચાકુબ ડીટેક્ટીવે મુજબા હસીને તે પત્ર ધડીવાળી પોતાના મોઢા ડમલાના અદરના ગળવામા ઠેસરી દીધુ અને પછી ધડા બધ ત્યાથી નીકળી ચાલ્યો.

“ ઠીક !” તે એલથી જીવ સાથ બડબડ્યો “ચોકુ નાણે ધડી-યાળના સાચાકામની માફક બધ એસેછ !”

પ્રકરણ ૧૭ મુ

એક આરતનો ધીકાર

નવાબ ફત્તમજગ ખુદ પોતાના એમરવત એડર બેહચા બાણેજને હાથે ઠાર માર્યા ગયા—એ ભયભીત બનાવનો આચકો હેરાન્ય દી સલતનતની સોસાયટીમા કાંઈ જોવા તેવા લાગ્યો નહી હતો મરહુમનુ ખુન થયુ તેને લગભગ છ દહાડા વીતી ગયા—પણ હજી નામદાર નીઝામની પ્રગનો ગણુગણાત એ બાબે ફપટ પડ્યો હતો નહી નવાબની બેગી ઉપર ગામે ગામ અને શહેરે શહેરથી દીવાસા અને દીવસોજના ટેલીગ્રામે તેમજ ટપાલના કાગળો ઠોકબધ આવ્યા જતા હજી પુર જોશમા ચાલુજ હતા એટલા અરસામા કાંઈ પાનસોએક બડેખા લોડ દીનુને ખ્યરતાબાદ ખાતેના ખની મઝીલ’મા ‘કોનડોલન્સ વીઝીટ” આપી ચુકયુ હશે સાજ પડવા આવે કે તેણીના બગલા આગળ ઠોકેરાબધ બબે ઘોડાની ગાડીઓ અને મોટરોની ગોયા ધમચકરીજ ચાલુ રહેતી હતી

દીનુના ઓળખીતા પારખીતાઓ તેણીને મુલાકાત આપી તેણીના જખુન ગમમા ખરી લાગણીથી શરીક થતા—અને—અને—

એકકે એક જણુ બસ એકકી ધપે “પેલા જીદગીથી ઉબડી ગયલા, કગાલ, રદખાતલ નીચ કુત્રા—પેલા પથ્થરના હૈયાવાળા મુજ બદમાશ જહાગીર મહે હોમજી”—પર શીટકાર લ્યાનત વરસાની દીનુને કાઈકે સખ્યારો આપવાની કોશિશ કરીને પાછા ધર ફરતા હતા !”

અરેરે! આ પ્રમાણે “ધીરજ” અને “દીવાસો” દષ્ટને ચાલ્યા જનારાઓને જો સહેજખી સસાગે મળી શકતો હતો કે તેઓને એકે એક “સંધીયરા” (1)નો શબ્દ તે દુ ખી છોકરીની જાતીમા કાતીલ તીગની પેઠે કેમ બોકાનો હતો, તે તેઓ આવી ગતે તેણીના પુછના દીકરા ઉપર હેફ નાખવા આગમય પોનાની બેઅદાજ જીભલી ઉપર પ્રહમ દેવાનું વધારે પમ્મ કરતે! પણ તે બેખબર દોગ્ત આસ્નાવો તો બોલાઈમા આ ગમથી આગ્રેજ થયલી દીનુની ખરે મને કદર ખાઇ બમ ગુરપગ ચઢીને ‘ચડાલ ચરમચોર ખુની બાણેજ’ તરફનો પોતાનો સવળો બોફ અને તીરસ્કાર તેણીના કાનમા ખાલી કર્યાજ નજતા હતા!

એક જણુ આમ બોલે—એ જણુ આમ બોલે—આર જણુ આવી દયાહીણુ નાતગસ ધપે જહાગીર ઉપર શ્રાપો વરમાવે તો સમજ્યા! પણ અહીં તો રોજ બ રોજ—સહવાગ, બપોગ, સાજ—ચાલુ એક પછી એક નીરબય અણુઅણુ લોકિના ધારેધાડ દીનુની આગળ આવી બમ એજ લવારો બકારો કર્યા નજતા હતા! તો વીચાર કર, વાચનાર, કે દીનુ—ઉડી લાગણીવાળી, અકામ જુરસાવાળી, મુઝે મ્હોડેની, ગમખાર દીનુ—ને તે કપારી ઉપજાવનાર એકના એક ધાતકી સખુનો સાબળ્યા કરતા દીલમા શુ થતુ હશે!

પણુ દાંતો પીસી—લોહીના ગોટ ગળી—એક શબ્દ ખી જવાબમા પાછો વાળવા વમર આ બાહદુર છોકરી આજ છ છ દાહડા થયા આ ભયાનક સીતમ મુગી મતર થઇને ખમતી રહી હતી ખીણુ કહે ખી શુ? વાહલા કમનસીબ જહાગીરને માટે આમ એકે મ્હોડે સહિને આવી શરમભરી ખીન જોખમદાર રીતે તરેહવાર દીકા કરતા સાબળવાનો જુ-દ્દમાત સહન કરવા સીવાય ખીજો રસ્તોજ શુ હતો? તેણીનુ લોહી અદર-ખાનેથી ઉકળી આવતુ—તેણીનુ મસ્તક ફરી આવતુ—અવાર નવાર તેણીની તખીયત વદીક આવી પ્રકારની “દીલસોજી” સાબળતા ખીમડી આવતી, પણ “દીલસોજી” દેવા આવનારા તો તેનો અર્થ એટલોજ ઉઠાવતા કે ખીચારી આ છોકરી પોતાના પીતાના ગમમા ખીલકુલ પછાઈ જઈને

આમ કરતી હશે ।

જહાગીર મહેરહોમજી મળ્યા પોલીસને હાથ લાગેલા મુદ્દાની વીંગતો હેદરાબાદના હવે દરેક નાના સ્કુલ ખોલને વટીક હવે માલમ હતી હાદેસા તથા જીઅમરાથી જીવપર આવી ગયલા એક જવાન ખાનદાની પારસીએ જેલમાંથી છટકીને દીવસો સુધી પોલીસને હાથેલા બાદ શીર ગીના અવતારમાં ધ્રુપાઈને પોતાના તાલેવત મામાને કેમ લુટ્યા, તે લુટનો માલ તેના કબજામાંથી કેમ મળી આવ્યો, તે નાપેકારે રસ્તમજ-ગને પીસ્તોલથી ઠાર કરી કેમ પાછો છટકી ગયો,—તે સઘળું વીસ્તારીને હેદરાબાદના તમામ વર્તમાનપત્રોમાં કોલમની કોલમ ભરી છપાઈ ચુક્યું હતું જહાગીરેજ ખુન કર્યું તે બાબે હવે એક કતરા ભાગ બી વધુ સામેતી બાકી રહી ગઈ હોય એમ તો કોઈને બી સ્વપને પણ લાગતું હતું નહીં અને ત્યાર પછી સઘળા “દીલસોજ મીત્રો” ન્યારે રસ લઈને—અપશ્ચન્દ્યે ઓચરીને—જહાગીર બાબે દીનુ આગળ બંકબકારો કર્યા બધા તો બાપડી દીનુ જવાબમાં બોલેબી શું ?

આહ ! દીનુની દુન્યા હમણાં તેણીને મનથી અકાગી ઝેર હતી પાદ-શાહી પોતાના અકાલ મહેલત કરતા આ હીણુભાગ્ય ગરીબ જહાગીરને માથે તુટી પડેલા નાહક બદનામીના પહાડથી તે જવાન કુમારીકાનું કોમળ જીગર વધારે ચીરાઈ વીંધાઈ ધ્રુદાઈ જતું હતું આહ ખુદા ! તેણીનો જહાગીર આ દુષ્ટ કામ કરવાથી નીરોદેશ હતો તે બાબે તેણીના પોતાના મનમાં શું એક ગજકણુ ભારબી શક હતો ? ના—ગમે તેવીબી સીંહામાં સીંહા, જેરાવરમાં જેરાવર જહાગીરની વીરૂધ્ધ જતી હકીકતો પોલીસ તરફથી બાહેર પડી—પણ આ સાચી છોકરીએ આજસુધી એક સેકંડ પણ જહાગીરને આવા અપોર ગુનાહના કામ માટે દોષીત ઠરાવવાનો ઝાખામાં ઝાખો ખ્યાલ વટીક કર્યો હતો નહીં પોતાના ખારા પેદરનું ખુન કરવામાં જેટલો તેણીનો—દીનુનો—પોતાનો હાથ હતો તેથી એક કતરા ભારબી વધારે જહાગીરનો હાથ હતો નહીં એમ તેણી નક્કી ખાતરીથી જીવ સાથે માનતી હતી

પણ ત્યારે એ ખુન કોણે કર્યું ? શા માટે કર્યું ? અને તેથી પોતે સુરેનગર ૧૨ મી ની સાળે જહાગીરને મળી આવી ત્યાર પછી અડધાજ કલાકમા કેવી રીતે થઈ જવા પામ્યું ?—જહાગીરની કોડરીમા અધુ ડપાકામ કેમ જઈને પડ્યું ?—તે ઝુપડીમાથી બાવાજીની પાકીટ તથા ઘડિયાલ છોડા શી રીતે અને શું સખબવી કોઈએ લઈ જઈને મેલ્યા ?—જો હુટ ચલાવવાનીજ કોઈ ત્રાહેત બદમાશોની ધારણા હતી તો તે તુટનો તમામ માલ આમ હીણુભાગ્ય જહાગીરના હાપડામા શા માટે નેઆ છોડી ગયા ?—આ બધા બેબુ ચેરવી નાખનારા મવાલોનો કસો પણ મનપતીઝ ખુલાસો દીનુ પોતાના જીવસે હજી તુલીક કરી ચકા નહી હતી તેણીનુ થાકી ગયલુ નાનુ મગજ તેમજ મુગા ગમ અને 'કૃપા અફસોસથી નસોસ થઈ ગયલુ તેણીનુ નાબુક માથુ હવે વધારે કામ બગવવાને હાલ તુર્ત ના પાડતા હતા વળી ધીરજથી ગ્રાતપણે રીચાર ચલાવવાને દીનુને લોકો અવકાશજ કયા આપતા હતા ?

*

†

*

નવાન રસ્તમજગના મરણ પછી ૭૬૬ દીવસે સહવારના નવેક વાગતાને શુમારે દીનુ “મની મઝીલ”ના પહેલા માળપર એક નાનકડા રીડીંગ રૂમમા સોફાની અદર લાખી ચઢને લેગી પડેલી હતી છેલ્લા બે તણુ દહાડા થયા તે છોકરીની તખીયત દેખાઈની રીતે અત્યત નાબુક બની ગયલી હતી પોતે બરાબર ખાતી પીતી નહી હોવાથી અને મારો દાહાડો આખ પાણી કર્યા કરતી રહેવાથી આ ચેડી છોકરીના એટલા દહાડામા તો હાલ અવતાર પડી ગયા હતા તેણીનો એકવારનો તાઝગીભર્યો ચહેરો તદન હમણા લેવાઈ ગયો હતો અને આખોમા ખાડા પડી આવ્યા હતા કુદરતી રીતે એવી વખને કોઈનેાખી સ્વભાવ ખીગડી જવા વગર રહે નહી—પણ તોખી સામઢી રીતે દીનુએ પોતાના મન પર કાઈ અસાધારણ કાણુ રાખી મેલ્યો હતો ધરના ખટલાની જગ્નલ તેણીએ તુરત વેળા પોતાના ધરડા સુનાકૃઈ પર છોડી હતી, અને પોતે બને ત્યા સુધી પોતાના ઓર

ડામા ભરાઈ રહેતી હતી

તે સહવારના તેણીનું માથું સજ્જડ દુખનું હતું—કેમજો આગલી રાતે તેણીને મુઠ્ઠા ઉપ આવી હતી નહીં અને આખ્યો પર પોચો ગેરમી કુશનનો તકીયો દાખી મોઢાપર તેણી ઢગલો થઈને પડેલી હતી તેવામા સુનાકુર્ષ ત્યા આવી ઉભા—

“દીના, તું અહીં છે કે, માય ? જાની નીચે પેલા બહમનજી આપાછની”

દીનુએ હળવેથી મ્હોડાપર ધાકેલો ટકીયો ખસાડ્યો અને બેલદ રજદા થયલા નસોમ જીવે કુર્ષ ગમ જોયું—

“બહમનજી ? બહમનજી કોણ ?”

“પેલો ડાં દુખાશ ! પેલો આપણો બોમ !”

દીનુનો ચેહરો એકદમ જઈ મારી ગયો તે શાત શોકાતુર મ્હોડા પર માત્ર અરધી સેકડમા અચલુચ ગુ ધીક્કાર, કમમ્માટ નાસીપાસી, ગુસ્સાનો એકત્ર છાપ એટી તડાકે પથરાઈ જવા પામ્યો હતો તે સુના કુર્ષના જોવામા આવ્યો નહીં—કેમજો દીનુએ મ્હોડા ખીજી તરફ ફેરવી નાખ્યું હતું

“આપણો બોમ ! ‘આપણો બોમ’ એવા કોઈ માણુમને હું ઓળખતી નથી ! તે શું ધુર મુકવા અહીં આયોજ, કુર્ષ ?”

‘ઓ વાય, દીનુ ! ડાં બોમ આપણે તાહ આપીને યોડા દાહડા ઉતારો લેશે એમ બેહસ્તી ભણજીએ આપુને કેહેલું કેની ! હમણાજ પાધરો દસ્તેશન પરથી આયો નીચે હોલમા છે—”

“કુર્ષ, તમે આજે બેજી ના ખાતા, અ-મારૂં માથું એકતો દુખેજ”

“પણ મારી દીકરી-અમથુ તુને જરા એ આયોજ તે કેહુખી નહીં ? ચાલ-કર્ષ નહીં-પછી હલ્લુ ધીરે એને મળજે—”

“મારે એને મલતુ નથી જાઓ જાછને એને કેહો કે મારી તખીયત ઠીક નથી—મારેથી કોઈને—”

દીનુ બોલતા અટકી ઉભી તે રીડીંગ રૂમનો પરો આગ્નેથી ખસાડીને અદર ડાં બહમનશા બાપુજી દુઆગ, એમ આગ મી પી, એમ. આર સી એસ (લડન) કરારને જીવ ચાલી આવ્યા હતા !

“ સાહેબજી દીનુ ! ”

કંઈથી જવાબ દેવાને બદલે દીનુ પાછી મોફાપર સુઈ ગઈ અને આખા મોહડાપર તકીયો દાખ્યો આ શખ્શની હાજરી તેણીને તે પળે કડવી જેર સમાન લાગતી હતી—તેમા વળી તે ગગ્ગ પુજવા વગર તેણીના નાનડડા ખાનગી રીડીંગ રૂમમાથી સરભોગ ચાલી આવ્યો નેથી તેણી બહુજ મનમા કચવાઈ હતી

“બમનજી બા—તમારો રૂમ બોમતલીયે તૈયાર છે આ તમારો તાગ અમુને કાલેજ મર્યો આવોની હું ઓરડો મતાઉ ? ” સુનાક્રુષ્ટ બોલ્યા

“તમે જાઓ—ક્રુષ્ટ” હું જરા દીનુ સાથ વાત કરીને આઉછ ”

સુનાક્રુષ્ટ ત્યાંથી ચાલી ગયા અડધી એક મીનીટ મુછને વળ દેવા કરતો જઈ બોમ દુઆગે આ મોફાપર પડેલી છોકરી ગમ ધારી ધારીને જોયુ પણ તેણી મોહડાપર દાબેયો ટકીયો ઉચ્ચવાની કશીબી નીશાની દેખાડતીજ નહીં હતી

“ શું છે, દીનુ—તબીયત બરાબર નથી ? ”

કાંઈ જવાબ મળે નહીં ! બેબલતથી ડાં બોમે પોતાનો નીચલો હોઠ જરા કરડ્યો આ મીસીબાબા દેખાઈતી રીતે હમણા ધણુજ મરચા ખાતા હતા !

“ રસ્તમજગ કાકાજી બાબેનો તાર મને ૧૩ મીએ છેક બપોરના મુબ્બ મર્યો ” તેણે દીનુની તરછોડ ભરી અદાની જાણે દરકાર કરવા વગર પાછુ ચલાવ્યુ, “ પણ તગતના તરત મારેથી ઉપડી શકાયુ નહીં તરત આવીનેબી શુ કરવાનો ઉતો ? તારા બહેસ્ટી પપાએ મને ખતી ખતીને બોહસ કરીને અહીં આવવા લખેલુ તેથીજ હું આયોજી ધણુજ નરસ થયુ—મારોબી મુરબી

માપ સમાન આપ જતો રહેયો !-શુ છે દીનુ ? યુ આર નોટ વેલ !
માથુ દુખેછ ?

“હા”

“જરાક એસપીરન લઈ લે મારી પાસ છે-લાઉ !”

“નહી”

‘આય બનાવથી તુ તદન કટ-અપ થઈ ગેઈઝ આફ કાર્સ, કુદર-
રતીજ છે ! અરે મને પોતાને એવુ થાય છે કે જો એ હરામખોર નજીસ
કુત્રો મારા હાથમા આવે તો એનુ માથુ લાજી નાખુ !”

દીનુએ હવે પોતાની આખપરનો ટકયો ખસાડી નાખ્યો અને ધીમેથી
ખડી ખેડી તેણીના ડોળા અત્યાર તુલીક સમાવી રાખેલા અફશુત ગુસ્સાને
મારે ચક્ર-ચક્ર થતા હતા

“તમે કોણુને વાસ્તે બોલોછ ?” તેણીએ એકાએક તરડાઈને ધણાજ
કઠોર ઘાડા અવાજે સવાલ કર્યો

ડાઁ બોમ દુબાશે લગાર અચરતીથી ભવા ઉચકયા અને
દીનુના ગમગીન પથુ ખુબ રોહસાભર્યા મ્હો ગમ એકાદ પળ ટીકયા કીધુ-

“હુ કોણુને વાસ્તે બોલુચ ? અલબત તારા ડીયર પપાના ખુનીને
વાસ્તે-બીજા કોણુને વાસ્તે” તેણે હવે લગાર દમ્માજ કમ્મરે હાથ
ટેકવીને જવાબ દીધો

“ઓ-હુ જાણુ કે તમે માગ પપાના ચેક પર ખોટી સહીની ફેર-
જરી કમ્નાર હીચકારા કુત્રાને વાસ્તે બોલતા હોશો ?” તેણીએ પાછુ
તેડલાજ મીઝાઝથી કહ્યું

“વેલ-ચન્-એઉ એટ્જ પુરૂષ છે !”

“નહી-તમે સારી કાની જાણોછ કે તે એ જલુ જુદા જુદા
સખશો છે !”

“મને લાગેછ કે દુ ખ અને ગમ ! મારે હમણા તારૂ ધક ટેકાણે
નથી, દીનુ !” બોમ હવે સેહજ ફફડાટથી બોલ્યો, “મુબાઈથી આવતા
ને વાર તારી તરફથી એવા સરખાવની મે વખી રાખી નહી હતી એમજ

જો મીઠાજી રાખીને મારી સાથે રાત ડગવાની હતી તો મને બોનાવવાની જરૂર નહીં હતી !'

“મે તમને બોલાવ્યાજ નથી !”

“એહ આમ મી ! કદાચ-નાહિ યુ ડોન્ટ વોન્ટ મી હીયર !”

‘આમ ડોન્ટ !’

“તારી મરજી છે કે હું તાલરે પાછો મુખ્યાન જઉં ?”

‘યમ—મેહરબાની થશે !’

અઘડી મીનીટ ડાઁ બોમ દુઆશ જેવા અગવસનગ ચામડીને બાંધીથી આ છોકરીના એવા વમોગ આગળ જાણે હેમનાઈઝ થયો.

‘આજે તુને તુ થયુછ, દીનુ ! માયુ કેશજે કે કે ? એમ પેલી ગાડી થઈને શાંતી વાત કરેછ ?’

“મારૂં માયુ કેશજે નથી—તે તેમા જો તમે મને વધારે ઉત્કેશજો તો પુરૂ પીસી જશે ડાઁ બમનજી દુઆશ !—માગ પપાના ગુજરા પછી આય ધેરની માલેક હું છેઉં ! તમાગમા જો ગ્રહસ્થાઈતિ મેહનમી અશ હુય તો પ્લીઝ, આય મજન હમણાજ છોડી જાઓ ! તમે અહીંયા આમ મારા જાપગ તજે રેહો તે મને પસંદ નથી !”

ડાઁ બોમે માન ગીમ્યા અને ડોળા ઉઘાડીને લખરાઈ ગયલે મ્હોડે આ પાજી છોકરી ગમ ધુગ્યાજ ક્રીધુ જે તુમાખી તોરથી દીનુ તેને તે ધડીએ હડધુત કરતી હતી તેનો અર્થ મમજવાને બોમ જેવા તીક્ષ્ણ ચતુર માણુમને વીલખ શુ લાગે ? બોમ દુઆશને તાગ્યુ કે જમીન ગોચા તેના પગે નીચેથી લપસી જતી હતી તમામ ઉસ્તમજગની નક્ષાપતી એકપુગે દીકરીને પરણીની ગણુતીને તેનો કોટ જાણે એક મોટા કડાકા ધડાકા સમેત તેના આગ ઉપર તુટી પડતો હતો !

પણુ હવે આ ફટાઉ છોકરી સાથે તે પચાતીખી શુ કરે ? તેણી હવે પોતાની દોલતની પોતાની મરજીની એકલી માલેક હતી એકદમ બોમે આ ધડીએ અત્યાગ સુધીની પોતીકી રાખભરી વળણુ બહલી નાખી—અને આસ્તેથી—બહુજ આસ્તેથી—તે દીનુ સાબળે તેમ હસ્યો !

“હે-હે-હે ! દીના-માઘ ડીયર ગઢ ! તરી લાગણી હુ સમજીય
તુ ધણી હમણા ઉસ્કેરાઈ જાય તેમા જરાબી નવાઈ નથી ચીના નહીં-પછી
જરા આસ્ને રહીને વાત કરશુ—”

“હુ તમારી સાથ પાછી વાત કરવાને બીલકુલ આતુર નથી,
ડાં દુઆશ !”

ડાં દુઆશે વળી ડાળા ઉચકયા—

‘એટલુ બધુ ! પણ કાચ ?’

“કારણ તમે એક જેન્ટલમેન નથી—પણ એક હીચકારા બ્લેક
ગાર્ડ છેએ !”

‘નાઉ-નાઉ ! દીનુ ! વોટ ઇઝ ધીસ ! તારા ગમના આવેશમા તુ
ફાટુ ફાટુ આજે શુ બકેછ ! એટલુ બધુ દનમટ મેળવવા જેવુ મે
કઈ કીધુ હોય—”

“હવે મેહગઆની કરી તમે આય માફ મકાન છોડી જગો ?”

“નોનસન્સ ! તારી આની હાલતમા તુ શુ બકેછ તેનુ દેખાતી રીતે
તુને હમણા લાન નથી મને મારા પીતા સમાન મુરખી નવાય તગ્દની
મારી ફરજ બજાવવાની છે હુ અહી અમથો ખાલી નથી આપો હુ
પેલા ચડાલ ફોરજરર અને ખુનીની ફેટ પકડીને તેને લાયક સજાએ
પુગેલો જોયા પછીજ અહીથી પાછો મુબઈ જવશ”

દીનુનો દમ બારે મુશકેલીથી આવતો અને જતો હતો બેહદ જુમ્સા
અને ગુસ્સાથી તેણીની છાતી ઉઠવાની હતી ! તેણી હવે ધરગર કરતી કે
હડી ઉભી થઈ—

“ચડાલ ફોરજરરની ફેટ પકડવાની તમુને જરૂર પડશે નહીં—”
તેણી અત્યંત તીરસકાર અને કડવાસથી દાત્યા પીસીને ઘોઘાગી બીહામણા
અવાજે બોલી, ‘તે હમણા મારી સામજેજ ઉભેલો છે !’

પગ આગળ એક બબ ઓચીતો બાણુ ધુટો હોય તેમ એક
જખરો ઝોક ખાધને ડાં બોમ દુઆશ બે ચાર ડગલા પાછળ હતી ગયો
તેનો ચહેરો અચ્ચુચ ઉતરી ગયો અને તેના કપાલ પર બડા પરસેવાના

ટીપા ટુટી નીકળ્યા હજુશુદ્ધ થઇને અડધા ઉધાડા મ્હેડાં માથે તે પોતાની સામે ઈનસાફની દેની મીમાલ કુદાગ માગતી ઉભેલી અફલાનુન છોકરીનું કાઠું જોવા પડ્યો.

“માઈ ગોડ !” યુ આર મેડ !” યુ આર મેડ !” તેણે અકળામને શ્રુમ પાડી “તમે હમણા શુ બોલ્યા ? ફરીથી બોલો ?”

‘હુ એમ બોલી કે મારા પપાના એકપર બોગી મની ફોર્ન કન્નારો બેશરમ હીયકારો બાયલો મારી મામ્મે હમણા ઉભેલો છે—કે જે એક નીગ્રેશ પોતાના બોલા ગરીબ ડોગ્તની ઉપર પોતાના પાપી નીચ કામનો ટોપલો ઓરવી દબને આગે નફ્ટ નાકે ખુશાલ છુટો કરતો ફરેછ, ડાઁ દુઆશ !” તેણી અનહદ તીગ્રકાગથી હવે લગલગ ચીચવાઈ પડી “તમે હવે મારી આગળથી ચાલી નહીં જશો તો માણુમેને બોલાવોને ‘હુ તમુને બાહેર જવાની ફરજ પાડશ !”

ડાઁ બોમે પોતાનું કપાલ ફમાલ વડે જોગમા ઘસડીને નુછપુ વાહ—આ તો વાત ગસપર ચઢી ચુકી હતી ! ખુશ્કી રીને દીનુ તેને ઉધાડી છરી સાથે ગાળે જીવ મટોમટ એક લગ્નધર્મા ઉતરવાનું ચેલજ તેના આગપર ફૂકતી હતી !

“કદાચ તમે હવે એમખી કહેશો કે તમાગ પપાને પીગોલ માગના રખી હુજ છેલે !” તે પુશકળ તુમાખથી અને કડામથી જડજી કચકચાવીને બોલ્યો.

“તેમ હોય તો હુ અજબ નહીં થાઉં !”

“ઉ ! બધી હકીકત જે બાહેર આવીછ તે પછીખી તમે પેલા તમારા નામીઆ કુદના દીકરા જહાગીરને—”

“બખરદાર તેનું નામ તમારી ગધીલી જમાનપર લીધુછ તો !” તે છોકરીએ એકાએક મોટેથી હવે પોકાર કર્યો, ‘સાબજો !’ હુ તમુને ખોલ્લે ખોલ્લુ કહુછ કે એ પાપી કામ તેને—મારા જહાગીરે—કીધુ હોય એમ એક સેકડખી હું માનતી નથી આખી દુન્યા તેને યુનેહગાર ધારે પશુ હું ચોક્કસ ખાત્રાથી ગાણુછ કે તે નીરદોલ છે તમારા જેવા માણુસની

માથ વધારે નડરાગ કરવા હું ના પાડુછ ત્રગો—મારૂં આપ મકાન હમણાજ છોડી જાઓ । ગેટ આઉટ ॥”

દીનુની ફાટ ફાટ થતી એ કાળી લગ્નમગ આપ્યોમાથી જાણે અંત । અને ડહેરનો ધગધગતો આતશ આ ધડીએ ખરી પડતો હતો એક જાતના ખીલામણા મ્હેડા સાથે તેણીએ આગણુ ગમ આગળી ડરી

ભોમ દુબાશે એડજ પળ તેણી પર નજર કડી—એકજ નજર કે જેમા હેખનનાડ કપડ બો ડીનો વગસી ગ્રહેલા હતા । ખીજી ધડીએ તે એક છાપટા દીવાના આદમીની પેઠે ત્યાથી ધમાગ મમેત નીકળી ચાલ્યો

પાચ મીનીટમા તે પોતાની ત્રેકો માણુમ પામ ઉડાપી એક નાનીડના હોટલમા જવા “મની મઝીત” માથી ખાડેર પડ્યો ।

“એટલો બધો મેમમાખના માથામા પનન છે ? અચુ । ગ્રેહથુ ” તે ગને ચાલતા મડખડ્યો, ‘એ ત્રેક જઈને જવાની ત્રાલ છે ।’ પેલા ડમખખન જહાગીરને કામીએ લટકેલો એ ત્રેકે ત્રાલગેજ એનો હાકરા જગા હેઠો પડ્યો ।”

પ્રકરણ ૧૮ મુ

“બચાવો”—મને બચાવો ।”

નીજમ સગડાને તામેની મનતનત—તે ગાગા દુખખણુ—તે આપણે શ્રોડાવા છોડીને મઆધ ઉપડી જઈએ તે અગાઉ ખીચાગ કમનમીય જહાગીર મેહરહોમજીની મહેજ ખખર લેવાની આપણી કન્જ છે

ડરમનો પ્રુટ્યો તે અભાગ્યો જુનાન મપરા ડયા હતો । ત્રાગ ૧૨ માયની ફલર ગત્રીએ પોતીડ મુગખી મામાના લાડીથી ગગરતા મુડા આગળથી તે ડમખખતીથી ત્રગયલા ભાણેજ મુધ્ધ જુજ ખોહીને મુધ્ધીમા નવાય રૂતમજગતી રીવાલન ધગી ગળી નાઠો ખરા-પણ કયા નારો । કઈ દીસાએ તે મવામની ખાતર એક બેજનન થયલા દરજીની મુવાકેફ દમ લુટીને ધમ્યો ગયા હતો ।

પહેલી પાચેક મીનીટ લીજુલાચ જહાગીરને પોતાને ડહજ ખ્યાલ નહી હતો કે તે 'લીલી કોટેજ' ના કમ્પાઉન્ડમાં ખુનની જગ્યાએથી નવાખના શોકર વગીજન અને બીજા બે પોલીસના માણસાની પો પગક ઉધાડી ચશ્મો સામે ક્યા દોડી જતો હતો ! તે જીવેણુ ભયાનક ઘડીએ તેની હમેશની હીંમત—તેની સદાની સમયસુચકતા—તેની રાએતાની અડલ તેને ત્યાગ કરી ગઈ હતી ચચલગુગ જેલમાંથી તે મહા મુમીયને ત્યાના વોરડોને ઉલ્લાપ આપી છટકી આવ્યો ત્યાગથી પોલીસના માણસો રીકારી કુત્રાઓની પેડે તેની પછવાડે લાગેલા તો હતાજ—પણુ હવે પોતાની મુપડીમાં નવાખ મામાના 'લીલી કોટેજ'નું કપાકામ ન ધારેલું આવી પડેલું જોઈ જહાગીરે હોશકોશ ખોલી દીધા તેણે નકકી માની લીધુ કે એક જખુન મોટી ચાગીને ટોપસો તેને માથે ધોળવવાનું આ કોઈ ત્રાહેત બદમાશોનું અધાર કાવતરું હોવુંજ જોઈએ આવી બીહધેલી, ઉરકેરાયલી, ચાકેલી મનની હાલતમાં તે 'લીલી કોટેજ' ભણી અગત તેહકીક કરવા દોડ્યો—અને ત્યા બગીચામાં અધાગની અંદર તેણે પોતાના મામાના શરીર સાથ થોડક ખાધી તે બોયપગ ભટ કરતો કે ખુન ચયલા નવાખ આગળ ખેસી ગયો—અને પોતાના ડગલાની બાહે લોહીથી ખરપ્પાઇ ગયલી તેણે જોઇ એક ખુમ મમેત તેણે હેમતમાં તે મામાની પાસે પડેલી રીવોલવર ઉચકી—અને બીજી પળે પોલીસના માણસોને ત્યા દોડી આવતા જોયા !

પછી તે બદબખ્ત જવાન વધારે પીચાગ કરવા થોડયોજ નહી જીવ નાખતો કે તે એકદમ આ ખુનની જગ્યાએથી દોડ્યો હાથમાં પકડેલી પીરોટાઇ છોડી દેવાનું બી તેને ભાન રહ્યું નહીં તેની પ્રેરણા બુબ્ધીમાં બસ એકદમ એમજ આવી ગયું કે જેવમાંથી નાહસી ગયલા બધવા—નવાખના મકાનમાં લુટ ચલાવનાર ડામીજ—અને ફસ્તમજગને ઠાર મારનાર ખુનની જહાગીર મેહરહોમજીને પકડવા પોલીસ આવી લાગી હતી, અને તે જો એક પળ બી ત્યા થોડયો તો ફાસીના માચક વમર હવે બીજો રસ્તોજ નહીં હતો !

તે એક તીરની પેઠે ત્યાથી નાઠો । એ મીનીટમા ‘લીલી કોટેજ’ ના કમપાઉન્ડની પાછલી ગેલ્લીંગ એક છલાંગ મમેત કુદારી તે રમતાપર ધમધમણી પેઠે હાફતો આવી ઉભો વાડ કુદાવતા તેના હાથ માહેલી રીવોલ્વર છટકીને ભોયપર પડી ગઈ હતી તેની ઉપર ખી તેનું ધ્યાન એ ચાલુ નહીં આહ—ને આ જલમ ધરીએ સાવ દીવાનો ખની ગયેો હતો । કુદગત ખસ તેની મામે દાત કચકચારીને ફેંલી હતી

પણ “લીલી કોટેજ”ની મરહટની બાહેર જેવા તેણે પગ મેચેો અને સુમસામ ધોરી જાહેર રમતાના અધારામા મગકારી ફાણુમતી ઝાખી રોશની જેવી તેની નજર પડી કે જહાગીરને પોતાવી હેબતનાડ સ્થીતીનું પહેલું સ્મરણ થયું તેણે એ હાથે જોરમા પોતાના ચારપુચા દાખ્યા

દાક—ગભરાટ—ધાગ્તી—ઉકેગટને મારે તેના ખનના મારે માધા આ ધરીએ પુજતા હતા ચકકર ચકકર આવવાને સમયે ભોયપર તુડી પડતા ખચનાને સાડ તેણે એક ઝાડની દાખલા પ્રચકચારીને પડડી રાખી

આકૃતની આ જલમ જીવમટોમટ વડીએ જહાગીરને પોતાનાજ મામાની પેની રીવોલ્વર ચાફ આની ચરેરે તે જો તેના હાથમાથી છટકીને કંચે હમણા પડી નહી ગઈ હતે ।—અમ માથા આગળ પીગતોડનું ‘મઝલ પકડી ને ‘ટીગર’ જગ દાખી કે બધા ગજબ અને જીલમને છોટા આરી ગયો હતે । હાલવાયલી અને લાલ બોટા જેવી આખ્યોએ જહાગીરે તે કાલીલ હવીયાગ માટે આમ તેમ જમીનપગ જોયું, પણ તે તો કોણ જાણું ક્યારે અને કંચે જકે ખુણું હાથમાથી ઉડી જઇને ભરાઈ બેડું હતું । જહાગીરના આવગદા લાખ્યા હજે તેથીજ આ વડીએ તે રીવાયવર તેના કબજમાથી કુદરતે છોડારી દી’તી હયે—કમજે ના તો નામોશી, નાઉમેદી અને અફમેસીથી પેગાઇને જીવપગ આરી ગયલા આ નમીમના લીલા પાગસીએ નડકી પોતાના નીગદોશ જીવનો ધાત કીયો હતે ।

રે ભાગ્યદેવી ! દુન્યાથી અગ્યાદ થયલા હીણાયલા, નનયલા, અદતાલેના નનજવાન સખજે તને કોપાયમાન કરવા માટે એવું તે શું કર્યું

હતુ કે આટલી હદ મુધી તુ તેની સામે ફરી ચુક્યા પછી હવે તેની અકાગ્રી કાગળ જીદગીનો અત વાવવાનું એકપુર માધન બી તુ તેના હાથમાથી છીણવી બેસી હતી ! જહાગીર—નસીબનો ઉલો જહાગીર—આખરે ઈજ્જતથી ઉખડી ગયો, તેની જવાની ખાકમા મળી, તેનું છુટાપણ બધે મરતબે લુટાયુ, તેના કપાલ ઉપર બધે અજીમ અપગંધોની કાલી ડીલીઓ ચોરી—તે આહ ! કીમતને તેને તેની વાહલી દીનુની મીઠી પનાહમાથી મુટવી લઈ એકવાર પાડે કુતરાને અવતારે અહીંથી તહીં નાહસ્તો બનાવી મુકયો !

દીનુની યાદ આવી જતા જહાગીરના હોઠો વચ્ચેથી એક ગમગે સાગ હાથ નીકલી પડી માત્ર બેજ કલાકની વાત ઉપર પોતીકી માયાનું માયુકની પામે ઉભો રહી તેણે વાત કરી ત્યારે—અરે—તે કેટલો મુખી હતો ! અને હવે ? હવે રૂતમજગ મામાના ખુન પછી દીનુને પાડે તે કેમ મળશે ? શી રીતે તે દાદખાહ, દીલમોઝ છોકરીને મ્હોકુ બી દેખાડશે ?

દુખને મારે જહાગીરની છાતી ચીપટાઈ જતી હતી સીદા જશુન નીરાશાનું એક દયકુ ખાઈ તે અભાગ્યો જવાન એક મોટા આમલીના ઝાડના હડમે અટલી ઉભો અને પોતાની છાતીપર પોતાનું ઘડ નાખી દીધું તેની આખ્યોમાથી બેર બેર જેવા ગરમ આમુઓ ખરીતે તેના ગાલ ઉપર સરી પડ્યા દીનુ—દીનુ ! જહાગીરને હમણા પોતાની ઉપર વીતેલી નવી જફા, નવા સીતમનો જેટલો ગમ લાગતો નહોતો હતો તેટલો પોતાની જીવસે આલા ખ્યારી દીનુથી મદાઝળ છુટા પડવાનો—તે બહી મહોબ્બતવતી છોકરીની નજરમા સદા માટે હલકો પડવાનો—ખ્યાલ તેને ક્યડી નાખતો હતો

પણ એકાએક અચાનક એક ઝોક ખાઈને જહાગીર ખડો થઈ ઉભો એ આ તે શું કરતો હતો ? ‘લીલી કોટેજ’ના કમપાઉન્ડની રેલીંગતી બાહરે આપ નાહીંમત બનીને ઉભો રહી જીવ સાથે કંદુવાઓ દેવામા તેણે ખાસ્સી બે ત્રણ કીમતી મીનીટ ફાકટ કાહડી નાખી હતી ! હવે જ જહાગીરને તેના ભયકર બેખમની કટોકટ ઘડીનું ખરૂં લાન

આવ્યુ ખુનની જગ્યાની આટલો નજદીકના આવી ગીતે ચીટકી ઉભો રહેવાની બેવકુફી તેણે શા માટે કરી હશે તેની તને પોતાને અજ્ઞયથી લાગી ! દીનુનો મમતા ભર્યો, હીંમત આપનારો દીલાસો દેનારો અવાજ તેના કાનમાં ગળે પાછો ગણગણવા લાગ્યો ! અરે—કશાન ખાતર નહીં, બસ એકલી આ મોહન તની મુનીતિ ખાતર જહાગીરને જીવવા ગમતુ હતુ તે જો હીંચકારો ખની પોતાનો જીવ ફેંકી દે તો આ છોકરી જે તેને પોતાના નાજુક જીવરના તમામ જોશથી આહતી હતી તેનું નુ થાય ? તેણીનું કોમળ દીન કંટુ તુટી જાય ? એાડ—તેણી જહાગીરના નીરદોશપણા માટે પંડી કદાચ શુ વીચારે !

જહાગીરને એકદમ વાહરે આવી ગયુ ! કંઈ ન સમજ પડ તેનું જોશ પાછુ તેના શરીરમાં ફરી વળયુ હતુ જો મરવુ તો માત સામે એક મરદ બચ્ચાની પેઠે બાકો બાક છેલ્લી ધડી સુડી ઓગતવાગ લડત કરીને પછીજ મરવુ ! શા માટે જીવનમાર તપ્પીરને આમ આમાનીથી આટલી બધી ડાવી જવા દેવી ! ધર્મ જોખી બમાગત થઈ હોય તેમ તે પોતાની જગ્યાએથી પાછો એક વાતની પેઠે છતાં મારીને દોડતો ગીનુ ! દીનુ !—દીનુને ખાતર એકવાર ફરીથી જીવલેણ જમડા સામે ટક્કર ઝીલવા તે એકદમ ઇતેજર ખની ગયો તેણીનો કગળનો પ્યારો મુખને જહાગીરની આખ્યો આગળ પાછો આવી ઉભો ! જહાગીરને યાદ આવી ગઈ કે દીનુએ તેને માટે આપેલા કપડા—ઈએજ ફલાનલના મુઠો—બોગાઈ—પેલી ૧૦ ગીનીઓ—બંધુ એમનું એમ તેની ઝુપડીમાં તે મેવી આવ્યો હતો એક જોખી મદદગાર ફરેસ્તાને ખુદાએ વાહલી દીનુના આકારમાં જહાગીર માટે તે સાજો મોકલી હતી—એવો ડાઘ વીચાર આ બદબખ્ત રાખના મગજમાંથી વીજલીના ઝબકારા મીસાલ પમાર થઈ ગયો

સ્તાપગની મગડારી લાહરીમાં સાડા નવનો ઠોકો રાગ્યો તે રાતે મહેજ ચઢતી હોવા છતાં જે ભાગમાંથી જહાગીર દોડ્યા જતો હતો તે બીલકુલ અધારો અને ગીચ હતો—એટલે પુઠે લાગેલા માણસો તેને

સહેવાઈથી પકડી પાડી શકે તેમ નહીં હતું.

બીજી ત્રીજી વધુ કાર્મી ખ્યાલ કરવા વગર એક દાસના આદ મીની પેઠે તે જીવ રૂધીને પોતાની કુપડી ગમ દોડ્યો ત્યાં પુચતા તેણે એક મોટા છુટગાના નીચાના સાથ જોયું કે કુપડીની આમપાસ સુમમામ હતું—યાને કાર્મી માણસ ત્યાં ફટકેલું હતું નહીં જરૂર પાછાનું તાણુ મુજને હાથે ઉઘાડી તે અંદર પેઠો અને દીનુએ મોકલેલો એક વા નલનો ઝાંઝી સુદ દીલપર પહેડી લીધા તે ઉપર પાછો દીનુએ આપેલા આવરકેર તેણે ઓગર્યો—અને જપાટામાં પેલી જ્ઞાન કોઠરી જેમાં દમ સોનાની ગીતીઓ હતી તે અંદરના ખીમામાં મેની દષ્ટ પમીને ગરકાવ હાલતમાં શીણુ શીણુ થતો તે પાછો બહાર પડ્યો.—

અને પછી તે દોડ્યો ' દમ આધી ગખીને જીવ નાખનો દોડ્યો— બસ યાહોમ આખ વચીને દોડ્યાજ કાંધો ' તે કયા દોડતો હતો અને કેણી મેગ જતો હતો તેનો તેને ખચીત કદજ ખ્યાલ હતો નહીં.

માત્ર એટલું તેને માલમ હતું કે માટે નમીએ મડનગરનો મોટો ધોરી ગતો આ ઘડીએ એકદમ એકાત હતો—અને આવે પાછે એક ચલીયુખી દેખાતું હતું નહીં.

ખારસો કલાકેક મુધી જહાગીર આમ જાડાના ઓથામાં દોડ્યા કાંધો હશે કાકથી તેના બને પગ નદન નીપરાઈ જતા હતા અને હાફરી છાતી ધમજીની કાણી ઉઠાતી હતી.

જહાગીરે એક હાથ ધકધક થતી પોતાની છાતીપર દાખીને ફાટે ફાટે ડોલે અહીં નહીં જોયું ઓહ!—દુર, વણેજ દુર એક કીણી કાખી બતી તેની નજરે આચીતી પડી વગર વીચારે તેણે પાછું દોડવા માડ્યું આસપાસની ખીલામખા વમધોર એકાત રાત વચે આ કુદતો દોલો તેને માટે એક આશાના કાગળ મીમાલ હતો હવે તો જે થાય તે ખરું! એમખી તો આ વાપેજન ગતપર કડીમાં તે કયા સુધી એકલો ભગઈ સતાઈ રહી શકવાનો હતો.

બીજી દમેક મીનીટ જહાગીર દોડ્યો હશે જેમ જેમ પેલું બતીવાળું

જુપડું નજદીઠ આવતું ચા'યું તેમ તેમ તેના નસીમ પડતા પગોમા
જાણે નવું કઠિયવત ઉમેગતું ચા'યું અને જહાગીર તે કા ની ત્યાગ
આવી પુગ્યો તે કાનાના કાર્કિ અજમ વેગન અને એકાત ભાગમા આ
જુપડું તદન એકડા ડોકવ ઉમેલું હતું ત્યા આહેર દાપગેલનો
એકે કાખો દીવા અળતો હતો જહાગીર ત્યા હોશબેર આવ્યો ખરા—
પણ જુપડાની અરોઅડ પુગતાજ તેની મધી હીમત હવામા ઉડી
ગઈ તેને લાગ્યું કે હાથે ડગીતે તે મોતના છટકામા આવી આવ્યો હતો
હવે અદરના ગહીગાતે તે ખુવાઓ શુ આપગે ? પણ જહાગીરને વડ
રીચાગ કરવાનો વખતજ મળ્યો નહી તેને તમ્મર આવતા હતા ધુમની
ખાઈને તે એક નાની મુમ મમેત ત્યાજ જુપડીના આગળ આગળ ભય
ઉપર હગરા મીમાય લોપ પો' પછડાઈ પડ્યો

તેજ પગે નગરનું આગળ અગ્ન્યી કાઈએ આવે ગઈને વાડયુ—
અને કોઈ એ કડયાઓએ ચીમાઈને અવ ઉવડયા માગ્યાની ના'માવી
માહેર ગેયુ

જહાગીર મુધીમા હતા-પણ તેના ગળામા માફ ચીપી ગયા હતા

‘પાણી ! પાણી !’ તેણે અડગાઈને માત એટલાજ દયામણા
ખાખગ નખ્ખો પોનાયા

“આય નો કાર્ક ખીચાના લાંબાનો માન્લા છ અકીક !” એક
જણ હળવે માટે બોલ્યા, અને તુરત તેના મામતીએ માગ્યું ઉતારી
નાખીને આહેર આરી ભોયપર પડયા તે આનાર ઉપર વાન વળી નેયુ !

“યા અ'વાહ !—આય નો પેલો ગતપાલીનો ચાગીસો કાન્મીમ
ગોમ્મ છે !—અઅદ્ય ! દેખ-દેખ ! !—”

જહાગીર હવે મહા મુસીયતે તરો વર્ક બેઠા—

“નહી-નહી ! એ ભાઈઓ ! ખુદના નામથી તમને કુડુ કુડુ
કાનસીય નથી ! હુ—હુ—જહાગીર મેલગહામજી કહિ !—અચાચા—મને
અચાચો !—માગી પર મીતમ મુજગ્યો ! માગીપર ચાગી તે ખુનતો
આરાપ—ઓહ !—હુ મુવા !”

(જીવો સફેા ૧૮૮)

તુરત તેના મોખલીએ બારણું ઉઘાડી નાખીને બાહરે આવી બોલપર
પડેલા તે આઠાર ઉપર વાફો વળી જોયું ?

“યા અદનાહ ?—આપ તો પેતો રાતપાલીનો ચોફી વાળો ફાન્સીસ
જોમ્સ છે ?—અમદુલ ? દેખ-દેખ ? ?—”

જહાગીર હવે મહા મુસીબતે તરો ચપ બેઠો—

“નહી—નહી ? ઓ બાપચો ? ખુદાના નામથી તમને કેહુ છ કે હુ ફાન-
સીમ નથી ? હુ—હુ”—જહાગીર મેહરહોમજી છેઉ ?—બચાવો—મને
બચાવો ?—મારી પર સીતમ ગુજર્યોછ ! મારી પર ચોરી ને ખુનનો
આરોપ——આહ ?—હુ મુવો ?”

(જીએ સંકે ૧૮૮)

જહાગીરની જમાન પાછી ચીટકી ગઈ અઝીઝ ઝટ અદર જઈ
કાઈ પાણી લાવ્યો ને તેણે ધચક ધચક પીધું.

સુકાઈ ગયલુ ગળુ પાણીથી ભીંજતાજ જહાગીરના જીવમા
જીવ આંચ્યો—

‘જુદા તમારે બહુ કરો ! ઓ ભાઈઓ, મારે આવી મન્યુ ૭ જે
તમારામા દયાનો એક છાંટોળી હોય તો મને બચાવો ! હું નાહક માર્યો
ઝઠિછ !—માડ તકદીર મને દગો દેછ !’

આટલુ બોલતા ગરીબ બીચારા જહાગીરથી વધુવાર પોતાની લાગણી
ચોભાવી ચકાઈ નહીં તે હવે ખરે મને એક લાઇલાજ બચ્ચાની પેઠે જે
હાથે મ્હોકુ ધાકાને ઝળવાઈ કળવાઈને ગડી પડયો

પેલા બે જણુ—જેઓ કોઈ મહામેદન જાતના લાગતા હતા—તેઓ
માહેલો નાનો આ ત્રાહેત સખ્શનુ આવુ છાનીતોડ રૂડન જોઈને દેખઈતી
રીતે દગદગી ગયો, અને માથાથી તેના બગડાપર હાથ મેલી નરમાશથી
બોલ્યો—

“તુ રડ નહીં, ભાઈ ! હીમ્મત રાખ બોલ—કેહ તુ કોણ છે ? શું
તુ પારસી છે ? ને તારીપર શું જફા ગુજરીછ ?”

જહાગીરે પોતાના ઓવર કોટની બોહેથી પોતાના આસુ નુછી
નાખ્યા આ મુસલમાનના મમતાભર્યા અવાજે તેને કાઈધીરજ આપી હતી.

“હું-હું-નવાબ રૂસ્તમજંગનો ભાણેજ જહાગીર છેઉ હુ—”

“રૂસ્તમજંગ નવાબનો ભાણેજ ! !”

પેલા બે જણુઓ માહેલા વડા અબ્દુલે મોટી જુમ પાડી અદલા
સખ્તે ઓચર્યા તેણે એકાએક એટલા મોટા સારે જુમ પાડી હતી કે
જહાગીરથી ચમકયો અને ડહાઇન તેનું કોકુ જોવા પડયો

‘નવાબ સાહેબનો તું ભાણેજ !’—તો ભલા પછી શું આજ્ઞત
આવીછ ?” અબ્દુલેજ પાછું અકળાઈને પુછ્યું

“નવાબનું—મારા મામાનું—કોઈબદમાશે આજે ખુન કીધુછ લીલી
કોટેજના કમપાઉન્ડમાં તેવજુ હમણા લોહીના ખાબોચ્યામા પડેલા છે !”

જહાગીરે હાફતા હાફતા કહ્યું, “હું તાહ એતેકાક જઈ લાગો ને—ઓહ !
અધો ખુનનો ટોપલો હવે મારે સીર આવશે !”

‘અરે પણુ તુ કેમ ત્યા જઈ લાગો ?’

“મારૂં પુટેલુ કીસમત મને ત્યા લઈ ગીયું ! ઓ બાઈઓ ! શું
મારા કમનસીબની વાત કેહુ—તમે લોક માનશાળી નહીં હું—અચલગુરાની
જેલમાંથી નાહસી આવેલો બધવો છેઉ કોરજરીના વાકમર મને નાહક
ટેપ મલી—ખુદા મારો સાહેદ છે કે હું તેમાંથી નીરફોશન હતો હું શીર-
ગીના લેખાશમા રાતપાલીના કામપર હતો—પણુ આજે માજે કોઈ
ચડાલો મારા હુપડામા મારા મામાજીનુજ હુટેલુ રૂપાડામ નાખી ગીયા
શું કામ મારીપગજ બધો સીતમ ગુજરેછ તે હું કંઈજ મમજી શકતો
નથી હું ગભરઈ ગીયો ને લીલી કોટેજમા તલાસ કરવા ગીયો ! આહ-
પોલીસના માણસોએ મને મારા મામાની લાસ આગળ જોયો હું દીવાનો
જેવો ત્યાથી નાહસી ગીયો—મારા હાથમા નવાળનીજ પીચોલ પપ્પેલી
તેખી છોડી દેવાની મને બેવકુફને સુધ્ધી નહી રેહી !”

અબદુલે અઝીઝને આ ઘડીએ બાળુએ ખેચ્યો અને તના કાનમા
ચોડીક મીનીટ કાઈ ઘુસ ઘુસ કરી ત્યારબાદ તે કાંઈક કુમળાયલે ચેહરે
જહાગી ની આગળ પાછો આવ્યો—

“શોજી—તમે કેહોછ તે ખરૂં હશે—પણુ અમે દલગીર છીયે તમને
અહી રાખવાનો નેખમ કિપાડવા અમે તૈયાર નથી પોલીસ તમારી
શોધમા કોઈ ખી પળે આવી લાગશે હવે તમે અહીથી લાગી જાઓ
તો ડીક ખાત્રી રાખજો, અમે એક બોલખી મહોડામાંથી કહાડયું નહીં ’

જહાગીરે બે ત્રણ સેકડ ઉધે મસ્તક જમીનપર બે હાથોમા માયુ
ખોસી રાખ્યું પછી બ્યારે તેણે રડમેસ કકળાટભર્યા ચેહરાએ પાછું ઉપર
જોયું ત્યારે તેનો દેખાવ ગમે એવાખી પંથરની છાતીવાળા આદમીનું
હૈયું પીગળાવી નાખવાને પુરતો દયામણો હતો

‘ઓ મીયા !’ તેણે મીનતેજરીથી દખાવલા અવાજે જાણે એક

મરતી વખતની કાકલુદી કરી, “આજની રાત—અસ ફક્ત એ ચાર દીવસ મને આસરો આપો. હું વચન આપુછ કે કાલ પગમની સાજ સુધીમા હું જતો રેહવશ, નહીં તો પોલીસને તાબે થવશ, યાતો—ચાહ ! મારી આય કમાળ નીશફળ જીદગીનો મારે હાથેજ અત લાવશ જે બાઈ !” — જહાગીરે હવે અઝીઝના એ હાય અચમુચ પોતાના એ હાથમા પકડી લઇને અતી ધણા જોશથી હિમેરયુ—“તાગી આખમા વધારે રેહમ છે વીચાર કર—કે હું એક તદન ખીનગુનાહ માણસ માર્યો જવશ તો માગ જવની તમો બેઠિને હત્યા લાગશે હું તે પગવગદેમારના પવીત્ર કસમ ખાઈને કેહુછ તે માનો—હું ખીલકુલ નીરફોશ છેઉ તે નાહક મજેમનો ભોગ થઈ પડેલો છેઉ’

“તે ખર, બાપુ—પણ તુને બચાવવા જતા અમાગે ડોક પોલીસના હાથમા પકડાઈ જાય તેનું કેમ ? ના—બાઈ—માફ કર ! ને હવે અહીંથી ચાલી જા ! એક તો અમે મુફલેશ આદમીઓ છીએ !—” અઝીઝ કાઠકે દયાથી બોલ્યો.

“તમે મને આય જમાએથી સલામત છટકાવો ને હું મારા મગનાર બાપના કસમ ખાઈને કેહુછ કે હું તમુને પાય હમર રૂપીયા ઈનામ અપાવશ. સુનો બાઈઓ—નવાબની બેટી દીનબાઈ મારી માશુક થાયછ— તે છોકરી મને બચાવવા હઝારો રૂપીયા કાહડી આપશે મને માત્ર એ ચાર દીન જરા છુપાવી રાખો—અલખત તેમા જોખમ તો છેજ— પણ હું તમુને નીહાલ કરશ તેટલા સેવા—તુરત વેળા આય દોહડસો રૂપીયા રાખો. હું તમુને તમારા પયમમગરના નામથી, તમારી પવીત્ર કોરાનના નામથી, છેલ્લી અરજ કરૂછ કે એક બેગુનાહ શખસને નાહક માર્યો જવા દેશો નહીં”

ખાટલુ કહી જહાગીરે ઓવરકોટના ખીસામાથી એક લાલ કોઠરી ખેંચી કહાડી અને તે માહેલી દસ સોનાની ચકચક થતી ખીનીઓ હાથની હથેલીમાં ધરીને અબદુલના બખરાયલા ડોળાઓ સામે ઉઘડી

“અચકાવો નહીં ભાઈ, એ લેવો ! એ મને મારી માથુકેળ આપેલી છે આજેજ સાંજે એ મને સુરનગ મળી ગઈ !”

બીચારો જહાગીર ! હદબાહેર મનની મુઝવણી મા તે શુ શુ બી બોલ્યો જતો હતો તેની તેને થોડીજ ગણતરી હતી !

પણ પૈસાનો ચમત્કાર થઈ ચુક્યો હતો ! જેલ મુસલમાનો રીયાઝ મા પડી ગયા આ સામે ગુફલું પડીને જનોજીગરથી આવો કકલાટ કરતો જીવાન સખ્શ બીનગુનાહ હતો તે બાબે તો તેઓની ખાત્રી કરવાની જરૂરજ શુ હતી ? વાચનાર !—આ બે ભાઈઓને તુ ઓળખે છે ! તે પેલાજ ‘લીલી કોટેજ’ની ત્રાજીડી નજરોનજર દેખનારા લુટારા ભાઈઓ અબદુલ અને અઝીઝ હતા !

અબદુલ મીયાની મતી તો આ દસ પીલી તેજરની ગીનીઓ જોઈ બદલાઈ ગઈ હતી—અને નાનો ભાઈ અઝીઝ જહાગીરની મીનતેગરીથી ખરેખરજ પીગળી ગયો હતો તેણે પોતાના વડા બેગદરના કાનમા કાંઈ કહ્યું અને પછી જહાગીર તરફ ફરી બોલ્યો—

‘હીક બલા—તમે અદર તો આવો આપણે ધીરજથી વીચાર કર્યે ”

બીજી મીનીટ આ બે ભાઈઓના હાથોનો ટેકા લઈ જહાગીર લડડનો પકરતો તેમની કાઠરીમા ગયો !

*

*

*

મકરણ ૧૯ મુ

નીરકોશને માથે કોઈ નથી તો મહાન રાખનાર છે !

દીવસો પછી દીવસો બીલીયડના દડાની માફક ગમડી ચાલ્યા વખતને હિડી જતા શુ વાર લાગેજ ? બધું પોતાની મેજે પાછું અમલની માફક વગેસગે થઈબી જઈ ચુક્યું હતું મરહુમ નવાબને ત્યા ‘કોનડો-લન્સ વીઝીટ’ આવનારાઓની સખ્યાબી હવે ડપટ પડી જઈ ચુકી હતી

નવાબ રસ્તમજગ બહાદુરનું આજે “દસમું”બી પમાર થયું ! આજે

તા. ૨૧ મી માર્ચ—મુબારક જન્મશેદી નોરોઝ ! વસતના નવા બહારમા કુદરત હસતી હતી—પશુ—

પશુ “મની મઝીલ”ની માલેતોઝાર માલેકજીનું જીવર બાતેનમા સેહજખી હસ્તુ થવાને હજી નાજ પાડતુ હતુ આખુ હેદરાબાદ એક અવાજે નવાબના ખુનનો કુલો હજી કર્યાજ કરતુ રહેલુ હતુ—અને દસ દસ દહાડા થઇ જવા છતા ખુનીનો પત્નો મેળવવાને પોલીમ નીશકળ નીવડી તે માટે ફફડી ચટકીને વાજ વળતુ હતુ. દીનુના દીલનો ગમ જો કોઇખી ખ્યાલથી સેહજ દબાયલો રહેલો હતો તે આ રોજ દસ સારા સમાચારથીજ હતો ? તેણીનો જહાગીર હજી પોલીસના સપાટામા સપડાયો હતો નહી—તે હજી કાલદાની ફૂર ચુગાલમાથી છુટોજ હતો ! એ સધીયારો આ છોકરીને નવી ઉલટ, નવી આશા આપતો,—અને તેણીને છેજ નાહીમત બની જતા અટકાવતો હતો રોજ સહવારે સકકાજે ઉડતા તેણી આતુર ઇતેજર આખ્યોએ પહેલા હેદગબાદના વર્તમાન પત્રો ધુજતા હાથે ખોલતી—અને રોજ “પેલા ફારજરર અને ખુની જહાગીર મેહરહોમજી”ના હજી પોલીસથી નાહસ્તા રહેવાની ખુશ ખબર વાચી શોપ અને ખુશાલીના મુગા નીસાસા નાખતી હતી

અરે પશુ એ જહાગીર મયો કયા હશે ? પોલીસ આજે દસ દસ દહાડા થયા તેની ખોલમા પટકાઈ ચાલી હતી—પશુ તેની ધનનસલજ જાણે હેદરાબાદની ચારે સીમામાથી નાણુદ થઇ મચલી હતી બલા બલા અકગ ડીટેકટીવો એમેર હેદરાબાદ, સીકિદરાબાદ, ચદરધાટ, ત્રીમમજીરી, ખોલારમ, વરનમલ, વીકારાબાદ, વગેરે વગેરે તમામ ખુણે ખુણામા ફરી વળ્યા હતા—મોટા રેલ્વે જકસનો ઉપર પોલીસની અતીશય બારીક ચોપ રાખવામા આવી હતી—જાહેર રસ્તાઓ ઉપર પોલીસના પહારા બમણા મજબુત બનાવવામા આવ્યા હતા—પશુ શીકાર હજી છટકેલોજ રહેવા પામ્યો હતો તેને પકડવા માટેની નીઝામી પોલીસ ખાતાની દરેક જોરાવર ગોઠવણ, અફાઝીક, કીકમત છાપાઓમા વાચતા દીનુને ધાસ્તીના લખલખા

બગતા હતા—પણુ આહ ! તે ખીચારો બદકીમનનો પીત્રામ હજી મનાવાલાઓની તેને સપડાવવા માટેની સખતમા મખત તદ્દખીરોને હકાવી ખુદ જાણે કયા અને કેમ પોતાને છુપાવી નાખવાને શકનીમાન બન્યો હતો.

સારી હેદરાબાદી ખલકત ત્રામ પામી રહેલી હતી નવાબ સાહેબ જેવા એક મોટા નામીયા તવગર ઓષ્ધેદારને ત્યા આમ ધોલે દીવસે લુટ ચાલે—તેવણુ ખુન થાય—અને પછી જો ગુનેહગાર બદમાશ આવી સેહલથી છટકવા પામે તો તે એક જાતની ગભીર નાણેશી દરેક જણને મનથી હતી જેમ જેમ એકેક દીવસ જહાગીરની ખાતમી મલવા વગર પસાગ થતો જતો તેમ તેમ નીઝામ હુજુરની કાબેલ પોલીસનું અને તેમના મશહુર ડીટેક્ટીવખાતાનું ગોયા નાઝ કપાઈ જતું હતું સક કાઈ પેલા અઠગ પોલીસ અમલદાર ડીટેક્ટીવ ચાકુબ સાહેબ યુમફખાનની સદાની ચતુરાઈ અને કાબેલ્યત કયા મુકાઈ ગઈ તે બાબે વીંમચ પામી ને અસ મસે હવે તે તરહવાર ટીકા બી કરતું હતું । ખરેખર—ખુદ ચાકુબને પોતાને પણ કાણુ ખસીયાણુ લાગતું હતું, કેમજે આ અગુરી જેટલો એક પોરીયા તેના સરખા કાબેલ ડીટેક્ટીવની મલી ભલી યુક્તિઓને કાપ આપી હજી છટકેલાજ રહેલો હોવાથી ઓષ્ધેદાર વગમા તેને ભોય ભાગી પડી ગયલી હતી તેની હજારો તદ્દખીરો છતા રોજ બ ગેજ સાજે જ્યારે તેને ખખર મલતી કે ખીલ્લુ હજી છુટકુજ હતું ત્યારે ખેળલત અને ગુસ્સાને મારે તે દાને દાત પીસી નાખતો—અને ખાલી પીલી પોતાના હાથ નીચેના માણસોને ભખી ખાતો હતો ।

પણુ હાથ નીચેના માણસો શુ કરે ? મરે કે માફ પડ ? જ્યા જહાગીર મેહરહોમજી જેવા કોઈ આદમીની હતીજ ગોયા નીઝામી રાજ માથી ખમાલુમ થઈ ગયલી હોય ત્યારે હાથ અફાળો યા પગ અફાળો તેથી વળનાર શુ હતું ? જગેજગ જાહેર ઠંકાણાઓ ઉપર—ચઉટાઓમા—ગેશનો ઉપર—મોટા સગમો ઉપર જહાગીર મેહરહોમજીની તસ્વીર પોલીસ તરફથી ચોટાડવામા આવી હતી, અને સરકાર તરફથી ખુનીની

ખાતમી લાવી આપનારને મારે : ૧૦૦૦ ન ધનામ પશુ ક્યારનું જાહેર કરવામા આવ્યું હતું પશુ બર્થ' આજે ડમ ડમ દહાડા થયા જહાગીર મેહરહોમજીનો પતોજ નહી હતો.

તેણે જીવનો ધાત કર્યો તો નહોજ હોય-કેમજ તેમ હોય તો તેની લામ કે કપડાં યા બીજી કોઈ બી આપધાતની ગવાઈ મળી આવ્યા વગર રહેતે નહીં વળી તે નીઝામી મરહુદ યુકવીને કેડે લાખે નીઝળી ગયલો નહીં હતો તેથી તદ્દન ચોકકસ હતું—અને પોલીસે પોને જે ચોપવત તલામ અથે રાખી હતી તે પગથી બીલકુલ ખાત્રી માથ એ વાત બનવાનો સબવ તે હસી કાઢતી હતી.

પશુ ત્યારે એ ગયો ક્યા ? કોઈબી સખસ યા મખસો જણી ભુજીને આવા હડહડતા બદમાશ ખુનીને—આવા ધાસ્તીબર્થા આસામીને—નીઝામ મરકારની જેલમાથી છટકીને નાહતતા ફરતા બધવાને આશરો આપે, અને તેમ કરી પોતે પોતાને શીર એક ભયાનક ફોજદારી ગુનાહનો જોખમ ઉપાડવાને તૈયાર થાય એ બી સ્વપનાનીજ વાત દરેક જણને લાગતી હતી પશુ ત્યારે—અરે ! એ ગયો ક્યા ? તમામ હેદરાબાદમા એજ સજિથી મોટી અચરતી, સજિથી મોટી ખેનલત, સજિથી મોટી દુનેખરી, સજિથી જોશખેર ચકચાર આજને કાલ તો હતી !—“આટલા બધા આપતા ઉપાયો છતાં જહાગીર મેહરહોમજી સલામત ક્યા સતાઇ ખેઠો હશે ?”

રોજ ન્યુસપેપરોમા આ બાબદના ગુસ્સાખેર લખાણો વાચતા દીનુતા ચહેરાપર એક સેકડ ગુપ્ત ખુશાલીનું લોહી ધાઇ આવતું—તો બીજી બીએ વળી હેબત ધાસ્તીને મારે તે ગમગીન મુખડો ઉજળો સપ મારી જતો હતો ! રખેને જહાગીરે દીલ તુટી જવાથી અતે પોતાનો દુશ્મનનો જીવ બરબાદ કરી નાખ્યો હોય ! પશુ નહીં—કઈક બસારત બસ દીનુને આલુજ થતી હતી કે તેમ જહાગીર જો કરવાનો હોતે તો તેણીને બે આઠડા બી લખતે—ગમે તે રીતે બી દીનુની જાણમા તે બીના લાવતે—તેણીને છેલ્લી સલામ પુગાડવા વગર તે મગતેજ નહીં દીનુની લગભગ ખાત્રી હતી કે જહાગીર જીવતોજ હતો, પશુ તે બીચારો ક્યા

હશે-થુ કરતો હશે—ખાતો પીતો કેમ હશે ' આ સતાપ દીનુ માટે કાંઈ જોવો તેવો નહીં હતો !

દસ દહાડામાં ગળાઈને તે છોકરી તપ્ત દાડ જોની થઈ ગઈ હતી તેણીને સોહામણો ચેહરો હમણા ખીક લાગે તેવો ખતી ગયલો હતો સુનાકુંઠની ગમે તેટલી તકરાર, સમજવટ પચાની છત આ છોકરી કંઈ બસ કોઈનું સમજતીજ નહીં હતી એક ગમથી પીતાના મરણનો શોક—ખીજ મેરથી જહાંગીર માટેનો આ અતરનો છુપો ચાલુ હાય અફસોસ ! તેણીનો તખીય અતીશય ગભીરાઈથી તેણીને આજીજ કરીને થોડા દહાડાખી કેઠે ચેન્જ પર જવાની તાકીદ પર તાકીદ કરતો હતો—કેમજો દીનુને છેલ્લા પાય છ દહાડા થયા ઝીણી તાવ પણ હવે હાડમાં ચીટકી બેઠી હતી પણ દીનુના કાન આ સઘળી શીખામણ અને સુચના માટે મહેરા બીત હતા

આજે મહવારના જમશેદી તોરોઝને દહાડે અગ્યાગ વાગનાને ગુમારે તેણી પોતાના મીટીંગ રૂમમાં રાખેલા પ્રમાણે ચાહેનું એક ડપ અને પાઉતો ટોરટ લેતી હાથમાં 'ધી હૈદ્રાબાદ ટાઇમ્સ' લઈને સોદા ઉપર લેટેલી હતી નવા સમાચારોની કાલમમાં એક ફકરા ઉપરના નીચલા હેડિંગોપર તેણીની એકાએક નજર પડી

ખુની જહાંગીર મેહરહોમજીની ખાતમી માટે વધુ ઇનામ.

નામદાર હુજુર સરકારે ઇનામની રકમ વધારી આપી.

ખાતમી આપનારને રૂ. ૫૦૦૦ નું ઇનામ

દીનુના હોઠો વચ્ચેથી એક દયાજનક હાથ નીકળી પડી તેણીના હાથ માહેલું પત્ર સરી પડીને બોલપર પડી ગયું એ હાથે તેણીએ પોતાની આખ્યો ધાડી

તેણીનો જીવ આ સનાનના સમાચારનું મથાળું વાચીને એટલો તો ધુજી આવ્યો કે વધુ કાંઈ બી આગળ વાચવાની તેણીની હીમત ચાલી જ નહીં. મ્હોડે રૂમાલ દાબી તે છોકરી ડચકા ખાધ ખાધને હવે ગડી પડી. બીચારા કમનસીબ જહાગીરપર સીતમ જાણે હજી થોડો વીત્યો હોય તેમ આ તેના લોહીની તરસી પોલીસ આરી રીને શીખરી કુતરાની માફક તેની પુઠે લાગીને તેને મારી જ નાખવા તાપી ગઈ હતી તે જોઈ આ નરમ લાગણીવાળી અને ગરમ જુસ્સાવાળી અખબારનું જીગર ફારી જતું હતું જહાગીરની મદદે પશુ કોઈ બી સુગતે જવાય એમ હતું નહીં કુસ્કે કુસ્કે દીબો તાણી તાણીને તેણી મોટેથી ગડી અને પોતાના વાહલા જહાગીર માટે સાચ્યા હૈયાના ગરમ ગરમ સેકડો આનુઓથી પોતાનો રૂમાલ ભીજવીને તર કરી નાખ્યો અરે—ખુદ પોતાના મરજીની પહેલી ખબર સાબળી ત્યારે બી એટલી હરફબેઝક કલાપીત દીનુએ કરી નહીં હશે.

દમેક મીનીટ સુધી રડી રડીને દીનુએ પોતાનું દીન ખાલી કીધું તેણી પોતાના ગમમા એટલી ગીરફતાર થઈ ગયલી હતી કે ઓગડામાં સુનાકુઈ આસ્તેથી દાખલ થયા તે બી તેણીએ જોયું નહીં

“દીનુ, નીચે કાઠી—ઓ વાય! એ શું કહેવાય, દીના! વરી રહેછ! જા બા—તું દુશ્મન જરૂર હવે તો પટકારો જો!”

“કુછ! મારો જીવ ગભરાયછ! ઓ હવે શું કરે? પેલા મુવાઓએ ઓહ—રૂપીયા પાય હજારનું ઇનામ છપાવ્યુછ!”

“પશુ દીકરી મારી, તું તેથી હવે સીઝરીને શું કહેવા માગેછ તેથી કંઈ એ લોક ઇનામ પાછું ખેચી લેવાના ઉતા? ચાલ ઉઠ મારી માય જરા મોહનું હાથ છાટ—ને પછી મારી સાથે નીચે આવ”

ધસાધસ રડતી આ કોમળ છોકરી આમળ પુઈ સોફાપર બેસી ગયા અને ઘણા જ રેનજી રેનજીના બરોડા પચવાનો પોતાના પાયામાં આપી

ધરડા દયાલુ સુનાકુઠનો આ પોતાની એકપુરી ભત્રીજીપર અતીશય જીવ હતો.

“મારી દીકરી ! ધીરજ ગમ્મ-ખોદાય સહિ મારૂં કરશે ! એમ તું તારા જીવને સતાપ કરયા કરશે તો તારી તથીયત—”

“અરે મુઠ હું હવે ! કુઠ—કેહોની—ખીચાગ જહાગીગનુ હવે શું થશે ?” આમ ખોલી સુનાકુઠની છાતીમા માથું ખોમી દીનુએ કળવાઈને ગડયાજ કીધું.

કુઠ ખી ખીચાગ હવે પોતાની આખ નુછવા પડયા એક ગમ પાદશાહ જેવા ભઈનું પાહડ જેવું મોહત—ખીજી મેરથી પોતાની બેહનના દીકરા જહાગીરપર તુટી પડેલા આવા આકતના ઝાડ—ત્રીજી ગમથી આ દીનુની કળાપીત ! કેટલોક વાર ભારી જીગરે, ભીણી આખ્યોએ અને મુગે મ્હોડે સુનાકુઠએ તીલાપ ડરતી દીનુનું માથું પસવાગ્યા કરી તેને ઠડી પાડવાની વેતરણ કરી પણ ફોકટ—જયા જીવજ હિચટ અને ખેતાખ મારી ગયલો હોય, જયા જીગજ ગસ સુડાઈને છોડયા જેવું બની ગયલું હોય, યા ગમે તેવોખી દીલામો યુ ડરી શકે છે ?

અને ગળગળને માટે સુનાકુઠજ ખોલ્યા—

“દીનુ ! તું એમ ગડયા કરશે નેથી આપના ખીચાગ જહાગીગપનુ માફલ કઈ તીખગઈ જવાનું છ ? તું મારી સદાની ડાહી દીકરી—એમ ચેરી શું ચાલુ ? જે વીચાગ ડર-તાગ કવા હાય પરી ગયા ? જે માડ માન—આપરે થોડા ફહાગ વીકારાખાદ તીકલી જઈએ—”

“નહી-નહી ! હું કેડે આવવાની નથી મારો જહાગીગ પ્રજુ જનજી કહ હમણા લુખા ખામો હાસાગ થતો હોશે ને તમે વીકારામાદ જવાની વાત ડરો ? કુઠ તમને એને માડ કઈ લાગતુજ નથી ?—”

“લાગતું નથી ! દીનુ-એ કમનમીખ પોરીયાને વરે મારો જીવ કેટલો બરેજ તે તું કાહ જેવા આવજ ? મારી અમમી બેહનનો એ દીકરો-મને લાગે નહી ? એને ખચાવવાનું માડ મારેથી જે કઈ બનતું હોય તો મારો જીવખી ડહરી આપું !”

દીનુ હવે જરાક ટટાર બેઠી સુનાકુર્મના આ છેલ્લા શબ્દોએ નેણીના દુખી હૈયામા કાષ્ઠક રાહત આપી હતી

તેણી પોતાના કુમરને બે હાથે કોડી કર્મને વળગી પડી—

“કુમર મને કેહો—મને સાચુ કેહો !—તમે માનોછ ? જહાંગીરે પપાનુ ખુન કીધુ તે માનોછ ?”

“જહાંગીરે ખુન કીધુ—તે હુ માનુ !” સુનાકુર્મ હવે કાઠ અજબ જુસ્સાથી બોલી પડ્યા દીનુએ તેવણુને આમ એટલા જોશ અને લાગણીથી માત ડરતા અમાઠિ કદી જોયા નહીં હતા ‘હરવાયા઼ે જહાંગીર ! એ તુ ખુનક રતોતો જે છોકરો એક મરધુ કપાય તે જોઈને ‘પુજનોતો’ તે ખુન કરે ! દીનુ ! ને ખુનખી કોણુ ! પોતાના અમસા મામાનુ !’ હુ કબ્બી કબ્બી મપનેખી એ વાત માનતી નથી હજુર તે ને મે એ ખુન કીધુ એમ કોઈ કેહ નો માનુ—પણુ મારો મરીખ ગાય જેવા દીકરો જહાંગીર એ ખુન કરે એ તો ખીલકુલજ હરવા જેવી વાત છે પણુ તુ કર્યે—એ દુકતાનુ નસીખ કુરેલુ બરેલુ છે તેમા, દીકરી, તુ ને હુ શુ કગનુ ! ચાલ રડ ના—મારી માય કડ ! જરા મોહનુ ઘોઘ નાખ—ને—”

સુનાકુર્મ આમળ બોલતા અચકા ગયા, આગડાના ઉખર આગળ કાઠ આવીને ઉભુ હતુ.

“કોણુ ? મોહસીનુદીન ? આવોની — કાચ કમ ધહાછ !”

નવાખના ધર ખટલાનો પુરાણો બુઝોર્મ આ વફાદાર નાકર મબાર મ્હોડે અદર ચાલી આવ્યો મોહસીનુદીનની ઉમર ખામ્સી મીતેગ પચોતેગ વરસની હશે તે ઉચો દમામદાર દેખાવનો, લાખી મકેદ દાહડી અને ખીલકુલ સફેદ કરચલીદાર બાલવાળો એક હેદરાબાદી હતો નવાખની નોકરીમા તે છેલ્લા ૨૫ વર્ષ થયા હતા—અને દીનુ બાનાને તેણે પોતાની કેડપર તથા પોતાના ખભાપર એકવાર રમાડેલી હતી. તે ધરડો કારભારી સજી કશામા પોતાના શૈઠની આ પુત્રી પર એક પીતા સમાનજ વાહલ રાખતો હતો અને તેમ વળી દીનુને ખીજ કાઠનાખી કરતા બુઝોર્મ મોહસીનુદીન સંઘે અસહ્યથીજ ધણી બાયસ્થા અને ચાહ હતા

દીનુની લાલ ખોટા જેવી આખ્યો અને રસમેમ ચેહરા ગમ મોહન સીનુદીને કાકક ગમગીનીથી થોડોક વાર જોયું—

‘દીનબાઈ—ચેહ અચ્છા નહીજી—જરૂર સીડ પડી જશે!’ તે હવે ઘણીજ દલગીરીથી મ્હો ડચવાવીને માયા ભરથે સાંદે ખોલ્યો

“જોવ તો ખરા, મોહસીનુદીન—એ કંઈ માડ માનેજી’ કાહરની રરી રરીને અરધી ચાયજી” સુનાપ્રુષ્ઠએ ખુલાશો કર્યો

‘પણ આજે વરી રુ થયું ?—કંઈ માડી ખબર મળીજી ?’ મોહ શીને નરમાસથી સુનાબાઈને પુછ્યું

“અરે ભાઈ—આજે કહેજે પેપરમા જહાગીરને પકડવા સાડ વરી પાચ હજાર રૂપીયાનું ઇનામ છપાયુંજી તેથી એ દુસ્મેન પોતાનું લોહી બાળીને પાણી ડરેજી”

જઈજી મોહસીનુદીનનો સફનો રાત ગણીજી ચહરે એકદમ કઠોર અને કરડો બની ગયો

“પાચ હજારનું ઇનામ !’ તે કાકક તુચ્છકારથી બોલી પડ્યા, “ઉફ ! પોલીસવાગમો જળ મારેજી પાચ હજાર મુકીને પચામ હજાર અપાશે તો જહાગીર બાબાના બાલને અલવલ પુગવાની નથી દીનુબાઈજી હીમત ગણો મારો બોલ ચાલ ગાખજો—જહાગીર બાબા ડભી પડ્યા વાના નથી તેવણુ તો સલામત છટક્યા”

દીનુનો ગમખાર મુખપો હવે સેહજ ખુલી ગયો આ ઘરડા, માચ્યા, ઠાવકા મોહસીનુદીને તેણીના બધાઈ ગચલા હાથમા જાણે નવું લોહી— નવી આશા—નવો જીવ રેડી દીધો હતો મટ જતી તેણી ઉડીને મોહસી નુદીન આગળ ગઈ અને તેના અગરબાની પાહે પડી ઘણાજ જોરમા અને આગ્રહથી બોલી—

“મોહસીન—મને કહેો તમે કેમ ડહોજ કે તે સલામત છે—તમે કેમ જાણ્યું અ, કે એ ડભી પડ્યાશે નહીં—મને કહેો જો”

મોહસીન માચાથી સેહજ હચ્ચો—

“એ તમે બાપ’ લોક અમથા દુખી થાઓજી, બાપી માડે ધગડાનું માનો—એ જહાગીર બાબાને માથે અસ્લાહનો દાથ છે ! પટ્ટાવાના હને તો આજે દમ દમ દીવસો સુધી બેસી નહીં રહેતે દીનુ બાબા—તમુને આય માગે જમણા હાથપર અને જહાગીર બાબાને આય માગે ડાબા હાથપર બેસાડીને મે ગમાડેલા છે મારો જહાગીર શેઠ ફોરજરી ડરે—ને ખુન ડરે—ને કુટ ચલાવે ! ! છટ !—ચામત આવે તો હુ એ નહીં માનું !”

‘બાપ’જી અમથા એ બીચાગ પોરીચાપગ બીફગદ ગીયા—ને નકામે તોને જીવગીયા ઉબેરી નાખ્યો.’ સુનાકુદએ ટાપસી પુરી, ‘મેહગની બમ નહમઇજ ગીયાના—બમ કોઇનુ સાલગ્યુજ નહીં—નહીં તો આજે આય મુઘ આફત આપરીપર આવતેજ નહીં”

માહસીન મીચાએ એક લામો ફજગીરીનો દમ બેચ્યો—

“ખરૂ છે !” ને બોલ્યો “શેઠ નાહક ખરૂ થઇ ગયા ! મડું તટીગની વાત છે ! જોવ બાઈજી, હુ તો નવાબ માબની નોઝરીમા ધરડો થયો—મે લગબગ પચીસ વરસ એમનું નીમક ખાધુજી—સેકીન આજેબી જહાગીર બાબાને બચાવવાને સારૂ મારેથી કઈમી બનતુ હોય તો તે હુ કંઈ ! ખુદના ડસમ !—એ માગે નાના શેઠજીપર મારો ખચર કેટલો હતો તે તમે નથી જાણુતા પણ ખુદા સાહેદ છે, જહાગીરજી બેચુનાહ છે—એવ જુના બાલનેબી ઈજન થવાની નથી !”

દીનુએ વળી પાછા ડચકા ખાવા માડયા—

‘ઓ—તેને કઈ થશે, મોહસીન, તો હુ ખરૂ કેહુજી હુ જીવની રેહવાની નથી—”

‘ચાલ—ચાલ ! દાહડાબરી ! એવું મુવું ઘેલું ગાહુડું સહવાર પરી જે તે જે તે ના બોલ !” સુનાકુદ કચવાઇ ઉઠ્યા

“દીનબાઈજી એવી નાદાન વાત નહીં કરો !” બુધ્યો મોહસીનબી કાઇક નાખુશીથી હવે બોલ્યો, ‘હીમત રાખો અસ્લાહ એવો રહેમ પરવર છે કે નીરદોશને કહી તે થોડો વખત કસોળીપર કસી જોશે—સેકીન તેને સદરબદર કચડી નાખે એ બનવુજ મહાલ છે ! જે જહાગીર બાબા

પકડાય ને ફાંસીએ જાય તો હું ઝહીશ કે ખુદાનો ઈનનાકજ ઉધો છે.”

“આહ મોહસીન! તમારા બોલવાથી મને કેટલી ધીંગળા આવે.”

દીનુ ગળગળી પડી.

“તો પછી હવે બસ દીલમા સબગ રાખો—ને પાછું કહુ છ કે અબ્બા હપર વીસવાશ રાખો હું તો તમે બાઈને કેહવા આવ્યો હતો કે બાહેર કોઈ અણુજણો સખમ આવ્યો છે તે તમેને મળવા માગે છે.”

દીનુએ કાઠક અબ્બયખીથી અને કાઠક ગુચવણુથી પોતાના બે ડાળા ઊંઘાડી મોહસીન ગમ જોયું—

“બેગાનો સખમ ? મને મળવા માગેછે ? એ પ્રાણુ છે ? તમેજ જરા પુછોની ?”

“મેબી ઘણુ પુછ્યું—પણુ ડહેછ કે કેડત દીનખાઈની માથેજ ખાનગીમા વાત ડગવી જાયમા કાઈ ડાગજમા બાવેલા બડલ જેનું છે,” સુનાકુદર્ય ખુલાશો ડેગો

“મરે એ કોણુ હોશે ?”

“બાઈજી—મે વાણુ દાખીને પુછ્યું પણુ કાઈ ફટાડે માણુન દીમે જ મને કેહવા લાગો : જો દીનખાઈ અખવા મારી માથ પાચ મીની વાત ડગી શકતા નહીજ હોય તો હું પાછો ચાલી જનઉં છ.”

“ઓરાય મર—પણ મુવો કાઈ પોગાગીર હોગ તો ?” દીનુએ બીહીક બતાવી

“નહી—તેવા તો નથી લાગતો.” મોહસીને કહ્યું ‘કોઈ બાગેછ તો પ્રમાણીક આદમી તળી તેના બોલવાની રીતપરથી મને તો માલમ પડેછ કે કઈ અગતની વાત ડરવાજ ચાહેજ બાઈ—ડગે નહી અને અહીં બોલાવો—હું બાહેર ચાલમા આગળજ ઉભેયો છું.’

“બોલાડે એને, સુનાકુદર્ય ?” દીનુએ પોતીકા કુદર્ય મન પુછ્યું

“હુખી ધારૂછ કે બોલાવ તે પુછતો ખરી હુખી પામેના ઓરડામા છેલ્લે જગ્યા મોહસીન, મોડલો તેને અહીં.”

મોહસીનુદીન ગુપચુપ ચાહેજ ગયો સુનાકુદર્ય પડાસના ઓરડામા ગયા અને બાગણુ બધ કહ્યું

પ્રકરણ ૨૦ મું.

“હું જાહ સુધી જવતી છઉં તાંહ સુધી હું ટુને મરવા
કેમ દેવશ ?”

એ વણ મીનીટમા એક મુસલમાન જેવો આસરે ત્રીમેક વર્ષનો
એગાનો સપ્ત્ય ઓરડામા દાખલ થયો અને ઘણીજ અદાથી દીનુને
સલામ કરી

“આપ દીનખાઈ છો !”

“હા—કેમ ?”

“રૂસ્તમજ ગ નવાબના આપ બેટી થાઓ !”

“હા—જલદી બોલો, શું કામ છે ?”

પેલા મુસલમાને ઓરડામા આમ તેમ નજર નાખી દેખાઈતી રીતે
તે કોઈ માત્ર માણસ દીસ્તો હતો દીનુના દલગીર ગડમેસ ચેહરાથી તેની
પર કાંઈક અસર થઈ હોય એમ માલમ પડતું હતું. તેણે એક બોલ
બોલવા વચર પોતાના હાથમાનું બડલ બોડયું અને અદરથી એક બુન
ઓવરકોટ કાઢયો—

દીનુથી લગભગ એક ચીસ પડાઈ ગઈ ! એક ઝટકા સમેત તેણી
હડીને ઉભી થઈ—”

‘ઓ ! એ—એ ઓવરકોટ તમે—તમે કાઢ્યો લાયા !—એ કાઢ્યો
મલ્યો !’ તેણીએ અખાઈને પુછ્યું

અઝીઝ—(વાચનાર, આ મુસલમાન બીજો કોઈજ નહીં પણ જહા
ગીરને આશરો આપનારા બે બાઈઓ માહેલો નાહતો લાઈ અઝીઝજ
હતો)—તેના મ્હોપર સહેજ હરવું પડ્યું—

“બાઈજી સાહેબ—એ ઓવરકોટ આપનો છે !” તેણે અતીશય નમ-
નતાઈથી પુછ્યું

“હા ! એ મારા પપાનો છે—મે એ—એ પેલા બીચારા—ઓ
ભઈ, મને જલદી કેહો, એ તમને કાઢ્યો મલ્યો !”

તે ધડીએ દીનુ ગોચા ઇતેનરી, અધીરાઈ અને ચીતાથી દેવાની થઈ ગઈ હતી આ ઓવરકોટ તો તેણીએ જહાગીરને તા. ૧૨ મીની સાજે આપેલો. આ લાગે અતે શુ તે કમનસીબ બીચારાએ આપવાત કીધો હશે ને આ તેના કપડા મળ્યા આવ્યા હશે ?—દીનુના હોય હરર ષરજતા હતા અને એકદમ ગડી પડવાની તેણી અણીપર હતી

અઝીઝે તે જોયુ—અને તેનો જાતી નરમ ખવાસ આ જીવાન બાઈની આવી મુઝવણુ જોઈ બહુજ અઝોઈ થયો

જહાગીર મેહરહોમજીની સલામતીની ખબર સાબળવા માટે આ તેની માથુક જીગરો જાનથી આ ધડીએ તફડતી હતી એ આમે હવે અઝીઝના મનમા શકતો એક કનરો બી શાનો ગહે ‘ જહાગીર માટે એ છોકરી શુ લાગણી ધરાવતી હતી તે દીનુનો ઉશ્કેરાયલો ચહેરોજ હમણા કહી આપતો હતો !

“હા-હા ! એ તમારા હાથમા કેમ આવ્યો ‘ આ બોલી દેઓ-મારો જીવ જાચછ ને આવેછ !—”

“હુ આજે આપ બાઈની સાથ બાણીજ ગભીર ખાનગી વાત કરવા આયોજ મને ખબર છે કે તમે એવણુના માથુક ચાઓજ અને એવણુને બચાવવાને ખાતર કઈખી કરશે”

“તેને બચાવવાને ખાતર મારી બધી ધન દોલત આપી દેવશ-મારો જાન કાહરી આપશ ! બસ બોલો, મારો જહાગીર હમણા કાહ છે ?”

“બાઈજી સાહેબ-મેટો જોખમ માથે ઉઠાનીને અહીં હુ આયોજ ! તમે ગભરાવો નહી-હુ તમુને સારી ખબર આપશ, પણુ કસમપર મને કેહો-મને તમે ફસાવો તો નહી ?”

“નહી-નહી-હુ વચન આપુછ, હુ મારા બેહસ્તી પપાના સોગદ ખાઉંછ, કે હુ તમને નહીં ફસાવશ ! પણુ તમે છેઓ કાણુ ? ને આપ ડગલો તમે કાહથી લાયા ? જલદી બોલી દેઓની તો !”

અઝીઝ હવે જરા વધારે નજદીક આવ્યો અને અતીશય ધીમા અવાજે બાહ્યો—

“બાપ સાહેબ—જહાગીરજી સલામત છે, હું તેવણ આગળથીજ હમણા આરોજી—પણ તેવણ ખીમાર છે છેલ્લા આઠ દીવસ બેભની તાવથી બેહદ ચીંતાતુર હાલતમા હતા—હમણા જરા ખોખાર આજેજ નગમ પડીછ પણ એવણને હમણાની જગાએથી તુરત ખીસાડવા બેધમે નહીં તો પાછી તાવ આવશે—”

“ઓહ !”

બમ એક ચોચીતી મોટી જીમ પાડી દીનુ લગભગ બેહોશ એક ધીમરાતી માફક પાછી સોકાપર તુટી પડી તેણીનો ચેહરો ચાંદર માફક સફેદ મારી ગયા હતા હેઠ ઉશ્કેરણીને મારે ફડ ફડ ઉડતા હતા અને જાતી ગિલ્વાઈ જતી હતી

અઝીઝ હજી તો કાઈ એક શબ્દ બી વધુ બોલે તેટલા એક બાર-જેથી મોહસીનુદીન અને બીજે બારજેથી સુનાકૃષ્ણ અદર દાખલ થયા અઝીઝ પહેલા તો ફગળામ ગયો—પણ મોહસીનુદીનનો શત, માયાભયો ચેહરો બેધ તેને જગ હીંમત આવી છતાં તે ચકીત થઈને મોહસીનપગથી સુનાપાછને અને તેવણપરથી મોહમીનને ડીકતો અદબ વાળીને મુઝોજ ઉઠે

મોહસીન અઝીઝની આગળ ગયો—

“ભાઈ—આ બાઈની તખીયત હમણા ઘણી નરમ છે તું ઘણીજ અગતની ખબર લાચોછ તે મેં હમણા સાબત્યુ અસ્લાહ તારો નીજેહ-બાન થાઓ ! બોલ—ખીરાંદર આપ ઓરડામા અમો તણુ જણા અમારા જહાગીર બાબાને ખાતર અમારો જીવ કાહડી આપવાને તૈયાર હૈયે બેરીકર બોલ—અચકા ના—આપણા પવીત્ર મહઝબથી કસમ ખાઈને તુને કેહુછ કે તુને ખીહવાતુ કદજ કારણુ નથી અહીં અમો તણુ સીવાય ચોથુ કોઇજ સાબળનાર નથી. કેહે ભાઈ, જહાગીર હમણા ક્યા છે ?”

અઝીઝ બોલ્યો નહીં. તે ગુચવાઈને બોયપર નજર ઠેરવી રાખીને પુટલાની કાની ઉઠોજ રહ્યો આખરે દીનુજ લડતી પડતી પાછી ઉભી થઈ—

“એવણુ મારા કુધ છે-આપ માહસીન મારો ઘણોજ વીસવાસુ કારભારી છે બોલ બાઈ-મને ના તવલાવ એ લોક મારી માફકજ જહાગીરની સલામતી જાણુવા આતુર છે કહે—હું તુને ચણુ મોડુ ધનામ આપશ—બોલ, બોલ—બોલ ઓ ! અમારો જહાગીર કાલ છે ૮”

અઝીએ હવે પોતાની આનાકાની છોડી દીધી મોહસીનુદીન અને સુનાબાઈના આતુર દલગીર ચહેરા જોઈને તે સમજી ગયો હતો કે અહીં બધો મામલો સલામત હતો તેણે શુપચુપ પોતાના ડગલાના અદરના ખીમામાંથી એક લાલ રેન્મી કાઢી કાઢરીને દીનુના ધુજતા હાથમાં મેલી દીનુથી ખુશાલીની એક ચીસ પાડી ફેવાઈ અઝીએ મેહદ ઝીણા દબાયલા સાંદે પોતાનું દારતાન શરૂ કર્યું

“હું અહીં આયોજ તે જહાગીરજીને મોલમ નથી-પણ તેઓ આજેજ મહવારે સખત તાવમાંથી જરા માન્ય થયાજ એવણુ અમારી સાથ આજે મલકપેડના રસ્તાપર મુરનગરથી ૪ માઈલ દુર એક ઝુપડામાં ગહેલા છે મારો મોટો ભાઈ અખદુલ અને હું ત્યાં રહીયેજ માઝ નામ અઝીજ છે તારીખ ૧૨ મીએ રાતે એવણુ અમારો આસરો માગતા નાહસી આવ્યા એક રાત રહેવાની બોલીએ અમે તેવણુને કાઢરીમાં લીધા ખીજી સહવારે ઉડીને જોઈયેજ તો તાવથી ખલખલી જતા હતા ”

‘તોખાહ !-પીછે ૮ પીછે ?’ મોહસીન અતી ઘણી લાગણીથી વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો

‘ અમે બેડ ભાઈનું દીલ બહુજ પીગલી ગયું-એમજે જહાગીરજી એક લલા માણુમ છે તાવ સમરતા તેવણુને હાડી કાઢડ્યા અમારો જીવ ચાલ્યો નહી એક દહાડો આપણુ સરવેને મરવાનું છે ત્યાજ જગલમાં એક વડ પાસે છલોપાલો કરાવી અમે અમાગ જીવને જોખમે તેવણુની બરદસ્ત કીધીજી ! બાઈ સાહેબ-એ મરતમે પોલીસના માણુસો અમારી ઝુપડીમાં ડોકયા ખોસી ગયા-પણ અમે માવધજ હતા બેઠિ વખત બોખાગથી ધગધગી જતા અમારા કમનસીબ ભાઈને અમે જમીનની અદરના બોયરામાં સતાડી દીધો પણ અલ્લાહની મેહરથી આજે તાવ અરમ

છે. વૈદ કહે છે કે મગજની તાવ હતી—પણ તે હવે ધામતી નર થઇ છે એવણને જણાવ્યા વગર મોટા જોખમ જોવીને હું અહીં આવ્યો છું મેં જપ્તયુગ કે તમે એવણને મચાવવા કહ્યો તર્રો જહાગીરને હવે ખસેડવા જોઈએ, તમારા નેક ધ્યાનમાં હવે જેમ આવે તેમ કરો, અમે તો અમારી ફરજ બજાવી છે.”

અઝીઝે પોતાનું બોલતું મોકુફ કર્યું—કેમજો દીનુ ફેન્ટ મારી ગઈ હતી સુનાકુઈ પાણી લાવવા દોડ્યા—અને મોહસીનુદીન અઝીઝને હાથ પોતાની બગલમાં લઈ તેને બોયનળીએ પોતાના ખાનગી ઓરડામાં લઈ ગયો.

*

*

*

રાતના નવ વાગવા આવ્યા હતા ! વચમાં લગલગ દસ કલાક નીકળી ગયા હતા અઝીઝ તો ક્યારેતો—અપોગના બાર વાગતેતો—મોહસી નુદીન સાથે કોણે જાણે શું ખી વાન કરીને દીનુ યા સુનાકુઈને મળવા વગર આવ્યો ગયો હતો મોહસીનુદીન ખી માજે પાચ વાગતેતો એક બધ લેનડોલેટ મોગરમાં સીકદરાબાદ ગયો હતો તે ધરના માણસોને કહેતો ગયો હતો કે ત્રીમલગીરીથી તેની એક પુરી બેટી મમતાઝ બહુ ખીમાર પડીને ખચરતાબાદ રાતે આવી પુગનાર હતી તેને રેલ્વે સ્ટેશન પર લેવા ને ગયો હતો.

રાતે નવેક વાગતાના શુભારે મની મઝીલના પોરટીકોમાં આખરે નવાખની લેન્ડે મોટર પાછી દાખલ થઈ મોટર અલબત્ત મોહસીનુદીન પોતેજ હાકતો હતો અદર તેની બેટી મમતાઝ હતી—તેણી પદોષોશ હતી ‘મની મજલ’માં દરેક જણ જાણતા હતા કે મોહસીન ખીમાનું કુટુંબ જનાનાની સીસટમ પાળતું હતું દીનખઈજી તો નાદરસ્ત તબીબતને લાધે માળ પરજ હતા—પણ જુઝારગ સુનાકુઈએ પોતે મોહસીનુદીનની તે એમાર લડકીને માયાથી મોટર માહેથી ઉતરવા મદદ કરી મોહસીન—અને બીજા બે આર નોકરો આ જનાના બીબીને એક ધઝીચેર પર સુવાડી મોહસીનના ખાનગી ઓરડામાં ઉચકી ગયા અને ત્યાં એક ખાસ

મેળાયલા ખીજ પલગપર તેણીને સુવાડી

આ પછી મોહસીને નોકરોને તાકીદ કરી કે મમતાઝને આરામની અતીશય જરૂર છે—માટે સર્વેએ વગેસગે થઈ જવું આથી નોકરોએ તે રાતે તો રૂબસદ લીધી હતી

+

+

+

રાતના અચ્ચારેક વાગ્યા હશે—

મોહસીનુદીનનો ઓરડો બંધ હતો—અદરથી સાકળ મારેલી હતી પણ અદર તદ્દન ચુપચાપ હતું માત્ર એક નાની મીનખતી સીવાય અદર ખીજ કરી રોશની હતી નહીં

અદર ઓરડામાં ચાર જણા હતા—મોહસીન સગાર દુરથી અદખ વાળીને ગભીર પણ શાત ચેહરે એક નીચા સ્ટુલપર બેઠો બેઠો પોતાની દાહડીના બાલ ઉડા વીચારમાં પસવારમાં ડરતો હતો ખીજાણા પર ખીમારના પગ આગળ સુનાક્રુઈ ગમગીન ચેહરે બેઠેલા હતા અને ખીમારનું માથું પોતાના એક હાથમાં ઉચકી રાખી ખીજે હાથે તેનું કપાલ પસવારતી દીનુ મુગીમતર બેસીને એક ચીતે તેની ગમ બેધા કરતી હતી અને ખીમાર પોતે— ! પલગપર ઝનાના દ્રેમમાં પડેલું તે આદમી નચીતાઈની બર ઉધમાં પોઢેલું હતું તેના અગમાં એક મુમલ માની બેગમને પોગાક હજી જેમને તેમ પેહડીજ રાખેલો હતો

અને સવા અગ્યાર વાગતે તે ખીમારે—“મમતાઝ બેગમ’ના નામ તળે લા ખીજાનાપર પડેલા આદમીએ—હળવેથી પોતાની બેઉ આખ્યો બોલી બે કલાકની શાત ઉધ ખેચી કાઢકનાથી તેને જરા આરામ થયેલો હતો તેણે બેઉ આખ્યો ઉધાડી અને ફાટે ફાટે ડોળે પોતાનું કપાલ પસવારતી દીનુના ચેહરા ગમ બેધું

“જહાગીર ! મારા જહાગીર !”

માત્ર આટલા શબ્દો બોલીને દીનુ તે પોતાના વાહલા જહાગીર મેહરહોમજીની છાતીપર ડોકું નાખી દબને બેઅખત્યાર રડવા મડી ગઈ

ગાડી છોકરી ! ।

+

+

+

બીજી સહવારે ‘મની મઝીલ’ના નોકરોએ કાષ્ઠક નવાઈ અને સત્વેષ સાથે બપુયે કે તેજ દીવસે રાતે—યાને રર મી મારચે રાતના ૧૦ વાગતે—બાઇજી સાહેબ દીનબર્ષ, સુનાકુઇજી, મોહસીનુદીન અને તેવજીની બીમાર બેટી મમતાઝ બેગમ એકદમ વીકારાબાદ હવા ખાવા જવા માટે ઉપડી જનાર છે

પોતાના તબીબની સલાહને આધીન થઈ અતે બાઇજી દીનબાઇએ એકદમ એક દીવસમાજ આમ ઉપડી જવાનો ઠરાવ કરી નાખ્યો એથી નવાબના ખટલાના માણસો માટે એક ખુશીનીજ વાત હતી !

અને ખરેખર દીનબાઇજીએ તે ઠરાવ અમલમાંથી મેલ્યો રાતના છા વાગતે બધ સેન્ડો કારમા આ ત્રણ બાનુઓ અને મોહસીન કરીને એકદમ સીકદરાબાદ રેલ્વે સ્ટેશનપર ઉપડી ગયા. તેમનો હજેજ બીજી કારમા આગમયથી જઈ પુગ્યો હતો દરેક ત્રક ઉપર અને કોડળાપર “વીકારાબાદ”ની ટીકીટ હતી

+

+

+

તારીખ રર મી એ રાતની ત્રેનમા વીકારાબાદ જવાને ઉપક્રવા અગાઉ સાંજે પાંચેક વાગતે મરહુમ નવાબ સાહેબનો સહથી પુરાણો, સહથી વીસવાસુ અને સહથી વફાદાર ધરડો કારભારી મોહસીનુદીન ખુદ પોતે સીકદરાબાદના પોલીસ હેડ ક્વારટરઝ પર જઈ ત્યાંના વડા પોલીસ અમલદારને રૂબરૂ મેલ્યો હતો અને તેવજીને ખબર આપી હતી કે “નવાબ સાહેબના બેટી દીનબાઇજી અને બહેન સુનાબાઇજી ખરા ખુનીને પકડવા માટે એટલા તો હતિભર છે કે જો ખરેખરે ખુની પકડાય, અને તેની ઉપરનો આરોપ બરાબર પુરવાર કરી શકાય એવી કોઇથી આસામી ખાતમી લાવી આપે, તો દીનબાઇજી ખુદ પોતાની તરફથી બીજા ર. ૧૦૦૦ ની રકમ ઈનામ તરીકે આપવાને ખુશી મેલે—અને આ વધારાનું

ધનામ બીજી સહવારે, ૨૩ મી માર્ચે, તમામ પ્રજાની જાણ માટે વર્તમાનપત્રોમા બેઘડક જાહેર કરવાને દીનબાઈજી પોલીસને પુર સત્તા આપે છે !”

+ + +

મેલ રાતના દસ વાગતે ઉપડનાર હતો સીકદરાબાદ રેલ્વે સ્ટેશનનો પ્લાટફોર્મ પાસીનજરોની ધમાલથી હલમલી રહ્યો હતો નવાબના બહેન અને બેટીને માટે એક ખાસ ફરસ્ટ ક્લાસ સેલુન આખો રીઝવડ તૈયાર હતો સુનામાઈ, દીનુ, મોહસીનુદીન અને મમતાઝ બેગમવાળી કાર બ્યારે સ્ટેશન આગળ આવી ઉભી ત્યારે દસમા પાય કમતી હતી સીધા તેઓ અદર પ્લાટફોર્મપર ગયા બીચારી બેમાર મમતાઝ—જેણીના મ્હોડાપર ધુરખો હતો—તેણીને એક ખુરશીપર બેસાડીને મોહસીન તેમજ બીજે એક પોરટર સ્ટેશનમા ઉપાડી લઈ ગયા સુનાબાઈની અને દીનુની લાયકાતમી બાહેથથી આ બીમાર મમનાઝનેબી તેમની સાથે તેઓના રીઝરવડ સેલુનમા લઈ જઈને સુવાડી મોહસીનુદીન પોતે તો પડોમના એક જુદા ફરસ્ટ ક્લાસમા જઈને બેઠો

ક્યારનો આ બધો રાહબ્રાટ સીકદરાબાદ રેલ્વે સ્ટેશનના પ્લાટફોર્મ ઉપર એક ખુણામા લગાર દુરથી અદબ વાળીને ઉભા રહી ત્રણ જણા ઘણીજ ખારીક નજરે જોયા કરતા હતા

એક જણ ઇંગ્લિશ કપડામા હતો—બીજા બે તદ્દન સાધારણ મુસલમાની લાખા કોટમા હતા સુનાબાઈ, દીનુ મમતાઝ બેગમ સેલુનમા પેડા તે તેઓએ જોયું—મોહસીને પાસેના કમપાર્ટમેન્ટમા જગ્યા લીધી તેબી તેઓએ જોયું—તેમની ત્ર કોપર ‘વીકારાબાદ’ની ટીકાટો હતી તે પણ તેઓએ વાચી

તે ત્રણ માહેલા એક મ્હો મચકાવીને ડોકુ ધુણાવ્યું—

“મે તુને પહેલેથી કહેલું, યાકુબ, કે આપરો આપ ફેરો હરામમા જશે એ ચારજ જણ્યા આજે જવાના છે ને પાયસુ કોઈ નથી તેની મને પકડી ચોકકસ ખાતમી મળેલી,” ફોજદાર સાહેબ હળવેથી બોલ્યો

હેરાબાદના નામાકીત ડીટેક્ટીવ યાકુબ સાહેબ સહેજ મુઝમા હત્યા—

“સાહેબ—ખચ્ચા—ચાટ પડ્યો તેથી ફફડેછ શાનો ? આય મુના-
બધ અને મોહસીનબી જવાના છે એમ મેં જાણ્યું ત્યારેજ મેં આમ
ડકટર સાથેને કેહ્યું કે એ મેં જણા પેલા મહિલા જહાગીરને અહીંથી
પસાર કરી દેવાને જીનહાર કબુલ થાય એમ બનેજ નહીં આય મોહસીનને
હું વરખોથી ઓળખુછ નવાખના છુટ ચાટનારો એ કુતરો—એ શું પોતાના
માલીકના ખુનીને ‘જટકાવનો’તો—પુહ !’

ડા૦ બેમ દુબાશ—પેલા ઇંગ્લીશ ડરેમવાળા ત્રીજા આમામીએ—ખુબ
ખસડીને પોતાનું મ્હેંકુ તુછ્યું

“ગમે તે કેહો ! પણ આજે તમે મને જે ખબર આપોછ કે દીનુએ
પોતા તરફથી રૂ ૧૦૦૦૦ નું વધુ ઇનામ આપવાનું જાહેર કીધુછ તે
બધું હ બગ છે—તમાગ લોકની આખમા ધુળ જાટવાની વાત છે—ટેક માછ-
વડ ઓવર ઇટ !’

યાકુબ સાહેબે લગાર કટાલીને ખબા ચલાવ્યા—

“હજે ! દીનબાઈએ ઇનામ પોતાના બાપના ખુનીને પકડવા સાડ
જાહેર કીધુછ—જહાગીરને પકડવા માટે નહીં આપુને તો આજના એ
લોકના ચાલી જવા સાથે કામ હતું તમે કહેજો મડખડ સડખડમા કાંઈ
નોકર તરફે દીનબાઈ જહાગીરને અહીંથી તફરશે કરી દેશે તે વાત તો
ખોટી પડી. તમેજ જેવછ કે ફકત ચારજ જણા એ લોક જાયછ
દીકાટ આશીસમાથીબી એજ રીપોર્ટ છે—ચારજ દીકાટ લેવાઈછ લે
ચાલો—એહનત બરબાદ, ચુનાહ ભાઝમ !”

ત્રેનની સીપરી ફુકાઇ અને બીજી મીનીટે તો તે શોખડી રથ
પોતાના કીંમતી બોમ્બોને જીપાડીને આ ત્રણ ખસીઆણા પડેલા
“અકડલના સમુદરો” ની આખ્યો આગળથી ડું-ડું-ડું કરતો
નીકળી આવ્યો !

ત્રેન જેવી ફુલ સ્પીડમા આવી કે રીઝવરડ સેલુનની માદી પરથી
જહાગીર—હિરકે “મમતાઝ બેગમ” (I)—આસ્તેથી ઉઠ્યો અને દીનુનો

હાથ પોતાના બંને હાથોમા લઈ મુગે મોહડે પોતાની આસુથી તર થયેલી આંખોમા ચાપ્યો. તે કોઈથી શબ્દો ઓચરવાને હાલ અશકત હતો.

+ + +

દીનુ ત્યારે ચેન્ન પર આખરે ગર્ભ ખરી ! લલ્લા આદમીએ જગ અગાઉથી બધાઓને ચેતાવ્યું હતું તો કેટલાક તેણીના અગત મીત્રો તેણીને રટેશન પર મુકવા બી જતે !

સીકદરાબાદમા વસ્તા સેક્ટો નવાબ માહેબના ઓળખીતા પારખી તાઓએ ખરેજ કાષ્ટક નવાઈ સાથે ન્યારે જાણ્યું કે ઘરડા સુનાબાઈ અતે મારી કુટીને પોતીકી લત્રીજ દીનુને ચેન્ન પર ધસડી લઈ જવામા ફાળ્યા હતા ત્યારે તેઓએ તે બીના માટે પોતાની ખરે મનની ખુશી અને સતોષ દરશાવ્યો.

આ હવે લખ્ખોની દોલત ધરાવતી છોકરીએ પોતાના વહાલા પેરના અકાળ મોત માટે કેટલો જાનુન ગમ હેયે ધરી ગાખ્યો હતો—અને તેના પરીણામમા તેણી દહાડે દહાડે કેટલી ચીનાતુર હદે નખાઈ જતી રહેલી હતી તે જોવાને માટે શુ સધળાઓને આખ્યો નહી હતી ? પછુ દીનુના ચેન્ન પર જવાના સમાચાર કરતા એક બીજા બી ધણાજ સતોષકારક સમાચાર ખરતાબાદ મધે નવાબના બોહળા મીત્ર મહજે તાં ૨૩ મી માર્ચે સાલજ્યા હતા ! તે શુ ? એજ કે વળી દીનુ તરફથી જાહેર થયેલા રૂ ૧૦૦૦૦ ના ઇનામની વાત બી ૨૩ મીની સહવારે આખાં હૈદરાબાદમા ચોમેર ફરી વળી હતી ત્યારે નવાબના ખુનીને પકડવા માટે રૂ ૧૫૦૦૦ નુ જગી ઇનામ થયું !—રૂ ૫૦૦૦ પોલીસ તરફથી અને રૂ ૧૦૦૦૦ નવાબના કુટુંબ તરફથી ! વાહ હવે કદાચ “અડાલ જહાંગીર મેહરહોમજી” સપાટામા આવે ખરો !

પ્રકરણ ૨૧ મું

એક સીંહા કાળો લોહ

યાહ ! વચમા આ દહાડાએ ગળડી ગયા કે ખીલીચડસના દહા ? મેસર્સ જસાવાળા ધર્મની કલકતાની 'હૅડ—એ'શીમ'મા એ પેહડીનો ધરડા ચીક્ર—મેનેજર હોમજી આડીયા તપખીરનો મહરૂકો ભરીને લાલ રેસમી ફમાલ વડે પોતીકુ નાક નુછે તેટલા તો માર્ય મહીનો કોણુ જાણે ત્યાં અને ક્યારે ઉડી ગયો—અને એપ્રીલખી આગ ઉપર આવી ઉભો

૧૯ મી માર્ચે આ વડો મુનીમ પોતીકા જવાન શેડીયા ગોદરેઝ જમાવાળાને મુખર્ષી છોડીને કલકતે ૧૮ મી તારીખે આવી પુગ્યો ૪ થી એપ્રીલે તો તેને પાણુ મુખધમા હાજર થવાનું શેડ તરફનું ચોક્કસ “ઇન-સ્પેશન” હતું—કેમજે પાચમી એપ્રીને નાના શેડ શીરાજશાહ જસાવાળા હાજરાગથી આવી પુગનાર હતા ગોદરેઝ શેડે હોમી ચેનને બસબર તારીખવાર ચાથી પાચમી એપ્રીલે પુનેથી પાછા ફરી મુખધના એટ વેસ્ટરન હોટલમા મળવાનું એપોઇન્ટમેન્ટ આપ્યું હતું વાચનાર, તમને તે યાદ તો હશે ?

આ રીતે હોમજી આટયાને કલકતામા બાયગે દસ બાર દહાડા મળ્યા ૧૮ મી માર્ચે ને મુખધથી આવ્યો—અને કામકાજની જબરદસ્ત ધમચકરીમા માર્ય મહીનો પુરો થઈ ગયો તે તેને જણાયોખી નહીં ૧ લી એપ્રીલે રાતે તો તે પોતાના ધસાર્ષ પીસાર્ષ ગયલા હેન્ડ બેગ સાથે હાઊરા સ્ટેશન પરથી પાછો કલકતા મેલમા મુખધ જવા માટે ચઢી બેઠો હતો

પેહડીના કામકાજની રોકાણમા વખત નીકળી ગયો તે જો કે જણાયો તો નહીં—પણુ હોમજી આડીયાને આટલા દીવસો થયા શું અકડવકડ થયા કરતી હતી તે તો તેનો જીવજ જાણતો હતો ૧૯ મી એ ગોદરેઝ શેડથી તે છુટો પડ્યો તેનો આજે ૧૫ દીવસ થયા—આ ૧૫

દીવસના અરસામા તે ઉજમારા શેઠ્યાએ જરા જુઠાઇએ ૧૫ આકડા હોમી ચેનપર પુનેથી લખ્યા હતા નહીં । કાગળ તો રહ્યું-એક પોસ્ટકાર્ડ તો રહ્યો પણ એક તાર વટીક નહીં । તા. ૨૪ મી એ હોમી ચેને પોતાના શેઠ પર પુને તેવણના દોસ્ત મી. ૦ ફરામરોઝ સકલાટવાળાની ફરમા એક બીઝનેસ સબધી તાર કર્યો હતો-તેનો પણ કરો જરા કે જવાબ મળે નહીં જે કે ગોદરેઝ શેઠની એવી કાગળને લખવાની કે પત્ર વ્યવહાર કરવાની આગસાઈ હોરમજીને પુરતી રોશન હતી છતાં આ વાર તે ધરડા ચકોર મુનીમને તે શેઠ્યાની સુપકીદી માટે કાઈ અજમ ચટપટ બસ થયાજ કરી હતી હશે-મોજીલા જવાન શેઠ્યા પુનામા પોતાની “હોલી ડે”ની મળહમા થોડા દાહડા બીઝનેસ-રીઝનેસને વા પગ વખાતુ ડરીને બેઠા હશે એવો મન સાથ સંધીયારો લઈ હોરમજી બા મુબઈ આવવા ઉપડ્યો-જે કે તેના પેટમા તો કલેજીજ નહીં હતી ।

બરાબર ૪ થી એપ્રિલની સહવારે ૧૧ વાગતે હોરમજી આટલા બોરીબદર સ્ટેશન પર ઉતર્યો-અને પાંધરો વીક્ટોરયા કરીને ગ્રેટ વંરટરન હોટલમા દોડ્યો ત્યાં પુગતા ગાડીમાથી ઉછળી પડી તેણે નીચે ઓટલા ઉપર ઉભેલા ખારસી મેનેજરને પહેલોજ ધતેગર મવાલ નાખ્યો—

“સાહેબજી-મી. ૦ બામબોટ । કેમ શેઠ ઉપર છે કે બહાર ગીયાજ ?”

મેનેજર મી. ૦ બામબોટ હોરમજીને અલમત બરાબર પીગ્રણુના હતા કેમજે પદર વીસ દહાડાની વાત ઉપર આ પાસીનજર તેના હોટલમા બે દહાડા ઉતરી ગયેલા તેને યાદ હતો પણ તે હોરમજીનો સવાલ મુદ્દલ સમજ્યો નહીં

“જેઠ ? કાણુ શેઠ ? હોટલના પ્રોપાયટરને વાસ્તે પુછોજ ?”

હોરમજીએ અધીરાઇથી ખભા હલાવ્યા—

“નહી રે-હુ તો મારા શેઠને વાસ્તે પુછુજ મી. ૦ ગોદરેજ જસાવાળા—

તેવણુ પુનેથી પાછા અહીં આયાજ કેની ?”

મેનેજર તો લખરાઇને હોરમજી આટયાનુ કોઠું બોપવા પડ્યો

“મી. ૦ જસાવાળા ?-પુનેથી પાછા આયાજ ? નહીં-તેવણુ કઈ

પુનેથી પાછા આયાજ નથી । એવણુ આવવાના ઉતા—શુ ?”

જવાબ દેવાને બદલે તે ધરડો મુનીમ તો ધમ કરતો કે ઓઢલા પરના એક બાજટ ઉપર ઠપકાઈ બેસી ગયો મેનેજરનુ ડાચુ જોયા કરવાની હવે તેની વારી આવી હતી

“એ શુ બોલો ?” આખરે ફેટલેડ વારે તેના મુખમાથી આટલા ધોધારી શબ્દો નીકળ્યા

“શુ બોલો છ—એટલે ?” મેનેજરે તદ્દન ચક્રીત થઈને જવાબ વાળ્યો, “તમે શુ પુછો છ તે મને સમજ પડતુ નથી મી० જસાવાળા—તમારા શેઠ—પુનેથી પાછા આવ્ય હોટલમા આયાજ નથી ”

પોતાનો છેલ્લો વાક્ય મેનેજરે દરેક શબ્દની ઉપર ખાસ બાર મેલીને એવી તો મક્કમ ખાત્રીથી ઓચરયો કે હોરમજી આટલાના પેટમા એક નહીં સમજ પડે તેવી જખરદસ્ત ફાળ પડી આવી તે વીસવાસુ જુઓર્જ કારભારીનુ મ્હો અચ્ચુચ ઉતરી ગયુ એકાદ મીનીટ તેણે પોતાના બેજમા ઉભાતા બચકર ખ્યાલોને શાત પાડવા માટે ઉપરાસાપરી તપખીરના સહરકા લેયા કીધા—પણ મેનેજરે જોયુ કે આમ કરતી વખત હોરમજીના આગળા ચરધર ધુજતા હતા

પોડોકવાર ડોક નીચી રાખી મેલીને જમીન ગમ હિડા અદેશમા દીકીયા કરતો હોરમજી આટીલા મુગોમતગ બેસી રહ્યો જાણે કોઈ અતલગના બેશીને ઓટલે બેઠો હોય તેવો હમણા તેનો રડીપકુ દેખાવ હતો. આહ ! જવાન ગોદરેજી શેઠનુ આટલા દહાડા કાઢજ કામળ નહીં આવ્યુ, તારનો જરા જવાબખી પાછો નહી આવ્યો, ત્યારેજ આ ઠાવકા મુનીમને કાઈ અજબ રીતે વટવટો લાગ્યા કર્યો હતો ।

ખીજી પળે તે જુરકો મારીને ઉડ્યો અને ત્યાં હોટલના ઓઢલા પરની એક ટેબલ ઉપર ટેલીઆમના ફારમોની એક કોરી ચોપડી પડેલી હતી તે ઉપાડી અડચડ તેણે બે અરજટ તારો ચીત્રી કાઢડયા. એક તાર અલખત પુનાને સરનામે પોતાના શેઠ ગોદરેજી પર હતો—જેમા હોરમજીએ પોતાના આવી પુગવાની ખખર જણાવી શેઠજીથી જાણવા માગયુ હતુ કે

તેવણ મુબર્ક ક્યારે પધારશે બીજો તાર તેજ પુનાને સરનામે ગોદરેણના મીત્ર મીં ફરામરોઝ સકલાટ ઉપર હતો—જેમા હોરમજીએ “રીપલાર્થ પ્રિવેડ” અરજ કરી હતી કે ગોદરેણ શેઠ કેમ છે અને ક્યારે મુબર્ક આવવા ઉપડશે તે મેહરબાની કરી તુરત જણાવવું

આ બંને ટેલીગ્રામો રવાના કર્યા બાદ હોરમજી આટીયા માળપર પોતાના ઓરડામા ગયો માત્ર ચાનુ એક પ્યાલુ લેવા સીવાય તેણે કાંઈ પણ નાસ્તો કે ટીશીન લેવા ના પાડી તેનો જીવ બેતાબ—જીચટ મારી ગયલો હતો અદરખાનેથી તેને કાંઈ ગુપ્ત રીતે બસ એમજ બમારત થયા કરતી હતી કે કાંઈ મોટી આફતનો ધડકો જે વખત જાચ છે તેમા માથે તુટી પડવાનો છે ! એક છટકામા ઘેરાયલા ઉદરની પેઠે તે પોતાના ઓરડામા આમથી તેમ ફરયા કર્યો—અને પોતાની અધીરાઈ, ઉદાસી, ચીંતા થોભાવવાને માટે તપખીરનો ઘાણુધાણુ કાઢડી નાખ્યો કાંઈ વાચવા લખવાખી તેને ગમ્યુ નહીં ટેલીગ્રામોનો જવાબ પાછો ફરી વળે ત્યા સુધી હોટલમાંથી બાહરે કેડે સસરવાનું તેનું દીલ ચાલ્યું નહીં અને જવાબો આવે ત્યા તુલીક થોભવા સીવાય બીજો છુટકોખી શું હતો ?

અતે ડોળા તણાવી તણાવીને છેક બે વાગતે એક તાર આવ્યો ! આહ ! તે અરજટ તારની રસીટપર સહી કરી આપતા હોરમજી આટયાના હાથેહાથ ધુણ પડ્યા ધક-ધક થતી છાતીએ તે પરખીકું તેણે ખોલ્યું પુનાથી ફરામરોઝ સકલાતવાળા તરફનો તે સંદેશો હતો

Surprised at your wire Godrez left Poona for Bombay on the 19th March--i e, seventeen days ago We have not heard from him again since then Fram Saklat.

હોરમજી આટીયાના મુખમાંથી એક ગુગળાટભર્યો દવામણો અવાજ નીકળી પડ્યો—અને તેના હાથમાંથી તારનું કાગળનું સરીને ભોથપર પડી ગયું ! ઓ—જોખો ! આખરે તે જે બીહતો હતો તેમજ બન્યું જેરમા અનુનથી પોતાનો હોલ કરડેલો રાખી એક હાથની મુઠ્ઠી મજબુત ધકકાવી-

ને તેણે બીજા હાથે પોતાનું કપાલ દાખ્યું બીજી પાળે પોતાની તપખીચા પાઘડી માથાપર દાખી લઇ તે એક દીવાનાની પેઠે ધગ-ધર-ધર દાદર પરથી નીચે ધસી હોટેલમાંથી બાહર પડ્યો અને પોર્ગીકામાંજ ઉભેલી એક ભાડુતી ખાલી વીક્ટોરિયામાં કુદી બેઠો—

“હાક-જલદી હાક ! ગ્રાટરોડ પીલાઉમ લે-એકદમ જવા દે !” તેણે ઉરકેગાઇને ધુમ પાડી

નખોદ ગયો ઘોડો બી એવો તેજ કમ્માયુ મળ્યો હતો કે ચાલ ડના ચાલુ ઝપાટાએ જતા અગાગ ડલાડના હડી માન્સિની ઝડપે જતો હતો ! જેમ તેમ મહા મુસીમને અને ને કોટથી ગ્રાટરોડ સુધીનો ટાપો બી પુરો થયો ગાડીને રૂપસદ આપી હોરમજ આડીયા “પીલાઉમ” ઉપરના ‘ક્રોસમોપોલીટન હોટલ’ મા ધુમ્યો

અપોરનો વખત હતો, એટલે ત્યાં કંડા અગર લગુ બાહર ભાગેલી ખુરસી ઉપર એકાદ મીયાભાઇ ટાપીયા ચહાડવીને ચાહ નકામીમાં રેડીને ડુક મારતા જઈ સડક સડક પીતા હતા અન્ન બે ત્રણ “પીલાઉસ” ના “નટલીમેનો” એક ટેબલ આગળ બેસીને આવલ-ખુરીઆનીની “પીરેટો” સાફ કરતા હતા હોરમજ એક મેજા અખતર મુસતમાન ટેબલ બોય આગળ ગયો

“તારો શેઠ કાહ છે, પોરીયા !”

“કાશુ-મુસાજી શેઠ !”

“હા-તેવણુ કાહ છે ? મને તેવણુને મલ્લુછ—મોલ જતદી ?”

“શેઠ તો સુતેલા છે”

હોરમજએ એક પાવલી તે છોકગની હઠેલીમાં સેરવી દીધી—અને પછી પોતાનો એક કાર્ડ આપ્યો

“જા—દોડ—તારા શેઠને હોર ને આપ કાર્ડ તેવણુને આપ કેહ કે બણુજ અગતના કામ સાર હું હમણાજ મળવા માગુછ”

પોરીયાના સામળા ડઆપર એક જાતનું ધચુપચુ શકાશીલ હસવું પઠરાયું. સોલ દોહીયાની અસર ખુરતી જોરાવર થઇ હતી—લેડીન માળ-

પર જઈને મુસા ઉસમાનજી શેઠને ભર ઉધમાથી જગાડવાનો નેખમ દેખાતો એક નાનકડી પાવલી તરફ જોતા અતી ધણો વધારે ભયાનક અને ગભીર હતો । તેની આનાકાની જોઈ હોરમજીએ એક બીજી ચાકતી પાવલી તે પોરીયાની ભખરાયલી ચરમે સામે ધરી—

“લે બચા—આય બીજી બક્ષીશ જા—મુસાજો ઉઠાર—ખીહ ના । તેવજુ મને ઓરખેછ, ને મારૂ કામ એટલુ અગતનુ છે કે તુને કંઈ ઠપકો નહીં આપશે દોડ હવે—જોઉછ તો ।”

તે પોરીયો લગરીક અણુમણ્યા દીલે ગયો અને હોરમજી આડીયા-ત્યા “ઝાખનીંગ સેલુન” મા એક ખુણામા ટેબલ આગળ બેઠો—અને ચાહેનુ એક કપ મગાવ્યુ

ચાહે આની—અને તે પુરી બી થઈ—પણ મુસાજી ઉસમાનની ઉધ હજી દેખઈતી રીતે પુરી થઈ હતી નહીં પા ડલાક થયો—અડધો કલાક થયો—પણ તે નેકનામની ધનનસલ દેખાઈ નહીં પેલો પોરીયો બી કેઠો ઉધાખજ ગયલો હોવો જોઈયે—કેમજો તે મારો વ્હાલો ક્યારના કોણ જાણે કયા “સુકાઈ” ગયલો હતો પણ આની મેર હોરમજી આડીયો હતો એવી મુશકેલ ધડીઆમા ધીરજ ગાખી—મન ઠેકાણે રાખીને—કામ લેતા લેતા તેના માથાના વાળ ધોળા થયલા હતા જડણ પીસીને તે નોશાકરી એટ અને ખરીસ દ્રઢતાથી પોતાની જગ્યાએ ચીટકી બેઠો મુસાજી ભાઈને આજે મળવા વગર ત્યાંથી નહીં જવાના તેણે કસમ લીધા હતા

અતે આસ્તે રહીને પોણે કનાકે ઉધરેટા ઝુંદેતા જેવા “માલેડ-સાભ” મુસા ઉસમાનજી ધવડ ખવડ કરતા ખાઉ કરકુ કોહુ લાઈને તે ઓરડામા દાખલ થયા તેવજુની ‘દાલ’ બીલકુલ બળી ગયલી હતી—અને તેવજુની મીઠી બપોરની ઉધમા ખલલ થઈ તેથી તેવજુની બપાઈ મમાઈ હમણાજ ધણી ગઈ હોય તેવુ એબલગામણ વલ્લુ ડચુ તેવજો કરેલુ હતુ આવતાને વાર તેવજુ મુરખીજીએ બે ત્રણ માણસોને તદ્દન નજીવા કારણ માટે એલફેલ ચોપડી કાઢડી—એક માણસને તદ્દન

વગર જરૂરે તતરાતીને એક કાન સલાપ ખેચી કાઢી-એકાઠ ખુરશીને આચકો મારી પાડી નાખી—અને પછી એક જમલી પાડાની માફક ધુગ્ગાને હોરમણ આટવા ગમ જોયું

સગન તો કામ સારા નહીં હતા ! હોરમણનું તો આ બદમાશના આવા મદાગીપણાથી પાડાને પલેડગ ચઢી રહેલું હતું—જતા તે જગાડ જુકું જુકું કર્યો—

“સાહેબજી—મુસાજી !—કેમ, કેવી ખબર ? જરા અહીં આવોની ?”

એણે ડાળા કકડાવેલા ગાખી, એક સવા ગળ્ગેનો ડોબરો ચઢાડાવી મુસા ઉસમાન ભાઈ હોરમણ આડીયા ખેઠો હતો ત્યાં નજદીક આવ્યો તેણે ખેઠક લીધી નહીં, પણ ડમરે બે હાથ ટેકરી તેણે આ પારસી ગમ થોડીક પણ જોયું—

“આ કારટ ટમારો છે ?” તેણે મીઠામીસા તોછડાઈથી પુછ્યું

“હા—કેમ, એટલી વારમા મને ભુલી ગયા ? જરા બેસોની !”

પણ બેસીને ટાહેવા કરવાના “મુડ”મા મુસાજી ખાદા ને ધડીએ હતા નહીં

“હું ટમુને ઓરખતો નથી—શું કામ છે ? બોલો મને કામ છે ?”

ઓહો ! આ તો મીયાબાઈ ઘોડે ચઢીને સરૂઆતથીજ વાત કરતા હતા ! પણ આની મેર હોરમણ આડીયાએ ખી એવા પોશાગીરો સાથે ૫૦ ઉપર દીવાલોએ કાઢી હતી !

“બાઈ—એમ તાણુપર ચઢીને વાત કરવાની કશી જરૂર નથી, સમજ્યા ?” તે હવે તીરસ્કારથી સેહજ હતું મ્હેા કરીને બોલ્યો, “તમે બરાબર જાણોજ કે હું કોણુ છેઉ મારા મેઠા જોડેજ જસાવાળા સાથ હું પેલી માહતાખ નામની ગાનારી છોકરીનું માણુ સાબળવા બે ત્રણ વખત આવે જગાએ પદર વીસ દાઢડાની વાતપર આયોજિત—ને શેઠે તે છોકરીને ખુબ તરેહથી પૈસા આપ્યા તે વાત તમે વીસરી જાઓ એ કંઈ મારા ખ્યાનમાં ઉતરતું નથી હું ખી પચાવન વરસનો છેઉ—સીધે સહુબે વાત કરવાની મરજી નહીં હોય તો પછી તેના ખીજા રસ્તા છે.

જરા—એસો અહીં હું ખચીત તાકીદની વાત કરવા આયોજ ને જરા ખી દીલ થાય તે જોવા માગતો નથી ”

હોરમજી આટયાના આ ધસારાની કાષ્ટક અસર થઇ મુસાજી ઉસમાન મીયાના ચેહરાપરનો ચીદલો હવે લગરીક ઉપટ પડ્યો તેવણુ દમમાજ હોરમજીની પાસે ખુરસીપર બેઠા

‘મારે ત્યા એટલા બધા જણુ રોજ આવેજ કે કોણુ પદર વીસ દાહરા પર આવી ગયુ તે ડર્ધ મને યાદ નથી રેહતી તમે કોણુ પેલા તમારા શેઠની વાત કરોજ તે હોસે-પણુ મને હમણુ કંઈ તેનું ધ્યાન નથી હવે બોલો તમારી યુ વાત છે ?

“જોવ મુસાભઇ—હું તમારો સાથ લાયકીથી અને મીત્રાચારીથી વાત કરૂંજ એ બધી તમારી હબગ જેની રીત છોરી દેઓ સાધારણુ નાપક-ણીને ઝટોઝટ ગજવામાથી સો રૂપીયાની નોટો અને ગીનીઓ કહાડી આપનારા પાગસી શેડીયાઓ કંઈ રોજ તમારા આય મુરીયાના હોટવમા આવતા નથી ચાલો—મને કહેા—કાહયા થઈ જાઓ—મારા ગેડ પુનેથી પાછા અહીં મુબઇ થોગ દાહગની વાત પર આયા તે અહિ આવી ગીયાંતા કે ?—જો સીમે સચુકે વાત કરવાની તમારી મરજી નહીજ હોય તો પછી મને આય વાડના પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર સાથ પાછુ અહીં આવીને તમારી પાસે વાત કરાવની પડશે !”

આ છેલ્લો ઘડાગ આમાદ, ગમમાણુ કાગગન લાગ્યો ! મુમાબાઇ ઉસમાનના એખીયલ ચેહરાપર હવે સેહજ રમુજનુ હસ્તુ પડરાયુ

“અહહહહહ ! હવે કંઈ યાદ આવેજ—ટમે પદરેક દાહડાપર એક ગોરા જોવા પતકા રોકને લાવાતા તેજ કેની ?”

“હા—હા—તેજ ! મુસાજી ખીરાન્દર, તમને ખીહવાનુ કંઈજ કામ નથી આજેજ હું કલકતાથી આયોજ ને આજે એવણુ પુનેથી આવવાના હતા તે આયા નથી તેથીજ સેહજ અહી ખખર ગ્રહડવા આયોજ—”

“પણુ ટેરે નથી આવા તો હવે પછી આવશે આમ ગમરાઈ સાના જાઓજ ?”

“હા—આવસે તો ખરાજ તો ! પણ મડ મુખાર્ષ એકાદ બે દાહડા અગાઉથી આવીને બીજા કોઈ હોટવમા ઉતરેલા હોય ને અહીં આવી ગીયા હોય તો તમારેથી મને કંઈ એવણુનો પતો મલે ’

મુમાજીએ મ્હો કુમળાની પાણુસેયું ધુણાવ્યું—

“ના માખ-હીંચા તો એવણુ પાગ નથી આવા હું રોજ હીયાનો હીયા છેલિની—આરે ટો મને મીલવા વગર નહીં રહ ”

હોરમજી આટીયાએ પોતાના લાલ રમાત વડે ધનડીને કપાવપરનો પગસેતો નુછ્યો—

“તમારી ખાત્રી છે, મુમાખાર્ષ—ચોડ્ડસ છેબા કે એવણુ અહીં પાછા નથીજ આયા ?”

“ચોડ્ડકમ ! ટદન ખાત્રી, સાલ ટમારી સાથે છેલ્લા આવાટાની—ટાર પછી પાગ બીવકુલ નથી આવા મને ટો લાગેછ કે પુતેજ હોમે—”

ટેમનપર બે હાથોની કાણી ઠેગી પોતાના બે પોદયાઓમા હાગમ-જીએ મોહકુ ધાક્યુ અને આડી ધપે કટલોડવાગ મુધી તદન ચુપ બેસી ગયો. અતે કેટલેકવારે તે જવા ઉઠ્યો ત્યારે આ જઈક વીસવાયુ ગર-ભારીનો ચેહરો તદન નખાઈ ગયલો અને ઉગલો માગી ગયલો હતો.

‘ડીક છે—આજે તો હું જલિછ જોઉં—બીજે કેડે ખખર કાઢકુ !’ તે દમાયલા સારે બોલ્યો, ‘પણ મુસામહ, પેલા—પેલા ઉમ્માદ ને ગાનારી છોકરી કાહ છે ?’

“સાલ ટીમનોબી આજે કેટલા દાહડા થીયા પડો કીઆ છે ? હવે ઇ લોક હીયા ગાવા નડી આવતા, સામ !”

‘અરે પણ એ લોક રેહછ કાહ !’

“ટે સાલ મને શુ ખખર ? અગાઉ ઇ કેડે મેહમ રેહતોડો—હવે તીયાથી ખાલી કરી ગીયેલો કેહછ ઇની છોકરી નાસી ગઈ ને પછી ઈ ઉસ્તાદખી કાણુ જણે કીઆ જતો રહોછ—”

“છોકરી નાહસી ગઈ ! કાણુ પેલી—પેલી—માહતાબ નાહસી ગઈ !” હોરમજીના મ્હોંડામાંથી આ સવાલ કાઠકે જોર સમેત નીકળી પડ્યો.

‘હા ગેઠજી—ઠારા દાહરાપર મને એ ઉસ્તાદ બાપ મારી આમળ રડતો બરતો આવોટો મને કીધું કે મારી માહતાબ નાસી ગેઠજી—ને પટ્ટો લાગતો નહીં—તેથી હુબી ઉતર હીંદુસ્તાન ચાલી ગઈજી સાલ, ઇછોકરીથી તો ઈની કમાઈ ઉઠી, પણ કોણ જાણે શુ વાહર આયુ કે એક રાતે કેહજે પોતીકા વાલીદનો આશરો છોડીને નાહસી ગઈ પછી તે ઉસ્તાદ બી ચાલી ગયો કીઆ ચાલી ગયો તે, સાબ, મને માલમ નહીં ઇ મેહમદુનો ભરશે ને ભમતા ભુતનો ભરશે બીજુ કઈ પુછવુછ, સાલ ?”

“નહીં—સાહેબજી !”

અત્યંત તુટેલા દીલે હોરમજી આટયા તે કેસ્મોપોલીટન હોટલ છોડી ગયો

જેવી હોરમજીની પીઠ ફરી કે મુસા ઉસ્માનજીએ લયાનક ઝનુનથી દાતો કચકચાવીને પોતાની દાહડી પસવારી તેના ડોળામાથી ખુનખાર આતશ ખરી પડતો હતો

“આ પારસાને ખુબ સમલાલવો પડશે !” તે જીવ સાથે બડબડયો, “એના ઢણકે કીક લાગતા નથી ! પણ એ જખ મારેજ મહેમદુ તો પખખમા કોણ જાણે કીઆ અટવાઈ ગયો હજે ને તેની પેલી લડકી—હે—હે—અસ્લાહ માલુમ કોણુ તેને કપાડી ગયુ છે ! ને પાછી આ ખુધા મગુસને હાથ કીઆથી લાગવાની હતી !”

મકરણુ રદ મુ

“યાદ રાખજો, ચ ડાલો ! હુ વફાદાર નોકર નથી—હુ એક વફાદાર શીકરી કુત્રો છેઉ !”

તે દલર દીવસે હોરમજી આઠીયા ઠાકીને લુસ થઈ ગયેલો—જુબો ખાસો—નામુરાહ નાસીપાસ ઉદાસ જીવે બ્યારે ગ્રેટ વેસ્ટરન હોટલમા પાછો ફર્યો ત્યારે રાતના સાડાખાર થયલા હતા આખી બપોર—આખી સાજ—

અને લગભગ અડધી રાત તે વફાદાર મુનીમે પોતીકા પ્યારા 'મારદર'ની શોધમા એક આફ્રીન કરવાભેગ ખત, ધીરજ અને મકકમપણાથી ગુભરી હતી ગોદરેઝ શેઠ ગયા કયા—અરે તેવણુનુ શુ થયુ હશે—એ હેબત ધમકિ હોરમજી આટયાનો જીવ ગુગળાતો હતો. આહ—આવતી કાલે શીરાઝ શેઠ ઉનટ અને હરખભેર પોતાના એકપુરા વાહલા ભાઇને મળવા હસ્તે મુખડે હાગકાગથી આવી સામગે ને ગોદરેઝજીના મેદલયાં ગુમ થઇ જવાની વાત સાબળીને ખીચારા કેવા મુઝાઈ જશે ને ખ્યાલથી હોરમજીનુ મેજુ બખાઈ જતુ હતુ શીરાઝ શેઠને હવે તે શુ મ્હોડે બદરપર લેવાખી જશે ?

અફસોસ !—અફસોસ ! તેનો ભયો, ભયો, ઉજાજલો, નાદાન શેઠ ગોદરેઝ અંતે પોતાના વચનને બુલી ગયો—અને અંતે એક કમીની ઓરતની મોહીનીમા ફસી પડીને આ બે મુજી ખુનીઓના પલીદી ધામમા ગયો ! અને ત્યાજ કાણુ જાણે કેની બેમાલુમ રીતે તે ચડાલોએ તેના ખીસા માહેલા રૂપીયાને ખાતર તે કાજગરા આશાવતા, જવાન જીવનો દાર વાટલો કરી નાખ્યો ! અરેરે—ને માટે હવે જરાખી શુ શક તે દુન્યાદારી બેઇને પાહવરદા થયલા ધરડા કારબારીના મનમા રહેલો હતો ?

બદમાસ મુસાજીએ તો તેને હથેલીમા ચાદ દેખાડયો હતો—પણ પેલા બાપ—બેટીની દલદર બેટીની બે કાઇ બાળ મજે તો આ જમુન 'ત્રાજડી'પર કાઇ અજવાળુ પડવાની આશા રહે ! નાપેકાર મુસાએ સના નના સમાચાર આપીને હોરમજીના હાજી પુરા ગગડવી નાખ્યા હતાં કે મેહમુદ ઉસ્તાદ બિત્તર હીંદુસ્તાન કેઠે જેખ થઇ ગયલો હતો અને તેની પેલી છોકરી કેઠે—ખુદા માનુમ કયા વટેણુ વાવી ગયલી હતી !

છતા સાચો હોરમજી આટયો હીમત હારયો નહીં કે નહીં મુસો ઉસ્માન તેની આગલ લખાડ વાત કરી તેને હાથ તાલી આપતો હોય ? પોતાની અગત ખાત્રી કરવા વગર હોરમજીને હવે એક સેકડખી કાઇ બાબદ માની લેવાની આવડી સામની દતી ચાહ—જે પેલા ઉસ્તાદની ફેટ પકડી શકાય તો ધણો ફેર પડે. કદાપી મેહમુદથી કાઇખી અર મેળવી શકામ નહીં—પણ પેલી તેની ગોરી દહીના જેવી પોટીને અકળાવી મભરા-

વીને કાઈક અગત્યની આતમી ખીચારા ગોદરેઝ જાળી નરર મેળવી શકાય—એવી હોરમજીની ખાત્રી હતી

ધણજ દુખી જીગરે હોરમજી કાસમોપોલીટન હોટલમાંથી નીકળેનો સાજો પાધરો મેહમ ગયો હતો ત્યાં તેણે ખડે પગે લાગટ ત્રણ વાગતાંથી સાત વાગતાં સુધી દરેક ઠેકાણે રખડી રજાને મેહમદુ ઉત્તાદ તથા તેની સાથવાળી ગોરી ગાનારી પોગી માટે પુછપરછ કરી હતી—પણ અકસોસ ! તેની ગમે એવીખી ચાપતી બારીક તકાસનું પરીણામ એક મોટા જેવા મીઝમાજ આવ્યું હતું મેહમદુ જેવો કોઈ ગરબો મેહમમા કદીમી વસ્તો હતો એ પહેલાં તો મેહમમા કોઈને ખબર નહીં હતું ! જ્યાંખી પુછવા ગયો ત્યાંથી હોરમજીને મોટી અગત્યખી અને બેહદ નીરાશી વચ્ચે એકતોએક જવાબ મળ્યા કીધો હતો કે ‘મેહમદુ ઉત્તાદ યા માહતામ જેવા કોઈ આસામીઓનું નામખી અમને ખબર નથી !’

હોરમજી આટીયાએ દાતેદાત પીસી નાખ્યા—અને પગી અને મેહમ માંથી કાઈ પણ પત્તો મેળવવાની આશા ઠોડી રડમેશ જીવે તે પાછો છેક આઠ વાગતે ટ્રાટરોડ આવ્યો મેહમદુ અને માહતામ જેમ થઈ ગયા હતા—એ ગોદરેઝ ગેકની સવામની માટે એક સારી ખબર હતી ? કા નહીં પોતાનું માયુ ખોલી દેને તે ઉછાછતો ગેકયો પેલી ગોરી મુમલમાનીની મોહીનીમા એટલો વીટલાઈ ગયો હોય કે તે છોકરીને અને તેણીના લક્ષ્મી બાપને માથે લઈને કેડે નીડળા ગયો હોય ? એમ હોય તો હજી ધુળ વાળી—પણ હોરમજીને તો એથીખી કાઈ વધારે ભયાનક વધારે જાણતું બનાવ બનેલાની ખસ ખસાગત થતી હતી ! એ—માત્ર એટલીજ તેની ખાત્રી થાય કે ગોદરેઝ શેઠ જીવતા હતા તો ખસ હતું ? પણ તેજ વાનના હોરમજીને એ ધુણો જાણતું ધરકો પેટમાં પડ્યો હતો ખસ ! મુજ મેહમદુ અને તેના પોસાગીર હમશરીક મુસા ઉમ્માનના ખુતી ખનીમ લાલચુ ચેહરાએ યાદ કરતા હોરમજી આટયાના માથામાં દુખની એક ટણક મારી આવતી હતી

તે દહાડાની બધી જીવતોડ શોધખોલ પાણીમાં ગઈ તદન તુટેલા

નાહિમેદ જીવે હોરમજી મહેમથી પાછો ફર્યો—અને ગ્રાટરોડના સ્ટેશનપરથી પુને ફરામરોજ સક્લાતપર એક લાખો તાર કરી ગોદરેઝજીના યુમ થવાની ખબર મોકલી અને ટેલીગ્રામમા તેવણને વીનતી કરી કે તુરત અરજન્ટ તારથીજ ગોદરેઝજી કયા સંજોગો વચ્ચે, શુ કારણસર, કયે દહાડે, કઇ ત્રેનમા, શુ સામન સાથ મુખ્ય આવવા ઉપડ્યા તે બરાબર વીગતવાર જણાવવું આ તાર મોકલવા પછી ગમીનો એક નીસાસો નાખી એક લાડેની વીકટોરયા કરીને હોરમજી તાજમહાલ હોટલ, વોટસન હોટલ, એપોલો હોટલ, ઇંગ્લીશ હોટલ—મુખ્યાઇના દરેકે દરેક હોટલમા જઇને બહુજ ચોકસાઇથી ગોદરેઝજી જસાવાળા નામનો કોઈ પાસીનજર આવ્યો હતો કે નહી તે બાબે તેહફીક કરી આવ્યો.

અતે છેક દસ વાગતે રાતે તેની ધીરજવત શોધખોલનુ કામકે ફળ મળ્યુ—આહ ! એવુ મધ્યુ કે જેથી તે ધરડો વીસવાસુ મુનીમ ઓરથી વધારે નાહિમેદ અને રડમેસ બની ગયો ! હોટેલે હોટેલ ધકેલા ખાતા ખાતા તે લડન હોટલમા ચઢી પુગ્યો હતો—અને ત્યાં આખરે તેને ખબર મળી કે ગોદરેઝજી જસાવાળા નામનો એક પારસી ગ્રહસ્થ તા. ૧૮ મી માર્ચે તે હોટલમા ઉતર્યો હતો ખરો—પણ—

પણ શુ ? હોટલના મેનેજરે ડહાઈ ગયલા હોરમજીને કહ્યુ કે તે પાસીનજર તો માત્ર એકજ રાત હોટલમા રહ્યા અને બીજો દહાડે—એટલે ૨૦ મી માર્ચે તો તેવણ પોતાનો હેન્ડમેન મેલીને રાતે બાહર ગયા તે પાછા ફરયાજ નહીં ! મેનેજરે કિમેરયુ કે મી. જસાવાળાએ એક દીવસની હોટલની શી બી આપી નહી હતી !

હોરમજીએ તે હેન્ડમેન જેવા માગ્યો તે રજુ કરવામા આવ્યો—અને અરે અફસોસ ! બરાબર ગોદરેઝજી શેઠનોજ તે હેન્ડમેન હતો, ઉપર તે કમલાગ્ય શેડયાનુ નામ કાળા અક્ષરે ઇંગ્રિજીમા લખાયલુ હતું.

હોરમજીની આખ્યોમા આરું ઉભરી આવ્યા ! આ તો નક્કી નખખો-દનાજ સમાચાર હતા ! મોહકાણુ જેમ તે બીહતો હતો તેમજ વખેલી

ખાલ્લે ખાલ્લી તે હવે જોઈ શકતો હતો. ગોદરેઝ શેઠ પેલાઓ સાથે નીકળી ગયા એ સંધીયારોળી હવે ઉડી ગયો. આમ નીકળી જવાનો હોય તો હોટલની શ્રી પગાર કર્યા વગર કદીખી ચાલી નહીં જાય ! આહ ! દેખાઈતી રીતે તે કમનસીબ જવાન શેઠયો પોતાની હઝારો રૂપીયાની કરન્સી નોટો ખીસામા ભારી પાછો તે રાતે માહતાબન ગાણુ સાબળવા ગયલો. દેખાઈતી રીતે લડન હોટલમા પાછુ ફરવાની તેની ગણુત્રી હતી. પણુ-પણુ તે પાછો ફરવા પામ્યોજ નહીં ! અરે ત્યારે તેનું શુ થયું હશે ? તે ક્યા ગયો હશે ? શુ તેનું ખુન થયું હશે ? મુખાઈ જેવા શેઠરમા ખુન થાય તો તે જણુયા વગર શી રીતે રહે ? તેનું શરીર તો મળી આવ્યા વિના રહેજ કેમ ? અરે—ખુનીઓ એકબીગી છટકી જાય, પણુ ખુન થયલા સખ્શનો તો કાઈ મુદ્દો મળવોજ જોઈયે ! પણુ તે મુદ્દો ક્યા હતો ?

હોરમજનો જીવ ગમીથી અને ઠાકથી ફરતો હતો. લડન હોટલના મેનેજર પાસે તેણે એક પેગ બ્રાડી ગરમ પાણીમા માગીને પીધો અને પછી તેને પોતાની સાથે લઈ તે પાસેનીજ પોલીસ ચોકીપર ગયો. ત્યાના ઈન્સ્પેક્ટરને બધી બાબતથી લબાણુથી હોરમજને વાકેફ કર્યો. પોલીસ અમલદારે બહુ દીલસોજીથી ધીરજથી બધી વાત સાબળી લખતે નોટસ ટપકાવી લીધી—અને પોતાની બનતી મદદ આપવાની કશુલાત આપી.

ઈન્સ્પેક્ટર જેફ્રીસખી હોરમજ સાથે મળતો થયો કે સહથી અગત્યનો મુદ્દો આ બેદખર્યા ગુનાહ માટે મેળવવાનો હતો તે મહેમદુ ઉસ્તાદ અને તેની છોકરી માહતાબ ક્યા “પસાર” થઈ ગયા હતા તે શોધી કાઢવાનો હતો. તેણે હોરમજને ખાત્રી આપી કે આ બે જણુઓની તલાસ કરવા માટે દરેકે દરેક બનતી તજવીજ કરવાને પોલીસ ટાઇખી બાકી રાખશે નહિ.

આ પછી તે ઈન્સ્પેક્ટર તુરત હોરમજની સાથે પાછો કોસ્મોપોલીટન હોટલમા ગયો. ત્યા મુસા ઉસ્માનજી તો નહીં હતા—ક્યા ગયા હતા તે કોઈને માલમખી નહીં હતું, પણુ ઈન્સ્પેક્ટર જેફ્રીસે અત્યત ખારીકોથી સલાજથી આજુબાજુ પુછપરછ અને તેહકીક કરી તો તેને એકકસ એક ખીના—એક અગત્યની ખીના—જણુમા આવી તે એ કે ૧૮ મી માર્ચ

પછીથી—યાને ગોદરેઝ્જી મુખર્ષિ આવ્યો તેનીથી એક દાહડો અગાઉથી—
કોસ્મોપોલીટન હોટલમા મહેમદુ ઉસ્તાદ યા તેની માહતાબ એક દીવસથી
ગાવા આવ્યા હતાજ નહીં ।

ને તેઓ ગાવા આવ્યાજ નહીં હોય તો ગોદરેઝ્જી આ મુસા તથા
મહેમદુને હાથ ફસાઇ જવાની હોરમજી આટયાની ઠીઅરી કયા ગર્ષ ?
ઇનરપેકટર જેફ્રીસે મ્હોડુ કુમળાવ્યુ અને પોતાથી બનતુ કરવાનુ પાછુ
વચન આપી હોરમજીથી તે રાતનો છુટો પડયો ।

ગરીબ બીચારો હોરમજી આટયો । તેથી આ છેલ્લી બીનાથી બીલ-
કુલ ગુગળાઈ ગયો હતો અરે—તે બીચારાને સ્વપને પણ કયાથી ખ્યાલ
જઈ શકે કે તેનો શેઠ ઠેક મહેમ વેર ૨૦ મી માર્ચની રાતે માહતાબનુ
ગાલુ સાલળવા ગયેલો હતો ।

તુર્તવેળા તો બીજુ કશુબી કરવાનુ રહેલુ નહીં હતું, છતા હોરમજી
આટયો ‘ટાઇમ્સ’ આશીમ અને ‘જમે’ આશીસમા રાતે ૯ વાગે ગયો અને
તે બને પત્રોમા નીચલી જુઠી જુઠી જાહેર ખબરો આપી —

પત્તો જોઇયે છે.

— ૦ —

૩. ૫૦૦૦ નુ ઇનામ.

— — —

મી૦ ગોદરેઝ્જી જસાવાળા નામના જાણીતા વેપારી મહસ્થ જેઓ
ગઇ તા૦ ૧૯ મી માર્ચે પુનાથી અત્રે આવી લડન હોટલમા ઉતરયા
હતા અને જેઓ ૨૦ મી માર્ચથી શુભ થઇ ગયા છે તેમનો પત્તો નીચે
સહી કરનારને જે કોઇ લાવી આપશે તો તેને રૂ ૫૦૦૦ નું ઇનામ
આપવામાં આવશે

લી૦ હોરમજી બરબોરજી આંટયા

૪૦—મીટ વેસ્ટરન હોટલ, મુબઇ

— . —

પતો જોઇયે છે.

૩. ૧૦૦૦ નું ઇનામ.

મેહમદુ હિસ્તાદ નામે એક ગવઇયો અને તેની છોકરી, જેણી માહ-
તાબ નામે ઓળખાતી આવી છે, અને જેઓ છેલ્લા પદર દહાડાની વાત
હિપર તો માહીમ રહેતા જણાયા હતા, અને જેઓ અવારનવાર કોરમો-
યોલીટન હોટલ (ગ્રાટરોડ)મા ગાવા આવતા હતા, તેઓનો પતો જોઇયે
છે આ બે જણા હાલ ક્યા છે તેની ખબર નીચે સહી કરનારને મેળવી
આપનારને રૂ. ૧૦૦૦ નું રોકડ ઇનામ આપવામા આવશે

લી૦ હોરમજી બરજોરજી આંટયા

૬૦—ગ્રેટ વેસ્ટરન હોટલ, મુબઈ

આ જોઈ જાહેર ખબરો બને પત્રોમા આપી તે રાતે તો તદન
ઠાડીને નસોસ થઈ છેક સાડા પારેક વાગતે હોરમજી આંટયા પોતાના
ગ્રેટ વેસ્ટરન હોટલમા પાછો ગયો આખી રાત તેણે એકરાર જીવે તખલ
તખલ કર્યા કીધી ઉધ કર્યાથી આવે? તેને હઝારો જાતના ભયાનક
વીચારો આવ્યા કીધા—અને છેક પાછત્રી રાતે તેની જરા આખ લાગી
ત્યારે ખી પોતીકા પ્યારા શેઠ માટે એક અનીશય ખીલામણો સ્વપ્નો
જોઇને તે ફાળ પાઇને ઉઠ્યા

કરે ખી શુ ? ખીજે દહાડે પાંચમી એપ્રીલે શીરોઝ શેઠ આવી પુએ
ત્યા મુઘી ખીજી હોરમજી કરે ખી શુ ?

*

*

*

ગ્રેટ વેસ્ટરન હોટલમા સામ સામી નખાઈ ગયયે મ્હોડે માથે હાથ
દબને બેઠેલા તે શેઠ વાણોતરની જોડીનુ ચીત્ર ખચીત કોઇની ખી છાતીમા
દયા હિપજાવે તેવુ હતુ

ખીજે દહાડે ૫ મી એપ્રીલે શીરોઝ જસાવાળા હાગકામથી બરાબર

નીમેલા વખતેજ આવી પુણ્યે હતો તેની સ્ટીમર પ્રીનસીઝ ડોકમા દાખલ થઈ કે તેણે પોતાના ઓપેરા ઝાસમા આતુર અધીરી આખ્યોએ આખા બદરપર આમ તેમ જોયુ. લાખી મુદને પોતાના વહાલા એકપુરા વડીલ લાખને હસ્તે ચેહેરે હરખથી કોટી કરવાની બર ઉમેદમા તેની છાતી ઠડક ઠડક થઇ રહેલી હતી—પણ ગોદરેઝ લાખને બદલે ન્યારે ત્યા બદર ઉપર ગમગીન ચેહરા સાથ શીરોઝે ધરડા હોરમજી આટયાને ઉભેલો જોયો ત્યારે તેનું પોતાનું મ્હો ખી કુમળાઈ ગયું

સ્ટીમર પરથી પોતાને નાને શેઠ નીચે ઉતર્યો કે તેના બે હાથ પોતાના હાથમા પકડી લઈ હોરમજીએ પોતાની બીણી આખ્યોમા ચાખા અને પછી ડીઓ ખેચીને રડી પડ્યો શીરોઝ તો ફાટીજ ગયો—

“કેમ ?—કેમ ?—હોરમજી ?—શુ છે ? ગોદરેઝ કાઠ છે ?” તેણે ડહાખને ગગળતા અવાજે પુછ્યું

હોરમજીએ આખ્યો નુછી અને શેઠજી શીરોઝને એજ્ઞારત કરી એક આજુ ‘શેઠ’ મા લઈ જઈ ખેસાડ્યો—અને પછી આસનેથી, ધીરજથી તે પોતીકા હવે એકલ ડોકલ રહેલા શેઠીયાના બખરાઈ ગયલા કાનોમા ગોદરેઝજીના ભેદભરી રીતે યુમ થવાની તમામ ગમખાર કાઠણી રડેમેસ સાદે રેડી

શીરોઝના ગમનું પુછવું શુ ? ઐટ વેસ્ટરન હોટલમા આવવા પછી કેટલો વખત સુધી તો તે કાઈ ખોલીખી નહીં શક્યો. હોરમજીએ તેને ધણો દીલાસો દીધો, ધણી હીંમત આપી—તરેહવાર ગતતની આજ્ઞાઓ આપી, પણ શીરોઝનું જીગર આ નહીં ધારેલી ઓર્ગીતી આકૃતના જલમ ફટકાથી બસ ચીરાઈજ ગયું હતું ધણે વખતે અતે તેની જગ્યા કાઈ પુછપરજ અને તેહકીક કરવા માટે ઉપડી. તેણે ચીપીચીપીને દરેક દરેક બાબદનો ખુલાસો હોરમજીથી પુછી લીધો હતો—અને સેવટે તેખી બસ એકજ અનુમાન ઉપર આવીને પોતાના મુનીમ સાથ મળતો થતો હતો કે ગોદરેઝના ખીસા માહેલી કરન્સી નોટોના ચોડથી મુસા ઉરમાન અને મહેમુદ ઉસ્તાદની ફમાનત જરૂર ખીગડેલી હોવા જોખ્યે—અને તેઓએ

તે બોલા પોતાના શીકારને કેડે ફાદામા લાઇને તેનો ખીચારાનો આકો
લાવી નાખ્યો હશે તે માટે તો હવે જરાખી શક હોતોજ નહીં ગોદરેઝ
ને જીવતો હોય તો પોતાના લાઇને જણાવ્યા વગર કદીખી રહેજ નહીં

પણ એ ખુન કયા અને કેવી રીતે થયું, અને ખુન થયા પછી તે
કમનસીબ જવાનના શરીરની શુ અવસ્થા થઇ તેજ એક મહાન ઉખ્યાત્ય
હતુ દસ લાખની વસ્તીવાળા ખીચોખીચ મુબઈમા જરાખી પત્તો મળ-
વાની આશા શુ રાખી શકાય?

“પ્રીરોઝશાહ સેક” હોરમજી બત્રીસી પીસીને દુ ખી અવાજે બોલ્યો,
“પેલી ગોરી વત્રીએ, તેના લાફ ગા બાપે ને તે લોકના મલત્યા આય
મુસા ઉસમાને મારા બચ્યા જેવા નીરદોશ શેઠયાના કીમતી જીવનો ભોગ
ચોઝક નજીસ પૈસાને ખાતર લીધોજ એ લોક ત્રણેક જણા આય અયોર
કરમમા સામેલ છે, નહીં તો મારો જમણો હાથ કાપી આપુ ને ગોદરેઝજી
શેઠના ખુનની ચાવી શોધવી હોય તો પેલી માહતાબને કહીખી કરી—
કાઈખી ખરચે—આપણને દુડી કાહડવી પડશે ધીરજ ધરો—સાહેબ—પોલીસ
એ બાપ બેટીની પુઠેજ છે”

+

+

+

પહાડ જેવા ચાર દહાડા વચમા નીકળી ગયા મુબઈ પુગતાને
વાર પાચમી એપ્રીલે હીંદુસ્તાનના લગભગ દરેક જાણીતા શહેરોની પોલીસ
પર, અને ગામે ગામ ન્યા ન્યાખી પોતાના ઝાળખીતાઓ હતા તેમનીપર
તારો છોડી ગોદરેઝ જસાવાળાની કાઈખી બાનમી મેળવવા માટે કરગરીને
અરજ કરી હતી પણ કેઠેથી જરા પણ આશા મળે તેવો જવાબ આવ્યો
નહીં દરેક ઠેકાણેથી એકની એક ધપનો ઉત્તર ફરી વળ્યા ક્યો કે ગોદ-
રેઝજી માટે તેઓને બીલકુલ કાઈજ ખબર મળતી નહી હતી

પોલીસ તરફથી પણ સહેજખી સંધીયારો મળે તેવી ખબર મળી
નહીં પેલા ઉસ્તાદ અને તેની બેટીની ધનનસલજ નાપુદ થઈ ગઇ હતી
હોરમજી આટલાએ ધનામો માટે જહેરખબરોના ખરચેલા પૈસા પાણીમા
ગયા હતા!

બધી પોલીસની, શીરાઝની, હોરમજી આટયાની મેહનત બરબાદ ગઈ હતી

શીરાઝ તો તુરેલા દીલે તમામ આશાજ છોડી બેઠો. તે'હ મી એપ્રીલે કલકતે ઉપડી ગયો અને હોરમજીને મુબમ્મા પોતાની પાછળ બીજા પદર દહાડા રહીને હજીબી ચાપતી ખોલ કરવાનું ફરમાન આપી ગયો.

વીક્ટોરિયા ટરમીનસપર જ્યારે ત્રેન ઉપડતી વખતે તે બુઝારગ મુનીમે પોતાના નાના શેઠને શેકહેડ કરી ત્યારે તેના હાથ ધુજતા હતા, તેમજ તેનો સાદ પશુ ધુજતો હતો.

‘સાહેબજી-શીરોજ શેઠ ! તમે સીધારો ને મારીપર વીસવાશ રાખો. જો કાઠખી બની શકતું હશે તો તે કરવાને મારો જીવ પટકી નાખશ. આપણે જેટલી થાય તેટલી કોશિશ કરયે-પછી ખુદાની મરજી જુદીજ હોશે તો આપણું શું ચાલવાનું છે? આ બે ચડાલોની પુઠે હું એક શીકારી ‘બલડહાઉન્ડ’ની માફક ટાપી રેહવશ યાદ રાખજો શેઠ!-હું તમારો નોકર નથી, હું તમારો વફાદાર કુત્રો છેઉ ! સાહેબજી મુરખ્ખી”

આ મીનીટે શીરાઝને લાગે ત્રેન ઉપડી

પ્રકરણ ૨૩ મું.

ખાનખહાદુર ધનજીશાહનો નવો પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી.

પેડર રોડ ઉપરનો પોખાળ “મોતી મીનાર” આજે—તા. ૬ મી એપ્રિલ ૧૯૦૬ ની સહવારે—રાખેતા કરતા કાઠક વીશેશ ધમક દેખાડી રહેલો હતો છેલ્લો લગભગ એક મહીનો થયો એ ગધાર જેવા બજારની ઉપર જે ઉધતો બુફરેતો મુમસામ સાહયો પંકરાયેલો હતો તે આજે જાણે અચ્ચુચ કાઠએ ઉચકી લીધો હતો. તેના ઉજડ પડેલા કમપાઉન્ડ-મા એકાદ એકલ ડોકલ માલી એકલો એકલો પોતાનું હાવશ કરી મુસ્તીનાં બગાસાં ખાતો હતો—તેને બહારે આજે ત્યા બગીચામાં, નોકરેના

કાઠરામાં, ખુદ બગલાની અદર નોકર નફરોની ગડગડ સડબડ આસપાસ ના બગલાના રહીશોનું દેખાઈતી રીતે ધ્યાન ખેંચી રહી હતી મોતી 'મીનાર' ના બોયતળીયાની, તેમજ પહેલા તથા બીજા મજલાની બારીઓ—જે છેલ્લા માર્ચ માસમાં સદા બંધબસત રહેલી રસ્તા પરથી જણાતી હતી તે—આજે બધી પોરપરાડ ખુલ્લી દીસ્તી હતી જાણે એક લાખી ઉધ ખેંચી કાઢીને તે ઇમારત આજે એકાએક પોતાની પુર કુશીયારી-માં પાછી જગૃત બની હતી.

વાચનાર, એક મહીનાની ગરહાજરી પછી 'મોતી મીનાર'નો ભુજોગ માલેક અને શેડયો—ખાનબહાદુર ધનજીશા એદલજી બહમન બેહરામ-ગઈ રાતેજ ત્યા પાછો ફર્યો હતો, અને તેના પરીણામમાં એ સુસ્ત સુમસાન પડેલા મકાનના જીવની અદર જાણે પાછો નવેસરથી જીવ આવ્યો હતો.

સહવારના સાડા દસેકનો અમલ હશે ખાનબહાદુર પોતે નાહી ઘોઈ, નાસ્તો કરીને પરવારયા હતા—અને પહેલે માળે પોતાના સીટીંગ રૂમમાં એક આરામ-ચેરમાં લેટીને નાક પર એક સોનાના આઈગ્લાસ સાથે તે દહાડાનું 'જામે' વાયવામાં તેવણું રોકાયેલા હતા હુમસ ખાતે એક મહીનો તેવણું અચ્છો ચેન્જ લાઇન મુઆઈ પાછા ફર્યા હતા એમ તેવણના હાલ સહેજ ભરાયલા મ્હેંડા અને કુજેના ગાલપર આવેલી સુરાખીથીજ માલમ પડી આવતું હતું.

ધનજીશાહે 'જામે' ની એડીટોરીયલ કાલમને મથાળે પ્રગટ થયેલી પોતાની એક જાહેર ખબર પાછી વાંચી આ જાહેર ખબર તેવણે 'જામે' અને 'ટાઇમ્સ' માં છેલ્લા આઠ દહાડા થયા ચાલુ આપ્યા કરી હતી.

જોધયે છે.

એક જરથેસ્તી ગ્રહસ્થ (એવેલગ) જેઓ ૨૮ મી એપ્રિલની ફ્રેન્ચ મેલ સ્ટીમરમાં "કોન્ટીનેન્ટ" પર ફરવા જવા માટે ઉપડી જનાર છે તેમની સાથે ગ્રેવેના માટે એક પ્રોપ્રિયેટ સેક્રેટરી તુરત જોધયે છે.

સ્મારં, જીવાન, ઉચા કદના, સારા બાધાના, તદ્દરોગ્ત અને દેખા-
વણા ઉમેદવારોએ જાતે પોતે તાં ૯ મી એપ્રિલથી તાં ૧૫ મી એપ્રિલ
સુધીમા ખાં બાં ધનજીશાહ એક્લજી બહમન બેહરામને પેડર રોડ-
પરના તેવજીના રહેવાના મકાન ‘મોતી મીનાર’ મા સહવાગના ૯ થી
૧૨ વાગતાની વચ્ચે મળી જવું

ધર્મજીમા અચ્છી રીતે વાતચીત કરી શકે તથા ડોગમપોન્ડન્મ
કરી શકે તેવા ચચલ અને તદ્દરોગ્ત ઉમેદવારોએજ અગ્જ કચ્ચી ૨૮
વરસથી વધુ વયનાઓએ તકલીફ લેવી નહીં એકાદ સારા ખાનદાનના
પારસી યા નો કોઈ લાયક મહામદન જવાનને વધુ પસંદગી આપવામા
આવશે

ખાવા પીવાનું—કપડા—તમામ અગત ખરચ—મુસાફરીનો સેકડ
કલાસનો ખરચ—ઉપરાત પેકિટ અલાવન્સ તરીકે કોઈ સારી લાયકાત
ધરાવનારને રૂ ૧૫૦ સુધીનો પગાર દર માસે મળશે

તાં ૨૮ મીએ ઉપડી જવાનું હોવાથી તાં ૧૫ મીની અગાઉ
અરજી થવી જોઈએ

ખાં બાં ધનજીશાહે આ જાહેગખખર ત્રીજી વખત ફરીથી વાચી
અદર લખાણમા કોઈ કચાસ જાણે રહી ગઈ હોય, અને તે તેવજી શોધી
કાઢડવા આતુર હોય, તેમ તેઓએ તેની લાઇને લાઇન ચીપીને વાંચી
હતી છેલ્લીવાર વાચ્યા બાદ તેવજી ‘જમે’ પાસે ટેબલપર ફેંક્યું અને
પછી નાકપરથી આઈ બ્લાસ કાઢડીને વીચારવત મોહડે સીલાંગ પરના
ભારવટયા જેતા સ્થીર ધ્રુવીએગપર પડી રહયા.

હા-ખરી વાત હતી ખાન બહાદુર તાં ૨૮ મીએ તો પારીસ
ઉપડી જનાર હતા. આજે તાં ૯ મી તો થઈ—અને ગ્રાઇવેટ સેક્રેટરીનું
તો હજી ઠર ઠેકાણું નહીં હતું ! આજે સહવાર પછી કોઈ બે ત્રણ જણા
આવી ગયા હતા, અને ધનજીશાહે તેઓનું નામ ઠામ બી લખી લીધું
હતું ખરૂં, પણ તેઓ માથેથી કોઈ બી ઉમેદવાર તેવજીના ખાનમા

ઉતરયો નહીં હતો તેવણુને તો કાઈ ઇન્ટેલીજન્ટ દેખાવમા લગાડ શોભ-
 ધતો અને સામટી રીતે એક “પ્રીઝેન્ટેબલ યગમેન” પોતાના પ્રાઇવેટ
 સેક્રેટરી તરીકે પોતીકી યુરોપીયન ટુર માટે જોઈતો હતો.

યુરોપીયન ટુર માટે ? હા—ખા. બા. ધનજીશાહને વળી એ વાહર
 આવી ગયલુ હતુ પોને પોતાના પેલા ભુડા ભત્રીજા એરથ સાથે છેડા
 છોડવી નાખ્યા પછી ધનજીશાહનો જીવ ખાદો મારી ગયો હતો તે
 નાલાયક દુકતાની બદયાલથી તેવણુ દીલ તુટી ગયુ હતુ એકવાર કહણુ
 જીવ કગીતે તેવણે તે બેવકુફ પોરીયાને આવારનીવાર કરી મેલ્યો હતો.
 ખરો, પણ એ ગમખાર નાખુશ બનાવની યાદે તેવણુના મનપર છુરી અસર
 કરવાનુ ચાલુજ રાખ્યુ હતુ તેવણુ પોતાનુ ચીત કાઈ જુદીજ દીશાએ
 રોડવા માટે થોડા થોડા ઘાડા જહાઝોરડી, કુમસ, વગેરે ડેકાણાઓએ
 હવા ખાઈ આવ્યા હતા—પણ ત્યાં ખી તેવણુને ઉચટ પડેલો જીવ કાઈ
 રાહત મેળવી શક્યો નહીં હતો તેવણુના તનને ફાયદો થયો હતો, પણ
 મન વેરાયુ હતુ નહીં ધનજીશાહ પોતાની દરેક સારી ખાસ્વનોમા એક મહા
 છુરી ખામચત એ ધગવતા હતા કે તેવણુ જીવનું એક ખોરચુ હતા.
 એરથ બહમન બેહરામના સબધમા તેવણે ભરેલુ ઝઠોર પગલુ તેવણુ
 હવે પાછુ ખેચી લે એ તો સ્વપનાનીજ વાત હતી.

અચબુચ તેવણુને ફાટો આવી ગયો કે બસ વીલાયત થોડા મહીના
 ફરી આવતુ તેવણુને શેનો હોકો ઘોકો ? આણી મેર ખોચકા બાખ્યા કે
 ચાલ મારા બાપ ! કાઈ થોડી બઘરી છોકરાની તેવણુને હલામણુ કરવી
 પડવાની હતી ? માત્ર તેવણુને એક ખુશમીજીજી, ઉખોગી સોબની પોતાની
 મુસાફરી દરમિયાન જોઈતો હતો. પાકટ વયે તદન એકલા વીલાયતની
 રખડરઝ કરવા માટે તેવણુનામા હવે હીંમત નહીં હતી.

ધનજીશાહ બહમન બેહરામે એક વાર કાઈ નીચાર કર્યો કે પછી
 તે અમલમા મેલતા જરા ખી વીલબ લગાડે તેવા તેવણુ આસામી હતાજ
 નહીં તેઓએ ઝટ કુમસથીજ ‘ટાઇમ્સ’ અને ‘જનમે’ ઉપર પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી
 માટે જાહેર ખબરો ચીત્રી મોકલી અને ૮ મીની રાતે અચબુચ તેવણુ

પોતાને બગલે મુબઈમાં સરવે નોકર નફરોની અબયબી અને ગલગટ વચ્ચે આવીબી ઉભા

પોતાના પુર અ દેશમાં ઇઝીયેરપર પડ્યા પડ્યા તેમણે સીર્વીંગ ભણી ટીક્યા કર્યુ, અને પછી સુસ્તીનુ એક બગાસુ ખાધને કટાંગેલાં જીવે ધડીચાલ ગમ જોયુ ખરેખર—આ એકલ ડોકલ પૈનાદાર પારસીને મોટે તેની એકાત જીદગી હવે હવે જગ ભારી લાગતી હતી ખરૂં પુછાવો તો ધનજીશાહને સોહવાતુ હતુ નહીં વખત કાહડવો તેવણુને છેલ્લે છેલ્લે જગ કંઈ પડનો હતો વાચી વાચીને તે તેવણુ કેટલુ વાચે? જરા સહ વારના કલાક બે કલાક ન્યુસપેપરો વાચ્યા—સેહજસાજ એકાદ ચોપડીનુ ચીઝ લખને બેઠા—કે પછી ધનજીશાહની નબળી આખ્યો યાદી જતી હતી પોતાના કામકાજને લગનો હીસાબ કેતાબ લખવા માડવાનુબી ઝાંઝુ હતુ નહીં—કેમકે તેવણુ આજે પાંચ વર્ષ થયા મોટે ભાગે હવે ધધાધાપામાથી ફારેગ થકને પોતાની એસ્ટેટની જગી આમદાની ઉપગજ રહેલા હતા એજ એકલવાઈ હાલતથી કાયર બની તેવણે હવે જરા મન વેગવા યુરોપ થોડાક મહીના જઈ આવવા આનુર બન્યા હતા તેવણુના ભત્રીજા એરચે તેવણુની તમામ આશાઓ કચડી નાખી, ત્યાર પછી ધનજીશાહ બહમન બેહરામને કોઈ ધણુજ જોશ સાથ લાગ્યા કરતુ હતુ કે તેવણુ આ દુન્યામાં હવે સદતર એકલા પડી ગયલા હતા આ વીચાર તેવણુ છેલ્લો મહીનો દહાડો થયો બીલકુલ છછેડી શક્યા હતા નહીં કોઈ લાયક બોલકણુ ચચલ જવાન સમ્પ્રતે પોતાના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી તરીકે સાથે વીલાયતની મુસાફરીએ સોબતી તરીકે લઈ જવાની ધનજીશાહની ખરી બાતેનની મકસદ એજ હતી કે એરચના વીખુટા પડવાથી તેવણુના જીરમાં જે ખાચો પડી જવા પામ્યો હતો તે થોડે દરજ્જેથી પુરી નાખવો.

ધડીચાલનો કાંટોબી જાણે અડી બેઠો હતો અચ્ચારમાં પાંચ મીનીટ કમ ઉપર ગોયા મોટો કાટો ચીટકી ઉભો રહી ધનજીશાહને પળવવા માગતો હતો। ખુરસીપરથી ઉઠીને ખાનખહાદુર પોતાના બેડરૂમમાં જરા

ખરડો નાખવા વ્યય છે તેટલા તેવણના પુરાણા લાલ્યા નોકરે એક કારક
હાવીને તેવણના હાથમા મેલ્યો —

Mr Mubarak Ali Mirza Beg

ધનજીશહે ભવાની કમાણુ ચઢાવીને આ વીઝીટીંગ કાર્ડ પરનું નામ
બે ત્રણ વાર પાછું વાંચ્યું

“કોણ છે એ, જીવણ ?”

“હાલ કોઈ ખોળા જરખા દીછે—બોલાઉ ?”

“ખોળે ? કોણ—કોઈ જુથો માણસ છે ?”

“ના જ—કોઈ જીવાન દીછે.”

“પણ ગદ્દા ! શું માગેછ તે પુછ્યે કેની ?”

“પુછેલુ હાલ—પણુ કેહજે મજ આ કેઆટ છે પાછે તીઈ જા ?”

“ડીક—ખોલાવ તેને !”

જીવણ ગયો અને ખીજી મીનીટે એક જીવાન ગમ્મર મહોમેદન
તે ઝોરડામા દાખલ થયો ઉપર ઝોળગતાજ તે દરવાજા પર થોપ્યો
અને ધનજીશહેને ત્રણીજ અદાથી નમીને બાઉ કર્યું

ચુચી આખ્યો કરી ખાનખાહદુરે આ નવા આવનાર ગમ્મર બેયુ
અને પહેલીજ નજરે તેવણ પર ઢાઈ ધણી સરસ અસર થઈ હોય તેમ
લાચુ તે જવાન મુસલમાન તદન સુધરેલી રટામલનો, ખરેજ સોહવા
મણો, સારી કહીનો, મળનો ઉચો અને દેખામતા ચચન દેખાવનો
ગ્રહસ્થ દેખાતો હતો તો પોતાની દાહડી અને મુછ ઇગલીશ ધપે તદન
હીન શેવ કરેલી હતી—અને દીવમા ઇંગ્રેજ ફાકડો કેશમીરી સુટ પેહડ્યો
હતો માથે માત્ર કુમટાવાળો લાલ દુરકાશ કેપ પેહડેલી હતી તેના
ઘટમઘટ મ્હોડાપર એક “રીમલેસ” આમગ્લાસ હતો, અને તેના વેસ્ટકાટ
પર સોનાનો ધડીયાળનો છેડો હતો સાફ સાફ ને પાચ પૈસે સુખી એક
ખાનદાની જવાન હતો, અને સામા ધણીતુ દીલ હરી બે તેવો એક

પ્રુથસુરત મરદ હતો. તેનો ચેહરો જો કે લગાર સોહરાયનો અને મળીર હતો, તેમ તેની આખ્યોમા એક જાતનો ઓર મીઠાસ અને નરમાશ ધનજીશાહ જેવા દુન્યાદારીના પાહાવરદા આદમીએ તત્કાળ જોઈ લીધા હતા.

તે જવાન વીઝીટરના “બાઉ”ના જવાબમા ધનજીશાહે પાછુ ડોક હલાવ્યુ

“કેમ સાહેબ—કાં ફરમાશ ?” તેવણે પુછ્યુ

“તમે સાહેબ ખાં બાં બહમન બેહરામ છો ?”

“હા—કેમ ?”

“આપ સાહેબની જાહેરખબરના જવાબમા હું આવ્યો છું તમને એક ગ્રાઇવેટ સેક્રેટરી જોઇએ છે—”

‘ઓ યસ ! આવો—બેસોની’ ખાં બાં ધનજીશાહે કાંઈ વીચીત્ર ઉલટથી આ નવા ઉમેદવાર બણી સરઆતમજ પસંદગી દેખાડવા માડી હતી

મી મુબારકઅલીએ ખુરસીપર બેઠક લીધી

“તમે જાતના—મકુ તમે—”

‘હું હેદરાબાદી મહોમેદન છું, સાહેબ”

‘મુંબાઈમાજ વસોછ ?”

“ના રોહ—હું તો હેદરાબાદ નીઝામ હજુરની સબજેક્ટ છું ત્યાંથી આઠ દસ દહાડા થયા અત્રે આવ્યો છું”

“ત્યાંછે તે—ત્યાં તમે શું કરતાતા, મીં મુબારકઅલી ?”

“હું નવાબ રસ્તમજગ બહાદુરની પેહડીમા હતો, સાહેબ”

ખાં બાં ધનજીશાહનું મહોડું ખુલી ગયું

“અહો નવાબ રસ્તમજગની ફર્મામાં ! એ નવાબને હું નામથી બણી અચ્છી રીતે પીછાણુતોતા. ફમજને તેવણની પેઢી સાથ મને અગાઉ

એ ચાર વખત કામ પડેલુ એ—એ નવાખતુ તો હમણા થોડા વખતપર ખુન થયું—નહો ?”

‘હા—હા ! કોઈ અણુઅણુયા બદમાશે તેવણુને કાર માર્યા પછી તેવણુની ફરમો તેવણુના બેટીએ બધ કરી, એટલે મને રૂપમદ મળ્યા થોડા દીવસપર તમારી જાહેરખબર વાંચીને હું આવ્યો છું—અને જો ફરમાવો તો સેવક એ તમારી નોકરી ઉપાડવા હાજર છે.”

‘મી० મુખારકઅલી—સાચું કહેલું તો મને તમારી બોલવાની રીતભાત—તમારો દેખાવ બધું પસંદ છે પણ—પણ—કંઈ મનમા ના લાવતા—એ ! મને જરા બરાબર ‘રેફરનસ’ જોઈશે નવાખની દીકરીને હું લખીને પુછાવશ જો ?”

મુખારકઅલી મીરઝાબેગના ગાત હેનડસમ શોકાતુર મુખડાપર સેહજ હરવું પથરાયું

“નવાખ સાહેબના કુટુંબમા નોકરી કરવાને મને આજે લગલગ છ વરસ થયા, સાહેબ” તે અતી નરમાશથી બોલ્યો, “તમે વાંચ્યી કહો છો રેફરનસ વગર કોઈ નોકરી આપે નહીં નવાખના એકપુરા બેટી અને વારંસ દીનમાનુ મને સારી રવેશે પીછાણે છે આ તેમનું લલામણુ પત્ર હું મારી સાથેજ લાવ્યો છું, શેઠ”

આમ કહી મુખારકઅલીએ એક અચ્છુ મોનોગ્રામ સહીત કાળી બાગ-ડરવાળું પરખીકું બા० બા० ધનજીશાહના હાથમા મેલ્યું અને પછી નમ-તાઇથી સલામ કરી

આ દેખાવળા લાયકીવાળા અચ્છી તરખીવતના નવજવાન મુમલમાનને જોઇને ખુસ્તોરગ ધનજીશાહના મુખડાપર ખરેજ ખુશાલી પથરાઈ આવતી હતી કોણ જાણે શું સખબસર બસ એ ઉમેદવારે પહેલે ઝટકજ તેવણુનો વીમવાસ અને ચાહ પ્રથમથીજ ખેત્રી લીધો હતો, તેમા બ્યારે તેણે આવી ‘ખીઝનેમ—લાઇક’ ધપે નવાખ રસ્તમજગના ખુદ બેટીનું એક લલામણુ પત્ર તેવણુને આપ્યું ત્યારે તો તેવણુથી મલક મલક હસાઇ જવાયું મીસ દીન-બાનુને ચોતાને હાથથી લખાયલી તે સરટીફિકેટ ત્રીચે મુજબ હતી —

મની મઝીલ-ખયરતાબાદ, હેદરાબાદ (દખણ)

તા. ૨૫ મી માર્ચ ૧૯૦૬.

આ ચીટી ધરાવનાર ગ્રહસ્થ મી. મુખારકઅલી મીરઝા બેગ
મારા મરહુમ પીતાજી નવાબ રસ્તમજગ બહાદુરની ફરમમા
એક અગત્યના જોખમદાર ઓધ્વા ઉપર છેલ્લા ૭ વરસો
થયા હતા એમને હું અગત રીતે પીછાણુ છું અને કહેવાને ખુશી
છું કે એઓ એક ખરેખરા લાયક, નમાના, શુધ્ધ, પ્રમાણીક,
આયરદાર, ઉદ્યોગી ગ્રહસ્થ છે એઓ સગા બલા અને બાહોશ
મારા મીત્રથી ધ્રુવ પડતા મને બારે દુખ ઉપજે છે—પણ મારા
પીતાજીની ‘ફરમ’ મે હવે બધ કરેલી હોવાથી એ મી. મુખારક-
અલીને કોઈ વધારે સારા ઓધ્વાપર જવા દેવા વીના બીજો છુટ-
કોજ નથી ઇચ્છે ઇચ્છે એક સદગુણી અને વીશ્વાસુ આ ખાનદાની
ગ્રહસ્થને કોઈબી જગ્યા માટે ‘રેકમેન્ડ’ કરતા મને મોટા સતોષ
ઉપજે છે

લા. દીનબાઈ રસ્તમજી વડીલ

તે નવાબ રસ્તમજગ બહાદુરના બેટી :

ખા. બા. ધનજીશાહે આ સરટીરીકેટ ખ્યાનથી વાચી અને તેવણે
એક જાતના સતોષી એહરે મુખારકઅલીને પાછી આપી

“બસ આય પુરતું છે—મી. મુખારક ’ હું તમને હવે માત્ર મી. મુખારક કરીનેજ હવે બોલાવશ, અ—હું ધારૂં કે મારા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી તરીકે તમે તદ્દન મને “સુટ” થશો છે તે—તમે ફ્રેચ સેહજસાજ બોલી શકો છ કે ?”

“જી હા—મારી સેક્રેટ લેગ્ગેજ અને ઓપશનલ સબજેક્ટ ફ્રેચજ હતા”

‘ચાલો તાહરે તો ધણુ મળેનું, તમને મારી ટર્મસ ખબર છે—”

“શુ ટર્મસ, સાહેબ ?”

“મફત ખાવા પીવાનું—રેહવાનું—સેકડ ક્લાસ મુસાફરીનો ખરચ અને રૂ ૧૫૦ નો પગાર—”

મુખારકઅલી એકવાર ફરીથી ધણુજ જરાક હસ્યો તેના સોહામણા મુખડાપર સેહજ રમુજ ગળે ફેલાઈ ગઈ હતી

“ખાનખાહાદુર સાહેબ ! તમે મનમા કંઈ લાવશો નહીં પણ મને પગાર મુદ્દલ જોઈતો નથી”

એકાએક ચમકીને ડોળા ચઢાવી ધનજીશાહે આ નવાઈ જેવા ઉમેદવાર ગમ થોડો વાર ટીક્યા કર્યું

“પગાર જોઈતો નથી ! એટલે ?”

“સાહેબ, અદલાહતી મેહેરથી મારી પાસે પુરતું છે હું સારા ખાનદાનનો નથીરો છું, શેઠ મને પૈસાની તુલા નથી હું માત્ર તમે સરખા એક આખરદાર ગ્રહસ્થતી સાથે વીલાયત ફરી આવવા માગુ છું—મને ખીજો કશો અલખરો નથી”

“અરે એમ કંઈ હોય ? વોટ નોતમનસ ! નહીં—નહીં—મુખારક, હું તમને પગાર તો આપવાનોજ ! જો તમને દોહડસો ઓછા પડતા હોય તો—”

“નહીં સાહેબ—એક્કયુઝ મી ! હું પગાર લેવા માગતોજ નથી જો તેમ હોય તો પછી હું તમને વધારે તકલીફ આપીશ નહીં”

“અરે પણ—તમે તો વરી અજબ જાતના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી નીકળ્યા !”

“એમા અજબ જેવું કંઈ નથી, સાહેબ ! મારી નોકરીના બદલામા તમે જેવા મુરબ્બીની પનાહ તમે હું રહેવશ, ખાવશ, પીવશ—મુસાફરી કરશ—તેજ શું પુરતું નથી ? ખાનખાહાદુર સાહેબ—એક પગારદાર સેક્રેટરી પોતાના શેઠના જીગરમા વહાલ અને ઇઝત ઝાઝો જીતી શકતો નથી મને માફ કરો, સાહેબ—હું પગાર તો જીનહાર નહીં લેવાનો !”

ખાનખાહાદુર વીચારમા પડ્યા અને લગાર વીસમય પામી આ અસાધારણ જાતના જવાન ખુશ્નુત મુસલમાનીનો ખાનદાની ચચળ મુખડો એકઠી ટગરે જેવા લાગ્યા

“ડીક છે—મુખારક ! આપણે તે પાછળથી જોઈ લઈશું હું એક સવાલ પુછું ? તમે તદ્દન એક પારસીની માફક મળ્મની ગુજરાતીમા વાત કરોછ—તે મફત—”

વળી મુખારકઅલીના મુખડાપર ત્રીજી વાર પેલું બેમાલુમ હસ્તુ ફરી વળ્યું

“સાહેબ એક પારસી કુટુંબમા હું છ વરસ થયા પળોટાયલો હતો એટલે લંધન પડી ગેઈછ.”

“ઓહ આઈ સી ! વેલ—મુખારક—મારે કેહી દેવું જોઈયે કે મને તમારે વાસ્તે ખચીત સારો વીચાર બેઠોછ આપુને ૨૮ મીએ ઉપડી જવાનું છે, જાણોછ કેની ?”

“જા—હા—હું તપ્યાર છું.”

“તો ડીક—તમે તમારી ડ્યુટી કાઢરથી શરૂ કરોછ ?”

“તમો ફરમાવો ત્યારથી, સાહેબ.”

‘હું શું ફરમાવું ? આય ગધાર જેવો બગલો ખાલી છે પદરમીથી આવશે ?”

“કેહો તો આવતી કાલથી, સાહેબ”

“વેરી વેલ ! થેલ્સ એ ગુડ બોય ! આવતી કાલથી ! તમુને એક મળ્મનો રૂમ હું આપશ કાલથીજ આવો, મુખારક—આપુને સાથે મુસા-ફરીને લગતી જરા વાત કરવાનીથી મળશે જરૂર કાલથી આવો.”

મુખારક ઉઠ્યો અને પાછું અત્યંત નમનતાપથી પોતાના શેઠને નમન કયું

“હું કાલે સહવારે તમારી નોકરીમા હાજર થઈશ, સાહેબ” તે બોલ્યો, “હું રજા લઉંછ !”

“હા—આવો—સાહેબજી, બા”

તેના જવા પછી ધનજીશાહે ખુશાલીથી પોતાની બેઠી ઠાકડી પસવારી—

“વોટ એ નાઇસ ફેલો ! હું ઇચ્છુ છું કે એ ટકી રહે ! એની લાયકી અને મીઠાસભરી વાત કરવાની ધબધબ મને ધણી ગમેછ મારા મનમાં જે રીતનો દેખાવલો, રમાઈ અને નમાનો છોકરો હું માગતો” તો તેવોજ આખાદ મલ્યો !”

નવા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી મુખારક અહીંએ બેશક ખાનખહાધુરનો જીવ ધણીજ ખુશ કરી નાખ્યો હશેજ—ફમજો તે બપોરે ધનજીશાહે દયુસા માગી માગીને પોતાનું ભોણું વધારે હરખથી અને લાગી ભુખથી એ બુક વધારે ચાખ્યું !

પ્રકરણ ૨૪ મું.

પારડી પચાનમાં ખાનખહાધુર માથું મારે છે !

ધડીયાલમાં લગભગ હડી વાગતાનો અમલ થવા આવ્યો હતો બપોરનું બમપર ધાનશાખ, કવાખ, કચુબર દયાવી મોટા શેક પોતાના બેડ ફમમાં ઘોળ્યા ઉપર સેહજ બગડે નાખીને છેલ્લો કલાકેક થયો અર-કાયલા હતા તેવજુ જગ ઘોટલો લઇ લેરાની તજવીજમાં હતા—પણ તેવજુનું બેજી આજે જોઇયે તે કરતા લગરીક વધારે તેજી બની ગયલું હતું તરેહવાર વીચારો બસ તેવજુને આવ્યાજ કરતા હતા, અને એ ધડી ઉધાઈ ઉડવાની તેવજુની તજવીજ વ્યર્થ ગઈ હતી તમા ખમસ કરી આજે આની ગયલા નવા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી મુખારકનો વીચાર કાઢ વીચીત્ર બેશથી તેવજુને આવ્યાજ કરતો હતો મ્હો સેહજ કુમલાવી ધનજીશાહ શેકે પોતાના બદીયાનના ખીસામાંથી એક નાની કાયરી કાહડી અને તેમાં કરેલી નોંધોપર આવ્યો દોડાવી

આજે એટલે તા. ૯ મી એપ્રિલે તેવજુ પેલા સુખલાનાહેઉ મુસાજી ઉસ્માનભાઈ—પેલા કાસમોપોલીટન હોટલવાળા મીયા—ને પોતાને બજલે આવીને મલી જવાનું એપોઇન્ટમેન્ટ આપ્યું હતું અને તેની માદી ત્યા

ડાયરીમા ટપકવેલી હતી ધનજીશાહની મુજબર સેફળ તુચ્છકારનું હસ્તુ
 પડાયુ આ મુસો ઉસ્માન તેવણનો માકુત હતો ‘પીલાઉસપર’ ના જે
 મકાનમા તેનું નામીયુ કોસ્મોપોલીટન હોટલ હતું તે મકાન ખાં બાં
 ધનજીશાહની માલેકીનું હતું ઉસ્માનજીખાએ ફકત તેનું છેલ્લા પાચેક
 મહીનાનું બાકું તોલવાનાજ સસેકા ત્રીન પાઉ કરયા કીધા હતા ધનજી-
 શાહના પગારદાર ઉધરાણીવાળાએ ભાડા માટે આ ત્રીસા મીયાભાઈને
 ત્યાં ધકેલા ખાતા ખાતા પોતાના જોડાના તળીયે તળીયા ધસી નાખ્યા
 હતા—પણ ખીંદા ઉસ્માનજીએ આજ સુધી તેને હથેલીમા ચાદ દેખાડયા
 કર્યો હતો એટલુજ નહીં—મુસા ઉસ્માને પોતાનું ‘હોટલ’ હસ્તીમા
 ઝાકાવવા માટે ધનજીશાહ શેઠ પાસે સાત ટકાને વ્યાજે એ વરસની વાત
 પર પાચ હજાર રૂપીયા કહડાવ્યા હતા આ રકમનું વ્યાજ દર
 મહીને ટકોરાખધ પગાર કર્યા જવાની બોલી હતી પણ છેલ્લા બાર માસ
 થયા તે મવાલીએ એક કુટી દમડી ખી પોતાના માગનારને પરખાવી હતી
 નહીં ખાં બાં ધનજીશાહ માટે જગ જહેર ખીના હતી કે તેવણુ પોતાના
 બાકુનોને કે પોતાના દેવાદારોને કદી ખી કોરટ દરબારે ધસડતા નહીં
 હતા કોરટની ઓસરીએ ચઢવાને નામે તેવણુને ભારે તીરકાર હતો તેવણુ
 કરારથી ચઢડેલા ભાડા દુખવા દેતા—પણ હરગેઝ કાઈખી રડી ઉઠેલા
 બાકુતો સામે ફરીયાદી માડતા નહીં હતા ધણુ ચાપ તો તેવણુ તેવા
 લુખખા માહકોને ઘેર ખાલી કરાવતા—અને પછી તેવા અભાગયાઓની પર
 સદાનો પુળો મેળતા. આ માલેતોઝાર પારસી ધરવાળા શેઠયાનો આવો
 દેલાવર દીલચુરદો સરવે તેવણુના બાકુતોને પુરતો રોશન હતો—અને અક્ષ
 ખત તેનો પેટ ભરીન લાલ લઈ લેનારા સાથુ સુકાલ્યા “ધરાકા”ખી જોઈયે
 તેટલા અવારનવાર નીકળી આવતા હતા. પણ એખલા અદુલા ધનજીશાહ
 બહમન બેહરામની ઠોકમાર દોલતમા એવા થોડાક હરામખોર ‘બાકુતો’ની
 નફટાકથી શુ ખાડો પડતો હતો ?—કોઈ ચીઝ નહી

જતા આ ફેરી કાઈ ઓરજ મકકમપણાથી ધનજીશાહ શેઠે આ
 રોકડયા હરમાન મુસાભાઈને તો ખાસ કરીને ધધરાવીને પોતે એક નોગીસ

લખી તાબડોન ૯ મીએ પેડરોડપરના 'મોતી મીનાર'મા આવવાન લખ્યુ હતુ તે મીયાની આવી જતની પાક બેહામી ધનજીશાહ જેવા એક ધીરજવત મોટા દીલના શેઠયાનુખી ઉમાઈ આવ્યુ હતુ તેવજે પોતાના કાગળમા મુસાને સાફ લખ્યુ હતુ કે જો ૯ મીએ તે મળી નહી જશે તો ૧૦ મીની સહવારે તેની સામે સ્મોલકોઝ કોરટમા જરૂર ફરીયાદી ઠોકશે

પણ ધનજીશાહ શેઠને વધુવાર અદેશમા રહેવાનો તેવજીના આ મડકણા દેવાદારે ચાન્સ આપ્યો નહી ખરોખર ધડીયાલમા હડી વાગતાની ધટી ઠોકારી કે જીવજે વળી પાછી કોઇના આરી પુગવાની ખબર શેઠને આપી

‘છેટ—મુઠા નામનો કોઈ મુજલમાન આવેલો તે મલવા માગે,’ તેજે કહ્યું

“મોક્લ તેને મારા વાચવાના ઝોરડામા”

ધનજીશાહ ખલરતા ચટકતા ઉઠ્યા અને પોતાના રીડીંગ રૂમમા ગયા પાચેઝ મીનીટમા ડોલતા ડોલતા કોસ્મોપોલીટન હોટલના નામચીન પ્રોપ્રાયટર મુસાલાઈ ઉસમાનજી એસ્કવાયર ત્યા માળખર શેઠના સીટીંગ રૂમમા ચાલી આવ્યા અને ધનજીશાહને હસ્તા ડ્રયા સાથે ધણજ વાઝ વળીને સલામ કરી

“સલામ શેઠજી ! કેમ છો—સાબ ધણે ડારે આવા ?”

ધનજીશાહે આ આપલુસીબર્યા પ્રસ્તાવનાની ઝાઝી ‘નોટીસ’ લીધી નહા તેરજે એક ખાલી ખુરસી ગમ આગળી ખતાવી—

“કિ—મેના અહી મે તમુને તેડી એમ મગાવ્યાછ કે હુ આવતી તારીખ ૨૮ મીએ વેલાત જાઉછ મને પાછુ ફરતા છ મહીના કે વખતે વરસ દાહડોળી થાય હુ જાઉ તેની અગાઉ મારે બધો હીસાબ મારો કલીયર કરી જવાંછ સમજોછ કે ?”

‘હા સાબ—સમજો’

“જો સમજોછ તાહરે બોલી દેવો—તમે છેલ્લા ખાર મહીનાના બાજના

૩૫૦ રૂપિયા અને છેલ્લા પાંચ મહીનાનાભાડાના ૪૨૫ રૂપિયા મળી રૂપિયા ૭૭૫ કાઢે તોલોછ ?”

‘આપી દેઉં, સાબ—ખીજ આઠ દાહડામા—’

“જેવ ઉસ્માનજી. તમે મારી રીત તો જાણોછ !’ ધનજીશાહ હવે મ્હોડુ ઘણુ ગભીર કરીને દમામથી બોલ્યા, ‘હુ ઘણુ કઠીને મારા બાકુ-તોને વગર જરૂર હેરાન કરતો નથી પણ તમારા ટેસમા મેં જોયુછ કે તમે મારી નાખતીનો એક શરમભર્યો લાભ પેવાછ આઠ દાહડા—દમ દાહડા—ના તમામ એવા એકસો વાપદા અત્યાર મુંધીમા ધર્મ ગીયા એ નોનમન્સ વધુ વાર હવે હુ ચાલવા દેવા માગતો નથી”

ઉસ્માનજીલાઇએ વલ્લુ થોભરૂં કરીને એ હાથ જોડયા—

“સાબ, આપના રૂપિયા શુ હુ ડુઆરીશ ’ ના—ધનજીશાહ શેઠ—આવડે અઠવાડયે હુ ભરી જરૂર ઉઠે હમણા જરા સાબ હોટલ પછવારે ખીજો ટીજો ખરચ થી ગીયોછ ને હાથ જરા ટગીમા છે હમણા સાબ હોટલ ખી કાઈ જેવુ આપરે ધારાયે ટેવુ—”

“હુ કઈ એ તમારી જાકરાબાદી ગત સમજતો નથી તમારૂં હોટલ હમણા વાલુ મજેતુ ચાલેછ તેની મને ધરાબર પકડી ખબર મલીછ પણ તમે એવા હરામખોર આખાખાઉ છેઓ કે લેના ઇસ્કા દેના નહીં એવી મતી તમુને સુજેછ તમે જાણો કે ધનજીશાહ થોડા ફનીયાદી માડવાના છે—પણ સુજમા રોજ બોલશે તમારા જેવા બેશરમ બદમાશોની સાથે નરમ દોરીએ કામ લેવામાજ સરફ હેમકાઈ છે કાલે મને એ રૂ ૭૭૫ ની રકમ જો બાર વાગતા અગાઉ નથી મળી તો મારા વડથી તમુને કેહુછ કે મારો વડીલ તમારી સામે રમોલકોઝ કોર્ટમા કામ ચલાવશે અને ‘ઇન્વેકશન’ માટે હુકમનાયુ મેળવશે”

મુસાબાઇતુ અત્યાર મુંધીનું ફસ્કાયલું ડાયુ આ ધરીએ જરાક ઉતરી ગયુ ધનજીશાહ શેઠ જે મક્કમપણાથી બોલતા હતા તેના અર્થ બાબે કાઇખી ચુક કરી શકાય એમ હતુજ નહીં

“શેઠ, જરીખ માણસ પર એકકમ સખટ શુ કામ ઠાવોછ ?” તે

મુસલમાન હવે અત્યંત નરમાસથી ધીમા માટે બોલ્યો, “એકડમ એટલી રકમ કીર્ણથી લાઉ ? મને આઠ ડહરા ટો આપો સાબ—”

“તે નહીં બનશે ! મારો આય છેલ્લો દરાવ છે ! તમને હોટલમા આજ કાલ છકકા છે કોઈ પેલી ગાનારી છોકરી કહેજે આવતીતી તેથી તમને તડકા પડતો તો—એ બધું હું શું અહીં બેઠો બેઠો ખબર નથી રાખતો કે ?”

મુસાલાખના હોઠ પર ઝીણું હસ્તુ પડરાયું

“હા—સાબ—પણ—છોટે—ઈ ઈ માહતાબ હવે કીયા ટા માવા આવેછ ? ઇતો બાપ પેલો કિટાડ ટો લાગી ગયો પછી—”

“હા ખરા ! એ શું ઘોટાળો છે ? મે બી ઈ થોડા દહાડાપર ન્યુસપેપરોમા એક જાહેર ખબર વાચીતી ખરી ! કોઈ પારસી વેપારી ગુમાઈ ગયોછ તેનો પરતો કોઈ માગેછ ને મોટું ઇનામ છપાયલું મે વાચ્યુંતું શું બધું રકુચકર છે, કિરમાનજી ? સાચ્યુ બોલો !”

મે ત્રણ મીનીટ મુસાજી તો મુગાજ બેસીજ રહ્યા દેખાતી રીતે તેવણ કાઈ બાતેનના ગુચવાડાથી ગુગળાયા કરતા હતા કાઈ છુપી ચીજ આ ધનજીશાહ જોઈને કહી દેવી કે નહીં તેના વમાસણમા આ મીયાલાઈ થોડોક વાગ પોતાનું બેડું દાહરે બવડતો ચુપજ રહ્યો

“કેમ મીયા—બોલોની ? મારા મકાનમા કંઈખી નાલાયક કામ થયું હોજે તો હું તમારી ફેટ પકડશ એ ગાનારાઓને વાસ્તે ઇનામ શાના છપાયછ ? તે લોડ કાલ છે હમણા ? ને પેલા પારસી વેપારી તમારે તાહથી ગુમ થવાનો એ બધો ગરખરગોટો છે શું ?”

મુસા કિરમાને હજવેથી પોતાની ખુરસી શેઠજીની જરાક વધારે નજદીક ખેચી અને પછી વાકો વળી વણજ ધીમા સાદે ચલાવ્યું

“સાબ—હું ટમુને ખરેખર બધું કેહી કેઉછ હું ટો આય પોરીને લીધે મોટી આબડામા ફસોછ જીવો ધનજીશાહ શેઠ, એક ગોદરેજી નામના પારસી જીવાન શેઠયા એકાડ બે વાર મારા હોટલમા રાટે ખાવા આવાટા ટીયા આ માહતાબને ગાટી સાબલીને ટેની ઉપર સાબ આશક પરા. હવે

એકવાર પુનેડી ગીએ મહીને પાછા આવા ને મને કીધુ કે મેહમ આ બાપ બેટી રેહતા છે આટી ઇનુ ગાનુ સાબલવા લીધ જા હુ લીધ ગીયો, સાબ એ તારીખ ૨૦ મી મારચે બનાવ બનો, સામ રાટે સાબ ગાનુ સાબરીને શેઠ ટો મારી સાથે પાછા મુખમ્મ આવા ગીગટરેડ ઇન્ટેશન પર રાટે ૧૨ વાગે અમે છુટા પરા પશુ સાબ ડીયાર પછી પાછા હોટલમા આવાજ નહીં છેક ગમ્મ ટારીખ પાચમીએ ઇમનો બુધો માનીજગ કોઈ પારસી હોશે ટે રોખર કગટો આવો કે ગોદરેજનુ નુ ડીયુ-ટે-ટો કહે ગુમાઈ ગીયાજ હવે સાબ, હુ શુ જાણુ કે શુ ડીયુ ?”

“અરે પશુ પેલા ઉસ્તાદ કે છોકરીને કંઈ ખબર હોજેની !”

“સાબ—ડીયાજ મુશકેલી છે ની ટો તા. ૨૦ મી મારચે મેહમ ઇમનુ ગાનુ સાબલી અમે આવા પછી બીજે ડાહરે ટો ૬ માહતાખ મારે ઘેર રરટી ટટરટી આવી—કે ઇનો બાપ મેહમદુ ઉસ્તાદ ટો રાટા રાટ મેહમ ઇને એકલી મુખીને કહે જાટો રીહ્યો.”

“પછી ?”

‘પછી શુ સાબ ?—મને ઘણી દયા આવી ટે મે ટો મારા કુક-મમા મારી બીબી ને મારી બેટીની સાથે ઇ છોકરીને હાલ દુરટ રાખેલી છે ।—”

“તાહરે એ માહતાખ હમણા તમારે ઘેર છે ?—તમારે તાહ છે ?”

“હા સાબ નહી ટો શુ કર ? એક અમારી જાટની આવી નાની જુવાન વગર પરણેલી છોકરીને શુ રસ્ટે રખરટી મુખી કેલ ?”

“અરે પશુ—મને કંઈ સમજ નથી પરતી ! તમારી સાથે એ માહ-તાખ રેહજ તાહરે એનો પતો મેલવવા સાર એક હજર રપીયાનુ ઇનામ શાનુ છપાયુજ”

મુસા ઉસમાનજ પોતાનું પેટ ખડીયાની કાની હીલવીને પાછા સેહજ હત્યા

“સાબ—એ લોકને શુ માલુમ પડે કે માહતાખ મારા ઘેરમા મારા કુકુમમા રેહજ ?”

ધનજીશાહના કપાલપર જુલે ચીલે ચીલે

‘યે / એટલે ?—તાહરે શુ તમે એ માહતાખને છુપાવી રાખીછ, એમ?’

“ના સાભ-છુપાવી શાનુ રાખે / પણ—હેહેહે પોલીસના લફરામા કોણુ પરે, સાભ ?”

ખા૦ બા૦ ધનજીશાહ આ પળે એક આચકો ખાખને તતણુખાર ખુરસી પર તરા થઈને બેઠા તેવણુના કપાલ પરના લીંગ ફરી ગયલા હતા

“પોલીસના લફરામા કોણુ પરે ? એટલે / એ શુ બકોછ શુ / શુ તમે એ ઓરતને પોલીસથી તાહરે છુપાવવા માગોછ એમ ?”

મુસાજીએ ડાચુ કુમળાનીને બોચી ધવડી—“ના સાભ, ગુસ્સે નહી થાઓ—પણુ શુ ડરવુ ટે મને સુજ નથી પરંતુ ઈ છોકરી માહટાખ પોટે ટો રરી ખરીને રાજ અડધી થાયછ ઈ ટો કહેછ કે જો ટમે પુલીસમા મારી ખમર આપશો ટો હુ ઝેર ખાખને મરી જાઉંસ એ આપડામા હુ ફસોસ—”

અત્રે ધનજીશાહે ચીડ અને અધીરાઈને મારે પોતાની ઈઝીએગના હાથા પર જોરમા મુઝકી થોડી—

“એ બધી ગુ તમારી ગોલા લડછ છે !” તેવણે ગુસ્સાથી ખરાડ મારી એવા તો જોશથી તેવણે પોકાર કર્યો કે મુસો બદોખી જરાક ચમકીને ખડો બેઠો “જો એમ મીયા ! મને તમારી આની ડડી ખાનગી ખટપટમા વચ્ચે માથુ મારવા મુફલ ગમતુ નથી—ને મને વચ્ચે પડવાની જરૂરથી નથી પણ એમ એક કામ છુપાછુપ પોલીસની હરસે તમે કરવા માગો તેમા હુ ડખીખી સામેવ થવાનો નથી વળી એક આરદાર પારસી જેટલ મેનના બેદ ભર્યા ગુમ થવા સાથ આય તમારી હલકી ગાનારી ઓરત અને તેણીના ખાખને કાઢ સીધા કે આડકત્રો સબધ હોવાજ જેમને એમ પોલીસ દેખાઈતી રીતે માનેછ—એટલે પોલીસથી એ છોકરી માહ તાખ ફાહતાખ કોણુ મુઠ્ઠી તેનો પત્તો છુપાવવામા હુ ગુનાહ સમજુછ જો તે પોરી નીરદોશ હોય તો તેણી બાબે પોલીસને ખમર આપવામા વાધો હોયજ શુ તે મારી અકકલમા ઉતરતુ નથી—સમજ્યા ? વરી તમે

મારા ભાઈને છેવો પેના મીઠા ગોદરેઝ કોણુ કોઈ ગેય થઈ ગીયાઠ તેવણુ
મારા મકાનમાજ તમારા હોટલની અદર છેલ્લા ગયલા—એટલે મારી કુચ
છે કે તમારો બધો આવ ગડગડોટો શું છે ને શોધી કાઢવો એવી રીતે
મારી છુપીથી એક સ્ત્રી જે કદાચ પેલા ગુમ થયલા પાગસી શેઠ આમે
ધણી અગતની ખબર આપી શકે તેને તમે સતાડી રાખી છે—તમુને
શરમ નથી આવતી ?”

“પણુ શેઠજી સાબ, મારે જગ સાભરો ટો ખગ—

“શુ સાભળે ? તમારે કપાય ? જાઓ ! અબધડી એ ઓગતને માટે
પોલીસ પર જઈને ખબર આપી આવો ! જાઓ એકદમ—હમણાજ—નહો
તો હુ અહીના ઇનસ્પેક્ટરને અન્તરધડી ટેલીફોન કડ છ—”

મુસાજી ભરરર કરતો કે ઉડી ઉભો થયો “નુ મ્હો દયાજનકે રીતે
કુમળાઈ ગયુ હતુ

“જગ સખુર, સાભ—સખુર કરો ! ટમે કેલશો ટેમ કરશ, સાભ, હુ
ફકત એટલોજ બીહુ છ કે હુ ગરીબ માનમ પરો ટે પુલીસમા જાટા
મને હર લાગેજ સાભ—હુ હાથ જોડીને માગી લઉછ કે ઈ માહટાબને
કાલે હુ અહીં સહવારે લઇ આવું—”

“અહીં લાવવાની શુ અગત છે ? સીધી પોલીસ સ્ટેશનપર લઈ
જાઓ મારા ઘેરમા એવા માણસો આવ તે મને પસદ નથી”

“અરે પણુ મુરબબી સાભ—મને બચાવો ટમે મોટા માણસ ઇ વાટમા
પરસો ટો ટમારે હેશાન નહી જુલીશ કાલે ઇ છોકરીને લી આવું—ટેને
ટમે પોટે બધી વાટ પુછો ને પછી—”

ધનજીશાહને જાણે એકાએક કાંઈ ફાટો આવી ગયો હોય તેમ તેવણુ
હીને ઉભા થયા—

“ઠીક છે ! ઓલ રાઇટ ! પણુ કાલ બાલ સુધી હુ ટાઇમ ગુમાવવા
માગતો નથી જાઓ હમણાજ જાઓ ને તે કોણુ છોકરી છે તેને અહીં
લઇ આવો, જાઓ મારી માટર લઇને જાઓ—જીવણુ ! જીવણુ !”

જીવણુ દુરત હાજર થયે.

“જા જીવણુ ! શોફર મહમદને કેહ કે આપરી મોટરમા આપ આદમીને ખેસારીને એ જાહ કેહ તાહ લઈ જાય પછી તેમા કાંઈ ઓરત ખેસીને એવણુ સાથ પાછી અહી આવશે—તે એ ખે જણુને અહી લઈ આવે તે જો જીવણુ-તુખી આપ એવણુની સાથે જ સમજ્યો કે ?”

“વાર—જાબ !”

શેફનો હુકમ બજાવવા જીવણુ બાહેર ગયો

“જાઓ ઉસ્માનજી—અસ માફી હવે માથુ ટણકયુ છે મારી મોટરમા જઈને એ છોકરીને અહી લઈ આવો તેટલા હુ પોલીસ સ્ટેશનપર ટેલીફોન કરી પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટરને અને ગ્રેટ વેસ્ટરન હોટલમા ટેલીફોન કરી પેલા મીં હોરમજી આટયા કાણુ છે તે લોકનેખી હમણાજ ખોલાવી મગાવુ છે ચાલો અમ જાઓ—મને વધારે ટકટક નથી જોઈતી ! હુ કેહુ છે તે સમજો છ કેની ”

આમ ખોલી ખાનબહાદુરે ડોળા કકડાવ્યા અને દરવાજા ગમ આગળી ખતાવી

જવા સીવાય ખીજો છુટકોજ નહી હતો. ધનજીશાહની “ગ્રેડએકર” પોર-ટીફામા આવીને ઉભો રહેવાનો અવાજખી મુસા બાઈને ડાને અડચો ગુપચુપ તે મુસલમાન નીચી મુડીએ દાદર પરથી ઉતરીને બાહેર પડ્યો અને મોટરમા જઈને બેઠકે લીધી ખાં ખાં ધનજીશાહ શેફના ડોળામા ધાસ્તી ભર્યો ચલગટ તેણે જોઈ લીધો હતો.

મોટર હકગાં જવા પછી તેજ ધડીએ ધનજીશાહે ટેલીફોન કરીને પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટરને તથા હોરમજી આટયાને બધી વીગનથી માહિતગાર કર્યા—અને તેઓ બન્નેને તુરત ‘મોતી મીનાર’મા આવવાને અરજ કરી

ખાનબહાદુરના ટટાળેલા સુસ્ત ચહેરા ઉપર હવે સહેજ ઉત્સાહ ઉઠતો જાય ફરી વળ્યો હતો પોતાની “ડય” જીંદગીમા તેવણુને કાંઈ “એક્સાઇટમેન્ટ” જોઈતું હતું એક તો આજેજ સહવારે પેલા સોહવામણા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી મુખારકે તેવણુના જીવમા નવી ઉલટ બરપા કરી હતી—અને ખીજી મેરથી પેલા ગુમ થયલા પારસી વેપારીના બેઠ ભર્યા થોડા-

જામા તેવજે નળીચુજને માથુ મારી એક નવીજ ખટગટ, નવીજ રોકાણ, નવીજ ઇતેનરી, નવીજ નેખમદારી પોતાને શીખ ખેચી લીધી હતી ધનજીશાહને લાગ્યું કે તેવજની ઝુંફતી જીભીમા હવ કાંઈ રમ આવતો હતો ખરો !

*

*

*

એક બીજે ઠેકાણે આપણે જરા પાચ મીનીટ ડોક્યુ કરયે લાયખલે કલખ રોડ ઉપર આવેલી એક પચરગી કોમોથી વમાયવી ચેહલીને ત્રીજે માળે આપણને જવુ પડશે તે માળપગ ખે ગાળા આવેલા હતા પાછળો ગાળો ત્રણ ઓરડાનો નાનો પણ ખરી રીતે હવા ઉગ્નમવાળો સગવડભર્યો હતો ત્યાં છેલ્લા ત્રણ દહાડા થયા ગહેવા આવેલો લાડુત કાંઈ બીચારો તદ્દન એકમાર્ગી અને કુજરો હોતો જોઇયે કેમજે તે લગનગ આખો દીવસ તો ઓરડાઓને તાળા મારી બાહર ચાલી જતો—અને જ્યારેખી વરમા આવતો ત્યારે બારણાને અદરથી કળ માગીને પરદા બીખીની માફક ગોઠઈ ખેરતો આસપાસના ભર લાડુતોએ અછડતુ જોઈ લીધું હતું કે આ નવો જવાન લાડુત તદ્દન એકથો ત્યાં રહેવા આવ્યો હતો તેના ઇમેજ પોશાક છતાં તેની ધુમટાવાલી લાવ દુરકીશ કેપ ઉપરથી તે કોઈ મુસલમાન જાતનો હતો એમ આસપાસનાઓને તુરત માવમ પડી આવ્યું હતું વળી તેની રીતમાત પરથી—તેના મોઢાદાટ ત્રીમત્રાડ પેહરવશ પરથી—તે કોઈ પૈસાવાળો જણાતો હતો.

૯ મી એપ્રિલની સાંજે ત્રણેક વાગતે તે પાછો ચેહલીમા આવીને અદરથી બારણાને કળ મારી ભરાયો હતો વાચનાગ એ જવાન શખસ બીજે કોઈજ નહી પણ આપણો મીત્ર મી૦ મુબારકઅલી મીરજા એમ ધનજીશાહ બહમન બહેરામનો નવો પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી હતો !

અદર ઓરડામા જઈને તેણે પોતાના સરેસ્તા મુજબ બારણું બંધ કર્યું પછી ધૂબ કરતો કે એક પુરસી પર બેસી જઈ માથે હાથનો થેલો દઈ કાંઈ દસેક મીનીટ સુધી ઉડા વીચારમા એકલા જીવે પુટલા મીસાલ એમનો એમ ત્યાં હીલવા ચાલવા વગર ચીટકી રહ્યો તેના

મગજમાથી કાઢી તરેહવાર મહુજ દીવ ઉરફેરનારા તુરંગો પમાર થઈ જતા હશે—કેમજો તેના સોહવામણા લેવાયલા મોઠા ઉપરથી પડીકમા ખુશાલી-ઘડીકમા ધીકકાર, ઘડીકમા પ્યર—વડીકમા શાતી, ઘડીકમા ઝતુનના પડછાયા ઉડયા જતા હતા.

આખરે એક ગમગોસાર ઉડો દમ એચીને તેણે પોતાના ડગલાના અદરના ખીસામાથી એક નાનો ફેખીતેટ ફોટોગ્રાફ એચી કાઢડ્યો અને ધુજતા હાથોએ તે પોતાની આખ્યો સામે પકડી તેને એકકડી ટગરે નોચાજ કર્યો મુખ્યારકઅલી મીરઝાબેગના ગમગીન ચેહરા ઉપર એ પળે જો અનત પ્યાર અને ખુશાનીનો જે છાપ ફરી વળ્યો તે રજુ કરવા કોઈ નામાકીત આર્ટિસ્ટની પીછી નોંધ્યો. તેણે બેહદ પ્રેમથી તે ફોટોને પોતાના હોઠસે લગાડ્યો—અને પછી ઘણીજ મમતાથી પાંઝો પોતાના ખીસામા મુક્યો.

તે ફોટોગ્રાફ મીસ દીનખાનુ ડસ્તમજી વકીલનો હતો !

આ પછી મુખ્યારકઅલીએ ડગલાના ખીન્ન ગળવામાથી એક રેજીસ્ટર પરખીકુ કહાડયુ તે માહેલુ ઢાગજ ઉખેડી તેણે નસોસ આખ્યોએ પાછુ વાચ્યુ હા—તે આ વેળા એ કાગળ પાચમીવાર વાચતો હતો !

ખચરતાબાદ—તા. ૦ ૩ ૭ એપ્રિલ ૧૯૦૬

મારા જીવના હાર !

વરનગલથી આપર છુટા પડવા પછી મારા જીવને મુદલ એન પડતુ નથી અહીં આવ્યા પછી પહેલુ કામ તુને આય કાગળ લખવાનુ કરૂંછ, તેથી જરા ખી મને રાહત મલીછ

વાહલા, તુ સારી કાતી રહેજો નચીત અને ખુશાલ રહેવાનુ તે મને પ્રોમીસ આપ્યુછ તેની યાદ આપુછ અસ એનો એ વીચાર કરતો ના, નહીં તો દુસમેન તખીયત બગારશે

મે તુને રૂપીયા આપીયાછ તેમાથી બરાબર ખચ કરજો મગજના કપરા લેજો જરાઈખી વાણુ કરતો ના તારી દીનુના તુને સમ છે.

મારા જનન-આપરી ગોઠવણ પ્રમાણે આ કાગળમાં હું તુને
લક્ષ્મણપત્ર ખીરૂં મને આશા છે કે પેલી પ્રાઇવેટ સેક્રેટરીની જગા
તુને એ કાગળની મદદથી મળશે

આપરે એક ગ્રહસ્થની સાથે હાગો કરીએછ તે વીચાર મને
દુખી કરેછ—પણ, જીગર, જાહરે પાછો મને ખ્યાલ આવેછ કે તારી
જીદગી તારી સલામતી એની પર લટકેલી છે તાહરે કંઈપી કરવાની
મારી ફરજ છે વાહલા, એજ એકજ રસ્તો છે કે જેથી તુ આપ
દેશ છોડીને પારીસ જઈ શકશે એક લક્ષ્મણની શેઠયાના મહામેદન
પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી તરીકેજ તુ સ્ટીમર પર પસાર થઈ શકશે—દરેક
દરેક સ્ટીમર ઉપડની વખત મુઆઈની પોલીસ સુધારા લેયા વગર
રહેવાની નથી કેમજે મને ખબર પડીછ કે નીઝામની અમાગી પોલીસે
એક્સ્ટ્રાડીશન એકટની રૂઠે તારે માટે મુઆઈ, કલકત્તા, મદ્રાસ વગેરે
ઠેકાણાઓની પોલીસ સાથે અદામસ્ત કાઢીછ કે જો તુ ત્યા જાય
તો તુને પાછો નીઝામી સત્તાવાળાને સપુરદ કરવો

યાદ રાખજે, મારા વાહલા, કે મે તુને મારા બેહત્તી બાવા-
જીના નામથી સોગદ ખાધને કબુલાત આપીછ તે હું પાલશ—કે
જીદગીના મારા છેરા સુધી હું તુને વફાદાર રહેવડ ને તુને બચાવવા
જો માફ લોહી ખી રેડવુ પરે, જો મારી રદબાતલ જીદગીનો ભોગ
ખી આપવો પરે તો તેમ હું કરશ માફ વચન મદા તારી યાદમાં
તાજી રાખજે કે તું પારીસ જઈ પુગશે કે તારી પાછળની સ્ટીમર
મા તુ વાહલાને મળવા હું જરૂરજ ઉપડી આવશ

માટે હવે ખુશાલ રહેજે—મારે ખાતર જીવ હસ્તો રાખજે
ખુદા તારો નેજેહબાન થાઓ ! કેમજે તુ નીરદોશ છે !

તારી દીલુ તરફથી ધણા ધણા વ્હાલ અને ખાર સાથની
કીસ કબુલજે

લી૦ દીલુ

આ કાગળ “મુબારકઅલી”એ જે હાથમા પકડેલુ હતુ તે હાથ નસોસ ટેબલપર પડી ગયો તે પ્યારા કાગળપર એ નવજવાન સખ્શની આખોમાથી ત્રણ ચાર વાસુના ગરમ દીપા ટપકાર્ધ પડ્યા પછી ટેબલ-પર તેણે માથુ નાખી દીધુ—તેની છાતી માહે ઉભાતી લાગણી તેને ગુગળાવી નાખતી હતી !

“મારી દીતુ ! મારી દીતુ ! ! મારા સ્વીટ એનજલ !—આહ હુ એ છોકરીને—હુ શુ કરે ! હુ શુ કરે ?—”

આટલા દ્રખાયલા શખ્દો તેના ગળામાથી ગળગળી પડ્યા, અને પછી તે ખસ એમનો એમ ટેબલ પર માથુ નાખીને ખારસો અડધો કલાક પડીજ રહ્યો !

— • —

પ્રકરણ ૨૫ મુ.

ગધાતી ગટરમાં સળડતુ એક મુગધી ગુલાબ

‘મોતીમીનાર’ ની તે ક્રાનક્રન્સ ખાસ્મી બે કલાક ચાલુ રહી હતી ખાં બાં ધનજીશાહના દ્રોહ ગ રૂમમા તેવણુ પોતે, પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર મીં જેફ્રીમ, હોરમજી આટયા, મુસા હિસમાનજી અને માહતાબ—મળી આ પાચ જણુ છેક ૪ વાગતેના ધુસધુસ કરવા બેઠેલા તે ૬ વાગવા આવ્યા તોય ઠેકાણુ લાગ્યુ હતુ નહીં

મોટા શેઠના હુકમ પ્રમાણે મુસો ઉસ્માન તો પેલી ગાનારી છોકરી-ને લઈને અડધા કલાકમા ‘મોતી મીનાર’ મધે પાછો હાજર થયો હતો ખાન બાહધુર પહેલા તો નીચે આવ્યા નહી—પણુ જ્યારે મીં જેફ્રીસ અને મીં આટયા આવી પુગવાની ખપ્પર જીવણથી તેવણુને મળી ત્યારે તેવણુ બી નીચે ઉતર્યા તેવણુ પોલીસ અમલદારને અને હોરમજીને શેક-હેન્ડ કરી દરેક હકીકતથી વાંકે ક્યા—અને તેઓના કામમા પોતાથી બની શકતી મદદ આપવાની પોતાની ખુશી દેખાડી, બધકે પોતાની

પત્રીત્ર ફરજ દરશાવી તે બેકે અહરથોએ બુઝોર્ગ ખાનખહાદુરનો આવી કીમતી મદદ માટે બહુ બહુ આભાર માન્યો—અને પછી અલ્લખત મીં જોદરીસે તેમજ હોરમજી આટયાએ મુસાભાઇને અને માહતામને ખુબ ઉડાણથી ઉલટપાલટ તપાસવાને શરૂ કર્યુ

મુસાભાઈથી તો બીલકુલ જાળ સાગ નવો નીકળ્યો નહીં અને માહતામ તરફથીબી માત્ર એટલીજ ખાતમી મળી કે ગયે મહીને એક પારસી શેઠ મહેમ મુસાભાઈની સાથે તેણીનુ ગાણુ સાલગવા આવ્યા હતા, પછી એકાદ બે ગીત સાલગીને તેવણુ ઉઘાઈ ગયા હતા ત્યારબાદ માહતામ તો પોતાના ઓરડામા સુવા ગઇ હતી, જે પછી શુ થયુ—તે શેઠ કયા ચાલી ગયા—તે તેણીને જરા બી ખબર નહીં હતી, બીજી સહવારે તેણી ઉઠીને જુએ છે તો ઝુપડી તદ્દન ખાલી હતી—પેલા પારસી, મુસાભાઇ તેમજ તેણીનો પીતા મેહમદુ બી કેડે તેણીને એખલી મેલી ચાલી ગયતા હતા, ધણી વાર તેની વાટ જોવા પછી તેણી બપોરે મુસાભાઇને ઘર આટરોડ ગઇ હતી અને તેવણે પોતાના કુડબમા તેણીને આશરો આપ્યો હતો

બસ—આટી વધુ કાઈ બી ખબર માહતામ આપી શકો નહીં નીરાશીને મારે પોલીસ ઇનસ્પેક્ટર દાતે દાત પીમી નાખતો હતો માહતામનો પનો લાગવાથી આ બેઠમરયા બનાવનો કાઇ જોરાવર ખુલાસો મળવાની વકીમા તે ઉલટબેર ‘મોતી મીનાર’ મા દોડી આવ્યો હતો. પણુ આતો ભાઈ કયા—તો જ્યા ના ત્યા ! કમખખત મેહમદુનો દુખાલો પકડાય નહીં ત્યા તુલીક આ નાજુક નાદાન છોકરી પાસથી ડશી બી જળુવાબેગ ખાતમી મળે એ આશા હવે ફેકટ હતી મી જોદરીસને અને હોરમજી આટયાને મુસા ઉસ્માન બાબે મનમા પુરકળ શક હતો—પણુ તે ચડાલતુ તો પાપણુ બી હાલતુ નહીં હતુ ! તેણે તો કસમપર કસમ ખાઇને બસ એટલુજ કહયા કીધુ કે—

“સાબ—૨૦ મીની રાટે બાર વાગટે હુ ને ગોઢરેજી શેઠ ગીરાટરોડ

પાછા આવા તે ઇ મેક હુગ પગ-પ'રી શુ થયુ કે મને જરગલી માનુમ નહી, સાસ !'

ત્યારે આટલા અને જેકીસ ચીપીચીપીતે માહતાયને સવાલો નાખતા હતા ત્યારે તે ગમગીન ગાત પણ લગાર ખીગેલી છોકરીનો પુતમના આ સગમો ચેહરો ચુચી આખ્યોએ આખો તપત ખાં માં ધનજીનાહ બહમન બેહરામ એકઠી ટગરે જોયા કરતા હતા જે મરકમપાણીથી પણ ચાકડમ માચવટથી માલ તથ દરેક ઉતપાલટ મવાનાના ગમમાણુ જવાબ ખુના દીને આપતી તેથી ધનજીનાહના મનપર મહુ ઉડી અમર થઈ તેણે માત્ર અડધા કલાકમાજ જેઈ લીધુ કે આ છોકરી ખીનકુલ બેનુનાહ હતી-અને દરેક સખ્ત તેમા પાગચોર ઓચગની હતી તેણીનો ઉદામ અને નામુગદ ચહેરા જોઈ ધનજીનાહને બં વાગી આવ્યુ આવા બેખામના એક હવડટ મુજ ચડાન મુમા ઉમમાનના હસાવામા આવુ ગાજુડ કુલ મચ્યુ નીંગ ધાર આરી પડુ હતુ જે ખમાજે તેણુનુ દીવ ખગેલ દગગી મયુ હતુ અપોગના મુમાનાઈ માથે રાત કરી ત્યાર ન વનજીનાહ માહતાય માટે અતીગય જન સીયાગ રાખ્યા હતા-પણ તેણીના આવા આ અને તણીના માં હાન તેણી તન્દનો કમ માબળયા માલ, માનઆલ'નુ પન્ડ મત માધુ હતુ - આ છોકરી જજેજ જેટલી નીનાગ હતી તેટલી જ ભજી લાગગીરાળી અને માચ્યુ મોનાઈ હતી

અને અર ! ત મચ્યુ ખગચીતજ દટનુ પુગચન નુ ' ધનજીનાહની જુઓ આખ્યો તે માહતાયના જનતા ગોગ મારાપચથી ખીમતીજ નહી હતી ! શુ તેણીની નમમાગમની હતી આખ્યોમા મીશમ હતો !

ત્યારે બે કલાકની માથાપણુ આ મીં જેકીમ અ ! મીં આટલા નીહમે મહાડ જવા ઉડ્યા ત્યાર તેઓને આજુએ વર્ષ જઈ ખાં ખાં ધનજીનાહથી તેમને પોતાનુ અગત મત કહી દેવા રીના ગહેવાયુ નહી

“હુ નહી માનતો, મીં ઇનરપેકટર, કે આય ફુલ જેવા અચ્ચામા

(જીવો સફે ૨૫૬)

જ્યારે આંટયા અને એકીસ ચીંપીચીંપીને માહતાબને સવાયો નાખતા હતા ત્યારે તે મમગીન સાંત ખેલુ લગાર બીધેલી છોકરીનો પુનમના ચા-સરખો ચેહેરો ચુચી આંખોએ આખો લખત ખાં ખાં ધનજીસાહ બહમન બેહરામ એકઠી ટગરે જોયા કરતા હતા જે મકકમપણાથી પણ ચોરસ સાચવટથી માહતાબ દરેક ઉલટપાલટ સવાલોના રામખાણુ જવામ ખુસ્તા દીને આપતી તેથી ધનજીસાહના મનપર બહુ ઉડી અસર થઈ. તેવણે માત્ર અડધા કલાકમાજ જોઈ લીધું કે આ છોકરી ખીલકુલ બેચુનાહ હતી—અને દરેક શબ્દ તેણી સાચોજ ઓચરતી હતી તેણીનો ઉદાસ અને નામુરાદ ચહેરો જોઈ ધનજીસાહને બહુ લાગી આવ્યું. આવા બેમદામતા એક ફલકટ મુજ અડાત મુસા હિસમાનના હવાલામા આવું નાજુક કુલ બચ્ચુ નીરાધાર આવી પડ્યું હતું એ ખયાસે તેવણુ દીલ ખરેખર દગદગી ગયું હતું.

1941-4-1 243

કુશાબી દગો હોય ।” તેવણુ મળણુતીથી બોલ્યા, “કદાચ પેલા મદમાશ મુસલમાનનો એ પોટાલામા કંઈ સીધો કે આડકત્રો હાથ હોશે-પણુ આય માહતાય તો ખીચારી તદન નીગદોશ છે ને મને લાગેછ કે આ મુજી નાપેકારોના હાથમા ફસી પડેલી છે ”

ધનજીશાહની ખુશાલી વચ્ચે હોરમજી આટયાએ તેમજ મીં જોફી-સે ખી તેવણુના આ મતને ટેકા આપ્યો મીં જોફીસે તે છતા મુસાની તેમજ માહતાયની જખાની બધી ટપકારી લીધી હતી તેણે ખાં ખાં ધનજીશાહને વચન આપ્યુ કે બનના સુધી પોલીસ આ કુમળી વયની નીગધાર એકલવર્ધ છોકરીને વગર કાગણે હેગન થવા દેશે નહીં

‘ ડેકયુ-મીં જોફીસ, ” ખાન બાહદુરે કાઠક ખુશી થઇને કહ્યું— “મને તમારા પ્રેમીમપર વીમવાશ છે યાદ રાખજો આય માહતાયને માટે હવે હું જોખમદાર છું એ બચ્ચાપર ગહેમ રાખજો—ગુડ બાઈ !”

ધનજીશાહનો ફરીથી બહુ બહુ ઉપકાર માની તે એ અહરથો નીદાય થયા ત્યાર બાદ ધનજીશાહ પાછા દ્રોગ રૂમમા ગયા ન્યા માહતાય મુગી મતર દયગીર જેવી બેઠી હતી ત્યા નજદીક જઈ તેવણે માયાબરથે સાદે તેણીની માથ સેહજ સાજ વાત કરી

“તમુને હવે બીહવાની કશી જરૂર નથી, માહતાય” તેવણુ કાઠક ખુશમીજનજથી બોલ્યા ‘પોલીસખી ધારેછ કે એ વાનમા તમારો પોતાનો તો જરાખી હાથ નથી બસ હવે ખુશાલ બનો—કઈ લેમન, સોડા પીવાનુ મગાડે ?”

માહતાએ શેહજ ડોકુ ધુણાવી ના પાડી

“મુસાજી—આય છોકરીને તમે મારી મોટરમાજ પાછી લખ જાઓ-સમજ્યા કે ? ને છે તે—એને તો હાલ તુરત તમારા કુટુંબમાજ રાખશે કેની ?

“જી, હા—મુરબ્બી સાબ—ખીજે કીઆ રાખુ ?”

“જોષથુ—આપરે પાછળથી કઈ વીચાર કરથુ બનશે તો આપરે કાઠ

કોનવેનટ સ્કુલમા એને મારૂં ગોઠવણુ કરશુ એવા ૫૫ જેવા નાનુક બચ્ચાને હવે સારા હાથમા મેળવુ જોઈએ ને છે તે, મુસાજી, તમારા ભાડાંના રૂપીઆ બાપે હવે ઝાલને કાપ ઉતાવલ નથી—પણુ જો જરા હવે બનતી જોગવાઈએ તે આપજો—સમન્યા કે ' મને તમારી સાથ મખત નથી થવું'—”

“વારૂ, માભ,—બહુ મહેરબાની સાભ । ”

“જોઉં માહતાબ—હવે ચીયરકુલ થાવોતી । મે તમારે મારૂં ધણી તારીફ સાભલીછ કે તમે ધણુ અચણુ ગાઓછ હે-હે-હ ! જગ મને તો એકુ ગાનુ મલલાવો ?”

માહતાબના ગોગ ગાલોપર રગ વાઈ આવ્યો તેણીએ શરમાઇને નીચુ જોયુ અને પછી મુસાજી ગમ નજર ફેંકી

“અરે મોટી ખુશીડી, સાભ—લે ચાલ, માહટામ—ચલાવો જોઉં ?”

એક મીનીટ નીચી મુડીએ શરમાયા કરી અને માહતાબે ગવુ જગ સફા કરી ગાવા માડયુ અચમત ડશાખી મયુઝીકન માજ રગર તેણી ગાતી હતી—છતા તેણીના તીણા સુરીલા મીઠા કાસી મોતી મીનારનો ડરોઈગ ડમ બધો ધમધમી રહ્યો

તેણી એક ખરેજ કામેલ ગાનારી હતી, અને આની મેર ધનજીશાહ પોતે ઉમ્માદી સંગીતના એ અચ્છ સમજદાર હતા જે તાણુ અવાપ અને સુગંધી માહતાબે એક માલકોશ ગાઇ સભગાવ્યો તેથી તે જુઓગ જોડયાના બદનની નસેનમ જાણે ખુશાલીથી ઝણુઝણી રહી

ગાનુ ખલાસ થયુ ત્યાં સુધી ખાનખહાધુર તો સાવજ જેવા હમ થઇો એક ચીત્તે આ પડી મમાન સુદગીનો ઘટમારો મુખડો જોતા બેગીજ રહ્યા પછી માહતાબ ગાતી બધ પડી કે તેવણુ ઉડીને ઉભા થયા અને ગેલમા આની જગતે ડોકરીની નજદીક જઈ તેણીનો ખરડો આસ્તથી ઠોક્યો

“શાખાશ—માહતામ—શાખામ । જાણે નરે ધુલધુલ ગાયછ । વાહ શાખાશ । ”

“હવે રજા છે—માબ ?” મુસાજી હવે ઉઠ્યો.

ખાનખાધુરે પોતાની એક ડેસ્ક આગળ જઈ તે ઉઘાડી અંદરથી કાઢકે એ ચાર તોટા કાઢી અને મુનાના હાથમા અલ્લકમે ઠેસરી.

“લવા—આય ખમો રૂપીયા છે એમાથી હાવ તરત આય છોકરીના “કમક્ટ”ને સારૂ ખરો જોઈતો ખચ્ચ નરો ખમો—હવે મારી મોટર તૈયાર છે”

મુનાભાઈએ તો કબાઈને એ એ હાથે ધનજીશાહને સવામ કુડી એકદમ પાસો બદલાઈ કેમ ગયો ને તેને મુદ્દય સમજ પડતુ હતુ નહીં.

તેઓ અને મોટરમા ઉપડી ગયા છે તેઓના જવા પછી ખાનખાધુરે એક નીસાસો ખેંચ્યો.

“આજે શુ થયુ ? શુ ?” તેવણુ જીવમે બડખડયા, ‘પેલા મુના-રકે મારૂ દીલ મહવારના જીતી લીધુ—ને માજે આય માહતાએ—આહ !—મારા ખોદા ! આવી ખુમસુગત ને આવી અકગ ગાનારી તો મે મારા જનમમા નથી જોઈ ! ખીયારી કેવા હલકા ધધામા પડીછ ! ઉહ હુ ઇચ્છુ કે હુ એ પમગતા ગુલામને આય ગધાતી ગટગમાથી બચાવી લઈ રાકુ !”

તે રાતે ધનજીશાહને મુદ્દલ ઉઘ આવી નહીં મુખારક અને માહતાખના ચેહરા ખસ વારા કરતી તેવણુની આખ્યો આગળ રમ્યાજ કાંધા હતા.

પ્રકરણ ૨૬ મુ.

ગટર માંહેલુ ગુલાબ

૯ મી એપ્રિલની ગરમ ગરમીએ જ્યારે ખાનખાધુર ધનજીશાહ બહમન બેહરામે પોતાના ફરાગત ખીજાણુના પોચા ટકીયાપર માથુ મેળા “ધોટલો લેવા” માટે તૈયારી કરી ત્યારેજ તેવણુ સારી રવેશે જાણુતા

હતા કે એ બધા કાફા છે નહીં આકાશમા રાખી શકાય એવી રીતે તેવ-
ણુનો જીવ કાઈ અજ્ઞાન ઉમંગમા આવી જઈને તે દહાડે બપોર પછી
આખો વખત અકડ વકડમા પડેલો હતો તે દીવમની આખી સાજ
અદરખાનેથી તેવણુના જીવમા કાઈ વીચીત્ર પ્રકારની મુગી ખુશાલી
ઉભાયા કરી હતી ધનજીશાહને જાણે એમજ બસ લાગ્યા ક્યું હતું કે
પેલી માહતાબ અને મુબારકઅલી સાથની મુલાકાત પછી તેવણુની જી-
ગીમા કાંઈ નવું જોશ નવો રંગ, નવી ઉદ્વેગ આમેજ થવા પામી હતી
તેનું શું કાંઈ હશે તે આ તાલેવત ગેડીયાને પોતાને સમજ પડતું
હતું નહીં

તેવણે આખરો વીચીને શીલસુરી મને ઉધાવાની વેતરણ કરી—પણ
ઉધ કોણુના કાકાની લાવે ? અડધી રાતના બે વાગતા સુધી તેવણે જંગલ
ધોડ્યા ઉપર અગાડ પછાડ કર્યા કીધી ત્યાર પછી તેવણુની અને જ્યારે
આખ લાગી ત્યારેથી સ્વપનાની અદર તેવણે ઘડીકમા પેલી પુતમના ચાંદ
સરીખી માહતાબને ગાતી સાલણી—ઘડીકમા મુબારકનો મીઠો લાયકીવાળો
ચેહરો જોયો—ઘડીકમા પેલા ગખડેલ દુકતા એગ્યતે ખરાખીના ગારમા
પુરો ગબડતો જોયો !

ખીજી સહવારના સકાળેથી તેવણુ ઉઠ્યા—અને જો કે આગલી ગનના
ઉમંગગ અને અડકચરી ઉઘથી તેવણુનો જીવ જરા મુગ્ધ હતો ક્રતા
સાત વાગતામા તો તેવણુ નાહી ધાઈને પરવારીથી ગયા આજે ખામ
નજદીકના સેલુનમાથી એક હજમને બોલાવી પોતાના માથાના ખાલ
ત્રણે કપાળ્યા હતા—દહાડી “ત્રીમ” કરાવી હતી, અને દાનાડોવા થઈને
ગમેતા કરતા કાંઈક નધારે કાળજીથી મુછને સફ “પોમાડ” લગાડ્યો
હતો આગમા ઓપન કાલરવાળો પાજનો નવો ડગ્યો પાટલુન ધાલી—
નેકટાઈ કાલર, ચલકતા વારનીશના પુટ લટકાવી—તેવણુ નીચે દ્રોષગ
રૂમમા ઉતર્યા હતા ખુદ તેવણુનો પુરાણો લાલ્યો તોડ જીવણુથી “શેક-
જી”નો ધરડે ઘડપણુ આવો અલબેયો અવતાર દેખી અચરતીને મારે એકથી
વધુ વાર પોતાનું માથું ખજવાળી ચુક્યો હતો ! હા—વાચનાર તું મુછમા

હસે છે । પણ સારીની ભરતીમા આં । આ એકવડાંક “વગડા”ને ખરેખાતજ જવાન દેખાવ કરવાની ઓચીની આજે કાઠી નથી ચુર થઇ આવી હતી ।

ધનજીશાહે મુસાજીપર એક ચીટી લખી ડહાડી અને તેમા તેવણે ફરમાશ કરી કે માહાતાબને લઇને તુરત પોતે મોડલેલી મોટરમા ‘મોતી મીના’ આવવુ આ ચીટી તેવણે પોતાના શાફર માથે મોટર માડી મીત ઉસ્માનજીને ઘરે રવાના કરી ત્યાર બાદ તેવણે ‘વિક્ટોરિય’ માટે હુકમ આપ્યો

નાખો ખાતા ખાતા ધનજીગાહ બહમન બેહગમનુ બપુ ‘વડ-ધ્યાન પેલી મુસલમાની ગાનાગેમા ભરાયડું હતું

“મને કોણુ જાણે તુ મુત ભગ્યોત્ત” તેવણુ મહેજ જીવ માથ હસીને એકલા એકલા બડબડા ‘એક સાધાજી હવળી છુતીયાદની, વલ ગર આવ જુદીન ઓરતમા એવુ તે શુ હોગ કે હુ જાનતો એમ મારા વરસ વેચુ છ ।”

તેવણે ભવાતો ચીલ્લો ચઢાવીને કાષ્ટક અણુગમાથી ખભા હલાવ્યા કાઠી જે એવણુને આમ એકલા અટુત્તા જીવ પોતાના એક-ફાસ્ટની ગકા-ખીઓ સાથ પટપટારો કરતા તે ઘડીએ જોયા હતે તો નક્કી માનતે કે ડોકરાનુ ધરવા માડયુ છે । પણ સારે નસીબે ત્યા તે વાગ કાઠી હાજર હતુજ નહી

ધનજીશાહનો હાથ રકાખીઓ પર ચાનતો એકાદ મીનીટ અટકી ગયો તેવણુનુ મ્હોડુ આવતુ બધ પડયુ અને વળી તેવણુ જીવ માથ બકબકારો કરવા મડ્યા—

“હલકી છુતીયાદની વલગર /—નહી । એ છોકરોમા હલકા ‘ખુનતો એક છાટોખી હોય તો મારો જમણો હાથ કાપી આવુ । જે ટેક, અદબ અદાત અને લાયકાથી આખો વખત ગેઈ કાલે એ વરતી તે પરથી એક વલગર ગાનારી કરતા કોઇ સારા ખાનદાનનુ ફરજદ છે એમ જોલ્લે ખોલ્લુ મને તો લાગેછ-પછી તો આ કોણુ જાણે । એક પમરતા શુલાબની

કળીને ઝાડ પરથી તોડીને તમે કાંઈ ગધાતી ગટમ્મા કેડી દેજો, તો તે કુલનો સુદર દેખાવ અને મુગધ કદાચ નુકસાન પામશે-પણ તેની અમ્મલ ઉચી ખાસીયત કાંઈ બદલાવાની છે ?”

ઉડા શીલમુશી વીચારમા મુઝે મ્હોડે ખાનખાહાદુરે પોતાનો આકાનો નાસ્તો પુરો કર્યો લાગી ભુખે અને લગાર હલકા જીવે તેવણે આજે મળ્યુત “ખુદયુ” હતું

‘ફીગર બોલ’મા હાથ ધોતા અને મ્હોડું નુશ્તા તેવણ પોતાની આવી અકડવકડ માટે પોતેજ મુજમા હરવા પડ્યા—

“એ ગમે તેખી હોય તેમા મારે શુ ? પણ એટલું તો ચોક્કસ છે કે એ ખીચારા કમનસીબ બચ્યા માટે મને ઘણી દયા આવેજ કોણ જાણે શુ છે કે એ છોકરીને આવી હલકી સોજનમા તે આવા બેઠકન ધધામા પડેલી બેઠને મારો જીવ પુશકળ બનેજ હુ પાગીસ જાઉં તેની અગાડ અને કેંઠે કોનવટમા હુ પાગીયા વગર તો હુ રેહવાનો નથીજ”

જીવણ આ વડીએ તેવણ આગળ આવી ઉભો—

“છેટ પેલા ડાવનાગ મુજસમાન આવેલા”

ધનજીશાએ ચોડીને ડોળા ઉચક્યા—

“કાણુ પેલી જાનારી છોકરી માથ આવના તે દેખેલો મુસાજી / એટલી વાગમા મોટર પાછી આવીખી”

“ના જાણ-એલો ખીજો જીવાન ડરીખો આવવાની-તે—”

“અહ-હ-હ ! મુઆરડ આયોજ ! અચ્ચુ, બેમાડ તેને લાવમા-હુ અબધડી બોલાઉંજ તેનો ડઈ મામન ખામન હોય તે પહેલે મારે એનો ઝોરડો તૈયાર ગાખોજની તાહ મુઝાવ—”

“વારુ—પણ ડામન તો એડ ડોડરો તે એડ ખીજાજ છે, ખીજુ કાઈ નીહ મરે”

પદરેક મીનીટ પોતાના ખાનગી ઝોરડામા જઈ આવ્યા બાદ ધન જીશાહ પોતાની લાઇબ્રેરીમા ગયા અને ત્યાં નવા પ્રાઇવટ સેક્રેટરીને બોલાવ્યો—

તુર્ત મુખારક લાગર થયો અને રોઠે તેન હમને મહાડ ગેમ્હેન્ડ ડગો
આજે તે ઇંગ્રેજ પોરાકને બાલે ગુધર હડામાદી ધમતો વામો બધ
ગાનડીગ કાલરવાળો ડગલા પાડીતે આવ્યા હતા—માથે માહમેદન કચી
કઝ કેપ હતી

“વેલ માલ યગ ફેન્ડ—તુ ટાઈમમર ટકગળવ આવ્યો ખરો !
ચાલો—હુ ખરેખર ખુશી થયો ડઈ ચાલ નામો જગ ડગી લે પડી
આપણે—”

“ઠેક યુ સર—પણ હુ અમધડી માગે નાન્તો નદનેજ આવ્યો”

તારો લગેજ બધા માથે નથી લાયા—નુ !”

“મારો પ્લાડસ્ટન બેગ છે—ને બેડીગ છે બીજને નજેજ નુ જોડયે,
સાહબ ?” — મુખારકના સોડવામણા મખડા પર ગુમગનુ ઝીણ હસ્યુ
પડગાયુ પોતાના મોગલાઈ ફાક કોટમા અને હમવામી કપ માથે તે આજે
ખચીત બહુ ગોમતો હતો

ધનજીશાહ ગેઠ આજે ગેલમા હતા તેવણે આ જવાન છોડરાનો
બરડો ખુશમીઝાઝથી સેફજ કોડ્યો—

‘યુ આર એ ફની કલો મુખારક ! તેવણુ ડાંક હસીને બોલ્યા,
‘આખોમો માખોમો યુરોપ જવા નીકલ્યોડ ને સામનમા એક ગનેડસ્ટન
બેગ રાખેછ ! વલ, એલ રાછટ—આપરે હાનુ ધીરે ખીજી જોછતુ મુકતુ
પાછળથી લછશુ જ—તારો રૂમ જીવણુ તુને દેખાડગે તાહ જોછને જરા
ડમફરટેબલ યા પછી આપરે—કમ, જીવણુ, વરી શુ છે ?”

વળી એકવાર ફરીથી જીવણુ ધનજીશાહ આગળ કાઠ કહેના આની
હિબો હતો

“છેટ આપરી મોટરમા પેલી ગાવાવારી આવતી—ને પેલો મુછલ
માનખી છોટ આવેલો—”

“અહો ! આવી પુગા ક ? જા—એહિને માળપર બહી આવવા કેહ”

જીવણુ ગયો—અને ધનજીશાહ હસ્તે ચેહરે પોતાના પ્રાઇવેટ
સેક્રેટરી તરફ ફર્ચા

“હીક થયુ કે તુખી બરાબર નખતમર આયોજ, મુબારક ! ચાન, આજે હુ તુને લગાર નવધ જેવા એક માણસ સાથે ઓગળાણ કરાઉં । બેસ-જરા પાય મીનીટ અહી બેસ । એ એક ખીચારી કાદ' ગરીબ મુસ લમાની છોકરી છે ગાવાનો ધધો કરેછ કેહછ કે તેનો લક્ષ્મી બાપ તેને એકલી મુકીને કેઠે નાહસી ગયોછ મારા એક મહામેદન ભાડે તે ખીચારીને હાલ તરત પોતાના કુટુંબમા આશરો આપ્યોછ એ મુમાજી ગેઠ કાચે એને મારી આગળ લઇ આયો તે મને તે ડમનસીમ છોકરીપર ધણીજ કદર આવી ધણુ ગક ને નીગરોશ અચ્ચુ દેખાયછ—તુજ જોજોની ! ખીચાર આવી સગતમા હાડમાર થાય તે મને નહી ગર્યુ તેથી મે આજે સહવારના મારી મોઠર પાછી મોકલી ને એ લોકને અહી બોલાવી મ ગાવ્યાછ—સમજેછ કેની ?”

જવાબમા મુબારકે માત્ર પોતાનુ ડોકુ ધુણાવ્યુ

“એવો મારો નીચાર છે, મુબારક—કે આપરે ૨૮ મી એ ઉપરી જઈયે તે અગાઉ આય પોરીને અહો નહી તો વાદરે કેઠે બગબર કોન વેન્ટ ગર્લસ મુકવમા હન પાગી જઈયે તાહ એ કઈ જરા રતી શીખગે તો આગળ ચાલતા કોઇ માફ દેકાણુ જોઈને આપરે એને પરણાવી આપ્યુ બાકી આય ગાનાના પધામા તો એ ખીચારીની જીદગીનુ મત્યાનારા વળી જગે । કેમ, બગબર કેહુછ કેની ?”

“હા મારુબ-નમારા નીચાર ધણો નેક છે ।”

“યુ સી—માઈ બોય-મારે પેટે કાયા છોઢરા હયા છે કે તેની વાત ? બો-લેઓ એ લોક આયા । ડમ ઈન મુમાજી-અદર આવા માહતાય ।”

મુમા ઉમમાનજી બંબે હાથે સલામ કરતા ઓરડામા દ્વાબલ થયા તેની પછવાડે માહતાય પોતાના મરોનજ જેવા સીદ્દા કદ સાથે ગમગીન પણ શાત ચેહરે અદર ચાલી આવી અને ધણીજ લાયકાથી ડોકુ નમાવી ધનજીશાહ ગેઠને મલામ કરી

પણ—પણ—ઓ !—

ધનજીશાહ ગાઇ બોલે તે અગાઉ તેવણનો પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી એકાએક

કાંઈ આચકો ખાઈ પોતાની બેઠકપરથી ઉઠીને ઉભો થયો હતો તેના મુખમાંથી ઓચીતી “ઓ” કરીને નાની ખુમ નીકળી પડી હતી પણ ખીજીજ પળે તે પાછો ખુરસીપર ઠપકાઈ બેઠો.

“કાંય ? શું છે, મુખારક !-વાટસ ધી મેટર ?” ધનંતશાહે જરા ચક્રીત થઈ પુછ્યું.

‘નહી-સાહેબ, કંઈ નહીં જરા અમથો !-મને કાંઈ વખત અહીં બાબુમા પેન મારી આવેછે !”

“પણ હવે મારી કાની છે કેની ?”

“જી-હા ! તદન સારી કાની !”

“અચ્છુ તાહરે ! આપરે છે તે-મુસાજી, મે તમે નોકને આજે તેડાવી મગાવ્યા કેમકે મને ગેઈ કાલે તમે ગીયા પછી લાગ્યું કે હું આય છોડીને મારૂં જે બરોબરસ્ટ કુચા માગુછ તેમા હવે વખત માગવો નહીં જોઈયે અમે ૨૮ મી એતો ઉપરી જઈયછ આજે ટાકણા સર મારા આય નવા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી મીં મુખારકઅલીબી આયાછ, એટલે મકુ આપરે બધા સાથેજ વીચાર કર્યે તો કીક થઈ પડે હા-ખરા-મુખારક આય પેલા મીસ માહતાબ-જેવણુને વારતે આપરે હમણા વાત કરતાંતા તે ! આય મારા ટેનન્ટ થાય મુસા ઉસમાનજી !-ને, મુસાજી, એવણુ મીં મુખારકઅલી મીંગઝા બેગ મારા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી ”

આ ધનંતોડકશનના જવાબમા મુસાબાઇએ વાકસ વળીને સામે બેઠેલા તે જવાન ઇસલામી અહરથને નમન કર્યું મુખારકે પાછું ડોક ક્યું અને પછી ખુબ ધસડીને રૂમાલ વડે પોતાનું મોઢું થોડા વાર નુછ્યાજ કર્યું તેના શાત સમાધાન ચેહરા પરથી છેલ્લી ત્રણ મીનીટમા એટલો તો બોલ્યો ખોલ્લો અસાધારણ ફેરફાર પસાર થઈ ગયો હતો કે ધનંતશાહ બી જરા તાબુબ થયા.

“શું છે, મુખારક ! એમ કેમ કરેછ ? તારૂં મોઢું એટલું લાલ કેમ થઈ ગીયું ? ગરમી પડેછ ?”

અચીત ! માહતાબ ઓરઝમા દાખલ થઈ તે બંધીથી મુખારકના

ચેહરાપર કાંઈ અજાણ રતાશ ધાઈ આગ્યો હતો જાણે પોતાના દીલમાની કાંઈ જોરાવર લાગણીને મમાની દેવાની તે મજબુત કોશેન કરતો હોય તેમ થોડીક પળ તેણે મ્હોડુ નુછવાને મસે આખ્યો પર રમાલ દાખી રાખ્યો અને પછી ઉઠીને એક ઉઘાડી બારી આગળ ગયો—

“હા સાહેબ, જરા સેહજ ગરમી જેવું છે ખરું ! પણ ચીતા નહીં મને કોઈ કોઈ વખત એમ થઈ આવેલું,”

ભલા ધનજીશાહે ઉઠીને તુરત પોતાના ઇલેક્ટ્રીક પખાની મીચ ફેરવી —

“તાહરે કાહરતો બાલ્યે કેની ! જા મુબારક તારો રૂમ તમયાર છે— જીવણુ તુને બતાવશે તાહ જમને જરાક રેસ્ટ લે, પછી હું તને બોલાવું છું”

મુબારકઅલીને તો જેવું જોઈતું હતું તેવુંજ મળ્યું ત્રણડે જણ્યાને નરમાશથી ડોકું નમાવી ત્યાંથી નીકળી ચાલ્યો જીવણે બતાવેલા પોતાના ખાનગી ઓરડામાં દાખલ થઈ તેને અદરથી ડળ મારી અને પછી એડ લાખો ઉડો દમ ખેચ્યો

“માહાતાબ ! એક મુસલમાની છોકરી ! ! આય ગાનારી માહાતાબ !” તેના મુખમથી કાંઈક દબાયેલો અવાજ નીકળ્યો “યા ખુદા કરતુ મળતાપણુ ! ઓરડામાં જેવી દાખલ થઈ કે મારેથી તો મોટેથી બુમ પડાઈ જતીતી !”

મુબારકે પોતાના ડગલાના અદરના ખીમામાંથી વળી પેલોજ કબી-નેટ ફોટોગ્રાફ ખેચી ડહાડ્યો, અને તેને ધારી ધારીને થોડાડ વાગ જોયા કીધો એકાદ મીનીટ આમ એકકી ટગરે ને તમવીન ગમ લીક્યા કરવા પછી તેના હોઠ ઉપર સહેજ હમવું ફરી વળ્યું

“યા તો મારી આખ મને ઠગેલ કે યાતો એનો ને એનોજ સીચાર કરવાથી મારે બેજી પોચું પડવા માડ્યું છું !” તે બડબડ્યો, “આય દીનુની સખી હમણા ખાનબહાધુર ધનજીશાહના હાથમાં મુક તો એવણુ તું કેહ કેણુ જાણે ! અરે, આય પેલી મુસલમાની ગાનારી છોકરો જાણે અહી આય સખીમાં સાડી પહેડીને બેઠી છે ! એજ આખેહુખ નાખ, એજ આખાદ

આખો, એજ મહોડાનો 'એકમેક' ક'લો.' કહત ચામડીના ગગમા મહેજમાજ ફરક છે ।"

થોડાકવાર વધુ એક ગાડા આંખીની ખીસાલ પોતાના હાથમાની સખી તરફ મુખાગે જતા કીધું પછી કાઇડ અધીગધી ડોકુ વુણાડી તે તેણે પાછી પોતાના ગલેડસટન બેગમા અનામત કચી મુકી તે માત્ર એટલાજ અનુમાન ઉપર આવી રાડયો હતો કે ગત અને દહાડો પોતાના મનની મુરતી દીનું અને દીનુનોજ રીચાર કયા રીધાવી હવ કોઈ ભગતી ઓગતને જોતાખી તેના મગજમા દીનુનીજ આકરતી ઉભી થયા કરતી હતી

— ૦ —

પ્રકરણ ૨૭ મું.

હું કોણનું ફરજ છેઉ તે હું પોતે જાણતી નથી ।"

પેલો મેર હવ ધનશાહ શેઠ આ મુસલમાની ગાનારી હોકરીના નાખ ધમા પોતાની ધારેલી મન્સદ પાર પાડના ગોયા ગણુપર ચલડયા હતા જેવા મુખારક રીદાય થયો કે એવણે મુમા ઉમમાનજી ગમ ફરીને ગાઇક હસ્તે મહોડે કહ્યું

'ઉસમાન, તમો જરા પાય મીનીટ ઓગડાની મહાર જશો—જો તમોને વાવો નહી હોય તો ? માર આય બાઈ સાથે મહેજ ખાનગી વાત કરવીજ"

મુસાભાઈ ખસયાણા જેવા ઉડીને ઉભા થયા અલખતા શેઠનો હુકમ થયો એટલે તાબે થવા વગર ખીજે ઇલાજજ નહી હતો. તે મીયા-ભાઈના મહોડાપર દેખછતી અચરતી ફેલાઇ ગઇ, તોએ હાથ જોડીને તુરતાતુરત ઉડ્યા અને જુહુ જુહુ હસતુ ડાચુ કરીને બોલ્યા—

"અરે હા, સાલ, બેલાશક વાટ કરો, સાલ । હું શેઠ નીચે બેસુંજ માહટાખ, શેઠ જે પુછે ઇનો ખરાખર જવાખ આપજો"

મુસાજી ઓરડામાંથી કહડાયા કે એક મીનીટ ધનજીશાહ શેઠ આપ મુચી કરીને પોતાની સામે બેઠેલી તે રૂપાળી છોકરી ગમ જોવા પડ્યા માહાતાબ તો મુગીમતર થઈને નીચી કોંકે જમીન ગમ આવ્યો. ઠેરવી રાખી બેસી રહી હતી ખચીત. આ છોકરી બહુજ થોડું બોલનારી હતી.” છતાં આ લક્ષ્મણી શેઠ તેણીને માટે આમ નવાઈ જેવી રીતે કાળજી દેખાડતા હતા તેવી તેણીના ગોરા ગાલો ઉપર મુચવણ અને કાંઈક લાગતે મારે સહેજ લાલાશ ધાઈ આવ્યો હતો. ધનજીશાહે એ છોકરીનો શોકાતુર ચેહરો ધારી ધારીને જોયો ના—તેઓ પોતાની ગઈ ડાલની ગણત્રીમાં ચુકેલા નહીં હતા જરાખી શક વગર તે એક અતીશય રૂપસુદર મુખડો હતો—કે જેનો ઉમરાવી કરેલો, જેના કમાનદાર ભવા, લાખા પાપણો, અને તેજશવી બે આવ્યો એવણુ સરીખી એક લગભગ સારીની ભરતીમાં આવેલી દુન્યાદારીના કઠેલ આદમીનેખી ખુલ્લે ખુલ્લુ કહી આપતા હતા કે આ છોકરી કોઈ વગર શકે ઉચા ખાનદાનનું ફરજદ હતું —એક હલકત, બદમાશ ગર્વયા ઉસતાદનું બુન તો નહીંજ હતું.

ધનજીશાહે આસ્તેથી પોતાની ખુરશી તે સુદરીની જરાક વધારે નજદીક બેચી આજે તેણીની આખી જીદગીની ડારકીરદી જાણવા, તેણીના ભવીષ્યની સલામતી સંભાળવા, ધનજીશાહ જેટલા ડાલજીમદ ખન્યા હતા તેવા તેવણુ પોતાની આખી ઉમરમાં અગાઉ ખન્યા હોય એમ તેવણુને યાદ હતું નહીં એ છોકરીના આગ ઉપર કપડાં બે કે ધણા મોઢા હતા નહીં, તોપણ ધણો સફાઈદાર અને સાગ ટેન્ડથી કરેલો તે પોશાક હતો ગાનારીનો હલકો પેશો કરનારી એક ઓરતના ચહેરામાં, તેણીના પહેરવેશમાં, તેણીના નજીગારમાં, તેણીના આવભાવમાં સાધારણ રીતે જે “વલજેરીટી” નજરે પડે છે તેવું ડરુખી આ છોકરીમાં ધનજીશાહ શોધી શકતા હતા નહીં તેણીના રેસમ જેવા બુલકાદાર કાળા બાલનો જબરફત ભારો, જે એક સંભાળથી કરેલા અબોડામાં વીંટાળી લેવામાં આવ્યો હતો, તેમાં કોઈ ખી જાતનો કચવાટ ઉપજાવે એવો મુગધી તેલનો ચીકાશ હતો નહીં તેણીના પરવાળા સરખા બે હોઠો ઉપર ખાનની પટીનો લાલ રંગ બીલ-

કુલ ગેરહાજર હતો. ડાહ્યા પણ ધાગીનાઓથી પોતાનું મળુ યા બે હાથો યા કાનો લયલચાવી મેલી એક ગાનારીની ખાસીયત બતાવવાથી આ છોકરી બાઝ આવી હતી તેણીનું ચુલાખી સફેદ હાથીદાંત જેવું જોડું હિંદીનું મળુ એક સપાટે સાંભા બેનાગને કહી આપતું હતું કે આ અબળ બાતની ખુબસુરત નાનુક કુમારીકા પોતાના શરીરને સ્વચ્છ રાખવા માટે બહુજી કાળજી રાખતી હતી.

“માહતાય,” ધનજીશાહ શેઠે ધીમા મમતાભર્યા અવાજે ચલાવ્યું, “હું તારી સાથે થોડીક અગતની વાત કરવા માગુ છું જે મારેથી બને તો તુંને મદદ કરવા ચાહુ છું તું હમણાં જે જીદગી ગુજારે છે તેને માટે, છોકરી, તું લાયક નથી તારી પાસે ગાયનનો જે ખુદાઈ હૃન્નર છે—ખુદગતે તારા ગળામાં જે અમાધારણ સુરીલો કંઠ મુકેલો છે—તેનો ઉપયોગ મલીચ હલકા કાવાખાનાઓમાં કરવાને બદલે કાંઈ વધારે સારી રીતે થવો જોઈએ પણ આપણે બનીશની વાત કર્યો તે અગાઉ હું ધચ્છુ છું કે તું મને તારી અત્યાગ સુધીની જીદગીનો કંઈ હેવાલ આપે.”

કોયલ જેવા બે ડોળા અચરતીથી જયકીને કાંઈક અહેશાનમદ નવાઈ સાથે પોતાના આ બુઝોગ મુરખ્ખી તરફ જોતી માહતાય એકદમ બે મીનીટ ચુપજ બેસી રહી આખરે તેણીનો કોમલ સાંઠ નીકળ્યો—

“આપ શેજી મને શું પુછો છો?” તેણી નરમાશથી બોલી, “હું જેટલું બાગુ છું તેટલું તમો સાહેબને દરેક ચીજ કહેવા તૈયાર છું.”

“તારે, માહતાય, હું તુંને પહેલો સવાલ એ પુછુ છું કે તું શું હજી આપ મુસાજીના આશરો તળે રહીને એક ગાનારીનો પેશોજ ચલાવવા માગે છે?”

માહતાયે એક નાનો નીસાસો નાખ્યો બાતેનની શરમીદગી અને નામુરાદીથી તે નીરદોશ બચ્યું દેખાતું દબાઈ જતું હતું.

“તારે હું કહા જાઉં, સાહેબ? હું બીજું શું કરું?” તેણી કાંઈ કડવાસથી બોલી.

“શું તારું કાંઈ સગું વહાલું, કાંઈ ખેશી કુડખી કાંઈ છેજ નહીં?”

“કોઈ નહીં—કોઈ નહીં”

આ છેલ્લો ઉત્તર તેણીએ એવા તો નારીવામીભર્યા ધ્યામણા ગળગળતા સાથે આપ્યો કે માયાણુ ધનજીશાહના જીવનમાં તે ઝમનરીય બાળા માટે અજ્ય હેતનો ચમટો તુટે

“મારી ગરીબ બીચારી છોકરી !” તેવણુ બોલી પડ્યા, “પણ મને કહે—કેટલો વખત થયો તુ આય કગાળ જીદગી ગુજરે ?”

“મારી આખી ઉમરજ કગાળ, દળદર જીદગીમાં પસાર થયલી છે શેઠ”

“પણ આય કાવાખાનાઓમાં અને રમ્તે શેરીએ કેટલો વખત થયો તુ ગીતો ગાયજ ?”

“છેલ્લા ચાર પાંચ વરસ થયા હોશે,—મને ખગખર યાદ નથી”

“તેની અગાઉ તુ શુ કરતી’તી ? તારૂં ગુજરાન કોણુ કરતું’તું ?”

“મેહમદુ ઉસ્તાદ સાથે રહેતી’તી મને ખીજી કંઈ યાદ નથીજ.”

“છટ, માહાતાય, તુ મને ઉડાવેજ જો ખ્યાનથી સામળ—હું તારૂં લલુ ચાહજ મારી ધારણા એવી છે કે હું આય મહીનાની આખે રીએ યુગ્મ ઉપડી જાઉં તેની અગાઉ તુને કોઈ આખરદાર ખાતામાં મુકી જાઉં, જ્યાં તુ થોડી ઘણી કેળવણી મેળવી શકે પછી હું પાંગ્રો આપ્યા બાદ તારૂં ભનીમનુ તુ કરવું તે આપણે નક્કી કરશું”

ધનજીશાહ બોલતા સહેજ અચકી પડ્યા, કેમજે તેવણુ એહ લાગણીથી જોયું કે માહાતાયની બને આખોમાથી આસુ ટપકતા હતા

“માઘ પુચ્છ ગલ ! તુ ખચીત એક દુખી છોકરી છે, અને મારૂં દીલ કંઈ અજ્ય તારી તરફ ખેચાયજ નહીં—રડ ના, માહાતાય, તારાં આખ નુકી નાખ હીમત રાખ—સંભરી રાખ આજયી તુ મારા ખચ્યા જેવી છે તુને મારી પર નીશ્વાસ છે કેની !”

માહાતાયે ઝમાલ વડે પોતાની બીની આખ્યે નુકી નાખી

“હું હવે તમારેજ આશરે છું—મારા મેહરબાન શેઠ !” તેણી દલગીર ધીમા અવાજે બોલી “આય દુન્યામાં મારૂં હવે ખીજી કોઈ નથી તમે

મારીપર જે મહેગ્યાની દેખાડોડ, તેનો ઉપકાર હું મારો જીદગીના છેડા સુધી લુલશ નહીં”

આમ ડહેતા ઉગરેણીના કાઠક અસાધારણ આચીંતા આવેશમા માહાતામે એકએક ધનજીશાહ ગેડનો એક હાથ પોતાના બે હાથોમા લીધો અને પોતાની આંખોમા ચાંચો ધનજીશાહને ગળે ગોચા કાયકી ખાત્રી હતી

“બસ, બસ દીકરી, -બસ ! તે દુન્યાની કાળી ખાળુ એટલી બધી જોઇછ કે આટલુ નાનુ નજીવુ ભલઇનુ કામ જોઈ તુ અકરઈ જાયજ ચાલ જોત હવે, સાચુ ડહે, તુ દુન્યામા એમ તદન વાયેખન એખલી કેમ પડી ગઇજ ? તારા માનપીતાએ તુને આય હલકી જીદગીમા પરવાજ કેમ દીધી ?”

“જ્યારે હું તદન નાનુ અચ્ચુ હતી, ત્યારે મારી મા મરી ગયલી, માહેબ”

“અને તારો બાપ ?”

‘મારા બાપને વાન્તે હું કઈ જાણતી નથી પણ મને માનવાને કાગલુ છે કે તેવણુખી મરી ગયલાજ હોશે”

જાણે અચ્ચુય કોઇએ પછવાડેથી અરડામા ટાચણી બોમી હોય તેમ ધનજીશાહ ચમકીને ખડા ચઈ બેઠા

“બોઓઓટ,” તેવણુ જુમ પાડી ઉડ્યા, “પેલો ગવઇયો—પેલો મહેમદુ-કોણુ પેલો કોઈ નાસી ગયો તે મરી ગયો ? કેમ જાણુ ? કાહરે મરી ગયો ?”

માહતામે પોતાની બેઉ આખ્યો રમાલ વડે ઢાકી અને બાળુજ નખાઇ ગયલા સારે બોલી—“જી મહેમદુ ઉમતાદ મારો બાપ છેજ નહી”

“મહેમદુ ઉમતાદ તારો બાપ નથી ? તાહરે તારો બાપ કોણુ ?”

“તે હું ખીલકુલ નથી જાણુતી, સાહેબ”

“એટલે ? એ તુ શુ બોલેજ ? માહાતાબ મને તારે બોલતુ કઇ સમજ પડતુ નથી !”

“ખુદાને હાજર નાજર જાણીને માયુ કહુછ કે અત્યાર સુધી પેટને ખાતર સારી દુન્યાને અમો એવુ કહીને કગતા હતા કે મહેમદુ મીયા અને હુ બાપ દીકરી છીએ તે તદ્દન ગત વાત છે કઈ પચાસ વખત અશી-જુની નીશામા મહેમદુ મને કહી ચુકાછ, સાહેબ, કે હુ તો કાઠ પારકાનુ બચ્ચુ છુ, ને અચગીથી તેના આશરામા ઉધરીને ખોટી ચલવી છુ હુ કોણનુ બચ્ચુ છુ તે મહેમદુને પોતાને રોશન માલમ નથી અગર માલમ હોય, સાહેબ, તો એણે મને કહ્યું નથી”

“માઈ ગોડ, એ તુ શુ વાત મને કહેછ ?”

“દરેક જણને અમે લોકોએ ખોટી વાત કહીછ—તમો મુગળીને ખોટી વાત હુ કહી શકતી નથી બોલબોલ મે તમુને ખરી હકીકત કહીછ નહીં માનેા તો તમો સાહેબની મરજી”

ડાહાને ધનજીશાહ બહમનબેરામ ડાળા ફાડી આ વીચીત્ર છોકરી ગમ એકઠી ટગરે ટીકવા લાગ્યા

“હુ તુને માનુછ, હુ તુને માનુછ ! માહાતાય, તારા મહોડાપગજ મચ્ચધતો છાપ છે” તેવણુ કાઈ જુસ્સાથી અતે બોલી ઉઠ્યા

એકાદ બે મીનીટ ઓરડામા ખીલકુલ ચુપકીદી ફેલાઈ અને જરણુ પોતાના ઉડા વીચારમા મુગામતર થઈ ગયા હતા આખરે ધનજી શાહનોજ ઘાડો પણુ દીલસોઝીમરચો સાદ નીકળ્યો—

“તારા જેવી એક નાદાન, કાચી ખુબસુરત છોકરીને, તુ સરખી ખીસતી ગુલાબની કળીને કોણુ એકાદ બેહાય માયમાપે આવા એક બદ માથ હલકા ગવૈયાને સોપી હોશે ? માહતાય, ને મને હમણા જે કહ્યું તેથી તારામા મારો ઇન્ટરેસ્ટ ડબલ વધી ગયોછ તારા કુટુંબની હીસટરી શોધી કાઢવાની ફરજ હવે મારે માથે આવી પડીછ”

માહાતાય હવે ખુરસીપર ટટણુખાર ખડી બેઠી તેણીના ઘટમારા ઉમરાની ગુલાબી ચહેરા પર એક જાનની અમરૂં ફરી વળી હતી “સાહેબ, મારા કુટુંબની હકીકત જે કે અધારામા છે તોખી હુ નહીં ધારતી કે મારાં માયાપ જેખી કોઈ હોશે તેઓને મારે માટે કાઢખી

વખતે શરમાવાની જરૂર પડશે મેં અચપણથી આજ સુધી દલીદર જીદગી ગુજરીછ, ઘણું દુખ અમયુછ, બીજાઓની ખુરાઈને લીધે ઘણી હાડમારી ભોગવીછ પણ ખુદાના કસમ ખાઈને કહુછ કે હજુ સુધી મારા પોતાના નામ ઉપર કોઈથી જતના ગુનાહ કે બેઈઝતીનો ડાખ મેં લાગવા દીધો નથી કગાળ બદકાર લોકોની વચ્ચે હું વસીછ પણ તે લોકોની બદકારીથી અલગ રહેવાને સારૂ મારેથી બનતુ કીધુ જ તમે માહેમે પોતે મારી તરફ મદદનો હાથ લાખો કીપોછ તમે જાણોછ કે હું કાઈ તમારી આગળ હાથ ઓગતી આવેલી નહીં હતી તમે જો મારીપર પુરેપુરો ઈતિયાજ રાખી શકતા નહીં હોવો, જો મારી તરફ શક્તી નજરથીજ બેતા હોવ, તો તમે શેઠજીને માથે જરાબી બોલો થઈ પડવા હું માગતી નથી ”

ધનજીશાહ હવે ઉઠીને ઉભા થયા આ ટેકવાલી ઊઠકરીના છેલ્લા જુસ્સાદાર વાક્યો માલગી અને તેણીના સ્વમાનનો ઉચો રટેનડડ બેઈ તેવણ બીલકુલજ ગજેટાઈ ગયા હતા

“નહી, માહાતાય ! તું મનમા ઓછું ના લાવ ખસ, મારી ખાતરી થઈછ—સોએ સો ટકા ખાતરી થઈછ—કે તું એક ઉમરાવી ખાનદાનતુ બચ્યું છે, પણ એક નહીં સમજ પડે તેવા બેદી સજેગો વચે હમણાની હાલતે આની પડયુછ ખસ, બેટા, હવે ખુશી થા આજથી તારૂ નસીબ મારા કમળમા છે હું મારા પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી માથે ગોઠવણ કરી તુને વાદરેની કોનવેન્ટમા હાલ તુરત મુકુછ ધણ કરી કાવે નહીં તો પરમ દહાડે આપરે તાહ જઈથુ તું તાહ પુર સુખમા રહે, તુને મયુઝીકની અમ્મી તાલીમ મળે, તુને સારી કેળવણી મળે તેની હું દરેક ગોઠવણ કરશ, ને કપડા ચપડા વગેરે માટે તુને દરેક રીતની પઈસાની સવળતા કરી આપશ ”

“ખુદા તમારૂ બલુ કરે હું તમારો કેમ ઉપકાર માનુ તેબી હું—”

“ખસ એમ ના બોલયા કર ખુદાએ મને પઈસા આપેલા છે મને કોઈ બચ્ચા ઊકરા નથી હું ખુદાનો ઉપકાર માનુછ કે અતે મારી

ખેડસ જીદગીમા તુ સરખી છોકરીને આમેજ કરી હવે એક અજળ રસ તેણે ઉમરયોજ ચાલ હવે મારી સાથે નીચે આવ ત્યા મુમાજી વાગ જોતો હોશે હુ તેની સાથે બધી વાત કરૂંજ આજે તો તુ મારી મોટરમા એવજીનેજ ત્યા પાછી જ આવતી ઝલે હુ વાદરે જઈ આવી તાહના કોનવેન્ટમા તારે સારૂ બપો બદોબસ્ત ડરી આઉ કે પછી હુ તુને તાહ લઇ જવશ, ચાલ દીકરી”

માહતાબ ઉઠી ઘરડા ધનજીશાહ તેણીની પાખડી પકડીને તેણીને નીચે ડરોઇંગ રૂમમા લઇ ગયા ત્યા તેમણે મુસાજી સાથે થોડીઝ વાત કરીધી બીજા અરધા કલાકમા ધનજીશાહ શેઠની મોટરમા મુસા ઉસમાનજી અને માહતાબ “મોતી મીનાર” પાછો છોડી ગયા હતા

પ્રકરણ ૨૮ મુ.

“જીલજીલ ! તારી આમદે તુ બાહાર લાયુ ગુલશનમા !”

ધનજીશાહ ગેઠ પોતાની કબુલાત ટકોરાયધ પાળી હતી એપ્રીલ મહીનાની ૧૦ મી તારીખે ‘મોતી મીનાર’મા મહાતાબ સાથની પોતાની બીજી મુલાકાત પછી, અને તે છોકરીને મોહોડેથી નીકળેલો અગત એક-રાર સાબળવા બાદ, ખાનબહાદુર બહમનખેહગમને જાણે ખાવાનુ પીવાનુબી સુજ પડ્યુ નહી હતુ આ સુગંધી ગુલાબની કળીને હવે તેની ગલીચ નજસ, વાસ મારતી વાતાવરણમાથી ઉચકી લઇને એક સુધડ સલામત જગ્યાએ મેલી આવવા તેવણુ તલપાપડ બની રહેલા હતા એક કલાકબી વધુ વાર આ નીરોઇષ પણુ અમીરી બચ્ચુ પેલા દલદર મુસા ઉસમાનજીના કગાળ છાપડા તળે સખડતુ પડી રહે એ ખ્યાલજ તેવણુને પસદ નહીં હતો

બીજીજ સહવારે તેવણુ મુબારકને પોતાની સાથે લઇને મોટરમા વાદરે ગયા અને ત્યા મોટી કોનવેન્ટ બોર્ડીંગ સ્કુલની મુલાકાત લીધી

તેવણુનો કાર્ડ અંદર મોઝલતાજ આઘઝતથી ખને ગ્રહસ્થાને મીટીંગ રમમા દાખલ થવાની અરજ થઈ—અને તેજ ઘડીએ કોનવેન્ટ સ્કૂલના છુટોર્થ મધર સુપીરીયોરેસે ખાં ખાં ધનજીશાહની રૂબરૂ હાજર થઇ નરમાશથી શેઠની ફરમાસ પુછી

ખાનખહાદુરે પોતાની ત્યા આવવાની મક્કસદ કહી સભળાવી—

“હુ અને મારો આય પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી આય મહીનાની આપેરીએ યુરોપની ટુરે જઇયે’ગ, મધર,” તેવણુ બોલ્યા, “આય જવાન મહોમેદન ગ્રહસ્થના એક—એક—નજદીકના ખેશી છે—એક જુવાન છોકરો છે—જેની સલાખ અમારી ગેરહાજરીમા લેનાર ખીજી કોઈ નથી મારી મરજી છે કે અમે વીલાયતથી પાછા ફરીયે ત્યા સુધી એ પગ લેડીને તમારી સલાખ તજે—તમારા બોર્ડીંગ ઇનસ્ટીટ્યુશનમા—હુ મેળા જઉં હુ જાણુ છું કે કુમળા નાદાન બચ્ચાઓની તમે એક માવતરના ખારથી અને કાળજીથી બગદાસ્ત લેવોછ—”

મધર સુપીરીયોરેસે સેહજ હસીને ડોકુ નમાવ્યુ—

“અમારા ઇનસ્ટીટ્યુશનમા જે બચ્ચાઓ આવેછ તે મારા પોતાનાજ બચ્ચાઓ બનેછ,” તેવણુ નરમાશથી બોલ્યા

‘હુ તે જાણુ છું, મધર—તેથીજ આય મા ખાપ વગરની છોકરી, જેણી અમારે મનથી ઘણીજ વાહલી છે, તેને તમારા સલામત હવાલામા સોપવા માગુ છું એક્ષક્યુઝ મી—પણુ તમે તમારા નોન—ફીશ્રીયન બોરડોને પોતપોતાનો ધર્મ અહી પાળવા દેવાની છુટ તો બક્ષોછ કેની ’

“અલબત—ધરમના બાબમા અમે કોઇખી જાતની જબરદસ્તી કરતાજ નથી સહિનો લોર્ડ ખુદા એકજ છે”

“હુ તે સાબળીને ખુશી છેઉ તમારા ઇનસ્ટીટ્યુશનનો જેખી ચાર્જ હશે તે હુ છ મહીનાનો આગપર આપી જવશ મીસ માહતાખને માટે કઈ જુદા અલાહેદી સગવડો તમે કરી શકશો કેની ?—આઈ મીન, જે હુ તમુને હેન્ડસમ એક્સપ્રા અલવન્સ આપુ તો એ છોકરી દરેક રીતે અહી સુખમા રહે તેવી ગોદવણુ થઈ શકશે કે ?”

“કાનવેન્ટ રકુલના દરેક કાયદા પ્રમાણે તેણીને વર્તવું પડશે—પણ તમે તેણીના બોર્ડિંગ અને લોજીંગ માટે ખાસ જુદો રૂપેશીયલ બંદોબસ્ત કરવા ચાહતા હોવ તો માગો તેવી રીતે તે થઈ શકશે,” મધરે જવાબ વાળ્યો.

“તેણીને માટે એક છુટો જુદો ફરાગાત ઓરડો મળી શકશે.”

“ખેશક—કાય નહીં?”

“ને તેણી માટે એક રૂપેશીયલ દાસી—એક જુદીજ મોટરકાર રાખવાનું બની શકશે.”

મધર સુપીરીઓરેસ સેહજ હસ્યા આવી જાતના સફર ઓગરો તો વળી કવચીતજ તેવણુના એસટેબલીશમેન્ટમા આવતા હતા! દેખાઈતી રીતે આ તવગર પારસી ગ્રહસ્થ પોતાના ઇમલામી પ્રાઈવેટ સેક્રટરીના “નજદીકના ખેશી”ના સુખ માટે આખ વીચીને પેસો રેડી દેવા તૈયાર હતા.

“સાહેબ—પૈસા ખરચો તો દરેક ચીજ થઈ શકશે,” તેવણે કહ્યું.

“તો ઠીક છે—સાબળો થોડા દીવસની અંદર અમે એ છોકરીને અહીં મુકી જઈશું હું મારી એક છુટ લાવશ—અને તમે કહેશો ને રકમ તમુને આગપર આપી જવશ, મારી પોતાની પેનહાર્ડ મોટરકાર અહીં વાદરેજ એ છોકરીના વપડાસને સાર રહેશે મારી ખુશી છે કે એ માડ બચ્ચુ આય જગાએ બરાબર પેહડી ઓઢીને ફરે અને સુખમા રહે એના ચાલુ વપરાસ માટે સાધારણ કપડા તમેજ સીવાડી લેશો તો મેહરબાની થગે—જો કે થોડાક અચ્છા ફેસીઝ તો હું યુરોપ જવશ તેની અગાઉ એને અપાવીજ જવશ.”

“વાડ—સાહેબ.”

“ખીઝ, ખરચની જરાખી વાણ કરતા ના જોખી ખરચ થાય તે મને સુખ્ખે કહેજો મને તમારી પર પુર જરોશો છે, મધર—કેમજે હું જાણું છું કે તમે લોકો ખુદા પસંદ કામો કરવા પાછળજ તમારી જીદગી અર્પણ કરો.”

મધર સુપીરીઓરેમે પાછુ “બાઉ” કરીને બાં બાં ના લાયકી ભર્યા શબ્દો માટે ઉપકાર માન્યો.

“એક ઓફ મોમ્મેમા હુ તમારે ખાતે દમ હઝાર રૂપિયા ડીપોઝીટ કરી જવશ—અને તેમાથી તમે એ છોકરીને દરેક સુખમા અને દરેક લાડમા રાખજો” ધનજીશાહે પાછુ ચલાવ્યુ, ‘અમે યુરોપથી આવ્યા પછી એને પાછી અમારા ચાજમા લેણશુ તેટલા મને આશા છે કે એને જોટલી અને તેટલી ઇચ્છેલી કેળવણી આપજો—તેમજ ઇચ્છીશ મ્યુઝીક પણ શીખાડજો એને મ્યુઝીકની કુદરતીજ અક્ષેષ છે યુરોપથી પાછા ફરવા પછી—મધર—હુ તમારી રકુલના ફાડમા એક ધગખમ રકમ આપવાની ઉમેદ રાખુ છું”

આ છેલ્લુ વીવેચન ખાનખહાદુર ડાર્જ ગભીરાધથી પણ અતી ઘણા ઉત્સાહથી કરી ગયા મધર સુપીરીઓરેમે શાત ચેહરે ખધુ સાલજ્યુ અને પછી આવા એક મોટા દીલના માનવત ગ્રહમ્થનો તેવણની ઉદારતા માટે એકવાર ફરીથી ઉપકાર માનતા ડોકુ નમાવ્યુ—

“હુ તમારા મનની ખાહેરા બરાબર સમજી ગેછછ, સાહેબ બેરીકર તમે એ મીસ—મીસ—એવણનુ નામ શુ કહયુ ?—”

“મીસ માહતાબ”

“જરૂર એ મીસ માહતાબને ગમે ત્યારે લઈ આવો ને મારીપર છોડો તમુને કંઈ બોલવુ નહીં પડશે અહીં એક પ્રીનસેસની માફક હું એને સુખમા રાખશું !”

*

*

*

વાદરેથી મોટરમા મુઘઈ તરફ પાછુ ફરતા બાં બાં બહમન બેહેરામથી મલક મલક હસાઇ જવાતુ હતુ આખે રસ્તે તેવણ ખુબ રગમા હતા

“ચાલ, એટલુ કામ પાર પડી ગીયુ તે સાફજ થયુ” તેવણ બોલ્યા, “મુખારક—બસ હવે મને કળ વળશે આય પોરીએ ખચીત માફ દીલ જીતી લીધુછ—કોણ જાણે એ શુ છે / એક નાહલ્લા બચ્ચાને એક

નવું રમકડું અપાવ્યે ને તે ખુશ ખુશ થઈ જાય તેમ આય માહતાયને જોડિય કે મારો જીવ ખુશીમા આવી જાયછ એટા, તુ મુછમા ગમે તેમ હસ-પણ કુદરતનો એમા કંઈ હાથ હોશેજ,”

“નહીં સાહેબ, હું હસ્તો નથી-હું ઝોગખી ખુશી થાડિય કે મીમ માહતાય જેવી એક ખુબસુરત બાહોશ છોકરીને તમો સગખા મેહગ્યાન શેઠજીનો આશરો મળ્યોછ”

ધનજીશાહે હસીને આસ્તેથી મુબારકના બગડાપર પોતાનો હાથ મેલ્યો, અને બહુજ ધીમા સાદે પુછયુ—

“માચ્યુ કેહ, છોકરા—આય—આય માહતાય તુને ગમેછ ?

જવાન મુબારકે બે ડોળા ઉઘાડીને કંઈક નવાઈથી પોતાના શેઠ ગમ જોયુ । દુન્યામા બધા સવાલોની તેણે વકી રાખી હતી—આવા અચ્છુચ ક્રોડા સવાલની તો તેણે સ્વપને પણ ગણત્રી કરી નહીં હતી

“હું તમારો સવાલ સમજતો નથી, સાહેબ”

“એ છોકરી ઘણીજ-ઘણીજ-વનડરકુલી બચુડીકુલ છે-નહી”

“જી હા-હું ધારૂછ કે બાઈ બહુ ખુબસુરત છે”

ખુશાલીને મારે ધનજીશાહેનું ડાચુ ફસડાઈ ગયુ—

“ઓ, એ છોકરી તો એક જીવેલ છે । એને જરા મરાખર કપડા પેહરીને ઠાવી ઠાવી થવા દે ને પછી જોજો મુબારક, આપણે એને વાફરે કેનવેટમા મુકી આવ્યે તે અગાઉ મનના સોજ ‘ડીસટ’ કપડા એને સારૂ સીવડાવવાનો આગર કોઈ સારી ફર્મમા આપવા લઈ જઈયુ કેમ કેવો વીચાર”

“દરૂત છે, સાહેબ”

“માઈ બોય, તુ જાણેછ ? એ છોકરીએ ખાનગીમા મને જે પોતાની અત્યાર વેરની જીદગીની હકીકત કેહીછ ને સાલજીને હું તો ફાટીજ ગીયોછ । એ પેલા ગવૈયા ઉસ્તાદનું કંઈ ફર્જ છેજ નહીં એના બોલવા પરથી મારી તો પુરેપુરી ખાત્રી થઈછ કે એ કોઈ ખાનદાની માનપીતાનું બચુ છે”

મુખારકે કાંઈ ઉત્તર વાળ્યો નહીં—પણ નીચી મુઠીએ મુગોમતર બેસીજ રહ્યો

લગભગ સાડ વર્ષની વયનો ધરડો લક્ષાપતી પારમી શેક્યો એક જુવાન કોમળ મત્તર અઢાર વર્ષની ઉમરની મુમલમાની છોકરીપર આટલી હદ સુધી કુગ્યાન બની ગય્યો હતો તે દેખી તેને કાંઈક રમુજ ઉપજતી હતી—પણ બોલેખી શું ?

*

*

*

ખાન બહાદુર ધનજીશાહ બહમન બહેરામે ખીજે ઝહાડે સવારના દુગેક વાગતે મુખારકઅર્ધીને ખાસ પોતાની મોટરમા મુસા ઉમમાનજીને વરે મોકલ્યો અને માહતાબને 'મોતી મીનાગમા તેડાવી મગાવી હતી આ વાર ગેઠ તરફથી મુમાબાઈ ઉપર કહેણ મોકલવામા આવ્યુ હતુ કે માહાતાબને કોટમા એક મોટી મડમ મીયીન ની દુડાને કપડા સીવવા લાઇ જવામા આવનાર હોવાથી ઉમમાનજીએ સાથે આવવાની તમદી લેવી નહી ઉમમાન મીયાને ખી તેવુજ જોઇતુ હતુ માહાતાબની સાથે પેદર રોડ સુધી રોજના ઢકેલા પગડા ખાતા તેખી કટાળી ગયો હતો—એટલે તેણે મુખારકની માથે માહાતાબને ધનજીશાહ ગેઠ આગળ એકલી મોકલી આપી હતી

ખાનબહાદુર નાસ્તો ખાઇને પોતાના રીડીંગ રૂમમા વાટજ જોતા બેઠેલા હતા તેવણના હાથમા એક ઇચ્છેજ ચોપડી હતી, જે વાચવાનો ખાલી ઢોગ કરતા તેઓ સોફા ઉપર લેટેલા હતા એવામા ખારણુ આસ્તેથી ઉઘાડી મુખારક અદર દાખલ થયો અને તેની પછવાડે માહાતાબ ચોરડામા ચાલી આની

ધનજીશાહે હસતે મહોડે ઉડીને તેણી સાથ શેકહેડ કરી પોતાની પાસે કોચ ઉપર બેસાડી મુખારક ત્યાંથી ચાલી જવા કરતો હતો—પણ તેનો એક હાથ પગડી ધનજીશાહ શેડે તેને સામે એક ખુરસી ઉપર બેસવાની ફરમાશ કરી હમણા તેવણની દુન્યા સુખી હતી

“ઉબો રહે મુખારક એમ નાસી ના જા !” તેવણ કાંઈક બેસથી

ખોળ્યા, “મહાતામ, તુને જોઈને આય છોકરો શરમાયા કરેછ ગઈ કાલે સવારના એની સાથે હું વાદરે જઈ આવ્યો ને ખેટા, તુ બાણીને ખુશી થશે, કે અમે તારે સાથે લાની મોટી કોનવેન્ટ ખોડીંગ સ્કુલમાં ફરડ રીતની સગવડ કીધેલી છે”

માહાતાએ સહેજ હસતે મહોડે ડાકુ નમાવ્યું ‘મારા ગરીબની ઉપર તમો સાહેબની કેટલી મહેરબાની છે ! તમારો ઉપકાર હું કેવા બોલોમા માનું તે મને સૂઝતું નથી,” તેણીએ શરમાઈને ધીમા અવાજે કહ્યું

ધનશાહે ક્યવાઈને મહોડું કુમળાવ્યું

“છોકરી, ધરી વરી એમ ખોલ્યા ના કર હું કહું છું તે સાચું માન મને તારી તરફથી ઉપકારના લાશણો જોઈતા નથી મેં કાઈ એવું કીધુંજ નથી કે જેને સાથે તું પલકે પલકે ઉપકાર માન્યા પ્રે માહાતામ, મારી પોતાની મરજી અને ઠગવ કરતા કોઈ વધારે જોરાવર જાલમ ઈનફ્યુ અન્સ મને તારી તરફ ખેંચેલ ! એક નહીં સમજ પડ તેવા તારી તરફની લાગણીનો કાંઈ અનુભવોને જાણરહસ્ય ઉભરો મારી ‘ગ્રાનીમા જે પેદા થાયછ, તેની મામે ટકર ઝીલવા હું લાઈલાજ છેઉ છોકરી, મુખા રકના દેખતા હું માર દીલ ખોલ્યું કરીને આજે તુને કહું છું કે મારી અત્યાર વેગની જીદગીમાં આની અસાધારણ લાગણીથી હું કદી બી આજેજ થયો હતો નહીં મારી જીદગીની એટલીજ હવે એક હોસ છે કે હું તુને સુખી થયલી જોઉં ”

આજે ખાનખહાદુર ધનશાહ બહમન બહેરામને શું થયું હતું કાણુ જાણું ! ખાતેનની લાગણીના કાઈડ એવા તો રુર અને જોશથી તેવણુ ઉપલા શખ્તો ખોલી ગયા કે એકાદ મીનીટ માહાતામ બી લાલ લાલ થઈ જઈ ડોળા ફાડી તેવણુ ગમ અજાયબીથી ટીકવા પડી—અને નદાને શાત એકાત મુઆરક પણ પોતાની કાળી આખ્યો ઉઘાડી રોડજીનું કોહું બોપવા લાગ્યો

“હા, માહાતામ, હું જે તુને કહું છું તેથી તું અજાણ થાયછ ! હું પોતે બી તેથી અજાણ થાઉં છું મારા મગજમાં જે અચખચ ઇન્ટરેસ્ટ

તે ખરપા કીધોછ તેની અંદર બેશક કાષ ખી ગુપ્ત બેઠ છે । એ ગુપ્ત બેઠ હું ઉકલાની શકતો નથી ”

એક મીનીટ ઓરડામા ચુપકીદી પથગાઈ પછી ખાનખહાદુર ધન-જીશાહે માહાતાયનો એક હાથ પોતાના હાથમા લીધો

“ચાલ, આવ, દીકરી, હવે તારા કપડાનું કાષ કરતે મુખારડ, જા, બેટા, આપરી મોટર બોલાવ ”

આટલું કહી માહાતાયની પાખડી પગડી ધનજીશાહ બહમન બહેરામ નીચે હોલમા ઉતયા મોટર માટે હુકમ આપવા મુખારડ તેઓની અગાઉ નીચે દોડી ગયો હતો દાંદર પગથી ઉતગતા ખાનખહાદુરે પોતીકી સગીર છોકરીતે વાંદરેની કાનવેન્ટમા તેવણુ ગુ ગુ બહોબસ્ત કરી આવ્યા હતા તેથી વાંકેફર કરી

“મે તાગ સુખને માઝ દરેડ ગોઠવણુ રાખીછ મધર સુપીઈ ઓરેમ ધણીજ માયાળુ લેડી છે તાહ તુને જુદો ઓરડો મળરો, માહાતાય, તારે ખાતર એક ખાસ જુદી દાસી રાખવામા આવશે, અને મારી મોટર તારાજ કિપયોગ માટે વાંદરે રહેરો હું યુગેપ જીવુ ત્યારે મારી કાર અમથી અહા પડી પડી બગડે તેના કરતા તુ વાપડશે તો હું ખુશી થવશ ”

પહેલીવાર હવે માહાતાયે એક નાના રેશમી રૂમાલ વડે પોતાની આખો નુકી આહ ! અત્યાર તુલીક કુદરતની કરડી સતાવણીથી જે કુમળો જીવ કરમાઈ રહેલો હતો તે હવે આવી ઓર્ચીતી માયા મહેરબાનીથી ગોયા ગુગળાઈ જતો હતો આ બલા હાતમ દીલના મહેરબાન મુરબ્બીની પોતા તરફની આવી અગાઉ ઉદારતા, ખરી માયા અને હેત બરી લાગણી દેખી તેણીનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું હતું

“માહાતાય, મારી દીકરી, આય દલદર દુન્યાની બેકદર નીંદાખેર જીલલીનો જે મને ડર નહીં હતે, જે મારી સાથે મારી ધણીમાણી તથા બેદીઓ યુરપ આવતી હતે, તો તુને હું મારી દીકરી તરીકે મારી સાથે

વીલાયત લાઇ જતે પણ તેમ બની શકતુ નથી મારી ધણીયાણી બી નથી તેમ મારી દીકરીઓ બી નથી સસારનુ સુખ મારા નમીયમા છેજ નહીં ધટિલી, કે ધગલડ જેવી જગ્યાએ તુને કોઇ લાયક મ્યુઝીકન માસટરોના હાથ હેઠળ સોપી હોય, તો આહ ! તારા અનુપમ અવાજની બક્ષેશ સાથે તુ તો દુન્યામા નામ કહાડે ચાલ હવે એપોલો બદર આગળ મેડમ સ્ટેનલીની દુકાને જવાનુ છે તાહ તારા થોડાક ટ્રેસીઝનો ઓગડર આપવાનો છે”

માહાતાબને ઉતર આપવાનો વખત મળે તે અગાઉ ધનજીશાહની મોટરકાર પોરટીકોમા આવી ઉભી રહી મમતાથી ધનજીશાહે માહાતાબને અદર પોતાની પાસે બેસાડી મુખારક આગલી સીટ પર શોફરની પાસે ગોઠવાયો અને તેઓ ત્યાંથી નીડળી ચાલ્યા

પ્રકરણ ૨૯ મુ.

એ બી તકદીરની તાસીર ।

તકદીર ।—એ એક અજબ અડીયલ ખચ્ચર છે કુદરતની જખરદ સ્ત જોરાવર જાલમ આ ગુપ્ત યત્રકળાની સામે માનની જાતથી બજાજ કદી થઇ શકી નથી—કદી થઇ શકવાની નથી સગજતનો રોહ મેહજસાજ કોઇ મજબુત મનનો જીવડો સરળ બનાવવામા ફાવ્યો, તો એમ ના સમજશો કે તેણે તકદીરને અને કાપ આપી ના—તેનુ “મજબુત મન” બી તેની તકદીરનુજ પરીણામ છે ।

યારો—ભલા ભલા ડહેવાતા “મજબુત મનો” વટીક આ હેખત નાક ગજબનાક તકદીરના એનજીન તળે ડચડાઇ ગયલા છે તકદીરની સામે તકગગજ નથી જીવો—તમારી આખ્યો સામે પડેલો એક દાખલો ! જવાન મુખારક મીરજાબેગના માથામા “મજબુત મન”ની શુ કોતાઈ હતી ! પણ તેની તકદીર તેને ચારી આપવા

સાફ ના પાડતી હતી આહ—પોતાનો કાળગરો છુપ પટકી પટકીને તે કીસમતના કહેર સામે બાથાબાથ બહાદુરીથી લડ્યો જતો હતો, પણ દરેક પગથિયે તકદીરનો આઠુ તેને ખલામાથી પકડી પાછો ભોયપર પછાડી નાખતો હતો ।

આજેબી એજ હુજતી, ખારીલો, કીનાખોર, ઘાટકી તેની તકદીર પાછી તેને ભુતની માકક ઘેરી ઉભી હતી—ગરીબ બીચારો મુઆરક ।

મોતી મીનાર'ના કપાડિઆના દસ્તાબ્જમાથી મોટરકાર જેવી પેડર ગેડપર બાહેર પડી કે તેજ વડીએ ત્યા રસ્તાની મામી બાબુએ પાટલુનના બે ખીસામા હાથ ખોમીને લહેરે લહેરે સીગાર રમોક ડરતા એક જવાન પુરખે નાનો જેવો આચકો ખાધો મોટર દસ્તાબ્જમાથી બાહેર નીકળીને વળાણુ લઈ ધસારાબધ ચાલી ગઈ એટલે આ રસ્તે ઉભેલો શખ્સ કારની અદર બેઠેલાઓના દીડામા આવ્યો નહી હતો પણ ઈંગ્રીજ કેશમીર સુટમા મજ થયલા તે દેખાવલા જવાન ગ્રહમથની નજર મોટરની આગલી સીટ-પર બેઠેલા નવા મુસલમાન પ્રાઈવટ સેક્રેટરીની ઉપર અછડતી પડી ગયલી હોવી જોઈએ—કેમજે તેનાથી “ઓ !” કરીને નાની બુમ તે ઘડીએ પડાઇ ગઇ તેના મહોડા માહેલી પેલી સીગાર ભોયપર ગબડી પડી અને અગલમા પકડલી તેની લાકડી જમીનપર સરી પડી

મોટર તો સડસડાટ પીઠ ફેરવીને નીકળી ગઇ હતી છેક પેદરરોડને નાકે તે ગાડી નજરથી દુર ગઇ ત્યાસુધી ડાકટર બહમનશાહ બાપુજી દુબાશ, એમ આર સી એસ, (ઇગવડ) એ અગળબીથી મહોડુ સહેજ ઉઘાડીને બે ડાળા પોર પરાક ફાડીને તેની તરફ જોયાજ કાધુ

“ઈટ કાન્ટ બી !” આખરે તે ઘોઘારી સાહે બબડ્યો “માગી કાઈ બુલ હોશે ! ઈટસ ઈમ્પોસીબલ ! જો એમ ખરેખર હોય તો—માઇ વર્ડ ! ધીસ બીટસ એવરીથીગ !”

બે ત્રણ મીનીટ ઉડા વીચારમા એક ગાફેલ મેડ આસામીની માફક ઉભો રહી આપણા ઇષ્ટ મીત્ર ડા બોમ દુબાશે ‘મોતી મીનાર’ગમ એક ઘેલા આદમીની પેઠે ધુરડ્યા કાધુ પછી ભોયપર પડેલી લાકડી ઝડપમા

ઉચ્ચી તેણે સરભોગ અદર ડપાડીડમા ચાલવા માડ્યું

પેટારીકામા દાખલ થઇ ખુશ મીનજે સહેજ હરતો જઈ તે સીડીપર ચઢડ્યો અલખત ત્યા ખાન બહાદુર બહમન બહેરામનો અગત લા'યો નોકર જીવણુ અદ્ય વાળીને ઉભેલોજ હતો આ' નવા આવનાર અણુ-જાણુ શખશ ગમ તેણે કાઠક નવાઈથી અને ગુચવણુથી થોડોવાર જોયા કર્યું ડાં બોમ દુબાશને જીવણુ બાપ જનમમા પહેલીજ વાર તે વખતે જોયો હતો—પણ ડાકટર સાહેબ તો વરડાપર જતાને વાર લગાર ગેલમા ખડખડ હસીને એક ઇઝીચેર પર લાખા ટાટયા કરીને અદેલાઈ પડયા.

“કોઈને પુછોછ, જાલ ?” અતે તે લાટયાએ મહેજ અચકાઈન મ વાલ નાખ્યો

“વેલ, જીવણુ, ઓલ્ડ ચેપ ! હાડિ આર યુ ? ચાલ, આપણે એખલા મલ્યા તે સાર થયુ ! હુ તુનેજ મળવા માગતો'તો કેમ નારી કાની તો છે કેની”,

ખીચારો જીવણુ તો અકળાઈને આમ ભાગ્યધી કરતા આ વીચીત્ર અણુજાણુ પારસી શેઠુ કોઠુ બોપવા લાગ્યો

“છેટ તમે—તમેને હુ ઓરખતો ની જા'ય ! તમારે નામ છુજી”

“મારૂ નામ—પેસ્ટનજી સુરતી જીવન, લે ફેસ્ટ આય એરચે તારે સાર એક નાલ્લી બક્ષીસ મોકલીછ તે હુ તુને આપવા આયોછ”

આમ બોલી ડાં બોમ દુબાશે ઝડપ દેતી કે પોતાના પેસ્ટ કોટના વેચ પોકેટમાથી એક કરનસી નોટ ખેચી કાઢી અને તે બોલી જીવણુ-રામની ડવાયલી આખો મામે પકડી તે બાપડા લાટયાની કાઠપણુ અવાજ કહાડવાની શક્તીખી તે વડીએ જીવણુ ગુમ થઈ ગયલી હતી ડાં બોમના હાથમા પકડેલો એ કાગળનો ટુકડો પચાસ રૂપયાની ચલણી નોટનો નગદ નવાલો હતો !

“લે બચ્યા, શરમા ના જીવણુ એ તાગ માનીના નાલ્લા શેઠ એરચ તરફની એક છેલ્લી યાદગારી છે જે તુ નહીં માનતો હોય તો આય જે હુ ને એરચ બેડિ મોટા દેસતદારો છઈએ અને અમારી કલખમા રોજ

મન્યેછ. આપ સખી જોઈ ? એમાં અમે એ જણા છઈએ કેની ? એ તારો એરચ શેડજ છે કેની !”

ડા. બોમ દુઆરો પોતાના ડગલાના ગળવામાંથી એક કમ્પીનેટ ફેા ટોચાફ એ ચી કહાડ્યો હતો અને ઉપલુ’ બોલતા વળી જીવણુને તે બતાવતો હતો. બોમે અને એરચે તે ભેગા પડાવેલો એક ફોટો હતો.

જીવણુની હવે કાષ્ટિક જળા ઉપડી “હોવે, એ મારા એરચ છેડજ ! પણ હામ, ગરીબ મનીષને આજે યાદ કરવાની છુ—”

“જોની, જીવન, તુ જાણેછ કે એરચના કાકા તારા ધનજીજ્ઞાહ શેઠે એને અહી આવેલો બધ કીધોછ ત્યાર પછી સારે નસીબે એને એક બીજી મોટી તોડરી મોટા પગારે મળી ગઈછ એ મને કહેછ કે, જીવણુ, તુ એ છોટાબાબા ઉપર વજો જી રાખતો તો—ખરી વાત કે ‘ તુ જો એ નહીં લેશે તો એ બીચારો કણો દલગીર થશે જીવણુ—લે, હવે ચીખો ના થા.”

આટલુ બોલી બોમે ઉડીને એ કરનસી તોડ કુચો કરી હજી આનાકાની કરતા જીવણુના ડગલાના ગળવામાં કાષ્ટિક જમરીથી ફેસવી દીધી.

અલખત જરાક ભાર ચપામણી પછી જીવણુરામે તે લખ્યો કરી—
“વાઝ હામ, મહુ મેહેગ્યાની થઈ એરચ છેડને મારી જ્વામ કહેજો હામ છે તે તમારૂ નામ છુ કીધેલુ હામ !”

“પેસતનજી—પેસતનજી સુરતી”

“પેસતનજી છેટ, એરચ બાબાન તો તેઓ ના’લા હિતા તેવારથી હુએ એવણુને રમારેલા ધનજીજ્ઞા છેટની ચાકરીમાં મને બાવીછ વરજ થયાછ હામ, હઉવે !”

“બાવીસ વરસ ? આહો, જીવણુ, અજબ છે કે એવા કષ્ટિક ભેળના કડક શેઠની સાથે તુ એટલો વાર ટકી શક્યોછ ! પોતાના ભત્રીજા જેવા ભત્રીજાને તેવણે તલમાં તસુ આધુ પરતા રખરાવી માર્યો—ને તુ અજબ આટલા વરસ નીલી ગયો !”

“નહીં, હામ, તમારી ભુલ છે મારા ધનજીજ્ઞા છેટ બહુ માયાલુ દીલના છે. બહુ મોલા ને લામણીવારા કોઈપર ખુબી થાય તો જી

કહારી આપે

“એમ કે ?”

“હાજી એ તો એરચલા છેટે તેવણુને બહુ પજવેલા, તેથી લગરીક આકરા પરી ગીયેલા । પણ-પેછતનજી છેટે, જો જો-એઓ વીલાતથી પાઝા આવછે પછી પાછી દોછતી કરી લાખછે ।”

એક નાનો ઝોડ ખાઈ અચમુચ ડાઁ બોમ ખડો બેઠો “એવણુ વેલાત જવાના છે ? ક્યારે ?”

‘તમેને ખબર ની કે છાપ ’ હું તો જાણુ કે તમે જાણુતા હોછો આ મહીનાની અડાવીછમી તારીખે તેવણુ ઉપડી જવાના છે”

“ઓ આપ મી ! નહી, મને તે ખબર નહી ઉતી એખલાજ જાયછ કે ?”

“નહીજી, એઓની છાટે એમનો નવો મુજલમાન છેકરેટરીખી જાતો છેતી ।”

“મુસલમાન નવો સેકરેટરી ।”

“જી, હા, તેજ તેજ ”

“તે કોણુ—શુ ?—તેનું નામ શુ કહ્યું ?”

“તેનું નામ મુખારક કહેતા છે છાપ આણુ નામ ખબર નથી ”

“મુખારક ! તે-મકુજે-કેટલા દહારા થયા આયોછ ?”

“પરમ દાહડે આવેલો ”

“હા । છે તે-જીવણુ, શુ એ-એ મુખારક જાતનો મુસલમાન છે ?”

‘હોવે છાપ, બહુ મજેનો ગરીબ છે આખો દારો ઝોરડામા બરધ ગીએછ બહુ થોડાં બોયે”

ડાઁ બોમ દુઆથે જોરમા પોતાનો નીચલો હોઠ કરડ્યો

“હા, કોઈ મજનો ખુબમુરત છોકરો મનેખી લાગો જીવણુ, તારા ધનજીશાહ શેઠ હમણા ડાહ ગીયાછ ?”

“કોટમા પેલી મુજલમાની છોકરીને કઈ કપરા અપાવા ગીયેલા-જી”
વળી ડાઁ બોમને પાછી કાઈકે નાની જેવી ચમક થઈ આવી

“મુસલમાની છોન્ગી ! કપરા અપાવવા ગીયાછ ! વોટ કુ યુ મીન ?”
જીવણીની મુછપર પહેલા તો નાનું ચમુજનું એક હસ્તુ કરી વળ્યું
પછી તે હળવેથી દુમ હળાવીને ખડખડ હમવા પડ્યો.

“પેછતનજી છેટ, મારા ધનજીગજી દુમજીવી નવમી તારીખના પાછા
આપવા, અને કાંઈ તરેહવાગ કોટક મારી જીની સાથે જોતો છુ એક
ગરીબ ગાનારી મુછલમાની છોકરીને એઓતો કાંઈ મુછલમાન લાકડત
એવણીની આગળ લઈ આપવો કહે જે ખીચારી માઆપ વગરની છે,
તે બહુ અચ્છુ ગાતી છે”

“પછી ?”

“પછી છુ જાબ ! ધનજીજી છેટ તેણીની ઉપર પરજીન થઇ ગીયેલા
ને તેણીને રોજ અહીં બોલાવતા છે ! તેણીને તેડી આણવા મોટાર મોકલે,
ને થોરા થોરા થઇ જતા છે આજે એને કપરા અપાવા કોટમા
લઈ ગીયેલા”

“ઓહો ! આય તો વાત રસપર ચહડીછ ! જીવણ, તારો શેઠ એમ
કાફ મારેછ તે પરણી કાય નહીં મગ્નો હોજે ? બચ્ચા, ધરડો હવે કંઈ
પરણે ખરો કે ? તુ શુ ધારેછ ?”

મુછમા પાછું જરાક હસીને જીવણે પોતાનું માથું ધવડ્યું “પેછત-
નજી જાબને કહુ જે આઠ દહ દીવસની વાત પર જે તમે મને એ
જવાલ પુછને તો હુ છાફ છાફ કહેને કે એ વાત બનેજ નીહ પણ હવે
તો—હે હે હે—”

એકાદ મીનીટ ચુચવાઇને બોમ દુબારા તો જીવણનું ડાચુજ બોપવા
પડ્યો—

“બ્લેસ માર્થ સોલ, જીવણ ! તુ એમ તો કહેવા નહીંજ માગતો
હોય કે તારો ધાખરો આય મુસલમાની ગાનારી સાથે કદાચ પરણી જાય ?”

જીવણબાઇએ મ્હોડુ મચકાવી નીચે સીડી ગમ જોયું અને પછી
સહેજ હસ્યા “છેટ, આજે, આજે દુન્યા મહી કંઈ ચીજ નીહજ બને
એમ તો કેહતા રખે ધનજીજી છેટ આ માહાતાબ ઉપર જે પ્રકારે જીવ

પગણ કહાડી આપતા છે, તે જીવો તો તમે જમજો કે જીવણ કહેતો તીમા કેટલી છચ્ચાઇ છે મારા છેડને બી પચાવન છપન વગ્ગ થીયા તમે જાણો કેની—જાહી ને ખુધી નાહી !”

ડા. બોમ દુબાગે એક લાખી બ્હીસ્લ ફેડી ને ધત્રીચેર પર ખડો બેઠો તેના હેડસમ મ્હોડા ઉપરથી શુ શુ ફેરફારો થઇ જતા હતા, તે ખારીકીથી જોઇ લેવા જોટલી જીવણમા ચતુરાઇ નહીં હતી

“જીવણ, જો સાબળ ! તુને ખરી વાત કેહુ ” તેણે ધીમા અવાજે કહ્યું, “ઝેરચ અને તેના કાકા વચ્ચેની પચાનીને લીધે મારેથી જાહેર રીતે અહીં અવાચ તેમ નથી કેમજો ધનજીશાહ જાણેછ કે હુ ઝેરચનો મોટો ફ્રેન્ડ થાઉંછ પણ તારા એક વારના માનીતા નાસ્તા રોકને ખાતર મે માથે લીધુંછ કે કાકા ભત્રીજા વચ્ચે પાછી સુલેહ કરી અપાવવી જો જીવણ, ઝેરચ તારે વાન્તે હ મેશ વણો જીવ ખારીને બોલેછ એ પાછા અહીં આવતો જતો થાય તેમા તુ ખુશી કેની ?”

“અરે છાબ એમ છુ બોલો ! ઝેરચ છેડને વાછતે કાઠ બી કરવા હુ તૈયાર છુ એ બીચારાના વાન્તે મને બહુ લાગે મારી પર એવણ બહુજ મહેરબાની રાખતા’તા”

“તો ઠીક છે, જીવણ, તારી ફરેડ મદદની હુ આશા રાખશ પાદ રાખજો કે જો ઝેરચને એના કાકા સાથે દોસ્તી કરાવનામા હુ કાવશ તો તુ ખુશ થાય એલી બક્ષીસ મારી તરફથી તુને મળશે”

જીવણે કાઠબી બોલવા વગર બે હાથે સલામ કીધી

“જો દોસ્ત, આપરે ધનજીશાહ શેડથી કામ શરૂ કર્યે તે અગાઉ આપ બે તેવણના નવા લફરા કાણુ છે તે આપુને બરાબર જાણુવુ જોઇએ તુ સમજતો તો હોજેજ કે પાગકઓ તારા શેડની આસપાસ ફરી વળેલા હોય તો બીચારા ઝેરચના ચાન્સીસ તેટલા ઓછા ! પહેલા તો મારે આપ મુખારક કાકાને બરાબર પાછો જોવોછ મોટરમા હમણા એને

પમાર થતા મે અછડતો જોયો મને બરાબર ચહેરો દીસ્યો નહીં વળી
આય માહાતાય ખીખી સાથખી આપણને કામ લેવાનું છે પણ તેવણને
હસ્તુ ધીરે પછીખી જોઇશુ તો ચાલશે હાથ તરત તો આય નવો ચાદ
મુખારક કોણ છે, તે હુ નજરે જોઉં તો કંઈ આગળ પગલા ભરવાનું
મુઝ પડે પણ મે કહ્યું તેમ ખીલકુલ એ એક જાણને સહેજખી જાણવા
દેયા વગર મારે એ લોકને એક વાર નજરોનજર જોઇ લેવાજ ખોલ
જીવણુ, તેમા મને મદદ કરશે ?”

બાપડો જીવણુ આ બધી ગોળા લઠાઈ શુ ચાલતી હતી તે ખીલ
કુલ સમજી શકતો નહીં હતો થોડીક પણ ડાં બોમનું મહોડું જોયા કરી
નેણે શુ ચવણુથી ડોકુ ધુણાવ્યું

“તમે ધુ બોલો તે મને હમજ પડતી ની બાય તમે છુ એ લોકને
મળવા માગો ?”

“મળવા નહીં—એ લોકોને ફક્ત જોવા માગુ છ અને તે તદ્દન
છુપી રીતે જોવા માગુ છ”

‘ક્યારે જોવા માગો ?’

“આજેજ !”

“આજેજ જોવા માગો !” જીવણુ સહેજ બખરાઇને બોલ્યો, “ને
છુપી રીતે જોવા માગો ! તે કેવી રીતે કરજો, પેહતનજી છેટ ?”

બોમના મહોડાપર રમુજ અને તીરસ્કારનું બેમાલુમ હસ્તુ પથરાયું
તેણે એક મીનીટ અદેશામા ચુસ્તી આપ્યો કરીને બાહર કમપાઉડમા જોયું,
ને પછી આસ્તેથી બોલ્યો—

“જીવણુ, આજે રાતે નવ વાગે એક તારવાલો મુસલમાન સીપાઇ
એક ટેલીગ્રામ લખને આવશે તેણે ખોટી દહાડી પહેરેલી હોશે મને તે
અવતારમા જોઇને ચોકતો ના પણ બસ એટલુંજ કરજે કે મને એ
ટેલીગ્રામ સાથે આપ મુખારકની આગળ લઈ જજે”

‘વાર જાપ, એમ કરીછું પણ વાત જણાછે તો મારા છેટ કોપાક-

માન થાછે અને હું ગરીબ મનીષ—”

“છટ, છટ, ધનજીશાહની આગળ હું જવા માગતોજ નથી ને મુખારક મને કાઢથી ઝાળખવાતો હિતો ? માહતાબને આપણે પછી ખીન્ન કોઈ દીવસે જોઈશું, તેટલા આજે ગતે મને આય મુખારકને ખગબર જોઈ લેવો છે ? બોલ આજે કે નહીં ? તારીપગ ભરોસો રાખુ કે ?”

‘વાડ, આવજો-એમા મધ ઘણી મોટી વાત નથી કોઈખી છુરતે એરચ છેટનુ કામ થાય એટલે બધું’

બોમ ગુપચુપ ત્યાંથી બાહર પડ્યો દરવાજામાંથી રસને પડતા તેણે એક ખુતીની પેઠે મોતી મીનાર” ગમ ડોળા કકડાવી દાત પીર્યા

‘છે, બચ્ચા, હવે તારા છુટાપણના થોડા દહારા બાકી ! આહ ! જો એજ-એજ તે નીડર્યો તો હજુરખી મારા કીસમતને માટે ચાન્સ છે એક વખત એનો કાટો નીડળી ગીયો તો પછી રસતો સાફ ને સરળ છે જાહ સુધી એ કવાબમા હાડકું જીવતો ને છુટો રહેશે તાહ સુધી મારૂ કઈ વજે એમ નથી પેલા ગંધડા એરચને ખાતર આય દોકરા ધનજીશાહની નાડ ખી મારા હાથમા ગાખવી પડશે કોણે ધારયુંતું કે આજે આય એમ તાગડો દાબડાની કાની બેમી જશે !”

*

x

*

તેજ ગતે નવ વાગાના સુમારે વગડાના એક ખુણામા ખુરસીપર અટેલાઈને મુખારક મીરઝા બેગ તે માળનુ ‘એડવોકેટ’ વાચવામા રોકા થલો હતો એક ઘણીજ રસીલી લીડર વાચવામા તેનુ ચીત રોકાયલુ હતુ, તે પાસીડી પરથી ઠડાક ઠડાક ચહડતો કે તે મોટી ખરવસતર દહાડી-વાલા એક ડખરડીંગ ટેલીગ્રાફ ખાતાનો મુસલમાન જેવો સીપઈ ઉપર ચહડી આવ્યો તેણે પોતાના હાથમા પકડેલુ એક પીળા કવગવાળુ ટેલી ગ્રામનુ પરખીડુ વાચ્યુ અને પુછ્યુ—

“મુખારક, મીરઝા બેગ, -કેર બોલ ખાનમહાદુર બહમનબહેરામ ! હયા કોન એ નામકો સાહાબ હય, શેઠજી !”

મુખારકે તે ટેલીગ્રામ લીધો અને ગુપચુપ એક બોલ બોલ્યા વગર

રીસીટના કાગળ ઉપર ઇનીશીઅન કરી આપી તેના ગોગ ચહેરા ઉપર અચરતી, ગુચવણુ ગભરાટનો જે પડછાયો ફરી વળ્યો હતો, તે એવ આધલો બી જોઈ શકે એવો હતો અલખતા તારવાયો સીપાઈતો આધલો નહી હતો એક ચીતા વાઘના જેવા બે ડોળા ઠેરવી રાખીને તે સામે બેઠેલા મીં મુખારક મીરઝા બેગ—ધનજીશાહ બહમનબહેરામના નવા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી—ના ચહેરાને ઇલેક્ટ્રીક લાઇટની તેજસ્વી રોશનિમા ટગર ટગર જોવા કરતો હતો બીજી મીનીટે તારવાલો સીપાઈ તડાકાખંધ આવ્યો હતો તેવોજ ધડાકાખંધ પાછો ચાલ્યો ગયો

મુખારકે ટેલીગ્રામ દુનિતા હાથે ખોલ્યો ટેલીગ્રામ ! તેની ઉપર ટેલીગ્રામ !' ઓ—તેની ઉપર ટેલીગ્રામ કરવાવાળું દુનિયામા ફક્ત એકજ આમામી હૈયાત હતું ! તેણે તે તાર વાચ્યો—તેમા માત્ર નીચલા ત્રણ શબ્દો લખેલા હતા —

“Love from Dinoo”

*

*

*

પેલા તારવાળા સીપાઈની પછવાડે આપણને સહેજ જવું પડશે અલખત તે પાંધરો ખબલા હીલતી ટેલીગ્રાફ ઓશીમ ઉપર ગયો અને ત્યા જઈ એક અચળ ટેલીગ્રામ ઇંગ્રેજીમા નીચે પ્રમાણે રાતોરાત ઠોક્યો —

“ડાં બોમ દુબાશ,
(મુખધ) તરફથી

ડીટેક્ટીવ યાકુબ સાહેબ બેગ,
સીકદરાબાદ

તમારો શેકર મુબઈમા છે અઠાવીસમી તારીખ સુધી સલામત છે પછી વેલાયત ઉપડી જશે તાબડતોળ ખીટીશ સતાવાળાઓ માથે એક્સ-ત્રાડીશનની ગોઠવણુ કરી મુખઈ ઉપડી આવો અને મને હોગનબી રોડ પર મળો હું શેકરને આખાદ તમારા હવાલામા સોંપવાનું માથે લેવું છું. આખદ ખાનગી રાખજો ડાં બમનશા દુબાશ”

અરે—તકદીર ! તકદીર !। પેલો ટેલીગ્રામ પોતાની આખ્યોમા
ચાપતા મુખારક મીરઝા બેગને થોડીજ ખબર હતી કે એક બનાવટી જુઠો
તાર તેના હાથમા મેલીને તકદીર પાછી તેની સાથ એક બયાનડ દગો
રમતી હતી !

મકરણુ ૩૦ મુ.

કાંઈક આગલી પાછલી !

એક ચાલણીમાયી જેમ આઠો નીચે વરાઈ પડે તેમ દીવસો ઉપર
દીવસો બોલ બોલતા ગબડી ચા'યા આજે મોલમી એપ્રીલ થઈ અને
ખાનબાહદુર ધનજીશાહ બમનબેહરામ પોતાની લાઇબ્રેરીમા, સવારે
અગીયારેક વાગતાને સુમારે પોતાના ફરાગાન સોફા ઉપર ચતાપાટ લેટીને
સીલીંગના ભારવાટયા ગમ વીહલે મ્હોડે જેવા ડરતા હતા શેઠજી પોતાના
ખ્યાલોમા ગીરફતાર હતા તે ખ્યાલો ખુશાલીના હતા કે ગમગીનીના
હતા—સતોશના હતા કે નામીપાસીના હતા તે નો તેવણુનો જીવ જાણે
પણુ કોઈખી સુગને તેવણુનુ મ્હોડુ ધણુજ મલકાયલુ તો હતુજ નહી

આજ સહવારના નવ વાગતે તેવણુ માહાતાબને વાદરાની કોનવેટ
સ્કુલમા ગોઠવી આવ્યા હતા—ને તેથી અલમત ઘરડાજી જરા ‘સમમ
બકકમ’ હતા વાચનાર, તારા મનમાથી રુ પસાર થાય છે તે હુ સમજુ
છુ—અને હુ તારા મત માથે તપ્ન મલતો છુ’ કે ઘરડે ઘડપણુ જુઠેદો
ખચાત આ રૂપાળી મુમલમાન છોડીના મબઘના ખીલકુલ “ચળી”
ગયો હતો

પોતે હાશી હુશીને માહાતાબને વાદરાની કોનવેટ સ્કુલમા ઠર પાડી
આવ્યા ખરા, પણ પછી ખાનબાહદુરને એખલુ પાછુ મુખાર્ક ફરતા જીવ
ઉપર આવ્યુ મોટરમા મુખાર્ક ભણી આવતા તેવણુ મુખારક સાથે પાધરી
વાતખી નહીં કરી, ઘક ધ્યાન બધુ તેવણુનુ માહાતાબ—મીઠી માહતાબ—મા

ભરાયતું હતું

આહ ! અઠ્ઠાનીસમી તાગીએ તો ફ્રેન્ચ મેલમા ઉપડી જવાનું—આ નાનડડી એકલવાઈ, વાહલી છોકરીને અહીં સન્તર એપલી છોડી જવાનું ! એ વીચારજ ધનજીશાહ શેઠને હવે કરડવા આવતો હતો અરે, જો કાંઈ તેવણને જીઠાઈએ વેલાતની આ મુસાફરી માડી વાળવા કહે તો સચ્ચાઈએ તેવણ કુદી પડે ! પણ હવે, આગમે કલાંડે, કાંઈખી કાંઈ વગર તેવણ પોતાની પેસેજ ‘કનસલ’ ડગવે તો આળખીતા પાળખીતામા તેવણની કની લેગડી થાય ! ખાસ કરીને પેલો મીટો મસડલે મુખ રડ કેવો મુખમા હસ્યા કરે ! છટ, હવ તો જવા મીવાય ખીજો છુટકોજ નહતો ! અને એ વીચાર આજે ધનજીશાહ બમનબેહરામને ત્યાં સોફા કોચ ઉપર પગવતો હતો

કાનવટની મધર સુપીરયોરેસ તો પોતાની નની સહુ બેરડરને જોઈને થોડી થોડી થઈ ગઈ હતી માહતાબને ગારો ખુબસુરત ચેહરો, તેણીની નરમાશભરી આખ્યો, વાતચીત કરવાની તેણીની મીઠાશભરી ગીતથી ધરડી મધરના મનપર પહેલે ઝટકેજ ઘણો સારો છાપ બેડો હતો, તેમા વળી તે દહાડે માહતાબે ધનજીશાહ શેઠની ખરકતથી એવો તો “રટાધલીશ” અચ્ચ ‘ટેસ્ટ’નો માહમેદન લેખાશ સજેલો હતો કે તેણી યુગેરગ સુપીરયોરેસની આખમા સમાઈ ગઈ હતી ધનજીશાહે તેણીને આગપર છ મહીનાનો તમામ ખરચ રોકડ પગાર કરી દેવાથી તેમજ મધર સુપીરીયોરેસને નામે નેશનલ બેંકમા અનામત મેલેલા રૂપ્યા દસ હજારના “રનીંગ એકાઉન્ટ”ની ‘રીસીટ’ મધરના હાથમા સેરની દેવાથી, તે બાઈથી સહવારના હસાઈ હસાઈ જવાયું હતું આ સઘળી ઉદારતાના બદલામા ખાનબહાદુરે એટલું માગી લીધું હતું કે અઠ્ઠાવીસમીએ તેવણ વેલાત ઉપડી જાય તેટલા દરમ્યાનમા બંને ત્રણ ત્રણ દહાડે સાજને છેડે, તેવણ જણાવે ત્યારે, મધરે માહતાબને મુબારક “મોતી મીનાર”મા તેવણને મલવા સાફ મોકલી આપ્યા કરવી તેવણે એવી ગોઠવણ કરી હતી કે

તેવણુનો પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી મુખાગક આ છોકરીને મોટરમા લેવા જાતે આવશે અને મોટરમાજ પાછી કોનવેટમા સાત વાગતા અગાઉ મુકી જશે

*

*

^

પણ હવે ધનજીશાહ શેઠજીને તેવણુના નીચારમાજ એખલા છોડી આપણુને એકદમ લાખો છોટો ઝોળગવો પડશે તને આરી રીતે ધકેલાની ગુરી ખવાડવા માટે, વાચનાર, હુ ફરીથી દરગુજર ચાહુ છુ-પણ આજે સોલમી એપ્રીલે સહવારના તેજ વખતે, યાને અગીયાર વાગે, મારે તને નાઇઝામ હજુરના હૈદગાખાદ મુલકમા ખેચી લઇ જવોજ પડે છે હુ જ્યા તને લઈ જાઉં છુ તે જગ્યા તને અનગ્ગણી નથી મીકદગાખાદ મધે આવેલા ખયગતાખાદ કર્યાની અદર કરસાખધ ઉભેલા “મની મઝીલ” બગલામા આપણે કાઢ આ પેહલવેહલી વાર દાખલ થતા નથી

જો, ત્યાના ચાલીશાન દીવાનખાનામા ત્રણ જણા ખેસીને ત્યાગના કાઢ ગભીર ગોફતેગોમા મશગુલ છે કાળી સાડીમા સજ થયલી ખે પાછ-ઝોને તો આપણે ઝોળખ્યે છીએ એક તો મરહુમ નવાખ ડસ્તમજગ બાહદુરના વડા બહેન સુનાખાઈ છે તેવણુના ડાવા હાથપર એક નીચી મખમલની ખુરશીપર બેઠેલી રૂપવતી પણ શોકાતુર ચેહરાની અબળા તે આપણી દીનુ-મરનાર નવાખની એક પુરી બેટી અને વારેમ દીનુ વકીલ-છે પણ આ ખે જણાની સામે પોતાની બેટી કાળી ઘઠાડી ઉડા વીચાગમા પસવારતો સોહામણો પણ શીકકા લેવાયલા ચહેગનો ગોરો સગખો પારસી કાણુ બેઠો છે ?

સુમારે ચાલીસએક વર્ષની વયનો, સીખ્યા ઉચા ડન્નો, આ જરથો સ્ત્રી ત્યા શરટરોકા બદીયાનપર બેઠેલો છે, તેના પગમા સ્લીપરો છે, માથે કાળી મખમલની ટોપી છે દેખાઇતી રીતે તે આ નવાખના ધરખટ-લાનોજ કાઢ આસામી દીસે છે શુ તેને તુ પીછાણી શકતો નથી ? જો, બરાબર જો ! તેને ઉગાડેલી નવી ઘઠાડી છતાં તુ તેને ધારી ધારીને જરા સલામથી જોશે તો તે તને ઝોળખાઈ આવશે અથ રશીક, તે બહેસ્તી

નવાબના મરનાર ધણીયાણીની બેઠનનો દીકરો—દીનની માસીનો છાંડરો—
આપણો પુરાણો મીન, આજ મહીનો ફહાડો થયો ગુમ થઇ ગયલો
આપણો ફાસ્ત, ગોદરૂઝ જસાવાલો છે ।

ચમકીશ નહીં આજ ત્રણ દીવસ થયા તે “મની મઝીલ”મા
પોતાના મગડુમ માગાના છાપડાનો આમરો લઈ, દીનુની પરોણાગત
ચાખતો ઉતરેલો છે તે ત્યાં કેમ આવ્યો અને ક્યાંથી આવ્યો તેના
લબાણુ ખુનાસામા ઉતરવાની આપણને જરૂર નથી તેને અત્યાગ અગાધ
પોતા ઉપર રીનેલી તમામ કેરીયતથી સુનાકુલ તથા રીનુને વાકેફ કર્યા
છે જરા આપણેથી જવાન ગોદરૂઝની છદ્મીના તે મીઠા બનાવને
કાઠક ઉપર ટપકેથી જાણી લેઈશુ નો રીક થઇ પડશે

માઠીમ ખાતે બદમાશ મેહમદુ ઉમતાદની એકાત ઝુપડીમા માર્ય
મહીનાની રીસમી તારીએ પોતાની ઉપર ગુજરેલી જફનો કગાલ બનાવ
યાદ કરતા આજેથી ગોદરૂઝના બદનમાથી ધાસતીનુ એક લખલખુ પસાર
થઇ ગય છે ।

માઠીમની તે દળદર શીઠા રાત્રીએ બે વાગતાને સુમારે જ્યારે
ગોદરૂઝ જસાવાલાએ પોતાના ફાટ ફાટ થતા ડોળા ઉઘાડીને
આસપાસ જોયુ ત્યારે તે એક ચટાઇ પર જમીનની ઉપર ચટોપાટ
પડેલો હતો તેનુ માથુ ગોચા ફાટી જતુ હતુ માઠ સુસીબતે
લહડતો પહડતો ઉડીને તેણે જોયુ તો મહમદુ ઉસ્તાદની તે ડરામણી ગધ
મારતી, ગલીચ ઝુપડીમા એક ઝુકતા ઝાખા બાગા તુડા દીવા
સીવાય બીજો તેના કાઈ સોબતી હતો નહીં કેટલેક વારે
જરા ધ્યાન ઠેકાણે આવતા ગોદરૂઝ જસાવાળાએ પોતાના
ડગલાની અદરના ખીસાપર હાથ નાખ્યો તો—આહ ! પરવર ! તેના
ખીસા માહેલો પેલો નોટોનો તમામ ચોડો ત્યાંથી બેમાલુમ થઇ ગયલો
હતો, ખુદ તેના સોનાનો છેડો તથા ધડીયાલ, તેના કાલર માહેલુ હીરાનુ
બટન, તેના બદીયાનના આગલના તેમજ બોહેના સોનાના બટનો બધુ

પાર થઈ ગયલુ હતુ ! અને તે સઘળાની સાથે, પેલા એ મુછચો મહેમદુ ઉસ્તાદ અને મુસા ઉસ્માનજી સુકાર્થ ગયલા હતા.

થોડાવાર તો ગોદરેઝને ચઢકર ચઢકર આવી ગયા પણ માફ મુસીબતે, દાત પીસીને અતે તે ઉઠ્યો અને પાસેના ઝોરડાનુ બધ બાગણુ ઠોક્યુ ત્યાથી કાઢ જવાબ મલ્યો નહી બારણુ અદરથી બધ હતુ તેણે છુમો પાડી, એ ચાર વાર જોરમા લાત મારી કરો કિતર મલ્યો નહી આખરે જીવપર આની તેણે જોરમા કકડાવીને પાછી એક ઝનુની જબરદસ્ત લાત બારણુપર લગાવી ખરખર દરદર બારણુનુ તે ઢાટ ખાધ ગયલુ મીઝગર તુટી ગયુ ત્યા એક નીચી તુટી ખાટ ઉપર પેલી મુમલમાની ગાનારી છોકરી લોહ પોથ ચતીપાટ પડેલી હતી ! તેણીના એ હાથ કચ કચાવીને કોષએ બાધેલા હતા, અને તેણીના મ્હોડાપર કકડાવીને પેલા બદમાશોએ એક સુતરાઉ પીછોડી જેવુ કાઢ કપકુ બાધેલુ હતુ !

પોતાના સઘળા ધબરાટ અને તરખાટ છતા ગોદરેઝે આ કમનસીબ છોડીને તેણીના બધમાથી છુટી કરી પછી તેણે અતીંગે અકળાઈને તે બાપડીને સવાલોપર સવાલો કરી કાઢજી સાગ મેળવવા માગ્યો—પણ સાર શુ મળે ? તેણી તો ઝાર ઝાર રડીને બસ એટલુજ કહી રાકી કે તેણીને પીતા મહેમદુ ઉસ્તાદ તેણીને આની રીતે ત્યા બાધીને ચાલી ગયલો હતો ક્યા ચાલી ગયો હતો, શુ કામ ચાલી ગયો હતો, ક્યારે પાછો આવશે, ગોદરેઝના પંઠસાનુ શુ થયુ, પેલો મુસો ઉસ્માનજી ક્યારે જતો રહ્યો—તે બધુ તેણીને કાઢજ ખબર ન હતુ તેણીના તે વડીના સાચા કકળાટ અને બોલવાની પ્રનાણીક ઢબ ઉપરથી ગોદરેઝે પોતાના મનની જ્યુન અકળામણુ છતાબી જોઈ લીધુ કે તે છોડી નીગ્રોજ હતી, અને સાચુજ બોલતી હતી તે બીચારે બેગુનાહ બાળક એ ચડાળ ખુની હુડાઈઓનુ એક કમસમજ હથીયાર થઈ પડ્યુ હતુ એમ ચેતી જતા ગોદરેઝને વાર લાગ્યો નહી

પણ હવે કરવુ શુ ? ગોદરેઝતુ માયુ ધુમતુ હતુ અને તેને કાઢ

સુઝ પડતું ન હતું' જગ ઉજરફ થાય ત્યાં સુધી થોભવા સીનાય ખીન્ને
 ઝગો ઉપાયજ ન હતો જમીનપર પડાઈને ઝૂપડાની ઝાવલાની બીતને
 અચીગી તે એક છાકટા ધુણુ આદમીની પેઠે લાઈલાજ સ્થીર, એ ત્રણ
 ઝલાક અદમ વાળીને પડી ગહયો તેની સામે એ હાથમા માયુ નાખી
 પેલી ગાનારી છોકરી ઢગલો થઈને એક ખુણામા પડેલી હતી તેણીની
 ગમ જુકાઈએ એકવાર ખી નજર ફેકવાનું ગોદરેઝને 'આન રઘુ નહી
 આહ' લાગત એ ઝલાક સુધી તે અભાગ્યા પારસી જનાને પોતાના દેર
 શ્વામ સાથે પોતીકા જીવને આપ દીધા હશે' હોરમજી આડીયાની આટલી
 મીનતજરી 'જતા અતે એક ગોરી ચામડીની મોહીનીમા મપડાઈ તેણે પોતે
 હાથે કરીને, બસ જાણી જુજીને, આ નતીને મેળવ્યો હતો' પચીસ ત્રીસ
 હજારનો અવેજ ગયો તો બલા લેતી, પણ આ તો લખખો રૂપ્યાની
 આમર ગઈ' અરેરે, હવ ધગડા મુનીમને અને પોતાના નાહના લાઈ
 શીરોઝને યુ નાખે તે પોતાનું ઝાણુ મોહકુ દેખાડી શકશે ' આ વીચારમા
 ગોદરેઝનું તે ધડીએ મોહન થઈ જતું હતું હમેશના કાકણા સ્વભાવના
 આ જવાન વેપારી અચ્ચાને તે ધડીએ બસ એમજ લાખુ કે પેલા
 પોશાગીરાએ તેને પોહતોજ કરી નાખ્યો હતો તો હજી બેહતર થતે !

પણ આપણે હવે આ દારતાન દુકું કગ્ગુ મહવારના ઝઝંઝુ
 થતાજ તે પોતાની ગાફેલ, ચકલમ હાલતમાથી ચોકી ઉઠ્યો અને ડાળા
 ફાડીને સામે ઢગલો પુન્ને થઈને પડેલી પેલી છોકરી—પોતાની સત્યાના-
 શીના પેલા સામન, પોતાની નાણેશી અને બેહોરમતીના આ ચળકતા
 "ઇનસ્ટ્રેમેન્ટ" માહતાબ—તરફ ન્તેયુ તે ખીચાર બાળક ઠાકથી આજેજ
 થઈ ત્યાં બર ઉધમા ચીકાર પોહડી ગયલું હતું બસ, ગોદરેઝના માથામા
 વાહર આવ્યું ! એક મીનીટ ખી વધારે હવે તે આ ખાનાખરાખીના
 મસાલા આગલ ઉભો રહેવા માગતો ન હતો દીવાના જેવો તે ઉઠ્યો
 અને માહતાબને ત્યાં ઉઘતી છોડીને ધડાકા સમેત તે ત્યાંથી
 નીકળી ચાલ્યો

કયા ચારગો અને કયા ગયો, તેની માથે મેં કંઈ તેમ આપણને કામ નથી એટલું જ બાળુવું બસ થશે કે મહેમંદુ ઉસ્તાદની તે કોઠડી છોડતી વેળા ગોદરેએ જીવ સાથે સપત લીધા હતા કે પોતાપર ગુજરેલા આ શરમભર્યા સીતમની ગાત બનતા સુધી મહેમની તે કગાળ કોઠડીની જમીનમાં દાટી ગઈ, અને કાંઈ નહીં તો ખીજા બે ત્રણ મહીના બસ કેંડે ખુણે બે ટોળે ભરાઈ રહીને પોતાના ભાઈ અને પોતાના મુની-મને મોહકુ દેખાડતું નહીં.

તે ખીસામાં એક કુટી દમડી વગર પાઉપીઆરો ચાલતો સાન્ટા ક્રૂઝ ગયો અને ત્યાં રહેતા એક ઓળખીતા હીંદુ વેપારી મીત્રને પોતાના વીસવાશમાં લઈ, તેને તમામ પોતાની કાહણીથી વાંકેફ કરી બે હજાર રૂપિયા ઉછીના લીધા ગોદરેઝ જસાવાળા જેવા બાળુતા વપારીને પૈસા કોણુ નહો ધીરે હીંદુ મીત્રે તેને એક બોલે તે રકમ આપી-અને ગોદરેઝના ખાસ આગ્રહથી વચન આપ્યું કે ગમે તે બીં થાય તો બીં ગોદરેઝ જસાવાળા જીવતો છે એમ એક તુકારો બીં તે બે ત્રણ મહીના સુધી કાંઈ આગળખી કાહડશે નહીં ગોદરેઝ માટે તે હીંદુને ઘણું માન હતું—એટલે તેની એટલી ખાહેશ કબુલ રાખવામાં તે વેપારી ભાઈમધે ઝાઝો વાંધો જોયો નહીં ગોદરેઝે તેના મન ઉપર અનીયય મજબુતીથી ઠસાવ્યું હતું કે પોતે (ગોદરેઝ) સલામત છે એ ખીના કાંઈ ઘણાજ ગભીર અગત્યના કારણસર તુર્તવેળા થોડોવાર છુપી રાખવા તે બેહદ /તેજર છે.

આ પછી એક ઠેકાણેથી ખીજે ઠેકાણે છુપે નામે રખડપની કરી અતે ગોદરેઝ સીકદરાબાદ ખાતે પોતાની માસીની દીકરીને ત્યાં—આપણે ઉપર જોઈ ગયા તેમ—૧૪ મી એપ્રિલે આવી ચઢ્યો હતો.

આ સંબંધી હકીકત ગોદરેઝ જસાવાલો ગઈ કાલને મુનાબાદને અને દીનુને કહી ચુક્યો હતો અને આજે તેઓ પચીસમી વાર ગોદરેઝ સાથે ખુબ હોળતોજીથી તકરાર કરતા હતાં કે તેના સલામત હોવા વીશેની ખબરનો તાર શીરોઝને અથવા કલકત્તાની તેની પેહડીને નહીં.

કરવા દેવામાં ગોદરેઝ એક મોટી ગબીર બુલ કરતો હતો.

— ૦ —

પ્રકરણ ૩૧ મું.

— ૦ —

શુ ખરેખર તકદીર આગળ તદબીરનો કાંઈજ ચારો નથી ?

સુનાબાઈ તો ઘણાજ કચવાતા હતા—

“ગોદરેઝ—એમ ડહ હોય ! ગમે તે પણ એ તમારો અમમા ભાઈ ! જાઓ—જાઓ—એમ પેવા ના ડાહરો ! શીરોઝ અમારે વાગ્તે રુ ધારશે !”

“જેવ તો ખરા !” દીનુએ ટાપસી પુરી, “એવણુ એક કઢશુ ડામ કરેછ તે સાથ આપુતેખી એવકુશમાં ખપાવવા માગેછ ! ગોદરેઝ મારૂ માનો ! ધીરજથી એક લાખો તાર શીરોઝપર આપડે કરીયે ને નેમા એને મજબુત તાકીદ કરીયે કે તમે એને મળો તાહ સુધી કંઈખી ગડબડ જાહેરમાં એને કરવી નહીં !”

પણ ગોદરેઝ એકનો બે બમ થતોજ નહીં હતો.

“દીનુ, હુ તુને કબુલાત આપુછ : હવ એક બે દહારામાં હુ પોતેજ ડહકતે જઈ શીરોઝને મલકશ—પણ તેટલા ખોદાયને ખાતર કાંઈ તારખાગ તમે લોક કરતા ના મારી જીદગીમાં ડરેલી મારી મોટામાં મોટી ચુક માટે મને કેટલી શરમીદગી અને પરતાવો ઉપજેછ તેનો તમે લોકને ખ્યાલ નથી હુ બસ જેમ બને તેમ એ બધી વાતને સફાની દાખીજ દેવા માચુછ બે તમે લોક શીરોઝને મારે વીશે તારથી જણાવશે તો એની રીત પ્રમાણે એ બધી ધમચકરી કરી નાખશે ને બધા પેપરોમાં છાપાછાપી કરાવી મુકશે તમે જાણોછ તો ખરા કે એને સુબાઈની પોલીસ મારફતે મારે સાડ પાય હજાર રૂયાનુ ઇનામ છુપાચુછ મને તે સુદલ પસદ નથી હુ તમારી પામે કાલાવાલા કરીને માગી લેઉછ કે હુ પોતે શીરોઝને જઈને મળુ અને કોઈખી રીતની ચાવાચીવી નહીં થાય તેવી રીતે ચુપચુપ બધુ ઠકુ કરી નાખુ ત્યા સુધી તમારે થોભવુ !”

ગોદરેઝની ચાલુ ઓળરખ્યાહી ભરી જીદ આગલ તેની બને સગી બાઇઓ લાઇલાજ હતી તેમ ખાસ કરીને દીનુને મનથી ગોદરેઝનો આ વીચીત્ર દરાવ અતીથ્ય ઘાટકી, વગર અર્થનો અને એક ખીચારા આનુ રતા, ચીંતા તથા ઇતેજર ઉદાસીમા ગુગળાતા સગા ભાઇ માટે જીનમ-ગાર જેવો હતો એકપુરો વ્હાલો વડીલ ભાઇ મલામત હોવાનો ખુશખ ખતી ભર્યો મદેશો શીરોઝ જસાવાલાપર ડલડતે મોડ્યી નાઉમેદી અને ગમનો ઓળે તેની છાતીપરથી ઉચકી નાખવા સાથેજ તેને તાર મારફતે તુર્ત વેળા ગોદરેઝ આવે ત્યાં મુધી કશાખી પગલા નડી ભરવા ચેતાબ્યો હોય તો પછી કશાખી ગડબડાટ થાયજ શનો ? દીનુને ગોદરેઝની આવી એકદર વર્તણુક મુદલ સમજ પડતી નહી હતી પણ તેણીની સવળી તક-રાર પાણીમા ગઈ હતી આની ગમ ગોદરેઝ વળી એવું “જીદનુ ખોરધુ” હતો કે એક વાર તેના ભેજમા કાઠ ધખારો પેઠો કે પછી તેની સાથે દહાડાઓ તો ગુ પણ મહીનાઓ સુનીખી માથા ઝીક કીધાથી કાઠ પણ વળે નહી એમ દીનુને ખચર હતું કચવાઇને તેણીએ વધારે બોહસ કર-વાનું છોડી દીધું હવડા તેણીના મગજ ઉપર ખીજે ત્રીજે બોળે ગુ ઓ છો હતો કે આ ગોદરેઝની વાતમા વધારે માથા દુખાયુ ડર્યા કરે ?

તેણીનું ધક ધ્યાન તો સઘળું એક ખીજજ જીવડામા ભગયડું હતું- કે જે જીવસે આલા જનની મલામતી માટે તેણી આજ કેટલી મુદત ચઈ રાતે મુદલ ઉઘતી ન હતી જાહાગીર ! તે કમનસીબ અલાગ્યાતેણી ના કુઈના દીકરાએ દીનુનું ચીત હવડા એટલું તો રોકી ગાખ્યું હતું કે માસીના દીકરાઓ માટે વધારે ભેજુ કસવાનો તેણીને અવકાશ હતોજ નહી—એમ કરવા માટે તેણીમા હવ હોશખી હતી નહીં આજે કેટલાક દહાડા થયા તે પ્યારા ખીત્રાઇ તરફથી કાગજનો એક આકડો વડીક મલ્યો હતો નહીં જોકે જાહાગીર તરફથી હવે નીચમીત કાગજનેની વકી તો દીનુ રાખતીજ હતી નહી, છતાં છેલ્લા આઠેક દીવસ થયા કાઠજ સસારો તેની તરફથી ચાલુ નહી મલવે તેણી છેલ્લા એકાદ બે દીવસ થયા વહીલી

જેવી પડી ગઈ હતી

અલખત, જહાગીર ઉપર ચીતી ગયલા મગે બયાનડ વાદલોને લગની સઘળી અણીથી પણી સુધીની કેશીયત ગોદરેઝને તેના બેઢે સગાઓ વીન્તારીને કહી ચુક્યા હતા—અને જેમ દીનુએ પહેલાથીજ ખાતરી રાખી હતી તેમ ભલો ગોદરેઝ પોતીકા ખેશી અને એકવારના રુકલ—સોખતી જહાગીરપર ગુજરેલી તમામ આક્રતો માભલી ખરા અતકરણથી દમદગી ગયો હતો બચગીમા ગોદરેઝ અને જહાગીર સાથે રમેલા હતા અને થોડીક મુદત તો દૈન્યાબાદ ખાતેની એકજ મકતબમા સાથે પઢેલા હતા ગોદરેઝને વરસોની વાતપર જહાગીર માયે દોસ્તીનું ધાડું નાતું હતું જોકે છેલ્લા કેટલા વરસો થયા તેઓ મદવ મલેલા ન હતા, છતાં પોતાના આગલા રુકલ ફૂડ અને દુગના મગાપર તુટી પડેલો ભયાનક ગજબ સાબળી ગોદરેઝ ખર્ગે મને દલગીર થયો હતો એટલુંજ નહીં—પણ દીનુ અને સુનાબાઈની માથે તે તુર્તજ મળતો થયો હતો કે જહાગીર મેહર હોમજી જેવો એક ગરોબ પોચા દીસતો છોકરો કદીથી પોતાના મામાનું ખુન કરે એ માનવુંજ કેવળ અશક્ય હતું

ત્યારે ગોદરેઝે જાણ્યું કે જહાગીર પોલીમના સતાવાલાઓને ઉલ્થાપ આપી છટકવામા ફાળ્યો છે ત્યારે તેણે એવા તો ઉઘાડા શખ્તોમા પોતાની ખુરાલી જાહેર કીધી કે દીનુથી બે ઘડી અજબ થઈ

એટલું છતાં અનરે જણાવવું જોઈએ કે શુ તદખીરથી અને કાણુની મદદથી જહાગીર મેહેરહોમજી પોલીસખાતાના શીકારી કુતરાઓને નાસો ગોસો રમાડીને કંઈ બેમાલુમ જમ્યાએ જઈ બેસવા પામ્યો હતો તે સુના કુધ કે દીનુએ યા કોઈએથી ગોદરેઝને હજી જણાવ્યું ન હતું

કાઠગ રૂમમા એકાદ મીનીટની ચુપકાઈ પથરાઈ હતી ત્રણડે જણા પોત પોતાના વીચારમા મુગા બેઠા હતા તેવામા દીનુની મુસલમાની દાસી એક સીલવર ટ્રે ઉપર તે દહાડાના ટપાલના કાગળે લઈ આવી

દીનુએ એક તડાપ મારીને તે કાગળે ઉચક્યા ત્યાં ત્રણ એનવીલપો

હતા એક જીણી મુમ પોતાના હોઠો વચ્ચે દાખી દબાવી ધુજતે હાથે દીનુ-એ એક સમયેરમ કવર પહેલું પોતાના હાથના લીધું આ એનવીલપ પર સરનામું હાથે લખાયલું નહીં પણ છાપેલું નામ હામ અલખના દી-નુનુંજ હતું જહાગીર મેહરહોમજીથી છુટા પડતી વખતે ટપાલમા નાખવા સાર કંટલાક છાપેલા પોસ્ટના એનવીલપો જે દીનુએ તેને સોંપ્યા હતા તે માહેલું આ પગખીકું હતું તે છોકરીની આખ્યોમા હરખના પાણી ભરાઇ આવ્યા, બીજી પળે એક ચૌદ વરસની નાહની છોકરીની પેઠે ભુરકો મારી તેણી પોતાની જગ્યાએથી ઉઠી અને સુના કુર્મી તથા ગોદરેઝની અચરની વચ્ચે દોડતી કે માળપર જઈ પોતાના ખાનગી ઓરડામા ભરાઈ

આહ ' પરવરદેગાર ! આખરે ડોળા તણાવી તણાવીને તે વાહલાનું કાગળ આવ્યું ખરું ! દીનુએ આગણને અદરથી કળ મારી અને પછી તે એનવીલપને હૈથે ચાપી, તે ઉપર એક કાસ લઈ, તેને ખોલ્યું ખુશાલી અને અધીગાળને મારે તેણીના હાથ ઠરઠર એટલા ધુજતા હતા કે આહે-રનું કવર બરાબર ઉખેડવાનુંખી તેણીને સુઝ પડતું ન હતું એટલી ગાડી છોકરી-ખરેખર ગાડી !

જ્યારે કાગળ ખોલતાજ અદર તે મોતીના દાણા જેવા જાણીતા હરફ દીનુની નજરે પડ્યા ત્યારે હરખને મારે તેણીની આખ્યોમાથી આ સુના બે ટીપા નીકળી પડ્યા હોઠ કંટાળે તેણીએ વેહલી વેહલી તે વાચવા માંડ્યું —

૧૩ મી એપ્રિલ ૧૯૦૬

મારી જાન—

ખતતા મુધી ટપાલ મારફતે મારા હાથ દસકત નહીં મોકલવાના મારા ગમે તેવાખી મકકમ કરાવ છતાં આજે બે લીટી તું મારા ફરેસ્તાપર મોકલવા વગર મારેથી રહેવાયુજ નથી ગઈ કાલે રાતે તું ડારલીંગનો તાર મળ્યો ને તેના ત્રણ દુકા મીઠા પ્યારના બોલો

મારા જીવનમાં તીરની પેઠે વાગ્યા છે “Love from Dinoo” એ ત્રણ નાનકડા અક્ષરો હું જ્યાંથી જવશ ત્યાં માગ હુંયાપર કોતરેલા રહેશે અને તે માટે હું મારા સઘળા અનકરણથી તુને સદા આશીર્વાદ દેવશ

અહીં કીનારો સાફ છે બીજા પદર દહાડા અને પછી સલામતીની હવામાં હું છુટથી દમ લઈ શકશ ત્યાર પછી મારી તગ્મથી નીચમીત કાગળો તુને મલશે તેટલા ધીરજ રાખજો

પણ વાહલી, મને સમજ નથી પડતી કે એકાએક એમ તાર ઠોકી મારવાની તુને શું જરૂર પડી ! તારા અહેસતી બાવાનો મર્દ કાલે માસીમો હતો તેની શું તે મને યાદ આવી ? મને ગુચવણ થયાજ કરેલ કે એકાએક એ શું તુને વાહરૂ આવ્યું !

પણ હું ધારૂ કે તુને તાગ કમ નસીમ૦૦૦૦૦૦૦ને વાસ્તે કાંઈ એવા તો મજબૂત ઉભરો થઈ આવ્યો હશે કે તેની ખુશમાં ટેલીગ્રામથી ફરી દીધો ! હું અજબ થાઉં છું, મારા જાન, કે તારા જેવી શ્યાની ને સમજી છોકરીએ આવી હુલારાઈ શું કામ કાઢી ? ફરીથી એમ ડરતી ના એમા મોટા જોખમ છે પદર દહાડા ઠોભી જા, તેટલા જીવપર જરા આકોશ રાખ

હું સાગી જાની છેલ્લે ને રોજ તુને યાદ કરી તારે સાર બદલીમા દુવા માગુ છું આએ કાગળ નાચીને ફાડી નાખજો મારી હજારો હજાર પ્યારભરી કીસ ઝુલજો

લી૦ તારો વાહલો,”

૦૦૦૦૦૦૦

દીનુએ આ કાગળ સંસ્કારિત વાંચ્યું — બખરાયલે ડોળે ગુચવણથી ભવાનો ચીલ્લો ચઢાવીને વાંચ્યું ! પહેલા તો તેણીને કાગળની અદર શું એલાર પેલાર લખાણ હતું તે મુદલ સમજ પડી નહીં, પણ બીજી વાર, ત્રીજી વાર, જ્યારે તેણીએ ફરી ફરીને તે નખખોદના સમાચારથી

બરપુર રૂકેલો વાચ્યો ત્યારે તેણીના મોહાપરનો ખુશાલીનો છાપ એક કાંઈ વીચીત્ર દેહેશત અને ધાસ્તીના પડછાયામા બદલાઈ ગયો કેટલે વારે તેણી ના મગજમા કાંઈ પહેલ વહેયો શક ઉત્પન્ન થયો કે આ કાગળની લીટી એનો શબ્દે શબ્દ તેણીના જીવ કરતા વધારે વાહલા એક ખીજ જીવ માટે આકર્ષતો—અળકે મોહત—નો ઘટ તેણીના કાન આગળ ટોકતો હતો ।

અક્ષરતો તેનાજ હતા તેમા તો જરાખી શક નહી, પણ એ શુ લખતો હતો ? દીનુએ ટેલીગ્રામ મોકલ્યો ? શાનો ટેલીગ્રામ ? ટેલીગ્રામ વળી તેણીએ ક્યારે મોકલ્યો ? અને ત્રણ મીટ્રા શબ્દો શુ ? “Love from Dimoo” । । । યા પગવગ ! એ બધી શુ મોહાકાણુની જાલ તે બીચારા કમનસીબ છોકરાની આસપાસ વળી પાછી તકદીર વીટાળતી હતી । મુઝબેરે જો દીનુને નામે સીકદરાબાદથી કોઇએ તે નમીયના ફુટેલા જવાન ઉપર એક તારનો સંદેશ મોકલ્યો હોયજ તો જરાખી શક વગર કોઈ ત્રાહેત ત્રીજો પુરૂષ તમામ છુપી હકીકતોથી વાકફ હોવોજ જોઈએ, અને તેમ હોય તો અફસોસ ! હીણુભાગ્ય જાહાગીર-અફસોસ, તારૂ આવી અન્યુ ।

દીનુના હાથમાથી તે કાગળ સરીને ભોય પર પડી ગયુ પણ આ છોડરી એક હેરાબાદી નવાખની બેગી હતી આજ કાલની ચીખાવાલી કાગળી કુસલી કેટલીક મુઆઇગરી ધનકુઆઇઓના જેવી પોચ્ચી અને “નાબુક” હતી નહી બે ત્રણ મીનીટના જીવ સાથે ગુગળાત પછી દીનુ દડાક દેતી ઉડીને ઉભી થઈ જ્યા જહાગીરની જીદગીતોજ સવાલ હતો ત્યા પછી તેણીને ખીજે વીચાર કરવાનો હતોજ નહી, કાગળ તેરમીનુ લખેલુ હતુ અને આજે સોલમી તો થઇ ! વચમા આખા ત્રણ દહાડા નીકળી ગયા । એ ! તેટલા તો આ પુકે લાગેલા કોઈ છુપા જાણુ બેદુએ કોણુ જાણે શુ નુ શુખી કરી નાખ્યુ હશે । ।

જો કોઈ જાણુકાર શબ્દ છુપાઈ ખેઠેલા મુઆરક ઉગ્રે જાહાગીર મેહેર હોમજના નવા સરનામાની ખબરજ હતી તો તે ખેસી શા માટે રહ્યો ?

શા માટે તેણે પોલીસને ખબર આપી તેની ઉપર એકદમ દરોરો પડાવ્યો નહોતો ? નીચામ સત્તાવાદાઓનું જાદાગીરને પકડવા માટેનું મોઢું પાંચ વખત રૂપિયાનું ધનિામ શા માટે તેને જતુ મેવ્યું ? અરે એ બધા ઘોઠાવાનો ભેદ શું હતો ? જે યુવકશુ દીનુનું મનતક હમણાં ચેરવી મુકતી હતી તે માત્ર એજ હતી કે દીનુને નામે તે અણુભણ્યા જાણુ ભેદુએ તાર મોડલીને શું કહેવા માગ્યું હશે ? નુ એમ કીને તે જાદાગીરને તેમજ દીનુને જણાવવા માગતો હશે કે જાદાગીરને પ્રકાશવાના દીનુની આમીવગીરીથી તે માહીતગાર છે ?

તરખ મારીને તેણીએ તે કાગળ ઉચક્યું અને એક દીવાની ઓર-નતી પેરે માળ ઉપર મુનાબાઇ તથા જોદરેજ બેઠા હતા ત્યાં પાછી દોડી તેણીને આમ ઉશ્કેગયલી હાલતમાં એકદમ ધસી આવતી જોઇને જોદરેજ જશાનાલોખી ધમરાઇને ઉડી ઉભો થયો.

“શું છે, દીનુ, શું થયું ?” તેણે અકળાઇને પુછ્યું.

દીનુનો જજળો વાખ ચેહરો જોઈ ખીચાગ મુનાબુઇ ખી તદન હેમ-તઇ ગયા.

“ઓ ! દીના—શું થયું ? બોલતી દીકરી ?—દીનુ ?—” તેવણે તે જોકરીને વાસામાં લઇ અડળાઇને કહ્યું.

દીનુ મુનાબુઇના પગ આગળ ફસડાઈ પડી અને તેમના હાથમાં પેલું કાગળ આપી કુચ્કે કુચ્કે ગડવા પડી ગઇ.

“ઓ પ્રુઇ, હવે આપણે શું કરશું ? ખીચારાને—ઓ !”

*

*

*

લગભગ એક કલાકની મસજત પછી ઓરડા માહેલા ચારો જથ્થુ કાઠ સેવટના નાકી નીવેડા પર આવ્યા હતા મુનાબુઇ, દીનુ અને જોદરેજ ઉપરાંત ચોથો અલખતા ધરોડો નીસવાશુ કારખારી મોહસીનુદીન આ જીવ સટોસટની કાનફર-સમા ઉમેરાયયો હતો કેહવાની કશી જરૂર નથી કે જાદાગીર દીનુની અને મોહસીનની મદદથી કેમ છટકી ગયો હતો—અને

ત્યાર બાદ તેની છુપી જગ્યા કોઈ ત્રાહેત શખ્શની જાણુઆ આવવાથી વળી પાછો તે ખાપડા ઉપર આફતનો પહાડ કેવી રીતે ટીંગાઈ રહ્યો હતો—તે બધી વીગત ગોદરેઝને હવે સુનાક્રુષ્ઠએ માડીને સમજાવી હતી અને કગળીને તેની સલાહ તથા મદદ આહી હતી ખાલેશ દીલના દયાળુ ગોદરેઝે પોતાની ધામરી પડી ગયલી, દુખી માસીની દીકરીને દરેક દીકાસો આપી પોતાથી બનતી મદદ ખાપડા નમીબના લીલા જહાગીરને માટે આપવાની મગજ બતાવી હતી કાલખી ડગીને તાબડોતોબ એકદમ જહાગીરને પેનો ટેલીગ્રામ ખોટો બનાવડી હતો એમ ચિંતાવવાની જરૂર બાળે ચારો જણુ એકમત થયા હતા—પણ તેને ચિંતાવવો કેમ એજ મોટા મુનકેલ સલાહ ઉપર લાખો વખત સુધી તેઓ એ- રીયા રપર આની રાકયા હતા નહી

ફેમઇતુજ હતુ કે મુખાગ્ન મીગ્રાબેગ નામના આસામીને પાછા ટેલીગ્રામ તો કરી શકાયજ નહી મુખાઈમા એનુ ખીજીખી કામ આમામી ન હતુ કે જેની મારફતે તે બદમખીથી ઘેરાયલા જવાનને ખતમન ચનાની શકાય ખોલુજ હતુ કે જે દીનુ અને મુખાગ્નના નામ તળે પમાન થતા સખ્શ વચ્ચેનો નમધ કોઇનેખી ખબર પડી ગયલેજ હતો તો હવે દીનુના દરેક ટેલીગ્રામપર આપતી નજર રાખવાનો બદોબચ્ન તેને સતાવાલાઓ મારફતે કરેલા હોવાજ જોઇએ વળી મુખાઈ કોઇને મોડવીને મુખારકને ચેતવવાનુ કામખી આમાન ન હતુ દીનુથી તો પોતાથી તો જવાયજ નહી તેમ કરવા બધ તો કાલનો દુકાળ આજે પડે ચપટ રીતે મોહસી-નુદા તેમી મોકલવામા જોખમ હતો, કેમક હવ નકામી ડીટેડીન ખાતુ તેની પછવાડે જીતી કાની મુખાઈ સુધી ચીટડવા વગર રહે નહી

અરે—ત્યારે હવ કરવુમી તો શુ ? આખરે દીનુની ગમગોમાર તીરાશી વચ્ચે ગોદરેઝ એક ખડા મદદગાર તરીકે બાહર પડ્યો

“દીનુ, આએ મઉકો કાઈ નાહીમત થઇને દયકા ખાયા કરવાનો નથી,” તેણે ગભીર પણ પટામણા અવાજે કહ્યુ, “અલબતા, કામ બીકટ છે અને કાલુ જોખમનુ છે, પણ જો કાઇખી કરવુજ હોય તો મગજ

ઠેઠાણે ગમીને તુરત એક મીનીટથી હવે ખોયા વગર કરવું જોઈએ હકુર સરકારના ઈનમાઈથી નાહસ્તા એક શખશને પાછો છટકાવવા ખાતર આપણે કાંઈથી પગલા બરશુ તો તેમ કરવામા આપણે માથે તુ ગભીર જોખમ ખેચી લઈશુ તે તુને મમજવવાની જરૂર નથી હાલ તુરત તો જાહાગીર મનાવાવાઓની નજરમા ગુનેહગાર છે—પછી આપણે ચારો જણ તેને માટે મનમા ગમે તેથી ધાગ્યે પાછળથી જાહાગીરનું નીરદોશ-પણ આપણે પુરવાર કરવામા ફાળ્યે તાહરની વાત-તેટલા તેને કાયદાના સપાટામાથી નાહગ્યા કરવામા આપણે મફદ ડરચેહ એટલે આપણેથી કાયદા પ્રમાણે ગુનાહમા સામેલ થઈએછ”

“મને તેની દરમગ નથી—મને કોઈનીથી દરકાર નથી” દીનુ એકદમ ઉચ્છેકમને જુમ પાડી ઉઠી તેણીના ખે કાળા લમ્બગ ડોળા એક જગદસ્ત ખાતેનના જુગમાને મારે ચકચક થતા હતા ‘ગોદરેઝ, બસ ગમે તેથી થાય તોમી હુ તો મારા જાહાગીરને ખાતર આજેજ મુખાઈ ઉપરી જાઉં છ—”

પણ ગોદરેજે ગભીગઈથી ડોકુ ધ્રુણાવ્યુ—“દીનુ, તે જે બધી મને હકીકત કહીછ તે પછી મારી તો ખાત્રી થઈછ કે જાહાગીર નીરદોશજ છે, અને એક નીરદોરા માણુમને મફદ કરવામા આપણે મગકાર તરફની નહી, પણ ખોદા તરફની ફરજ અદા કરશુ પણ તોમી, દીનુ-હુ તુને મુખાઈ જવા દેવશ નહીં ઉછાછલી ના થા’ તેથી તુ ઓગળી ખીચારા જાહાગીરનું કાટલું કાઢરી નાખશે તારેથી તો કબ્બીથી મુખાઈ જવાય નહીં તુ તાહ પુગે તે અગાઉ ખીચારા જાહાગીરને તાર મારરતે અહીંની પોલીસ પહરેજ કગવે ખીચારા એ છોકગને ખાતર મારો જીવ ધણો બરેહ પણ દીનુ, ચીયર અપ, આખ નુછી નાખ’ હુ મુખાઈ જાઉંછ, જે થાય તે ખરે જેથી પગલા ભરશ તેના જોખમદાર હુ છઉ”

અચલુચ દીનુએ ગોદરેઝના બેઉ હાથો પોતાના ધુજતા હાથોમા પકડી લીધા “ગોદરેઝ—ભાઈ’ તુ જશે ?” તેણીએ કળવાઈને રડતે અવાજે પુછ્યુ. “મારે ખાતર તુ જશે’ ઓ, તારો ઉપકાર હુ મરશ ત્યા સુધી

નહી ભુલશ । ”

ગોદરેએ ડોળા ઉચકીને આ છોદરી ગમ થોડીડ પણ જોયા કર્યું તેણી તે ધડીએ ખચીતજ ફેટલી ખુખસુરત લાગતી હતી । આહ—જાણે પોતે અગાઉ જોયલો એક ધણોજ મનોહર મીઠો ચંદ્રો પાછો તેની આખ્યો સામે આવી ઉભો હતો । આગાહ જાણે તેજ આખ-તેજ નાક-તેજ લ માગ્યો રૂપ સુદર મુખડો । પણ ગોદરેજ માત્ર એટલુજ ખોદ્યો—

“અલખત હુ જવશ દીનુ એક કાગળ જતદી મને જનહાગીરપર લખી આપ મોહમીન, ફેટલે વાગે મેવ ઉપગર ”

મોહમીને પોતાની કાડી ઉપરના ‘રીઝ નાવ’ મા જોયુ ‘હમણા સાડા બાર થયાછ, મવા બે નાગે મેન ઉપગેછ, શેડ ।

‘મસ પુરતો વખત છે,’ તે માગ્યા નુધા જરથોસ્તીએ કહ્યુ દીનુ, હનડા નાટકે કરવાનો ટાર્મ નથી આવ એક કાગળ બરાબર લખાણથી જનહાગીરપર લખી આપ ને ખીજુ કાગળ એના રોડ પેલા ધનજીશાહપર લખી આપ ”

દીનુ એક હરણીની પેઠે કુફો મારીને ઉડી તેણીની નાસીપામીથી કચડાઈ જતી છાતીમા નવી આશા નવી ઉલટ ઉત્પન્ન થઈ હતી આભાજ અને હેશાનથી તર ભીણી આખ્યોએ પોતાના અમગદ મામીના છોકરા ગમ તેણીએ જોયુ—

“જીવતો રેહ, ગોદરેજ, જીવતો રેહ । હુ જનહાગીરને તો કાગળ લખી આપુછ, પણ એ ખામ । તુ જશે તેટલા તો કાણુ જાણે ને સુખી થઈ જશે ।”

“તે તો હવે તેનુ ને આપણુ નમીય ! આપને તો આપણે છેલ્લામા છેલ્લો ચાન્સ લેવાજ જોઈએ જનહાગીરને ચેતાવ્યા પછી ખી એ ખીચારો કહા જશે ને ગુ કરશે તેતો તો આપણે હજુ વીચારખી નથી કીધો પણ હવે તો જે થતા થાય તે ખરે । જન, વધુ વખત ના કાહર, બેહ કાગળો લખી કાહર હુ કાહરો ભરવા જઈછ ”

“પણ ગોદરેજ, ધનજીશાહને શુ લખુ ? તેવણુને કાઈ લખવાની

જરૂર છે ?”

“ઓફકોર્સ ! તુ બીજી તીજી કાંઈ ના લખતી ફક્ત મને તેવણુપર ‘ઇન્ટ્રોડક્શન નોટ’ આપ ને હું બાકીનું જોઈ પેવશ માત્ર તેના એટલું કચ્છરીને એવણુ પાસથી માગી લેજો કે ઇનસાન્યતને ખાતર, દયાના નામને ખાતર, તેવણે એક નાદક માર્યા જતા નીરફોશ જવાન જીવને ઉગાવવાની આપણી પ્રમાણુદ નગેશોમા મદદ કરની વ્તે એ શેકના દીલમા સેફજળી લાગણી હયા તો તેમ-નહી તો જાહાગીરને તેના નખીય પગ છોડયા મીનાય બીજો ગતોજ નથી”

એક શબ્દખી વધાર બોલવા વગર દીનુ ત્યાંથી પવન વગે દોડી ગઈ આણીમેર ગાંધેરૂ પોતાના ઓગડામા જઈને ‘પોગટમેન્ટો’ સીચવા પડ્યો.

આહ ! ડાકટર બોમ દુમાસ ! હોગનખી રોડના તારા ‘કનસલટીંગ રૂમ’મા એખસો એખલો ફલાગ લગતા તુ તારી મગડન મુછને વળ દેતો જઈ મુછમા હસ્યા કર છે ! પણ તુ ભુલી ગય છે કે જ્યા ખુદ રાખનાર છે ત્યા ભર ગસ્તાપર તજ દેવાયતા તુગતના જન્મેલા એક દુધમલ બાળક-નેખી આગળી લગાડનાર કોઈ માનો પુત હજી પેદા પડતો નથી !

પ્રકરણ ૩૨ મુ.

મામલો ચસ્કી જાય છે—સલાલ !

ડા• બોમ દુમાસને વળી પાછો મે યાદ કર્યો ?

જી હા ? તમે મહોડુ કુમળાવશો તે મને ખબર છે પણ મુખ્ય ઘોરનખી રોડ ઉપર એ આપણા ‘હેનડમન બ્લેકગાર્ડ’ના કનસલટીંગ રૂમમા એજ ૧૬ મી એપ્રિલની સાંજે ચાર વાગતે એક હેરીયુ લીધા વગર આપણુને છુટકો નથી

સરજીવન સાહેબના ખબા ઉપર આજે કાંઈ “કાઉ” ચહેલો હતો

મહવારથી તેવણુ પોતીકા ખેહન પીલા સાથે અને ધગના એકવગેકલ મસાલ રામા સાથે છીટા છબટરા સોષતાજ રહેલા હતા—અને ગાઈ નજીવા બાહણી સર પોતાના એકાદ બે “પેશ ટો”તેથી તેવણુ અત્યાગ સુધીમા હવારી ખાધા હતા તેવણુના ચેહરા ઉપર આજે ગાઈ અબજ્ય ધુમટો ચહડેલો હતો હાથ માહેલુ—ટાઈમ્સ’ તેવણુ જોરમા પાસેની ટેમવ પર પટકયુ અને પછી એકબે જીવે બડબડવા માડયુ—

“સેટ એફ ઇડીયટ્સ ! એ લોકને પોલીસ ખાતામા નેમનુખી કાણ હોશે—કાણ જાણે ! ૧૨ મીનો મે તાર મોડયો ને આજે ૧૬ મી થઈ ! પણ જરા મને સેહજખી સમારો તો મળે ! મુવાગે એ વોક પોલીમનો કારભાર ચલાવતા ! ને મુવાગે એ લોકડીટેક્ટીવના થતા ! વડન કે પેરીસ જેવા શહેરમા હોય તો આજે મારા જેવા તાર ઉપરથી વીજળીની માફક એક મુકીને પચાસ જણ ફોડી આવે ! પણ અહીં તો પેના યાદુખના પેટમાત્રુ પાણીખી હજુ હીલેલુ દીગ્તુ નથી ! ઇટઝ મોગટ એતોઇગ ! બખખે તન તન મરતખે પેલા રડાઉફ્રયે એ વોકને હાથ તાલી આપી તમા કાઇખી નવાઈ છે ?”

ડાકટર બોમ પોતાની આદત પ્રમાણે પાટનુનના ખીસામા હાથ ખોસી બારી આગળ થોડોવાર નીચાગમા ઉભો ગ્લો ચચ્યાર આખા દહાડા વચમા ગમડી જવા છતા તેના ટેલીગ્રામના ઉત્તરમા હદાયાદથી કાઈ પણ વળતો તાર કે કાગળ હજી આવ્યો નહા હતો, એટલ તેનો મીઝાઝ ખરેખર ખરખેલાફ થઈ ગયલો હતો હજી ખીજા ફેટલા દહાડા એમ આ કમબખત હેદાયાદી પોલીમ ગમડાની નાખજે તેની મુઝવણુ અને ચટપટમા તે છેલ્લા બે દહાડા થયા બગખર ખાનો પીતો ખી ન હતો હાથમા વખન બાકી ગયા હતો ‘ અફૂનીસમીએ તો કરારને જીવ ખીલ્લુ હીંદુસ્થાન છોડીને ચાલુ જાય અને પછી આ ઉજમાગ નાઝામ સરકારના મતાબાલાઓ ડોળતા ડોળતા આની પોહચે તો—તો ડાકટર બોમ દુખા શની તમામ ભનીખ્યની ગણત્રીઓ ઉપર એક મસમોટો છેક્રા ! ખીજુ શુ’ વચમા ગહયા માત્ર હવે ચોખખા બાર દહાડા ! ખચીત ખમનશાહ બાઇના

પેટમાં હમણાં કુરુડીજ દેડતી હતી

બીજી કચ્છુ બી ચુ તે તેને સમજ પડતુ નહોતુ આ તો વળી એક સીંચીત્ર મળેલ હતો ત્રીસર તેના નાખતા દાડા આગળ માથુત મજામત પોતાની મપૂર્ણ ગાંઠેલીમાં પડેલો હતો—પણ તેને સીંચીમાં લાગી માટે બોન દબાવી પોતાનું છેલ્લું આગળની દનારી મઠાતુ નહોતું હતું ! મુખાઈની પોલીસ આગળ જઈને ખાંડ માં બનજીદ્વાર ખમન બેઠું ગમના પ્રાણવટ મેકરુટીની ખાતમી આપનામાં કરીમી હામલ હતી નહીં, કમજો મુખાઈની પોલીસ જ્યાં મુ'ની નજામ મન્દાર તરુવી કાઈ સતવાર ખમર મલે નહી ત્યાં મુધી એ મામદમાં ત્ય પડવા માંક બમીને ના પાડે એટલું સમજવાને તો મોમમાં પુરતી અકલન હતીજ તેણે પોતાના અડખડારો આલુ કર્યા—

“તે આએ પેલા મધેડા એરચનેખી મે આને ત્રણ દહાડા થયા લખ્યું કે આસીને મને મલી જાય—પણ એમી કોણ જાણે હતા પોતાનો ખાપ નપાસને મયવા ભગતામાં જઈ મુરતી છે ત્રણ ચાર દહાડા થયા કલખમાંખી નથી આવતો ડાહ નીન કેલો ! કાલ એના હોટલ આગળ ખમર હાડી આવે તો હોજો મે દહાડા થયા મુખાઈની બાહર મગરી મુવોડ ! કોઈ જેવું હોય તો પોતાની આખી જીંદગી માથ નીસમત મગવતા એક જીવ સટામટ મામનાતો શુ રગ છે તે જાણવા બીજે માળતી બારીએથી કુદી પડે ! પણ આએ એરચ—હી ફ'જ એ હોપલેસ કેલો !—યસ કમ ઇન !”

આ છેલ્લો તુકારો ડાકટર માહેએ એરડા માહેલા ઇલેક્ટ્રીક ટાલ બેલ વાગવાના પરીણામમાં કોઈ બાહર કેમેલા આમાંમી માટે કર્યો હતો બીજીજ પળે તેવણના “કનસલટીંગ રૂમ 'નુ રવીંગ—ડોર ઉત્તરુ અને મીં એરચક્ષાહ મચેરજી ખમનખેહગમ બીં એં ડોળતા ડોળતા અદર ચાલી આવ્યા !

“કેમ બોમ, વોટ ન્યુસ ? હું આજેજ બાર વાગે માથેરાનથી આવેલ જરા વીક—એડ ઉતરી પડેલો તાર કાગળ આજેજ મને હોટલમાં મલ્યુ ”

જવાબમાં બોમ દુઆશે ખીસામાંથી પોતાનો શીગાર ફેસ કહાડ્યો, અને કેનવાસની એક ફોલ્ડીંગ ચેર પર અઢેલાઈ ગુપ્તગુપ્ત એક ચીરટ કહાડી મળગાવવા માડી પોતાના અગત મીત્રની તરફ એક ઉડતી નજર નાખવા સીવાય તેણે વધુ કશું કર્યુંજ નહીં એગ્યનેખી પોતાના આ ફેન્ડ શીવોસોફર અને ગાઇડની ચોકમ મીતલાતો અગામ્ય માલમ હતી એકાદ મીનીટ મુછમાં મહેજ હમનો જઈ તે બોમની મામેની લખવાની ટેબલની કારખર બેઠો અને એક પગ હલાવતો રહી તેણે લેફર લેફરે ધુમાડો કહાડતા તે હેડસમ તખીય ગમ જોયા કયુ

‘હુ ધારૂછ, બોમ, કે તારી આય શીગાર પુરી થતા ઓળખા ઓછી વીસ મીનીટ લાગશે,’ તે કાઠક નાખુશીથી બોલ્યો, ‘તે બે તે આખી ખલાસ થાય તાહ સુધી તુ કાઠજ બોલવાનો નહીં હોય તો મને એક પાનાનો કાર્ડ આપ, ફાસ્ટ—હુ એખલો એખલો ‘પેશન્સ’નો દાવ રસુ”

કાઉન્ટર બોમે હવે મહેજ ડોળા ઉતારીને આંતેથી મોહકુ ઢરી પોતાના મીત્ર ગમ જોયુ

‘પેશન્સનો દાવ !’ તે બેહદ અણુકાથી બોલ્યા, “મને ખખર નહીં, એરય, કે તુને ‘પેશન્સ’ આવડેછ !”

બોમ દુઆરાના હોઠપર ફરી વળેયો તુમાખી તીગકાર એરચને અલખત ખીલકુન પસદ આવતો નહીં હતો છતાં જેમ તેમ પોતાનો ખલ-રાટ સમાવી રાખી તેણે આંતેથી પણ અચત કડવામથી કહ્યું—

‘તુ કેહતો હોય તો મને શુ આવડછ ને શુ નથી આવડતુ તેનું એવ છાપેલું કેટલેગ તૈયાર કરીને તુને આપુ, બોમ !’

“હા—હુ છટ ! જરા તેમાં તુને નહીં આવડતી ચીજોની ટીપમાં એટલું જરૂરજ ઉમેરજે કે એક તારા કરતા વધારે અડકવાળા દોસ્તાની સલાહ માનતાખી તુને નથી આવડતી—”

“તુ મારા કગતા વધારે અડકલવાળો છે તે તે મને આય સુધા પચાસમી વખત ઝ્યુ !—નેવર માઇન્ડ, ગો ઓન !”

“ને એમ બી ઉમેરો કે પગ જોડને પાથગણ તાણતા તુને નથી આવડતુ — કાકાના વાગ્દમાથી ગદ્યાનવ થઈ ને બુખરીમાગમ મની જતા 'જતા કગકમર કરતા તુને આવડતી નથી—”

“નાઉ-નાઉ' કાન્ટ બી અનગીઝનેમલ, બોમ' હુ માથેગાન રીક-એન્ડ આપગ કલમ-ફન્ડ કાલી નકીવના ગેટ નગીઝે ગીયેલો ઉતો”

‘તાહરે હુ આગા નાખુ'ગ કે તેમ બોનાખખન તુ મગદ મારી આયોછ-ગા-ના કદ' પમા ને નથી ખગચ્યા-ને માખેતો ખુલાગો તે તાગ ધનજનાહ કાઝને પપાલ માગફને કીરાજ હોગે’

‘કાન્ટ ટોડ નોનમન્સ !”

બોમ હવે કેનવામ ચેગપર અનગગ ખેડો નેના મુખડાપર નાગજ અને ગુરમો ચપટ પ્રગટી નીકળેના હતા

‘તો એઈ-આજે હુ તાગ જોવા ખોડહુંડ માથ તકગર કરવાના ‘મુડ’ મા નથી તુ એકગમથી તારી મેટર મા મારી મદદ માગેછ ને બીજી ગમથી તાગ પોતાનાજ ધખાગઓ પ્રમાણે જેમ ગમેછ તેમ ડોહગ ડાદવજ જા એમજ તારો રીચાર હોય તો-જા જાને તારે માથુ પથ્થર સાથે ફાંગીયા કર, મને શુ હામ બોધર કરે’

“અરે પાનુ તુ કહેના શુ માગેછ’ શુ હુ મે દાહગ કેરે જાઉ આઉ બી નહી ?”

“અલમત નહી’-તારા ડોકગને મેટેજ બી ખ્યાવ ઉપજે કે તુ હજુ તારી ‘કેલ ઉડાઉ રીતભાત ચાલુ ગમેછ એ|| રીતે તા નહીજ માથેરાત તુ નહી જતે તો તારો જીવ કદ તુટી પરવાનો નહી ઉતો”

એરચ ફફડીને પોતાની હગતીમ ‘એલવુડ હેટ’ બાબુએ ખુરશીપર પટકી—

“એબમડ !” ને ખુમ ખજલજાને બોલ્યો, કાલ ઉડીને તો તુ કેહજે કે સાધુતો ટ્રેમ લઇને આખો દહાડો જપ બી કર્યા કરે’ મારા કાકાને રાજી રાખવાની જો એજ રીત હોય તો-એક્કકયુઝ મી-મારેથી કઈ એમ ‘હીપોક્રાટ’ થવાશે બવાશે નહી”

ખોમ દુઆશની મુઠપર હવે મહુજ હરતુ ફરી વળ્યુ ચુચી આખ્યો કરીને બે ત્રણ કુકારા તેણે પોતાની સીંગાગના ગુપચુપ લીધા અને પછી એરચ ગમ હળવેથી ડોકુ ફેરવ્યુ

“હીપોક્રીટ થવાની ડધ જરૂજ નથી—ફકત તારી નરી મુસલમાન કાકી સાથ તુ બરાબર ઇનિત્રોડયુસ થઈ શકે તેટલા જગક, જબઅરાક, ડીપ્લોમાટીક થવાની જરૂ છે, એરચ !”

જાણે ઘણુજ કાઈ સાધારણ, દમ વગરનુ, પોતે બોલી ગયો હોય તેમ ઉપલા શબ્દો ઓચરીને શાત ચેહેરે ખોમ પાછો પોતાની લાડકી સીંગારને મ્હોમા ખોસી બેડ પાપણો ધાકીને પડી રહ્યો એરચ તો એકાદ મીનીટ ગુગળ જેવો બનીને પોતાના આ વીચીત્ર સોખનીનો ચેહગજ ચીતાર્યા કરતો હતો !

“ખોમ !” અતે તેણે મ્હોડુ કચવાવીને કહ્યું, “તાગમા એક કમાય એમ એ છે કે સામા માણુમને કોઈ વખત તુ પજની પજવીને અડધો કરી નાખેજ આજે મીધે સીધી વાત કરવાની તારી મરજ નહો હોય તો ચાલ-ખીજી વખત મલથુ ”

આમ બોલી એરચ કંઈ કરતો કે ઉડ્યો અને પોતાની એવડુડ’ હચકી

“સીધી વાત નહી કરતો તો મે આડી વાત તુ કીધી ” ખોમે આસ્તેથી કહ્યું, ‘તુને આજે માફ પધુજ બોલતુ આકુ લાગતુ હોય તો-વેલ, આઈ એમ સોરી ફાર યુ ! બેસ, એરચ ! હુ તો તુને તદન નીરીયસ-લી એટલુજ કહેવા માયુજ કે તારી નવી મુસલમાન કાકી આવીને તુને સદાનો લટગાવી મારે તેની અગાઉ સાંધુ થઈને જપ કર્યા કરવાની તુને જરૂ નથી હવે સમજેજ, કે હજુર ખી નહી ?”

એરચનો ચેહરો આ ધડીએ જેવા જોગ હતો ! દયામણી રીતે મ્હોડુ ઉઘાડીને તેણે પાણુ ખોમ તરફ ટીકયા કર્યું—

“મુસલમાન કાકી ! વોટ ધી કયુસ કુ યુ મીન ?”

“જે વખત જાય તેમા તાગ ખનજીશાહ કાકા એક મુસલમાની

ઓગત માથ લગતુ ડરો ! મત્તર અઢાન વપની એક મુમલમાન ગાનારી માથ ધીમ ઇઝ વાટ આપ મીન ।”

“શુ તુ ઇઝ મેડ થયોછ, બોમ ?”

‘નહી—નાગ ડાઠ મેડ થયોછ દન એમ સીડગ ફાડનાથી કહ ને નવુ મમ્મડુ મોતી મીનાગ’ મા આવતુ અટકનાતુ ડે, ગેગત ।”

“એક મુસલમાની ગાનારી માથ ! મત્તર વપની મુમલમાની ડોકરી માથ ।”—છટ છટ । યુ આગ ભેડીગ ।

‘એગ્ય ! એરી ગભીર માખદમા મગફેરી કરવાનો મારો મરેસો નથી હુ તારે ખાતગજ વગો દયગીર ઉઠિ હુ પોતે જાને ગેઘ કાલે જો જુદદીન ડોકરને ‘મોતી મીનાગ’મા નજરોનજર એક આપોછ—”

“તુ—તુ તાદ ગીયોતો ।”

“હા—જીવણુતી મદદ માથ એ મીગીમાખાને મે ભેઠાછ રીી ઇઝ એ પ્રીટી પીમ એક પોમસેન—એગ્ય ।” નાગ ખુશો માથાથી પગ સુધી એ ડોકરીપર પેનો થઈ ગીયોછ, ને ડોકરાની ડાતી તેની પગવાડે પેસા વરેછ ટેડ ઇટ ફામ મી—હુ આસ તદન સાન્વ્યુતુ તુને કેહુછ જીવણુ આજ ડાલ આપુને મળના અહીં આવવાનોજ છે—તેમી તુને અધા મોહ-કાણુના મમાચાર કહેશે માઇ બોય—જો તુને બોમ દુમાશની મમજશક્તી પર બદશે હોય તો મારા બોલ વાદ ગખજે ડાડગે વલાતથી પાછો ફરના બા એ ગોરીગય દહીત્રાજેની પોટી સાથે ચાકડસ પરણી બેસશે”

પોતાનો નીચલો હેઠ જોરમા ફરડેલો રાખીને એગ્ય એક મેસમેશ ઇઝ થયલા પુરવની પેડે થોડો વાગ તો દલ થઇને બેસીજ ગહયો તેની છાતી અદગખાનેના કાઠ જખગદસ્ત જુસ્સથી ઉઠાવાતી હતી

“એમ એટલી વાગમાજ અકરછ જવની અગત નથી ખીરાદર,” બોમે પાછુ પોતાની રીત પ્રમાણે શાન ધીમા અવાજે ચલાવ્યુ, “હજુર તો આપણુ હાથમા ટાઇમ છે ડાસો વલાતથી પાછો આવશે તેટલા તો બોજામા બોજા ચાર પાય મહીના લાગશે—”

“ગુડ ગોડ ।” આય તુ મને શુ ખખર કહેછ, બોમ ।” એરચનો

આખરે ઘોઘારી માઠ નીકળ્યો “એ-એ-ગાનારી છોડરી ટ્રાણ છે ટ્રાણ ?”

“એક સાધારણ મુજરાવાળી ગાનારી ઝોગત-વળી બીજી ટ્રાણ ?”

“નામ શુ ?”

“માહતામ જાન !”

“હેમ છટ ! હુ કોરટને ‘મુવ’ કરશ કે માગ કાકાને ‘દ્યુનાગીક’ તરીકે ‘એબજયુડીકેટ’ કરે !”

બોમ હવે પહેલીવાર જરા મોટેથી હસ્યો

“પચાવન સાઠ વગમના ધાખરાઓ અઢાર રીમ વગમની છોકરી એને પગલે તો આજના જમાનામા કમનમીએ હાથ કોટ તે લોકને ‘મેડ’ માણસો તરીકે ‘એબજયુડીકેટ’ કરવા ના પાડેછ, એરથ !”

“હવે આપરે શુ કરશુ, બોમ ?” એરથે ખરે મને હવે ડવાઇને સવાલ કીધો

“માથેગાન વીક—એન્ડ મગ્નહ કરવા કિતરી પગ્યા કરગુ, દીકરા !”
તુર્ત નીગમ્ય જવાબ મળ્યો

“ખુદને ખાતર તારી કફામાજી છોગી દે—ને પાધરી નાત કર !”
એરથ લગભગ હવે ચીચવાઇ પડ્યો “બોમ, તુ મારી મુશકેલી અને કપ્પસ સ્થીતીનો અણુધટતો વાલ લેજ !”

“જરાબી નહી ? તુ એવો કિજબખ ગરેરો છે કે જાહ સુધી હુ એમ હથોડા અને ફરમી વડે તારા વટ મગતકમા તારી જોખમદારી ઠેસવશ નહી તાહ સુધી તુ સીધે રસ્તે ઉતરવાનો નથી ડમ કમ એરથ ! જરા તટાર બેસ—એમ ધુજી શાનો મગેજ ? મે તુને કહ્યુ કેની કે હજુર આપરા હાથમા ‘વક’ કરવાનો ટાઇમ છે નેટવા બસ તુ ડાહયો હોય તો મારીપર વીશવાસ રાખ ને હુ કેહુજ તેમ કર તે મને એક સ્કુલ માસ્તરની ચાકરી શોધી કાઢાડીને લાગી જવાની પ્રોમીસ આપ્યુ ‘તુ મને જરા કહેશે—તેના સખધમા કામ કીયુ ?”

“હા—મે બધી જાણીતી મોટી સ્કુલોમા ત્રાઈ કીધી પણ એ લોકને તત્તન બીન અનુભવી ગ્રાડ્યુએટ નથી જાણતો !”

‘ઉ—ને આય ચાના મીલકતો ઇમ્ફીનાટ ઇંગલીશ મુટ બ્લવી ને સારો ખાઈતો લાભો પાગમી ડગલો પેહડવાની તારી ડ્યુનાનનુ નુ થયુ ?’

એરચે જુવામી ન્હો દરયુ પણ ડગો જવાબ વાળ્યો નહીં એમે આગળ ચલાયુ—

‘તારો ધનજીશાલ ગ્રામ ૪૮ મી એ વેલાન ઉપગી જાય ને અગાઉ એ તાહગ કેમતો ફેરફાર નો જરૂરજ દરવો પડશે પછી નુ ડગુ ને હુ તુને પાછનથી ડહંદશ મારા પલાનો હમણાથી તુને જણાવવા માગતો નથી માત્ર એટલુજ માલલી લે કે ત્રણ સીજ આપણુ । ગ્વાની છે—એક તો પણવા અગ્ગવાની ધુણુમા ડોસો તુને માફ કરીને તારી માથે દોસ્તી કરી નાખે તે પહેલુ ગમ કરવાનુ ઇ બીજુ ગમ જુધાન પેલી જુનીન ડોડગી માથ પણુતા અટકાવવાનુ છે ત્રીજુ કામ જો તારી નહીં કાઢી મોતી ‘મીનાર ની ગેકાણી થઇને આનીજ લાગે તો જોટયુ અને નેટલુ જલદી નેણીની અને ધરડાજીની વચ્ચે નહીં મધાય એની ફાટ પડાવવાનુ છે—’

“એમ ।”

“વચ્ચમા ના બોવ । જો હજુર બી માફ માયુ મરાબર તેને ડેકાણે છે તો, એરચ, હુ તુને રસ્તે પાડી આપશ ફક્ત મને તારી તરફથી ધીરજ અને તાબેદારી જોધયેજ એફ કોરમ, એ અપ-હીન ગેમ રમવાતો છે, પણ બાઇ જોવ ।—આપણે તે રમયુ જલ્દરે તુ તારા કાકાની લાખખોની દોલતનો માલેક થગે તાહરે દોસ્ત હુ મારી કીમત માગશ જ હવે—પત । મને બાહોર જવાનુ છે કાલે સાંજે આચળ ટાઇમે પાડો મળજે—જીવણુને મે અહીં ૪ વાગે બોલાવ્યો છે’

એક બોલ વડુ ઓચરયા વગર ગુપચુપ એ ચ ઉડ્યો, અને પોતાની હેટ તેમજ વોર્કીંગ સ્ટીક ઉપાડીને ત્યાંથી ચાલતી પકડી

પ્રકરણ ૩૩ મુ.

પાયમાલીનું પહેલું પગઠય

સતીવાર—તા. ૧૬ મી એપ્રિલનો તે ખુમીમયો રોજ—ખાનખહાધુર ધનજીશાહ બહમનખેહરામની પગ મી માનગરેહનો અખતાવર દલાડો હતો. શેઠ આજે મહવારથી બીડી રહેગમા હતા. આગળે દીવમે તેવણુ ‘મેનુન’મા જઈ બાલ કપાની આવ્યા હતા અને પોતાની દાહડી ખુમ કાળજીથી “ટ્રીમ” કરાવીને પોર્ષન્ટેડ બનાવી હતી. આજે નાહી ધોઈને તેવણે ચામના સીલકનો નવો કોરો ઢકડતો સુટ લટખવ્યો હતો, માથે પોમ્પટમ લગાડીને વાકા સેટો પાડ્યો હતો અને રેસ્મી રમાલ ઉપર કન્ય વાયોલેટ અત્તર ગાડી બધા મધમધના પમગના બની ગૂંથેલા હતા. આરમીમા જોઈને પોતાની અડધી મફેદ થવા આવેલી મુછને કાળી કોસ્મેટીક વડે વળ દેતા ધનજીશાહથી આજે મળકાઈ જવાતું હતું. સત્તાવન વર્ષનો કાસો—છટ! પોતાના દોઢ ઇંચ ઉંચા ગેઝડ સ્ટાનડીંગ પ્રેલર અને રેન્ની ગ્રાફ પોતાના વારનીશતા ચલકતા છુટ અને ડમન-એન્ટે વગરકોટ સહીત તેવણુ હમણા ઘણુ વણુ તો ૪૭ વર્ષના એક ગીલા અવખેલા નવ જવાન દીરના હતા.

મહવારના બીડી ફજજરથી ‘મોતી મીનાર’ના આ માનખર માલેક બની હતીને તૈયાર થઈ જવાની અકષત તકલીફ પડી ગયા હતા.

હા—આજે ધનજીશાહ શેઠની સાલગરેહ હતી અને ખીલકુલ નવા વાગે પહેડી ઓઢીને તેવણે “આવાજના ખુચા”ની પેઠે પોતાની વર્ષગાઠ ઉગાડી હતી. આજે હમેશ કરતા નીસ ઘણી રધાગે નળજી તથા સભાળથી તેવણે પોતાના ટ્રેસની, માથાના બાલની અને દાદી મુછની ટાપીપ પગવાડે ત્રમ ખેચ્યો હતો તેનું એક ખીજી બી કાગણુ હતું.

તું કાગણુ

વાચનાર—તું અમરથો ડાહેસો ના થા. તું જાણે છે કે આજે મુમાર દીનસતી ખુશાલીમા તેવણના ઇજનને માન આપી આખો દલાડો

“મોતી મીનો”મા ગુનરના, ધનજીશાહ સાથે “લચ” લેવા, વાદરેથી માહતાબ અગ્યાર વાગને આવી પુગનાર હતી.

હમ વાગતેથી ગેઠ મુનારડને મોટર સાથે વાદરે રવાના કરી દીધો હતો માહતાબને બધને મોટર પાછી ફરી નેટલા અગસામા ધનજીશાહે વખત કમ ગાળ્યો હશે તે રીતનાગારી કરી જરૂર તથી અકડ વડ અને ધવડ ખવડ કરતા તેવણ પોતાના સીર્ગિંગ કમમા અદીથી તહી કમડયા કર્યા જઅઅગક કાનરુ વરુ હોય તેમ એડલે જીવે મુછમા દયા કરી એડ ખુમી પરથી ખીજ ખુમીપર અને એડ મોકા પરથી ખીજ સોફા પર જઇને ઉડ એમ તેવણે કયા કીધી કાઈ પચામેડ વખત આરસીમા જઇને મોહકુ જોયા કીધુ અને કાઈ દોડમેએક વખત બાગીએ જઇને બગીચાના મોટા દગવાળ ભણી તેવણે આનુર તજર નાખ્યા કરી આજે તેવણુ કાઈ એક ખુરા મીંગજમા હતા—કાઈ નહી મમજ પડે તેવી ખુશાલી તેવણુની છાતીમા ઉભાતી હતી. આજે કોઈખી ભલુ કામ કરવાની તેવણુ ધુણમા હતા કોઈખી જાનની સખાવત કરી દે તેવી દહેરમા હતા કાઈખી પ્રકાગની માગણી કબુલ કરવાના તેવણુ ખુશ “મુડ”મા હતા. તેવણુનો ભત્રીજો એચખી જો આ ધડીએ આવીને તેવણુને પટાની લે તો કદાપી તેનેખી માફ કરીને તેની સાથે સમજુતી કરી નાખે એવા તેવણુ ખુશાલ સ્વભાવમા હતા.

ધનજીશાહ બહમનખેહરામ માટે અનલથીજ જાણીતી વાત હતી કે તેવણુના મીઝાકને વીમેજ ઉતારી શકાતો નહી હતો જો કોઈ સામે તેવણ ખીટયા તો એકદમજ તે કમખખતની રીઝ ઉખડી જતા—જો કોઈપર લટદુજ બન્યા તો તે નસીબવતાને નવાજીને નેહાન કરી નાખતા સાઠીની લગોલગ ન્યારે કોઈ શ્રીમત શેઠયો આવી પુગે છે—ખસુસ કરી ન્યારે તે શેઠયો એકલ ડોકલ બૈરી છોકરા વગરનો હોય છે—ત્યારે, પ્રીય વાયક, તેની પ્રકૃતી મોટે ભાગે એવીજ અચોક્કસ બનવા પામે છે.

ધનજીશાહ બહમનખેહરામ આજે ઘણા જોલી રગમા હતા આજે સાલગરેહ જોવે દહાડે પેલુ નવુ રમકડું તેવણુની સાથે દીવસ ગુનરવા જો

વખત જાય છે તેમા આવી પુગવાનુ હતુ—કાંઈ મશરૂની વાન નહી હતી ! ચમ્પુ હતુ—અધ્ધાનુ સાવ ચમ્પુ હતુ ! ફરીથી કાંઈકુ એ તમારા મત સાથે હું તદ્દન મળતો થાઉં છું

જેમ તેમ કરતા મહા મુસીબતે અગચારના સાડા અગચાર ખી ચયા ! દોઢ કલાકમા તો તેવણી પેનહારડ ગર વાદરે જઈતે પાછી ફરવીજ નોંધ્યે ! ધનજીશાહની છાતી ધગધગ થતી હતી એ—એ લોડ ક્યારે આવશે ! એકે મીનીટ ખાનમહાદુરને હને પા—પા કલાડ જેટલી લાખી લાગતી હતી

અતે—આહ—મોટરનુ હોર્ન મલખાયુ અને ખીજી મીનીટ કાઠ ડમપાઉન્ડમા ધસી આવી એકે નાનડડો મુલખોય જેમ માજે ધુટીને ધટ થતા દાદર પરથી નીચે પરધર ડરતો ઉતરી જાયે છે તેમ ધનજીશાહ બહમન બેહગમ પહેલે માળથી બંને ફાડયા કુદાવતા ધમાગ મમત નીચે દોડયા

ગાડીમાથી પહેલે મુખ્યારડ કુદી પડ્યો—અને તેની પાછળ બહુજ મગન થયલે હરને ચેહેરે, પોતાના મોતીના દાણા જેવા સફેદ દાત સેહજ ફેખાડતી માફતાખ માહર પડી

ધનજીશાહે અનત પ્યારથી તેણીનો હાથ ઝાલી તે ગોઝીને પોતાના પાસામા લીધી —

“ચાલતી દીકરી, નુ થયુ ? કેટલો તાર લગાગ્યો ? વાગ જેતા જેતા બધા મારા ડોળાખી તણાઈ આયાની તો ” તેવણુ હમખથી ગળગળતે અવાજે કહ્યું

“જરા તમ્બાર થતા વાર લાગોજી,” માહતાખે ખુશાવ મ્હોડ જવાખ આપ્યો “હા—ખજેખર ! હું તમને સાલ મુખ્યારડ મચ્છતા ભુલી ગઈ ! સાલ મુખ્યારડ, શેહ ! ધણુ જીવજે ને અમારે માથે ધણુ વગસ હસી ખુશી સાથે તનદરાસ્ત રેહજે ?”

આમ ડહી તે સુદરીએ સુસલમાની સ્ત્રીઓની ધપે વનજીશા રોકને બે હાથે બલધયા લીધા ખાનબહાદુરજીનો જીવ જે પોણો બેહરતમા જઈ

ચુક્યો હતો તે હવે પુરો આપ્પો ત્યાં ચાલ્યો ગયો તેવણની આપ્પોમા ખુશાલી અને હેતના આસુ ઉભરી આવ્યાં । આ ગુલાબની કળી જેવી છોડી ખચીત આ ધડીએ તેવણને મેડ ખનાવી મેળતી હતી એકનો માહતાએ આજે ધનજીશાદ શેઠનોજ અપાવેલો એક અતી ઐસદુલ સુદર રેરમી મહામેદન દ્રમ મળ્યો હતો પોતાના ગળા માહેલી મોતીની માળા તથા ઝાનમા એ જીણી હીંગની બુટ્ટીઓ માથ આ રૂપવતી છોકરી બેશક આજે જાણે કોઈ પરસ્તાનની હુરી હોય તેવી શોભીતી લાગતી હતી વળી વાદરા ખાતેના કેનવેટના સુખમા આટલા દીવમ ગુળગવાથી માહતાબના રૂપસારપર જે છેલ્લે છેલ્લે રંગ આવ્યો હતો તેથી તેણીની ખુબસુરતીમા કોઈ ઓરજ વધારે થવા પામ્યો હતો કોઈની બુવાન શખ્શતુ ચીત હરી લે તેવી આ “ઝોરીએનટલ ખુટી” ધરડા ધનજીશાહતુ માથુ ફેરવી મેળે તેમા શી નવાઈ ?

માહતાબનો હાથ પોતાના હાથોમા ઝાલી ધનજીશાહ તેણીને દીવાનખાનામા લઈ ગયા, અને ત્યાં એક પોચી મખમલની ગાદીના સોફાપર તેણીને બેમાડી પોતે પામે બેઠા મુખારક તો ક્યારનો પોતાના પ્રાઈવેટ રૂમમા ચાલી ગયયો હતો

“મારી વાહલી છોકરી !” તેવણ બહુજ લાગણીથી ધુજતે અવાજે બોલ્યા, ‘તુ આજે આવી તેથી મારો જીવ કેટલો ખુશી થયોજ તે તુ પ્રહ જાણેજ’ તે મને સાલ મુખારક કીધુ તે વખતે મારેથી બોલી બી શકાયુ નહી—પણ માહતાબ તારી લલી દુવાઓ માટે હુ ખરા દીલથી તુને થેક કર્જી”

માહતાબ ખાતુ બી આજે ખુબ ગેલમા હતા । હમણા હમણા આ એક વાગની હીણભાગ્ય છોડી જે નહી ધારેલુ સુખ જોતી હતી તેને સખમે તેણીનો નીરદોશ ઉછળતો જીવ ધણો આનંદમા ગહેતો હતો—અને તેથી તેણીનો ચહેરો બી ખાલી રહેલો દીસ્તો હતો પોતીકા આ મુરખ્ખી પાળણહાર પીતા સમાન શેઠની આવી માયાભરી અને વહાલભરી લાગણી

દેખી તે કાકણી કુમાગીકાના દીલમા તેણુ માટે એવુ તો વખાણુ, માન હેશાન ઉભાતુ હતુ કે આજ લગણુ કાઠ ખી શમ્સને માટે એરી ઉડી લાગણી તેણીના કોમળ જીવનમા અરપા થયલી તેણીએ જાણી હતી નહીં એજ કારણથી તેણી હમેશ ધનજીશાહની હાજરીમા સુખી અને મગન રહેતી—અને જ્યારે ખી તેવણુ તેણીને ‘મોતી મીનાગ મા મોલાવતા ત્યારે તેણીથી અદરખાનેની ખુરાલીને મારે મનક મનક હસાઈ જતાતુ હતુ

ખીચાગી નીરોશ લખી ભોલી માહતાય । એક ખચ્ચુ પોતીકા આપતી તરફ જે નીગમળ ખાલેમ પ્યારથી જીવે તેજ એખી લાગણીથી તેણી—એક દીકરીનાજ હરખબેર વાહલથી—આજની ઘડી અને કાવના દહાડા સુધી મહેરબાન ધનજીશાહના જીવનમાં પામ્યામા જીવે ઉભી રહેતી હતી અને હજી સુધી તો તે દીલમાજ તેણીનો વાની અને મહેરબાન રક્ષક પોતે ખી તેવાજ ખાલેસ ‘પ્યારથી તે નાજીદ મચાને પોતાની ગોદમા લેતો હતો, તેણીની ઉપર એક પોતાના પ્રેમથીજ ભરી રીટનો હતો, તેણીને પોતીની એટી મમાનજ લેખીને તેણી ઉપર થોડો થોડો થઈ જતો હતો

હજી સુધી ધનજીશાહ બહમન—બહેગમને કહી ખી ઝાખામા ઝાખો ખ્યાલ સ્વપને વટીક આવ્યો હતો નહીં કે આ મુસવમાની જીદદીન છોકરી માટે તેવણુના દીલમા ઉભાતુ નહીં મમજ પડે તેનુ જખગરત વહાલ કોઈ દીવમ કાઠ જીદુજ ઝપ પકડાને એજ ખીજ પ્રગાના વધારે ગભીર પ્યારમા કદાચ બફલાઈ ખી જાય, અને આ નાનકડી પરકોમની છોકરીને ચદરોઝમા પોતીકી હઠદાર ધણીયાણી બનાવવાનો ખી સન્નેગ ઉભો થાય । ના—એ વીચાર તેવણુના બેનમા આજના દહાડા સુધી કદી પણ આવ્યો હતો નહીં

કેમ—પછી તુને કોનવેન્ટમા હવે કેમ લાગેજ, દીકરા ?’ એકાદ મીનીટની ચુપડીદી પછી ધનજીશાહે માહતાયના બરડા પર માયાથી હાથ મેલીને પુછ્યુ

“જી—હુ ત્યા ધણીજ સુખી છેઉ,” માહતાયે મીકામથી હસીને

જવાબ વાળ્યો “મ’ર ખીચારા માગી ઉપર બહુજ મહેરબાની ગણેજ”

“ચાલ, સાફ! ધર્મી હજુ જોઇતું મુકતું હોય તો તરત મને કહેજો—અ ઓરકાતી ના-માગ મમ!”

“તમે મને ખરેખર એક બેદરતખાનામાં રાખી? મને કંઈ વધારે જોઈતું નથી ને જોઈજો તો તમને હું જરૂર કેલવડા, ગેડ—”

“માહતાય! એમ તું મને ઘડી વડી ગેડ ને માહેબ ના જલયા કર! તે મને ગમતું નથી અમ મને ખાલી ધનજીશ્વાહ કરીને બોલાવ”

માહતાય જગ શરમાઇ ગઇ—

“વારજી—જેમ તમારો હુકમ” તેણીએ ધીમે અવાજે કહ્યું

ધનજીશ્વાહે તેણીનો ગોરો હાથ પોતાના હાથોમાં લઇ મમતાથી પમવાગવા માડ્યો—

“માહતાય—આજે માગી સાલગરેહ જેવે દહાડે બોદાયને હાજર નાજર જાણીને કેહુ કે ને મારી એકુવવાઈ જીદગીમાં આવીને માફ જીવનરજ જાણે મદદી નાખ્યુજ છેડકરી—જાણુ કે આય દુન્યામાં હવે તુજ માફ વાહલુ બસ્યુ છે તું અને આય પોરીયો મુખારક હવે મારી આગળ છેઓ એટલે મને ખીજ કોઈની દરકાર નથી”

જવાબમાં માહતાએ બે હાથે મલામ કરી

“આહ—આવતી ૨૮ મીએ હું યુરોપ જવશ પણ મારો જીવ અહીં તારામાં ભગમ રેલજો માહતાય—મને તેટલો જાની હું પાછો ફરશ તેટલા મજેની બરાબર સભાળથી રેલજો અ કે! ને દર મેલે મને કાગળ લખવાનું તે પ્રોમીસ આપ્યુજ તે યાદ છે કે?”

“હાજી—જરૂર લખશ પણ મનેખી અહીં તમાગ વગર નહીં ગમશે, ધનજીશ્વાહજી”

ખાનખહાધુરે અચ્છુઅ માહતાખનો એક હાથ પાછો પકડ્યો અને તેની ઉપર એક કાંસ લીધી પછી વજાજ ઉસ્કેરાયલા સાદે પુછ્યું —

“શું તું ખરે કેહુજ, માહતાય? સાચ્યુ બોલ—તું શું આય સાચ્યુ કેહજ? શું હું જવશ તે તું નહીં ગમશે!—આય તું ખરેખર કેહજ

કે ખાલી મને રાજી કરવા બોલેછ ?—

‘નહીં—પાક ખુદાના કમમ ખાઈને કેહજી કે તમ જગો તે મને મુદલ ગમશે નહીં તમે અહીં છેઓ ને તમારી આગળ હુ આજી તાહરે મને કેવી ખુશાલી લાગેછ તે હુ કાણુને કહેવા જાઉં ?’

‘ખરેખર ?—તુ આય ખરજ બોલેછ ? ઓ તારે મહેનેયી આય સખુનો સાલગીને મને દીવમા તુ થાયછ ।—’

‘તમે મને છોડીને જાઓછ તે મારે મનથી આફત સમાન છે, ધનજીશાહજી—પણુ થોડા મહીના હુ ખુદાપર મયર ધરીને ડાહડી નાખશ ’’

ધનજીશાહના હાથ થરથર ‘ખુજતા હતા આ છોકરી જે કાઈ કહેતી હતી તે કેટલુ પ્રમાણીકપણે કહેતી હતી તે જોવાને માટે દુરખીનતી જરૂર હતી નહીં માહતામના ગોગ એહગ ઉપર જે રતાશ અને જે છાપ પથરાયો હતો તથા તેણીની આખ્યોમા જે બીણુશ ફરી વ’યા હતો તે તેણીની ખાતેનતી લાગણીના અચુક પડછાયા સમાન હતો.

‘જીવતી રેહ દીઝી—જીવતી રેહ ’ હુ કેવુ ઇચ્છુ છ, માહતાખ, કે કાઈ તદખીરથી આય યુરોપની ત્રીપ લાગી પાડી શકુ । તુને એખલી અહીં મુકીને જવાનો મારો મુલ જીવ ચાલતો નથી પણુ હવ તો જવા વગર છુટકો નથી છતા-ખેટા-મને કહે હુ અહાજ રેહુ, તો તુ વ’રાં ખુશી કાય થાય ।—ખરજ કહે, તુને શુ હુ—મકુ—તુને મારી પર ખરે-ખર વહાલ છે? આપુને ઓરખાન પરનાં હજુ તો મહીનોમી નથી ગયો ।—’

‘ધનજીશાહજી । તમે મારા પીતા કરતા વધારે આના છેઓ । તમે મને કીચલમાથી ઉચકીને આજે ગુલામોના દગલા પર ખેમાડીછ તમ મને આટલી સુખી કીધીછ—તમે મારી પર આટલી ગહેમ અને મહેર ખાની રાખોછ તમારી તો હુ જીવતી સુધીની ઉપકારો છેઉ મેં ધણા મરદો જોયાછ-પણુ તમારા જેવા લલા, નેક, દીલમોજ, દયાળુ અહરથ કબી જોયા નથી અરે । અરધી અઘી ગત મારી પાસ ગાનુ ગવાડીને

માગે જીવ તોડી નખાવતા મીઠાં બેઝાં બેડયાં મગ્ગે કરતા તમે કેટલા જીદા છેઓ ! તમારી રાતને દહાડા હું નોન્ની કરે તો ચોડી છે તમે માગે મુરખમી મહેગ્યાન વાળી છેઓ-તમારા મીવાય માંડ હવે આય દુન્યામા કાઇ મોઝ નથી '

આમ કહેતા માહતાબની આખરોમાયી બે ત્રણ આનુઓ ધનજીશા-હના હાથપગ ખરી પડ્યા પોતાના જેમી ડમાલ વડે ખાનખદાધુરે તેણીની ચસ્મો નુ'છી અને પછી હળવેથી તેણીનું માથું પોતાના ખભા પર મેલી તે પમવાગના લાગ્યા

“બમ—મમ ! ચાન ખુશાન થઈ જાન આજે આમ પાણી કરવાનો દહાડો નવી જો માહતાબ-આજના દહાડાની યાદગારીમા હું તારે વાસ્તે એક નજીની પ્રેરૂટ નાથોજી લાન તુને પહોંચાડુ ’

આમ બોલી ધનજીશાહે પોતાના ડગનાના જગવામાયી એક મોટા વેલવટનો દાખડો દહાડ્યો-અને તે ઉચાડી માહતાબની બખગાઈ ગયલી નજર માંમે ધગ્યો તે છોડરીથી એક નાની મુમ પથઈ ગઈ

તે દાખડામા ચડ ચડ થતા હીંગઓનો એક અની ફાડડા ડીઝાઈ નવાજો નેકચેસ હતો આગળેજ દહાડે ધનજીશાહ તે મુખધના જાણીતા મોટા ઝવેગીઓની દૂકાતેથી રૂ ૧૫૦૦ ની કીમતે ખરીદી લાવયા હતા

હળવેથી તે બેમુલ દાગીનો ડાહડી ખાનખદુરે પોતાને હાથે તે માહતાબની ગોરી ગરબ આસપાસ પેહડાવ્યો

“આજની મારી સાલગરેહને દહાડે એ તુને મારી તરફથી પ્રેરૂટ છે ચાલ-દીકરી-હવે કઈ જમતે સહવાગ્નુ મે કંઈ ખાધું નથી, તેથી નાસા સેકાયજી પેલો મુખાગડખી બુખો થયો હોગે એ વળી જઈને પોતાની ઝોરડીમા ભગ્યો હોગે ”

જમવાના ઝોરડા તરફ જવા ધનજીશાહ ઉકયા—પણ તેજ ધડીએ જીવણ ત્યા આવી લાગયાથી તેવણ અટકી ઉભા

“છેટ-કોઈ પારછી તમુને મળવા માગે ”

“પારસી ? કોણ છે એ વરી ?”

“નામ નહીં કેહતા છે કેહછ કે મહુ તાકીદનુ કામ છે ને તમુને ખાનગીમા તુરત મળવા માગે”

“એસાડ તેને મારા રીડીંગ રૂમમા હુ ઓય આઉછ”

જીવણુ ગયા પછી ધનજીશાહ મ્હોકુ કુમળાવી માહતાખ ગમ કરયા—

“કાહથી એવા ન્યુસન્સો એવે મ્હારેખી પુટી નીકળેછ કોણુ જાણે ! દીકરી, તુ અહીં એસજે—આય આલખમ જો—તેટલા હુ આય પાગસી કોણુ મુવોછ તેની સાથ વાન કરીને તુરત આવુછ”

પ્રકરણ ૩૪ મુ.

પાછો છટકયો !

જેવા ધનજીશાહ પોતાના રીડીંગ રૂમમા દાખલ થયા કે પેલા મળવા આવનાર પારખી ગ્રહસ્થ ઉડીને ઉભા થયો અને ગભીરામની નમીને તેવણુને સલામ કરી

“સાહેબ મેહરમાન, જા એસાની—કાષ્ટ ફગમાન ?” ખાનખહાદુરે મામેની એક ખુશી તેને ખતાવી પોતેખી મામેની આર્મચેમ્પન ગોડવાયા તેવણુ એક બે મીનીટ ચુચી આખ્યો કરીને તે અણુજાણ્યા ‘પીઝી ટર’નુ ગોરૂ ઘટમારૂ—પણુ લગાર ગભીર અને ગોકાતુર મ્હોકુ જોયા કરચુ પહેલેજ ઝટકે તે કોઈ પાચ પેમે સુખી, આખરૂન અને મમ્યતા વાળો ગ્રહસ્થ આદમી તેવણુને લાગ્યો તેના દીલમા કાળો કોટીંગનો નવો સુટ હતો—પગમા વીવાયતી નવા ટ્રાઉઝ મુટ હતા અને માથે એક ડાળી મોગલ કેપ હતી ત્રીમ ટગેલી પોઇન્ટેડ ડાળી મ્હાડી અને મુખ્યાળો તેનો સોહવામણો ચેહરોજ ઝડી આપનો હતો કે આ જગ્યાસ્તી કાન ખાનખાની અને સારી તરખીચત પામેલો સખ્ખ હતો

“આપ સાહેબના ખગજાના ઓટલાપર આજે ચાક પુરલા છે—ને ખારણુઓ ઉપર તોરણો છે—થી હુ ધારૂછ કે આજ રોજે કાઈ સખ્ખકતો

રૂંડો દીવમ છે,' તે પાસરીએ મહજ પગીન વીમા અચાજ ન્યું—“તમે આપ મેહરમાન! વારો નહી હોય તો મને કહેજો કે માત્ર અનુમાન ખરૂ છે.”

ધનજીશાહે વળી પાછુ એમકી ટગરે આ જરથોની નગ્ન ત્રેયુ આરી રીતે તેવણના ધરખટલાની ખચ અનગ પુગ્ગનો આ વળી કોઈ ખુદાનો લાન કોણુ નીકળી આવ્યો હતો ‘તેવણુ મેહજ મુઝમા હમ્યા—

“તમે જાણુના માગોછ તો મને કહેજાની હરજન નથી આજે મારી માલગ્રેહ છે—”

આપણો મીત્ર પેલો મળવા આવનાર પાગમી—ગોદરેજ જમાવાગો—હીડી કબો થયો અને ધનજીશાહ ગોડ માથ હમ્ને મ્હોક ગેડહેન્ડ કરી

“માન મુમાગઝ, શેહ!” તે બોલ્યો ‘જીવના ગણે અને એવા મુખી દીવમો ધણુ પ્રણુ જીના ખુદાના સુગરના નડ) કે આજના મખતાવર દીવસે હુ આરી લાગોછ’

“તમારી દુવાઓ માટે ઉપકાર થયો—પણુ મેહરમાની કરી હવે તમે શુ કામ આચાઝ તે કહેજો.”

‘હુ તમારો ઝાઝો વખત રોડશ નહી, માહેય,” ગોદરેજ નગમાનથી બોલ્યો, “પણુ હુ એક એવા ગભીર ખાનગી અને જીવ સટોમટ અગ તના કામમા તમારી મદદ માગવા આયોછ કે જેમા એક કાજગગ નીગ દોશ આદમીનો જીવ ખચવાનો કે જીવ જવાનો મોદો છે મહેરમાની કરી મને ફક્ત દમજ મીનીટ સ્પેર કગજો.”

ધનજીશાહ ખહમનમેહરામે વળી પોતાના બે ડોળા અચરતીથી ઉઘાડ્યા અને આ રીચીત્ર મુલાજાત કરનાર ગમ ટીકના માડયુ એક તો દ્રોષગ રમમા માહાતાખ આગળ પાછા જવા માટે તેવણુનો જીવ ટપુ-ટપુ થતો હતો, તેમા આ અણુળપણ આદમીએ આમ ‘કાજગરા જીવ હીડી જવા”ની એલાર પેલાર વાત કાહડીને ત્યા ખુટોદા ટીને બેસવાની તૈયારી કરવા માડી એટલે તેવણુનુ સેહજ પાકી આવ્યુ ખતા તે ગભીર ટેકવાળો, અચ્છા પોશાકવાળો અને દેખાતો મહસ્થામ્મયો વીઝીટર કાઈ એવો નહી

હતો કે તેને ઝંઝેરીને એકદમ કાહડી મેળી શકાય

“ભાઈ, બધી વાત રેહવા દેઓ ને પહેલે મને સાફ સાફ કહી દેઓ કે તમે કોણુ છેઓ ? આજે મારે તાહ—છે તે—કોઈ પરોણા આવેલા છે, ને તેવણુ દ્રોઈગ રૂમમા ખોટી થાયછ મને આજે ઝાઝી કુરમ નથી માટે તમારુ શુ કામ છે તે ઝટપટ જણુતરી દેવો તમારુ નામ શુ બા ?”

“મારુ નામ મીં જસાવાળા છેજી તમુને રોડવા માટે માફ માગુછ—પણુ આજના મગનવતા દીવસે જો તમે માહેબ જગડ ધીગજથી મારી વાત નહી સાભળશો તો એક ખીનગુનાહ આત્મીને નાહડ માયા જવા દેવાનો જણુન જુમ્મો તમે તમારે માથે ખેચી લેવો ”

“અરે પણુ તમે ડુકુ ડગેતી તો ! તમારુ શુ કામ છે—જવતી બોલોતી !”

‘હુ બોલુછ, માહેબ—જરા પીગ પરો ખુદાને ખાતર કંઈ પાય મીનીટ સખર ગણો પહેલા, માહેબ, મને ડુબુવાન આપો કે આજના ભલા રૂડા દીવસે તમે એક નીગેરો જવાન જીવને બચાવવો

“શુ તમુને પત્યાની કઈ મદદ નેદયેછ ?”

“જગખી નહી—સાહેબ હુ એક દોહડયુખી તમારી પાસ માગવા આયા નથી મને કંઈ તમારી મુખ્યગડ માલગ્રેહને દાડ તમારી દયા—તમારી દીલસોજી નેદયેછ ”

ધનજીશાહે હવે ખરે મને ફફડીને મહોહુ મચનગ્યુ

“માગ માહેબ—તમેખી દાઢમા ગખીને ગોવગોન શુ ખાલ્યા ડગા જો ! બોલી દેઓતી—શુ, કોણુને વાસ્તે દયા માગો ? શુ માગ નામીયા ભત્રાજી તરફથી આયાછ કે ?”

‘નહી—સાહેબ—એક ખીજી ડમનસીબ તમાગા હમદીન જરથોત્તી જવાનની તરફથી બસ મને વચન આપો કે તમારી નં ખાત્રી થાય કે તે નીગેરો છે—અને સજોગતો ભોગ થઈ પડલા ખીચારો તદ્દન ખીન ફેકટ માગ્યો જાયછ—તો તેને બચાવવામા તમે અમુને મદદ આપવો ”

ધનજીરાહ કોડુ ધુણાવ્યુ—

“તમે કાલના ખાલી બેજ દ ખણુ કરોહ ! મધી ગામત માલજવા વગર હુ કહાળી વચન આપતો નથી અક્ષયત કોહાળી માગ ગમમા આજે માથેથી ખતી રાડતી મદદ આપવાને હુ ખુશી થવગ પણ પહેલા મારે જાણવુ જોઈએ કે તમે કાણને રાખ્ત ને કેવી રીતે મારી મદદ માગોહ ? શુ જે મીઠ જમાવાળા—મદુગ્યાની કડી હવે ખોલી દેઓ, મને રખત થાયછ તમે કાણને મચાવતા માગો ?”

“તમારા પ્રાદવટ મદેટરી—મખાગડ મીગજા બેગને”

કાડ દેતા કે અચખુચ ધનજીરાહ પોતાની ખુગસીપચી ઉડી ઉભા થયા

‘મુખારડને’

“જુ હા મુખારડને—ઉગે જહાગીર મેહરહોમજીને !” ધણાજ હાથે અચાજે ગોદરજે ક્યુ

ધનજીરાહ જોટલી ઝડપથી ઉડ્યા હતા નેટલીજ ઝડપથી પાછા ખુગસીપર ખેડા નાટકમા નમ દર પળે એકદમ રખો જતો હતો !

“ઉગે જહાગીર મેહરહોમજી” —એટલે તેણે અડગાઈને પુછ્યુ

‘અડગાઈ નહી ધનજીરાહ ગેડ આપણી વાત વણીજ ગભીર અને ખાનગી છે’ ગોદરજે પોતાની ખુગમી તેણુની લગોલગ તાણીને તેણુના દીવપર વાકુ વળી અતીરાય ધીમેથી ચલાવ્યુ ‘હુ જાણુછ કે જહાગીર ખીચારાપર તમારી પુરાકળ માયા અને મેહરગ્યાની છે પોતાના ગગળેમા એ પોતીકી મામાની છોડરી મીમ દીનુ રજીલપર હમેશ તમારી જાણજ તારીફ તમાગ વહાલભયા ત્રીટમેટ’ મારૂ લખતો આયોજ ગેડ—એ ડમનસીજ છોડરો મુમલમાન નથી એ તમાગ ને માગ જેવો એક જરથોસ્તી છે સીડકાયાના જાણીતા નવામ રસ્તમજગ બાહાદુર—જેવણુનુ ખુન ગયે મહીને થયુ—તેણુની બેહનનો એ દોકરો થાયછ એજ ખીચારો નસીબનો ફુટેલો જહાગીર મેહરહોમજી છે કે જેની ઉપર ખુન કરવાનો આરોપ મેલાયોછ, ને જે આજે નાહરતો ભાગતો

અહીં તમારા હાપરા તળે હાલ રહેલા છે હવે એને માગના કે જવાડવા તમારા હાથમા છે, ધનજીશાહ સાહેબ !”

અત્યંત દયાયલા પણ મક્કમ સ્થીર માટે જોદ્ગેજ આટલું બોલી ગયો ધનજીશાહ તો એક મેમ્બેરાઈઝડ થયલા પુતલા મીમાત મ્હો ઉપાડીને એક ચીતે પોતાના નીજીટરને ચેહરો ચીતારતા થભ બમીજ રહ્યા આખરે એ ત્રણ મીનીટની ચુપકીદી પછી તેવણના ગળામાથી આખરે અવાજ નીકળ્યો—

“મારો મુબારક-એડ પારસી-એડ ખુની-જહાગીર મેહરહોમજી ! એ શુ તમે બોલો છો !”

ઉત્તરમા ટાઇપી કહેવા વગર જોદ્ગે પોતાના ડગલાના અંગના ખીમામાથી એડ નાનું ટાળી બારડગાળુ પરખીકું ટાલડ્યું-અને ધનજી-શાહના હાથમા મેલ્યું તે એડ લેડીઝ એનનીનપ હતું અને તે ઉપર D R V નો મોનોગ્રામ હતો ધનજીશાહે સંહજ ધુળને હાથે તે બોલ્યું અને ફાટ ફાટ ડોળે વાચ્યું —

“મની મઝીલ-સીકદગાબાદ—

તાં ૧૨ મી એપ્રિલ ૧૯૦૬

મેહરબાન જેહજી ખાં ખાં ધનજીશાહ બહમન બેહરામ બેગ,

સાહેબ-માગ માસીના દીડરા મીં જસાવાળા આ ચીકડી તમુને હાથે હાથ પુગાડ્યો એવણુ તમો રોકને અધી લકીકત તમારા પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી મુબારક બાબે કહેશે એ ખીયારા કમનગીબ છો-ગ પર રહેમ કરજો-અને ખુદા તમુને તેનો બદલો વાળી આપશે એ મુબારક-જે ખરેખર જહાગીર મેહરહોમજી છે—તે તદ્દન ખીનગુનાહ માર્યો જયજ એવી મારી મોએ મો ટડા પડડી ખાત્રી છે, તે મીં જસાવાળા તમુને અધી વાત માડીને કહેગ તે પરથી તમો સાહેબની ખી ખાત્રી થશે કે એ નીરદોશ છે મારા પોતાના બાવાજીનું—એ જહાગીરના મામાજીનું ખુન કરવાનો ટોપયો એની પર એની પોતાની કમસમજથીજ ઘોળવામા આવ્યોજ પણ ખુદના નામથી—દયાના

નામથી—તીંગેડાપણાના નામથી હું તમને ડગરીને અગ્ન કરૂં છ કે
એતીપર તમે ખી મખત થશો નહીં હું પધારે લખી લાકતી નથી
પગવરેગાગ એ ખીચાગ જહાગીરને સહાય થાઓ તમે
નેકનામ ગ્રહસ્થ માથ આવી ગીને હું ખીજવાગ જે છુટ લઉં
હું તે માટે ઓજગ્ગાહીથી મારી ચાહું 'હું-પણ ખુદ માગે
સાહેબ કે કે એક માન્યા, ભવા, તીંગેડા જીવને મયા-
નવા ખાતગ્ન હું તેમ કરૂં છ

લીંબ દુવાગીર મહેન,

દીનુ રસ્તમજગ વકીલ

ખાનમહાધુર આ દુકો પણ અફઘન જુમ્સાદાગ ડોકો વાચ્યો અને
પછી જોરમા પોતાનો હોઠ કરડ્યો

“ખાઈ જોવ! આય હું શું માલગુછ! મુખારક—મારો મુખારક
જહાગીર મહેરહોમત છે! ખીચાગ પર આય શું આફત પુઅર ખોય!
શું કરૂં—મને કંઈ સમજ નથી પડતી!”

ખીચારા ધનજીનાહ પોતાના માનીતા અને વાડકા નવા પ્રાધવટ
સેકરેટરીના કરમની આ નવપને નહીં વડી રાખેની જહાણી માલગતા
ખીલકુલ દખાઈગ ગયા હતા અત્યાર સુધીનો તેવણનો ખુશીમયો ચહેરો
ઉદામ બનીને અજગ રીતે જર્મ મારી ગયો મુખારક—તે નમાનો,
સોહવામણો, મહેનતુ, લાયકીનાજો છોકરો—તેવણને એટલી વાગમા એટલો
તો વહાવો થઈ પડ્યો હતો, તેવણના દીલમા એટલો વસી ગયો હતો,
હતો, કે તે ગરીબ નવજવાન પર આટલી હદ સુધીનું વાફા તુટી પડેલું
છે એમ જાણતાજ તેવણ મહુજ રજા મની ગયા

ગોદરેઝ જસાવાળાએ આ જુઓગ શેકની અદરખાતેની મુઝવણ
જોઈ લીધી તણે હજવથી ધીરજથી જેમ બને તેમ દુકામા પહેલેથી
છેલ્લે સુધી જહાગીર આપકા પર નીટેલો ગજમ ધનજીશાહને માડીને કહી
સમજાવ્યો ફારજરી માટે તેની પર નાહેક કલક કેમ આવી પડ્યો—
અને ત્યાર માદ શું સજોગો વચ્ચે રસ્તમજગનું ખુન થયું, કેવી રીતે

અધે ટોપલો જહાગીર પરજ આરી પડ્યો, અને કેરી હીકમતથી અને કોણની મદદથી તે નીઝામી પોલીસની ચુગાવમાથી તુરત વેળા છટકવા પામ્યા—તે અધુ ગોદરેઝે અદમ વાળીને મુઝે મ્હોડે માભળ્યા ડગના ખાનબહાદુરના લખરાચલા કાનોમા કહી સભળાવ્યુ

“મહેરખાન ધનજીશાહ !” મેવટે ગોદરેજ અતીગય મીન્નતગરીથી બોલ્યો, “એ ખીચારા પોરીયાનુ નમીઅ એક ડગલુ આગળ ને આગળ જો । તમારી પનાહ તળે એ પારીમ છટકી જવાની અણી ઉપર હતો તેટલા કોણુ જાણુ શુ ચોધડીયે કોઇને એના છુપાવાની જગ્યાની ખમર પડી છે, ને જે ધડી જયજી તેમા નીઝામ મરડાગના મત્તાવાળાઓ “એક્સપ્રાડીગન” થી એને સારૂ વારટ લપ આવશે એરી વકી છે દીનુતે નામે એને કોઇએ જુલો તાર મોડર્યોજ—એટલ એના અહી છુપાવાની ખીના ખીજ કોઈ બાહેરના ધણીને ચોડકમ માલમ છે કેમજે દીનુએ તાર મોડર્યોજ નથી પોતાના વાહલા પીત્રાઇને ખાતર દીનુએ એક વાર એજ જહાગીરને ખોટુ લલામણુ પત્ર આપી તમારી આગળ મોડર્યો—તે તેને તમે માન આપી એ છોડગને તુરત તમારે તાહ આશરા આપ્યો એરી તમારી સાથ ચાલ ચલાવી તેથી મારી માગીની દીકરી તમારી પામ મારી ચાહેજ—પણુ એટલુજ હવે કરગરીને માગેજ કે તમે જેમ પહલીવાર આય હીણુભાગ્ય જવાન સખશને માયે વામ થયા તેમ આય ખીજ વારખી—છેલ્લી વાર—તેની તરફ ફ્યા બતાવો ને તેને તેના નમીઅપર છેડો ”

એ ત્રણુ મીનીટ ધનજીશાહે ઉડા રીચાગમા બારીની બાહર જ્ઞેયા કયુ પછી તેવણુ આસ્તેથી બોલ્યા—

“મારૂ મગજ હમણુ શુચવાઇ ગીયુજ ખર્ગી વાન કહુ તો એ છોકરાને નાસ્તેની આય અધી વાન તમારે મોહડેથી માભળી મારો જીવ એટલો ઉચટ થઈ ગીયોજ કે મને હમણુ કંઈ સુજતુખી નથી એ દુકતો હમણુ હમણુ મને એટલો ગમેજ—એટલો મને ઉપયોગી થઈ પડેલો છે—કે શુ કહુ । એ ગરીબ દુકનો ખુન કરે એ હુ મરી જતાખી માનુ નહી એ તેવી બનાવટનો છોકરો છેજ નહીં ગસ્તામા ચાલતી એક

કાઠીનેથી ઉંચકાને બાબુએ મેથી દે એવો એ ગરીબ ને દયાનુ છે પણ—
પણ—મીં જસાવાળા, જરા મને મરાબર મમખવા તમે શુ એમ કેહવા
મગોછ કે હજુરથી બન એને માગ ધેરમા હુ મનાડી રાખુ ને મારી
માથે ૨૮ મીએ યુરોપ લઇ જતઉ —”

‘નહી સાહેબ’ તેમ મનવુ હવે માહવ છે અમારુ એટલુજ માગવુ
છે કે એ નસીમના ધૂટેવા પોરીયાને હવે અહીંથી રૂખસદ આપો—
એને એનુ હવે ફાડી લેવા દેઓ !”

ધનજીશાહે ભવાનો ઝાઝ્યો ચઢાઝ્યો

“એક ગમથી તમે બોલોછ કે એને મચાવી લેવા—એની ગમ દયા
મતાવો ને બીજી ગમથી એમથી તમે બોલોછ કે એને અહીંથી રૂખસદ
આપો ! તમે શુ કેહવા મગોછ !”

“તમે સમજ્યા નહી ! એ જહાગીર અહીં વધુ વાર રહ તેમા હવે
જોખમ છે નવકી આજ કાલમા એની ભાળ કાહડતા પોલીસ મત્તાવા-
ળાઓ આની પુગશે તમારી સાથ એ સ્ટીમર પર ચઢવા જાય તો તેજ
ઘડીએ એના હાથપર બેડીઓ ડોડાય અમે જો અરજ કર્યેછ તે એટલીજ
કે તમે એને અહીંથી તુરત હવે જતો રહેવા દો—મત્તાવાળાઓના હાથમા
એ બીચારાને ફસાવી દેઓ નહીં !”

ધનજીશાહે નાખુશીથી પાછુ માથુ ધુણાવ્યુ—

“તમે શુ એમ ધારોછ કે આગળ રહીને હુ એ માગ માનીતા
પોરીયાનુ પાખર પોલીસના હાથમા આપશ !”

“નહી મુરખી ! અમારી ખાત્રી ઉતી તેથીજ તો આટલો જોખમ
બેચી તમુને મધી વાતથી અમે વાકેફ કીધા ને તમારી મદદ માગી
અમે ચાહતે તો તમુને જણાવ્યા વગર એને આજે અહીંથી ખીસાડી નાખી
શકતે પણ અમુને પક્કી આશાજ હતી કે તમે એની આશતના વખતમા
એની બાબુએ ઉભા મહેશા અમારી આશામા અમે ચુકયા નથી-
જવતા રહેો !”

“મુખારક—એ જાગીર-ને ખાતર હુ કંઈખી કરશ, પણ—પણ—

મી જસાવાળા, મને જે દશગો વાગે તે એજ એ- ગુનેહગારને જાણી જીજીને નહાડવાના કામમા મે સામીલગીરી આપી તે—

“એ ગુનેહગાર છે એમ પહેલા તો તમે માનતા નથી તે પછી એ મુખારક અહીંથી પોતાની મેજે ચાલી જાય તો તેમા તમે ગુ કરી શકા ? પોલીસને તમા કહી શકશો કે અચયુચ તમારા મુમનમાન પ્રાર્થિત સેકે ટરી મુખારકે જતો રહેવા માગયુ તો તમે તેને અટકાવી કેમ શકા ?”

ધનજીશાહના ગમગીન મ્હોપર હવે જરાક ઉલટનો છાપ ખેઠો—

“તમે એમ કહેવા માગો છ કે મારે પોલીસને જણાવવાની જરૂર નથી કે મુખારક તે જહાગીર મેહરહોમજી છે એમ મને ખતર હતી ?”

‘હા સાહેબ—એક જીવાન નીરહોશ જીવને તદન વગર કારણુનો ઉડી જતા બચાવવા ખાતર એટલુ તમે જગો તો અમે બધા તમારા જીવેદાનના ઉપકારી થઈયુ’

ધનજીશાહ હવ વરરડ કરતા કે ઉડી ઉભા થયા ગોદરજખી ઉડ્યો તેણે જોયુ કે શેઠનો ચેહરો ખુલી ગયના હતો

“હીક છે ! આપરે તેમ કરગુ ! એ છોકરાયી છુટુ પડતા મારા જીવપર આવશે—પણ એને બચાવવો તો જોઈયે મીં જસાવાળા, તમારી એટલી ખરી ડાડનુદીની જરૂર નથી એ—એ જહાગીરને માગ દીડરા મમાન આટલા દહાડા મારા પામામા મે રાખ્યો’તો, પણ હવે એને ખેનાશક અહીંથી ત્રધ જાઓ આજે સારે મપનમે દલાડ માર દાથે એ- જીવ—એક વાહલો જીવ—કુગરે’ત તે જાણી મને મોટો મતાપ થાય છે તમે એને અહીંથી ડાહરે લઈ જાઓ !”

“હમણાજ માહેબ—અબધી !”

“હમણાજ ‘ ડાહ લઈ જવા માગો છ !”

“તે કઈ નડકી નથી—પણ આજે જગાએ એક ડલાડખી એ વધુ રહ તેમા જોખમ છે’

“વારૂ પણ જગ એને અહી હમણા જમી લેવા તો દેગો કેની !”

“નહી, સાહેબ—એટલી નીડળી જનામા એ ઢીલ કરશે તેટલી એની

સીડા જશે અમુને આવીથી હમણાજ ગટકી જવા દેવો પછી અમે ફેરેખી છુડ બાચડ ખાઈ લેઈશું”

“વારૂ-તાહરે હુ એના ચોરડારા જઈને કેહુછ તમે એને એકદમ પેલલા મળશે તો એ ગભરાઈ જશે એને વાગ વાગ હારડ-કેમ્પ આવવાની દેલજે દેવ છે તેથી હુ જરા આગતથી એને તમાગ આવવાની ખબર ફેડી મંડુ ધીજગથી મમજીની દ્રોઈગડમમા લાઉંછ અને મીં જમાવાળા, તેટલા જગ તમે ‘હોતમા’ ખેમગો’ મને દન પદગ મીનીટ લાગશે આવો-તાહ હુ મારી માહતાખ માથ તમુને ધનત્રાડયુમ ડગઉં—”

“માહતાખ !”

“હા-એડ મુમવમાન યગ લેડીને મે મારા આરાગમા લીધીછ તણીજ ભલી ને મગતની છોડરી છે મીચારી મારી માહતાખ આવ મુખા રડના જતા રહવાની બધી વાન માહતાખને તાહર કી દલગીર થશે ! એ ખે જણા રચ્ચે એટલી દુડ મુદતમાજ એવી દોસ્તી મધાયલી કે—હુ છે મીં જમાવાળા ! એમ મુહતા માવધ થઈને મારી ગમ ડોળા ફાડી જોયા કાય ફેરોછ”

“જી-તમે કોઈ ત્રીજા પારડા માણુમને મી બધી આપણી વાન કેહવા માગોછ”

“એ માહતાખ ડઈ પાગકુ માણમ નથી એ ખે જણા ભાઈ ખેહન મમાન છે માહતાખને તમે ઝોળખતા નથી-ફેરી દીલમેજ ને લાગણી વાળી ભલી છોડરી છે તે તમે એને મળગો તાહરજ જાણશે ચાલો- આવો-હુ તમુને ઝોળખાણુ ડરાઉ હમણા એ હોતમા’ ખેટેલી છે”

મીગમુઠ બનેલા ગોફરેઝને હજી તો કાઈ ગળામાથી અવાજ કહાડ વાનો વખત મળે તે અગાઉ ધનજીશાહ જેઠે તેનો હાથ ઝાલ્યો અને ઝપા ટામા તેને દ્રોઈગ ડમમા તાણી ગયા ‘માહતાખ’ નામનો શખ્ત કાને પડતા ગોફરેઝ એટલો તો ગુગળાઈ ગયલો હતો કે પ્રથમ તો ધનજીશાહ બહમન બહેરામ કઈ “મુસલમાની છોડરી” બાખે બોલતા હશે તે વીચાર કરવા જોણુખી તેનામા ભાન ગહુ હવુ નહી તે તો મારેલ જેવો ધનજીશાહવુ

કાકુ ભોપતો એડ ખોડગતી માફડ દ્રોષગ રમમા તેવણુ માથગયો—અને—

“માહતાય !!—માઈ ગોડ !!” તેણે લા હીગ મોતીમા મજ થઈને
ખેડેલી જવાન અમળા પર નજર પડતાજ એડ મોતી છુમ પાડી !

માહતાય ખી ઝપ ડગતી ઉડી—તેણીના ગોરા ગાંભો પર એડએડ
લોહી ધાધ આપ્યુ હતુ

“ગોદરેજી ગેડ !!”

ધનજીશાહ તો આ ખે જણાના આવા નાટક જોઈ ખે વડી ડગજ
થઈ ગયા તેવણુ ધડીકમા ગોદરેજને અને ધડીકમા માહતાયને ગુચવણ
ભરી આખે ટીડવા પડ્યા

“મને ડઈ મમજ પાડશે ! તમે ખે જણા એડમેડને ઓળખોછ !”
માહતાય, આય—આય જેનટલમેનને તુ ઓળખેછ !”

માહતાય ધપ ડગતી ખેસી ગઈ—

“હા જી, એવણુ—એવણુ પેલાજ ગેડ છે—ગોદરેજ જસાવાળા—જેવણુ
માહીમથી ગુમ થઈ ગીયા હતા—ને જેવણુનુ ખુન થયલુ આપણે સહિ
આજ સુધી મમજતા હતા”

x

x

x

પાય મીનીટના વધુ ખુલાશા પછી ધનજીશાહ ગોદરેજને માહતાય
સાથ વાત ડગતો છોડી પોતાના પ્રાઈવટ સેક્રેટરીના ઓરડા ભણી ગયા
બારણુ અફરથી બધ હતુ એટલે તેવણુ ને ઠોડ્યુ અને ખીજી પળે તે
ઉશ્વડતા માહે તેવણુ મગ્મોગ પેડા

“વેલ, માર્ઈ ડીયર બોય, અફર કાહગતો ગોધઈ ગેહીને તુ ડગેછ !”

ગેહને કોષ ફહાડે નહી ને આજે પોતાના પ્રાઈવટ રમમા એડમ
આલી આવેલા જોષ મુખાગક જગ અજબ થયો—પણ તોખી હમીને
તેણે ડહ્યુ—

“હુ જાણ કે ટીશીનને હજી ટાઈમ હોગેજી—જગડ આય ચોપડી
ધણી ઇન્ટરેમટીગ છે તે પુરી ડગતોતા—”

ખાનખાહદુરે તે ઇગ્રેજ ચોપડી ઉપાડી તેના ડવરપરનુ નામ વાચ્યુ—

“Map of Life”—વાહ ! હું તો જાણું કે તું અવરતા લઇને કંઈ ચસ્ત લાજુતો હોજો !”

એક નાનો આચકો ખાઇને મુખારગ ખડો થઇ ઉભો. યુવવાઇને લગાડી પીહધેલ ચહેરે તે પોતાના મુગળ્મી શેઠ ગમ જોવા પડ્યો.

ધનજીશાહ અલત માયાથી રહેજ હસ્યા અને તેની આગળ જઈ તેના બરડાની આસપાસ પોતાનો હાથ ટીટાળ્યો અને અતીશય પ્રીતીથી તેને કોટી કરી—

‘તુને શું હજી મારી પર તીશ્વાશ નથી, જહાગીર દીકરા ?’ તેવજે બહુજ વાહલથી બહુજ ધીમેથી પુછ્યું.

એ પણ વધુ—અને હોહ વચ્ચેથી એક ગુગળાટ ભરી ભુમ પાડી તે અભાગ્યો છોડશે પોતાના માનવત મહેરબાન શેઠના હાથમા સાવ બેહોશ તુટી પડ્યો.

x

x

x

વચમા એક કલાક સપાટામા નીકળી ગયો.

તે બપોરે ટીરીનપર ધનજીશાહ અને માહતાબ એ જજીજ હતા ગોફરજ સાથ જહાગીર તો ક્યારનો બગલો છોડી ગયલો હતો ધનજીશાહ હતો જીવ બેતાબ મારી ગયલો હતો માહતાબથી આ બનાવથી ઉપાઈ વધાઈ જેવી થઇ ગઇ હતી તેમા ખાસ કરીને નહી ધારેલો પેલો ખુબશુરત પારસી શેઠ ગોફરજ ભુતની માફક પાછો આજે કુટી નીકળ્યો તેથી તેણી લગાર બીહ ગઈ હતી.

કાંઈ સુપચાપ વચે ખાણ પુર થયું બનેના જીગર પર હમજી જબરો બાર હતો ધનજીશાહે માહતામને વાત કરાવવાને તથા ખુશાલ બનાવવાને બહુ તળવીજ કરી —

‘માહતાબ—ચાલ, હવે એનો એ વીચાર ના કરયા કર ચીપર અપ, માઇ ગર્લ ! આજના બનાવ પછી મારો વીચાર હવે સેવટનો નકકી થઈ ગયોજી હું મારી પાસીજ કેનસલ કરાજીજ માહતાબ ડીયર—મારા મુખા-

રક વગર એખલો હવે હું યુરોપ જાઉં એ બનવાબેગ નથી !”

સાજે ચાર વાગતાને સુમારે ધનજીશાહ પોતે માહતાબને વાદરે કે નવેટમા પોહચાડી આવ્યા ત્યાંથી પાછું ફરતા તેવણે ગ્રાટરોડ કોરન-રપરના “કામમોપોલીટન હોટલ” આગલ મોટર થોભાવી અને તેના માલીક મુસ હિસમાનજીને જગ મળવા માગ્યું

તેવણુને ભારે ખીજવાટ વચ્ચે ડહેવામા આવ્યું કે “હોટલ”ને તો આજે બે દહાડા થયા તાળા મરાયલા હતા—અને મુમા હિસમાનજી મીયા તો કોણુ જાણે મુખાર્ઠ છોડીને ક્યાના ક્યા ‘વટાણા વાવી’ ગયલા હતા ! !

પ્રકરણ ૩૫ મુ.

“જેસાકુ મીલા તેસા—તેસાકુ મીલા તાર્ઠ !”

સહવારના ગુમારે સાડા દમેડ વાગતાનો અમલ હશે !

હોરનખી રોડ ઉપરના પોતાના કનસલટીંગ રૂમમા ડાઠ બમનશાહ દુખાશ પોતાની આમ—ચેર ઉપર અગડાઇ પડી ને “ધી બ્રીટીષ મેડીકલ જરનલ”ના પાનાઓ ઉડલાવતા હતા આજે સગજબન સાબનો મીઝાઝ રાખેના કરતા ખી યોડીઝ ડીગરી વધારે બગખેલાફ હતો એક તો ધધાતુ ટકુ બગબર ચાલે નહી—તેમા એક ગમચી પેલા ઉતુના પંથા એરચનો કાકો મુસલમાની પોટ્ટી પગણુવાની વીર વાદ્યમા પડયો હતો, અને ખીજી ગમચી—ખાહ !

ખીજી ગમચી આજે બાર બાર દીગસ થવા છતા હેનાબાબની પેલી ઉજમારી પોલીસ પોતાના પેટ માહેલું પાણી ખી હજી હલાવતી નહી હતી !

ડાકટર માહેબના કોથા ઉપર હમણા મરાબર મના પુટનો જમરદસ્ત થોબરો ચહડેલો હતો પણ તેવામા બાહેરની ઇલેક્ટ્રીક ધટી વાગી પોતાના ‘પેશન્ટો’ની સગવડ ખાતર ડાઠ બોમે આ ઇલેક્ટ્રીક બેલની ગોઠવણુ રાખી હતી

“કમ ઈન !” તેવણે જરાક હમામમાજ કહ્યું—

કનસલ્ટીંગ ઇમનુ સ્વીગ-ડોર ઉઘાડીને એક ગરાડ જેવો હથેલો પુરૂષ અદ્દા હળવેથી ચાવી આગ્યો-અને ડાઁ બોમને કાઢી સલામ અડગમ કરવા વીના, કોઈનાની કહયા વીના, સામેની એક ખુરસી ઉપર મજેહથી ગોડવાઈ બેઠો.

બોમ એક બોલ બોલ્યો નહી—પણ બે ડોળા ઉઘાડીને આ વીચીત્ર વીઝીટર ગમ થોડીક સેકડ જોયાજ કયું તે મીયા માહેબે તો પોતાનો તપખીરીયા રેસ્મી રમાલ કાઢીને મ્હોડુ ખુબ તરેહથી નુછવા માડ્યું, અને પછી માથેની હૈફરાબાદી ટોપી કાઢીને ટેબલ પર ફેકી.

“હુ હૈફરાબાદની પુલીમનો અમલદાર છું—મારૂં નામ યાકુબ મુસ-ફખાન” અને તેણે વાત શરૂ કરી “જગ આય વીજલીનો ફિન’ ચલાવશો— ડાઁ દુબાશ ? માસાહલા ! તમારા મુબાઇમા આય શુ બકાટો પડેલ ?”

બોમે પખો ચાલુ કર્યો નહીં—એટલે યાકુબ સાહેબે પોતે ઉઠીને ‘રેચ્યુલેટર’ ફેરવી પખો દોડતો કર્યો.

ડીટેક્ટીવ યાકુબની આરી “ધેરવટ” જેવી તુદ રીતભાતથી સરજીવન સામનુ તમામ “કોહી” ગયું હતું પણ બોમ દુબાશ બદાએ પોતાનું પાપણી ફડકાવ્યું નહીં !

“કયુ, યાકુબ મીયા—કઈ તખાયત નગમ દીમેલ ?” તેણે અતે પુછ્યું.

“હુ અહીં તમારા એક પેશન્ટ તરીકે આજે નથી આવ્યો, ડાક્ટર દુબાશ મગર તમારી શી શુ છે તે જાણુ તો કદાચ વીચાગ કરે ?”

“મારી શી !—વેલ, તે તો જેવો કેમ ! તમને શુ ખીમારી છે ? પગે રૂમેટીઝમ છે કે મગજે નજલો અહડચોછ ?”

‘તમે શુ ધારોલ ?’

“મને તો લાગેલ કે બેઉ દર્દોએ સામટો ગલબો કાઢેલ—નહીં તો આજે આઠ દહાડાની વાત પર તમે મુબાઇમા જરૂર આવીને હાજર થતે !”

“આજે કઈ ખુબ મીઝાઝથી વાત કરોલ ડાક્ટર ?—શુ છે ?”

“જે મીઝાઝથી તમે અદર ચાલી આવીને મારી ઇઝીએર પર મને

પુછ્યા વગર લાધી પડ્યાછ તે કરતા તો હું વધારે નરમાશથી વાત કરૂંછ, યાકુબ સાહેબ”

યાકુબ હવે ઇઝીએરપર અત્રગ બેઠો અને બોમ તરફ સહેજ ડોળા કંકડાવી ચાલ્યા પીસ્યા—

‘રીતભાત અને વીવેકનો તમારો સ્ટાનડર્ડ શું છે તે સમજાવવા સાર તમે મને તાર કરીને સીઝદરાખાદ વેરથી બસડી મગાવ્યો તે માટે મહેરબાની થઈ” તે ઘાડા અવાજે બોલ્યો

“એમા મહેરબાની શાની ? નીઝામની પોલીસ પોતાની ફરજનો સ્ટાનડર્ડ કેવો ફરમાશુ રાખેછ તે ફક્ત હું જોવા માગતો’તો-મીયા-ને તે તમે મને આજે ખતાવી આપ્યોછ”

વાત તો ખીગડતી ચાલતી હતી સામ સામી કઠોર ચહેરે એકમેક ગમ ડોળા કંકડાનીને આમ ‘લાઇમધી” (1) ની યુક્તેગો કરતા અને જણા માહેથી કોઇખી એક પોતાના હરીફથી ખાડયો જાય એમ નહીં હતુ જે કે અત્યાર લગણુ પોતાની લાગણી પર અદ્ભુત કામુ રાખી મેલી યાકુબે નફકરાઈ અને બેપરવાઇનો ઠંડો દેખાવ જાગી રાખ્યો હતો પણ બોમ દુખાશના છેલ્લા અણુકાનો ચટકો નામર નીઝામના મકુથી સુનદા પોલીસ ડીટેક્ટીવ અમલદારને દેખઇનો જખરદસ્ત લાગેયો હોવો જોઇયે— કેમજે તે હવ ખુરસીપરથી ધરર કરતો ઉડીને ઉભો થયો

“આજ દીન લગીન મે કોઇખી સખશને નીઝામ હુઝુરની પોલી સના સારા નામ ઉપર નફરતના સુખનો નાખતા સાબળ્યો નથી, જહાપનાતા એક જોખમદાર આશીસર તરીકે હું તમુને ચેતાઉં કે જે ફરીથી એવા નામોત્ર એશારો તમારા મ્હોડામાથી બાહર પડશે તો તેના પરીણામો શુરા આવશે”

બોમ દુઆશે પાટલુનતા ખીસામા બે હાથ ખોસ્થા અને પોતાની છાતીમા ઉભાતો ખજલખાટ સમાવી રાખવા તેણે દાતો પીસ્યા

“તમારી ચેતવણી માટે ઉપકાર થયો પણ પ્લીઝ જાણી લેઓ કે હું જેખી કઈ બોલુછ યા કરૂંછ તેની જોખમદારી માટે હું કદીખી ખીહતો

નથી હવે મારે તમને વધારે તકલીફ આપતી નથી, યાદુખ માહેબ—
કેમ જે હું જેઠેજી કે આપણા બેઠે જાય વચ્ચેની ગરમી દર મીનીટ
વધતી જાયછે વળી તમે બુલી ગયલા વાગો છો કે તમે એક સાધારણ
પોલીસના ડીટેક્ટીવ છેઓ—તે હું એક ઉચી તબીબી ડીગ્રી ધરાવનારો
પ્રેક્ટિશનલ નેનટલમેન છેઉ ”

યાકુબે ચીડને મારે પોતાની બેઠે મુઠ્ઠી મજબુત નાળી—

“હવે એ ભાજગડ છેડો !” તે લગાર તરફઘડને ઘાડા અવાજે
બોલ્યો, ‘ પેનો શીકાર ક્યા છે તેનો પનો બતાવા ને છેડો છોડવો !
વખત ખાલી ખરમાલ થાય છે !”

ડા. બોમે પોતાના ખીમામાથી ડગરને જીવે પોતાનો સીગારેટ કેસ
કઢાડ્યો અને યાદુખ ગમ જોવા વગર ધીરે રહીને તેમાથી એક સીગારેટ
ઉચ્કારીને સલગારી અને તેના બે ચાર ગોટા કઢાડ્યા—

“નીઝામ હુજુરની પોલીસની ઉચી આખડ પોતાના ખીમામા લઇને
ફરતા એક નામચીન અમલદારે આવો મવાલ એક ત્રાહેન બાહેરના
આસામીને પુછતા શરમાવું જોઇયે !” તેણે ફટલે વારે ઠડે કલેજે હળવે
માફે કહ્યું

યાકુબે બે ડાળા અચરતીથી ઉઘાડી એક જાતના ભયાનક દેખાને
પોતાના સોબની ગમ જોયું

“એટલે ૧—તમે કહેવા શું માગો છો ?” તેણે તેણ ચહડાવીને ખુબ
મીઝાઝમા પુછ્યું

“એજ કે મારી મદદ વગર તમે તમારા શીકારને શોધી કાઢડવાને
અશક્ત છેઓ એવો નામોજુ એશારો કરીને હું નીઝામ હુજુરની પોલીસના
મારા નામપર નફરતના સખુનો નાખવા માગતો નથી” બોમે સીલીંગ
ગમ જોઇને ધુમાડો કઢાડતા ધણાજ હલવે અવાજે જવાબ વાલ્યો !

“ડાક્ટર દુખાશ !” —યાકુબ હવે કાલક ઠડા પછી અતીશય ગભીર
અવાજે બોલ્યો, “હકા મશકરી છોડી દેશો તો તમને અને મને બેઠેને
ફાયદો છે જે મીનીટો તમે હમણા ખરબાલ કરો છો તે કદાચ

આપણી વીરૂધ્ધ જશે હવે જરા સીધેસીધી વાત કરશો તો મહેરબાની થશે”
 એશક ! બાદશાહી દાવની પાનાની રમતમા “ત્રમ્પ કાડસ” યાને
 હોકમના પાના ડાઠ બોમના હાથમા હતા ! છુપાઈ બેઠેલા ખુનીનો પન્તો
 બોમની મુઠ્ઠીમા સતાઈ બેઠેલો હતો—એટલે આ બઝાઝીખોર મીચો
 જખ મારતો હતો ! બોમ દુબાશની મુછ ઉપર એ નીચારે એક ગતનું
 ખોદ્દલું તુચ્છકારનું હસતું ફરી વળેલું હતું !

“ખુનીનો પન્તો હું તમુને હવે આપવા સાફ ના પાડુછ—”

“તેનો મયમ ?”

“સમય—તમારી આજની તુફ અને અમમ્ય વર્તણૂક ! તમારી
 બાહોશીને માટે તમારા ભેજમા સતર ખાડીની ગાંધ છે ને થોડીઠ એાધી
 કરવાની જરૂર છે !”

“નોનસન્સ ! ડાકટર—તમે ભુલશો નહીં આપ બાપદમા નીઝામ
 સરકારનું કમીશન હું બળકે છું મારું અગત કામ કંઈ મગ્નવના અહીં
 નથી આવ્યો”

“બસ હું તમુને મદદ કરવા ના પાડુછ—માયુ ના ખાઓ”

“તમે ખુનીને છટકવા દેવાના ડામમા સામેલ થઓ છો”

“હા”

યાકુમે પાછું જડણ પીસ્યું—અને પંડી આસ્તેથી, બહુજ આસ્તેથી,
 પોતાના ખીસામા હાથ નાખી એક નાહની બહીસ્લ ડહાડી તે નેહજ કુકી,
 સીસોડીનો અવાજ થતાજ એક યુરોપિયન કોનગ્ટેબલ માથે
 ખીજ બે પારકા કોષ ઉચા તાડ જેવા મુસલમાનો અદર ચાલી આવ્યા
 બોમ તો બખરાઇને તેઓના કોથા ટીકવા પડ્યો—

યાકુમ તેઓ માહેલા એક જણુ ગમ ફર્યો અને હન્ટે મ્હોડે બોલ્યો—

“સાહુદેબ ! બચ્યા, આખરે તુજ ખરો પડ્યો ! આપણા ડાકટર
 સાબ પેલાનો પ તો આપવા ના પાડેછ”

અડધી મીનીટ ઓરડામા ચુપચાપ થઈ ગઈ નરા દાખલ થયલા ત્રણ
 અણુભર્યા શખસો મુગા મતર પુટલાની માફક બોમને ટીકતા ઉભા હતા

ભોમે ભવા ચઢાવીને યાદુજી ગમ જોયું તે ડીટેક્ટીવની મુછ ઉપર હવે સહેજ તીરસ્કારનું હરતું પડરાયું હતું અદ્ય વાળીને તે લખવાની ટેબલને અટ્ટેલી મમ મોટા ડાળા ડાળાં ભોમ ભળી ડડાડ્યો જતો હતો.

“ડાળ દુબાશ” તે હવ ઘાડા પણ મકડમ ધીમા અવાજે બોલ્યો, “નવાળ ફેસ્ટમજગ અહાંતુરના ખુતી જહાગીર મહેરોમજીને નમાડનાર અને તેને છુપાવી રાખનાર તેના એ મળાયા તરીક તમને નામદાર નીકામના હુકમથી—અને ખીટીપ મનાવાળાઓની પગાનગીથી—પહરેજ કરે છું.”

પાછી પાય ફેસ મેડડની ચુપકીરી ફેવાઈ બેહદ તુચ્છકારવી ભોમ તરફ એકકી ટગરે દીન્યા જગતા યાદુજી મારેજ ડીટેક્ટીવના કોર ચહેરા પરનું એક સ્નાયુ પણ ફડફડતું હતું નહીં અત્યાગ મુધીની સુખનદગાઝીની બાજીમા હોડમનું ચટન જે પાનું ડાળ ભોમ દુબાશની પામે હતું તે જાણે એકાએક તેના આગળાઓમાયી ઉડી જઈને તેના આ હમ્મનનના હાથમા આવી ગયું હતું. પહેલી વાર જગ બડકા ને ભોમે ડાળા ઉઘાડ્યા—અને ચક્રીત થઈને યાદુજીને ચહેરો થોડીક પણ ચીતારવાજ કર્યો.

“તમે મને “એરેસ્ટ” કરો છો” અને ભોમેજ તે આગડાની ચુપચાપ તોડી—“હું ઘાડછ કે તમે ભુલી જતા નહીં હોશો કે હું એક ખીટીશ સમજેકટ છેઉ. તમારી પાસે કમ્ વોરટ જેવું તો હોજેજ.” તેણે બેહદ તુચ્છકારભર્યા અણકાથી ઉમેરીયું.

કમ્ખી જવાળ દીધા વગર હવ્યું રહીને યાદુજી સામે પોતાના ડગલાના ગળવામાથી બે મોટા કાગળ્યા બેચી કહાડ્યા.

“બેશક—વારટ વગર મારેથી તમોને આગળી કેમ લગડાય ? જીવો—આ રહ્યું જહાગીર મહેરોમજી માટેનું એક્સત્રાડીશન વોરટ, અને આ રહીયું તેને છુપાવી રાખનાર આસામી ડાળ બમનશાહ પી દુબાશને પહરેજ કરવા માટેનું ખીજી એક્સત્રાડીશન વોરટ. આ વાગટ બજલવાવા માટે કાયદા મુજબ ધનરપેકટર જોન્સ અમારી સાથે આજે હાજર છે.”

બેઉ ડાળા ફાડીને તે કાગળના કમખખત ચીકડાઓ ગમ એક

ખીધેલા કોહલાની મીસાલ બે ત્રણ મીનીટ બોમે ટીક્યા કર્યું. જરાખી શક વગર તે નીઝામ સરકારની સીલ સાખ સાથના બે વેર ટો હતા— અને બને પર ધ્વીટીય સરકારની મોહરો હતી તે બને એક્સટ્રાડીશન એક્ટ મુજબના વાર ટો હતા.

“નીઝામ સરકારની પોલીસ કોઇખી કામ અધુર કે કાચુ ડરનીજ નથી,” યાકુબે બહુજ હડે અવાજે ખુલાશો કર્યો, ‘વખતે મુબાઇ આવ્યા પછી કોઈ સન્નેગથી બે જહાગીર મેહરહોમજીનો પનો મળવામા અમને તમારી તરફથી હુકમ નડે તો તે માટે ચેતીને અમે આગમચથી ધલાજ અમારી સાથે લેતાજ આવ્યા છીએ મેહરબાની કરી હવે અમારી સાથ ચાલશે ?—”

ટાં બોમ દુબાગે હવે પોતાના રમાલ વડે ધમડીને પોતીકુ મોકુ નુછયુ—એવુ તો ધસડીને નુછયુ કે તેને ચેહરો લાલ ચોલ થઇ આવ્યો. પાસો ઉલટાઇ ગયો હતો. તે “હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ” આખના એક હેન્ડમા બોમ લીધુ કે તેના કરતા ચાર ચામણી સગસ એક ખીજે બ્લેકગાર્ડ તેની જોડે ટકકર ઝીલતો હતો—કે જેની સાથ ત્રણી હુશીયારી ડરવા જતા ચોર ખી કાટાનુ કટેમર થઇ જતુ હતુ.

“અને બે હુ હમણા તમારી સાથ આવવા ના પાડુ તો ?—” તેણે હવ તાણી તોડીને સહેજ મ્હોકુ હસ્તુ કરી પુછયુ.

પણ યાકુબ મીયાના મુખપરથી હવે હસ્તુ બધુ ઉડી ગયુ હતુ.

“તો ઉચી તખીખી ડીઝી પામેલા તમારા જેવા એક પ્રેફેશનલ જ્વેલમેનની કાડીઓ પર બેડીઓ ઠોકવાની મીં જ્વેલ્સને ઘણીજ અણગમતી ફરજ પડશે.” તેણે ધીરેથી ઠગ પાણીના માટલા મીસાલ જવાબ વાલ્યો.

બોમ હવે ખડખડાટ મોટેથી હસી પડ્યો. અલબત્ત આધજોખી જોઇ શકે કે તે હસ્તુ તદ્દન ગવત, જુહુ અને તાણી તોડીને ઉભુ કરેલુ હતુ કોઇખી સુરતે ડાકટર સાહેબે હવે પોતાની આજીની વળણુ એક ઝપાટે બદલી નાખી હતી.

“અરે તમારે હાથ થાય તમારે !” દાગી ખુશ મીઠામીઠી તે યાકુબના ખભાપર હાથ મેલી જોડ્યો, “તમે બી જમગ છેઓ, બા ! આપુ જહાગી રને સતાડી રાખવનોજ જો હુ હોતે તો શુ જખ મારવા તમુને અહીં તેડી મગાવતે ? ચાતો, આતો-હુ તમુને તેની છુપાવાની જગ્યાએ લઈ જઈ આપણે બે જણા ડાહરના અમથા મગવા કરીએજી.”

યાકુબ મીયા મુછમા વાજુજ ઝીણુ દરયા અને હાથે રહીને પેલા બે વારડો પાછા ઘડી રાળી પોતાના ખીનામા મુકયા.

‘ખાલીપીલી ઝગડો તો તમે શરૂ કરીયો-ડાહર મે તમારી માથ પહેલી તરછોડ ગોધી નહી—નમેજ અવ્વલથી ખાકે કરુ થઇને છેડતી ગોધી” યાકુબે નરમ અવાજે કહ્યું.

‘હા—જગ માર પાછી ગીયું’તુ ખર ! એક તો તમે ૧૨ દહાડા વચ્ચે ગાળી કાઢડયા તેથી મારાથી તમારી પોલીસની ઝડપને માર ડીઝ કરવા વગર રહેવાયુ નહીં ને—”

“બે વારડો માટે છેક હીંદી મગ્ગર પામરી મીમલે વેરથી એક્કવાડી શન પગવાનગી મેળવવા માટે ૧૨ દહાડાનો વીલમ ડાઇ ઘણો નહી કહેવાય, ડાક્ટર !” સાહજેબ હુશન ફોજદારે હવે ટાપશી પુરી.

“બે જુદા અને પાગકા રાજે વચ્ચેના બદોબસ્તનો એ મામલો હતો—એ કઈ પાયધુનીથી કોટની પુલીમ કોટ મા દોડી જઈને માજીએટ પાસ વારટ મેળની લેવાની રમત નહી હતી—ખીગદર !” યાકુબે ઉમેર્યું.

“ચાલો હવે એ વાત જવા દેઓ હુ તમુને પેલા બદમાશ હાથમા સોપી આપુ તો બસ કેની ?”

“પછી બસ !”

“અચ્છુ ત્યારે ચાલો—નીચે ગાડી છે કે બાડેની મગાઉ ?”

“નહી—અમારી ટેક્સી નીચે ખોટી છે ચાલો.”

ડાં બોમે એક શબ્દ વધુ ઓચરવા વગર પોતાનો દુકો ડગવો આગ ઉપર ઓળવ્યો અને હેટ સ્ટેનડ પરથી પાતાની એલવુડ માથે મુકી યાકુબ અને તેના બે સાથીઓ સાથ ચાલતી પકડી.

મકરાણુ ૩૬ મુ.

“ધરડી ઘોડી-લાલ લગામ !”

નસીબાનો અવળો પાસો જ્યારે મનુષ્ય માત્રના કોઈ દાખલામાં એકાએક પોતાની અડ છોડી થઈને સવળોજ પડવા મડી જાય છે ત્યારે કીસમતની ગતી કેમ અને ક્યારે બદલઈ ગઈ તે બરાબર નોંધી લેવા જોઈએ. અવકાશ પેલા માનવીને મળતો નથી !

માહતાબના સબ્બમાબી તેમજ બન્યુ હતુ

તા. ૨૨ મી એપ્રિલનો યાદગાર દહાડો તેણીને માટેના ખરેખર મીઠા સુખી દીવસોની હારમાળાઓ માહેલો એ હતો તે દહાડ મહવારે એકાએક મોટા મેહરબાન શેઠ ધનજીશાહજીએ આચીતી સહવારના આઠ વાગતે વાદરે કોનવેન્ટ રકુલમાં પોતાની મોટર મોડલી હતી—અને મધર સુપીરીઓરસને અરજ કરી હતી કે ડાઘ ધણીજ જરૂર તાકીદના કારણુ સર માહતાબને તે દહાડે મુઆઇ ‘મોતી મીનાર’ના તેવણુ આગળ મોકલવી

શેઠ ધનજીશાહનો માનીતો નોટ જીવણો માહતાબ બાઈને લેવા મોટરમાં આવ્યો હતો. શેઠે લખ્યુ હતુ કે માહતાબને તુરત મોકલવી—તેણીને સાજો ચાર પાંચ વાગતે તેવણુ પોતે કોનવેન્ટમાં પાછી પોહચાડતા જશે. શેઠજીના ફરમાનને માન આપી અલબત્ત માહતાબ તુરત એડ પગે મુઆઇ જવા તૈયાર થઈ ગઈ હતી.

દસ વાગતાને સુમારે જ્યારે માહતાબ ‘મોતી મીનાર’ના દ્રોષગ રૂમમાં દાખલ થઈ ત્યારે તેણીના હરખબેર મલકાયલા મુખડા પરથી જાણે ગુલાબ ખરી પડતા હતા ! આહ—તે રોજ તેણી ખરેખર કેવી નજરને અમીત કરી મેલે એની ખુબસુરત દીસતી હતી !

પણ ધનજીશાહ બહમનખેહેરામનો મુખડો આજે હમેશની માફક હતો, ખુશખુશાલ, મલકાયલો હતો નહીં બેશક—તેઓ માહતાબને અન્યો-

અન્ય પ્રીતીથી ભેટયા, પણ તે છોડીએ પહેલી નજરે જોઇ લીધું હતું કે તેણીનો હાથ પડીને દીવાનખાનામાં લઈ જતી વેળા મેડજીના મહોડાપર એક જાતની સીચીવ સિચાવત ગભીર કરચળી બાપી રહેલી હતી.

દ્રોષગ રૂમના પોચા મખમલી ટ્રાય ઉપર તે છોકરીને પોતાની પાસે બેસાડી ધનજીશાહે થોડાવાર મુગા મતર તેણીનો નાજુક ગોરો એક હાથ પોતાના હાથમાં લઈ ઉડા અપેશામાં હળવથી ફોડ્યા. ડ્યો માહતામ તો ચક્રીત થઈ તેવણુ ગમ પોતાના મોટા દાળા એ ડોળા ઉઘાડીને જોયા કરતી ચુપજી બેઠી.

આખરે એક ઉડો શ્વાસ ખેંચી ધનજીશાહેજ પહેલી વાત કહાડી.

“દીકરા-તુને મેં આજે અચ્ચુચ તેડાવી મગાવીછ તેથી તું અજબ થતી હોયો પણ ખરી વાત એ કે કે આજે મદવાગના મને લાગુ કે જ હું હવે ખંધી વાતનો જે તે નીકાળ નહીં લાવી નાખશ તો હું સીક પરી જવશ.”

માહતામના હરતા મહોડા પર ફલગીની પતે ઉડામીનો કાંઈ પડછાયો ફરી વળયો.

“તું છેજી ?—કઈ તખીયત બરાબર નથી ?”

“તખીયતને કઈ નથી પણ ખરી વાત કહું તો પેલો મુખારક દુકતો જતો રહ્યો. ત્યાર પછી મારા જન તન બેતામ મારી ગીથોછ માહતામ એ પોરીયાના જવા પછી જાણે મારા પેગમાતુ ઉજ્જર કમતી થઈ ગીયુછ કોઈખી રીતે હવે હું એખલો પડી ગીથોછ—તે બગયો જાણે કડવા આવેછ ત્રણ ચાર દહાડાની વાત પર મારો જીવ કેવો ખુશ ખુશ હોતો—તે હવે—હવે મારી આગળ કોઈ નથી.”

પોતાના કમાનદાર બવા ઉચકીને માહતામે પોતાના શેકના ચેહરા ગમ જોયું ધનજીશાહે આ ઘડીએ એક જાતના ઓચીતા બેશથી તેણીનો હાથ પોતાના હાથમાં ઝાલી લીધો—

“તું મારી ગમ એવા રીટ ડોળા કહાડીને ના જો—ના જો, છોકરી.” તેવણુ ઝાઝક અસાધારણ જુસ્સાથી હવે કળવાઇને બોલી પડ્યા. “તું એમ

મારી તરફ તારા જાણીતા ડોળા ઉઘાડીને જોય' તારે માગ દીલમા કંઈ નહીં સમજ પડે તેવું થાયછ'”

માહતાબે શરમાઇને પાછું ડોકું નીચું કાઢી તેણીના ચુલાખી ગાલો પર ખુલ્લે ખુલ્લો રંગ ધાઇ આવ્યો હતો

“માહતાબ—અસ, હવે મારેથી વધારે વાગ મુગ નથી ગહેવાતું મારી વાહલી છોકરી—જે—મારી ગમ જો! હું જે આજે તુને વાત કહેવા માગુછ તે ધણીજ ધીરજથી ધણીજ સભાળથી સાબળ ને પછી મને તારા દીલની માચ્ચે માચ્ચી લાગણી પ્રમાણે ખરેખરોજ જવાબ દેજે જરાખી આનાકાની ના કરતી—મને ખરોજ તારો જવાબ હીમતથી કેહી દેતા જરાખી શરમાતી કે ખીલતી ના મને લાગેછ કે હવે જે તે લટકા ફટકા ચર્મ જવો જોઇયે”

આમ બહુજ ઉડી લાગણીથી ખોલી ધનજીશાહ માહતાબની જગ વધારે નજદીક આવ્યા તેવજીતી છાતી હમણા કોઇ ચીચીત જુસ્સાથી ઉપસાતી હતી

અડધી મીનીટ ઓરડામા સુપકીદી કેલાઈ

“માહતાબ—મને કેહ તુ હમણા કોનવેન્ટમા સુખી છે?”

“ધણીજ—ધણીજ સુખી છેઉજી ખર કેહુછ—હું તમારી ખરેખરી દીકરી હોતે તોખી તમે મારે વાસ્તે એના કરતા વધારે સુખનું ઠેકાણું સોંપી કહાડી શકતે નહીં”

“હવે મહોનામા લઇને વગોવ્યા કરવામા સાર નથી માહતાબ—મને ખર કેહ તુને જે આય કોનવેન્ટ છોડી દેવાની ફરજ પડે તો તુ દલગીર થાય કે”

જવાબ દેવાને બદલે લગાર ગભરાઇને દલગીર જેવે ચહેરે માહતાબ તો ધનજીશાહનું ડોકું ટીકવા પડી

“નહી—ગભરા ના માહતાબ—મારો વીચાર તુને પાછી તસ્તે મેરીએ રખડતી મુકી દેવાના નથી ધણીજ ધણીજ આનાકાની પછી—અત્યંત લાખા ઉડા વીચાર પછી—જ્યારે મારેથી નથીજ થોભાયુ ત્યારેજ—હું

તુને હવે મારા દીકનો વીચાર કેહુ છ મારી વાહલી છોકરી—ખુદના ઝમ ખાધને કેહુ કે હુ તારી પર જરા બી વ્યાણ કરવા ઇચ્છતો નથી—સહેજ બી તારી હમણાની ઓશીયાલી હાલતનો લાલ વેવા માગતો નથી બેલાશક તારી પુરેપુરી ખુશી અને મગજનો મને જવાબ દેજે હુ તારા ગમે તેવા બી જવ બધી મનમા જરા પણ ઓછુ લાવજ નહીં બોલ માહતાબ—માગ દીકમા જે છે તે હુ બોલુ કે ? તારી રજા છે કે ?”

ગરીબ બીચાર તે નીરદોશ નાનુક માળક ! મોટા ધનજીશાહ શેઠ આજે જે અદ્ભુત નવીજ પ્રગરની વરતણુક પહેલે વરથી દેખાડતા હતા તેથી તેણી ખચીત ગુચવઈ ગઈ હતી—પણ આ છેલ્લા તેવણના પેચવણ નહી ધારેલા સુખનો સુનતા તેણી તો ખરેખરજ ગભરાઈ ગઈ ઓ—ધનજી શાહશેઠ તેણી સગંબી નીગધાર બીચારી એડલવાઈ છોકરીને તુ કેહવા માગતા હતા ? તેણી તો નીચી મુઠીએ એક પુટલાની મીસાલ થલ થઈ ને મુગી મતર બેસીજ ગઈ

“તુ બોવતી નથી—માહતાબ—હુ ધારજ કે તુ માઝ બોલવુ હજી બરાબર સમજ નથી પણ જ્યારે તુ મને પુરેપુરો સાબલી લેજે તાહરે કદાચ મારી દયા ખાશે છોકરી—હુ તો હવે લગભગ પચાવન છપ્પન વરસનો ધરડો થઈ ગયલો ડોસો છેઉ મારી જીદગીમા એકજ ઉમેદ હતી—મારો ભત્રીજો—તેબી દુડનો રદબાતલ નીકળયો ને મારી બધી આશાઓ પર પાણી ફરયુ પછી મારા સારા નસીબે મુખારક મને મલી ગીયો તેબી મને એકાએક છોરી ગીયોછ ને મારી લાઇફમા ઉમગ આશ્વા જેવુ હવે કાઈ નથી તુ—તું—મારી વાહલી માહતાબ છે—પણ—પણ—”

ધનજીશાહ બોલતા અટકી પડ્યા તેવણની છાતીમા થતા ગુગળાટને લીધે તેવણનો સાદ દબાઈ ગયો હતો કેટલેક વારે અતે તેવણે ગળુ સાફ કરી પાછુ ધીમા ગળગળતા સાદે ચલાવ્યુ

“જે ધડીથી મે તુને જોઈ તે ધડીથી તે મારા જીગરમા વાસો કાપો મુખારક મારી બાબુએ ઉતો તાહ સુધી હુ મારા દીકની બધી લાગણીઓને એક જખરદસ્ત કોશેશ કરીને સમાવી રાખી તમને બેઉને

મારા બચ્ચા ગણવામા શતોપ માની કાંઈ દાહડે તમુને એ જણાને એક કરી આપવાના સપના જેતો હતો પણ મુઆરડ તો ચાલી ગીયો" તે તો એક પારસીનો છોકરો નીકળ્યો—ને મને એખલો મુકાને જતો રેહ્યો માહતાય—હવે જો તુ મારી આગળ નહી હોય તો મારે આય હીદુસ્તા નમા રેહવુ નથી હુ બસ ચીન જાપાન આફ્રીકા નીકળી જવશ ને દગ દડા વગર બધે બધ રખડી ભટકાને મારા દહાડા પુરા કરશ"

માહતાએ આખરે પોતાનું નીચું ડાકું અચબુચ ઉચક્યું—

"નહી—નહી ' એમ ના કરતા ।" તેણી કંઈ પડી

"હુ ખાલી તુને બીધરાવવા એમ બોલતો નથી, માહતાય ।"

ધનજીશાહ નરમ અવાજે અને અતીશય ગભીર દેખાવે બોલ્યા "દાદાર હોરમઝદને હાજર નાજર જાણીને કેહુછ—ખરજ માનજે—કે પેહલા તારે માટે મારા દીલમા જે લાગણી હતી તે એક બાપ પોતાની દીકરી તરફ ધરાવે તેવી ખાલેમ લાગણી હતી પણ હવે—મુઆરકના જવા પછી—છેલ્લા બે ત્રણ દાહડાના અરમામા મને સમજ નથી પડતી કે એકાએક મારામા શુ ચેન્જ થઈ ગીયોછ કે, માહતાય, મારી માહતાય, હુ તુને એક પુરપના બેહદ ઉડા સાચ્યા પવીત્ર પ્યારવી ચાહતા શીખ્યોછ । એક ધરડો માણસ તારા જેવા ગુલાબ જીવાન જીવ આગળ આવુ ફાડુ ફાડુ બકેછ તેથી તુ મને માફ કરજે । કેહ—માહતાય—મને કેહ કે એમ બોલવા માટે તુ હવે મને ધીરજારતી નથી ।"

"તમુને હુ ધીકકાર ?—નહી—નહી—મારા મેહરબાન ગેહ—એતુ' ના બોલો ।" માહતાએ ખરી લાગણીથી જવાબ દીધો

તેણીના આખા ચહેરા પર નરમાસ અને મમતા ભરી લાગણી પ્રગટી નીકળી હતી—અને તેણીના ડોળામા ઝળઝળયા હતા

"માહતાય—તારા આય જવાબ માટે ખુદા નાફ ભલુ કરો મને કહે—તુને મારે માફ દીલમા જરાખી ફરકાર છે ?—બસ મને ખરો જવાબ આપ"

"મારા દીલમા તમારે સાફ જે માન અને ઉચો વીચાર છે—જે

ઉપકાર છે—તેવો કાષ્ઠનેખી સારૂ આખી દુન્યામા મે ધગાવ્યો નથી ને ધરાવશખી નહીં, ધનજીશાહજી !”

“પણ માહતાય, મારા મોતી, મને ખાલી તારો ઉચો વીચાર ને ઉપકાર ને માન જોઈતા નથી મને તે કરતા કાંઈ વધારે જોઈએજ. તુ મારી લાઘવની આજે જોન છે—મારી અધાગી જીદગીનો જલતો ચેરાગ છે છોકરી ચમકતી ના—પણ તુ મારી પરજેતર હકદાર ધણીયાણી થશે ? ખોલ—મારા જેવા પારકી કામના એક ધગડા આદમી સાથ પણુવા જેટલી હદે તુ મને ચાહી શકશે ? મારૂ જીગર, મારૂ દીલ, મારી જીદગી, મારી દોલત તારા પગની આગળ આજે હું પવીત્ર સાચ્યા પ્યારથી મુકવા માગુજ જો તુને એ વાત નહીં ગમતી હોય તો તુ ખેલાશક ના કેહ—તે હું જરાખી તારી સાથ ગુમ્મે થવશ નહીં તુ મારી શાદીની પ્રમાણીક ને ઇઝતબરી ‘ઓફર’ ના પાડશે તોખી તારી ખરદારત લેવામા હું એક ઇચ પણુ પાછળ હકંશ નહીં ઓ માહતાય—જે ઉડા અડાગ પ્યારથી આજે તુને ચાહુજ તેવો પ્યાર દુન્યામા કાષ્ઠખી મગ્ગ અનુભવ્યો નહીં હોશે મારી તમામ જીદગી હવે તારા હાથમા છે તારા જવાબપર આધાર રાખેજ કે હવે હું એક તદન જીવતરથી ઉખડી ગયલો ખેલદામનો રખ-રેલ છેઉ કે દુન્યાનો સઉથી સુખીમા સુખી ને મગરમા મગર પુરૂષ છેઉ ખોલ—માહતાય—પરવરદેગારના નામથી પુછુજ તેનો ખરોજ ને માચ્યોજ પ્રમાણીક સીધો જવાબ દે ! મારી ગમ જો, છોકરી—ને તારા મનમા શુ છે તે કેહ !”

ખેહદ જોશથી આટલુ ખોલી ઉજ્જેગણીને મારે ધનજીશાહ હાકવા લાગ્યા માહતાયનો એક હાથ તેવજો જોરથી પોતાની મુઠીમા ડકડાવીને પકડી રાખ્યો હતો, પણ તે મુઠી ઠરઠર ધુજતી હતી

લાગટ ત્રણ ચાર મીનીટ ડોકુ છાતી પર નમાવેલુ રાખીને માહતાય ખોલ તરફ દીકતી ચુપ ખેસી રહી તેણીના કામળ જીગરમાખી આ અદ્ભુત ગળવર છેલ્લા ધડાકાથી શુ લાગણી ખરપા થતી હતી તે—અરે !—ધનજી-શાહ ક્યાથી સમજી શકે ? લાખખો રૂપીયાનો આ શેક્યો, આ ઉમરાવી

દીલનો માનવત રહેો તેણીનો પામખાન આ પાદશાહી જીગરનો સાચો
ભલો દયાલુ મહેરબાન તેણીનો મુરખી પાલનહાર હવે શાદીના આખરદાર,
પવીત્ર ગાઠથી તેણીને પોતાની હજાર ધણીયાણી બનાવવા માટે ત્યા
કાકલુદી કરતો બેઠો હતો । એ કીસમત દેવી, તારાખી ઢગ ઢગ ડયા છે ।
એ ત્રણ મહીનાની વાત ઉપર તો એજ માહતાય એક હલકા ગ્રામખાનાની
નજીસ વાતાવરણ વચ્ચે ગાનારી નાયકીનીનો બેશરમી ભર્યો પેશો કરનારી
રદખાતલ સ્ત્રી તરીકે સોસાયટીથી બોયકોટ થયલી હતી । અને આજે—હવે ?

ધનજીશાહ તેણીના ચેહરા ગમ વાડ વળીને બેહદ ઇતેબરીથી બેયા
કરતા હતા આ છોકરીના માત્ર એક “હા” કે “ના” ના તુકારાપર તેવણની
આખી જીદગીના સુખ દુ ખનો આધાર હતો

“માહતાય—શુ તુ મને કંઈજ જવાબ નહી દેશે ? તારી ચુપકાદી
પરથી તાહરે શુ હું એમ સમજી કે તુને એ મારી મ ગણી મજુર નથી ?”
માહતાબે હવે એક ઉડો દમ બેચો—

“તમારી માગણી એકાએક એટલી તો નહી પારેલી આજે સાબ
ગુજ કે હું—હું—ગભરઈ ગેઇજ ધનજીશાહ, હું શુ જવાબ આપું મને
મમજ નહી પડતી ।” તેણીએ બહુજ નાજુક ધીમા માટે ક્યું

ધનજીશાહે તેણીનો પોતાની પામે મહેજ બેચી

“એમા સમજ શુ પડવાનું છે ? તુ મને કંત એટલું કહે—તાગ
દીલમા મારે વાસ્તે લાગણી છે કે નહી ?”

‘ઓ કેટલી લાગણી છે તે હું કેમ તમને સમજાઉં ?’ માહતાય એકા-
એક મ્હોડુ ઉચકીને ધનજીશાહ ગમ ભીની આખ્યોએ બેઇ અત્યત
બુસ્સાથી બોલી પડી । એટલી તો ઓજરખવાહીથી તેણી બોલી કે ખાન
બહાદુરખી બે ધડી ડગ થઇ ગયા—‘ધનજીશાહ—તમારી પરથી મારી
જીદગી ઓવારી નાખવા તૈયાર છેઉ ”

‘તાહરે—મારા જાન—મારી વાઇફ બનવા સામે વાધો તુને શુ છે ?’

“તમે પારસી છેઓ—હું મુસલમાની છેઉ । એ વાત કેમ બનશે ?”

“તેમા મોટો મુઝાકો શુ છે, માહતાય ! આપણે બેઉ એકજ ખુદાના

મનાવેલા માણસો છેધયે મારી ડારલીંગ, મારી બાહેધ એવી જે કે તુ
અમારા ધરમમા આવ નહી ચોડતી ના! મે એ મામે ખોલો વીચાર
કરી રાખ્યોછ જે કે અમારી પારમી કોમ જીન્દગીનોતે 'પોતાની મફત
લેવા નારાજ છે—છતા આપણા સુખનો સવાલ આવે તાહ હુ કોમ કોમની
કઈ દરકાર રાખતો નથી જીયેજ વરમ અમારી અનજીમને એવો ડગવ
પસાર કીધોછ કે જીન્દગીનોતે નવજોત કરતી નહી—પણ અનજીમનતા મો
ઠરાવો તુ મારા હીરા આગળ પાણી ભરેછ! માહતાબ—તુ ખમ એ બાબત
મારી પર છોડ વાદરે ગુપચુપ તારી નવજોતની ગોડવણ હુ ડગવશ ને
પછી તેજ દાહડે આપણા લગન તદન ખાનગી રીતે કરશુ પણ કીયર-
હુ શુ બકયા કરેછ! હજુર તે મને તારી ખુશી કે નાખુશી તો જણા-
વીજ નથી”

“ધનજીશાહ—મારી મોહબત તમને ખરેખર સુખી કરશે”

“અરે અરે કેટલી સુખી કરશે તે હુ કલપીશી શકતો નથી”

“તાહરે તે મોહબત તમારીજ છે! હુ તમારી માગણી કમુલ
રાખુછ—તમારે ગમે તે કરો”

હરખની એક નાની જીમ સમેત ધનજીશાહ બહમનખેહરામે માહતા
બને પોતાના પાસામા એવી અને તેણીના ગોગ કપાળ પર એક
કીસ લીધી!

આહ!—પોતાથી પાચ વારને છોટે, ભરીપના રમતાપર શુ પડેલુ છે
તે માનવી જાતે જે જોઈ શકતો હોય તો પછી દુન્યામા આકૃત અને
જગત જોતુ રહેજ શુ?

“ઓ મારી ડારલીંગ!” ખાનબહાદુરે પોતાની બાનેનની લાગણીથી
આજોજ થઈ જઈને ધુજતે અવાજે કહ્યું, “તારા જવાબથી તે મને હમણા
કેટલો—કેટલો સુખી બતાવ્યોછ તે તુ કાહ જણે? માહતામ, શુ ખરે-
ખર તુ મને સાચા ખ્યારથી ચાહશે? આપણી ઉમર વચ્ચે આટલો તકા-
વત છે તોખી ચાહશે?”

“હા ધનજીશાહ” માહતાબ તેવણની છાતીમા ડોકુ દાખીને બોલી,
 “હુ તમુને મારા બધા જીગરના જ્ઞેશયી આહુછ ને સદા ચાહવશ એઠ
 ઝોરતની મોહબત માટે તમો કરતા વધારે લાયક પુરબ કોણ હોઈ શકે ?
 કાઈ ફરેસ્તાએ જ્યારે પહેલ વહેલી મને તમારા માગમા નાખી તેજ
 ધડીવી હુ તમારા ઉમરાવ સગખા જીગરની અને તમારા લલા સદગુણોની
 તારીફ કરતી રેહીછ મારો ઉપકાર હવે ખ્યારમા બદલઈ ગીયા” તેમા
 કંઈખી નવાઈ છે ધનજીશાહ ”

ધનજીશાહે તેણીનો હાથ પોતાની આખ્યોમા દાખ્યો—

“આહ ! આજતુ મુખ ખરેજ છે કે તે એક સ્વપન છે ? હુ માનીખી
 નથી શકતો કે અતે તુ-તુ-મારે એમુળ ઝવેર હવે એકલુ મારે પોતાનુ થજે
 થજે વાહલી—ખનતી ઉતાવળે હવે હુ તારી નવજોતની અને
 આપરા લગનની ગોઠવણ કરેછ આજે આતવાર થયો—ડીયર, આવતા
 બુધવારે આપણી સાદીની ગોઠવણ કરાઉ ?”

“જેમ તમો મારા સરના તાજની નેક નજરમા આવે તેમ કરો—
 મને જરાખી વાધો નથી ”

“કે કયુ—માઈ લવ ! તાહરે આપણે આવતા બુધવારે જોડખતે એક
 થઈશુ તે દહારેથી તુ મારે મોતી—મારે અમુલ્ય મોતી થઈને મારી
 આખમા સમાઈને અહી ગજ કરજે તાર નાગ માહતાબને બદલે હુ
 મોતીબઈ રાખશ બોલ—મોતી—તુને એ વીચાર પસંદ છે ?”

“તમુને જે પસંદ હોય તે મને પસંદ છે દરેક વાતમા હુ તમુને
 તાબે થવાને હવે બધાયલી છેઉ !”

“જોડ બહેન યુ—મોતી ! ચાલ આવ હવે જરા કંઈ દીરીન લેતે !”

તેણીની નાજુક કમ્મર આસપાસ પોતાનો હાથ વીટાળી ખાનબહા
 દુર શેઠજી પોતીકી નવી જુવાન “સ્વીટી”ને ડાઈનીંગ રૂમમા લઈ ગયા
 તેવણનો જીવ હમણા બેહસ્મા ગયસો હતો !

મકરણ ૩૭ મુ.

છટકથા ।

તમને યાદ હતું કે ગઇ ફેરી આપણે “મોતી મીનાર” ના માથેનો ઝાર માલેકને રર મી એપ્રીલને ફ્લાડ તેવણના નવા “ગમકડા” સાથે અપોરના આર વાગતાને સુમારે ડાહનીગ રમમા ટીરીન સેતા છોડી આવ્યા હતા રતન—ચબેલીના તે ‘ડગ્મ-શો’ ને હાલ તુગત વધારે છહેડવાની જરૂર નથી ખીચારા ધનજીશાહ અમનખેહરામને તેવણની સુખી મીની ટોમા આપણે થોડોવાર એખસા છોડી—ચાયો—જગ અગલાના ચોટલા પર નજર કરીયે

‘મોતી મીનાર’ની પોગટીકા વાળી વગડા ઉપર ધનજીશાહનો ‘મેજર ડોમો’ જીવણ એક ખાજટ પર એખલો અટુનો એમી ક્યારનો અગીચા માહે ઉડતા કુવારાના પાણી ગમ ટીડ્યા ડગ્મો હતો તેવું વધુ ડાસુ જોઇને તમે તુરત પામી શકો કે કાઈ આજે ધણાજ ખુશમીઝાઝ-મા તો તે હતોજ નહીં ! ખરી વાત એ હતી કે છેલ્લા કેટલાક દહાડા થયા તેના સદાના સમજી, ચ્યાના, અને ગરીમ ગાય જેવા ‘ધનજીજી છેટ’ જે હમે એક પારકી “મુજલમાની છોડી” સાથે વર્ષ વેચતા હતા તે દેખી આ પુરાણા વીશવાસુ નોકરનું પાકીને પચેડર થઇ જતું હતું

લગભગ આવીસ વર્ષ વેર એકલા અટુલા ‘ધનજીજી છેટ’ ના રાજમા તેવણના ગધાર જેવા પોખાલ અગલાઓમા જીવણે હકુમત ચલાવેલી—અને હવે તેની ઉપર હકુમ ચલાવનારી, તેનો કાન પકડીને કામ લેનારી, કાઈ “શેઠાણી” આવીને જીવપર ખેસે તે એને કેમ ગમે ? “મોતી મીનાર”મા “ભોલારાજ”ને ઠેકાણે હવે નવી રાણીનો ડકો ફરશે એ વીચારથી મીસ્ટર જીવણજી છેલ્લા કેટલાક દહાડા થયા લગરીક ખાટા મારી ગયલા હતા

વળી જીવણની દાળ બળી જવાનો એક ખીજેખી સપ્પળ હતો,

“મોતી મીનાર”મા આ નવું મુજબમાન માકડું ધુસ્સું તો ખીચાગ ‘એરછ-ખાખા’ની તમામ આશાઓ ઉપર સેવટનું મોડું જેનું મીકું નક્કી પડ્યું એમ આ ચગોર લાવ્યો સાફ સમજી શકતો હતો.

હમણાજ પોતે એડીયાનું એક ગ્લાસ ઓટી ગયો હોય તેવા ડાચા સાથે વરડા પરના બાજટ પર તે એક ટાટીયો ચહડાવી પગના આગળાઓ પસવારતો પોતાના ગમગીન ખ્યાલોમા છેલ્લો પા કલાક થયો મુજો મતર એઠેલો હતો, તેવામા કોઈ અણુજાણ્યા હદરાખાદી જેવા મુસલમાનને લહેરે લહેરે કમપાઉન્ડમાથી બગલા લણ્ણી ચાલી આવતા જોઈ તેની “બ્રાહ્મિન રટડી”મા ખતરો પડ્યો.

તે મુસલમાન મધ્યમ ઉચ્ચાઈનો ભરેલા દેખાવનો, લાખા કાળા હેદરાખાદી જબ્બામા મજ થયેલો કોઈ અધોગ વયનો ગંથોડી સખ્ખ હતો. ધીમે કદમે તે વગડાની સીડી ચહડી ઉપર આવ્યો અને હસ્તે મહોડે જીવણ ગમ જોયું—

“કમ, ભાઈ જીવણ—શું વીચારમા બેઠો છે? એખલો એખલો ખપોરનું ચાદરણું ધોરેછ કે, ભલા?”

આટલું બોલી તે જીવણની પાસે બાજટ પર ગોઠવાઈ બેઠો અને રમાલથી મહોડું તુજવા પડ્યો અચરતીથી ડોળા ઉઘાડીને જીવણે આ નવા આવનાર ગમ જોયું ‘આપ જનમમા જીવણ તેને આજે પેહેલી વાર મળ્યો હતો—પણ તે તો મારો વહાલો આવતાને વારજ દીલલગી કરવા મડી ગયો હતો.’

“જી—કોણને પુછો?” તેણે ઉઠીને ઉભો થતા તે હેદરાખાદીને સવાલ નાખ્યો.

પેલો અણુજાણ્યો સખ્ખ સહેજ હસ્યો—

“તું મને કાહથી ઓળખે, જીવણ? પણ મુખારકે મને લખેલું કે તું ઘણોજ મજબૂત પ્રમાણીક તે શેઠનો ખખરદાર નોકર છે એ મુખારક મારા કાકાનો છોકરો થાય કેમ—તારા શેઠ કાહ છે? અદર છે કે?”

“જી—હા તમારે મળવું છે?”

‘હા—પણ એવણુ કામમા હોય તો છેડતો ના જ દોસ્ત, મારા પીત્રાધને કહે કે હું જગા એ મીનીટ મળવા માગુ છું નહીં તો ચાલ—મને મુખારકતો ઓરડો દેખાડ—હું જ તાહ આઉ’

જીવણુ તો બખરાધને ગુચવણુથી ફોનદાર સાહજેખ હુશનનુ કોહુ બોપવા પડયો

અલખત અદગ બગીચામા એકલો ચાલી આવનાર આપણો મીત્ર સાહજેખ ફોનદારજ હતો જેખર્ષતા કારણ મગ યાદુમને અને ડાગ બોમને બાહરે રસ્તા પર મોટરમાજ એસાડી ગાખી તે પ્રથમમા બગલાના સુધાન લેવા એકલોજ આગ્યો હતો

“કોણ—મુખારક છેટ ?—કોણુ ઓના મુજલમાન પ્રાઇવટ છેકેટરી ઉતા તેવણુને પુછો ?”

“હા—કેમ ? સેકેટરી ઉતા એટલે ? હમણા મેન્ટરી નથી ગુ ?”

“તેવણુ તો ગીયેલા ?”

‘ગીયેલા ! !’

“હાલે—ચાકરી છોરી દીધેલી ?”

‘એ ત્યા બકતા હો !—કાહરે ચાકરી છોરી !’

“આજે ચાર દાહરા થીઆ તે અહી ગેહતો નથી—ને તો ચાલી ગીયેલો !”

સાહજેખ હુસેન એક નાની છુમ મમેત બાજત પરથી ધરગર કરતો ઉઠી ઉભો થયો અને જોરથી રમાલ વડે પોતાનુ કપાલ પાશુ તુછયુ

“જીવણુ ! તારી કંઈ ચુક હોશે !” તેણે કેટલેક વારે લગાર લાડા બોખરા સાહે કહ્યુ—“મુખારકે આજે મને અહીં આવીને મળવા લખ્યુછ તે ! મને દુરવેરથી બોલાવીને ચાલી જાય ? એમ કેમ બને !”

“કેમ બને તે આપરે છુ જાણીએ, લાય ? એ તો બેછપતવારનો ચાલી ગીયેલો તેટલુ હું જાણુ !”

“અરે પણ કાહ ગીયો ?—તુને કંઈ ખબર હોશેની ?”

“મને જાની ખબર હોય ! મારા છેટને ખબર હોય તો લાય

પુંછી જુવો !’

‘ તારા જેડને મળી બટીને ગયા !’

‘ હોવ !’

એકાદ મીનીટ ઉડા અ દેશામા સાહજેખ બાહેર કમપાઉન્ડના કુવા રાના ઉડતા પાણી ગમ ટગર ટગર ટીડયા કીડુ પછી જાણે ઝાઈ વાહરે આવ્યુ હોય તેમ જીવણુને ત્યા અન્યખીથી ડાચુ વકામતો એખલો મેલી ધડાકા સમેત જેવા આવ્યો હતો તેવા પાછો કમપાઉન્ડની બાહેર ચાલ્યો.

બાહેર રસ્તા પર “મોતી મીનાર”ના દરવાજાથી થોડેક છેટે એક મોટરકાર ઉભેલી હતી તે તરફ તે કાજદાર ધસ્યો અદર બેડેલા બે જણા માહેલા એક મહામેદન જેવા મજશે ઇતેજરીથી સવાલ કીધો—

“ ક્યુ ?”

‘ શીકાર છટક્યો !’ તેટલેજ દુકો ને ટચ જવામ મલ્યો.

અડધી એક મીનીટ ત્રણડ જણા ડગ ચુપકીદીમા એકમેકના ચહેરા ચીતરવા પડ્યા.

“યુ ડોન્ટ મીન ટુ સ મો ! તમારી ખાત્રી છે—હુ તો એ વાન ન ! માનતો !” ડાઝ બોમ દુબાગે આખરે ટાપમી પુરી.

“ નહી માનતા તો અન જઈને ખાત્રી કરો !” સાહજેખ હુસેને હવ ાગાર કંઈકે કહે.

“ પણ તુ અફર બધે ફરી આવ્યો ?” યાકુબ સાહેબે પુછ્યુ.

“ નહી—પણ લાલીયા જીવણુથી એ ખખર મળીજ મને લાગેજ કે ખીલુ આપગ આગળાઓ વચ્ચેથી પાછુ સરકી ગીયુજ !” યા ઇલાહી—શુ નાખ લઈને હવે આપણે સીકદગબાદ પાછા જઈશુ !”

‘ અરે પણ—અદર જરા બગલાની જડતી તો લેતે !” બોમ દુબા-રાની અકળામણ આ બે ડીટેક્ટીવો ડગતા ત્રણ ધણી વધારે હતી—“ફકત જીવણુના બોલવાપર ભરૂશો ગખી તમે પાછા ચાલી આવજ, એમ !”

માહેખ કાજદારે ખલીસ જેવા બે ડાળા ડાઠ બોમ ગમ કકડાવ્યા—

‘ ૨ એક પોલીસ ડીટેક્ટીવ અમલદાર છુ—એક હળમ નથી

જાગીર મેહરહોમજી ગયા બેસપતવારનો આ મકાન છોડી ગયો છે”

ડા० બોમ દુબારે જોરમા મોટરની ગાદીપર પોતાનો હાથ અત્યંત ગુસ્સા અને નાસીપાસીથી અદાબ્યો

“તમે એક રકાઉનડલને આર આર ફ્લાડા સુધી ખુશાલ જુરો મુકો પછી તે જટકે નહીં તો ખીજી શુ થાય ?” તેણે યાકુમ ગમ જોઈને જ્હયુ બોમનો આકળા સ્વભાવ તેને પાછો તે ડીટકટીવ માથ મળગારી મેળતો હતો “તમે આટલો વખત વચમા ગાળી કાઢ્યો ત્યારેજ માડ માયુ ટણક્યુંતુ કે રમે એને ડઈ જરાખી સુધારો બનય’ ઓ, ધીમ ઈજ ડેમ્ડ ડીસગસટીંગ !”

યાકુમે આ જાનની ઈતિરાઝીનો ડગો ઉત્તર મળ્યો નહીં બોમ જ્યારેખી તેને આ પ્રમાણેના વાહીયાત બકબકારાથી પચ્યનો ત્યાર તે ખીલકુલ ખાઉ-કચ્કુ બની જતો હતો તેણે ઝનુની ડોળા ફાડીને ડાડરના ચહેરા ગમ ખસીસની પેડે ધુરકયુ

પણ ફોજદાર સાહફેખ હુશેન મામલો ચેતી ગયો પોતાના બે મોખની વચ્ચે શરૂ થતી આ નવી ચકમક જોઈ તેણે યાકુમ માહુમના ખમા પર હાથ મેલ્યો

“યાકુમ—હમણા તડાતડી કચ્ચાનો મોકા નથી ચાન અદર—જોઈય તો ખરા’ કદાચ ધનજીશાહથી ડઈ બાતમી મળશે !”

હોઠ ખીડેલો રાખી યાકુમ પીડ પછવાડ એક હાથો મેળાને માહફેખ તથા બોમ દુબારા સગાય ગુપચુપ બગલા બાણી ચા’યો

પોરટીકોવાળા એટલા પર જીવણુ ગાલે થેલો દખને રેત્રીગસે અઢી જેમનો તેમ ઉમેલોજ હતો બોમ દુબારાને જોતાજ તેનાથી નાની જુમ પડાઈ ગઈ—”

“ઓ—તમે ખી આવેલા, છેટ !”

“જીવણુ, પેલો—પેલો મુખારક શુ ખરેખર ઘેરમા નથી ? અમુને તેની સાથ ધણજ તાકીદનુ આજે કામ છે !” બોમે બેહદ ઈતેજારીથી મવાલ નાખ્યો

“નારે છેટ—હુ છુ જુહુ બોલુ” તમે ઓલે દીવછે તાર એવણુને
આપી ગીયેલા પછી થોડા દીવછ રેહીને કોઇ પાસછી ધનજીજા છેટેને
મળવા આવેલા, ને તેવણુની છાટે મુમારકે તો બપોરનાજ આધા વગર
ચાલી ગીયેલા—”

બોમ દુબાશ તો જીવણુનો ચેહરો ટીકવામા એટલો મશગુલ હતો
કે તેણે જોયુ નહી કે આ લાગ્યાના છેલ્લા ખુલાસાથીજ યાકુબ તેમજ
માહફૂબ એકે જણાના ડોળા અગ્નયખીને મારે ઉચ્ચાર્થ જઈ તેમના
કપાલ પર ઢીડી કગચલીઓ વળી જવા પામી હતી !

“એવણુ—આય રોડ તાર આપી ગીયા ! કાણુને મુમારકને ! એવણુ
તાર અહી આનીને આપી ગીયા !” યાકુબે અચ્ચુચ જીવણુને બાબુમાથી
પડડી ધણીજ આતુગતાથી પુછયુ

“જી હોવે—આય પેછતનજી છુરતી છેટ તે ફહાડે મુછલમાન તાર
વાળાતા કપડામા આનીને મુમારકને તાર આપી ગીયેલા—”

‘તે ફહાડ !—એટલે !—કેટલા દહાડાની વાત છે, જીવણુ !’

‘હોછે, દુઝેડ ફહાગ વીઆ હોછે—”

યાકુબ હવે બહેન ગભીરમથી ડાઁ બોમ દુબાશ ગમ ફર્યા—

“ડાકટર, ઐ શુ બધી ગોળા લગાઇ છે !” તેણે આતન કરડ
અવાજે પુછયુ

“તમે મને આજે એટલી તો ઇનસક્કટીગ ધપે ત્રીય કગજ ક જો
હુ તમુને કઈથી ખુલાસો નહી આપુ તો હુ વાજખીજ ગણાડ !” ડાઁ
બોમે તેટલાજ મીઠજથી કહયુ—“પણુ આપરી પચાતીમા આપરો શેકાગ
નાહડ જીટકી જતયજ સાલળો જેઇ તારીખ ૧૨ મી એપ્રીલ મે એ—એ
જહાગીરને મોટરમા અહીથી ધનજીશાહ માથ તીકળી જતો અઝડતો જોયો,
પણુ પટ્ટી ખાત્રી કરના તેજ રાતે હુ ટેલીગ્રાફ પ્યાનનો એડ પોશાક
મજી અહી આવ્યો ને તેને એકે બોગસ તાર આપવાને મમે મે મારી
નજરો નજર અરાયર નજદીકથી જાણ ખાત્રી કરી લીધી કે એજ તે
નેડનામ છે ! જોય આય રેહી તેની રીસીટ !”

આમ કહી ડાઠ બોમે ગજવામાથી તાગ્ની એક રીમીટ કહાડી
વાકુળના હાથમા મેળી અને પાછુ ચલાવ્યુ—

“તમે જોશો કે ઉપર મુખારડ મીરઝાબેગ લી ઇનીશીયસ જેન્ને જહા-
ગીગનાજ અક્ષર છે પછી તુરત મે પાધરો તાર આરીમ પગ જઇ તમને
તાર માગ્યો આરી રીતે હુ કેવા એક ગુનેહગાર મુજ હાઉ તેમ ડોળા
કકડાવ્યા કરવાની તમને કઇ જરૂર છેજ નહીં”

“તમે એ—એ મુખારકને તાર આ'યો તેમા શુ લખાણ હતુ ?”
વાકુમે ફેટલેક વારે પાછો સવાવ કીયો—

‘અદર મે લખેનુ હતુ કે ‘Love from Dimoo’ તમારી
ઉલટપાલટ તપાસ હવે પુરી થઇ હોય તો આપરે હવે એકદમ ધનજીરાહને
મળવુ જોઇએ ”

“સખર ! તમે શુ તારમા લખેનુ ? Love from Dimoo ?—
એટલે ?—એ તાર કાણ તરફથી આવેલો તે ખોટા ટેલીગ્રામ—”

“દીનુ તરફથીજ જાણે મુખારકને તાર આ'યો હોય તેમ લખેનુ
નહીં તો એ ચકાર એનને શક જવા વગર રહીને નહી—કેમજે ફક્ત એ ખલી
દીનુજ મુખારકનુ એડરેમ જાણુની'તી—

વાકુળના ચહેરા પરથી એક છુપુ તીવ્રકારથી હસ્તુ પસાર
થઇ ગયુ.

“અરે તમારો ફદાડો બજે તમારો ! એ તમે શુ દાટ વાળ્યો !
મારા ભાઇ, તાહરે એમ ગહરના બોલોની ! ! બમ—અબી તો હો ચુકા,
સાહદેખ ! !”

‘ડાકટર, તમે એ શુ ઘાણુ બગાડ્યો ! તમારી અકકલ કાહ ગેઇતી’”
સાહદેખ હુસેનખી હવે કચવાઇને બળભળી પડ્યો

ડાઠ બોમ તો ગગેટાઇને આ હાથ પગ અફાળતા બે અમલદારોના
કોડા એકેક પછી બોપતો ઉભોજ રહ્યો !

“એટલે ?—શુ થયુ ?” તેણે ખભરીને પુછ્યુ

સાહદેખ માયા હવે સહેજ હસ્યો—

શુ થયું ! એજ કે તમે દીનુને નામનો તાર જહાગીરને આપ્યો—જહાગીરે દીનુ પર તેને સાડે કાગળ લખી ઉપકાર માન્યો—દીનુએ તુરત કોઈ પારસીને મોડલી વખત સગ જહાગીરને ચેતાવ્યો કે એ તાર ખોટો હતો અને અને—કીસ્મો તમામ ! મારા બાઈ હું તો તમુને વશુા હુશીયાર સમજતો’ તો—પણ તમે તો એક બચ્ચા ડરતાખી નપેતર નીકળ્યા”

— ૦ —

પ્રકરણ ૩૮ મું

ખાં ખાં ધનજીશાહ બહુમન બેહરામ બીચારા કાઈજ જાણતા નથી !

‘મોતી મીનાર’ના લગાર ‘ગ્રોલ્ડ ફશન’ પણ ગજનગર મોટા ‘ડરોહ ગ ર્મ’મા યાકુબ મીયા, સાહજેબ હુસેન ફોજદર અને ડાં બહુમનશાહ દુબાશ મુગા પુટલાઓની પેઠે એડમેન્ટના કોડા બોધા કરતા પોત પોતાના નીચારોમા છેલ્લી પાચેડ મીનીટ થઈ સીમમના અમલી નકસી વાળા કોચે ઉપર ગોઠવાયલા હતા તેઓએ પોતાના ડાડાં અદર ડાઈનીંગ—રૂમમા ધનજીશાહ ઉપર જીવણ મારફત કયાગા મોકલ્યા હતા—અને જો ૬ યાકુબ મીયાએ ખામ પોતાના નીચીટીંગ કાર્ડ ઉપર લખી મોકલ્યું હતું કે કાઈ મગકારી વશુા અગત્યના કામ સાડે તાકીદે મળવું છે, છતાં શેઠે અફરથી લાલ્યા પાસ કહેવાડયું હતું કે ‘હું ખાવા બેઠેયો છું—જગ બેસો !’

ધણીજ હુશીયારી ડગવા જતા પોતે કેવું જખરદગ્ત કાચ્યુ કા’યું હતું તેા ખ્યાલ કરતો જઈ બીલ મહોડે ડાં બોમ દીવાનખાનાની ચારો દીનાલો પર ટાંગેલા મોટા ચીત્રો જોવા પડ્યો હતો ફોજદાર સાહજેબ ધુખરાયલા જાણી મીમાલ અદખ વાળીને નીચી મુડીએ જમીનપરના પરશીયન કાગપેટની પ્રફક્ષીણ કરતો હતો—અને યાકુબ ?

આહ !—યાકુબ સાહેબના માથામાથી હમણા શુ શુ વીચાર પસાર

થઈ જતા હતા તે માત્ર એકજ જણુ—ફક્ત યાકુબ માહેમ પોતેજ જણુતો હતો !

સાફા ઉપર અઢેલાઈ ખેડેના તે વડો કાબેલ નીકામી ડીટેક્ટીવ અમલદાર જ્યારે પોતાની ભગવાન બુરી થવા આવલી મુજને વળ દેતો હતો ત્યારે (—વાચનાર, ચમકીશ નહીં—) તેના મને હાડો ઉપર એક ચોકકસ ઘણુજ ખેમાનુમ છુપુ હરુ ફરી રળતુ હતુ ' !

ખરેજ એક અદ્ભુત-અમાધાનુ-સીચીત્ર માણુમ આ યાકુબ ડીટેક્ટીવ હતો ! નવાખ ફસ્તમજગ બહાદુરના ખુનનો તમામ ટોપલો જહાગીર મહેરહોમજીના માથા પર આચાલ જારીતે એજ પોલીસ અમલદારે નાખ્યો—અને જહાગીર મહેરહોમજીની કટ ત્યાર માં પડના સાડ પોતાની જીવતોડ ઝેહમત અને અમાગ બાહુલીભરી તકરીઓ કરીતે એજ યાકુબ માહેમે કુલ નીકામી મક્કતનતને મહેડ રાહ-રાહ પોકરાની-પાણુ અવ્યલથી આખર તુક્કી જહાગીર મહેરહોમજીને પોલીસના કાદાથી ટટકેલો રાખવા માટે ખરા અત કરણીને કાઢ્યી આમામી આતુર હોય તો તે યાકુબ માહેમ ડીટેક્ટીવ, નીકામ હુનુનો ગથિતી નુનના પોલીસ અમલદાર ખુદ પોતે હતો ! યાકુબ મીયાની નાડ આગળાઓ રચ્ય પડડીને પારખી શકનારો કોઇ માનો પુત હજી પેદા પડેયો હતોજ નહીં ! એથી કદાચ ખીયાગ જહાગીર મહેરહોમજીના તકરીગનીજ એક રાત હયે !

જહાગીર જે સતાવાળાઓના હાથમા મપડાય તો રળી કદાખી સીગમાથી નવા સડો નીકળે—એ યાકુબ જેવી ચતુર ચેનને બે રાગ સમ-જવતુ પડે એમ નહીં હતુ જેટલો એ ડમખખત જહાગીર પોતાને કપાળે ખુનની ટીલી લઇને હેરાબાદથી ખસતો રહે તેટલો યાકુબને પોતાને માટે કાયદો હતો !

પણ સાહરેખ મીયાની હજુરમા—તમામ ખલડની રખરમા—તે પોતાની “ફરજ” ખમળ્યો જતો હતો એક ખરેજ અથાગ અદ્ભુત કાબેલિયતથી ખમળ્યો જતો હતો ! તેની આખ્યાનો એક પલકારાખી ખાટો કોઇને મહેજખી શક જાય તેવા કમખતનો થતો હતો નહીં સાહરેખ હુસેન જેવા એક

અઠાઈ ગયલા પોલીસ ફોજદારને પણ સ્વપ્ને યાકુબ મીયાના દીલની વાતનો મસારો વટીડ મળી શક્યો હતો નહીં

ડોળા તણુવી તણુવીને અતે બગલાના માલેક પડોસના ડાઈનીંગ રૂમમાંથી હોલમાં દાખલ થયા । તેવણુની પાખડી વળગીને અદર એક દુરી સમાન ખુબસુરત મુસલમાની છોડરીને ચાલી આવતા જોઈ ડ્રોઈંગ રૂમમાં બેઠેલા ત્રણ જણાને ખચીતજ એક નાનો જેવો આચંકો લાગ્યો તેઓને ધનજીશાહની મલામતો બરાબર જવાબ વાળવાનુખી ભાણુ રહ્યુ નહીં । આ પારસી શેઠ અદર આવી રૂપાળી જુવાન મુસલમાની સ્ત્રી સાથે ડીરીન લેતા હતા ?— વાહ—એ વળી રુ કડિતકે હતુ । યાકુબ અને માહફેબ વચ્ચે આખનો એક ‘મારકોનીગ્રામ’ પમાર થઇ ગયો

બોમ દુઆશ અવખત આ છાન-પુટલાનો ભેદ જણ્યુતો હતો—પણુ તોખી માહતાખના ગોરા બચુડીકુલ મુખડા પર તેની નજર પડતા તેખી જણે પડીભગ છકે થઇ ગયો હતો બે મોટા ડોળા ઉઘાડીને તેણે ને છોકરી ગમ એક ચીતે જોયા હ્યુ । અગાઉ એક વાર તેણે માહતાખને ધનજીશાહ સાથે મોટરગારમાં પસાર થઈ જતી અછડતી જોઈ હતી હવે ત્યારે આગળથી આ પુનમના ચાદને તે જોઈ શકતો હતો ત્યારે—આઇ જોવ । ‘મોતી મીનાર’ની આ નરી શેઠાણી ? પેલા અદુમ એગ્યને અમડાઇ પર ઉચે મેળાને કગરને જીરે ધનના ઢગલા પર આની બેસનારી કાવાખાનાની હલકી નાયનારી ઓરત તે આય ।

પણુ ડોઠ બોમ દુઆશ, યાકુબ અને માહફેબની ડગ ચયલી આખ્યોને નધારે બખગવી નાખવા માહતાખ ત્યાં બોમી નહીં ધનજીગાહે તેણીના કાનમાં કાઇ રહ્યુ એટલે તેણી પાસેના રીડીંગ રૂમમાં ચાલી ગઈ ।

શેઠજી હવે આવીને પોતાના ત્રીઝીટગની સામે એક પુરશી પર જોડવાયા

‘તમને જોગી થવુ પડ્યુ, શેરીયાઓ—માફ કરજો પણ હું મારી-મારી આય વાઘક સાથે ડીરીન યેતોતો ”

પાયેક સેવડ ઓરડામાં ચુપકીદી પઠગાઇ

“આપ બાઈ તમારા ધણીયાણી થાય, માય ?” યાકુમે આખરે પુછ્યું.

“હા—મારા ‘ફ્યુચર’ વાછક ધાય હવે તમાર થુ નામ છે, જી ?—મોલો !”

યાકુમ મીયા તુર્ત વેળા ધનજીશાહના ‘બવીખના ધણીયાણી’ માટે ચાવાચીવી કરવા માટે ઝાઝો તલખગાર હતો નહીં તે એન્ડ્રમ પોતાના “બીઝનેસ” ઉપર આવી ગયો —

“આપ સાહેબને તકલીફ આપીયે છીયે તે દરગુઝર કરશો—પણ મીં બમન બહેરામ મહેરબાની કરી અમને કહેશો કે તમારો પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી હમણા કયા છે ?”

ધનજીશાહે એ ત્રણ મેકડ યાકુમના મ્હોડા ગમ નેયુ—પછી આસ્તેથી સહજેખ તરફ અને ત્યાં બાદ ડાં બોમના ચહેરા ઉપર નજર ફેકી.

“પણ એ સવાલ પુજ્વાનો મળ્યો ?—તમે કાણ છેઓ તે મને પહેલા જાણ્યું જોઈશે, બાઈઓ !”

યાકુમે હવે ડગલાના અદરના ખીસામાથી એ કાગળચાઓ એવી કહાડ્યા

“હું નીઝામ હુઝુરના પોલીસ ખાતાનો વડો ડિટક્ટીવ અમલદાર છું—મીં બમન બહેરામ એવણ ફૈઝદાર સાહજેખ હુશેન—અમારી પોલીસના એક અમલદાર છે આય અહરથ ડાં બમનશાહ દુઆરા અમારા અતલગના મીત્ર થાય છે—અને હેદરાબાદના નવાબ ફત્તમજગ બહાધુર, જેવણું ખુન થયું, તેવણના કુટુંબ સાથે અગત સબખ ધરાવે છે જે શખ્સ તમારા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી દાખલ અહી થોડા દીવસ ઉપર રહી ગયો તેની ઉપર નવાબનું ખુન કરવાનો આરોપ છે નેને પકડીને અમારા રાજમા પાછો લઈ જવા માટે હું અને ફૈઝદાર સાહજેખ ખાસ હેદરાબાદથી આવ્યા છીયે તે માટે નીઝામ સરકારનું આ વારંટ અમારી પાસે છે હવે મહેરબાની કરીને કહેશો, શેક, કે તમારો પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી કયા છે ?”

ધણ જ આસ્તેથી—દરેક શબ્દ જાણે ચાવી ચાવીને બોલતો હોય તેમ

યાકુબ સાહેબ ઉપર મુજબનુ પોતાનું ભાવણુ બોલી ગયો તે ન્યારે બોલતો હતો ત્યારે ડોળા કધાડીને ચઢાડી રાખેલા ભવા મહીત એની ટગરે તેની ગમ વનયા ડગતા ધનજીશાહના મહોડા ઉપર ગુચવણુ અને ગભરાટનો છાપ ફરી વળેલો ગાફ માફ દેખાઈ આવતો હતો ।

“મુબારક--નવામતો ખુતી । ! એ શુ બડોડ ?”

યાકુબ મીઠાએ મહેજ મહોડુ કુમળાવ્યું

“મધી વાત વાજતે ગાજતે પોતાની મેળે બાહેર આવશે જરા હવે એ પારમીતો પ તો આપગો તો અમારી મરડાગના પ્રમમા તમે કીમતી મદદ કરશે ।

વળી ધનજીશાહે ડપાળતો ચીલો ચટાવ્યો—

“પારમીતો પ તો !—એ તમે કહારના ગુ બોનોછ ? મને કઈ સમજ પડતી નથી । પારમી કોણુ ?”

યાકુબ, માલદેખ અને બોમ વચ્ચે આખના પવડાગ ઓ ધડીએ પાછા પમાર થઈ ગયા । અને યાકુબે લગાર ડરડે અવાજે અને નાખુશ દેખાવે તે ધડીલગતી ચુપકીદી તોડી—

‘શુ તમે જાને બીવડલ બખગજ નથી કે તમારો પ્રાઇવટ મેકેટરી મુબારકના બોટા મુસલમાન નામ તળે એક પારસી હતો ? જોવ--મીં બહમત બહેગમ મારી તમને અગજ છે કે અમારા કામમા કરીબી હરડત નહી આવે અને ઉલટી મદદ યાય એવી તમે અમુને દરેડ બાતમી આપશો ।”

‘તમારૂં બેલવુ જેટલુ બેવકુદાઈ ભર્યું છે તેટલુજ તે અપમાન ભયુ છે હું તમારા કામમા હરડત નાખવા માગુછ એમ મને કહેવાની તમને મનાજ નથી મીં ડીટેકીવ ।”

આપજ આવો । ધનજીશાહતો આ છેલો તરાગે ખુતી ત્રણડે જણા— બે પોથીમ આશીમરો અને બોમ—થોડોવાર તો લગાર ગજેટાઈ જેવા જેવા ગયા । મદાનો શાત અને જોહાગે સાહેબે હવે વચ્ચ પડ્યો—

“આપ સાહેબ નાહક ખફા થઓ છો । તમારી તરફથી કીમતી મદદની ખાત્રી અમને હતી તેથી તો અમે અહી આવ્યા છીએ શુ

ખરેખર આપ આજની વડી સુધી નજીવતા નથી કે તમારો પ્રાઇવેટ મેકરેટરી હાઇદ્રાબાદથી ખુલ કરીને નાહસી આવેલો એક ભયંકર ડામીજ ગુનેહગાર જહાગીર મહેરહોમજી કરીને છે.”

“તમારે મહેનતથી આજેજ એ વાત હું માલમુજબ ! ખચીત—હું તો હજુર ખી એમ મમજીજ કે તમે લાડ માગી ફૂંકા કરવા આયાજ !” ધનજીશાહે ઘણુંજ ગભીર મહોકુ રાખીને કાર્ડિંગ કુસ્સાથી જવામ દીધા.

“બેશક આ એક્સ્ટ્રાડીશન વોરંટો તો ફૂંકા મગકેરી નથીજ ?” યાકુબે સહેજ અધીરાઇથી ડોકુ ધુણારી કહ્યું.

ખાન બાહધુરે એ તે બંને વોરંટો પોતાના હાથમા લીધા અને વાચવાનો આઇગ્લાસ નાક પર ચઢાવી બહુજ ધ્યાનથી તે બેઉ વાંચી ગયા.

“બહુજ તાજુખીભર્યું !” તેવણુ તે દસ્તાવેજો યાકુબને પાછા આપતા બોલ્યા, “મારા મુબારક એક પારસી ઉત્તો એમ તો મપનેખી મને ખ્યાલ નહીં ગયેલો ! ને એ ગરીબ ગાય જેવો ગંદ છોડરો એક ખુની ! ખચીત તમારી વાત સાભળીને તદન ફારીજ જાઉંજ ! એ છોડગમા એટલા બધા પાખડ ઉતા !” યા ખુફ—ત્યારે આપ દન્યામા હવે ભરજો તે કોણનો થઈ શકે !”

યાકુબ હવે ધનજીશાહ ગમ વાકા વળ્યો—

“શેઠજી—એ મુબારક ગયો છે ક્યા ? તે અમને જાણુવુજ છે મહેરબાની કરી કહેશો તે હાલ ક્યા છે ?”

“હું શુ જાણુ કાહ છે તે ? તે ગીયો તાહરે મને પોતાનુ દર ફેકાલુ કઈજ આપી નથી ગીયો.”

વળી એકવાર ફરીથી એકાદ બે મીનીટ યાકુબે ધનજીશાહના સ્થીર હાવકા મહો ગમ ધારો ધરીને જોયું.

“તમારી ખાત્રી છે ?” તેણે અર્થસૂચક ઉચ્ચારે પુછ્યું.

“ખાત્રી છે !—એટલે ?—તમે શુ એમ સજેસ્ટ કરવાની હીમત કરોજ કે હું તમને ખોકુ કેહુજ ?” ધનજીશાહ ગુસ્સાથી તેણુ ચઢાવી તણાઈ પડ્યા.

“એ મુખારક ગયો ત્યારે તમને ખીચકુલ પોતાના જતા રહેવાનું
કાચણખી કહ્યું નહીં !”

“ખીસકુલ નહીં ”

“તમે પુછ્યુ ખી નહીં !”

“પુછ્યુ—પણ કેહજે ધણાજ અગતના ખાનગી કામને મળ્યમે મને
મુખઈ છોડી જવાનું છે તેથી હું ચાકરી છોડી દેવા માગુછ મે ધણખી
સમગ્રન્યુ પણ એડનો બે થયો નહીં કેહજે ‘મને અખતરીજ જતુ રહેવું’
જોઈએ’ ધણોજ રજીદા દીમવા લાગો તેથી મે લાચારીએ જવા દીધા ”

“તે એકયો ગયો, ધનજીશાહ શેઠ ?” માહદેખે હવે આમને રહીને
સવાલ નાખ્યો

પણ આણીમેર તેના જેવા ચારના કાન ગાપે તેવા ચંકાર ધનજીશાહ
હતા માહદેખ મીયા કરતા તેવજો પદરેક દીવાળી વધારે નેયલી હતી !

“નહીં—એખલો નહીં હા ખરા હું તમો લોડને કેહતા બુલી ગીયો
કોઈ જીવાન જેવા પારસી આવી લાગા તેવજી માથ કઈ વાત કરવા પછી
મુખારક ચાલી જવાના વીરવાદ્વર્મા પડી ગીયો !”

“જીવાન જેવા પારસી ! નામ કહ્યું હોશિની, મીં ધનજીશાહ !”
બોમે ગઈડ ધતેજરીથી પુછ્યુ

‘નામ ‘વેલ-મને કઈ ખરાખર ચાં નથી-પણ લેટ મી મી ‘ હા-
હા-હવે ચાં આયુ—માપુજી તયકરા કરીને આ’યુ ”

‘દેખાવમા કેવો ઉતો-ખુઅસુગત ઉતો !”

“ઉતો-ડીડ દેખાનમા ઉતો પણ મારા ભઈ તમે મારી એમ ઉલટ-
પાલટ તપાસ કાંઈ સુધી લેવા માગોજ ? તમારે જાણતુ જોઈયે કે આજે
મારે તાહ એડ ગેટ આવેલા છે—”

યાકુઅ હવે ઉડી ઉભો થયો

“ડીક છે, મીં અમન બહેરામ-અમે તમારો વખત વધારે રોકશુ
નહીં પણ જરા તમારા બગલામા અમે ફરીને તપાસ કરીયે તેમા તમુને
વાવા છે !”

અચણુચ યાકુચ ગમ ડોકુ ફેરરી કકડાવેલા ડોળા સાથ ધનજીશાહ તરડાઈ ઉડ્યા—

“અલખત! ધણો મોટો વાધો છે! પહેલુ તો એ કે મારી ‘પ્રાણ-વેસી’ પર એમ તરાપ મારવાનો તમે લોકને કશો હક્ક નથી બીજુ એ કે તમે લોક મારા જેવા એક ગ્રહસ્થના સુખન પર શક નાખીને મારા ઘેરની જડતી લેવા માગો છો એ મને મોટું ધનમટ કરવા બગાડ છે ચાલો—હવે મેહરબાની કરી અહીંથી જાઓ મારા ધેગમા કોઈ સુખારત બી નથી ને કોઈ જહાગીર બી નથી હું તમારી સાથે વખારે ડઈ બી વાત કરવા ના પાડું છો જીવણુ! જીવણુ!—”

જીવણુ તુરત આવીને હાજર થયો!

“આય ત્રણુ શેડીયાઓને ગસ્તો દેખાડ!”

આમ બોલી ખાનખહાધુર ધનજીશાહ ખમનખહેરામ પીઠ મરડીને પાસેના રીડીંગ રૂમમા માહતાખ બેઠેલી હતી ત્યા મગ્બોગ ચાલી ગયા!

એ ત્રણુ મીનીટ ત્રણુડે જણા—યાકુચ, માહદેખ અને બોમ—એક-મેકના કોઠા બેસા કરતા ત્યા ખમીયાણા જેવા મુગા મતર ઉભા

“સચ વોરટ વગર હાલને કાજ આપણથી વખારે ડઈ ચાય એમ નથી,” સાહદેખ આખરે બોલ્યો, “ચાય, યાકુચ—ખાહેર તો ચાલ!”

તે ત્રગડી ‘મોતી મીનાર’ માથી બાહેર પડી ત્યારે તેમના ચહેરાઓ બેવાબોગ હતા મોટર આગળ આવી પહોચતા બોમનો સ્ટીમ પહેલો નીકળ્યો

“આ બુધ્ધો આપુને હાથ તાલી આપેછ—નહી તો મારો જમણો હાથ કાપી આપુ! એ બધુ જાણેછ! પણ મજબુત કઈ કુચી કુથેથી ફેરવી લાગેછ વેલ—યાકુચ મીયા—હું તમારે વાસ્તે ‘સોગી’ છેઉ! માફ હવે કંઈ બીજુ કામ છે?”

‘જી હા—તમારૂં તો હજી ધણુ કામ છે, ડાકટર સાખ!” યાકુચ ધીરેથી બોલ્યો

‘મારે કામ છે’ હવે વધારે શુ હુ મદદ કરી શકવાનો છો’ હુ તો હવે જાઉં છું”

“નહીં ડાક્ટર દુઆશ !” યાકુબ પાછું પોતાની ઠંડે કલેજની ધપથી જ બોલ્યો “આપ જહાગીર મેહર હોમ છો તો પત્નો, અહીંથી આપુને નથી મળ્યો—એટલે હુ દીલગીર છું કે તમુને જરા થોડા દાહડા મારી સાથે જ રહેવું પડશે !”

એક નાના આયકા સમેત બોમ યાકુબ બહુી ક્યો—

“એટલે ?—તમે શુ કહેવા માગો છો ?” તેણે ડાળા ઉઘાડીને કાંઈક ગુચવાઈને પુછ્યું

“એજ કે હુ હેદગબાદથી વધારે ઇનજ્ઞકશન મગાડી તેટલા તમુને મારા અને સાહદેખના ચાર્જમા રહેવું પડશે હુ ધણેા ફલગીર છું—પણ હુ તો ફક્ત મારી ફરજ જાનઉં છું”

“તમારા ચાર્જમા ?—અરે—પણ એટલે ?”

‘તમે વોટસન હોટલમા અમારી સાથે ચાલો, ડાક્ટર તમે અમારા હાલ તુરત તો કેદી છો હુ તમુને બનતી ‘કમફર્ટ’ મા અને દરેક ઇજ્ઞતથી ‘ટ્રીટ’ કરશ તે વીશે ખાત્રી રાખજો માત્ર તમુને બાહર અમારા બે માહેલા એક વગર એખલા કુથે બી જવા આવવા દેવામા નહીં આવશે ચાલો—મોટરમા બેમશો ?”

“એ ? એ શુ બુલમ ?”

“બુલમ શનો ? જહાગીર જે નહીં પકડાય તો તમુને પહરેજ કરવાનું મારી પાસ વોરંટ છે કા નહીં એમ હોય કે તમેજ આપ જહાગીરને ઉડાવી દીધો હોય ? જે એ અમારો શક ખોટો ઠડશે તો બેશક તમુને બાબાબરથી અમે છુટા સુકશુ પણ હાલ તુરત હુ તારથી મારી સરકારના વધુ ફરમાનો મગાડી તેટલો વખત—થોડા દહાડા—તો જરા તમોને અગવડ ખમવી પડશે”

“અરે પણ મારે ઘેર મારી સીસટર વાટ જોતી હોશે—”

“તમે મોટરમા તો બેસો. આપરે તમારે ઘેરજ જઈએ તે માસ દુઆશને

અધો ખુલાશો કરી હોટલ પર જઈએ લે ચાવો-ડાહ્યા થઈ જાઓ-પ્લીઝ ગેટ ઇન ! ”

એક નાના હડસેલા સાથે યાત્રુ મ સાહેબે હાથ પગ અકાલતા ડાંગ મનશા દુઆશને મોટરમાં ઢકેલી દીધા અને ખીજી પગે તે કાગ ત્યાંથી ધસારાબધ નીકળી ચાલી

પ્રકરણ ૩૯ મું.

અધારાંમાં ભુસ્કે !

ખાં ખાં ધનજીશાહ બહમનખેહેરામની પોતાની ખાહેશ હતી કે પોતાની શેહાદી બીલકુલજ ખાનગી રીતે, જરાખી ગડમડ વગર, વાંગની અગ્યારીમાં ગુપચુપ કરાવી નાખવી એ માટે તેઓ વીના ડારણનો વીલ મ લગાડવા માગતા નહીં હતા—કેમજ તેઓ જાણતા હતા કે આ તેમના “જુદ્દીન લગન” જરથોસ્તી કોમની ખત્રીસીએ ચઢવા વગર રહેવાના નથી ! ધનજીશાહ પોતે એવી આખરોમાં ધણા સુધરેલા—આગળ વધેલા વીચારના—“જુદ્દીન્યા” હતા જે સારી તોખમના, અને સારી બુન્યાનના જુદ્દીનો રૂડી મકસદવી જરથોસ્તી ધર્મ અખત્યાર કરીને, પુગતી કસોટી માંથી પસાર થવા બાદ, કોમમાં દાખલ થવા ચાહે તો તેઓને શા માટે નહીં લેવા તે ખાનબહાદુરને કેટલાક “બલુ-ખેડેડ સુધારાવાળાઓ”ની માફક સમજ પડતું નહીં હતું !

માહતાય તેવણુને મનથી એક બહુજ ઉચા ખાનદાનની ઉમગતી તોખમની લાયક છોકરી હતી—તો પછી તેણીની નવજોત કરાવી તે જુદ્દીન સુદરીને જરથોસ્તી બનાવવી એને માઝદયસ્તી દીનના ખુદ ફરમાન મુજબનું પવિત્ર કામ ધનજીશાહ મનમાં નીશ્ચય સમજતા હતા !

છતા વીનાકારણની “હો-હો” અને ‘હુલુર-હુલુર’ ન્યુસપેપરોમાં લાખો વખત થવા દેવાનો ચાન્સ આપવોજ શું કામ ? ધનજીશાહે દરાવ

કર્યો હતો કે ત્રણ દહાડામાજ ચટ ને પટ નવજોત-લગન બધું વાદરે આટોપી નાખીને ગુપચુપ એ ચાગ દીવસ પછી પોતીકા ધણીયાણી સાથે ઉટકામદ હનીમુન ગુજરવા તીરી જવું । છુધવાર તારીખ રપ મી એમ્રી-લને દહાડે સહવારના નવજોત કરી તેજ દહાડે લગન કરવા સાર તેઓએ પુનાથી મોમેદોની જોડને મોટા ખરચે ખાસ વાદરે બોલાવી મગાવવાનો બંનેખસ્ત કર્યો હતો ।

આતવારે માહતાબ તેવણને “મોતી મીનાર”મા મળી જવા પછી ધનજીશાહ પોતાની તૈયારીઓ એટલી તો ગુપચુપ રીતે કર્યા ગયા હતા કે ઘરના જીવણને વટીક મગજવાર સુધી તો કાંઈ સસારો માલમ પડી શક્યા નહીં હોતો

છેડ મગજવારે બપોરે ખાણુ લેતા લેતા ધનજીશાહે પોતીકા “મેજર ડોમો” આગળ આસ્તે રહીને એ બાબદનો એશારો પહેલવહેલો કર્યો

“જીવણ—હું તુને કહેતા ભુલી ગયો તું જાણતો હોય કે કાલે મારા લગન છે કાલે મારી ‘મોતી’ મારી ધણીયાણી મનીને અહીં બપોરના મારી સાથે આવશે”

બીચાગે જીવણ તો ધ્રુવડ જેવા ગયા સાથ પોતાના મેદનો ચેહરો ચીતારતો યોડો વાગ ગુગજ બની ઉભો

“તમારા-જાબ-કોણુ ટ-મોતી ?”

“યે ? એમ શું કરેછ ? પેલી આપણે તાહ જીવાન મહોમેદન બાઈ આવેછ કેની—પેલી માહતાબ —તે છોડરી સાથ હું કાલે પહોવાનો છેઉં । લે, જીવણ—એ બતાવની ખુશાલીમા આવ તુને બક્ષીશ !”

આમ કહી ધનજીશાહે પોતાના ડગલાના ખીસામા હાથ ધાલી એક પૈસાની પાકીટ કાઢી અને અદરથી ત્રણ ગીની કાઢડી ડધાઈ વધાઈ ગયલા જીવણના હાથમા મેલી

જીવણે બે હાથે સલામ કરી—પણ તેના સમમ બકકમ કોઠા ઉપરથી દેખાતું હતું કે તેના શેઠની આંટલી ઉદાર ભેટ છતાં આવતી કાલના લગનની બબરથી તેને લાગેલો નાખુશ આચકા ડપટ પડી શક્યો

નહી હતો.

“જા હવે જીવણુ—મારી સામે ઉભો રહીને એવા એખીયલ ડાચા ના કરીયા કર !” ધનજીશાહે પોતાના નોકરના ચહેરા ઉપર ખુશાલીને બદલે ગમગીની અને ગુચવણનો છાપ દેખી મહેજ ખભરીને કહ્યું “આજે ચાગ વાગતે હું વાફરે જવાતો છું રાતે જમીનેજ દસેક વાગે આવશ—મારૂં ડીનગ અહીં મને નહીં નેપ્રિંગિ-સમજ્યો ?”

“વારૂ છાખ ”

જીવણુ ગુપચુપ બાહેર ચોટલા પર જઈને ઉભો તેના મુખમાથી એક નીસાસો નીકળી પડ્યો.

“અતે આ ઘરડા છેટ ચોલી ખીજી જાતવારી જાને દાણા પાડી ગીયેલા ! બચાગ એરછ બાવાનુ હવે છું થાછે ?”

*

*

*

લરેરૂપતવાર તાઁ રકં મી એપ્રીયે સહવારના ‘જામે જમગેદ’ મા નીચયો નાનો મઠ જેવો ધણકો છપાતા મુમાઈની જરથોસ્તી આલમનુ બારકસ જાણે એક સખમરીનનો ટોરપીડો લાગ્યો હોય તેમ ઉપર તળે થઈ ગયું !—

જુદ્દહીન નવજોત અને લગન.

— ૦ —

ખાનખહાધુરનો ખેતાબ ધરાવનારા એક મણીતા બુઝોરગ પારસી અહસ્થની ગઈ કાલે એક જુદ્દહીન બાઈ સાથે વાંદરા ખાતે થયલી શેહાદી

— ૦ —

અમારા વાચનારાઓ—અમુસ કરીને જરથોસ્તી વાચનારાઓ—જાણીને બેહદ અજબ થશે કે પારસી કોમના એક મણીતા શ્રીમત શેહીયા ખાનખહાધુર ધનજીશાહ એદલજી બહમન બહેરામની શેહાદી પારસી રેવાજ મુજબ મીસ માલતાબજન નામના એક મહામેદન બાન

સાથે ગઈ ઢાલે સહવારે વાદગ ખાતે ગુપચુપ થઈ છે ખાં ખાં બહ-
મન બહેરામની લગભગ ૫૫-૫૬ વરસની પાકટ વય છે, જ્યારે એમના
જુદ્દીન ધણીયાણી ફક્ત ૧૭ વરસની કુમળી વયના છે

આ જુદ્દીન બાઈની ગઈ કાંચે વાદરા મધે સહવારના પ્રથમ નવ-
જોત ક્રીયા કરવામા આવી હતી—જે માટે પુનાથી ખામ બે મોબેદોને
બોલાવી મગાવવામા આવેલા સભળાય છે નવજોત પુરી થતા તુરત
લગનની ક્રીયા થઈ હતી જે બાં ખાં ખાં ધનજીરાહ તથા તેવણુના
મોહરદાગ બાધ મોતીબાધ (જે પારસી નામ હવેથી એએએ ધારણ
કર્યું છે) મોટરમા પેડર ઉપગના પોતીના ‘મોતી મીનાર’મા પાધરા
ગયા હતા

મીં અને મીમીસ બહમન બહેરામ બીજા ત્રણ ચાર રોજમા
હતીમુન ગુગ્ગરવા મુબદ્દી ઉપડી જનાર હોવાય છે

*

x

*

તે ચાંગાર શુધવાગનો સુદરવારખી થયા ! ધનજીરાહ બહમનબહેરામ
તો પોતીના મોતીબાઈની સાથે પગણીને નવા જુનાખી થઈ ગયા હતા
આવતી ઢાલે—એટલે મતીવારે—તો સાઝની ત્રેનમા તેઓ મીસીસ માથે
બેગલોગ જવા માટે ઉપડી જનાર હતા આજે સુકરવારે સાઝના ચાર
વાગનેથી તેઓ પોતાના ધણીયાણી સાથે મોટરમા કોણુ જાણે ક્યા નીકળી
ગયલા હતા, અને જીવણુને હોતા ગયા હતા કે રાતના અસુરેથી તેઓ
બંને જણા બાહરે જમીને પાછા વરે ફરશે !

‘મોતી મીનાર’ના પોખાલ ઓટલાની પર મેળેલા સીસમના બાજટ-
પર ટાટયો ચાલીને પગના આગળા મસળતા જીવણુનું ધક હમણા કોણુ
જાણે ક્યા ચરવા ગયલું હતું સાજે સાઝ પાંચ વાગતાનો અમલ થયેલો
હતો—પણુ તોખી હજી જીવણુજીયાના ઉવણુસી આખ્યોના ટોપચા પરગરા
થવા પામ્યા હતા નહી માત્ર વાગતે સાજે તેને વોટસન હોટલમા જવાનું
‘એપોઇન્ટમેન્ટ’ હતું તેના તુરગમા તે ચકચુર હતો પેલા અણુજાણ્યા
જેના ‘પાન્ડી જેટયા—ઓલા એન્ડ બાબાના દોષદાર પેહતનજી છુરતી”

એ એક કાગળ લખીને જીવણુને આજે સાત વાગતે વોટસન હોટલમા જરૂર ખોલાવેલો હતો—કેમકે ત્યાં એ વખતે એરચ બહમનખેહરામખી આવનાર હતો !

પણ તેની “બાઉન સ્ટડી”મા કાઈ ખલલ થઈ એક ભાડેની વીકટોરીયા ‘મોની મીનાર’ના કમપાઉન્ડમા દાખલ થઈ પોરટીકોમા આવી ઉભી બહર ખાખુ પહેડેલો એક ખુદો જેવા ચુસીયા સરખો ડીગણો ધગડો પારસી બેઠેલો હતો ગાડીમાયી ઉતરી તે ઓટલાપગ આવ્યો

“ધનજીશાહ બહમનખેહરામ અહીં રહેછ ?” તેણે જીવણુને પુછ્યું

“જા, જમને કેહ કે હોરમજી આટયા નામના પારખી તમુને કંઈ અગતના ખાનગી કામસર મળવા માગેછ ”

“છેટ ઘેરમા નથી—બાહર ગીચેલા ”

જીવણુ આ જવાબ દેતી વેળા આ નવા આરનાર ગમ જરાક નવા-છથી જોયું બાપડો જીવણુ તેને કયાથી ઓળખે ? પણ વાચનાર તુ તો આપણા મીત્ર હોરમજી ચેનને ઓળખે છે ગોદરેઝ અને શીરેઝ જસાવાળા ભાઈઓનો મેનેજર મુનીમ-આ હોરમજી આટયો દેખઈતા કાઈ અગતના કામસર ધનજીશાહ બહમન ખેહરામને મળવા માગતો હોવો જોઈએ કેમ જે જ્યારે તેણે જીવણુથી જાણ્યું કે શેઠ ઘેરમા નથી ત્યારે તેણે બહુજ નાસીપાસીથી મહોડું કુમળાવ્યું

“એવણુ પાછા કાહરે ઘેર આવશે ?”

“એ તો હવે રાતે છેક દહ વાગતે આવવાના, બાપ !”

“ઓહોહો—છેક દસ વાગતે આવશે ? કાહ ગીવાહ, કંઈ ખખર છે ?”

“ઉહુ—ને કાંઈ ખખર ની મરે !”

એકાદ બે મીનીટ હોરમજી ચેન વહ્લા ડાયા સાથ બગીચાના “બોન” તરફ ટીકતો ઉભો પછી અચણ્ય જાણે કાંઈ દરાવ પર આવ્યો હોય તેમ પોતાના ડગલાના ખીસામા હાથ ખોસી એક સીલ કીધેલું પરખીકું ખેચી કાઢ્યું —

“જે એઈ લાલ્યા—આપ કાગળ ધણુ અગતનું ને તાકીદનું” છે

તુ એ તારા શેડને એવણુ આવે તોહરે કાનુ આપજો ! સમજ્યો ?—”

“વારૂ—પણ તમારૂં નામ ?”

“ચીંતા નહી—અદર બધુ લખેલુ છે મારા નામની કંઈ જરૂર નથી હુખી એ કાગળ મારા શેડ તરફથીજ લાયોછ ખરાખર આપશે કે, ખર્યા ?”

“હા—હા—આપે નીહનો છુ ચાવી નવાનો છુ ?”

“ધેરસ ગઈટ ! લે આય બક્ષીશ ! જો ખરાખર સલાળીને આપજો—અ !”

આટલુ ખોલી હોરમજી ચેને એક ચાટલો જીવણના હાથમા સેરવી દીધો અને ઝડપમા ગાડીમા બેસી ત્યાંથી હકારી ગયો જીવણે માથુ ખજવાળા તે સીલ કરેલા એનરીલપને આમ તેમ ફેરવીને જોયુ—અને પછી તે પોતાના ડગલાના ગજવામા મે'યુ

પ્રકરણ ૪૦ મુ.

— ૦ —

વારસન હોટલમાં કેન્ડ્રેન્સ

વોગ્ટન હોટલને પહેલે માળે એક નાના ઓગડામા બે મીત્રો ક્યારના સામસામી નીચી ‘કુશન-ચેરઝ’ પર અઢેલાઈને “સાત વાગતાનુ સટકણુ” પાડતા હતા

૧૦ બહમનરાહ આજે ડાઈડ રગમાજ હતા એક ગમયી બ્હીરકી અને મોડા ચુસ્તા જઈ ખીજી મેગથી ઉચી હાવાના સીગારનો ધુવો ઢાહડતા જઈ તેવણુ પોતીઢ દોસ્તના ધુખગયલા ડાચા ગમ અચારનવાર નજર કેકયા કરેતા હતા

“મે એ લાલીયાને સાત વાગે અહી ખોલાઓછ સાતને પાચ થઈ—ગોય આવનોજ હોગે !” બોમે ડહુ “લે એરચ-જરા ખીજે લે ! તારો ઢાકો ગીચા હમણા કેલુ તાલ ! તુ કાહ સુધી એને લીધે માદી ગધેડીની માન્ડ ઢારયા કરશે !”

આમ કહી બોમે એવ્ય બહુમન બહેગમના ખાલી ટમબગમા બીજો દોઢેડ પેગ જોડેલો હોમાગ્યો—અને પછી પોતાને હાથે અંદર થોડોક મોઘ આપસખી નાખ્યુ

“વેલ—માઇ બોય ! હીચન ઈઝ ટુ ચોર ન્યુ કાકી ! બોઘાય એ જોડે કાયમ રાખે ! ને આવતે વગમ એ લોકને તાલ જોગ છોકરીઓ આવે ! લે દીકરા—આય તારો ડોકરો ધગડેધડપણુ વગમ વચી મુવાજ તેની મલામતી !”

ખુબ ગેલથી હસીને બોમે પોતાનુ ગ્લાસ ઉચડ્યુ અને એવ્યનુ ટમબકર તેના હાથમા આપ્યુ એવ્યનુ ખુબ “કોહી” જતુ હતુ—તોખી મુઠમા સહેજ હસી તેણે તે ગ્લાસ લીધુ

“થેન્સ !” તે આંતેથી બોલ્યો, “ને આય મલામતી તારા એ જોલરોની ! એ જોરાનેખી બોઘાય કાયમ રાખે ! ને આવતે વગમ તમે તણુડે જણાને હુ હેંદરામાદની કોઈ એકુ જોલમા હુ પાછો આપીને મળુ લે બોમ—પેલા હેંદરામાદના એ મીયાઓના હાથમા તારા જેવા એક મવાલી બરાબર સપગથોજ ને અહી ગોધપને પાજગપોલના બળદયાની કાની ટુ ઝુક્યા ડરેજ તેની મલામતી !”

આટલુ કહી એરચે પોતાના ટમપાલનો બીજો હકનો એકકી ટામે ગળામા ખાલી કયો બોમને જરા ચટકો તો લાગ્યો—પણ જાણે કાઈજ દરકાર નહી કરતો હોય તેમ તેણે એકાદ મીનીટ પોતાની સીગારમાથી ગોટગોટા સ્મેકના કહ્કહયા કીધા

“તુ ચેષ્ટા કરેજ એટલુ બધુ કંઈ નથી, એરચ” ને આખરે ધીમેથી બોલ્યો, “આય યાકુબ અને સાહજેબ મને ખાત્રી આપેજ કે કાલ પરમ હેંદરાબાદવી એ લોકને પોતાના હેડ કવારટસ ના ઇન્ટ્રકશન મળશે કે પછી એ ન્યુસન્સો અહીથી ઉપડી જશે ને હુ મારે રસ્તે ચાલ્યો જવશ આય પેલા જહાગીરના બાબમા કોણુ જાણે શુ ડોહયાણુ ચર્ચ ગીચુજ તે હુ પોતે સમજી શકતો નથી તે સ્મઉનડરવને મે પોને મારી નજરો નજર તારા કાકાને બગલે જોયો—પણ મારીજ સ્ટુપીડીગને લીધે બરાબર વખતસર હેંદરાબાદવી એ નાપાકને મસારો મલી ગીયો ને આય ઉધણુસી

ડીકડીવો અહીં આવી લાગે તેટલા તે 'મોતી મીનાર'માંથી પાર થઈ ગીયો. તારો ધાખરો હવે સાફ કાને હાથ દેછ, પણ હું ધારૂં કે એ બુધ્ધો અમુને ઉડાવેછ."

"પણ રાત્રે સારૂ ઉડાવે / ધનજીશાહ ક'ડાને એટલી તે તું પરીછ કે જહાગીર જેવા એઠ અણુનણ્યા માણસને બચાવવા આટલી હદ સુધી જોડું બોલે તે નીકામતી પોલીસના કામમાં હરકત નાખી જાણીબુજીને એક પુત્રીને છુપાવવામાં સામેલ થાય? મને તો લાગેછ કે તમે લોક બધા ડઈ સંજગડ જોડું ખાઓછ."

"વેલ-જોઈશુ. એ બધું તું રકુચકર થઈ ગીયું તે બરાબર સમજવા સારૂ પેલા સુરતી લાલીયાને અમે અહીં ખામ બોલાવ્યોછ એ જીવણ ખીચારો પહેલા નબરતો બોલીયો છે—જરા પેટમાં નવટાક જેટલો પડશે કેતી તો લોલધમાં માગે વાહલો બધા લાગરા વાટયો જશે"

"વારૂ—પણ મને એટલો અગ્ગટલી તે બોલાવ્યો તેનો શુ મીનીગ—ડઈ મારી પાસળી લાગરા વટાવવા છે કે?"

બોમ તીગસડગ્થી મુછમાં હાથો—

"અત્યાગ સુધીમાં તે એટલા બધા લાગરા વાટયાછ કે હવે વધારે વાટવા સારૂ કંઈ બાકી તે રાખ્યા હોય એ વીશે મને શક છે મે તો તુને બે કારણથી આવવા કહ્યું એક તો એ કે તું હાજર હોય તો તારો માનીતો લાલીયો જરા વધારે છુટવી અમારી સાથ મહોતુ બોલીને વાત કરે એ જીવણ તારી પર કંઈ અજબ મરી શીટેછ—"

"ને બીજું કારણ શુ?"

"તુને બોલાવવાનું બીજું કારણ એ કે આપ પ્રમાણે એક ડાગજ તારા પોતાના હાથે લખી કહાડીને આજેજ રાતોરાત ટપાલમાં તારા કાકા પર પોસ્ટ કરે."

આમ બોલતા સમેત ડાઁ બોમે એક પેનસીલથી લખેલો ખરડો ખીસામાંથી કહાડી એરચના હાથમાં મેળ્યો કાઠક અગ્યબી અને રમુજથી એરચે તે કાગળયુ લીધું અને પછી મુજે મ્હાડે તે મલાળથી આખું

વાચવા માડ્યું

એરય ભત્રીજ તરફથી ઝાકાજી ધનજીશાહ ઉપર જનારો તે એક લગાર લખોણુ ગુજરાતી રૂકકો હતો । હા—ડાઁ બોમે તેનો ખગડો પોતે ધડી કહાડ્યો હતો । તેમા ભત્રીજે ઘણીજ નગમારાયી, વહાલથી, તામે દારીથી લાગણીથી વહાલા મહેરબાન કાકાજી પામે પોતાની આગલી ચાલ માટે મારી માગતો હતો (૧)—અને સગરદાન પરેસાન બની પોતાની આગળી બેવકુફ નાદાનીઓ માટે પગતાવો કરતો હતો (૨) ના—એટલુજ નહી તે કાગળમા ઝમીતો ભત્રીજે મુગબ્બી બાપને તોલના માયાનુ કાગળને તેમના લગનના શુભ મુખારક બનાવ માટે અનત ઓજરખનાહીથી હઝારો હઝાર મુખારકબાદીઓ ધચ્છતો હતો (૩) વહાલા ઝાકાજી તથા નવા વાહલા કાકીજીને જીગરના તમામ ઉડાણુથી દગેક લલી દુવાઓ ચાલતો હતો (૪)—કાકાજી તથા કાકીજીને અનત અપાર સુખ ધચ્છતો હતો (૫) અને—અને—

હાથ તુ !—

મુછપર ફરી વળેલા છુપા રમુગના હમ્વા માથ આ લખાણુ તોન-સન્સ એરય સલાળથી વાચી ગયા પછી તેનાથી હસી પડાયું—

“તારો બપાવા મરે તારો ! બોમ-યુ આર એ ફની ફ્લો—પોન માઇ વર્ડ !”

“ઉ—એ ડોહયાણુનો ડોઝ તારા બુદ્ધાને તેની સકંથી હેપી મોમેન્ટસમા મળશે ! માર્ક માઇ વર્ડ, એરય—ડોસો એથી મલાહી જેવો નરમ બનશે બસ તુ કાપી હુ કાપી એ કરીને આજે ટપાલમા ટપકાવી દે !”

“પણુ તેથી થશે શુ !—”

“તેથી થશે એ કે તુ ‘મોતીમીનાર માર્ પાછો જતો આવતો થશે”

“વેલ—તેથી—પછી શુ ?”

“તેથી—પછી હુબી તાહ જતો આવતો થવરા”

“તુબી જતો આવતો થશે ?”

“હા—મને તારી કાકી સાથ જરા દોસ્તી પાડવીજ !”

“પછી ?”

“પછી શુ વરી ?—તારા ઘરડા મગુસ કાકાને અંદેખો બનાવી એ બે જાણુ વચ્ચે ખતરો પડાવવા માગુ છ !”

“હુ—પછી ?”

“પછી પછવાડ ને આગળ અગવારે । ‘પછી’ ‘પછી’—‘પછી’ શુ ઇંડીયટની કાની ડરી મરેછ । એક વખત મને જરા મારી રીને કામ પાડવા તો દે—પીછુ દેખા ન્તયગા !”

“બાઇ જોવ ।। વોટ આ ડેમ્ડ લોટ એફ ચીઝ યુ હેવ—એમ ।”

“હા । એ ‘ચીઝ’ તારી ખોપરીમા ભરાયલા ડેમ્ડ લોટ એફ ભુસા કરતા વધારે ઉપયોગી છે । તુ ખસ મને ચીપી ચીપીને ‘બધુ’ ના પુછ હુ મારા પ્લાન અગાઉથી બધા કોઇને કહતો નથી, એરય । એ જીવણુ ।—તુ આયો કે ?—આવ, આવ, અદર આવ ।”

સે કો પાનઝાની પેડે દાચુ ફસકાવતા અને ખસણુયાની માફક બે જવાન શેઠ્યાઓને મવામ કરતા જીવણુભાઈ અદર દાખલ થયા

“એસ, જીવણુ, એમ । તુ ટાઇમમર આયો, અ । આય દુલની ઉપર એમ અમે તારીજ વાત જોતા’તા ”

જીવણુ ત્યા બેઠો નહી અલબત્તા પોતાના નાના શેઠની તેણે અણુ મણુયા રાખી

એમ મુછમા હસ્યો—

“એ એમ નહી એસ્વાનો । એ તો તુને જોઇને ચીખોજ થયા કરરો, એરય વાડ એસતો નહી તો જરા કોગરો કરગે કે તેખી નહી, જીવણુ ? તારા હાથેજ એને છાટો આપ, એરય—મને જોઇને તો એ એસ્કાતો હોરો ।”

એરય એક પીતળનુ ગલાસ ઉચકયુ અને વીન્કીની બાટલીમાથી ખુચ ઉપેડયો

“લે જીવણુ—હવે ઘણો કાહેલો ના થા । તુ તો અરધી બાટલીનો વરાડ છે તે મને ખબર છે ।”

જરા થોડોવાર લાગ્યમમણી કર્યા કરીને જીવજીભાઈએ એરચના હાથમાંથી પેલુ ગલાસ લીધું—અને ડાચુ ફરકાવી બેઠે ગેડીયાઓને એકેકી “ટપલી” ઝાડી બપોરનું મ્હોવડુ તો ક્યારનું તેની હોજરીમાંથી ઉડી ગયલું હતું—અને દીવાબત્તીને વખતે જીવજીઆનું નાખ વળી વખવખ થયાજ કરતું હતું, એટલે આ નહીં પારેલી “બુશમખતી” મામે તે ખીચા-શથી લાખો વખત ટકી શકાયુ નહીં તેમા એરચે જરા હસીને ઉલટ આપનારી નીશાની ક્યાજ કાઢી કે તે લાલો ટમલર માહેલો ડડક “ડોઝ” એકકી ટાસે ઓટી ગયો અને પછી હુકના બટાકા માથે સંતોષની એક લાખી ‘હાઆઆશ’ ખેચી

“એગજી છેટ, તમુને બહુ દીવછે મયલો—જારીકાની તો છેઓતી !”

“હા—ઠીક છેઉ બચ્ચા, તુને હવે નની શેઠાણી મળીજ તે હવે ખીચારા એરચ બાબાનો લાવ પુછવાનો વખત કાદથી મળે ! હવે તુ ખેસી મરેજ કે નહીં ?”

“જીવજીભાઈ દુલ પર આખરે ગોઠવાયા—

જીવજી, મને પેલો મુબારક ગેઈ કાલે ઓચીનો ખોરીબદર મળી ગીયો તો તે તો કહેજે બે ચાર દહાડામા હું ધનજીશાહને મળવા આવવાનોજ છેઉ તુનેખી સલામ કહેવાડીછ”

“હ કે ?—એ પાછો મળે તો મારીખી જલામ કહેજે ! એગજી છેટ, એ મુજલમાન છોકરો બહુ ગરવો ને લાયકાવારો ! એ ગીયેલો તે મને વણ લાગેલું—જાચુ કેહું !”

“પણ એ જતો ગય રહ્યો !—જીવજી !” એરચે પુછ્યું

“લગવાન જાણે ! એક દી કોઈ પારખી જેવો છેટ આવેલો, તે ધનજીજી છેટને મયલો ને કંઈ વાત કરીને મુબારકને લઈ ચાલતો દીએલો”

“તાહર પછી એ પાછો આવોજ નથી ?”

“નહીં—પાછો નથી આવેલો !”

“ને પેલો—પેલો અણજાણો પારસી ?”

“તેણેખી મોહતું નથી દેખારેલું, બાય”

“કંઈ ડાગળ પતર કાઢજ નહીં ?”

“મોટા છેટે ડાગળ મએલુ હોય તો આપરે છુ જાણે, પેછતનજ છેટ—પણ છેટ કાઢ બોલેલા તો નીહ એવણુ ઓલી મુછનમાની છાટે વીવાહ કરવાની એવી ગરબરમા પરેલા કે છધુ વીછરી ગેયલા ! પણ હા ખરા-આજે બપોરે કાઢી ખીન્ને પારછી ઉતાવળમા છેટે મળવા માગતો તો તે મને એક ડાગળ આપી ગેયેયો તે કાઢ એ મુખારક તરફથી આઈવો હોય એમ લાગે !”

ડાં બોમ આ પળે એક નાનો આચકો ખાઈ ખડો બેઠો

“હે ! આજે કાઢ ખીન્ને પારસી મુખારક તરફથી આવેલો ! શુ બોલ્યો, જીવણુ ?”

“હુ એમ ધાર—છેટ પછી ભુલમી ડરનો હોઉ મને કીધેયુ જે તાકીદના ખાતગી કામ છાર છેટે મળવુ છે છેટ તો બાધ છગાત બાહરે છધાવેલા તે મને રૂપીયો આછપો ને આ કાગર-આ ‘હુ, હુ મારી છતેજ લાવેયો દોષુ !—તે મને આપી ગીયેયો ! ડહેજે છેટ આવે તેવારે ઠાવુ આપજે !”

આટલુ બોલતા જીવણે પોતાના ગરમ ભુરા ડગલાના અંદરના ખીસામાથી એક મહોળખ પરખીકુ બહાર બેચી ડડાડયુ બોમ અને તેના દોસ્ત એરચની વચ્ચે આખનો છુપો ‘વાયરલેસ’ પામ ઘઈ ગયો, તે જોવાને જીવણુ બાપડામા હુમ્પારી ડયા હતી ? તેના દેમાગમા તો બપોરના મોહવડાનુ અને સાજના વીસ્કીનુ ડહોઆણુ ક્યારનુ દોઢરાયા કરતુ હતુ !

બોમે તે પરખીકુ પોતાના હાથમા લીધુ, અને આમ તેમ ફરવીને તે ઉપરનુ સરનામુ સલાળથી વાચયુ

“કાઢ ત્રણ અગત્યનુ કાગળ દેખાયછ ! જે—સલાળથી ઠાવુ મુકજે હ ! જીવણુ, અંદર કાઢ તોટ બોટ હોશે જો ! લે પાછુ મુકી દે અંદર ગળવામા ”

જીવણે તે પેકટ પાછુ ખીસામા ટંસવયુ

“એરચ, જરા હુ એક મીનીટ બહાર જઈ આકિછ તુ જીવણુ સાથે

વાત કર જે જીવણુ જતો ના રહેતો હ । હું અત્તરવડી પાછો આવું છું ”

આટલું કહી ડાં બોમ ઝડપમા ઓરડા છોડી ગયો પહેલે માળની વરડા ઉપર બે હાથરાખાદી પોલીમ ઓશીમંગે નેટરની ખુમીઓ પર અરડાઇને બીડી ઓરતા હતા, ત્યાં તે ઝપાટામા ગયો

“યાકુબ ! સાહદેખ ! કઇ પતો લાગે એમ દીસેછ જે પેવો સુરતી લાલો નોકર જીવણુ મારા ઓરડામા હમણા આવેછ તેના ડગલાના ગજવામા એક સીલબધ એનવીલપ છે તે પર ધનજશાહ બમનબહેગમતુ સરનામુ છે કહેજે આજે કોઇ અજાણ્યો પાગસી આવીને ધનજશાહને મળવા માગતો હતો, પણ તેવણુ બહાર ગયલા હોવાથી આવ ચીટી તાકીદની અને અગત્યની છે એમ કહી જીવણુને મોપી ગયો તમે લોકો ત્યાં આવો મેં જીવણુને રોકી ગપચોછ એની પાસથી આ કાગળ કહડાવવું જોઇએ ”

મહોડામા ખોસેલી ચીટની અદરથી યાકુબ મીયાએ ધુમાડાના ગોટે ગોટા કહાડ્યા, અને પછી ઘણું જીલ્લું મુછમા હમ્યા

“ચીટી એના ડગલાના ગજવામા છે કે ?” તેણે પુછ્યું

“હા ”

‘ ડગલો કેવા રંગનો છે ?’

“ભુરો ગરમ કોટ છે !”

“અચ્છુ, જાવ, હું હમણા આવેછ ”

બોમ સીધોજ ત્યાંથી પાછો પોતાના ઓરડામા ગયો ત્યાં જીવણુ પોતાના ઓરડા ઉપર સાથે ખુબ શુરમા આવીને સડાકા હાકતો હતો

“ઐરય, લેની જરા બીજો લેયછ કે ? જીવણુ, તુખી જરા પાછો છાટો લે । નહીં—ના બા કાઇ ચાલશે નહીં, લેવોજ પડશે હવે તો તુ જતો રહેવાનો, તાહરે અમોને ક્યારે મળશે ? લે, આવ તારા ઐરય છેટની જલદી શાદી થામ તેની સલામતી !”

આટલું બોલી બોમે જીવણુના પીતળના ટબલરમા ખાસ્સો બીજો બેત્રણ પેગ જેટલો હોમાવ્યો આ વાર જીવણુ ઝાઝો વખત નાકે જીલ

લગાડવાનો પ્રયોગ ભજવ્યો નહીં ખુખાર મારીને તે આ બીજી વારનો હકતો પણ ગટાવી ગયો ટબનર ટીપ્પ ઉપર પાછું મુકીને તે મહોકુ સાફ કરે તેટલા ચાકુખ ઓરડામા દાખલ થયો

“અહો, જીવણભાઈ, તમે આવ્યા છો કે ?” તે ખુશ મીઠાજે હસીને બોલ્યો “કેમ છે, ભાઈ ? કાંઈ ખબર અતર ?”

“ખબર અતર છું આપુ ભાઈ ? છઉ છાડ છે”

“ઓ આપરે !” ચાકુખ બોલ્યો ‘શુ બફાટો છે ! તેમા જીવણ, તેથી ભલા માફએ બહુસ જેવો ડગલો કાઢ્યો પહેડ્યો છે ? ડાં દુઆશ, તે હહાડે હું તમેને કહેતો હતો કેની, તે આય ડપડું ! આય ભુરા રગનું કપડું આપાદ મને મારા માણસોને સાફ યુનીફોર્મ કરવા જોઈએ”

બોમ દુઆશે જીવણના ડગલાની બોહે હાથમા પકડીને તપાસી જોઈ, “હા એ ઘેરા ચાકયેટ રંગની ફરેનલ ઝાઝી હાલ મળતી નથી, પણ આપણે નીચે આપણા આખા દગજને દેખાડ્યે કદાચ એની દુકાનમા હોશે છે, તે, જીવણ, જરા એક મીનીટ તારો ડગલો જોવા આપશે” ખરેખર ઘણીજ મજાની પેટર્ન છે !”

બીચારા જીવણના મગજમા વીચ્છીના સાડા પાચ પેગ ગેરચા રમતા હતા “હું માગો, ડગલો કહાડી આપુ ?” તેણે વસણાયલુ ડાચુ ડરી પુછ્યું

“હા, ભાઈ મહેરબાની થશે” ચાકુખે કહ્યું “પાચ મીનીટમા પાછો લંછ આવું નીચે દુકાનવાળો દરજી આપ્યા છે, તેને દેખાડીને આચ ઓચ લંછ આવુછ ગભરા ના દોગ્ત, તારો ડગલો નહીં ખાઈ જાઉં !”

“અરે, નારે, એમા છું ? લેવોની ! પણ જલદી આવજો હો ભાઈ, મારે હવે જવાનો વખત થીએલો !”

આમ બોલતા સમેત પોતાના દીક્ષપરનો ડગલો જીવણે લહેરમા આવી જઈને કહાડી ચાકુખના હાથમા મેળ્યો ચાકુખે તે લંછ ત્યાંથી ચાલતી પકડી

પાધરો તે પોતાના ઓરડામા ગયો ત્યાં માહદેખ તેને માટે હતે

ભરીથી રાહ જોતો તદ્યારજ હતો. યાદુએ જીવજીવાળા તે ઝગતાની અંદરનું ખીસું ધુડી માહેથી પેલું મીલ ખાંચેલું પગથી કહાડ્યું.

“એને સીલ છે—એ ફેડાયે ?” માહુદેએ અંદરે જોતાં જોતાં.

‘જેશક ફેડાયે—એમા વળી શું શક છે ?’ યાદુએ બોલ્યો. ‘પોલીસને બોલો અધીકાર છે.’

આમ કહેતા સમેત એક કાતર વડે યાદુએ એ એનવેનપની ચરચર એક કાનારી કાપી નાખી, અને અંદરથી એક કાગળનું ઢહાડી તે વાચવા માડ્યું. તેના ખખા ઉપરથી ટીંગાઈ સાહુદેએ પણ તે વાચતો ગયો તે કાગળમાં નીચે પ્રમાણે લખાણ હતું—

મહેરબાન શેઠ ધનજીશાહ,

ગમે તેવીથી અથાગ માયાપરની આફત છતાં આ બે લીટી લખવા વગર મારું જીવન ચાલતું નથી મેં વગતમાન પત્રોમાં ગઈ કાલેજ વાચ્યું કે તમારી મુખારગ શાદી વહાલી બહેન માહાતાય સાથે થઈ છે મારા અતઃકરણના તમામ જોશથી હું તમો મનો દરેક ભલી દુઆઓ મંચી છું. પરવરદેગારના તમારી ઉપર આશીશ ઉતરા આ જીવગીનું સંધનું સુખ તમોને મળે અને હમીયુમીમાં ત્રણ વગમ જવા હું આજે રાતના આટરોડથી ઉપડનારી ૧૦૧૧ વાગતાની ત્રેનમાં મુકાઈ મફાને માટે છોડી જવશ મારી સાથે ગોદરેજી છે હાલ તુરત અમે ‘મણુ જીવશુ’ મને તાહ ઠર પાડીને ગોદરેજી પાછા આવશે હજારો હજાર મારા ઉપકાર જીવલ રાખજો તમોએ મારી તરફ જે મહેરબાની, વહાલ અને બાપના તોલની માયા દેખાડી છે તે હું મગતાથી ભુલશ નહીં હાલ તુરત અમારી હીલચાલ નડકા નથી, એટલે ચોક્કસ સરનામું આપી શકતો નથી—પણ જો કામ પડે તો ગોદરેજીને માડની ઉપગની એવણની આશીસમાં—જમાવાળા બ્રધર્સની પેટીમાં—નંબર ૨૭૭૩ ને ટેલીફોન કરશો તો તમને એ ભલા ભાઈ કાંઈ મારે સારું ખમર આપશે છેલ્લી સલામ, મહેરબાન મુરખીજી છેલ્લી સલામ ! ખુદા તમારું ભલું કરે.

લી. તમારા હેશાનમાં દુબેચો કમનમીય મુખારક

કાગળ વચામને પુઝ થઈ રહેતા સાહસેય મીયાએ એક ઉડો દમ ખેંચ્યો.

‘અજી, વાહ ! આય તો શીકાર પોતાની મેળે ચાલી ચલાવીને ફાદામાં આવ્યું ચાકુબ, આજે દશ વાગેતે આટરોડ ઉપર જઈએ કે હમણાજ માડની પહોંચી વળાયે ?’

‘નહી હમણાજ ત્યા જઈશું તો એન પાછી છટકી જશે બરાબર ટકોરામધ ઉદર પોતેજ આટરોડ ધસડાઇ આવે છે તો પછી થોડાક કલાકને માટે ઉતાવળ કરવાની નથી ચાલ ભલા, હવે મારે ડોંયુટી કમી-શનરને આઠ વાગે મળવાનું ‘એપોઇન્ટમેન્ટ’ છે પેલો ડગલાની વાર જોતો હશે તે હું આપી આવું.’

“તે આય કાગળ તેનું—તેનું શ દગલું ?”

“તે તારી પાસે રહેવા દે એ જીવણુ હમણા કાગળની યાદ રાખવાની હાલતમાં નથી ! પુછશે તો કહીશું કે કાગળ શું ને વાત શું ? અમે તો કાંઈ જાણતા નથી ! જોઉં, જરા મને કાગળ પાછું વાચવા દેતી ?”

ચાકુમે તે કાગળ ચીપી ચીપીને પાછું ખડું સભાળથી વાંચુ, અને સાહસેઅને ઠાવું ગમવા આપ્યું પછી હોટેલના એક વેટરને બોલાવી તેની પાસે જીવણુવાયો ડગલો ડાઠ બોમ દુબાગના ઝોરડામાં મોકલ્યો, અને પોતે એખલો સરભોગ હોટેલમાંથી બાહર પડ્યો.

નીઝામ સલતનતનો સૌથી નામચીન આ ડિટેક્ટીવ ક્યા જતો હતો ? એક ખુનીને પકડવા પાછળ ધથી અને આરમાન એક કરનારો આ હૈદરાબાદી પોલીસ ઓફીસર સીધો હાઇ કોર્ટના બગીચાના પાછલા ભાગમાં દાખલ થયો, અને ત્યાના ટેલીફોન આગળ પાધરો ગયો ટેલીફોનનું હેડબ ફેરવી તેણે નબર માગ્યું.

“હુ સેવન સેવન થરી—ધીઝ !”

સામી તરફથી જવાબ આવ્યો—“હલો, કોણુ છેવો ?”

“મીં ગોદરેજીજી જસાવાલા પેહડીપર છે ?”

“હા કેમ ? તમે કોણુ છેવો ? તમારું નબર શું ?” સામા ધણીએ પુછ્યું.

“એવણુને કહો કે આજે મુખારકની ચીરી મીંડ યમન બેહરામ ને મળી, તેના મળધમા મીંડ યહમન બેહરામ મીંડ જસાવાલા સાથે વાત કરવા માગેછ હું ટેલીફોન પર ઉભોછ મારા ટેલીફોનના નમૂની કાર્ડ જરૂર નથી જાવ, યમ જાહેને એવણુને એમ કહો”

વચમા બે મીનીટનો ગાળો પડયો પછી પેલી બાબુથી પાંડો અવાજ આવ્યો,

“કાણુ છેવો ? શું માગેછ ?”

“તમે મીંડ ગોફરેજન જસાવાલા છેવો ?” પાંડો નમ્રતાથી પુછયુ

“હા, કેમ ?”

“ફક્ત એટલુજ કહેવાનુ કે તમારી સાથે મુખારકના નામ તમે ઓળખાતો જહાગીર મહેરહોમન આજે રાતના ૧૦ વાગાની વેનમા દમણુ ઉપડી જાયછ, એ વાત હાઈદરાબાદથી આવેલા ડીટેક્ટીવ યાકુબ માહેમ અને સાહફેખ ફોજદારની જાણમા ધરાવર આવીછ જીવણુ લાત્રા મારફતે મુખારકે મોકળેનુ ધનજશાહ ઉપરનુ ડાગળ તેઓને મળયુ છે——”

“પણુ તમે કાણુ છેવો ? કયાથી વાત રોછ ?” મામા ધણીએ લગાર અન્યથીથી ઉધાયલા અવાજે પુછયુ

“ચીતા નહીં હું જહાગીર મહેરહોમન ઉરફે મુખારક મીરજા બેગનુ જહુ ચાહનારો છું મારે એટલુજ કહેવાનુ કે આજે રાત્રે યાકુબ મીયા, સાહફેખ અને ડાં દુઆશ સ્ટેશન પર મુખારકને પગેજ કરવા આવશે જરૂર તમારે—એટલે ગોફરેજન જસાવાલાએ—સ્ટેશનપર આવવુ અને તમારી સાથે મુસલમાન કપડામા કોઈ ખીન બરમુજબા પારસી ગ્રહસ્થને લાવવો પછી તમે બે જણુએ દમણુની ટીકીટ લઈને વેનમા ચઢવુ જહાગીર મહેરહોમનને માડવીથી ખીસાડી મુકજો——સલામ”

આમ બોલી ડાક દેતુ કે રીસીવર ટેલેફોન પર પાછુ મુકી દધ હાઈદરાબાદની પોલીસનો આ પ્રખ્યાત ડીટેક્ટીવ જાણે કશામા હોય નહી તેમ ત્યાંથી આવયો ગયો

રાતે દશ વાગતે ઝાટરોડ સ્ટેશનના પલેટફોર્મ ઉપર ડાઉન પેસેન જરના વખતે રાખેતાની ધમચકરી હતી સાડાનવ વાગતેથી એક ખુણામાં દબાઈને લાખા ઓવરકોટો લટકાવી ત્રણ જણા અદ્ય વાળાને ત્યારના મધ્યે તમાશો જોતા ઉભેલા હતા યાત્રુ સાહેબે લીલો ચશમે પહેડ્યો હતો, અને માથે મોટા દુપેટો વીંટાળેલો હતો સાહરેખમીયાએ ગળા અને મોઢા આસપાસ મફલર વીંટાળી પોતાનો ચહેરો બનતા સુધી છુપાવ્યો હતો, અને ડાઁ દુબાશે એક ખોટી દહાડી પહેડી એક ચાહુદીનો વેશ સજ્યો હતો ।

‘ગોદરેજ જસાવાલાને તમે નજરે પીછાણોજ, નહી, ડાક્ટર !’ યાત્રુએ ભોમના કાનપર પડીને પુછ્યું

“અલબત્ત, લાખમાથી ઓળખી કહાડુ ? હેંદરાબાદમા અમે સાથે વરસો સુધી એકમેકના મમાગમમા આવેલા ।”

“તો આપણું કામ સહેલું છે સવા દસ થવા આયાજ—ઓય આવતા હોશે સાહરેખ, તુ પેલા દરવાજા તરફ નજર રાખી સુક ઉતાવળ કરતો નહી ખીલ્યું હવે છટકવાનો નથી ”

ખીજ દશેક મીનીટ અણહદ ઇતેજરી વચ પસાર થઈ સ્ટેશનપર પાસીનજરોની પુશકળ ધમાત હતી એમ દુબાશની છાતી ઠડક ઠડક થતી હતી આખરે તેણે દરવાજામાથી ત્રણ જણાને ‘પ્લાટફોર્મ’ ઉપર દાખલ થતા જોઈ એક નાનો આચકો ખાધો

“આયા । આયા । આય શુ એ લોકોજ છે ।” તે યાત્રુના કાનપર પડી ઉશકેરાયલા જીવે ધણજ ધીમા સારે બોલ્યો

“કાણુ આય ગોરો જોવો જીવાન પારસી છે તે ગોદરેજ જસાવાલા ।” સાહરેખે પુછ્યું

“હા, એજ ગોદરેજ । બરાબર એજ । ને એની સાથે આય ખુધો જોવો છે તે એનો કારભારી હોમસજ એન, ને ત્રીજો મુસલમાનના કપડામા પેલોજ ચડાળ । મોહોડુ શ્યાલમા લપેટેલું છે—પણ એજ જોહાગીર ।—એમા ફેર નહીં, યાત્રુ ।”

ગોદરેજી જમાવાલા અને હોરમસજી આટયાની માથે ત્રીજે લગાર કાવળા દેખાવનો મુમલમાન જેવો સખશ કાઢ ખીંચેલો, ચોકેલો, ભરાતો સતાતો ચાવતો હોય, તેમ સ્ટેશનમા દાખલ થયો. હોરમસજી એન તો લગેજની ધામધુમમા પડ્યો હતો. ગોદરેજી અને તેનો મુમલમાન વગવાલો સોખ્તી પ્યેટફોરમના એક અધારા ખુણામા ચપાઈને હિલા રહ્યા. વેનને હજી સાત મીનીટનો નીકળ્યો હતો.

‘કીક ચાલો આવો હવે-જોઈયે !’ યાકુબ હળવેથી બોલ્યો, “સાહદેખ, તારી બેડીઓ તૈયાર રાખજો !”

યાકુબ સાહેબ પહેલે આગળ ચાલ્યો, અને તેની પુકે માહદેખ અને બોમ પણ હેડયા ધીરે રહીને કશીપણ ગડગડ પોત્રાટ વગર યાકુબ ગોદરેજી જમાવાલાની અકોઅડ જઈ હિમો. તેની પુકે બોમ અને માહદેખ લગોલગજ હતા.

“બેઅદખી માફ છે, શેક ” યાકુબ નરમાશથી બોલ્યો, “પણ આપણું નામ ગોદરેજી જમાવાલા !”

‘હાજી, કેમ ?’ ગોદરેજી જરાખી ગભરાયા વગર અત્યત ડોકે જીવે પુછ્યું.

“આપ માહેબ દમણુ જાવો છો !”

“હા કેમ, કાઠ કામ છે ?”

“અને આપણી સાથે આ ઈસલામી ગ્રહસ્થ ખી હમણા જાય છે ?” યાકુબે ફરીથી પોતાના ડાડા શાત અવાજે સવાલ નાખ્યો.

“પણ તમે કોણુ છેવો ? અમે કાહ જઈયે ? તેની માથે તમોને શુ કામ છે ?” ગોદરેજી હવે સહેજ તણાઈને પુછ્યું.

‘હુ દૈદરાબાદની પોલીસના ડીટેક્ટીવ ખાતાનો વડા અમલદાર યાકુબ સાહેબ છું’ આચ ફોજદાર સાહદેખ ખાન છે, અને એવણુ ડાં બમનશાહ દુબાશ છે.”

“હુ તમો ત્રણે ગ્રહસ્થોને જોઈને બણો ખુશી છું ” ગોદરેજી જમાવાલાએ હવે હસ્તે ચેહરે બણી લાયકીથી જવાબ આપ્યો. “કેમ છેવો,

ડાં દુખાશ ! એ આજે આય એમ દહાર કાય પહેડી આયા ?”

ડાં દુખાશનું ધક ધયાન હમણા પેલો ગલપટો વીટાળેલા મુસલમાન પોશાકવાળા શખસમા ભરાયલું હતું તેણે ગોદરેજ જમાવાળાના મવાક્તો કરી જવાબ વાળ્યો નહીં પણ યાકુબ હવે સહેજ હસીને ગોદરેજની જરા વધારે નજદીક આવ્યો

“ગોદરેજજી ગેહ, આપ જોઈએ તો દમણ મીઠારો, પણ આય તમારા દોસ્તને જરા અહીંજ રહેવું પડશે !”

“કમ, વાડ !” ગોદરેજ સહેજ અચરતીયી ભવા ઉચકી પુછ્યું

‘એ તમારા મીત્ર ભાઈ જેહાગીર મહેરહોમજીને ખુનના વાકસર પકડવા સાર અમારી પાન નીજામ સરકારનું અને ક્ષીટીશ મરકારનું ‘એક્સટ્રાડીગન’ વોરન્ટ છે હવે મહોડા પર લપેટેલો ગવેખધ જરા છોડશો, જેહાગીરજી મહેરહોમજી, ઉત્ક મુબારક મીરજા ખેગ !” યાકુબે બહુજ અણુકાચી અતીરાય ધીમા સાદે કહ્યું

ગોદરેજ જમાવાળાએ ભરા ચલડાયવા “જેહાગીરજી મહેરહોમજી ? યાકુબ સાહબ, મને લાગે છે કે આજે તમે જરા નીશામા છેવો ! જેહાગીરજી મહેરહોમજી ડાણ !”

યાકુબ ડીટેક્ટીવના ખરવમતર હાથનો પત્તે હવે પેલા મુસલમાન પોશાકવાળા જવાનના ખભા ઉપર પડ્યો

“નવાબ ર તમજગ બહાદુરનું ખુન કરવાના આગમ નજ નીજામ મરકારના હુકમથી હું તમોને પરહેજ કરે છું, જેહાગીર મહેરહોમજી !” આમ બોલતા સમેત યાકુબે એક જાતના કઠોર નેત્રથી તે જવાન રાખસના મહોડા પરનો ગરમ ગલેખધ ખેચી ડહાડ્યો

“ઓ ! ———”

યાકુબ સાહબ, માહરેખ અને ડાં બોમના મહોડામાંથી એકકડી સાથે એક અચરતીની ખુમ નીચળી પડી ત્યાં મુસલમાન ડરેસમા ઉભેલો નવજુ-નાન ‘મુમુ’યો શખસ તે ખુની જેહાગીર મહેરહોમજીને બહાર કોઇ બલનોજ ધીર આંખી હતો !

“અરે, એ કોણ ? આય જાં જોહાગીર મહેરહામજી નથી !” સાહે-
દેખના સ્ત્રીપટાઈ ગયલા ગર્ભામાથી જેમ તેમ અવાજ નીકળ્યો ચાકુબ અને
ડાં બોમ તો ડોળા ફાડીને તે અણુભડયા પુરૂશ ગમ રીક્યાજ કરતા હતા.

“એ શીરોઝ જસાવાલા છે મારો ભાઈ શીરોઝ ઉન્કે મુઆગડ મીગઝા
બેગ ! ડાકટર સાહેબ, એના મહોડાપગનો ગલપેટો તમે ફહાડી નાખ્યો હવે
જરા તમારી દહાડી તો કહાડો, અને રુ મધી આજે ધમચઝરી છે ને
મને જગ સમજ્યો તો ખરા !”

*

X

*

ત્રન ઉપડી ગઈ હતી—અને તેમા ખુરાન જીવ હત્તા હત્તા શીરોઝ
જસાવાલા તથા ગોફરેઝ જસાવાલા ઉપડી ગયા હતા ! ડેગન પર અન્ય
વાળીને ઉઘાયવે ચહેરે આ ધમાગળવ ચાલી ગયલી તે પેસેનજર ત્રેન
ગમ લેયા કરતા ચાકુબ, સાહેબ, અને બોમના કોયે ચીતગના કમનસીમે
ત્યા ફાઈ ફેટોઆફર હાજર હતો નહા !

પ્રકરણ ૪૧ મુ.

“એ કાંઈ તીન્તી તાખરડીની રમત રમવાની નથી મીઠો
એરચશા બહુમન બેરામ ! !”

ડાં બમનશાહ દુબારો જે ટેપ મારી હતી, તે રાખબાણુ ખરી
પડી એરચ બહુમન બેરામે તેના લખાબ્યા મુજબનુ કાગળ કાઢાજી ધનજી
શાહ ઉપર શુક્રવાર ૨૭ મી એપ્રિલે રાતોરાત રેજીસ્ટરડ પોસ્ટલ્લી મોકલી
આપ્યુ, અને ત્રીજે દહાડે એટલે રવીવારે આખરે તેનો જવાબ ફરી
વળ્યો જ્યારે ખાનબહાદુર ધનજીશાહના મોનોગ્રામ સાથનુ એક એનવેલપ
બપોરના પોસ્ટમા આવ્યુ, ત્યારે શુ તેની ખુશાલી અને શુ તેની અન્ય-
ખીનો પાર ! કાઢજીનુ કાગળ નીચે મુજબ હતુ —

“મોતી મીનાર—પેડર રોડ,
મુઘ તાં ૨૮ મી એપ્રિલ ૧૯૦૬

મારા વહાલા એરચ,

તારે નમનતાઘલયુ અને સારી લાગણીઓવાતુ કાગળ મને આજે સવારનાજ મળ્યું છે તે બધી દુવાઓ મારે માટે તેમજ તારા ડાકી મોતીખર્ષ માટે ઓચરીય, તેથી મારી ઉપર ઉડી અમર ચઢ્ય તારામા આટલા થોડા વખતની અદર આટલો ખર્ચો મન-માનતો ફરક પડી વરશે, એમ મને સપતેથી વકી નહી હતી

વહાલા દી ગ એરચ, હવે મારી શુદ્ધીમા થયલા મોટા અને ગભીર કેરફાર પછી હું આગલી પાછલી નાખુના ચાંદને દાડી દર્ધ ખતુ સીમરી જવા રાત્ર છેલે તારા છંદના ગગળના ‘ટોન’ પછી હું ખેતુય કે તુને ગરીબની મઠનખમા ડાઈ સાડ લેસન મળ્યુય અને હવ તુ નાતીથી તારી આગલી નાદાનીઓપર ગોર ની રાહવાની હાતવમા આયોય દીડરા એરચ, એ સાર હું તુને મુગારકબારી આપુય, અને ખાત્રીથી માનજે કે મારી મારીને વાગતે તુ એટલો ખર્ચો ડગગીને લખેય તે મારી તુને ખાટલા દીલથી હું પુરપુરી ખતુય

માના લગનની ખખર માબળી તુ તારો હજી નજાનય, તે માં ઉપગર થયા મ વણો લાખો સીચાર કીધા પછીન એ પગલુ ખતુય, અને તુજીયારે તારી નવી ડાકીને મળગે ત્યાર તુ પોતે ડબલ ડગ મારી પમનગીમા ન કેટલા લાગ્યરાળી શકે મોતી પાંખની પાયે હું આજે રાત્રીવાગ અપાગતા કિના ભાઈ, ખેગવાર, વગેરે જગાએ ખે તણુ મહીના કરના મનકય ધણુ કડી અમે જુલાઈની અધવચ્ચ મુઘઈ પાછા ફરયુ, તે વખતે તુ વહાલા દીકરાને મોતી મીનારમા મતવાતી આશા રાખુય અમે લોક પાશ કચ્ચુ ત્યારે હું ખગળા લખી જણાવરા મોતી તુને ફરક બધી દુવાઓ લખાવેય

લાં તારો વહાલો ડાકો,

ધનશાહ”

આના કરતા તે રાધાને લાયકીભર્યો, મીનાચારીભર્યો ખીન્ને જવાબ
ડવા હોય ' ખુશાલીની એક છુમ સમેત એરય છતાં મારીને ઉડ્યો,
અને દીક્ષપર દગના ઓળની મીઠ્ઠો પોતાના મોત ડાં ઓમને વરે દેડ્યો

ડાં સાહેબ બમનશાહ પાછા હોર્નખીરોડના પોતાના માળપર એક
દહાડે આગમયના આનીને જોવાયા હતા યાદુય મીયા અને માહુદેબ
હુમેન તો જોહાગીર મહેરહોમજીની પડવાડે ખીલકુખ ખીતહામલ નામે
જોમે રમીને પોતે બેવકુફ બન્યા પડી ખીજેજ દહાડે-એટલે રાનીવારે
મયોગના-ફૂફડી ચટકીને સીકદ્રાખા પાછા ઉપડી ગયા હતા બોમ દુયા
રાની ગમે તેવીખી મોગદપર કહેલી વાત નેઓએ વડુવાર માનરાની ના
પાડી યાદુય માહેબે તીગ્ગકારથી હમીને તેને ઊવટનુ મોકડુ પરખાવ્યુ
હતુ કે "બમનજી શેડ, તમે ધારા છો એવા અમે પરગતના નથી મીડ
દ્રાખાદમા અમારે માટે અગતના, જોખમના ખીજા ગલામધ કામે પડેલા
છે આચ સુદ્ધા બે વખત અમે તમારે લાથે મુગ્ધ બન્યા—હવે તો
માફ કરો !"

આજે ડાકટર માહેબ બમીયાણે નીહલે મ્હોડે પાછા પોતાના કન
સલદીગ રમમા આનીને નીઝામી પોલીમની ચમગડી માટે પોતાનો દીક્ષને
ઉભાને લાવાના સીગાગના ધુમાડા મારકેને ખાલી કરતા હતા !

હા, આજે રાનીવારે સુમારે સાગના પાય વાગતે જ્યારે એવ્ય બહ
મનબેકરામ બબ્બે ફાડ્યે ચઢીને ઝડપમા હાફતો હાફતો ત્યા કનસલદીગ
રમમા નાખલ થયો ત્યારે બોમ કાઈક નાની શીશીઓ, નાચતી નહીઓ
ડીસડીલ કરવાના ઓખરો, ખીરીટના ચુલાઓ વગેરે માથે બોહે ચઢા
નીને ફાફા માર્ગો હતો ઓરડામા કાર્પ વીચીત્ર જાતના કેમીકલોતો મજ
ખુત વાસ પસરી રહેલો હતો દેખાવ બધો એક કેમીસ્ટની લેબોરેટરી
જેવો લાગતો હતો

એરય તો ત્યા નાકનો દાડો ફાડી નાખનારા વામથી અચકાઇને ઉબર
પરજ ઉભો તેણે નવાઇ સાથે જોયુ કે ડાં બોમ દુખાશે પોતાના નાક
ઉપર અને મ્હોડા ઉપર ત્રાખાનુ એક "માસ્ક" પહેડ્યુ હતુ આ "માસ્ક"

ને કાયતી એ આખો હતી તે ડાક્ટરનો ચહેરો તદ્દન ખીજી રીતે ઢંઢાયેલો હતો.

બોમે ડોકુ ઉચકીને પોતાના દોસ્ત ગમ નજર નાખી, અને પછી એક બોલ પણ બોલવા વગર આતશ ઉપર એક કાયતી નળી તપાવવાનો પોતાનો પ્રયોગ ચાલુજ રાખ્યો.

“એ તુ ડરેજ, બોમ ?” એરચે એરડાની આસપાસ અચરતીયી નજર ફેડાવી પુછ્યું “એ આય રમમા એટલો સ્ત્રોગ વાસ શાનો છે ?”

“શાનો છે ? કવડર કે કોલાવાટરનો તો નથીજ !” બોમે ટુકમાજ જવાબ આપ્યો.

“પેલા આલકેમીગ્રોની લેબોરેટરી જેવો બધો કાંઈ દેખાવ લાગેજી ! તુ કાંઈ કીમયુ બનાવેજી કે, બચ્ચા ?”

“યસ ! એક કેમીકલ કોમપોઝીશન એવું મોઢી કાઢડવા માણુજ કે જેની મદદથી લાખખો રૂપીયાનું સુન્નું મીટીમાથી પેલા કરી શકાય !”

એરચ તીરમડારથી મુછમા હસ્યો—અને પછી કચવાઈને નાક પોતાનો રમાત રાખ્યો.

“એ તુ વરી નવું પેનાપણુ !” તે બોલ્યો, ‘પાઈ જ્નેવ’ કટલો એાઈનમીવ ખેલ ‘જે બોમ !”

બોમે હાથમાની કાયતી નળી અને દવાઈની રીલીઓ બંધી વગે સગ ઉઘી કાઢી અને પછી એરડાની બાહર ચાલવા માડ્યું.

“અહીંથી બાહર આવ, તાહ જમવાના એરડામા ખેસય, એરચ ” તે બોલ્યો, ‘નહી તો આય વાસથી તુ નાબુડ મીસીબાબાનો જીવ કરી આવશે”

બોમ કાઢનીગ રમમા ગયો, અને ત્યા જતાને વાર પોતાના મહોડા-પરનો “માન્ડ” કહાડીને બાબુએ મેળ્યો.

‘એ તુ ડરતો’તો તુ ” એરચ પાછું, કાંઈક આતુરતાથી પુચ્યું, ‘એ આય ‘માસ્ક’ કાય પહેડ્યું ‘ તુ કાંઈ એરી દવાઓ સાથે ‘એક્ષપે રીમટ’ ડરતોનો કે ?”

‘કમીસ્ત્રીની અદર વપડાની દવાઓ અને પ્રવાહીઓ માહેલી અરધી

અગ્ર ઝેરી હોયછ” બોમે કાર્કડ કટાણીને જગાળ આપ્યો ‘તુ ખી એ એલ એલ ખી થયો-પણ એટલુખી જણુનો નહી’”

“ડાકટરોને દવાઓ ખનાવતી વખતે “માન્ડ” પહેડના પડડ, એ તો મે આજેજ જાણ્યુ,” એરચે ખબુ મહેજ દવાનીને જગાળ દીધા

“વાર, ચાલ હાથે, માયુ ના ખા’ હવે તુ અહી કાય માઝ પડી ધમડાઈ આપોછ તે કહે પીલા, જગ વીગડી મોડા મગાવ’

આ છેલ્યો હુડમ બોમે પોતાની બહેન પીનામને કાપો હતો

એક શમદ બોલવા વગર એગચ પોતાના ખીમામાથી ધનજનાહ ડાન તરફથી આવલુ કાગળ બોમની આગળ ટેમલ પર ફેક્યુ બોમે તે હાથમા લીધુ, અને બહુજ પ્યાનથી ચીપીચીપીને વાચ્યુ

“બસ, આપરે ધાગતાતા તેમજ જગાળ આપોછ” બોમ કાગળ પાછુ ટેમલપર મુડતા બોલ્યો ‘જુલમમા કાપરો આવ, તાહરે તરત મને કહેજો આગળ કેમ વધવુ તે હુ તુને મમજવના ટેક માઇ એડવાઈઝ એરચ-તારી કાડી ઉપરથી એકદમ પહેલેવીજ વળી રહ્યા ઉચળાઈ પુકલઈ ના જતો બુદાને તે ગમશે નહી”

એગચે પોતાનુ મહેડુ રૂમાવ પડે નુડ્યુ, અને મહેજ ખમા હતાવ્યા -

“બોમ !” તેણે અતીશય ધીમા માટે પોતાના દેખત તરફ વાગે વલીને ખુબ અણકાથી પુછ્યુ— મીંગીમ મમનબેગમ માથ ધગપગ કગવાની ગંધી જગલ તો તુ પોને ખીચારો માથે ઉપાડી લેવાનો છે કેની”

“ઉ-હા-કધ વીચાર તો છે !—વટ અમ મી !—”

તો પછી તારા જેવા એક હેન્ડમ વનગાર્ડ આગળ મને શુ ચાન્મ હોય ? બોમ, તારા કોમ્પી ઉડી ગણુત્રીના ડામની વચ્ચે હુ માયુ માઝ તો મારા જેવા ગંધેરો ખીજો કોઈ નહી”

હા તેથીજ હમણા ફસ મીનીટ પર ત મારા એક ખરેખરા ઉડી ગણુત્રીના ડામમા માયુ મારી હુ સ્ત્રોગ કેમીડઝ માથ શુ ફાફા મારતોતો તે જાણવા માગ્યુ !”

“બેલ—મને ખબર નહી કે તેખી એક ઉડી ગણુત્રીનુ કામ તુ

કરતો'તો ! આય વીસમી સદીમાખી જે તુને આલકેમીતો ધખારો ખરખરજી લાગેલો હોય તો તારા બેજની તપાસ કરાવવી પડશે, બોમ !

ડાન્ બોમ દુખાશે સીક્ષીંગ ગમ ઉચે જોયુ તેના મુખડા ઉપર હસ્વાનો એક છટોખી આ પળે હતો નહીં ચોરખી તે સોચામણા ચહેરા ઉપર એક જાતનો અચુક કઠોર ખીલામણો પડછાયો ફરી વળેલો એરચે જોયો
 “મીટીમાથી સુન્નુ પેદા થઈ શકે” એ વાત તાહરે તુ માનતો નથી ?”
 બોમે સીક્ષીંગના ભારવટયા ઉપરજ નજર ટાકી રાખી બહુજ ધીમે અવાજે પુછ્યુ

એરચ હવે હસી પડ્યો—

“શુ તુ એમ કહેના માગેજ કે—નોનસન્સ તુ સીરીયસલી ખીલીવ કરેજ, બોમ ?”

“એફ્ કોર્સ આઈ ડુ ! ને ચીજમા હુ ખીલીવ નહી કરતો હોતો તો હુ તારો આવો હોપવેસ કસ અનડરટેક કેમ કરતે, એરચ ?”

એરચે હવે પહેલી વાર શુચવણુથી ભવા ચઢાચ્યા—

“એટલે ? તુ ગુ બેલે” આલકેમીને માગ કેસ સાથે શુ સબધ છે ?”

“તારે વાગતે મીટીમાથી સુન્નુ અનાવવાનું મે માથે લીધુજ કેની ?”

“વાર—તેથી શુ ?”

“તો તેને માર મને એક કીમીયુ ઉત્પન્ન કરવુ જોઈયે ! યુ ગજ્યા ! એટલુખી નહી મમજતો ?”

“અપોન માર્ક વર્ડ !—હુ એક બોલ મમજ્યો નથી !”

“અરે—તુજ થોડી મીનીટ પર હમણા બોટયા કેની કે હુ કંઈ ઝેરી દવાઓ માથ એક્સપેરીમેન્ટ કરતો'તો !”

“ઝેરી દવાઓ સાથ ! હવે જરા લાહેરી છાડીને કહેની——તુ એ લેબોરેટરીમા શુ કરતો'તો !”

“એડ ધણીજ ઉડી ગણત્રી ! ખાનખાહુધુર ધનજીશાહ બહમન બેહગમ મરખા એક હપતા ખપતા, પચાવન વરસના અનામે મજદ લાલ તુડી ડોડરાનુ કોનસ્ટીટ્યુશન કેટલી હદ સુધી એક ચોકકસ જાતનુ છુપુ

ઝેર 'ગેન્ડ' કરી શકશે તેના 'કલકયુલેશન'માં હું ઉતો નેટલા નું ઉજળાપ
જેવો અદર ચાલી આવો ।

આટલું બોલી બોમે આતેથી પોતાનો સીગાર કેમ કાઢી બહુજ
કરારતે જીવે એક ચીટ અદરથી પસદ કરવા માડી એરચ બહમન
બેહરામ તો ફગળાઈને આ હેબતનાક ખમમના પોતાના હમશરીઝ ગમ
ડોળા ફાડી ટીક્યા ડગતો ઉજળા મપ મહોડા માથ થભજ થઈ ગયો ।

બોમે સીગાર સળગાવી—ધુમાડાના બે ગોટા કહાડ્યા, અને પછી
મુઝ ઉપરના સહેજ બેમાત્રમ હમ્વા માથ જીણી આખ્યો કરી એરચ
ગમ જોયુ—

“તુ શુ સમજ્યો, એરચ !” તેણે પાછુ પોતાના મઝકમ સ્થીઝ અવાજે
કહ્યું, “હમણા હું ‘માસ્ક’ પહેડીને તારા ઝગને માર એક છુપુ ઝેર નૈયાઝ
કરવામા રોકાયલો ઉતો ।——”

“બોમ ।——”

મીઠીમાથી આપણને સુન્નુ પેદા કરવાનું છે ।—એ કમ તીતી
તાપ્પરડીની રમત રમવાની નથી, મીઝઝ એરચપાહ બહમન બેરામ ।’

“માછ ગોડ ।’ હુ ડોન્ટ મીન ટુ સે——બોમ ।——”

“મારી સાથ તકરાર કરશે તો હું તુને આય મીનીટે મારા ઓરડા
માથી ચાલી જવા કહેવશ, એરચ । આપરી બોલી છે કે તારે મારા
કાછબી કામમા વચ્ચે પડવું નહી ।”

ડાઝ બોમનો ચહેરો હવે એવો ભયાનક અને ઝનુની બની ગયો કે
તેના મોટા કાળા ડોળામાથી એક બીહીક લાગે તેવો આતશ જાણે ખરી
પડતો હતો ।

“લુક હીયર—યુ કુલ । પાછુ ગાઈ વગરીને હું તુને કેહુજ કે તુને
જો મારી કામ કરવાની રીત પસદ નહી હોય તો આય સામબો રસ્તો ।’—

“અરે પશુ——”

“શટ અપ ।” તે હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડનો જબ્બરહસ્ત તારારો નીકલ્યો
“એક બોલ વધારે નથી જોઈતો ।’ હું તારી મદદ કે સલાહ માગતોજ

નથી ! જે બી હુ ડરશ તે એખયે હાથે હરશ ! નાહિ કલીયર આહિટ !
મને હીચકારા ખાયલા એનકુરો સાથ રીઝજીડ ડરવાની કુરસ નથી !”

અમ કહેતાજ ડાઁ બોમ ઉકયો અને દરવાજા ભણી આગળી
ખતાવી એરય તરફ ડોળા કકડાનીને એડ જનના બયડર દેખાવે જોયુ !

ખીજી મીનીટે પોતાની કેટડ હેટ પર તરાપ મારી એગ્ય એક
છાકટા દીવાનાની માફક સાહેબજી—મવામ કગવા વગર આ ધાસ્તીભર્યા
પોતાના “દાસ્ત—શીલસુક—અને ગહખર” નો ઓરંગ છોડી ધડાકા
મમેત દાદર પરથી નીચે ધસી ગયો !

પ્રકરણ ૪૨ મુ.

સકટ અને સપુરીતુ એક સીહા સ્વરૂપ !

હોરમજી આટયા—ઉફ હોમી ચન—ના મુખાઈમા ઉતારાતુ મકાન
કોઈ બી રીતે એડ ગજવશી પ્રીન્સને લાયન્નો મહેલ તો નહીજ હતો !
હમણા ગોદરેઝ અને શીરોઝ જમાવાવા શૈરીયાઓને મુખાઈમા વધારે
દામદાજ નીકળેલુ રહેતુ હોવાથી તેમની સાથે હોરમજી આટયાને બી
મુખાઈમાજ યોડો વખત થોભતુ પડેલુ હતુ આથી ત્રણ મહીના તે
ચીરામજીર આગળ એક ધુસલી જેવ વગ્નુ ડાતરયુ પદર ફીપીયે ભાડે
રહીને છેલ્લા કેટલાક દીવમ થયા રહેલો હતો

એકલ ડોડલ ધરડા હોરમજી આટયા ને વધારે મોટી જગ્યા—
વધારે ફગાત એશકી માળો—શા માટે જોઈયે ? તે કાનરયા પર વસ્તા
તેના કુટુંબમા તે અડડુને મડકુ એકયો પોતેજ હતો ! હોમી ચનતુ કુટુંબ—
તેના બેરા છોકરા—નો ક્યકને હતા હોરમજી તો આખો દહાડો માડવીની
પહેડી પર કામે જતો, એટલે મહવારના કેરોસીન સ્ટોવના ચુલાપર કાઈ
પકડીને બુકખાચક ખાઈ લઈ તે મહવારથી પોતાના ઓરડાઓને તાજુ
મારી જતો ગતના બાહર ધરાનીને ત્યા વળી કાઈ એકાદ પેટ જોભરી

આવીને મોડેથી ધગ ફરી તે ગુપચપ છુપી ડરી જતો. આ નવો ડગો ભાકુત કાણુ હતો, ક્યારે જતો—ક્યારે આવતો—ક્યા જતો અને ગુ કરતો—તે આ ઘરમા વસ્તા લોકો તો મોટે ભાગે જાણતા ખી નહી હતા ।

છેલ્લા ૨ દીવસ થયા હોરમજી આડીયાના કાતરીયાના આગણને આહરથી તાણુ પડેલુ હતુ રોજ તો રાતના મોડેથી હોરમજી આવી સવારના સગળેથી પાછો માળ બધ કરીને ચાલ્યો જતો પણ છેલ્લા યુકરવારે ૨૭ મી એપ્રેલે—તે મવાગતો ગયલો અને પાછો દેખાયોજ નહી હતો આજે સોમવાર ૩૦ મી એપ્રેલ થય તો ખી આગણને મગવતુ તાણુ ખોલવામાં આવ્યુ હતુ નહી

વાચનાર । થોડીક મીનીટ આપણને આ બધ ઓરડાની અંદર બહુજ અસ્વસ્થેથી ડાકયુ કરવાની જરૂર છે તે કાતરીયાના બે ઓરડા ઓમા દાખલ થવા માટે દાંદર ઉપર માત્ર એકજ લાકડાનુ આરણ હતુ આ આરણના અડગારને બહારથી એક કમગીચ તાણુ મારેતુ હતુ આ માળ ઉપરના બે ઓરડાની લાકડાની ખારીઓ પણ માહેથી ડળ લગાડી બધ કરવામા આવી હતી—ફક્ત વીનીશનસોજ ઉત્રાડા હતા તે છતા સામેના ઘેરમાથી કોઈ ચાવાચીની ડગનાર પાડોસીએ જો ખારીક નજર રાખીને જોયુ હને તો તેને જણાતે કે છેલ્લા ૨ દહાડા થયા આ બધ કાતરીયા ઉપર ખી રાતના ૭ વાગા પછી એક ઓરડામા બહુજ ધીમી ઝાખી ઝુકતી રોશણી કરવામા આવતી હતી ।

હા, હોરમજી ચેન બે દહાડા થયા સુકાઈ ગયો હતો—તેના માળ પરના આરણને તાણુ હતુ—તે છતા અંદર દરરોજ રાતના બતી કોઈ કરતુ હતુ । પણ બહારના લોકને તે બાબદસર જરાખી અચગની કે નવાઈ શી રીતે લાગે ? પહેલા તો કોઈને શી પડી કે આય હોરમજી ચેન જેવા એક અજાણા ગરીબજા માણસના માળ ઉપર કોઈ મુતુ જીવતુ વસે છે કે નહી તેની ખટરાત કર્યા કરે ।

ચમકશો નહી । તે બધબસ્ત માલ ઉપર અંદરથી આરણને કમાડ વાસીને ઓરડામા કોઈ એક જણુ લાકડાની ભાગી તુટી ટેબલ આગળ

માથાને હાથનો થેભો દઈ ઝુકતી મીનખતી ગમ એક દીવાના સખ-
શની પેઠે ટીકયા કરતો આજે મોમવારે—તાં ૩૦ મી એપ્રિલે—રાતના
માતેક વાગતાના સુમારે એઠેલો હતો મુસીખત અને સકટ નાઉમેદી અને
ઉદાસી-અદસોસી અને બેકારીનું તે એક જીવતું સ્વરૂપ હતું તે અભા
ગ્યા પુણ્ની ઉમર ભાગ્યે પચીમ ત્રીમ વરસતી હશે, પણ તેની આખ્યોમા
પડી આવેલા ખાડાઓ ઉપરથી અને તેના શીકકા કપાળ ઉપર ફરી
વળેલા ચીતાના ચીંકા પરથી, પહેલી નજરે તે એક પચાસ સાઠ વર્ષની
ઉમરનો અખડી વખડી ગયેલો એક ઘરડો ડાસો લાગતો હતો તેના
આગમ તે વખતે એક લાખા મુમલમાન જબ્બા જેવું ગ્રંથ પહેડેલું હતું
માયુ તત્ત્વ ઉધાડું હતું

હેખત, હાંસેસા અને દુખથી આજેજળ અનેલા તે ખીયારા પુરૂષે
એક ઉડી હાય મારી અને પછી ટેબલ ઉપર પોતાના બે હાથ લાખા
ટેકનીતે તેમા પોતાનું માયુ નાખી દઈ મન સાથ અડખડવા માડ્યું—

“મને બી અભાગ લાગીછ કે હું જીવ્યા કરૂં છું ! આવા રોજના
ધરક ધુમરામા જીવ્યા કરવા કરતા મોત-ખ્યાડ મોત-કેટલું હમર ફરજને
બેહેતર છે ! એક વાર જીવ ડડેલું કરવાનીજ ખોટી છે—પછી ખલાસ !
પણ અરે તે છોકરીનો વિચાર આવનાજ મારા હાથ ધુજી પડેછ—મારૂં
મગજ ફરી નયછ હું તે મારા જીવનો ત્રાત કર તો હું હમેશનો છુટો
થાઉ, પણ તે મારા જીવની મુરતીનું પછી શું થાય ? મારે ખાતર એણે
એટલું બધું કીધું અને હવે હું એને ફગો ફેવું નહીં-જહાગીર, નહીં !
જીવપર જખરી કરીને ખમ્યા કર ! ખસ ખીજે ઉપાયજ નથી !”

જહાગીર મહેરહોમજી ઉરકે મુયારડ મીરઝા બેગને આમ હવા
માથ ગમખાર જીવે એકયો એકયો અડખડ કરતા બે કોઈ જીવે તો
નકકી માને કે ચાલુ હાય સોમારા અને દુખને મારે એ ખીયારાનું ભેજી
જરા પોચું પડવા માડ્યું હશે ! હા વાયનાર, હોરમજી એનના એ બધ
ઝાતરીયા ઉપર એક કેદી મીસાલ છુપાઈ બેઠેલો તે કમનસીબ જવાન
સખરા ખીયારો જહાગીર મહેરહોમજી હતો

મવળુ કામ પાડુજી ચપલાની અને અતીસામ માચેતીની—જગપણુ
ધાધન કે ગડબડ કર્યા વગર—થયુ હતુ મહેજ પણુ કાઢતુ વ્યાન પોતા
તરફ ખેંચ્યા વગર વીશ્વામુ હોરમજી આટીયાએ આ નમીમતા કુટવા જહા-
ગીરને પોતાના માળ ઉપર લારીને શુકરવાર ગતના હ વાગતે એરી તો
મદાધની ગોઠવી દીધો હતો કે અગર ખુદ તે યેગમા ખી પોલીમના ડીટે
કટીએ તે વખતે વસતા હતે તો તેઓને પણ મહેજ વટીડ મ દેહ જઈ
શકતે નહી હોરમજી પોતાની માથે ખાધખોગકીનો થોડો ત્રણો મામાન
એક ધાટીના માથાપર ઉચઝની લાવ્યો હતો ' પછી પોતેજ ન્યાર મને
ખારણાને તાળુ મારીતે પાછો બાહાર પડ્યો ત્યારે પલો ધાટી તો અદ
ગજ રહી ગયલો હતો ' ' હવે ગતને વખતે આ બંની મદારી ગત ધરમા
વમનારાઓના જોવામા અને જાણવામા તો કયાથી-જ આવ ' માળ ઉપર
કોણુ આવ્યુ અને કોણુ પાડુ ગયુ તે તેમની મળાને ખી ખમર
નહી હતુ '.

પણુ જહાગીર આટલા આખા બે દહાડા અને આખી બે રાત માત્ર
પાણીના થોડાડ ગોટ મીવાય ખીનકુલ ખીજી ડશાને હાથ લગાડ્યો હતો
નહી તેનો જીવ એટલો તો બેતાબ, બેચેન અને બેમનઃ મારી ગયલો
હતો કે ખાવા તો ગુ-કોઈમી સીજને કાખીતે જોવા વટીડ તેને ગમતુ
હતુ નહી

આટલી મખત હાડમારી, માથા ઉપરની આરી હેમતનાડ ચાલુ
ચીતા છતા તે આટલો વાર ખી ટકી રહ્યો એ ખગજ મોટી અગ્નયખીની
વાત હતી જહાગીરનુ અમલથીજ ખડતલ અને ડસાયલુ શરીર તેને હવે
આરી જીવયેણુ જકાના વખતમા તેને યાગી દેતુ હતુ

કોણુ—ઓ, કોણુ બદઝર મુજબે તેને આવી રીતે મુશીબતની અને
બેહોરમતીની ખાહીમા હોમાવ્યો હશે ' તેના જીવનો કાળ થઇતે કયો
ખરો ગુનેહગાર પોતાના લોહીથી ખરડાયવા બે હાથો ખુશાલ ખીસામા
ખોસી, છુગપણુ અને સલામતીની સ્વચ્છ હવા ઘોરતો જઈ અભાગ્યા

જહાગીર મેહેરહોમજીની આ આટલી બધી અપાર વેદના અને જહા ઉપર મુજબા હસ્યા કરતો હશે ? તે દોજખી દર્શત જે ફક્ત એક પાચજ મીનીટ જહાગીરના સપાટામા આવે ! યાહ !

વરર કરતી ખુરસી ખસાડી નાખી કમતાકાત કાધને મારે જહાગીરે પોતાના બને હાથોની મુઠ્ઠી જોરમા કકડાવીને વાળી દીધી જાણે કુદરતે તેના વીચારોનો જવાબ આપવા માગ્યો હોય તેમ બાહેરથી બારણુ સહેજ ખખડયુ જહાગીરનુ હૃદય ધપકતુ જે ઘડી થય થઈ ગયુ બહારથી બારણુને મારેલા તાલાની કળ ફરતી હતી ખુદલી રીતે કોઈ કુચી વડે તાલુ ઉઘાડતુ જહાગીરને સભલાયુ ડાયુ ઉઘાડી ડોલા ફાડીને જહાગીરે બધ બારણુ ગમ જોયા કીધુ એક મીનીટ ચુપચાપ ગઈ અને બીજી પવે બહારથી બારણુ પર જે ધીમા ટકોરા પડ્યા

“એ તો હુ છેઉ, હોરમજી ચેન ! અદરથી બારણુ ઉઘાડ !”

અલબત્ત તે હોરમજી આટીયાનોજ ઓલખીતો અવાજ હતો જહા ગીરે હળવેથી અડગરો ખસાડી બારણુ અરધુ ઉઘાડયુ અને તેજ પવે હોરમજી ચેન તથા કોઇ એક બીજુ આસામી મળી જે જણા ગુપચુપ મુગા મતર એક બોલ બોલવા વગર ઓરડામા ચાલી આવ્યા

રાતની વખતે મીથુબ તીના બીલકુલ અપુર્ણ ઉગરામા જહાગીરને આ નવા આવનારા હોરમજી આટીયાના સોખનીતુ મોહોડુ બરાબર દેખાયુ નહી હોરમજી બારણુને પાછો અદરથી અડગરો મારવામા રોકા-યયો હતો—તેટલા જહાગીરે પોતાની આખ્યો જેચીને આ અબળ્યા આદમીનો ચેહેરો જોવાની કોશિષ કરી, પણ તેમા તે ફાવ્યો નહીં, એક પુટલા મીસાલ રથીર ઉમેલા તે આકારે દીલપર એક લાભો ઓવરકોટ નાખ્યો હતો અને મ્હોડા ઉપર ખુમ તહરેસે રીયાન લપેટી હતી દેખતો તે કાવલા બાધાનુ જવાન વયનુ આસામી હતુ પણ તેણે પોતાનુ મોહોડુ તથા આખ્યો એવા તો ધાકી દીધા હતા કે તે કઈ જાતનુ અને કેવા દેખાવનુ માણસ હતુ તે બીલકુલ જણાનુ નહી હતુ

જહાગીર કાઠ ખોલ્યો નહી હોગમજી આટયોખી કાઠ રીચીત્ર ચુપ-
કીદી સાથ પાસેના ઓરડામા ચાલ્યો ગયો અચગતીથી હોગમજીના આ
ચેનચાળા ગમ જોવાને માટે જહાગીર ડોકુ ફેરવે તેટલા—યા ખુદ !

એક નાની ગુગળાયલી યુમ મમેત તેની સામે ઉમેતુ આમાખી
એકદમ જહાગીર ભણી દોડી આવી, તેની ગરદન આસપાસ પોતાના બે
હાથો વીંટાળી અને બહુજ ધીમા ગડમેમ અવાજે ડગડગી પડયુ—

“જહાગીર ! મારા જહાગીર !——”

જહાગીરનું મગજ હાલમા ફગતુ હતું ! ઉપરામાપરી ફટગાઓથી તે
અવારનવાર તે છેલ્લે છેલ્લે કલપીત આકારો તથા હવાઈ ખ્યાલો જોતા
શીખ્યો હતો પણ આ ધડીએ તેની જીભ તેના તાળવા માથ વળગી
ગઈ તે ખીલકુલ સમજીજ શક્યો નહી હતો કે આ સત્રજો બનાવ
આખના પલકારામા શુ બન્યો હતો ? ઓચીતુ આસીને કોઈ કોણુ તેને
ગળે વળગી પડયુ તે બાબે હતુ નો જહાગીર પોતાના જીર સાથ મવાવ
કરે તેટલા પેલા આસામીએ જહાગીરના ગળા ઉપરથી એક હાથ ખમેડી
પોતાના માથા પર લપટેલી શાલ કહાડી નાખી બાજુએ ફેંકી એક મોગી
ચીસ સમેત જહાગીરના મહોડામાથી ફક્ત એકજ નામ બહાર પડયુ —

“ દીનુ ! ”

સુકાઈને ટસ થયલા ગળામાથી એક તદન ગુગળાઈ ગયેલો, ડધાયેલો,
હેબતાયેલો પોતર જહાગીર કરી શક્યો હતો જવાબમા બે કામલ વહાલા
હાથો તેની ગરદન આસપાસ વીંટળાઈ ગયા તેની ઝાતીમા માયુ દાખી
એક—મહોબતની મુરતી, દયાનો ફરેસ્તો દીના વકીલ ત્યા એક સુખી
સ્વપના મીસાલ અચપુચ આવી ઉભેલી હતી !

હા—દીનુ વકીલ ત્યા આવીને તેની ભખગાયલી ચસમે સામે એક
એક આકાશી દેવીની માફક ઉભી ગઈ હતી ! આ દુન્યામા જહાગીર
મહેરહોમજી સહથી છેલ્લી જે આસામીની આશા રાખે, તેજ ત્યા બાજુ
આબ ફાડીને આ પાયમે માળના કાતરયા ઉપર ઉજળી પડયુ હતું !

તેણી—ખુબમુગ્ત, ખાલેમ તે વક્ષાફાર વાહલી—તેના જીવનના જનન—
પોતાના શીડકા મ્હોડા માથેખી તે વડીએ, અરેરે ફટલી ગોમતી હતી !
પોતાની શોકની ઝાળી સાડીમા દીનુ વક્રીલનો ગોરો શોઝતુર ચહરો એટયો
આખે ઉડી વળજે તેટલો પ્યારો લાગતો હતો કે થોડોક નાગ તે જહાગીર
પોતાની ચકલમ ચયલી ચરમો ત્યાથી ખસેડી રાકયોજ નહીં !

‘જેહાગીર, મારા જેહાગીર !’ તે છોકરીના સુખમાથી નીજેવા આ
શખે આ અભાગ્યા પુરુષના હૃદય ઉપર તાતવેલા લાખડી હથોડા મીસાલ
લાગ્યા નામોશી અને જશુન શરમીંદગીના ખ્યાલથી ગળે પોતાનું ગળું
ચીપટાઈ જતું હોય તેમ જેહાગીર આ છોકરીની હાજરીમા ગે- નેતર
મીસાલ ધુજવા પડ્યો અર ! આ કગાલ કેદખાના સમાન કાઠડીની અન્ન
એક ખેહારવટયા હીચકારાની હાલતમા મોતની ટેપથી નામના લાગતા
પોતાના સરખા યુનેહગાગની મુલાકાતે આ છોકરી શુ ડામ આતી ? કમી
રીતે આવી ? અતે ફટલે વારે તે નખસતો અવાજ નીડળ્યો

“તુ અહી કાય આતી ? એ-દીના-તુને અહી કાણ વાયુ ?” તે
ખેહદ દખાયલા ઘાડા માટે કગળી પડ્યો

દીનુની કાળી આખ્યો ધપકારૂપી અચરતીને મારે ચમકી ગઈ
તેણીએ તે હીણુલાગ્યા જવાનનો ધુજતો હાથ ઉચકી પોતાના ગાયે દાખ્યો

“તુ શુ એમ ધારતો’તો, જેહાગીર, કે તુ અહી આવી ગીતે દુખમન
રીખ્યા કરે, અને હુ દુર ખેડી ખેડી તે જોયા કરે ? એ જેહાગીર તુ
શુ મને એટલી બધી રદખાતલ સમજેછ ?”

જેહાગીર - હેરહોમજીની બને આખ્યો સામે ખેદાએક કાઈ ધુમસ
જેવું ચહડી આવ્યું, અને તેના કાનમા ડાઇડ લયકર ગણુગણુટનો અવાજ
ધુમવા લાગ્યો

“તુને રદખાતલ સમજી !—તુને !—એ દીનુ એમ ના બોલ !’
તેણે દુખી રડમેમ જીવે બે હાથો વચ્ચે માથુ ઢાકી ધડને કહ્યું—‘રદખાતલ
તો હુ છેઉ’

મહોડાપર ધાકેલા તેના હાથના આગળા વચ્ચેથી ઓર ઓર જોવડા આનુઓ નીચે જમીનપર ટપઢાઈ પડતા હતા.

દીનુએ પોતાનો હાથ તેની ગરદનપર ચીટાળી તેનું માથું પોતાના હયામ દાખ્યું—

“જહાગીર ! જહાગીર !!” મમ તે છોડરી આટલુજ ઓલી રાકી

થોડેડવારે જહાગીરે ખોખરા ભાગાતુટા અવાજે પા'કુ ચલાવ્યું, “તુ મારી પછાડે શુ ડામ તડલીક વેયછ—” મુ ડામ જોખમ લેયછ ? જા, દીનુ, તારા મુખી પેગમા પાછી જા હું મુવો ! મારે માફ આય દુન્યા ખલાસ થઇછ મસ હું માગ તકદીગને શગલુ થવા તયાગ છેઉ ! અરે ! તુ તારા બાવાના ખુનીને મળવા આનીછ એમ મોઢ જાણુને તોલને શુ બોલશે !”

‘એજ બોલરો કે હું તુને મારા બાવાના ખુની નગીકે માનતીજ નથી—મારા જીગચી હું તુને નીરદોગ સમજુછ બેગેની ગધીની જીભ લીઓ ગમે તે બોલે તે માથ મને ડામ નથી—જહાગીર ! મને માગી દુન્યાની દરડાગ નથી—મને ફક્ત એકલી તારી દરડાગ છે !’

જહાગીરે પોતાના પાપણુ ઉચકી તે છોડરીના ગમગીન ચહેરા તરફ હવ જોયું તેણીના ગોરા ગાલો ઉપરથી તડતડ આસુઓ ટપડતા હતા દીલના ડાઘકે જખરદસ્ત જુસ્સા સમેત તેણે એકાએક પોતાની આ દલેર દીનજનને પોતાના પામામા દાખી

‘દીનુ ! હું ડાઈ બોલુ બોલ્યો હોયુ તો મને માફ કર પણુ માઝ મગજ ઠેકાણે નથી હું એટલુજ કહેવા માગતો’તો કે માફરે માટે હવે ડાઘજ આશા નથી નસીબજ મારી વીરધ રૂંઠેલુ છે, તેમા તુ ને હું શુ કરશુ !”

તે મહાદુર છોડરીએ પોતાની આખ્યો નુછી નાખી

અડધી મીનીટ ઓરડામા ચુપચાપ થઇ ગયું જહાગીરનો કઠણ ચાલતો શ્વાસોશ્વાસ પરગરો સભળાતો હતો આખરે તેણે તુટેને અવાજે પા'કુ ચલાવ્યું

“તુ હજુર જુવાન છે—શ્રીમત છે—ખુશસુરત છે દીનુ, મને હવે પડતો મુક મારે ખાતર તારી એમુળ જીદગી તુને ખરખાદ કરવા દેવા હું કબજુ કબુલ કરાતો નથી થોડો વખત લાગશે—મારી દીનુ—પણ વખત પોતાનું કામ કર્યો જગે તુ મને વીસરી જઈ શકશે”

“ખસ—ખસ—ખસ—એમ ના બોલ, જેહાગીર,” તેણીએ કમકમીને ઘણાજ દબાયતા ધીમા અવાજે કહ્યું, “હું અહીં આવીછ તે ખાલી કીસ-મતની મામે હાય અફસોસના નીમાસા નાખવા નથી આતી ચાલ, જેહાગીર, મારી સાથે ચાલ !—હોરમસજી !”

તેણીની હાકના જવાબમા હોરમસજી એન ઓગડામા દાખલ થયો તેના હાથોમા કાપ કપડા અને એક જુનનો શયાલનો ફેટો હતો.

ઠોળા કાઢીને પોતે બાણે કાપ ડરામણો ખ્વાય જોતો હોય તેમ જેહાગીર દીના ઉપરથી હોરમસજીને ટીકવા પડ્યો તે િ છાતી ઉચકાતી હતી ખસ તેનું મગજ ધ્રુમતું હતું તું ખનાવ ખનતો હતો, તે સમજવા માટે તે પુગતો સાવધ હતોજ નહીં.

“યેચો, જેહાગીરજી,” હોમી એનતો ધીમો અવાજ આવ્યો “આય મારા ડગેનો તે પાટનુન પહેડો”

અઝગાખતે જેહાગીરે પાંદુ દીનુ ગમ જોયું તે છોકરીના શાત ચહેરા ઉપર એક જાનનો અફસુત મઝકમ દરાવતો છાપ બેઠેલો હતો.

“જેહાગીર,” તેણી નમ્ર અવાજે બોલી, “તુને મારી માથે હમણા આવવું પડશે આય હોરમસજીના નપડા પહેર, અને ચાવ મારી મોટર લેન્ડો નીચે બાદી થાયજ હોરમસજી અહીંજ રહેશે બોરીખદર મોહસી-નુદીન આપરી વાગ જોતો હોશે !”

“દીનુ !”

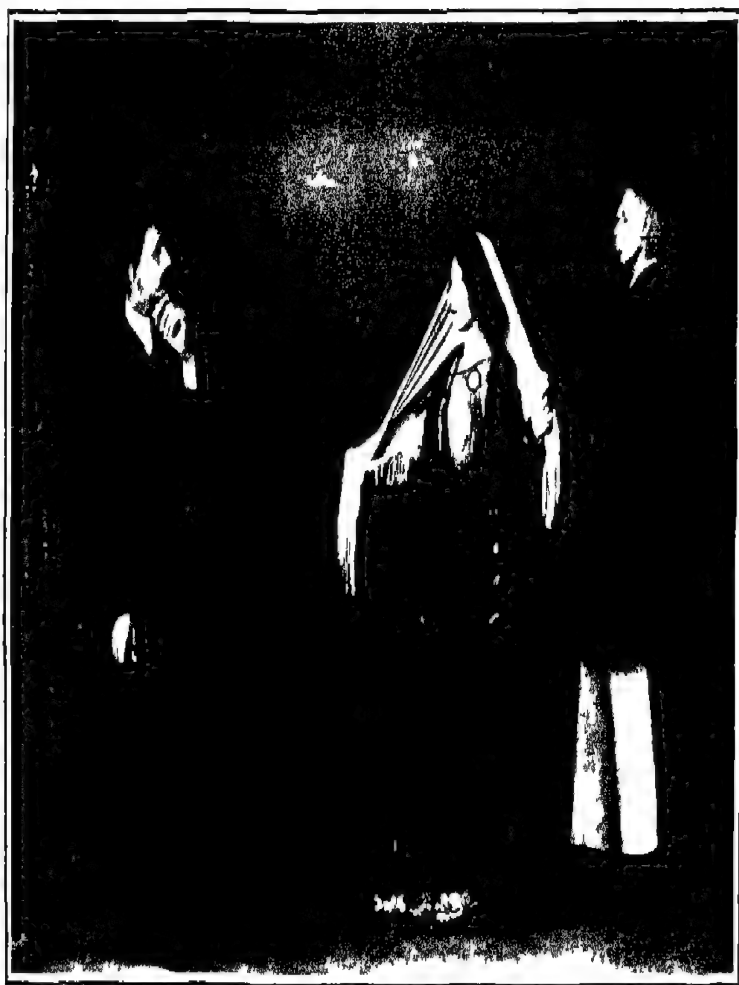
“તુને મારી માથે હમણા ચાલવુંજ પડશે, જેહાગીર હું તુને આય પ્રમાણ અહીં ખીનકાઠટ ટીખયા કરવા દેવાની નથી”

“તારી માથ ચાલવું પડશે ?—કાહ ચાલવું પડશે ?”

(જીવો સફેદ ૪૦૪)

તેણી—ખુશસુરત, ખાલેસ તે વફાદાર વાદલી—નેના જીવનો જન—
પોતાના શીકડા મ્હેંડા સાથેમી તે વડીએ, અરેરે કેટલી શોભતી હતી ! પોતાની
શોકની કાળી સાડીમા દીનુ વણીલનો ઝોગે શોકાનુર ચેહુગે એટલો આખે
ઉડી વળગે તેટલો ખાગે લાગમે હતો કે થોડોક વાર તે જહાગીર પેતાની
ચકલમ થયની ચરમે સાથી ખમેડી શક્યોજ નહીં ।

“જેહાગીર, માગ જેહ ગીર !” તે છોકરીના સુખમાથી નીકળેલા આ
શબ્દો આ અમાગા પુરુષના હૃદય ઉપર તાનવેના લોખંડી હથોડા મીસાન
લાગ્ય નામેશી અને જખુન શરમીંગીના ખ્યાનથી જાણે પોતાનુ ગળુ
ચીરદાર્ઢ જતુ હોય તેમ જેહાગીર આ છોકરાની હાજરીમા એક નેતર
મીસાલ ધુજા પડ્યો, અરે ! આ કમાલ કેદખાના સખન કોટડીની અંદર
બહારવટયા હીચકારની હાલતમા મોતની ટેપથી નાસતા લાખતા પોતાની
સરખા ગુનેહગારની મુલાકાતે આ છોકરી શુ કામ આવી ? કેવી રીતે આવી ?

(4518 8)

“હેદરાખાઈ! ચાલ, હું બાહેર ઉભી રેહુ છું—જલદી કપડા બદલી લે!”

‘અરે પણુ તું મને—દીનું—તું શું કરવા માગેછ’”

“તુંને મારી સાથજ સીકદગખાઈ લઈ જવા માંગુ છ’” તે છોડરીનો સ્થીર, પરગરો, પણુ નરમાશયી ભગપુર અવાજ નીકળ્યો, “જેહાગીર, હવે આપરે તડદીગને આપણી ઉપર ફાવવા દઈશુ નહીં બસ, હામતથી એક મગદ બચ્ચાની માફક હવે તું કાયદાની ને ઇનમાફની અમલતમા ખડો ઉભો રહે, તારી તપાસ થવા દે, પછી જે થવાનું હોય તે થશે”

“એ શું બોલેછ, દીનું!”

“હું જે બોલુ છ, તેને સાફ અમે લોકોએ પુરતો નીચાગ કીરોલો છે પુછજી સાથ, મોહમ્મીન સાથ અને ગોફરેજજી સાથ પુરતી મમલકત ચલાવવા પછીજ અમે બસ સેવટે એવા ઠરાવની ઉપાર આવ્યાછ કે હવે તુંને નાશભાગ કરવા કરના દેવામા સાગ નથી મે હૈદગખાઈના સોચી મોટા ચાર મહિનમનો ‘રીટન’ કીધાછ જહુ સુધી તું નીન્દેશ છે, માગ જેહાગીર, તાહ સુધી હું નહીં ધારતી કે ખુદા તુંને એકદમજ પડતો મુઝો નહીં, નહીં! હવે આપરે આપરી તપાસ ખુને બારણે મારી દુન્યા સામે કરાવશુ બસ, હામત રાખ, અને ચાલ મારી માથ એક જગદી જનાવરની માફક અહીંથી તહી નાહસભાગ કરતા રહીને ગુગળાયા કરવાના કરતા એક બહાદુરીભરયા મોતને હું વધારે પસંદ કરેછ ચાલ, હું બહાર દાદર આગળ ખોટી છેઉ—તેટલા તું આપ કપડા બદલી નાખ”

આટલુ બોલવા સમેત દીનું બાગણુની બહાર ચાલી ગઈ પોતાના ધગધગી આવેલા બે ચાવણ્યા જોરથી બે હાથે દાખેના રાખી એકાદ બે મીનીટ ચકલમ આખ્યોએ હોરમસજી આટયાને ગભીર ચહેરો બોયા કરતો જેહાગીર સુનો સાવજ જેવો ઉભોજ રહ્યો પણુ તે માત્ર બેજ મીનીટ! જણે પાછળથી કાઢએ એચીતી એક પગણી ભોકી હોય તેમ તે બીજી પળે છલાગ મારી ઉઠ્યો તેના દીવમા ડાઘ નવું કઢિવત આવી ગયું હતું સપાટામા તેણે હોરમસજી આટયાનાલો ડગલો પાટલુન દીલપર

નાળી લીંચો માથે હાગમસજીનો કેટો દાખી ન પહોડા, ગરમ આમપામ
હોગમસજીનો જ ગરમ ઉત્તો ગજેયથ વીટાળ્યો અને એક સેકડ મુગે
મહોડ તે ધરડા મુતીમતો હાથ પોતાના એ હાથમા જેવો તમી ના
મી શબ્દ બોલવા વગર તે ઓગડાની બાહુ નીચળી પડયા

ત્યા નાદગના કોરોને અપલી ઉડા રીચાગમા તેની હાથની ગેશની—
આ દમ્પા મડ્યી ભતો મહિયી વહાયા હવ—ઉમેલા હતા ' ત્રહા
ગીરની હાલ એટલી મુશ્કેલ છાન જેની થઈ ગઈ હતી કે તે એક લુડા
ગમી બોચડી શયા તાલી યુપચુપ અને જણા નાદરે કપરથી ઉતરી
નીચ થડા મોટામા જઈને બેઠા, અને—હા વાગાતા મનમ મલમા
એક રીતવડ કમ્પા હતામની અદર ત્રણ જણા—દીનુ, જેદાગી અને
મન્નાર દમ્પાગ નવામનો રીચામુ પુગણો ધરડા ડારભારી માળગીન
દીન—મીકદમખાદ જવા માટે ઉપડી ગયા

મકેરનુ ઠંડ મુ

‘તરી મરી બેડી બની મહેલુદાર’

હદમખાદ મીટીનો આમલા નાડ માગના મુપામને તપન માધામ
ગીન મન અને એનાત નહે છે, જતા આજે પાચડ વાગતાન મુમા
નીજામી મહાનનના નામાકીત ડીટેન્ડીન યાદુખ માહેમની બગરી નામતા
ડગતા ડાહડ વધારે ચળવળમા દીન છે એ મહાનતો માનડ ફરલાડ
ત્વાડાની ગળાગરી પછી પાછો ત્યા ગઈ ડાવતો નહેસ આગ્યા છે

પહેલ માજે એક તાના દીરાતખાતામા એ જણા પાન પામે એસીને
ડયાનના ડાણુ મળે મુ બી મુક્તેચુ ચત્રાવતા નહયા ૭

એ નીચી પોચી શાદીવાધી આગમ ચરમા લટી પડી વાકુચ મીયા
પાતા ૧ મોટા જેગી હુડન વણા મનોગી હા ગગડાવતા જઈ સામે
સાકાર મલ્લી માનના ડાળા મહામેદન ૧ માગમા મન થયવી એક જવાન

(જીવો સફેદ ૪૦૮)

પહેલે માથે એક નાના દીવાનખાનામાં બે જણા પાસે પાસે બેસીને
કપારના કાણુ જાણે શુ બી ગુફતેશુ ચલાવના રહ્યા છે

એક નીચી પોચી માદીવાની આરામ ચેરમાં લેટી પડી યાકુમ મીના
પોતાનો મોટો રૂપેરી હુકમો ધણા સતોશી જીવે મગડાવતા જઈ સામે સોફા પર
બેઠેની શોકના કાળા મોહમેદન લેખાશમાં સજ થયતી એક જવાન ઓગતના
ગોરા શીકકા મુખડા તરફ વાર વાર નજર ફેટીને મુછમાં સહેજ હસ્યા જાય છે

તેણી કાણુ છે ! તેણી મરહુમ નવામના ખરા ખુનીના જથ્થુન ગુનાદમાં
શરીક થનાર બેરહમ, બેશરમ સોજતી—યાકુમ સાહેબના કરખીણુ કગમની
બાગ્યણુ—રસમજ મ બાહદુરની પોતાની એકવારની લાડકી મહોરદાર—ડીટે-
કટીવ યાકુમની હવે મીઠી માથુક—બેગમ સાહેબ રોશનઆરા ખુદ પોતે છે !

401 100

જોગતના જોગ રીકડા મુખના તરફ નાગ નાગ નજર ફેરવે મુશ્મી મહેજ
હમ્મા જાય છે

તેણી કાળુ છે' તેણી મગ્નુમ નવાખના ખરા ખુનીના જમુત ગુલા-
હમા શરોક થનાર ખન્દમ, ખેરામ માખતી—યાકુમ સાહમના ડરપીણ
કમતી ભાગ્યજી—ડરતમજીગ યાલાદુમની પોતાની એવામની વાડખી
મહોરદાર—ડીટેક્ટીવ યાકુમની હવે મીટી માગુડ—ખેગમ માહમ નાગનઆગ
ખુ પોતે '૭'।

યા અવાલા! તેણી અતરથી મમમવતા મેગમી કમાલ રહે પોતાનો
મુખડા નુજા અવ્યત કીણા માટે માત્રી મ મીના રીતી ગયા—પણ
તબે મ વરમ જેવા લાગે કે તુ મુમધથી એ—પના જોહાગીરને પડડી
લાવગ એરી પર ખાતરીમા હુ હતી, પણ જીગીમા પાડવી રખત તુખી
થાપ ખાઈ ગયો યાકુમ એ છોકરો કુટા ફરજ તેજ વીચામથી માડ નાહી
અધાધ જાય છે”

યાકુમ માહમ માયારી સહજ હમ્મા અને રોશનઆગનો નમ્મ હાથ
પોતાના નથોડા પગમ વીપા

ગાનન, તુ એક ડલાક થયા આરીજ ત્યાગની એનુ એ માયુ
ખાયા કરે, ગાને વાગને એટલી ડરી જાયછ 'યાગી' તુ શુ એમ ધાગેછ
ક તેને અહી પડી વારી નવેમરથી મધો રીતો હુ ખાગે જગાકુ
જો ગાન માહમ તાગ નવામની એરી દીનુ ખાધપીને હવે એની જાહેર
તપામ કરાવના આતુર છે, એમ મે આજેજ મહવાર માહમયુછ”

રોશનઆગના મહેગ ઉપર કાષ્ટ અખયખી ગભરાટ અને ગુચચણનો
છાપ ફરી વળ્યો

“જોહાગીરની જાહેર તપાસ '—દીનુ ડગવવા માગેજ'। તેણીએ
સહેજ અજાણને પુછ્યુ

‘હા, મેં જાન-નવાખના કુટુંબ તરફથી જોહાગીરના મવાર માટે
હેફગ્યાદના સાથી મોટા ચાર કાઉનસલાને ગકવામા આના જ મતલમ

હવે નાશભાગની બાજુ રમતા જેહાગીર ઠાકી ગયો છે ---અથવા તેની દીલ્લદાર દીતુ પોતાના આશરને આમ કોહીલાની માફક પોલીસના શીકારી કુતરાઓથી નાશોગોસો રમતા દેખી જીવપર આવી ગઈ છે”

“અરે પણ એટલે---એનો અર્થ શું ? શું એ લોક જાહેર તપાસમાં કાંઈ જેહાગીરને છટકી જવાની આશા રાખેછ એમ ?”

સીલીંગ બહુ જોઈને થોડીડ સેકડ હુકામાંથી યાકુમે ગોટ ગોટા કહાડયા કીધા તેના મ્હોડાપર સહેજ-બહુજ બેમાલુમ---અદેરાનો ચીંચો ચહડયા હતા.

“કદાપી એ લોક એમ વીચારતા હોય કે ખુનના કલક સાથ નાશભાગ ડરયાજ કરવામાં હવે જેહાગીરને સાર નથી રેશન, તુ કાંઈ ખીલ ના ચાર કાઉનસયો મુકીને ચાલીશ કાય નહી આવે ! એ બોચ્યાને માથે ખુનનો બધો એવો સાચુત મુદ્દો મે તાઈટ બેસાડેલો છે કે આપણે સલામત છીએ---જે કે અલગત મારે અહીં છરીની ધાર પર ગહેવુ પડશે ચાલ વાહલી, હવે એ ટકડડ છોડી દે, અને મને કહે કે આપણા નેકાહ હવે ક્યારે કરવાનો તારો વીચાર છે ?”

હુકાની નળી બાગુએ મેલી ખુરમી ઉપર તરો બેસીને યાકુમે હવે પોતાની સીટહાર્ટની તરફ બહુજ મમતાથી જોયુ રેશનઆરાએ મ્હો સહેજ કુમળાવી ડોકુ ધૂણાવ્યુ

“હમણા છ મહીના સુધી એ વાત કરતોજ ના, યાકુબ દુન્યાની ઇજતનોખી આપણે વીચાર કરવો જોઈએ તેમાં તુ આય જેહાગીરની જાહેર તપાસ ચાલવાની વાત ડરેછ, ત્યારે મારા પેટમાં મોટી ફાજ પડેછ ચાલ હવે હુ જાવુ છ મારી મોટર લાવવા કહે”

યાકુમે જાહેર ઉભેલા ચોખદારને હુકમ કરવાથી મોટર પોર્ટીકોમાં આવી ઉભી અને તેમાં બેગમ સાહેબા ગુપચુપ બેસીને હડારી ગયા પોતાના લાખા ઓવરકોટના બે ખીસામાં બને હાથો ખોસી બગલાના વરડા ઉપરથી પોતાની આ “સ્વીટી”ને જતી યાકુમે થોડો વાર જોયા કરી પછી એક

લાભો શ્વાસ એથી તેણે અદર ચાલવા માડ્યુ પણ જેવો તે મહાનમા પાછો અદર જવા કરતો હતો, તેવોજ દરવાજા ઉપરના ચોકીદારે આવીને તેના કાનમા કાંઈ કહ્યું યાકુબ મીયાના લવા સહેજ ચઢડયા.

‘મને એખલો મળવા માગેછ ? કાણુ છે ? જા જાનને કહે, મને હમણા ફરસુદ નથી.’

“નહી, હુઝુર, એ કહેછ કે નવાખ સાહેબના ખુનના નખાધમા તમારી સાથ કાંઈક અગત્યની વાત કરવાને આવ્યો છે. કહે છે કે જો ડીટેક્ટીવ સાથ મને હમણા નહી મળશે તો મોટી ખરાબી થશે.”

એક પણ ડીટેક્ટીવ હુઝુરના ડોળા જરાક ઉઘડયા પછી ગુપ્તગુપ્ત તેવણે દીવાનખાનામા ચાલવા માડ્યુ.

“અચ્છુ, મોકલ તેને અદર,” તેવણે લગાર દમમાજ હુકમ આપ્યો,
“અને જો જલાલ, મજબુત પોહરો રાખજો એ શખ્શ મારી રળ વગર અહીંથી બાહર જાય નહી—ખખરદાર.”

ચોકીદાર જલાલ નમ્યો અને ફરમાન બખ્શવા દરવાજા ઉપર ગયો યાકુબ સાહેબ અદર દીવાનખાનામા ગયો અને એક ટેબલના ખાણામાથી કંઈ ચીજ કાહડીને પોતાના ઓવરકોટના ગળવામા ઝડપથી ઠેન્વી દઇ પાછો પોતાનો હુકકો ગગડાવવા પડ્યો. એ મીનીટમા અદર કોઈ લગાર સાદા માદા પોશાકમા સજ થયલો એક મુસલમાન જેવો અગોર શખ્શ ચાલી આવ્યો, અને અદ્ય વાળીને નીઝામ જેહાપનાના આ પ્રખ્યાત ડીટેક્ટીવની સામે આવી ઉભો.

હૈદરાબાદના શેરલોક હોમસને અગત મુલાકાતનું માન આપનારો આ અધીર વયનો, હુમકી દહાડીવાળો, ખરવસતર દેખાવનો હૈદરાબાદી કાણુ હતો ? વાયક દોસ્ત, લાખી મુદતે તુ આ શખ્સને પાછો મળે છે એટલે કદાપી તારી સુરતમાથી તે વીસરાઈ ગયો હશે પણ આપણે એ મુરખી સાથ અગાઉ કામ પાડી આવ્યા છીએ ક્યારે ?—ક્યા ? શુરંગર ખાતે નવાખ ફસ્તમજગના ખુનની રાત્રે લીલી કોટોજમા !

હા !—કદાપી તમને અજાણ્ય મળશે, કદાપી તમને રમુજ ઉપજશે પણ નીઝામ હજુરની પોલીસથી જીવ રૂધીને નાગતી ભાગતી રહેતી ગુનેહગાર ચોરાટયા ભાઈઓની અમદુલ અઝીઝની અલખેલી જોડી માહેલો વડો ભાઈ મીં અમદુલ ઝલીલ પોને ખુદ ખખુદ આજે નીઝામ પોલીસના અથગ ડીટેક્ટીવને મહોડે મહોડું મળવા ખુશાલ ચઢી આવ્યા હતા !

હુકકાની રૂપેરી નળી પોતાના મહોડામા ખોસેલી ગખી ચુચી આખોએ ચાકુખ સાહેબ ડીટેક્ટીવે આ નવા પીઝીટરના મહોડા ગમ મહેજ નગર નાખી ફેખમતી રીતે તેવણે અમદુલને પીછાણેલો હોવા નહીં જોખએ- કેમજે ઢાઢઢ બેદરકારીથી તેવણે પાસે પડેલી એ ખુરમીની ઉપર ડોઢનો લહેકો કરી તે મળવા આવનાર શખને બેમવાતી ધગારત કરી અમદુલ ઝલીલ મજેહવી ત્યાં ગોડવાઈ બેઠો, અને પછી ડગનાના ગજવામાયી એ- મેલો રમાલ કહાડી મહેજ નાના ખખાર સાથ પોતાનું ગળું ઉચું કરીને નુચું,

(આ બંને વચ્ચે ચામેલી વાતચીત અમળતા હદનામાદી ઉરદુ ઝખા નમાજ હતી, પણ આપણે તે અન આપણી માદી ગુજરાતીમાન રજુ કરીયું)

“ખુદાનંદ તમે મને પીછાણતા નથી ?” અમદુલે બહુજ ધીમે અમાજે પુચ્ચું

ચાકુખ સાહેબના કોડા ઉપર કાઢઢ તીરસારભરી રમુજનું હરવું પથગાયુ સોદા ઉપર અદેલી પડેલા તેઓ એમના એમ પડીજ રહ્યા—

“વીઝીટીંગ ડાઈ મોકલવા વગર યા નામ જણાવવા વગર તમે આવ્યા છો, તેથી હું ધાર છું કે તમે યા તો આવ્યા હજગતના પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી હોવો, યા તો હેદાયાદના પ્રાઈમ મીનીસ્ટર હોવો આપ સાહેબ કોણુ છેઓ ?”

અમદુલ ઝલીલ એકાદ પળ જાન ગમ જોઈ નાન મમળવા લાગ્યો નહો, વાકુખ સાહેબ, તેણે આજે રહીને કહ્યું “હું તો એક

કમીનો માણસ છુ ત્રણ ચોગીઓ અને એક ખુનનો આરોપ માથે લઈ નાઈઝામ પરવરની પોલીસથી આજે બે વગ્મ થયા દુર નાસ્તો કમળખત અખદુલ ઝલીલ હુ પોને છુ ।”

પોલી ગાદીના ચાકા ઉપર લેટી પડેલો ડીટેક્ટીવ યાકુબ અરધો તનુખી હાલ્યો નહી અત્યાર સુધીની તેની ચુચી આખ્યોના પાપણા ફળ દમાયી જરા વધારે બધ થયા મજેહથી તેણે હુકડાના બે ત્રણ યાત્રા કહાડયા

“હુ તમોને ત્રેમને બહુ ખુશી છુ મીં અખદુલ ઝલીલ,” અત્યત નગ્મ અવાજે તે એટનજ બોલ્યા “ઠાઈ ચાહ કોશી મગાવુ ?”

નહી બહોત મહેંગાની, હજગત હુ અહીં ચાહ પીવા આગ્યો નથી, પણ ખીજા ઠાઈ વધાર અગત્યના કામચર હુ આયોજ—’

યાકુબે હળવથી હવે ડોળા ઉઘાડયા, અને એક ગતતી ભયભીત હવે પોતાની સામે એટલા બેઅદબ કેળાળ ડામીઝ શખ્સ તરફ ટીકટીકીને બેચુ ખુરસી પર હજી મજેહથી ગોઠવાઈ બેઠેલા અખદુલની આટલી દદ સુધીની નફટાઈથી તે ડીટેક્ટીવનો પેટમા હમણા એનુ તો ઉપર તજે થતુ હતુ કે ગણે ઉડીને તેને બે ચાર લપડાક ઝાડી ઝલાડે પણ પોતાની લાગણી કાઈ અજબ હદ સુધી દબાવી દેવાની આ લોહાની નમો ધરાવતા પોલીસ અમલદારને તબહેજ પડી ગયલી હતી

‘મીં અખદુલ, મારી મોટર હમણા તૈયાર નથી તમે પોતેજ જગક તશરીફ ફરમાનીને પાઉ પીયાદા ચાલતા મારા માણસ સાથ પોલીસ ચાવડી ઉપર જગો તો ઉપકાર થશે મહેરબાની કરીને હવે ઉઠો’

કમળખત અખદુલનુ ડાચુ ડાબક પાછુ રમુજથી ફસકાયુ

‘ચાવડી ઉપર પાંધરો જવાનો હતે, તો તમો ખુદાવદને આજે અહી તકલીફ શુ કામ આપતે’ યાકુબ સાહેબ, જરા સખુરીથી મને સાલળા લેવો પછી નહી તો તમારે અને મારે બેઉ જણને વાસ્તે પોલીસ ચાવડી છેજ !”

યાકુબ સાહેબ ડીટેક્ટીવે હવે હુકકાની નળી હાથમાંથી છોડીને બાળુએ મુકી તેની ધીરજનો ખી હવે અત આવ્યો હતો ।

“એઅદબ કુતરા,” તે હજી સોફા ઉપરજ અઢેલીને દાત પીસીને બોલ્યો, “તું કોણની સાથ એમ વાત કરેછ, તે તું જાણેછ કે ?”

“અલખત જાણેછ, યાકુબ સાહેબ ! હેદ્રાબાદના નામચીન ડીટેક્ટીવ સાથે—નવાબ રસ્તમજબ બહાદુરના ખરા ખુની સાથે હું હમણા વાત કરેછ ॥”

આ છેલ્લો વાક્ય અબદુલ ઝલીલ એટલા તો મક્કમ ઉચ્ચારે અને એટલા તો શાન ગ્રહોડે બોલ્યો કે હમેશનો બરફ જેવો ઠંડો યાકુબ ખી એક નાની ઝોક ખાઇને તરો બેઠો તેણે બે ડોળા ઉઘાડી હવે સામે બેસીને કરારને જીવે દહાડીના વાળ પોતાની આગળીઓ વચ્ચે અમરેટયા કરતા આ અસાધારણ બદમાશ લુટારા ગમ થોડીક સેકડ જોયા કયું

અબદુલના મુખડા ઉપર મહેજખી ગભરાટ ગતીભાર પણ ડગમગતો તેણે જોયો નહી

“તું હમણા તું બોલ્યો ?” યાકુબે કપાળનો ચીલ્લો ચહડારી બેહદ ક્રોધથી હેખતનાડ ધાસ્તીભર્યા ઉચ્ચારે પુછ્યું

“ડીટેક્ટીવ સાહેબ,” અબદુલનો ઠંડો અવાજ પાછો નીકળ્યો “ઉશ્કેગાર જગો નહી મારી વાત સાબળી લેવો હું અહી તમારા મકાનમાં ચાલી આવ્યો છું, તે ઝાઈ ખાલી રમુજ કરવા આવ્યો નથી—હું એક સાદુ ઠોકવા આવ્યો છું”

“માટું ઠોકવા આવ્યો છે !”

“હા યા તો સાદુ ઠોકાય યા મારા હાથપર બેડીઓ ઠોકાય તમે મને ધીમજની માબજશો નહીં, તો પહેલે હું બટબે જપ્તક અને પછી તમે ત્રણ લાડડીએ જગો”

“પાગલ ! દીવાના ! એ તું શું બકવા કરી રહ્યો છે !”

યાકુબ ડીટેક્ટીવનો આ જબરદસ્ત તારો આખા દીવાનખાનામાં

ધુણુ રહ્યો ! તે હવે ડોળા ફાડીને પોતાના આ નવાઈ જેવા વીઝીટરની આખ્યોમા જેવા પડ્યો હતો જીદગીમા આ પહેલીવાર તે ધડીએ પ્રખ્યાત નીઝામી ડીટેક્ટીવને માથાનો કાંઈ ખરો માઝનફરાન મવાલી મળી આખ્યો હતો

‘હુ આટલો ખુલાસાથી વાત કરૂ છુ, તોખી તમારા મગજમા ઉતરતુ નથી” અબદુલ જરા વાકુ વળી ઘણાજ ફ્યાયલા ધીમા અવાજે ખોલ્યો “ડીટેક્ટીવ સાહેબ, ગઈ તા. ૧૨ મી માર્ચે રાત્રે ૭ વાગતે શુરુનગર ખાતે નવાબ ફસ્તમજગ બહાદુરના લીલી કોટેજના કમપાઉડમા આપ ખુદાવદ પોતે બેગમ સાહેબા રોશનઆગ સાથ પધાર્યા હતા, અને બગીચામા ઝાડોની ઘટામા છુપાઈ આપ નામવરે આપની પીસતોલ વડે નવાબ સાહેબને ઠાર માર્યા, તે બધો બનાવ નજરેનજર બે જણાઓએ જોયો છે !”

અબદુલ અહી થોબ્યો અને કરારને જીવથી ખીસામાથી એક હલકી દોઢીયાની ત્રણવાળી ખીડી કાઢી સલગાવવા માડી બે ત્રણ ધુમાડાના ગોટા કહાડવા પછી અબદુલ ઝલીલે આગળ ચલાવ્યુ—

“આપ સાહેબના દીલપર તેમજ બેગમ સાહેબના દીલપર લાખા ઓવરકોટ હતા અને ગળા આસપાસ ગરમ તપખીર્યા રંગની શ્યાળ હતી બેગમ સાહેબાના દીલ ઉપર સુતરાઉ ઝળો ઓવરકોટ હતો અને ચહેરા ઉપર ખડો કાળો જુરખો હતો આપ ખુદાવદે નવાબ સાહેબનો જીવ લીધો, પછી તેવણુના ખીસા તપાસ્યા આપે ખીસામાથી એક ઇલેક્ટ્રીક લેપ કહાડી ફસ્તમજગની ઝડતી લેવા માડી પછી નવાબની રીવોલવરનો એક ખાલી બાર તમે છોડ્યો, અને તે નવાબની પીસતોલ તેવણુની આગળ મેલી ત્યારબાદ આપ ખુદાવદે મરહુમ નવાબના ખીસામાથી બે કાગળો કહાડી લઇને તે બેગમ સાહેબાને આપ્યા ઘડયાલ, છેડો, પાકેટ, એ આપે કહાડી લીધુ ! યાકુબ સાહેબ, આ બધો બનાવ બે જણાઓએ નજરેનજર જોયો, અને તે બે જણાઓમા તમારો કમતરીન ખાકસાર સેવક એક

પોતે છે !”

ખડુ પોતાનું રમરસ્તુ દાસ્તાન એટલા તો હંડે કલેજે અને મકડમ માટે અબદુલ બોલી ગયો કે યાકુબ સાહેબ જેવો રંગરંગનો ગઠાયેલો એક અફલાતુન ડીટેક્ટીવખી બે વડી દીગમુદજ બનીને જાણે બે વડી ખુફ પોતાને વીસરી ગયો

પણ પછી આખરે તે પ્રખ્યાત પોલીસ અમલદારને બોલવાની કાઠ વાચા સુઝી તેના ચહેરા ઉપર ફરી વળેલો ગભરાટ અને ચીતાનો પહેલો ઝટકો દેરે થઈ ગયો

“અચ્છુ, અબદુલ ઝલીલ, એ બધી તમારી મહાણી બહુજ રસીલી છે ઘટની જગ્યાએ આપણે તેની બધી નોંધ નરહારી દફતરમા લખી કહાડીને તે ઉપર તમારી સહી લઈશુ હમણા મને બીલડુલ પાગળખાના માથી છુટી આવેલા દીવાના આદમીઓ સાથે વાત ડરવાની ફરસુદ નથી”

આમ બોલી યાકુબ સાહેબે ટેબલ ઉપર મેવેયો એક રૂપેરી ચગ ઉંપાડવા સારૂ હાથ લાખો કર્યો પણ તેની ડાઘક ચપચપની વચ્ચે અબદુલે વાકો વળી તે હાથ ચગ ઉપર જતા અટકાવ્યો

“બે માનીટ વધારે, યાકુબ સાહેબ મને પુરેપુરો માલખી લો તમાગ મપાટામા હું આજે મારી ગળચી અહીં લઈ આવ્યો છું તેજ દેખાડે છે કે હું ખાલી અહીં બચ્ચે બાલેકા બેલ કરવા આવ્યો નથી ડીટેક્ટીવ સાહેબ, તમે પોતે તમારે હાથે નવાબને પીસ્તોલ વડે કાગ માર્યા, તે નજરો નજર બેનારા બે શાલીઓમા હું એક છું અને તમે ખુદા વદની આખર, ઈઝઝત, તમારી સલામતી આપ ધડીએ મારી સુઠીમા છે !”

“એ ઘણી જાણવાબેગ વાત તમે ત્રણ વખત મને કહી ચુકા ચોટામા જઈને એક ઉચી જગ્યાએથી બાગેશુલદ એ ખડુ ખાસો આમને જણાવી દેવો, તો મને વાધો નથી, મીં અબદુલ ઝલીલ હાલને કાજ હું તો તમને જોહાપના નીકામના નામથી એક હરહરતા બદમાશ લુટારા તરીકે પરહેજ કરે છું !”

આમ બોલી એક ઝટાડ સમેત ચાકુબે પોતાના આવરકોટના ખી-સામાથી એક બેડી બેચી કઢાડી, અને હજી તો સામે બેઠેલો રંગરંગનો લુટારો સહેજ ખી વાકોટીકો થઈ શકે તે અગાઉ અમદુલની કાડીઓ ઉપર તે અતી કુશળતાથી ચડપ દેતી કે કોઈ ખી દીધી

પણ અમદુલ મીચા તો એટલો દડો મારલાની માફક અદ્ય વાળીને ઉભો હતો કે તેના કઠોર ગભીર મુખડાપરનું એક સ્નાયુ ખી ફડકતું હતું નહીં

“ચાકુબ સાહેબ,” તે ધીરેથી ધાડા સાંદે બોલ્યો, “એ બધી અગ-મચેતી સાથેજ અમે અમારી દરેક મપુરણુ તૈયારી કરી રાખી છે આજે જો મને હમણા ચોક્કામા પુરવામા આવશે, તો કાલે સવારના મારો મલતયો ચદરગાહ અદાલતે ખાસમા જઈ રૂકને મજલીમ આગળ તમામ ખુનની હકીકત જાહેર કરશે”

ચાકુબ તીરસકારથી પાછું મુછમા હસ્યો

“અચ્છુ,” તે બેહદ તુમાખથી બોલ્યો, “તેમ થશે તો નીઝામ જેહા પનાના મેડહાઉસમા એક ખીજ દીવાના માટે આપણને જગ્યા કરવી પડશે”

“તમારી ભુલ છે, સાહેબ,” અમદુલે અણગમી જવામ આપ્યો “તે શખ્સ પોતાના બોલવાના ટેકામા ઘટતી પુરવારીઓ સાથેજ જશે”

“ઘટતી પુરવારીઓ !”

“હા, ખુનની જગ્યાએથી મળી આવેલો બેગમ સાહેબનો રેશમી લેસવાલો રૂમાલ-જેની ઉપર બેગમનું નામ લાલ અક્ષરે ટાંકેલું છે, અને તમો નામવરે બેગમ સાહેબા ઉપર લખેલું એક કાગળ, જેની કોપી જુઓ આ રહી”

આમ બોલતા કાંઈક ઝુસીમતે બેડીથી સીડડાયલા હાથો અમદુલે પોતાના ડગલાના ગળવામા લઈ જઈ અદરથી એક કાગળ બહાર કઢાડી તે ચાકુબ સાહેબને આપ્યું

“એ કાગળની અસલ કોપી પેલા મારા સોખની પાસે છે ખુનવાલી

જગ્યાએથી રૂમાલ અને આ કાગળ મળી આવ્યું છે હજી બી આપ સાહેબને મારા યા માગ સોળનીના દીવાનાપણા માટે મનમા કાંઈ વસવસો છે કે ?”

બંને બંધા ખુબ મીઠાસથી ઉચે ચહડાવી યાકુબ સાહેબે તે કાગળ્યું અખડુલના હાથમાંથી ઝુટવી લીધું, અને તે ઉપર એક ઉડતી નજર નાખી બીજી પળે આ હાડેહાડના ખરવસતર સગદીલ પોલીસ અમલદારના ચહેરા ઉપર એક અચુક મોટો ફેરફાર થઇ ગયો.

યા ખુદા, આ કાગળ તો ખચ્ચીત પોતાની સત્યાનાસીના વોરંટ મીસાલ યાકુબ તે ધડીએ પોતાના હાથમા પકડી ઉભો હતો ! દુકા અને ટચ તે રૂકેડો હતો, પણ તે કેવા હેતનાક અને ખાતાખરાબીભર્યા ફારગોળાથી સીંચાયેલો હતો ! યાકુબે પોતે એક બદખખત અવર ધડીએ રોશનઆરા ઉપર લખેલા કાગળની કોપી હતી—અફસોસ ! અસલ કાગળ નહીં હતું, પણ તેની માત્ર કોપીજ હતી ! —

ચઉમેલા રોડ,

૧૨ મી માર્ચ, ૧૯૦૬

રોશન,

આજે બરાબર માડા પાચ વાગતે તૈયાર રહેજે મારી મોટરમા હું બરાબર તુને મારી સાથ લેતો જવશ તારો આવરકોટ સાથે લેજે અને ધુરખો પહેડજે આજે જરા છાતી કંઠ્યુ રાખીને એક એક દહાડો આય કામ પાર પાડશુ, તો બધી મુસીબતનો છેડો આવી જશે મારી ઉપર વીશ્વાસ રાખ, જની ! આજે સાજ પછી તારા નવાબને જીવનો ગહેવા દેવામા જોખમ છે આપણા બેઉની ખુવારી છે આય કાગળ વાચીને બાળી નાખજે

લી૦ તારો

યાકુબ

નીઝામી સલતનતના વીખ્યાતી પામેલા “શેરલોક હોમસ” નો ચહેરો ખરેજ આ પળે દયા ઉપજવવા જોગ રીતે ઉતરી ગયો હતો

તેના હાથમાંથી ઉપલુ કમળપત્નીના કાગળ્યુ મરીને ભોયળી ઉપર પડી ગયું ઢપ કરતો તે સોફા ઉપર પાછો બેસી ગયો. અબદુલ ઝલીલ મુખમાં બહુજ ગમ્મતથી હસ્યો,

“આ ! સાહેબનું ફરમાન બેગમ સાહેબા બળ લાવ્યા નહીં—તે તેને બદલે પોતાની સાથેજ આ નાપાક ચીઠર લીલી કોટેજમાં લાવ્યા !” તે બોલ્યો.

યાકુબખીયાએ લોહીંગા એક ગોટ ગળ્યો. તેના કપાલ ઉપર પરસેવાના ઝરા કુટી નીડળતા હતા—

“વારે—હવે તમે કેહવા શુ માગોછ, અબદુલ ઝલીલ ?” તેણે હજીમી કાંઈ મીઠાઈથીજ પુછ્યું.

“દેખપત્ની રીતે આ કાગળ્યુ બેગમ સાહેબાએ ચકળાટ ગલરાટમાં પોતાના ખીસામાંથી પડી જવા દીધેલું હોતું જોઈએ, યાકુબ સાહેબ.” અબદુલે હવે રહેજ ગભીર તોરથી કહ્યું. “પણ હું તેનો ખીજો કાંઈ ઉપોગ કરવા માગતો નથી—સીવાય કે આપ ખુદાવાદ એ રમાલ અને એ કાગળ્યુ વેચાતું લેવાને પસંદ કરતા હોવો.”

ખારસી બે મીનીટ ડોક્યુ નીચું રાખી મેલીને યાકુબ સાહેબ ભોય ઉપર પોતાની આખ્યો ઠેરવીને મુગોમતર ઉઠા વીચારમાં બેસી રહ્યો. પછી તેણે એક લાળો દમ ખેચી ઉચે જોયું.

“અચ્છુ, અબદુલ ઝલીલ, હું બધો મામલો હવે જોઈ શકું છું તમે અહીં મને એ માટે મળી ગયા તે ઠીક કીધું.”

આમ બોલતા સમેત અચ્છુચ ઝડપથી ઉડીને તેણે અબદુલ ઝલીલના હાથ ઉપર ડોકેલી બેઠીઓ પાછી કહાડી લઈ પોતાના ખીસામાં મુકી જમાનાનો ખાધેલો તે ડીટેક્ટીવ હવે નવીજ પ્રકારની બાજી રમતો હતો.

“દેખ્યે, અબદુલખીયા, દેખ્યે,” તે ખુશમીજાજી બનવાના કાંઈક જીવતોડ ઢોગ કરી બોલ્યો. “આપણી વચ્ચેનો સમય હવે બદલાઈ ગયોછ સખર, હું તમારા વાસ્તે જરા કાંઈ મગાવું.”

. યાકુબે ચગ વગાડ્યો, અને તેના જવાબમાં હાજર થયલા હજીરયાને

બે પ્યાલા ફોરી તુરત બનાવી લાવવાનો હુકમ કર્યો

“ચાલો, અબદુલ મીયા, હવે આપણે આપણો સોદો કરવો. આ તમારી પાસના બે દાગીનાઓની કીમત તુ હું દામ તમે માગો છો ?”

“પચ્ચીસ હજાર રૂપા રોકડા—અને હું જીવું ત્યાસુધી દર માસે રૂા ૫૦૦ નો પગાર”

યાકુબ મીયાએ મીલીંગ બાણી જોઈ પોતાની મુઠ થોડીક મેકડ મરડ્યા કરી

“દામ જરા આકર છે કાઈ વાજખી બોલો તો સાદુ ઠોકવે સહેજ ઓછું નહીં કરો ?”

“એકે ટોકડોખી ઓછો નહીં !—અલ્લાહના કસમ”

“જો વીચાર કરો હું એ કીમત આપવા ના પાડું, તો પછી તમે થોડામાથી રખડી જશો”

“ગુસ્તાખી માફ છે, માહેબ મને ખીજ એક બઝારમાથી મે હમણા કહી તે કરતા વધારે કીમત જરૂરજ મળશે”

“ખીજ બઝારમાથી !”

“હા, યાકુબ સાહેબ એક ખીજુ કોઇ ખરીદનાર એ ચીજોના એક લાખ રૂપયાખી આપવા તઇયાર થશે”

‘તે કોણ બલા ?’

“નવાબ રસ્તમજગ બહાદુરના બેટી—જેહાંગીર મહેરહોમજીના માથુક—દીનબાઈ વકીલ ! યાકુબ સાહેબ, તમે આજે મને ના કહો તો ભલે મારે હાથે બેટી પાછી ઠોકા હું પોલીસ ચાનડીપર જવા હમણા તઇયાર છું પણ જાલે સવારે મારો મળતયો સોખતી સઘળા હકીકત અને સઘળા પુરાવા લઇને દીનબાઈ વકીલ આગળ મની મઝીલમા પાધરો જશે.”

યાકુબ આસ્તેથી ઉઠીને ઉભો થયો

“તેમ કરવાની જરૂર નથી, અબદુલ મીયા મારે તમારો સોદો કબુલ છે કાલે સવારે તમે અહીં આવજો હું રૂપ્યા તૈયાર રાખીશ, અને ત્રર મહીને ૫૦૦ રૂપ્યા પુગતા કર્યા કરીશ”

“બે આના તરીકે મને હમણાજ કાઢખી જોઈશે, યાકુબ સાહેબ ઝોઝામા ઝોઝા બે હજાર રૂપ્યા મને હમણા જોઈશે”

“હીક, બે હજાર હમણા આપવાની હું ના પાડતો નથી કાલ ફરાર તમે તમારા સોબતી સાથે પાછા આવજો”

“મારો સોબતી તમારી આગળ આવી શકરો નહીં, ડીટેક્ટીવ સાહબ એને તો અડીભડીને વાસ્તે અનામત રાખીજ મુકવાનો છે”

“ખર ? પણ તે કોણ છે કોણ, તેનું નામ ?”

“નામખી અડીભડીને વાસ્તે બાજુએ રાખી મુકવાનું છે, યાકુબ મીયા”
યાકુબમીયાએ દાતે દાત પીસી નાખ્યા આ બદમાશ ચડાળની બધી જોરાવર બાજુ આગળ તે લાઇલાજ થઇ પડ્યો હતો

“વારૂ, સવારના તમે એ રમાલ અને કાગળયુ લઇ આવજો—નવ વાગે આવજો તમારા રૂપ્યા તૈયાર રહેશે”

“નહી સાહેબ, વળી તમે ભુલ કરોછ એ રમાલ અને કાગળયુ મારી પાસેજ રહેશે એનો ક્યજો હું છોડી દેતું તો મારા દર મહીનાના ૫૦૦ રૂપ્યા સુધી જાય—અને બીજોજ દાહડે મારૂ ગળુ ચીપટાઇ જાય”

યાકુબ સાહેબ હવે જરા છીંકી પડ્યા અત્યાર સુધી ધીરજથી રાખી મેલેલું હસ્તુ ડાચુ તેવણુ વધુ વાર નીભાવી શક્યા નહીં

“હરામખોર બદમાશ ! ત્યારે તું શું એમ કહેવા માગેછ કે હું તુંને ખોલા ભરીને રૂપ્યા આપ્યા કરૂ, અને તું આપ ચીઝો તારી પાસેજ રહેવા દેશે ?”

“હું એમજ કહેવા માગુછ, હુંજીર, નહી મરજી હોય તો ઠોકા પાછી આપ હાથોપર તમારી ખેડી !”

“અરે પણ ત્યારે હું તુંને રૂપ્યા આપુ શું કામ ?”

“મને મુગો ગખવા મારી ચુપકીદી વેચાતી લેવા જે દહાડે હું સાડુ તોડુ તે દહાડે તમારા ૫૦૦ રૂપ્યાનું લવાજમ બધ ડરી મારો જીવ લેવાનો તમોને હક રહેશે હવે પેલા બે હજાર રૂપ્યાની તશરીફ ફરમાવશો ?”

• એકાદ બે મીનીટ દાતો વચ્ચે હોઠ કરડેલા રાખી, ઓવરકોટના

ખીસામા બે હાથા ખોસેલા રાખી, યાકુબ સાહેબે દીવાનખાનામા આમથી તેમ ચાલ્યા કીધું પછી એકાએક જાણે કાંઈ વીચાર આવ્યો હોય તેમ પામેના એરડામા ઘસારા સમેત ને ચાલ્યો ગયો.

ત્રણ ચાર મીનીટમા તે પાછો આવ્યો તેના હાથોમા કગનસી નોટોનું એક મોટું બડલ હતું ને નોટોનો ઢગલો તેણે અમદુલના ખોલામા ફેંક્યો.

“આ બે હજાર રૂપયા છે મારી ખાત્રી છે કે તમે આપણા સાદાને વળગી રહેશો, કારણ તમારો અને મારો બંનેનો જીવ જવાનો શોદો છે અમદુલમીયા, એમા ભુલ નહી થાય

“જરાખી ભુલ નહી થાય ! ખેંચીકર રહો ચાલો—સલામ અલેકુમ”

“અયેકુમ સલામ”

ખીજી પળે પીઠ મરડીને હેંફરાખાદનો સાહુચોગ, બદમાશ ડાંગીજ અમદુલ ઝલીલ એસકુવાયર, લહેકો ડરતો કે ખુશાલ હસ્તે મહોડે નીઝામી પોલીસના માનવત વડા ડીટેક્ટીવની ઝખ્ખમાથી ભરયો પુરયો વીદાય થયો !

મકરણ ૪૪ મુ.

નવાં કાકીજી સાથ પહેલી મુલાકાત !

૨૮ મી જુલાઈ ૧૯૦૬ ની તે એક રટુપીડ માઝ હતી કે જ્યારે મુખાઇમા વરસાદને જાણે ઘેલું લાગ્યું હતું છેલ્લા ત્રણ દહાડા થયા એક-ન-ખી રીતે ઝાપટયો જઈ વરસાદ આતેરૂં કરી રહ્યો હતો એવા માર-મારના જોરાવર વરસાદ છતાં ખી પેડર રોડ ઉપર આવેલા ખાનખહાદુર ધનજીશાહ બહમન બહેરામના ‘મોતી મીનાર’ બગલાના પોખાળ પોર-ઈકામા એક ટેક્ષી-કેબ સાજે પાચેક વાગતે આવીને ઉભી રહી. અદરથી કાળા વીનીસીયન કોર્ટીંગના પારખી સુદમા સજ થયેલો એક ગખરૂ જવાન ઉતરીને આગલા ઉપર ચઢી ગયો વાચનાર, એ આપણો મીત્ર એરચ બહમનખહેગમ—ધનજીશાહનો એકપુરો ભત્રીજો એરચ—હતો.

તેના મુખડા ઉપર આજ ખુશાલી અને ફતેહનો એક અચુક છાપ પ્રગટી નીકળેલો હતો જે માલેતોળર મકાનનો ઉપર પાછો ઓળંગવાની આશા તે છેલ્લા ચાર પાચ મહીના ચલા છોડી બેઠો હતો, તેજ અતલગના જાણીતા બગલાની સીડીએ પાછો ચઢડતા જવાન એરચની છાતી અદરખાનેના હરખથી હમણા ધડક ધડક થતી હતી

અલખતા હવે એરચ ત્યા એક ધરના દીકરા તરીકે નહીં, પણ એક પારકા વીઝીટર તરીકે કાકાજીને “કોલ” કરના આવ્યો હતો તે પાધરો અદર જવાને બદલે વરડા ઉપરજ એક ખુરસી ઉપર બેઠો, અને પોતાનો કાર્ડ જીવણુ મારફતે મોટા શેઠ ઉપરે મોકલ્યો જે મકાનમા પોતે ઉધરેલો, ઉછરેલો, જેનું ખુણેખુણુ એક ધર દીકરા તરીકે પોતે કુદાવી મારેલું, જે આલીશાન ઇમારતને પોતે ભવિષ્યના માલેક તરીકે હમેશ લેખી મેળેલી— તેજ મકાનમા હવે દાખલ થવા માટે એક વીઝીટીંગ કાર્ડ નોકર પાસ અદર મોકલતા એરચના જીવરખા એક મુગો ચમટો તુટો જીવણુ કાર્ડ લઇ ગયો ત્યારે એરચ પોતાનો હોડ કરડેયોજ રાખી ફોરબધ ‘મોતી મીનાર’ ગમ એક જાતના ગુસ્સા અને ખેજલતથી જોયા કયું

“આય બધુ મે ખોલી દીધુ !” તે જીવ સાથ મડબડ્યો, “આહ ! મારો હક જેણે દુખાડ્યોછ—કોઈ મુસલમાની કોણુ મુછછ—તેને હું સોળે સોળ આના સ્વાદ ચખાડશ રસ્તામા પડેલા એક નજીસ તરકટી રદ આતલ દીઠાને ખાતર કાકાએ મને આય બધી ચહેલમહેલમાથી રદ કીધોછ—પણુ હું ખી તો ખરો કે મારો લુટાયસો હક એ નીચ જુદીન દદાને પચવા નહીં દેવું !”

કાકાકે ખુદરતી રીતે એરચની છાતીમા આજ ફટલોક વખત થયો પોતાની નવી કાકી માટે એક જાતની ધીકકાર અને કીનાતી લાગણી બરપા થયલી હતી ઉજળા ચામડીનું એકાદ વાહીયાત વડોડ પોતાના ફરેખી ફેલથી ચરી ગયલા બુઢા ડોકરાને કોણુ જાણે શુ પાતરે પાણી પાતું હશે—શુ ખી અપટા આપતું હશે—બુધાને આગળાએ ઉપર કેમ નચાવતું હશે—હકદાર બગીચાની વીરધ તે ધરડાના કાન કેમ બબેરતું

હશે—તેનો ખ્યાલ કરતા એરચના જીગરમાં ગુસ્સા અને ઝનુનના કાટા ખુચતા હતા.

થોડે વારે જીવણુ પાછો બાહર આવ્યો.

‘અફ આવજો, એરચ છેટ,’ તે પુરાણો લાવે હવે કાષ્ઠક સહેજ વધારે ઇજતથી બોલ્યો. “છેટે કીધેલુ કે તમે હાલમાં મોટીબાઈ છાટે વાત કરો, તેટલા હું પાચ મીલીટમાં આવતો છું.”

ગુપચુપ ઉઠીને એરચ અદર દ્રોષગ રૂમમાં ગયો. દીવાનખાનાની વચ્ચોવચ એન્ ગેશ્ઠા ઉપરથી કોઈ બાઈ ઉઠીને ઉભા થયા, અને હજી તો એરચ અજાયબીથી પોતાના પાપણુ ઉચકીને તે ‘ગેશ્ઠાણી’ ને બરાબર બોઈ રાંઠ તે અગાડી તેવણે આગળ આવી હસને મહોડે પોતાના જવાન ભત્રીજા સાથે મેડફેડ કરી.

“આવો, મીઠા એરચ” નેણીએ મીઠામથી કોમળ અવાજે કહ્યું, ‘ધનજીશાહ હમણા આવજ આવેલી, બેમોનીજ,” આમ બોલી ઘરની તે ગેશ્ઠાણીએ—એરચના નવા નાકી મોતીબાઈએ—સાના ઉપર પોતે ગોડવાઈ બંમી એરચને મામે પડલી એક ખુરમીની ઉપર બેમવાની ઇશારત કરી.

પોતે દ્રોષગ રૂમમાં નાખ્ય થયો તે ઘડીથીજ એરચનાહ ભાઈ તો પાગલી માત્ર અને જ્ઞાકિઝમાં મળ થયલા આ સુદર સ્વરૂપને જોઈને કાઠીજ ગયો હતો. ‘આય મોતીબાઈ! અરે! આય એરચની પોતાની ડાકી! “ઉજળી ચામડીનું એક વાહીયાત વડોડ,” “એક તરડડી રદબા તલ નજીમ ઠીક,”——આય? અરે, ચીતને ચકલમ બનાવી મેલનારી ખુચસુરત પુતળી તે આય તેની જુદીન ડાકી! કઈ ભુલ તો નહી હોય.’

એરચ પોતે આટનો એક આશક હતો. અચપણથીજ તેને દ્રોષગ અને પેન્ટીંગનો ગાળ હતો. આટ મકુલની ત્રીજા વર્ષની પરીક્ષામાં તે પમાર વડીક થયેલો હતો—અને પોતાના આરડામાં તે હમેશ ઇજલ, કેન વાસ પેન્ટીંગ બર્સીઝ, તથા એમલ ડલગેની ટ્યુબ્સ સાથે ફાફા મારવા ડગેલો હતો. જો કે એક પેન્ટર મા આર્ટિસ્ટ તરીકે ધણે અખત્યાર કરવાની તેને અત્યાર તુલીક જરૂર પડી નહીં હતી—પણુ આટના એક એમેચ્યુઅર

(જીવો સફેદ ૪૨૪)

એરય અદર દ્રોષી રૂમમા ગયો. હીવાનખાતાની વચ્ચેવચ એક શોકા ઉપરથી કોઈ બાઈ ઢીંહીને હિંમત થયા, અને હજી તો એરય અનન્યપીથી પોતાના પાપણુ ઉચકાને તે “શૈલણી” ને ખરાબર જોઈ શકે તે અગાઉ તેણે આગળ આવી હરતે મહેાડે પોતાના જીવાન ભત્રીજા સાથે એકઠું કરી

“આવો, મીં એરય,” તેણીએ મીંહસથી કામળ અવાજે કહ્યું,
“ધનંતરાહ હમણા આવેછ. આવોની, ખેમોની”

गुप्ता ५-१ २०१६

પુખ્તરી તરીકે તે પોતાના મીત્રમણમાં ગાળીતો હતો.

એરચની આર્ટિસ્ટ આખ્યોએ પોતાની મામે ગભુ થયતુ ખુચીકુલ જીવતુ પીકચર એક તડાકે પીગણી લીધુ હતુ !

તે સાગકેશયન ગાળી ભગ્નર આખ્યોમાં કેટલો ખરેખરો મીઠારા, ડેલી નરમાશ, ઉચી તરખત અને ખાનગીની લોહીનો દેખાતો ભામ તેણે એક મપાટે જોઈ લીધો હતો !

“તમે આયા તેથી અમે ઘણાજ ખુશી છીએ, મી• એરચ” જાન ‘આન્ડી’એ નાભુક અવાજે વાત છોડી ‘અમે જાણ્ય કે આવા વગમા’માં તમે ઝઘાય નહી આપગો’

‘નહીજ, કાકાજીએ બોલાવ્યો ત્યારે આવ્યા વગ કેમ ચાલ્યા આપણી આજે પહેલી વખત મુલાકાત થઈ, કાકાજી, અને હું અહીં આજે તમેને મળી ગયોજ તેથી ખરેખર ખુશી થયોજ”

આ વડીએ ધનજીશાહ ડાંડા દીવાનખાનામાં દાખલ થયા, અને ઘણાજ ઉત્સાહથી એ હાથે પોતાના ભત્રીજાને ગેડહેડ કરી ખુશ દીવથી કોટી કરી

*

*

*

ધનજીશાહ કાકાએ પોતીકા થોડાજ વખતપર આગળનીગર કરેલા ભત્રીજાને ખરેખર લાગણીભર હેતુભરો આદરમતકાર આપ્યો હતો જુદાજ જીવસે આજે સુખી હતા-વણી મમતાથી, માયાથી તેવણે એરચ સાથ એલારપેલાર ટાહેલા કર્યા—આટલો વખત એરચ શુ કર્યો હતો, ક્યા રહેતો હતો, તેની ગાંધક ઇતેજરીથી પુછપરછ કરી—પોતાની તરી રમકડા સરખી ઘણીયાણી સાથ પોતાને કેમ ઓળખાણ પડી, અને પછી કેમ લગન લાગ્યુ તેનું હરને મ્હોડે વીગતવાર ખ્યાન કર્યુ—અને થોડાજ વખતમાં એરચને તેવણે ખતાની આપ્યુ કે તેવણની હવે દોસ્તી તેમજ માણી ખરા દીલની અને સાચ્યા મનની હતી

એરચને માટે ધનજીશાહ કાકામાં થઈ ગયલા આ ફેરફાર કરતા જે બીજી મોટી અજાયબી તે ચાદગાર દીવસે સામે આની ઉભી હતી, તે તેના

નવા મુસલમાન કાકીની બોલવા ચાલવાની લેડી—લાઇઝ ઢપછપ, ઉચા ખાનદાનની એક મોમાયટી બાનુને ખગની પોલીશડ રીતભાત, લાયકાથી અને મીઠાશથી પોતાના આ જવાન ભત્રીજાના દીલમાનેા મધો વસવસો દુર કરી નાખવાની તેવણુની કુનેહ—હતી ખચીત' અરધા ડલાડના અગસામા એરચ પોતાના જીગરના બાતેનમા પોતાની આ નવી કાકીને ખરા અત કરણથી અને ખરા માનથી રખાણુવા લાગ્યો હતો

સાજે સાત વાગતે અતે તે જવા ઉઠ્યો—

“દીકરા એરચ, તુ જાય તેની અગાઉ આપણે બે જણા જગ એખલા થોડીક અગત્યની ખાનગી વાત કરી લઇએ” તેવણુ બોલ્યા “લે તારી કાકીને ગુડ-બાઈ ડરી લે ! તે પછી જરા લાઇબ્રેરીમા આવ !”

એરચે બહુ મમતાથી અને એખલાસથી મોતીબાઇને શેકહેન્ડ કરી—

‘કાકીજી, હુ રજા લેઉં છ’ હુ તમને ખાત્રીથી કેહુ છ કે તમારે મારે જે ખ્યાલ મનમા રાખીને હુ આયોતો તેના કરતા કઇ જુદીજ વતને છાપ લઇને પાછો જાઉં છ !”

મોતીબાઈ કાકીએ શરમાઇને ઠેકમ માની—

‘તે હુબી તમારે સારૂ જે વીચાર ધરાવતી’તી તે કરતા તમેબી કણુ વધારે ચઢતા મને માલમ પડયાછ, એરચ !” તેણીએ વળતી કોમ પ્લીમેટ આપતા જવાબ વાળ્યો, “જરૂર અનારનવાર આવજો—અ ! જરાખી હવે ઓસકાતા ના ! પેર તમારૂં જ છે ! જ્યારે ગમે ત્યારે તેજાની વાટ જોવા વગર આવજો ! ચાલો—સાહેબજી !”

‘સાહેબજી, કાકીજી !”

‘બાઉ’ કરીને કાકીજી તો અદર ચાલી ગયા—અને ધનજીશાહ એરચની પાખડી વળગી તેને લાઇબ્રેરી રૂમમા લઈ ગયા

×
લાઇબ્રેરી રૂમમા પોતાના લખવાની ટેબલની ઉપર ધનજીશાહ બેઠો, અને એરચને પોતાની પામેની એક ખુરસીની ઉપર બેસવા ફરમાવ્યું પછી ટેબલનું એક ખાનુ ઉઘાડી અદરથી મો મો રૂખાની પાચ નોટો

ડહાડી તેવણે ઝેરચના હાથમા આપી

લે આય” તેવણુ ધીમા અવાજે બોલ્યા, “મારા તરફની તુને એ પ્રેક્ષક છે ખરૂં કેહું તો, ઝેરચ, આજે તુ મારે ત્યાં આવ્યો તેથી હું ખુશી થાણાજ થયોછ”

ઉપકારની એક મુગી મલામ માથે આ આમમાનપરથી ગળાડી પડ્યા નવાલાનુ બડલ ઝેરચે પોતાના ખીમામા ફેસવ્યુ

હવે ઝેરચ, આપણે તારી પોતાની વાત કર્યે’

સેહજ ચોખીને ઝેરચ ખડો ખેડો—‘મારી સાત’ તે નુ ઝાકાજી”

“જો ખેડો, તુ મને ઝોળખેછ હું હમેશા મારા દીવમા જે નાથ હોય તે કહી દ્યને પગપાવી દેનારો માણુમ છું ગોળગોળ સાત ડગાની મારી ખાચત નથી જો કે હમણા મારી જીદગીમા થયલા કેન્દ્રારથી મારામા જાણે અસલનુ જીવાનીનુ જોગ પાછુ આવ્યુ જ—પણુ તેખી, ઝેરચ, આજે કેાઇનીખી જીદગીનેા એક પળનોખી ભગમા નવી તેથી માલજ મે મારૂં નીલ કરી રાખ્યુછ—’

“તમારૂં નીલ !”

“હા, મોતી સાથના મારા લગન પછી નવુ નીલ ડગી રાખવાની મે અગત જો છ, અને તે નીલની વાતથી તુ અધાગમા રહે એ હું વાજખી જોતો નથી”

ઝેરચના પેટમા પહેલીવાર હવે એક નાની જેત્રી ફાળ પડી ઝાકાજીએ આગળ ચલાવ્યું, ‘મે જોયુ કે દુન્યામા જીવતા રહીને પેટનો ખાડો પુરવાનુ જાહેરે તારે પોતાને માથે આની પડયો તારેજ તારી આખો ઉધડશે, અને તેથી મે તુને મારા આર્ષતા પેમામાથી તદન બાકાત ગણવા માગ્યો પણુ ત્યાર પછી આ મોતી સાથના મારા લગનનો મામલો ફેરવાયોછ તે મને જે છેલ્લુ કાગળ લખ્યુ, તે જો તે પોતે લખ્યુ હોય તો તારામા એટલાજ વખત અદર મોટો ફેરફાર થયતો હું જોવુછ તુ ચાલી ચલાવીને મને મળવા આવ્યો એટલે મારૂં દીન પીગણ્યુ—અને મને કહેના દે, ઝેરચ, કે તારી ઝાડીએ તારી તરફથી બાથોબાથ લડત ચલાવી

અતે તારી તરફ મને છેકજ સખત થતા અટકાવોછ”

એક પળ ધનજીશાહ બોલતા અટક્યા, અને એરચ ગમ બેધુ તે ભત્રીજના ચહેરાપર શરમીદગી અને પસ્તાવાનો દેખાઇતો છાપ ફરી વળ્યો હતો.

“મહેરબાન કાકીજીતો હુ બેહદ ઉપકારી છુ, કાકાજી” તેણે ધીમા સાદે કહ્યું.

“જો, એરચ, ધ્યાનથી માલજ માફ વીલ એવુ છે કે મારી તમામ માલમીલકત દોલત, બધુ હુ મારી ધણીયાણીને માગે મોતીને આપી જાઉંછ જે ગુલાબ મમાન છોડીએ પોતાનો કીમતી જવાન જન એક તડાકે માગ જેવા વરડા ઉપર કુશ્યાન ટીધો, તે છોડીને મારા મુવા પછી વીમરી જાઉં એ બનેજ નહી હા, મારી બધી દોલતની એડલી વારેમ પોતે જીવે જાગે ત્યા સુધી મારી મોતી થશે માગ મુવા પછી એ છોકરી બેનડ તવગર અને માલદાર થશે તેને પેટે ખુદાના હાકમથી જો એક બેટો અવતરશે, યા બેટી અવતરશે, તો મોતી પંજી અલખત એ માફ બચ્ચુ માફ વાગમ બનશે જો મારે પેટે કાઈ ફરજદ નહી અવતરે તો, એરચ, મોતીની ટિયાતી બાદ તુ મારે વાગમ થશે મે વીલમા કલમ નાખીછ કે માગ ગુજરાવા પછી મોતી જો પાછી કાઢ સાથ પગણી જાય તો મારી દોલતનો ફૂલ દશમોજ ભાગ તેને મળે અને બાકીનુ બધુ તુને ત્રરટમા મળે”

ઝોરડામા અડધી મીનીટ ચુપકીદી ફેલાઈ પછી અતે ધનજીશાહેજ પાછુ ચલાવ્યુ —

“અયબત, આય બધી ગોઠવણ મે પાત્ર ત્રરટમા કાઢેલી છે હા, ખરા, એરચ, હુ કહેતા ભુલી ગીયો મે ફરમાવ્યુછ કે માગ મરણ પછી તુને મારી દોલતમાવી પદર હજાર રૂપયા રોકડા મળે, અને દર મહીને મોતી તુને ૧૫૦ રૂપયાનો અલવનમ મોકલતી રહે દલગીર છુ, એરચ, કે એથી વધારે હુ કરી શક્યો નથી ચાલ હવે ગુડ નાઈટ ! હવે તુ જાગે તારે તુ અહીં આવતો જતો રહેજે થેર તાર પોતાનુજ સમજજો”

એક બોલ બોલવા વગર એરચ ઉડ્યો, અને કાકાને પાછી ગેકહેડ કરી એક ચાવી આપેલા રમડાની મીમાંલ 'મોતી મીનાર' માથી બાહર પડ્યો!

તેનું દીલ હમણા કાપતુ હતું નાસીપાસી, નાઉમેદીને મારે તેના ટાટયા ઠરઠર ધુળતા હતા તેની જાતીમા હમણા કાંઈ ચીચીત્ર, લયકર, નહી સમજ પડે તેની ગુચ્છ ઉભાતી હતી

પર હજાર રૂપરડી ! અને દહોડમો રૂ'યા મહીને દહોડે ! ! લગભગ બાર લાખની દોલત ધરાવનારો ગોકો આ બીખનો ટુકડો તેની ગમ ફે કતી વેળા કરારને જીવે વળી ગેરઘનમાફતી વાત કરી મરતો હતો !

એરચે ઝનુનથી પોતાનો હોડ કરડ્યો બમ થઇ ચુકુ ! મજે તે કેવી ગણુત્રીઓથી કેની આશાઓથી "મોતી મીનાર" મા આવ્યો અને કેવા નાઉમેદ જીગરે તે પોતાની ખાનાખગાખીનું વોગટ ખીચામા મારીને તે હવે પાછો ફરતો હતો !

એક મીનીટ ચાલતા અચકી ઉભો રહી એરચે બે હાથે જોગમા પોતાનું કપાળ દાખ્યુ "અરેરે ! આય પગ્ગત ગોરી છોકરી જો વચમા નહી આવી હોતે ! પણ નહીં એરચને બોમ દુબાશના સમરો વાંચ આવ્યા "એ નરી મુસલમાની કાકી આજે નહી હતે તો ધરડા ગાકા સાથ મુલેહ થઇ શકતેજ નહી મારી પર ભરોસો રાખ, એરચ, એજ નવા ચાઇ ચાઇના રમકડાથી હુ તુને તારો ડોકરાની દોલતનો એખયો આખો વારસ બનાવશ-- નહીં તો હુ બહમનશાહ દુબાશ નહી !"

તે આખી રાત એરચે ઘણાજ અસુખી, અસ્થીર, બેતાબ બેચેન જીવે પોતાના ખીજાણાપર અઝાડપણાડ કર્યો કરીને પસાર કીધી

પ્રકરણ ૪૫ મુ.

"ડે—ડે ન્યુસન્સ !"

ચોમાસાની મોસમમા બાજે વખત કેટલાક આસામીઓનો મીઝાજ

લગાગ અગ્નેલાદ્ બની જાય છે તે તો તમો અગ્નિ હશે ડાકટર માહેન
અહમનશાહ દુમારાની ખાવડી આજે—એટલે તા. ૨૬ મી જુલાઈ
૧૯૦૬ ને દીવસે—સવારથીજ ચશકેથી હતી ખડી ફજરે ખીંગણ
છોડતાજ તેવણુ ફફડતા ચટકતા, પોતાની અહેન પીલા માથ “વધેરના”
છીટા જમરા કહાડતા ઉડ્યા હતા—કેમજે નખોદ ગયા વરસાદે તેણાણની
મળ દઝાડી મેલી હતી

સહવારના આઠેડ વાગતાનો વખત હતો પોતાના આગવા કનમલ
ટીંગ રમમા જઈ યોમ દુમારા વસીડે મહોડે પોતાની પાષપ સગાવી
ઝાચની ખારીમાથી ખોર ખોર જેવા છાટાઓ સાથ તુટી પડતા
વરસાદ ભણી તેનો પાટલુનના ગળવાઓમા એક હાથો ખોસીને
ઉભેલો હતો

ખરી વાત એ હતી કે જેહાખીર મહેરહોમજીએ તેને મુખપમા
ઠાપ આપી, અને કાણુ જાણે કેવી ઉનગખડીમા તે ખીલ્યુ છટકી ગયુ,—
નફામા યોમ દુમારાનું પેના ડીટેડટીવ મીમા આગળ ફૂલસુગનુ ગયુ—તે
દીવસથીજ ડાકટર અહમનશાહનો સ્વભાવ લગરીક છીકે—તો—નાક—કાપુ
જેવો બની ગયયો હતો

દેખતા ફફડેલા ચટકેલા જીવે ખારી આગળ ઉભો રહી પેરાયલા
ગમધોર આસમાન ગમ તેણે ધુરકયા કીધુ પણ થોડીક મીનીટમા તેના
કાળા મીઠા તુંગોમા ખબલ થઈ કનસલટીંગ રમનું ‘સ્વીર્ગીંગ ડોર’
આસ્તેથી ઉઘાડી એક પાતળો જેવા ઉચા કપ્પો વાણીયો અદર
ચાલી આવ્યો

સલામ અકગમની કાઈ પણ ક્રીયા વગર તે મળવા આવનાર શખ્સે
પોતાની પાણી ઝરકતી બીની છતરી મજેહથી ઓરડાની વચમા મેલેલી
ટેબલ ઉપર પટકી અને પછી ફસકાવેલા ડાચા સાથ પલાડો ચઢાવીને
ખુરસી ઉપર ગોઠવાઈ એસી પોતાનું પાથોટુ કહાડી એક મેલા અખતર
રમાલ વડે પોતાનું છાંયેનું ગળગોટા જેવું તાતક નુછવા માડ્યું

“રાવ, ગીવ” તે કાઈક ઉડો શ્વાસ એ ચીને બોલ્યો “હું.જો

જાણત કે મુઆઇમા ગામ હવા પાણી અગડી ગયા છે, તો થોડાં દીવન પછીજ આવત એનો 'પાપ મર એનો—આ રોડનો વગમા નુ કહેવા માગે છે—એહ, અમનશા ?'

જવાબ દેવા માટે બહુમનશાહ ગેર ડાઘ ચટને પટ પોતાની પાછપ મ્હોડામાથી કહાડે એવા મળતાવડા મીઝાસની હામનમા તે ધ્રીએ હતાજ નહી દીવાલને અડીગીને એ હાથે અદમ વાળી તેવણે હોહ વચ્ચે પોતાની પાછપ પડીજ રાખી—અને એહદ નાખુશી, એહદ તીરસ્કાથી આ મામે બેસીને પોતાનુ કલ્લમ કરાવેલુ બોડકુ માથુ અજવાળતા વડોરા જેના આકાર ગમ ચુચી આબોએ થોડો વાર જોયા કર્યું

અચીત ! ઓરડા માહે બેગા મળેલા આ બે જણા વચ્ચે ફટલો ફરક ! એક જણુ જ્યારે ભરજવાન, ઉંચો કાનવર, હેડસમ, ગોરો, ઘટ મારો જરથોસ્તી હતો—ત્યારે બીજો લગભગ ૬૦ ની ભરતીમા આવેલો ટુક મારે તો ઉડી જાય એવા, ચુસ્ત જોવા, બે દહાડાની બોડબ્યા વગ રની દહાડીના ખુપરાવાળો, એક બેડોળ, બદસુરત, ધરડો વાણીયો હતો !

બોમ તરફથી કાંઈ પણ વાતચીતની શરૂઆતનો એશારો નીકળવાની નીશાણીઓ નહી જોતા તે વાણીયાએ આસ્તેથી ડગલાના ગજવામાથી એક કપડાનુ નાનુ બડલ જેવુ કાઢી પોતુ બેચી કહાડ્યુ પાનસોપારી, એલાયચી, કારો ચુનો વગેરે મેલવાની તે એક વાસ મારતી ટુવડ ડોઢળી હતી અદરથી એકાદ બે પાન કહાડી આ વીઝીટરે કરારના જીવથી પોતાના મેલા અખતર ઘેતીયા વડે નુછ્યા અને પછી એક બીકુ બતાવી ડાકેટરને તે આપવા હાથ લાબો કર્યો

‘હ્યો, અમનશાહ” તેણે કહ્યું ‘કેમ ખુશીમા તો છોને ? પીરોજ બાઇ કયા છે ?’

બોમે તે વાણ્યાના હાથમાથી પાનનુ બીકુ લીધુ, અને ધીમેથી કાચની બારી જરા ઉઘાડી બાહરે રસ્તા ઉપર તે ફેંકી દીધુ ! બારી ઝડપમા પાછી બંધ કરીને અમલનીજ દબે પાંચી અદમ વાળીને દીવાલો

અટલી તે ધુમાડો ઝહાડતા પડ્યો તેના હેડમ મુખડા ઉપર ચઢેલો વીકંગળ ચી'તોજ કહી આપનો હતો કે પોતાના તમા ત્રીઝીટરને જોઈ તેના પેટમા આડા ને ઉભા આવતા હતા ।

તે વાણીયો ધીમેથી હવે હુન્થો, અને પોતાનુ કાકાડિવા જેવુ લખાચુ નાક ધનડયુ

‘શુ છે, ભાઈ ! આજે કાઈ બહુ ગરમીમા છો ? મારે ખીડુ બહાર ફેંકી દેવાનો કાંઈ સમય ?’

બોમે પાછપ પોતાના મ્હોડામાથી બહાર ઝહાડી—

“જો, એઈ બેચર, મને આજે છેડનો ના આજે હુ તારી સાથે કંઠામાળ કરવાના “મુડ”મા નથી આવ તારા ભીણેલા ડગ્ગી જોડા બહાર ચાલમા કહાડી આવ, નહી તો પાનના ખીડાની પછવાડે તેખી રસ્તા ઉપર બહાર જતા રહેશે ચાલ ઉઠ, મહોનુ ના જોયા ડગ”

બુધ્ધો બેચરમાય વળી મજેહથી હસ્યો, અને ગુપચુપ ડનસવટીંગ કરતી બહાર જઈ જંગા ત્યા મેલી ઉઘાડે પગે અદર આવ્યો

“હુ આજે મવાગના ચાની પુગ્યો, ડાડટર” તે ખુરમી ઉપર ગોઠવાતા પાંજુ બોલ્યો ‘પાચજ દહાડા મહીશ મકુ લાવ જગ માગ બમનશાહને મળતો જાઉં”

‘યુ આર એ ડે-ડ ન્યુમન્મ ।” બોમ તે વાણીયા ગમ ડોળા ડકડાવતા બખાળ્યો, “ઝદાય તુ એમ ધાગતો હોશે, બેચર, કે તારે આવ ચીમપાનજ કાડુ જોયા વગર હુ જુગીને મરી જતો હોવશ ।”

‘ના, ના, તેમ નહી, બમનશા પાણુ વાત એમ છે કે મારા છગ નતી છોન્ગીના લગ્ન કરવા અમદાવાદ જાઉં છુ, તે મકુ શેડ બમનશાહને જરા મલામ કરતો જાઉં”

“ઉ, મવામ પુગી ચાયો—હને અહીથી રસ્તો પકડો—મને આજે કામ છે”

“આજે બહુ સરદ રતુ છે ભઈ, જગ ખાડી રગમા હોય તો મગાવોને”

‘તું હવે અહીંથી જાયછ કે નહીં’ હું તુને ફરીથી કહ્યું કે આજે મારો મીઠાજ બગડેલો છે”

કુમળપત્ત બેચરદાસ વળી પાછો કેરા કાઢડવા વાગ્યો

“અરે તે મઝાજ બઝાજ હમણા આપણે મમાગી નાખીયું જગ બેસો તો ખરા આમ આકળા શીફને પડો છો ? વણા દહાડે મળ્યા, તો જુના મીઠાને આવું અભીનદન આપો છો ! વાહ ! એ શી વાત છે ?”

“પણ તું કહેવા શું માગેછ ?”

“એક મને પાનસો રૂપીયા ઉઠીના આલો મારો છોડીના નીવાહ માટે—”

“પાનસો વાલકેશ્વરના મોટા પથગ છે ! નાઉ ગેટ આઉટ, યુ જુટ હાન્ડગ્રીપી હું કહું કે ગરમ આમરમા મુગો મુગો મહાર પડ”

“ના પાચસો રૂપીયા લેવા નીના હું આજે જાઉં તો હું વાણીયો નહીં ! બમનશાહ, હું સીકદ્રાખાદ વેચી ખાસ ચાવી ચક્ષાનીને માગવા આવ્યો, તો આમ શું કરો છો ? હમણા બહુ ડડકાડકીનો વખત થઈ ગયો છે ડાક્ટર ! જોઈએ તો તમારા દર મહીનાના ૫૦ રૂપીયામાંથી દર દર કાપતા જાજે પણ મને હમણા પચસોની જરૂર છે—તમારા સમ”

“એક દમડી બી નહી મળશે ! ચાલ ઉડ”

આમ બોલી બોમે અચખુચ એક ઝટાક સમેત તે ધરડા વાણીયાને બાજુમાંથી પકડ્યો, અને ધકકો મારીને ખુરસી ઉપરથી ઉભો ફરી બાગણા ગમ હડસેયો પણ બેચરદાસ ભાઈ એવાજ કાંઈક પ્રયોગની ગણતરીમાં હોવા જોઈએ, કેમજે પેતાના દીવામણી જેવા ચીમોચા આવને એક ઝોક આપી બોમના હાથમાંથી તે છુટો થઈ ગયો અને બારણાની દુર પાછો જઈને ઉભો

“એ બધી બઝાજ હવે છોડી દયો—સમજ્યા ? હું બલમનસાઈથી

તમારી સાથે વાત કરવા આવ્યો છું, ડાક્ટર જુનો, સાબળો હું તમને એમ કહેવા આવ્યો છું કે આપણો પુરાણો શીકાર હાલમાં પાછો હથ્થા-આદમાં પધાર્યો છે એ બધી બાહેરી હવે પડતો મેલો, અને સાધી સીધી મારી સાથે વાત કરો”

બોમ દુઆશના ભવાની કમાન ચઢી

“આપણો પુરાણો શીકાર ?” તેણે દાત પીસીને બેચર ગમ ડાળા કકડાવતા પુછ્યું

“હા—ઓલો જાગીર મહેરહોમજી હું અહીં તમને ખબર આપવા જીવ નાખતો કે નીકળી પડ્યો છું સાબળો શેક ! એ આપણા ખીલ્લુને મે સીકદરાઆદમાં ત્રણ દહાડાની વાત પર નજરે નજર જોયો—તમારા સમ ! હવે ખીલ્લુ માલજો મને ખબર મળી છે કે ઓલી દીનઆઇ તેની જાહેર તપાસ કરાવવા માગે છે હથ્થરાઆદના ચાગ મોટા માલીસ્ટરો રોક્યા છે”

ડાં બોમ દુઆશના ચહેરા ઉપરનો દમમમ મધો એક ઝપાટે સુકાઇ ગયો તેના કપાળ ઉપરની ગુસ્સાની, મીઠમની કચ્ચલી હવે કાંઈ ગુચ્ચ જુના ચીલ્લામાં બદલાઈ ગઈ

“જેહાગીર મહેરહોમજીને તે સીકદરાઆદમાં જોયો ‘એ તું શું બકી મરેજ, બેચર ?’ તેણે અધીરાઇથી ઉમ્કરાયના અવાજે કહ્યું ‘તે એને કાઢ જોયો ‘ કેમ જોયો ? તે કાણુની સાથે ઉતો ? જલ્દી બોલી મરની !’”

“હે, જુવો હવે કેવા ડાહ્યા લાગ્યા ! બમનગા આપણે તો સાથે સપીને ચાલવું જોઈએ તમારે ખાતર મે બેકતી મારી હી ! જેની નોકરી બોહી રસ્તમજગ બહાદુરના સઉથી જુના નોકર તરીકેનો મારો પેનશનનો હક તમારે ખાતર મે દુઆડ્યો નવાબ સાહેબના નામની તમે ફારજરી કરી, તે કામમાં મારી મહાવતા જો તમને ન હોત—”

“ચુપ, ચુપ, ગંધા ! આસ્તે બોલી મર એ બધું પીજણુ શાનું મારી બેઠોછ ?”

“આપની યાદનાસ્ત શકતી નાહ વેળા લગરીક મન પડી જાય છે, તેથી તમને મહેજ આગલી પાછળી યાદ આપુ છું—અમનના—ખીજી કાઈ નહી તમારો ખોળી મળીવાલો એક જાણી જોઈને મે ખેડના કેસ્યર તરીકે પસાર પ્રયો માગ વગર તમે ગુ ડરી શકત ?—તમાગ આપનું કંપાળ ?”

“પણ હવે તુ—”

“સાલળી ટો—વચમા નહી ખોલો તમે મને આ કામ માટે ધમ દઈને હજાર રૂપ્યા આપ્યા તેમા મારો શો દો ઉઘડયો ? પાછળથી ગાજી તો પકડાઈ—પણ મારીજ મદદ માથ તમે તોપલો આપડા જોહાગીર ભાઈપર ઘોળવયો તમે છઠ્ઠકયા અને તે ખોચયુ મપડાણો હુ ન હોત તો—”

“અરે પણ ઉલ્લુ એ બધુ ટાહેલુ શાનુ કરવા ખેરોછ ? પેયો જોહાગીર મહેરહોમજી હમણા સીઢદરામાદમા છે.”

“મારી વાત પુરી થઈ નથી મે કારટમા જોહાગીર મામે જુડડી જીપ્પાની આપી, એટલે તમે માત વગસ ધકેલાઈ જતા બચ્યા અને એક નીરફોશ આદમી જીપ્પીથી ઉખડી ગયો આ બધુ દીવાની જોત માફક દેખાડી આપે એવા તમાગ પોતાના હાથ સ્ખતના સ્ત્રાવેજો મારી પાસે છે તમે આજ ત્રણ વગસો થયા મને પચાસ રૂપરડીનુ માસીડ લવાજમ આપોછો, પણ તે કગાળ બીખારી મુસારાએ હાલના મોઘવારીના વખતમા મારે શુ ફલદર શીટયુ ?

ડાં બમનશાહે ખુમ કચવાઈને બેઠે ખભા હલાવ્યા—

“ઉઠુંહુહુહુ !—નકાઉન્ડ ધીસ રેચ્ચેડ ફેલો ? તુ હવે કહેવા શુ માગેછ ? બસી મરની !”

“ફકત ત્રણ ચીજ પહેલા તો મારે સારે બરાનડીન મગાવો હમણા જરા ટાઢ વાય છે—ખાલી પાણીમા ચાલશે ખીજી પાનસો રૂપ્યાની રકમ મને હમણાજ આપો—”

“હ—ને ત્રીજી ?”

“મને પચામનો મુસારો વધારીને પચોતેરનો કરી આપો બસ પછી તમોને વધારે નહીં છેડુ”

“પણ પહેલા મને આય બાબદનો ખુલાસો કર, બેચર તુને જોહા-ગીર સીકદરાબાદમા કાહ મળ્યો ? ક્યારે મળ્યો ?”

“પહેલા પાનસો રૂપ્યા હાથમા મેલશો, તોજ હુ આગળ ચાલીશ— તમારા સમ ! પ્રથમ મને દર મહીને ૭૫ નો પગાર મોકલવાની ચીટી લખી આજો’

બોમે અત્યંત ગુસ્સાથી પોતાનુ જડથુ પીરથુ અને થોડીક પળ પોતાની સામે બેઠેલા આ ચડાળ હમશગીકના એખીયલ ડાચા ગમ રીકયા કરયુ

“તુ ધારેછ તેમ મારે ત્યા કાઈ સુનાની ખાણુ ફાટેલી નથી, બેચર” તેણે ભયાનક ઘોઘારી અવાજે કહ્યુ

“તો હલે એમજ જો હોય તો મારે મોનાની ખાણુ ધુડી કહાડવા માટે બીજા મેતરો ખણુવા પડશે તમે ના મ્હો, અને મળી માતાના સોગંદ ખાઈને ડહુ છુ કે હુ સીધો દીનખાઈ વઝીલની આગળ જઈશ—”

“ચડાળ ! બ્લેકગરડ ! તુ ચુ મને દગો દેશે ?”

“મને માફ દામ જો ન મજે, તો મારા સગા બાપને બી દગો દઉ તમે પારસી છો તો આણીમેર હુ વાણીયો છુ તમાગ કરતા પચીસ ત્રીશ દીવાળી મે વધારે જોઈ છે, બમનશા હવે ઉઠો મુગા મુગા, અને જરા ગરાનડીન અને ઝોલા રૂપ્યા લઈ આવો મારી સાથે ખાલી ફાટી કરશો નહીં આમ વઢવાઈ કરયામા તમોને ફાયદો નથી હુ જે કાઈ માગુ છુ’ તે પેટને ખાતર વાજખીજ માગુ છુ—તમારા સમ !”

જોરમા પોતાનો હોઠ કરડી બોમ એક આચકા સમેત ‘સર્વીંગ ડોર’ ઉઘાડી પાસેના ઓરડામા ધસારાબધ ચાલી ગયો પાચેક મીનીટમા તે થોડીક નોટો સાથ પાછો આવ્યો, અને બેચરના બોળામા તેણે તુચ્છકાર-

તે બડલ ફેંક્યું—

“લે, આય ચારમો ફેંચા છે હમણા ખરેખર ખીજી વધારે મારી પાસ તઠયાર નવી એટલા હમણા રાખ, બેચર” તે વાડા ધીમા અવાજે બોલ્યો “આવને મહીને બાકીના સો હુ પુરા કરી આપશ મે એક મોટું કામ માથે ઉઠાવેલું છે, અને તેમા મને સારો તડોકો પડવાની વકી છે”

તે ધડીએ ધરતો મસાલ એક ટ્રેમા ખાન્ડીની બાટલી, એક તમલર, પીવાનું પાણી વગેરે લઈ આવ્યા બેચર બાઈએ નોટાનો હુચો આસ્તેથી પોતાના ખીમામા બોમયો, અને પછી ખ ખાગ મારી ટમલરમા ખારમો પાચેક ધચ જેટલો પ્રવાહ રેડી તેમા અરધું એક વાઈન ગ્લાસ જેટલું પાણી નાખી ખુશાલ મહોડે એકકડી ટાસે તે ઝોટી ગયો

*

*

x

લગભગ ડસકેક સુધીની કાણુ જાણે શુ ખી ગુમગુમ પછી બેચર લાઈ જ્યારે બોમ ફુગારને ત્યાંવી મહાર પડ્યા, ત્યારે ખારસી પોણી એક બાટલી જલદ જાનડી તેવણુના પેટમા જઈ પડવાને સમયે તેવણુના ડોળા તરતા હતા, જખા લકડની હતી, અને ચુકણો ઘેરયા ગમતા હતા

પ્રકરણ ૪૬ મું.

વળી એક ખીજી નવો પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી

એક ચાલણીના ખાકોરાઓ વાટેથી જેમ ચાખાનો આટો સરી પડે છે, તેમ એરચશાહ બહમનખેરામના હાથના આગળાઓના કાપા વચેથી દીવસો લપસી પડતા ચાલ્યા

બોલ બોલતામા ત્રણ દહાડા વચમા હડી ગયા' અને આ ત્રણ દીવસની મુદત દરમ્યાન એક વારખી એરચે મોતી મીનાર'મા પાછો પોતાનો પગ મેલ્યો હતો નહી કાકા કાકીજી તરફથી કાઈ તેડું આવવાનું તો બાજુએ રહ્યું, પણ તે દીશાએથી કરો આમત્રણનો સસારો વડીક

એગ્યને આટલા દીવસ સુધી પહોંચ્યો હતો નહીં અલપતા જો કે કાકા કાકીએ તેને ખુદલા દીલથી ગમે ત્યારેથી વગર ધનને 'મોતી મીનાર'માં ચઢી આવવાની હેતવતી મહેરબાનીભરી પામપોર્ટ આપી ગઈ હતી, છતાં કાકા મુવાએ પોતાના હકદાર બત્રીજના ભવિષ્યનું જે દોહરે વાળી મેળ્યું હતું, તે પછી એક હલકા હળમડાની ડાની ત્યાં ઘડી વડી દોડી જ્યાં ડગવાને એરચના પગ ઉપડતા હતા નહીં એમ દુખાગે બી તેને એવીજ સલાહ આપી હતી

‘મારૂં કહ્યું તું જો કોઈ દહાડાંની માનતો હોય,’ એમે કહ્યું હતું, ‘તો પેલા વગડા બુવડની અંતે પેલી બસરછ બીલાડીની નજરમાં તું એક દમ ‘ચીપ’ બનતો ના જા, હવે એવાને ખાતર અહીંથી પત’ મે તું ને પ્રામીસ આપ્યું, તેમ તારો કેમ હવે હું મારા હાથમાં વેકેજ પથ્થુ તું એમ અહીં ધકેલા ખાયા કરીને વધા ડાચા માથ ડાચા કરેજ તેવી ઉલટુ મન ડાઈ સુઝતું નહીં’

એમ માથની આ વાતચીત ૩૦ મી જુલાઈએ માજના થઈ હતી આ છેલ્લી વખતની મુલાકાત વેળા છુટા પડતા એમે કાઈક થાપરો ચટાવી એગ્યને તું એમની કહ્યું હતું કે “મારી તરફથી તું પાછું મામલે નહીં ત્યાં સુધી અહીં આવતાજ ના ધણું કરીને હું ને પીતું અહીંથી ખાલી કરી કોઈ બીજો ઠેકાણે આજકાલમાં જઈશું એક ચીજ સાબળી લે જો તું કાઈ દહાડેની તારા બુધા બુખખના ‘મોતી મીનાર’માં મને જોય તો એક બેવકુફ ગરૌરાની ડાની વગી એકદમ હરખમાં ના આવી જતો યા અગત્યથીથી ફાટી ના જતો—સમજ્યો”

‘મોતી મીનાર’માં તું ને જોતું ? એટલે—?”

“જસ, વધારે ના પુછ બનનાજોગ છે કે કાઈ દહાડ હું ધનજીશાહ ડાંડને મળવા જાવું, અને તે વખતે જો તું તાહ આની લાગે, તો જાણે મને જોળખતોજ નહીં હોય તેમ નવેસરથી તું મારી માથ ધનત્રોડયુસ થજે હોહુ ડાવકું ગખજો ને કાઈ ભાગગ વાટતો ના જા હવે—વધારે

ઝાંખી ખુલાસો હું કરવા માગતો નથી”

*

*

*

વચમા વળી પાછા પદરેક દહાડા ખીલીવડના દડાઓની માફક ગબડી ગયા ૧૪ મી ઓગસ્ટની મવારે પોતાના હોટેલના મદુડના બેડ રૂમમા એરચ બહમનબહેરામ વમીદે મ્હોડે જ્યારે પાંચા ઉપર અરકાર્થ પડીને કોશીના સરૂનાઓ મારતો હતો તથા તે દીવમનુ ‘ટાઈમ્સ’ વાચતો હતો ત્યારે તેના મગઝને કેટલુ અસુખ હતુ તે તો તેનો જીવન જાણે તેની પુત્રે છેલ્લા છ મહીના થયા વગળેનુ પેલુ નહેરુ કમખખત દરફ—“રીનદ પ્રલીક”—હમણા હમણા વળી પાછુ તેને અવાગનવાગ વધારે પગવનુ હતુ યુરીન એમીડથી થતો કમનનો દુખારો! તોઆહ! દુશમનને ખુદા એર દુખ નહી દેખાડે!

આહ! ઘણુજ કડવાસથી પોતાના બેજમા ઉલરી આવતા ચોડરે જુરા વીચારો એરચે ખખેરી નાખ્યા હાથમાનુ પેપર જાગુએ પટકા તે લડડતો પડડતો ઉડ્યો, અને આહેરુ જવાના કપડા દીલપર ઓળવ્યા ડાકટર બોમને ત્યા જઈ ઝાંઘ વળી ધીચારો ‘પ્રીસકાઈન્ડ’ કરાવી લાવવાને તેનો મનસુબો હતો ડાંગ બોમ દુખાશજ છેલ્લુ વરસ દહોડ વગસ થયુ તેનો તખીખી સલાહકાર હતો, અને એરચને આ ડાકટરની દવા ઉપર સોળે સોળ આનાનો વીશવાસ હતો

હોટેલમા નીચ ઉતરતા મોટા ‘એનવનસ હોલ’મા મેનેજરે તેના હાથમા તે દહાડે સવારના આવેલુ એર ટપાલનુ કાગળ મેલ્યુ એરચે અચરતીથી જવા ચહડાવ્યા તે કાગળ તેના કાકા તરફથી આવેલુ હતુ, એનવેલપની ઉપર એક બાબુ કાકાજીનાજ અક્ષરે સરનામુ લખાયલુ હતુ, અને ખીજી બાબુ ધનજીશાહ બહમનબહેરામનો અચુક સોતેરી મોતોઆમ ખીરાજતો હતો

ડપ કરતો કે પાસેના સોફા ઉપર ઠપકાઇ બેસી એરચે તે કવન બોલ્યુ, અને કાંઈક ઠંડકતી છાતીએ કાગળ વાચવા માડ્યુ

‘મોતી મીનાર’

તા. ૧૩ મી ઓગસ્ટ ૧૯૦૬

મારા વાહલા એરચ,

ધણા દહાડા થયા તું આયો નથી, તેથી તારી કાકી બોલબોલ કર્યા
ડંગેજ આવતી તા. ૧૫ મી ખુધવારે આપણી કદમી પનેતી છે તે
દહાડે ગત્રે દશ બાગ અમારા લેડીઝ અને જેનટલમેન ફરેનડોને ડીનર-
પર બોલાવ્યા છે અલબત્ત તુને ગ્રેરના દીકરાને તેડુ રાત્રી જોઈયે ? પણ
તોખી મોતી મને બહોમ કરીને તુને લખવા ડહોજ કે પનેતીને દહાડે
અંબોગથી તું મીનારમા આવજે ગત્ર જમીને જજે ચુડનો ના

તું બાપુને કાચ ખુશી થશે કે મોતી સાથે આવને મહીને હુ
ચુરોપ જના માગુજ ઇંગલડ, સ્કોટલેડ ફ્રાન્સ ઇટલી વગેરે ઠેકાણુ તણુ
ચાર મહીના રખડપતી કરવાનો મારો નીચાર છે અમારી સાથે મારો
નવા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરીબી આવજો તારો કાકી દુવા લખાવજ

વહાલ માયે

લી. ધનજીશાહ બહુમનબહેરામ.

કાગળ ગળવામા ઠેસની દષ્ટ એરચ ઉઠ્યો હવે ખુશી થયું કે દીલ
ગીર થયું, કાકાનું તેડું સ્વીટરનું કે ગદ કરવું, તે તેને આ પ્રીએ મમજ
પડતું હતું નહીં નીધ્યો તે હોટેલમાથી નીડળીને હોગનખી ગેડ કપર
બોમના ડનમલટીંગ રમપર ગો. આજે બોમ માથે ધનજીશાહ કાકાને
લગતી કાઠળી વાત નહીં કરતા ફક્ત પોતાના દુ બાગ માટેની દવા લખાવી
આવવાનોજ એમ્યનો વીચાર હતો

પણ મોટી અચરતી વચ્ચે એરચ ત્યાં નું જોયું ‘બોમનો માવ તો
ખાલી હતો’ પહેલે માળના ભાડુનોથી ખબર કહાડતા માવમ પડ્યું કે
ડા. દુઆશ તો પોતાના બહેન માથે તા. ૧ લીના ખાલી કરી કોઇ
ખીજે ઠેકાણે ચાલી ગયલા હતા ! કયા ગયા હતા, તે કાઠને માવમ
હતું નહીં

આખી વળી રીચીન ! બોમ ખાલી કરી ગયો ! અને કયા ગયો, તે એરચને જરા જણાવ્યુંખી નહીં ! ! ફફડી ચટકાતે એરચ ખીજા કોઈ ઓળખીતા ડાહરને ત્યા જઈ દવાનું પ્રીમકીપશન લાવ્યો, અને બોમ દુખાશની પોતા તરફની છેલ્લે છેલ્લેની કામ નહીં સમજ પડે એવી કઢગી વરતાણક માટે મનમા ખુબ અદેગો કરતો હોટેલ પાછો ફર્યો તેને લાગ્યું કે બોમ હવે તેને દેખાઇતો ઉડાવવા માડતો હતો

આહ ! આજે એરચ પામ જો કાંઈ ફેરફાર હતો નો બોમ દુખાગ તેની માથ છેક આવી ગેમનુમાઈ ભરી ચાલ ચલાવતે નહા પણ કાયદોજ છે કે ઉગતા સુજને બધાજ નમવા તઇયાર થયે—આક્રમતા મુગની કોઈ પગવા કરતું નથી !

તે ફહાડે ધણજ ડડવાસ ભગ્યા તુરગો હાથે ધરી એરચ પોતાના કામ ઉપર એક ચાર લીટીનો જવામ લખી વાળ્યો કે કાકા કાકીજના ઇજન માટે ધણો મોટો ઉપકાર તે માને છે અને જરૂર ૧૫ મી તારીખે પોતે માજે ત્રણ વાગતે ‘મોતી મીનાર’મા હાજર થશે

x

x

x

એક ફહાડો નીચળી જતા શુ વાર લાગે / પતેતીતે દીવમે ૧૫ મી તારીખ ‘મોતી મીનાર’મા ત્રણ વાગતાને ટકાવે એરચ પાજના નવા કોગ કકડતા પાગસી ડગલા પાટનું અને ફટામા સજ થઇને હાજર થયો આ વેળા વીઝીટીંગ કારડના કાંઈ પણ પ્રસ્તાવના વીના જીવણે પોતાના નાના છંદને લઈ જઈને ડરોઇંગ રૂમમા બેસાડ્યો—અને બે ત્રણ મીનીટમા તો કાકાજ તથા તેવણના રૂપાળા જીવાન ધણીચાણી હસ્તા હસ્તા બાજીના ઓરડામાંથી ત્યા આવી પુગ્યા !

મોતીનાક કાકીએ ક્રીમ કલરની કસબી કોરની સાડી સાથ એક ધણજ કંઠેરાખધ દુકી બોહેનું અપ દુડેટ જમ્પર લટકાવ્યું હતું માથા-બાના વગર ઉંવાકુ તેવણનું માથું છેલ્લામા છેલ્લી ફેશનથી હોરેલા બાલ સાથ શોભી રહેલું હતું

તેવણના ગોરા ગળામા ખચખચ થતો એક જખરદસ્ત હીરાનો નેકલેસ ટીંગાઈ રહેલો હતો ઉવાડા હાથો પર પપરડા જેવા ખીલીયાનોની બેસલેટો આખ ઝળકાની મેળતી હતી ઝાનમા એક મસ મોટો હીરાનો ખુટો બપોરની રોશની માખી ચમકારા મારી રહેલો હતો ! ધણાજ મીઠા-સથી અને એખલાસથી ડાકા તેમજ ડાકીએ બનેએ પોતાના લગ્નિગ્નને હેત અને હરખથી ગેકહેન્ડ કરી આપકાર આપ્યો

“કમ એરચ, આટલા દહાડા કાઢ મુઝબ ગીયો’તો ‘ હુ તો જાણુ કે તુ હવે અવાગનવાર અહી ઉતરી પડયા કરશે ” ધનજીશાહ બોલ્યા

મોતીબાઈ ડાકીએ હમીને તાપસી પુરી—“એરચરાહને હજુર આપરી તરફથી તેડુ જોખતુ હાશે !”

“નહી, ડાકીજી, તેમ નહી ” એરચ ડાકિ ગુચવાઇને બોલ્યો, “પણ ખરી વાત એ છે કે આજ ટ્રેલોક વખત થયો મને રેતીનો સખત દુખારો થયા ટ્રેજ હુ ટ્રેવાખ દહાડા હોટેલમાથી બહાર નીકળી ખી નહી શકયો ”

“અરે તાહરે પણ ગધેના, અમોને કાઢ જણાવ્યે કેની ‘ તુ મને લખ તો ખરો અમે શુ જાણુયે કે તુ ગીડ છે ?”

એરચ મુછમા સહેજ હચ્ચો ‘તમે લોકાને લખીને મઝુ હુ કાહ નકામી તપ્લીફ આપુ ડાકટરની દવા તો હુ લેઉછજ ”

“જટ, જટ, એરચ, ’ ધનજીશાહ ડાકુ ‘પુણાવીને બોલ્યા, “મને જણાવતે તો હુ તુને થોડાક દહાડા અહી આપરે તાહજ ગખતે કોઈ મારા ડાકટરને કનમટ કરીને બગાખ દવા લેવી જોઇએ હા, ખરા, એરચ, તુ જાણુજ કેની કે આપ પહેલી તારીખથી મે એક પાગસી મેડીકલ જેનટલમેનને મારા પ્રાઇવેટ સકરેટરી તરીકે રોકયાજ ને !”

“મેડીકલ જેનટલમેનને ?”

“હા, અમે લોકો હવે યુરોપજવાનો વીચાર રાખ્યેછ કેની, તે મકુજે એક ડાકટરજ હોય તો વધારે સાર મોતીનો ખી એવોજ વીચાર છે બહો ‘કલેવર

(જીવો સફેા ૪૪૩)

ઓ લેવ, હીઅર હી ઇઝ ! ડાક્ટર, અત્રવ મી ટુ ઇનિત્રોડયુસ યુ ટુ માઇ
યુ ! આય મારો ભત્રીજો એરથ મહમનમહેરામ એરથ, આય મારા નવા
ઇવેટ મેકેટરી ડાં બમનશાહ આપુજી દુઆરા !”

ડાં બમનશાહ આપુજી દુઆશ, એમ આર, સી એમ , લ ડન, મહુજ
જમા હસ્તા હમ્ના લા આવી ઊભા હતા !

ફેમો' છે—ઇસ્ટીશ ક્વાલીફિકેશનો ધરાવતી ૩૦૦ ફેમોના પગારે રોકાયેલ, અને અમારી માથે કોન્ટ્રીનેન્ટ ઉપર બધે ફરો”

‘એમ ક’”

‘હા ત્રણો ડીમટ ઈન્ટેલીજન્ટ યગમેન છે મારી ખાતરી છે, એરચ, કે તુને એ ઘણો ગમશે હમણા તો રોન સવાગના આવેલ છે મારને ૬ માગને પોતાને રેર જાયલ—”

ત્યારે તેણે હમણા અહી મોની મીનાર મા કે એમ ?”

હા ઉભો ગે—હુ હમણા તુને ઇન્ટ્રાડયુસ ડગલિ હી ઇઝ એ કેપીટલ એપ—આઇ એશયુર યુ ! આય તોંગે ફૂ ખારો જીખાગ નુ છે તેનો ખી એ બગામર નીકાલ કરી નાખશે ! જીવણ ! જીવણ !”

રોડની લાકડી જવામમા જીવણ તુરત આની ઉભો

“જન, ડાકટરને જઈને મલામ આપને કહે કે નાડ તમને હોલમા બોલાવલ હમણાજ આના

જીવણ આ ફરમાન બગ લાવવા દેડયો ધનજીરાહે પોતાના ભત્રીજા બાપુની ફરી પાછુ ચલાવ્યુ—

‘એ લડનનો એમ આર મી એસ છે ને’ એટલી વાગમા મારી અને મોતીની સાથે એટલો તો પળોટલ ગયો કે જાણે પેગનોજ છોકરો હોય તેમ ! ત્રણોજ વેલ—રેડ અને કુશળ માણસ દેખાયલ એ લેવ, હીઅર હી ઇઝ ! ડાકટર, અલવ મી હુ ઇન્ટ્રાડયુસ યુ હુ માઇ નેચુ’ આચ મારો ભત્રીજો એરચ બહમનબહેગમ એરચ, આય મારા નવા પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી ડાં બમનશાહ માપુજી દુબાશ !’

ડાં બમનશાહ બાપુજી દુબાશ, એમ આર, સી એસ લડન, સહેજ મુજબા હસ્તા હસ્તા ત્યા આવી ઉભા હતા ! તેવણે એરચ ભણી ‘બાઉ’ કરી શેકહેડ માટે પોતાનો હાથ લાગો કર્યો

“તમારી સાથે એળખાણ પાડવા માટે હુ ઘણો ખુશી છુ, મીં એરચશાહ,” તેવણે ખુશમીનજ કહ્યું—અને પછી પસીનાથી ભીંજાવા

કપાળ સાથ એડ મેસમેરાઇઝડ થયલા આદમીતી માફક ઉભા રહીને સુના
ખાવરા થયલા એરચતો અરધો ઉચ્ચાયલો હાથ પોતાના રાથેડી
પગમાં ઘણાજ મીતલાવથી પકડી તેવણે નેરમા શેકહેડ કરી ।।

*

*

*

પ્રકરણ ૪૭ મુ

“સખર રે, સજુરી તુ પકડ ગુલનાર ।”

મગ્ડુમ નવાખ રસ્તમજગ બહાદુરના ‘મની મનઝીલ’ બગલાએ
નવાખ ઇન્નતયુજન થયા, તે દહાડેથીજ—ગોયા રોક અને માહેતમનો
કાળો “ગવન” એાદી ગખ્યો હતો જવાન બાપ માહેબા દીનખાઇના
અમલ તજે ‘મની મનઝીલ’ ની બધી આગલી ધમચડી દેફે થમ ગઇ
હતી જવાન ગેફાણીજના દીતપગ મદા શોકની કાળી માડી ગહેતી—અરે,
તેવણના શીકકા મહેડા ઉપર બી રોડનોજ ઉમમીત એજો ફરી
વજેલો હતો

૩ જ આગસ્ટ થઇ ! દીનુ મુખધ જઇને પાછી ફરી તેને બી ત્રણ
આખા મહીના પુગ થઇ ગયા ! તુ વખત બી નીડળી ગયો હતો ! પહેલે
માજે પોતાના સીટીંગ રૂમમા પાત્રીકા અતી નીશ્વાસુ બે મળતા વીજેશ્વકા
સાથ ગલીગ ગોકતેયુમા ગુટાયલી આ “મની મનઝીલ” ની માલેતુગ્ગર
માલેડજી આજે કાઇ વીપેશ ચીતાતુર અને બેચેન મોરોડે પોતાના કમાન
દાર લવા ઝાપ ઉડી મસલહતમા ચહડાવી રહી હતી

તેણી પોતે એક મખખલના મોફા ઉપર અહેલાઇને માયે હાથતા
થેઓ દઇ બેઠેલી હતી સામે લખવાની ટેબલ આગળ ખુસી ઉપર તેણીને
મામીનો દીકરો ગોદરેજ જસાવાલા તેવાજ વીચારવત ચહેરે ગોઠવાયલો
હતો, જયારે લીતને અડીગીને આ કાઝનસીવના ખાનગી વાદવીવાદમા
ભાગ લેતો મોહસુદીન—નવાખના ખટલાનો પુરાણો બુખો વીશ્વાસુ કાર

ભારી—અમ્ય વાળાને ઉમેર્યો હતો.

“પણ મોહસીન, એ ગણપતરાન પીંગલેમા તમે ડહોઠ તેમ ખરેખર પાણી છે કે ? એ એટલો બધો હુસ્વાર ડીટેક્ટીવ છે ? તમારી ખાત્રી છે ?” કેટલીક વારની ચુપકીદી પછી દીનુએ સવાલ નાખ્યો.

“જરા બી શક વગર, દીનખંડ એ અથગ શેઠાંરી કુતરો છે કાકણુ દખણુમા ડીટેક્ટીવ તરીકે એની બીજી જોડ નથી લલા ગળાફાનુઓ, એનાગકીટો અને વાડપાકુ બમ્માગાની ટોળીઓને એ પીંગલેએ પાતાવ માથી છુડી ગહડી એડલે હાથે જેર ડરેલી છે જોકે ખાનગી ડીટેક્ટીવ છે—તોપણુ ઇમેજ પોલીસમા એનું નામ મશહુર છે.”

દીનુના ગોરા મહોડા ઉપર સહેજ ગમખાર ઘેરો ફરી વળ્યો.

“આમાને મુ મધથી અહીં આપણે લઈ આયા તેને બી તણુ મહીના થઈ ગીયા એ બીચારે મુસા રહેમતી ટેકડી ઉપર એખલો અટુલો રહેતા, અને ઘરડા માલીનો અવતાર લેતા બી હને તો કટાળી ગીયોછ.”

“આપણા સોલીસીટરોએ તો બધો કેમ તથ્યાગ કરીને કાઉનસયોને પુરેપરા ‘ઇનસ્કટ’ કરી રાખ્યા’ગ, પણ પીંગલે તો બમ હજુ આપણને શોભવાજ કહેછ,” ગોદરેજે કહ્યું.

“મરે—પણુ કાહ સુધી થોખ્યે ? બીજા એ મહીના ચાર મહીના પછી બી કંઈ ઠાગ લાગશે એવી આપુને આશા આપતો હોય તો જરા મુર્છ ધીરજ આવે.”

“આઓ પોતાની જગ્યાએ સલામત છે,” ગોદરેજ જસાવાલા સુચી આખ્યોએ ખારીની બાહર જોતા બહુજ ધીમા સાદે બોલ્યો. “દીનુ, જ્યારે તે ખાસ મોટો ખરચ કરીને આય કાબેલ પ્રાઇવેટ ડીટેક્ટીવને રોકગોછ, ત્યારે તો હવે એની સલાહ ઉપરાત તુને કંઈ બી દોડદોડી કરવી નહીંજ જોઇએ.”

“તુ ધારેછ ગોદરેજ, કે એ પીંગલે જે ચીજનો પત્તો મેળવવાની આશા રાખેછ તેમા એ ફાવશે ?”

“હુ તો ધાડછ મને ગઈ ત્રણેજ એની સાથ પાછી લાખી વાત થઈ. બહુજ કાવકો, ઉડો અને ગણુત્રીબાજ માણસ દેખાયછ એની હમણા મોટામા મોટી કાળજી તો “લીલી કેટેજ” ફાડીને નવાખતુ ચાદી કામ ચોરનાર જે બદમાશો બેદલરી રીતે અલોપ થઈ ગીયાછ તેમને શોધી કાઢવાની છે હવે રાત દહાડો ગણુપતરાવ એજ કામ પાછળ મઠેલો છે દીનુ, જરા ધીરજ ધર”

“એશક દીનબાઈ,” મોહસીને ગભીર અવાજે ગોદરેજને ટેકો આપ્યો “પીગલેને પોતાની ગીત પ્રમાણે કરવા દેવો ઉતાવલ કરવામા હાસલ થુ છે ? નાહક આકળા ના પડો બાઈ મને એ મરાઠા ડીટેક્ટીવ ઉપર ધણો નીશ્વાસ છે”

“અરે પણ પેલો—બાબો તાહ ડાયર થઈ ગયોછની ! એ હવે મમ-જતો નહીં તેનું કેમ ?”

“એક કોહવાની માફક અહીંથી તહી નાશીને ભરાતો સતાતો હતો, તેના કરતા તો મુમા મહેમુમા એ આજે વધારે નચીત અને સુખમા છે એટલો મલામત મળતો ગોડવાયલો છે કે બીજા પાય વગસ કોઇને સસારેખી મળે એવો ચાન્સ નથી આપણે આપણુ કામ પાકુ કર્યે ને એના નીગ્રોશપણાની કાઈ ગવાહી મેળવ્યે તો અદાલતમા જઈને ઉભા રહેવુ પ્રમાણુ છે પીગલે કહેછ કે તે ગવાહી આપણુને મળશે—પણુ જરા વાર લાગશે”

“એ ડીટેક્ટીવ એટલુ સફાઈથી પોતાનુ કામ કર્યો જશે કે હૈદ્રા-બાદમા કોઇના બાલનેખી ખબર પડવાની નથી બાઈ અહીં એની હાજરી આપણા ચાર પાય જણા મીવાય બીજુ કોઈ જાણતુ નથી એ પોતે ખી અહી ભલતા જુદાજ નામે રહેલો છે,” મોહસીનુદીને ઉમેર્યું

દીનુએ કશો ઉત્તર વાળ્યો નહીં જમીન પર પોતાની કાળી ભમ્મર આખો ઠેરની ગખીને તેણી બહુજ ઉદાસીત વીચારના દૃષ્ટિ એસીજ રહી તેજ પળે કાઢએ બાહુરથી બારણુ થોકયુ

મોહસીને બારણુ ખોલ્યુ એક નોકર રૂપેરી દ્રેમા કોઇનો વીઝીટીંગ કાર્ડ લઇ આવ્યો હતો તે દ્રે એમની એમ મોહસીનુદીને દીતુની આગળ પકડી દીતુએ એ કાર્ડ ઉચકીને વાચ્યો, અને પછી “ઓ !”ની એક નાની વ્ખાયલી છુમ સાથ તેણી ઉછળી ઉભી થઇ ખીજીજ પળે તેણીએ તે વીઝીટીંગ કાર્ડ ગોદરેજના હાથમા આપ્યો. ગોદરેજે તે વાચ્યો, અને તેનેથી જાણે કાંઇ વીચ્છુએ ચટકો માર્યો હોય તેમ તે તરો થઇ બેઠો અને કપાલ ઉપર કરચલી ચઢડાવી

તે કાર્ડ નીચે મુજબ હતો —

યાકુબ સાહેબ યુસુફખાન

ડીરકટીવ

હદાબાદ પોલીસ

*

*

*

પાચેક મીનીટનો ગાળો વચમા વીટી ગયો હશે, પહેલે માળના તે સીટીંગ રૂમમા હવે ચાર જણાની કોનફરન્સ મળી હતી

જેહાપનાહ નીઝામ-ઉલ-મુલકની રીસાયતના મશહુર પોલીસ અમલ-દાર—હીદુસ્તાનના “શેરલોક હોમસ” લેખાતા નામચીન ડીરકટીવ સાહેબ— મીર યાકુબ સાહેબ યુસુફખાન નોકરના કહેવાથી બહુજ ધીમી ચાલે અને ગભીર ગહોડે માળપર આવ્યા હતા અને ચોરડામા દાખલ થવા અગાઉ ઉભરની બાહરે ઉભા રહીને બાઇ સાહેબ દીનમાઇ વડીલને અને ત્યાર પછી શેઠ ગોદરેજ જસાવાલાને અતીશય આદાબ ધજતથી “બાઉ’ કયુ’ હતુ દીનુના ચહેરા ઉપરથી લોહીનો છાટેછાટો ઉડી ગયો હતો સગેમર મરના સંકેદ પુતળા મીસાલ સ્થીર ખેસી રહી યાકુબની સલામતો ઉતર વાળવા વગર તેણી ઉઘાઇને આ વીચીત્ર વીઝીટરના કોણ ગમ દીકવા

પડી મોહસીનુદ્દીનખી એક બાબુ અદખ વાળીને હમો રહી તાબુખીથી બને ડોળા ઉઘાડી આ નહી ધારેલી મુલાકાત આપનાર વડા પોલીસ અમલદાર ગમ જોવા પડ્યો આખરે ગોદરેજનેજ શરૂઆત કરવી પડી

“મહેરબાની કરી અહી બેસશો !” તેણે એક ખાલી ખુરસી ગમ એશારો કરી કહ્યું

ડીટેક્ટીવ યાકુબ સાહેબે પાછુ ડોકુ નમાવ્યુ અને પોતાની બેઠક લીધી

“તમો બાઇ સાહેબની મસલહતમા ખલલ કરવા માટે હુ મારી ચાહુ છુ મગર અલખતા કહેવાની જરૂર નથી કે એક ધણીજ અગત્યની ખાનગી બાયદસર તમો માર્છ સાથ બે ચાર મીનીટ વાત કરવા આવ્યો છુ આ બે શેઠજીઓ મારી વાત વખતે હાજર હોય તો મને પોતાને કશો વાધો નથી—મીવાય કે આપ બાઇ સાહેબ એખલાજ મને સાલગવા માગતા હોવો ’

એક પળ દીનુએ ગોદરેજ તરફ નજર કીધી આ હૈદ્રાબાદી ડીટેક્ટીવને નામે દીનુને પહેલ્લેથીજ એટલો તો જબુન અલાવ બેઠેલો હતો, કે આજે તને આમ ઠડા માટલાની ડાની તેણીના પોતાના ઓરડામા આહી આવીને બેઠેલો જોઇને તેણીના જીગમ્મા એક નહી સમજ પડે એરી ફાળ પડી આની હતી ડીટેક્ટીવ યાકુબ સાહેબ અહી ! તેણીને ત્યા ॥ અરેરે જે સખ્શને સહિથી છેલ્લો દીનુ પોતાના “મની મઝીલ” બગલામા જોવા ઇચ્છતી હતી તેજ આજે ત્યા શા માફ આવ્યો હરો ! તેણીના બેહસ્તી પીતાની પેરા નાપેકાર ઓરત રોશનઆગનો આ હૈદ્રાબાદી પોલીસ ઓશીસર ધણોજ મોટો દોગ્ત થનો હતો,—એટલુજ નહીં, પણ ખીઆગ નીરરોશ જેહાગીરને માથે ખુનનો બધો ટોપવો ઓળવવામા એજ મરી ગયા દેવે પોતાથી બની શકે એટલી નેકનામી કરી દેખાડી હતી, તેમજ હજીખી એજ જલમ ડીટેક્ટીવ જેહાગીરની પુઠે જીનુની ડાની વળગેનો હતો—આ બધુ જેટલુ હૈદગબાદની ખાસો આમને રોશન

હતુ, તેટલુજ દીનુને મી બગમ માલમ હતુ તેણીએ ખુમ થોબગમા
યાકુમ માલેમ ગમ મલોકુ કેગ્યુ

‘મહેન્ગાની કીને પરલે હહેગો, મીં કીટેકીવ કે તમે આજે
શુ ખામખમર મારી માથ વાત કર મારોલ?’

તમાગ મારગન મરહમ વાવીહ રતમજગ બહાદુર, તે માર
એવાગના યગમા મુગમી દોસ્તના ખુન રીપે રણીજ અગતની વણીજ
નામીની રણીજ ખાનગી વાત કરવા હુ ચાહુ છુ, દીનખાછુ”

‘તો રી-કે આય એ જણાના દેખનાર તમારી વાત કરગો તો
મહેન્ગાની થને

‘ભને-મને હરકત નથી આપ ખાછુ માહેએ તમાગ પીતાજના ખુનીનો
પત્નો લાવનારો રૂપયા દર હવતગનુ દનામ આપવાનુ જાહેર કર્યુ છે’

યાકુમ કાછ નનામ માટે થોમ્યો વળી પાછી ગોફરજ, મોહસીન
અને દીનુ વચ્ચે કાછ ચાયગમ મીગનનો પમાર થઈગઇ આ વડીએ ખુઝોગ
મનાખાત કુછએ ગુપચુપ ઓરડામા દાખલ થઇ દીનુની પાસે સોફા ઉપર
પોતાની બેઠ લીરી

‘મીં યાકુમ મહેરમાની કી જલદી બોનો તમે શુ હહેવા મારોછ ?
હા--મે એ નનામ જાહેર કરેલુ છે’ દીનુ દમામથી બોલી

‘તો એટલી ગમ હવ મને ફરસુ આપવાની અગજ આપ સાહેબને
કરવા આજે હુ આવી આવ્યો છુ’

કરમન્મા ટાઈએ પાછળથી એક અણીફર કાટો ભોક્યો હોય તેમ
દીનુ જરા ઓક ખાછને ખડી બેડી

‘હુ હજુ તમારે બોલવુ મમજતી નથી મારી સાથે પીજ ગોલ
ગોલ વાત ના કરો--સીધી સીધી વાત કરો,’ તેણીએ સડેજ નગકાછને
ગુન્ગામા હથિ

‘અગર આજ સાદુ’ને હુ ગુચવાવનો લાયુ તો મારી ચાહુ છુ
હુ એટલુજ કહુ ! માર કુ કે મન્હુમ નવામ રતમજગ બહાદુરના
ખુનીનો પત્નો લાવ કરા છે તે હમણા હુ માર ખીમામા વાવ્યો છુ’

“પત્નો—તમારા ખીસામાં લાયાછ !”

“હા, હા આપ બાઈની મગજ હોય તો આ બંને શેઠ સાહેબો સાથે આપણે હમણાં એ ખુનીની છુપાવાની જગ્યાએ મોટરમાં જઈને ઉભા રહીએ”

“છુપાવાની જગ્યાએ મોટરમાં જઈએ ! એ તમે આજે બકોડ શું ? તમે આજે સીધે સીધી વાત કરતા નથી !”

અત્યંત અકળાઈને દીનુ આ પ્રમાણે બોલી ખરી પણ તેણીના હાડ આ ધડીએ અદગ્ગાનેયી પાદડા મીનાલ ધુજતા હતા

“હવે વધારે સીધી રીતે તે કેમ બોલુ ? આપના પોતાજના ખુની આગળ આ ધડીએ તમેને લઈ જઈને ઉભા રાખવા હું તૈયાર છું— પછી આપ બાઈજના ઇનામની સરત પ્રમાણે તમારો ચેક લેવા હાજર છું—વધારે કેમ ખુલાસો કરે ?”

“અરે પણ તમે કાણુને વાસ્તે—કાણુને મારે એમ વાત કરોછ ?” ગોદરેજે હવે અકળાઈને સવાલ નાખ્યો

“ખીજ કાણુને વાસ્તે ? જેહાગીર મહેરહોમજીને વાસ્તે ! આ દીન બાઈજના કુછના દીકરાને વાસ્તે !”

બેહદ ઉશકેરણી અને ગભરાટને મારે દીનુથી ઉઠીને ઉભી થઈ જવાયુ તેણીના હોઠ ફડફડ ઉડતા હતા આ અદભુત ડીટેક્ટીવે ગોચા તેણીને હીપનોટાઈઝડ કરી હોય, તેમ એક બોકરાની મીસાલ તેની ગમ જોયા કરી ઠર ઠર ધુજવા સીવાય તેણી કાઈજ બોલી શકી નહીં યાકુબ સાહેબ તો પોતાના રેશમી રૂમાલ વડે આસનથી પોતાનું આખું મોઢું ટુછ્યા કરતો જઈ સીલીંગની પ્રદક્ષિણા કરતો હતો અતે મોહશીનુદીને એ બચાનક ચુપકાદી તોડી—

“ડીટેક્ટીવ સાહેબ, જરા કહેશો કે જેહાગીર મહેરહોમજી હમણાં ક્યા છે ?”

“મુસા રહેમુની ટેકડીપર ! નદી કીનારે એક બેઠી ઝુપડીમાં ! મુસલમાન ખુદા માલીના અવતારમાં આ તમારા બાઈ સાહેબ દીનબાઈ રસ્તમજી

(જીવો સંકે ૪૫૧)

આમ બોલતા સાથે આસ્તે રહીને યાકુમ ડીટેક્ટીવે પોતાના પગના પીસામાથી તપખીરની કાલી દાબડી કાઢી અને ઉઘાડીને બખગાયના મોહ સીનુદીનની સામે ધરી—

“ જરા તપખીર લેરો ” તેણે મંદાઝતથી પુછ્યું

તપખીરની નામડો મળકાયયે મ્હોડ મોહસીન ઉદદીનના બખગાયના ડાય સામે ડીટેક્ટીવ યાકુમ નાહુએ ઉચે ધરી ખરી, પણ એવી જાતને આ નવન ગાત સ્ત્રીનના અમાતમા તે છુદો કારભારી આ ધડીએ હતો નહીં તેણે પપગડા જોતા પોતાના એ મોટા ડાળાઓ એક જાતની બપડા નાથા યાકુમના અહેસા ઉપર દડી નાખ્યા

વકીલના માયાળુ આશગ તમે એ જોહાંગીર હમણા સુખી અને મલામત છે, મોહસીન મીયા."

આમ ખોલવા માથે આસ્તે ગલીને યાત્રુખ ડીટેક્ટીવે પોતાના ડગલાના ખીઆમાથી તપખીગની દાલી દાખડી કાઢી અને ઉધાડીને ભખગાયમા મોહમીનુદ્દીનની નામે ધરી--

'જરા તપખીર લેગો !' તેણે ઇકાઝતથી પુછ્યું

તપખીગની દાખડી મળકાયતે મ્હોડ મોહમીન ઉદ્દીનના ભખરા યલા ડાયા સામે ડીટેક્ટીવ યાત્રુખે સાહેમે ઉચે ધરી ખગી, પણ એવી જાતનો આદરસ્વગાત સ્વીકારવાના સ્વભાવમા તે છુટો કારમારી આ ધડીએ હતો નહી તેણે પપરડા જેવા પોતાના ૧ મોટા ડાળાઓ એક જાતની ભયકર કઠોરતાથી યાત્રુખના ચહેરા ઉપર ટાકી રાખ્યા

"મીયા," તે હવ ધણાજ ધીમા પણ ભયકર અનાજે ખો'યો, "હુમુર ખુદાવદના આપ એક ધણા મશહુર અમલદાર છો તે અમને ખમર છે, પણ તેટલા માટે આ હુ ખો બાઈ માહેબના સતાપ ઉપર દફા કરવા મુનાસીબ નથી !"

તે ડીટેક્ટીવે દાખડી બધ દરીને આસ્તેથી પોતાના ગળવામા પાછી મેલી

'મોહસીન મીયા," ધણાજ નરમ સાદે તેણે કહ્યું, 'મહેરમાન બાઈજી સાહેબ દીનમાઈજીના મતાપ ઉપર જે હું હયા ચાહતો હતો, તો તેમ જુદીજ નજ્યાએ કરી શકતે ખુદ એ બાઈને ત્યા આજે અહીં હુ કામ ચાલી આવતે / અલ્લાહને કાઝર નાઝર જણીતે કહું હુ કે એમના ગમમા મારી તમામ દીલસોઝી છે હુ અહીં એક દોસ્ત તરીકે આવેતો છું—હુશમન તરીકે નહીં !"

ઓરડામા વળી પાછી એકાદ બે મીનીટની અગવડમરી સુપચાપ ફેલાઈ આ ભરમભયાં જલમ ડીટેક્ટીવના મગજમા સતાયલી વાત ઉકેળવા જણે દીનુ, ગોફરજ, સુનાકુદ, મોહસીન તે ધડીએ પોતાના મન સાથ એક જીવોડ કોશિશ કરતા હતાં પણ ફગળાઈને વકાસેલા ગાફેલ ચહેરાઓ

માથ યાત્રુએ સાહેબ ગમ મોપવા કરવા સીવાય તેઓ તુર્તવેળા કાઢી
પાંચારે ખુનાસો મેળવી શક્યા નહીં

વાન આગત કેમ ચનાવવી એથી ચારેમાથી કોઇનેમી સુગત હતું
નહીં એ તે યાત્રુએ તે ચુપકીદી તોડી—

“જોદરેઝળ ગેડ, હું આજે ધણુજ ગલીર નાણુમર અહીં આવ્યો
હું મને ધીરજથી માલગો, તે જોયો “મરહુદ નવાબ ઇન્તમજગ
બહાદુરની છેલ્લે છેલ્લ કમનમીમે મારી તરફ કાઈ ઇતિગાઝી ઉતગવા પામી
હતી, તે છતાં ઝાઘ વરસો સુધીની એમની મુજ ગરીમ તરફની મહેરમાની
ને એક મુરખી તરીકેની એઓની માર માટેની કાળજી—”

“મમ, બમ મીં ડીટેક્ટીવ” દીનુ અચણુચ અગળાઈને વચમા
બોલી ઉઠી, “એ બધું મને ખમર છે”

“એર, પણુ બાધ, હું જે રહેવા ચાહુ છું તે તો તમારે માલગતુજ
પડશે, આ કમમાગ્ય જેહાગીર મહેરહોમજીના કેમમા હું કટનો ‘ઈન્ટરવેન્ટ’
લેઉછ, તે તમો કોઇ જાણુતા નથી—”

‘એક્સક્યુઝ મી—નમે તે બીચારાની પાડળ ભુખા વરની માફક
લાગેલા છેવો, તે અમે બરાબર જાણુએછ’

“નાઇઝામ હકુરના એક નોકર તરીકે હું મારી ફરજ બજાવુછ, બાધ—”

“હા નાઇઝામ સરકારના નોકર તરીકે તમે તમાગ પેગની
પુજ કરોછ”

દીનુ તો તરયાપાવ અને બે રેખપરજ આની ગઇ હતી તેણીની
ધીરજ, સમજદારી, કુનેહ—બધું આ ધડીએ હવામા ઉડી ગયું હતું આ
દલદર ડીટેક્ટીવ ચાલી ચલાવીને તેણીને ત્રે તેણીની ઉમદોની બાજુનું
છેલ્લું જીતનું પાતુખી કુટવી લેવા આવ્યો હતો, તો તે “તમ્પ કાડ” એવ
છેલ્લી ટકડર ઝીળવા વગર જતો મેળવા દીનુ તથાર દતી નહો મોફા
ઉપગથી ઉભી થઇને ટસ ટસ થતે ડોળે યાત્રુ ગમ એવ છેડાયલી વીજણુની
માફક તેણીએ ધુરકવા માડયુ તેણી આ વખત એટલી ઉરાકરાયલી હતી
કે તેણીનો કંઠ શ્વાસોવાસ સ્પષ્ટ મળજાતો હતો, અને ‘ગતી દેખાઈતી

રીતે ઉછળતી હતી

પણ સદાનો કંડો ગોદરેઝ આ મુગકેન પળે હવે વચમા પડ્યો

“તકરાગ અને તાનાજનીમા આપણે નાહક ઉગેરાયા કરયેછા”

દીનુ, જગા ખેતી જન રાત થા જરા મનેજ એવણુ સાથ વાત કરવા
દે હવ વચ્ચ પર્ણીઝ બોલતી ના યાકુમ સાહેબ, શાત મનવી જગા હવે
માગી સાથે ખુલામાયી બોલો ” તેને કાઠક નગમાયથી અને કાઠક પતાવટથી
હલ્યુ “ખુદાને ખાતર અમાગી લાગણીનો દરયાફત કરો”

‘પુછો, ગોદરેઝજી ગેઠ તમારી મેવામા હુ હાજર છુ”

‘યાકુમ મીયા, તમે દીનખાઈ પાસથી ઇનામના ડબ્બા લેવા હમણા
આવ્યા છો, તો ને અગાઉ તમારે નામદાર મગદાર તરફના ડબ્બા પાચ
હજારના ટનામ માટે પંડલો દાવો કરવો જોઈએ જેહાગીર મહેરહોમજી
હમણા કાઢ છે, ને તમને રોગન છે, તો પછી તેને હાથે બેડી નાખીને
પોલીસ મશીન પર પાવરો લઈ જવાને બદલે પહેલે અહી શા માટે
આવ્યા છો ?”

યાકુમ માહેબે પોતાનો રેઝમી ડમાલ કહાડીને વળી પાછુ જોરમા
મહોહુ નુછયુ અને એક નાનો ખુખાર મારી ગયુ સાફ ડ્યુ—

‘આખરે તમે મને સીધો સવાલ પુછ્યો, ગોદરેઝ શેઠ--તો હુ
સીધો જનામ આપીશ પણ અવ્વલ મને કોલ આપો કે આપણા પાચ
જણુ વચ્ચની નાતચીત ધણીજ ખાનગી અને કોનસીડેનશીયલ રહેશે”

“બેશક તે ખાનગીજ રહેશે--હુ તેનો જોખમદાર છુ”

“તો સાબજો” યાકુમ બહેન ધીમા સાદે અને ગભીર મહોહો
બોલ્યો, ‘જેહાગીર મહેરહોમજીના હાથે હુ બેડી નાખવાનો હતો, તો હુ
આજે અહી આવતેજ નહી--તેન બદલે ક્રાટરોડના સ્ટેશન ઉપર તારીખ રજ
મી એપ્રીલે રાત્રે ૧૦ વાગતેજ તમારા દેખતા તેની કાડીઓ ઉપર હુ બેડી
ઠોકા દેતો”

ગોદરેઝ અડધી એક મીનીટ તદ્દન ગગેટાઈ ગયો--

“પણ તમે જાણોછ, યાકુમ મીયા કે તે રાત્રે મારી સાથે દમણુ

ઉપડી જનારો શખમ તો મારો ભાઈ શીરોડ ઉતો—જેહાગીર ઉતોજ નહીં”

યાકુબના ચહેરા ઉપર મહેજ બેમાલુમ હરવું ફરી વળ્યું. ગોદરેજ ભણી વાકો વળી તેણે અતીશ્ય દબાયતા ધોધારી અવાજે કહ્યું----

‘હા, પણ તે તો તમને નમારી પહેડી ઉપર વખતસર મારો ટેલીફોન મળ્યો, ગોદરેજજી ભાઈ, તેમા એમ થયું નહીં તો——”

ધરરરર કરતું ગોદરેજથી ઉઠીને ઉભા થઈ જવાયું

“વખતસર તમારો ટેલીફોન મળ્યો !”

“જી, હા તમારી પહેડી ઉપર સાંજે સાતેક વાગતે ટેલીફોન કરનાર તમારો સેવક હું પોતે હતો ! અલ્લાહના સમ—શુભો ઇમાનના કમમ ! હું સાચ્યુજ બોલુ છું”

‘મને ચેતાવવા તમે ટેલીફોન કાઢો ?—તમે ?”

“મે પોતે !”

“અરે પણ એ શું બધી તમારી વાત છે ? માફ માથું ભમેછું ! મને કંઈ ગમજ પડતી નથી, મીંડી ડીટેક્ટીવ તમે નાઈટામ સગકારની પોલીસમા તમારી ફરજ બજાવો છ કે મશકેરી કરો છ ?”

‘હુકુર જેહાપના તરફની મારી ફરજ મારી કમીની શકતી મુવાફિક બજાવુ છ તા ખરો—પણ શું કરે ?—ને કીરતાર તરફની ફરજ મારે પહેલે બજાવવાની છે ! ગોદરેજજીભાઈ, એક નીરદોશ માણસનો કામતી જીવ મારે હાથે નાહક કરમાઈ જશે, તો હું નચીત અતકરણે તે ખુદા તાલાની દરગાહમા કેમ જઈ શકીશ ?”

“નીરદોશ માણસ ? એ આજે બધું તમે બકાડ શું ?

“નીરદોશ માણસ ! તમે અને હું જેટલા નવાખ માહેબના ખુન માટે નીરદોશ છીએ તેટલોજ આપ ખીચારો જેહાગીર મહેરહોમજી ખી પોતીડા મામાજી—નવાખ ફસ્તમજ ગ બહાધુર—ના ખુન માટે નીરદોશ છે !”

ચકલમ જેવા દીનુ મોહસીન, સુનાકુર્મી, અને ગોદરજ એકમેકના મહોડા ટીડવા પડ્યા. યાકુબનો શાત ધીરો અવાજ પાછો નીચળ્યો—

‘પહેલેથી હું ચોક્કમ હતો, દીનખાઈજી, કે તમારા જીનતશુજીન

વાલીઃ મહેરબાન નવાખ સાહેબે પોતાના હાથે પોતાનો જીવ લીધો છે એમા તો હું હવે જરા બી શક ધરાવતો નથી છેલ્લે છેવ્વે નવાખ સાહેબની તખીયત, નવાખ સાહેબનો મીઝાજ બહુ નાશાજ રહેતો હતો, અને ઉશકેરણીના આવેશમા એક રોજ તેઓએ આપવાન કર્યો તમો બાપ સાહેબ દીનબાદજીને એક લગાર અણુગમતી બાબદ કહેવાની મારી ફરજ છે આપની રજા હોય તો બોલુ—”

જવાબ માટે યાદુબ ચોબ્ચો, પણ દીનુની જીભ તો તેણીના ટાળવા સાથ વળગી ગયલી હતી સુનાક્રુષ્ઠએ તેણી તરફથી ઉતર વાળ્યો—

‘બોલો, મીયા બોલો, આજે બધું ખૂબ નહીં કરી દેવાનું છે”

‘તો સાબજો નવાખ સાહેબે પોતાના જીવનો વાત કર્યો, તેની આગળે દીવસે પોતાના બેગમ રોશનઆરા બાનુને તેવણ મળ્યા હતા, અને તેઓએ બેગમ સાહેબને ખુલ્લે ખુલ્લુ કહ્યું હતું કે જીવથી, જીવથી તેઓ એટલા કાયર થઈ ગયા છે કે બમ—”

“બધુ જુરુ ! બધુ રીતુર છે !” દીનુ હવે વળી પાછી વચમા બોલી ઉઠી “પપા કાંઈ દહાડે બી મારી આગળ તો એવું કાંઈ બોલ્યાંતા-જ નહીં”

‘દીનુ, પ્લીઝ, જરા શાત થા” ગોદરેઝ વચ્ચે પડ્યો ‘મીં યાદુબને પોતાનું બોલવું પુરૂ કરવા દે”

“નવાખ સાહેબે પોતાની બેટીને એ બાબદ નહીં કહી, તે તદ્દન મગજ શકાય તેવું છે—લેકીન રોશનઆરા બેગમ ઉપર લખેલા છેલ્લા એક કાગળમા મરહુમે એ બાબતે કાંઈ એશારો બી કર્યો છે—”

વળી દીનુ ચીચવાઇ પડી—

“હું તમને સાફ કેહું કે એ નાપેકાઝ ઓરતનું નામ મારા ઘેરમા બોલતાજ ના ! એ કરપીણ દદાએજ મારા હીરા જેવા બાવાજીનો જીવ લીધો” એ કાગળ કાગળની બધી વાત તદ્દન તરકટ છે—”

ગોદરેજે હવે અતીશય નારાજથી જમીન પર પગ ઠોક્યો અને જોરમા પોતીકી કમીન પર તરાશે કર્યો—

“શુ વચ્ચમા વચ્ચમા ખોલ્યા કરેછ, દીનુ! વાસ્તે ખોલાયને જરા મુગી બેસ!—એક વખત કેલ્યું તે સમજેછ કેની?”

“વખત આવશે ત્યારે કદાચ એજ તમારા બાવાજીના હાથ દરકતનુ કાગળ હું રજુ કરી શકીશ દીનબાઈજી,—” યાકુબે જરા ઉચ્છેરાયા વગર ઠડે જીવે ઉત્તર વાળ્યો

“અરે, પણ સારે મીયા, એમજ બે હોય તો બીચારા જેહાંગીરને નાહક આમ સતાવ્યા ડરવામા હાસલ શુ છે?” સુનાકુબએ પુછ્યુ

યાકુબ સાહેબે થોડોકવાર જમીન તમ્મ જોયા કયુ

‘ફકત એટલા પુરાવા ઉપરથી મીજલસે આલીયા જેહાંગીરને નીર્દોશ ઠગવ એ નકમ્મ વાત છે, બાઈજી ડમનખીએ જેહાંગીર સામેનો મગ્કમ મ્ટેનશીયલ’ મુકદ્દમા અતીસ્થ બેગવર થઈ ગયલા છે ચોરા વખત જ આપણને મળે તો હાથી નવાખના આપવાત બાપેના બીજા મદદઓ હાથ લાગે માગી પકડી ખાતરી છે સુનાબાઈજી—ગોદગરજી તેડ માગ બાહાશ મીત્ર પ્રાઈવેટ ડીટેક્ટીવ મી ગણુપતરાવ પાંગવે જે વખત મળ્યો તેમા વણુ સાચુત મુદ્દાઓ રોધી કહાડશે”

વળી પાછો દીનુ, ગોદગરજ, સુનાકુબ અને મોહમીનની ચેંગડીને એકા એક ચમકવા થઈ આવ્યો યા ખુદા! આ યાકુબ ડીટેક્ટીવ કોણ ઈન શાન હતો કે શયતાન હતો?—ડીટેક્ટીવ હતો કે દેવ હતો? મરાઠા ડીટેક્ટીવ બાપે બી ખોલતી વખત જાણે કળામા હાથ નહી તેમ તે મજેહથી મહોકુ હાવકુ રાખીને યાકુબ વાત કર્યો જતો હતો! અને તેઓ ચાર જણા તેા મનમા અત્યાર મુધી એમજ રોગ ખોલતા રહેવા હતા કે ગણુપતરાવ પીગલે પ્રાઈવેટ ડીટેક્ટીવને છુપી રીતે રોકવાની ખબર એ ચાર જણા સીવાય કોઈ બીજા ચલ્યાને બી માલમ નહી હતી

‘એશક, એશક,’ યાકુબે તેટલાજ શાત અને ઠડે કલેજેના અવાજે પાછુ ચલાવ્યુ, ‘ગણુપતરાવ પીગલેના હાથમા તમારો કેમ સલામત છે મારાથી બની શકતો મદદ હું એ મારા મીત્રને છુપી રીતે આપીશ હું એને હજી મળ્યો નથી—મળવા માગતો બી નથી દીનબાઈજી, બાઈ

સાહેબ, મારે તમને એક ઓજરખવાહીભરી અરજ કરવાની છે—અને તે એજ કે પીંગલે પોતાનું કામ બરાબર બખવે તેટલા સાર જોહાગીરને અહી હેદરાબાદમાંથી જરૂરજ ખસેડવો જોઈએ હું આજે હવે તમારો વધારે વખત રોકીશ નહીં બીજા બે દહાડામાં એ તમાગ પીત્તાઈ ભાઈને મુસા રહેમુની ટેકડી ઉપરથી બીજો ઠેકાણો પાડો લઈ જાઓ. તમોએ મોટા આરીસ્ટરો રોક્યા છે, એ ઠીક ઠીક છે—પણ મારી ગરીબની સલાહ માનતા હોવ તો કાંચે પાગેની એની જાહેર નપામ ચલાવવાનો વીચાર તુરંત વેળા મોકુફ ગણજો. બીચાગ પીંગલેને અને મને ટાઇમ આપો કે અમે કાંઈ વધારે ખોળી ઢહાડીશું પણ જોહાગીરને અહી હેદરાબાદની મરહુમમાંથી કાંઈ બી કરીને દુર મલામત જગ્યાએ પાછો લઈ જવો અહીની પોલીસના બીજા મોટા અમલદારોને મળ્યારો થયા વગર મહેજે નહીં તમારા કમતગીત ચુલામ તરફકે આય સાચ્ચી મજાહ હું આપુ છું—પછી તો જેની તમો બાઈ માહેબની મરજી—સલામ.’

ગામ કહીને ચારો જણાને બહુ આનંદથી સનામ કરી યાકુબ મીયા હાજવેથી સાબુત કદમે તે ઓરડો છાડી ગયા.

રસ્તે પડતા તે ડીટેક્ટીવ એક મીનીટ ચાલતા અટકી ઉભો અને ‘મની મઝીલ’ બગલા લણી એક નજર ફેંકી તેની ભરાવવાર ભુરી મુછ ઉપર તીરસ્કારનું એક ઝીણું હસ્તુ પહોંચ્યું હતું. ડગલાના બંને ખીસામાં હાથો ખોસી તેણે પાછું ચાલવા અને બડબડવા માડ્યું—

‘મને લાગેછ કે આજે જીવાળ કાંઈ અમર કરશે. એ લોક સમજેછ કે યાકુબ ડીટેક્ટીવ બીચારો હવે ડોડોગાર થઈ ગયોછ. યાકુબ મીયા ધુળમાં લોટતા નથી—ગતમાં લોટોછ. માસાલ્લાહ! પેલા જોહાગીરની જાહેર તપાસ થતા કંઈ બી કરીને અટકાવવીજ જોઈશે. એમાંથી વળી કાંઈ કોણુ જાણે શું બી નવું લક્ષર કુટી નીકળે તો પીડા. એ જોહાગીર અહીથી દુર અને સલામત નાહસ્તો રહે તેમાજ મારી અને રોશનની સલામતી છે.’

પ્રકરણ ૪૮ મુ.

ધીમાં ઝરની સીસીનો ખુચ ઉખેડાચો છે-સલાખો !

ઝોરત જાત ! ઝોરત જાત ! ! દુનીયાના મહાન બળવાન બેળઝો મૌથી મુસ્કેલમા મુસ્કેલ ખુદરતના બેદો ઉકેલાની શક્યા છે-પણ ઝો સ્ત્રી ! આ જગતની હમ્નીમા તુ જે લયાનક અપાર બેદ તરીકે રોઝે અવ્વલથી કતરી આવેલી છે, તેને બગાવર ઉકેલી શકનારો માનો પુત હજી કોઇ પેદા પડ્યોજ નથી ! ઝોરત ! બાઝે વખત તુ પવીત્ર લક્ષાઇનો એક અખુટ લડાગ છે—બાઝે વખત તુ નહેસ્ત રોજખી ધુરાઇનો અથુહદ ઉડો ગાર છે !

એગ્યશાહ બહમનબહેરામના મગજમાખી છેલ્લા કેટલાક દહાડા થયા એવાજ કાઇ વીચારો બમ્બા કરતા હતા તેને આ દુનીયાની દરેક ચીજ સમજ પડતી હતી ધરડે ઘડપણ ધનજીશાહ કાકા ચરી કમ ગયા, તે તેને સમજ પડતું હતું—ઝમખખત બોમ દુબાશ શુ સફાઇથી પોતાની બાજી ખેંચો જતો હતો, તે તેને હવે સેહજમાજ સમજ પડતું હતું—તકદીન ખુદ તેની પોતાની સાથે હમણા છેલ્લે છેલ્લે શુ ઉલગબરડીઓ રમ્યા કરતી હતી, તેખી તેને સમજ પડતું હતું ! બસ ફકત એકજ ચીજ તેને ખીલકુલ સમજ પડતી હતી નહીં ! અને તે—

તેની નવી કાકી મોતીબાઇ !

અરે ! આ ગોરી દહીતરા જેવી, સુદર સ્ત્રી કદની, ગુલાબની કળી જેવા દાત સાથની આ મીલનમાર, હમમખી, રૂપવતી જુદદીન ઝોરત ગઘાતી ગારમાનુ એક દયદર ડરડી ડોણુ હતું, કે એકાદ મોટા રાજતખત ઉપર શાહોના શાહોની પાસે ખીરાજવાને બરતુ ઉચી તોખમવાનુ અમીરી ફરજદ હતું ! કદમી પતેતીના રોજે “મોતી મીનાર”મા થયલા ડીનર પ્રસંગે જે ઉચી તરખયતથી એકવારની આ ગલી ગુચળીઓમા મુજરા કરતી બેબદામની ગાનારીએ બલા બલા પરાણુઓની મહેમાનદારી કરી, ડીનર

ટેબલપર જે ટેક અને ચીવેક સાથે તેણીએ છરી કાટા માથે ખાણુ લીધું, સોસાયટીની એક કુશળ લેડીના અદાગ અને ઇસ્સા માથે જે આમાનીથી તેણી સખળા પરાણાઓ વચ્ચે હસ્તે મ્હોડે બેલાઇને વાતચીત કરી શકી— તે અધુ બેઠાને એમ્ય તો ફાટીજ ગયો હતો !

એમજ છે ફેટલીક ચોરનોમા ખુદરતીજ કાઠ એની પ્રેરણાબુદ્ધી હોય છે કે તેઓ પોતે ગમે તેવાખી નીચા તમકકા ઉપર મેલાયલી હોવા છતા જરૂર પડવે ચાહો તેવી ઉચી પડતીને અનુસરતી રીતભાત અખત-યાર કરી શકે છે તેઓને એક લેડીને છાજનો અદાગે, સોમાયટીને ખરની “પોલીશ્ડ મેનર્જ” શીખવવી પડતીજ નથી

મીસીસ ધનજીશાહ બહમનબહેરામ એવીજ કીસમની એક ચોરત હતી જે નચીતાપ્રથી અને જે આસાનીથી “મોતી મીનાર”ની આ નવી શેકાણી પોતાનું નવું “પોલીશ્ડન” સ્વીકારીને પોતાનું ફેરવાયલું પાત્ર હવે ભજવતી હતી, તે ઉપરથી તેણી કોઈ ઉચા ખાનદાનમા જનમી નહી હોય એમ કલપી શકવુંખી મહાલ હતું

અને એવી ધણીયાણી માટે ઘરડા ધનજીશાહ બહમનબહેરામની ઢાતી મગફરીથી ગજ ગજ ખીચે એમા શું નવાઇ? મૌ કોઈ તેણીનો હાથ પકડી પકડીને તેણીની સદગુણી, બચુડીપ્રુલ નમાની લાયકીવાલી મહોરદાર માટે મુખારકબાદી આપતા—અને બુદ્ધાજનો જીવ બસ સીધો બહેસ્તમા જતો હતો !

કદમી પતેતી વીત્યા બાદ એમ્ય બહમનબહેરામ પોતાના કાકાજીને મકાને હવે લગભગ રોજી દો વીઝીટર થઈ પડ્યો હતો નવા પ્રાઇવેટ સેક્રેટરીએ ફક્ત થોડાજ દહાડામા મીઠ અને મીસીસ ધનજીશાહને “એક્કશન બ્રીડજ” ની રમત શીખવી હતી, અને એક ચોથા પાર્ટનર તરીકે જવાન કાકીજી પોતાના ભત્રીજાને હવે રોજ સાંજે ‘મોતી મીનાર’ મા બ્રીડજ રમવા આવવા બજી થઇને કહ્યા કરતા હતા એમ્ય એ તેડાને માન આપી છેલ્લા ફેટલાક દહાડા થયા દોર બાબ્યો સાંજે પાચેક વાગતે પાના રમવા જતો હતો, અને મોટે ભાગે રાત્રે ત્યાજ જમીને મોડેથી નવ દશ વાગે

ભોમતી મગાને રૂખમદ લેતો હતો.

મોતીમાઈ ઠાકોને ખીડતો જ્યારા ચમટો લાગ્યો હતા એરચ કાઈડ અજયમી વચ્ચે જોઈ લીધું હતું કે તેવણુ ખરેખર એટલીવારમા વણી મગમ મમત કરી શકતા હતા ખીચારા ધનજીગાદ તો વખબુમ જેવા પાના રમતા હજી તરેહવાર માફયા જતા હતા—પણ મોતીમાઈ જેવાયુ હમેશ ભોમ દુમાનતાજ પાઈનર થઈ એમતા, તેવણુ ખીડજના રમતની મધણી મુરદેસ આગેડીઓ મગમર સમજીને બહુજ ઉનટયી ‘દનટનટ’ લઈને રમતા હતા ભોમ પોતે એ અફસાનુત ખીડજ મનાજ હતો, અને હમેશ પુનકળ ખત રાખી તે મોતીમાઈને પગલે અને હજીને તેવણુની રમત મુપારી ભુતો દેખાડી શીતણુ આપ્યા જતો હતા તે ધાજીનાફને માટ ઝાઝું પોતાનું ભેજુ ભેગવતો હતા નહી—અને ખીચારા ધનજી રાજ જોઈએ તે કંઈ વધાર પોતાનું ભેજુ દુખવરા માગતા હતામી નહી ખીડજની જેમમા રાકુ કરી ચાકુ મનાજ—અરચતી પાટનર—તીમ પીરોજ દુખાન હતી ક્રેટવા આગ કડા ઉમાલયી આમ ન્યાશ અને મોતીમાઈ ખીડ જતા “પાયનમો” માટે તકરાર જતા, ખુમ ખુમ કરતા તે દેખી ખીચારા નાના નાન ધનજીગાદ મુખમા હચ્ચા જતા હતા.

નવા જવાન પ્રાઈનર મડનટીની થોડાજ દીનમમા પોતાના ધરડા જેના મગજપર પોતાને માટે અનીસ ઉચા છાપ મચાડી લીધા હતા.

એક દિવસ વગાર અગત ખાનગી રાતચીત જરાની મુણમા છુપાજી ડાં બોમને એક બાણુ લઈ જઈ પોતાના ભત્રીજા માટે મગાવો કરવા પડી ગયા હતા.

“માગ એરચ ખરી ગીતે મગતો જ, ડાકર તરણુ બોયા ‘પણુ છોડો બેગીઆપ જગ હુલ્લડ છે તમાગ જેતા પાના રડા ને ફરલ નયી’

ભોમ દુખાગે માયુ ધુણાયુ—

“નહી, નીં ધનજીગાદ તમે બુધ કરાજ એ તમાગ એરચ તમે ધારોજ તેના કરતા ઘણી વધારે ઉચી ખાસીયત ધરાવજ”

(બુવો સર્કો ૪૬૦)

મોતીબાઇ કાઢીને બ્રીડજનો જગરો ચસ્ટો લાગ્યો હતો ચેરમે કાનક અન્યથા વચ્ચે જોઈ લીધું હતું કે તેવણ અરેખર ચેટલીવારમા બણી સગસ રમત કરી ચકતાં હતાં બીચારા ધનજીશાહ તો ધબ્બુસ જેવા પાના રમતા કહ તરેહવાર બાફ્યા જતા હતા—પણ મોતીબાઇ, જેવણ હમેશ બોમ દુબાશનાજ પાટનર થઈ બેસતા, તેવણ બ્રીડજના રમતની સમજી મુશ્કેલ બારીકીઓ બગ બર સમજીને બહુજ ઉલટથી “ઇનટરેસ્ટ” લઇને રમતા હતા. બોમ પોતે એક અફસાતુન બ્રીડજ રમનાર હતો, અને હમેશ પુરાડળ ખત રાખી તે મોતીબાઇને પગલે અને ડગે તેણીની રમત સુધારી બુવો દેખાડી શીફણ આપ્યો જતો હતો તે ધનજીશાહને માટે જાણ પોતાનું બેજી ચેરવતો હતો નહીં—અને બીચારા ધનજીશાહ જોઇએ તે કરતા વધારે પોતાનું બેજી દુખવરા માગતા હતાથી નહીં બ્રીડજની ગેમમા બાણ કરી ચેાડુ રમનાર—એરચની પાટનર—મીસ પીરેજ દુબાશ હતી કેટલા અઢાગ ઉડા ઉત્સાહથી બોમ દુબાશ અને મોતીબાઇ બ્રીડજના “ગ્રોબલમો” માટે તકરાર કરતા, ધુસ ધુસ કરતા, તે દેખી બીચારા બોચા રાજ ધનજીશાહ મુજમા હરયા કરતા હતા.

“હું ને સાબળીને ખુશી છેઉ પણ એટલા વખતમા તમે એના ગુણો કેમ પીગાળી નડ્યા.”

‘માહેબ, સામા આફમીની રેગેટર પીગાળી લેના મને કંઈ વશો વાર લાગતો નથી દાખલા તરીકે મે એ કે ત્રણ દહાડામાજ અહીં આગા પછી જોઈ લીધું કે તમારા ધાળીયાળી એગેવો તો દૂરઆર્ધ ને ઉત્તમ ‘તેચર’ પરાવેછ કે તેરા ખીજા કાઈખી લેડીને ધગવના મે જોયા નથી જોડવા તેવણુ દેખાવમા સ્તીટ અને ખુચીકુલ છે, તેટલાજ તેવણુ દીના નરમ મગજના મોટા અને ખવામે સ્તીટ અને ખુચીકુલ છે.’

ધનજીશાહ બહુમનમહેરામે ડોડુ ઉચડીને જગ તાબુખીથી ડાં બોમ દુબારાના હેડમ અહેરા તરફ જોયુ તેવણુની વહાલી “મોતી”ને માટે તેવણુનો આ પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી આ પહેલીજવાર આમ આટલો બધો હરખમા આની જઈને વાત કરતો હતો. વાચનાર, માય્યુ કહુ ‘આ પહેલીજવાર ધનજીશાહને ‘મોતી’ માટેની આટલી મધી વખાણુ સાભળવા અગાઉની માફક કાઈ વણીજ ગમી નહી. તેવણુના એહગ ઉપરથી જે એક ઝડપી પડછાયો પમાર થઈ ગયો ને જોવા માટે બોમ દુબારાની તેજસ્વી આખ્યો પુરતી ચોપમા હતી.

આ ધડીએ કાઈ કામનુ બહાનુ કહાડી ધનજીશાહ પોતાના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી આગળથી ખસી ગયા. બોમ દુબારા નહેજ મુઝમા હરયો હજી તો તે કાતીલ ધીમા ઝેરની શીશીનો ખુચજ ફકત ઉમેડાયો હતો હાઇપોડે રમીક પીચુકરી મારફતે તે ભયાનક ઝેર ધરડા ધનજીશાહના જીગરમા આમેજ કરવાનો પ્રયોગ તો હજી બાકી રહેલો હતો.

x

x

x

ધનજીશાહના જીવેજનના અતલગના ફેસ્ટદારોમા પુના શહેરના એક રીટાપરડ ગવરનમેટ પેનગનર ડાવસજી દલાન મુખ્ય હતા ડાવમજીમા હાલ બોતર ઉનાળા પસાર કરી ચુકેલા, દરેક વાતે દુન્યાની લીલી સુકડી જોઈને ધરાઈ ગયલા, મધ્યમે પુજવાળા પણ આબરદાર અહસ્થ હતા—

• શહેનશાહી નવા વર્ષ ટાકણે મીં અને મીસીસ બહુમનમહેરામ પુને

હતા ત્યાં નવરોજને દીવસે તેઓએ પોતાના ઠંડેરાખધ બગલા “કોહીનુર ફેરટલ”મા પુનાવામી પોતાના કેટલાક ઓળખીતાઓને ધ્વનિનીંગ પાર્ટી આપી હતી

નોતરેલા પરોણાઓ મધે મીઠા કાવસજી અને તેવણની એટી પેરીન પણ હતા, અને ધનજીશાહ બીજાઓના કરતા પોતીકા આ અસલીમોસ્તનુ મત જાણવા વધારે ઈતેજાર હતા મોતીબાઈ સાથે તેવણને ધનદ્રોહયુમ કરાવ્યા બાદ ધનજીશાહે લાગ જોઈને કાવસજીને એક બાળુ પકડ્યા

“બોલ, જાલી, હવે ખરેખર બોલ, મારી બેરી વીરે તે શુ ધાયું ?”

કાવસજીએ એક કડવી બાફમ ચાવ્યા જેવું કોહુ કયું અને પોતાના આઘિલાસની કાંતારી ઉપરથી ધનજીશાહ ગમ જોયું

“તે એટલા વખતમા હું કહી શકતો નથી અસ્તો આજે મે તેને જોઈ દેખાવમા તો ઠીક છે તારા ને મારા જેમા ધરડા ધુવડોનું જોણ ચકામાની મુકે તે જાતની છે”

“નહીં, નહીં જાલી ! સ્વભાવમા અને ખાસીયતમાથી ત્રણી મળતી છે જો”

કાવસજી ફલાલે જવાબમા માત્ર ડોકયું ધુણાવ્યું

“એ ધણા શોભઈતા તેટલા ધણા બોટા ! હજુર તું એક બીચાઈ સાદું માદું મકરદંડલા જેવું ડોણુ ઉચકી લાયો હોતે, તો હું તુને જરાથી ‘એકાદયુઝ’ કરતે મને લાગેછ, ધન, કે આએ પોરીની પગવારે તો તુને આગળ ચાલતા બબ્બે ચોકીમાન ભેયાઓ રાખવા પડશે !”

“તોનસન્સ ! મારી મોતી એવી છેજ નહીં !”

“એ તની નહીં હોશે—પણુ દીકરા, આય કુન્યામા તું ધારેજ તેમ બધાજ માટીડાઓ કંઈ ફરેસ્તાઓ હોતા નથી આય કલાસનુ એક મધ્ધર જુદદીન બંડ પોતાની જીદગીના છેડા સુધી તારા જેવા એ સુખ્યા બખની ઉપરજ મરી શીટયા કરશે, એ કાં મારા ધ્યાનમા તો ઉતરતું નથી”

પોતાની માનીતી મોતી માટે કોઈ મામો ધણી આટલી બધી હદ

સુધી હડો ગાર બનીતે ઉંઘી ઉઘી વાન કરે એવો અનુભવ આ પહેલ્લી-
જવાન ધનજીશાહને મળતો હતો તેણે પોતીકા જુના દોસ્તને બાબુ-
માથી પકડયો

“નહીં, કાલી, તુ મને ઉડાવેછ’ તારા દીલમા જે હોય તે બોલ
શુ આવી એક છોકરીને પગણવા માટે તુ મને મુઆઝબાદી નથી આપતો ?”

“નહીં—રતી ભારખી નથી આપતો’ તુ મને છેજ દાખીને પુછેછ
તાહરે હુ કેહુંછ કે તારા એ લગન મને મુદ્દલ પસદ નથી હુ ખાલી તુને
ગજ ગમવા ખીજઓની કાની ખોડુ તો બોલવાનેજ નથી એ તુ
જણેછ કહારતા આય બધા ખુશામદના ખોરયાઓએ હસ્તા ડાયાઓ સાથ
તુને શેકહેન્ડપર શેકહેન્ડ કાઢી તે મે જોયું—પણ ધનજી, એ લોકોજ
તારી પીઠ પછવાડે તારી ગલીચ ગીચત કરેછ અને તુને હસેછ ચાલ એ
વાત માડી વાર નકામો આપણી વરસોની દોસ્તીમા ખતરો પડશે”

ધનજીશાહ બહમનબહેરામ ખરે મને બહુજ રજા થયલા હતા
કાવસજી દલાલ તરફથી આવા સરપાવની તેવણે વડી રાખી હતી નહીં
તે રાત્રે ખચીત તેવણુ લગન પછી પહેલ્લીજ વાર મગજપર કાઠ
નાખુશ બોળ સાથે બીજાણે ગયા હતા

કાકા અને કાકીજીની એજરજવાહીભરી બહોસને આધીન થઈ
જવાન એરચ માત્ર એક “વીક-એન્ડ” પુને ‘કાહીનુર કેસ્ટલ’મા શહેન
શાહી પતેતી ગુળ-વા ઉતરી પડયો હતો—અને નૌરોજને દીવસે મીઠ
અને મીસીસ બહમનબહેરામે પુનાવાસી પોતીકા મીત્ર મડળને ‘એટ-હોમ’
આપ્યું ત્યારે એરચ ત્યા હતા ત્યારે ખાનબહાદુર ધનજીશાહ કાવસજીમા
દલાલ સાથ પોતીકા જુદીન લગનના ગુણુ અવગુણો વીશે ખાનગી
મુઝાહેમત કરતા હતા, ત્યારે “કાહીનુર કેસ્ટલ”ના એક નાના પ્રાઇવેટ
રૂમમા બે જવાન મીત્રો કાઠ જુદીજ પ્રકારની ધુસધુસમા મશગુલ
બેઠેલા હતા

કાઠ ઘણીજ ખાનગી અને જોખમની વાત હોવી જોઈએ—કેમજો

અનેતા ચહેરા ઉપર અ દેશાનો ચીંટ્યો હતો

‘તુ એક અજબ હુમ્વાગ માણુમ જે, બોમ—હુ ને જાણુછ, પણ તારો જ્ઞાન મને તો મુદ્દન મમજ પડતો નથી’

‘ને સમજ પડવાની જરૂરખી નથી ! બસ મુજો મરી રેહ’ અને મારી ઉપર વીનવાશ રાખ’

‘વીનવા મને તારી ઉપર પુરતો છે, બોમ દીઠરા પણ તુ નુ ડરવા મારેજ તે બસ મને કહ તે જો તુ ડરેગે તો ખીજ પં વગમ ધીરજ રાખવા હુ તયાગ છુ’

‘રાજના તુ ચચ્યાર પેગ ધીચેજ ને જોતા ખીજ પં વગસ તુ રાદા મ્હારે એમ હુ ધારતો નથી ખીજ પં વગમ થોભવાની જરૂરખી નથી પણ વાણુ તો એકાદ બે વગમમા આપરે લટકા ફટકા ડગી નાખીગ’

‘અરે પણ નાનો લટકો ફટકો ? કાણુતો લટકો ફટકો ?’

‘પેલી જોરીગચ તારી મુસલમાની કાઢીતો !’

‘એટલે ?’

‘મીસીસ મોતીમાઈ બહમનખેરામને તેણીનો ખાવી ઘેરમાયી હડધુત કરતે હાની ડહાડ—તારો રાકો પોતાના મુરખાઇબર્યા લગન માટે પસ્તાઇને તોમાહ ડરે અને તુને પાછો તારા હન્ની જગ્યાએ બોલાવે— એ બધુ ઇ મહીના વગમ દહાડામા વણુ વાલ તો—’

‘ડનકાડિન્ડ યુ ! એ બંડુ શુ ફાટુ ફાટુ બકેછ બોમ ?’

બોમે પોતાના મહોડામાની મીંગા વગાર ચચાઇને બાગુએ ફેકી દીધી

‘મને ખી અભાગ લાગેછ, એરચ કે તારા જેવા ગદ્દાની સાથ જાહેર તાલર તડગર ડર્ચો ડરછ તુડ હીયર ! હુ ફાટુ ફાટુ બોલુછ કે આખુ આખુ બોલુછ ને વીગે મને તાર મન જોઇતુ નથી મો તો મારી મહેનતના બદલાને માર તારી પામવી બાજે કઇ પક્કી જમીનગીરી જોઇએછ’

આખુ બોલતા બોમ ઉડ્યો અને ટેબલના ખાતામાથી પોતાના

દસ્કતે લખેલુ એક કુલસંકેપ કાગળ કહાડયુ, અને એરચના હાથમા મેલ્યુ
 “જરા પ્લીઝ, આય મોટેથી વાચ,” તે ખુરસી ઉપર પાછો ગોઠવાઇ
 ખેરતા બોલ્યો

ભવાનો ચીલ્યો ચઢાવી એરચે તે હુકુ અને ટચ લખાણુ નીચે
 મુજબ વાચ્યુ —

“હુ નીચે મહી કરનાર એરચશાહ મચેરજી બહમનબહેગમ
 આ લખ્યાથી કબુલ થાયુ છુ કે જે દહાડે હુ માગ કાકા ખાન-
 બહાદુર ધનજીશાહ બહમનબહેગમની આખી દોલતનો વારેસ બનુ,
 તે દહાડે મારા મીત્ર ડાં બમનશાહ બાપુજી દુઆશને મારી ઉપર
 તેવણે કરેલા અનેડ ઉપકારોની પીછાણુમા અને તેવણે મારી બખ્તવેલી
 અનેડ સેવાઓના બદલા તરીકે મારે એક લાખ રૂયા રોકડા ચુકવી
 આપવા વળી આ લખ્યાથી હુ બધાઉ છુ કે મારા કાકાની દોલત
 માગ હાથમા આવવા પછી વગસ ફહાડાની મુદતમા એજ ડાં બમ-
 નશા દુઆશના બહેન મીસ પીરોજ બાપુજી દુઆશ સાથ હુ શાદીના
 ગાઠથી જોડાઇશ

લાં

એરચની સહીને માટે જગ્યા ખાતી રાખવામા આવી હતી ! અને
 વધારે થુ ‘ સહી કરવાની જગ્યાએ પાય પાય રૂપ્યાવાળા બે કોરા ગવરનમેટ
 રોમ્બો ચોટાડવામા આવ્યા હતા !

એરચે આ તફદન સાદુ અને સુતર કાગળુ બે વાર પાછુ વાચ્યુ,
 અને પછી સાવજની પેઠે બોમ ગમ ટીકવા માડ્યુ

‘ મારા બાપ !’ તે લાડા અવાજે બોલી પડ્યો, ‘તારા જેવો ખીઝનેસ
 લાઇક બ્લેકગાર્ડ મે નહી જોયલો, બોમ !’

‘ગાળગલોચ કરવાની કામ જરૂર નથી મહેરબાની કરીને અહીં
 સહી કરશો ?’

‘હુ એની ઉપર સહી કરૂ ?’

“હા, પ્લીઝ ! લેવ આય ફાઉન્ટેન પેન”

બોમે આગળ ધરેલી “સ્વાન” પેન તરફ એરચે નજર નાખી નહીં તેના ડોળા તો મામે બેસીને કરારથી રોકીંગ ચેરમા હોંચ ખાતા તપ્પીબના હેન્ડસમ મુખડા ઉપર ચીટકેલા હતા.

“બમનશાહ,” તે હવે અદરખાનેથી સહેજ કમકમીને બોલ્યો, “તું કોણ શયતાન છે કે કોણ છે ?”

“જ્યા સુધી તાર કામ સરતુ હોય ત્યા સુધી હું કોણ છેક અને કોણ નથી, તે બોમે ભાજગડ કરવાની તુને જરૂર નથી એરચશાહ બહ-મનબહેરામ, તું કોણ છે તે હું બરાબર જાણુ છું—અને તે મારા માટે પુરતુ છે ! તારા જેવા એક સડકણા છુપીને ખાતર હું મારો હાથ એક ભયકર બેખમમા નાખુ છું, એટલે હું જરાબી કાન્ચે પાચે આગલ વંધવા માગતો નથી તુને અહી સહી નહી કરવી હોય તો હજીરખી ના કહે”

“પણ બોમ, જરા મને—”

“માર બેન્ટુ ફુખી આયુ અહી તારે સહી કરવીછ કે નહીં ?”

“ને નહી કરે તો ?”

“તો———યુ બી ડેન્ડ ! કાલે હું આય ‘ક્રાઈનુર કેસ્ટલ’માથી સીધો પાછો મુખાઈ ચાલ્યો જવશ”

“પણ ને સહી કરે તો તું——”

“તો છ મહીનામા તારી કાકીનું કાટકુ નીકળી જશે ! બીબા બે મહીનામા હાથરે પોહતો થઇ જશે, અને પછીના મહીના દહાડામા હું તારો ખધર-ઈન-લો થવશ નાઉ ડોન્ટ બી એ ફુલ, એરચ ! તું એની ઉપર મુગો મુગો સહી કર !”

અને એરચ બહમનબહેરામે ગલામા ખુટતા એક પથરના ટુકડા સાથે મુગે મ્હોડે ત્યા સહી કરી ! આ હેન્ડસમ બ્લેકમાર્ડ તેની ઉપર દેખતો કાઠ ‘હીપનોટીક ઇનફલુઅન્સ’ હમેશ ફતેહમદી સાથે અમસમા મેક્તો હતો !

(સંક્રા ૧૨૭)

મીસ પીરેના બાપુજી દુઆશ.

પ્રકરણ ૪૯ મું.

“પીસાં દુખાસા !”

આપણા હેન્ડસમ બ્લેકગાડની કહાણીમાં તમે અને હું આટલા બધા આગળ વધી આવ્યા છીએ, છતાં એક અમલની “કેરેક્ટર”—જેનું નામ આપણે અગાઉ અવારનવાર અછડતું સામસ્ય છે— તેની સાથે થાડા સંબંધમાં હજી આપણે આવ્યા નથી વાચનાર, આપણી બાજીમાં પેચાતું એ નવું ખ્યાદુ વીરોધ અગત્યનું છે.

ખીસાડી જેવી કાળી બે ભમર આપ્યો, એક લખાયો ધટમદાર ગોરો મુખડો, અણીયાલુ શેપદાર નાક અને કરચલીદાર બાલનો જમર-દસ્ત ભારો ધરાવનારી આ સમકલા જેવી જીવાન ડોકરીને તે અગાઉ એકાદ બે વાર જોઈ હતી—પણ હાલમાં તુ તેણીને જુલો મળ્યો ભાગે છે. તેણી મીસ દુખાસ—ડા. બોમ દુખાસની એકપુરી બહેન—પીરોજ છે.

અહમ ! “ગલાસ વીથ કેર” ભમરમાં ભાગે “પીલુ દુખાસ” સતાવીરોધ વરસતી હતી—પણ આપણા મોટાભાઈ કહે તેમ બધી વાતે મુલા છપ્પણ ગાંઠ પુરા હતો ! ખુદરતે બપોરેલુ રંગ રૂપ “મેટેસ્ટ સ્ટાન્ડ” ની હેર ટ્રેસીંગથી અને છેલ્લામાં છેલ્લી ફેશનની ટાપ-ટીપથી વધારે કેમ દીપાવવું, તે પીરોજ બગબર સમજતી હતી. તેણીના બસાજો મારે આકડાઓ ચુકવતા બોમ હમેશ બખાળતો હતો.

પીરોજમાયની જીદગીની હવે મોટામાં મોટી ઉમેદ—બલકે એખભો એકજ અભખરો—એજ રહેલો હતો કે ગડબડ સડબડમાં કોઈ સારે ટેકાએ “સટલ” થઈ જવું.

માથે પડીને ખીચડો ખાતી આ બહેનનું માથું મોવાઈ જાય તેમાં બોમને પોતાનેથી સહીયા મોટો લાભ હતો મુજો મુજો તે ખીલો ચુકવતો હતો—પણ હજી સુધી કોઈ સાફ બીલ્ડુ જળમાં સપડાયું હતું નહીં.

• તમને કાનમાં હરેસે એક વાત કહેવાની જરૂર જોઈ છે અવલંબીજી

પીલામાયતી ખાટી મીઠી મહા એરચ બહમનખેરામ ઉપર વીશેગ હતી પોતાના ભાઈને ત્યાં તેનો આ સોહવામણો ગજમર દોસ્તદાર મળવા આવતો, ત્યારે પીલુ હમેરા બની ઇણી, બાલના ઉફરા જરા વધારે તાણીને તેને ચાહે, વીચ્છી, સોડા વગેરે પુછતી તથા ટાહેલાઓ ચલાવતી, પણ દેડાના ખાધા એચે બી દુરથી ને દુરથીજ હસ્તા કરીને—ઓમનો બ્હીચ્છી ટાસ્યા કરીને—વચમા બે વરસ ગાળી નાખ્યા હતા પછી જ્યારે પાસો ફેરવાઈ ગયો, ધરડા કાકાએ જીવાન ભત્રીજાને એવાગનીવાર ડગી નાખ્યો, ત્યારે પીરોજબાઈમાય પોનેજ સફાઈથી એચથી પાછા જરા અલગ ને અલગ રહેવા લાગ્યા હતા કાસાને તો કોઈ ચીકામદાર, મસાલેદારજ, શીકાર જોઈતો હતો રૂઠોરૂઠો, ખાખાવગે એચ બહમનખેરામ—પોતીકા કાકાજી તરફના વારસામાથી રદબાતલ થવા પડી—મીસ પીરોજ દુબાશની નજરમાથી લગરીક “સીકીન કીલાસ” થઈ ગયો હતો.

મે અગાઉ જણાવ્યું તેમ ખાનબહાદુર અને મીસીસ ધનજીશાહ બહમનખેરામ પુને પતેતીનો હીગામ ગુમરવા ગયા ત્યારે પાતાની સાથે “કાહીનુર કેસ્ટલ” મા એક નાની હાઉમ—પાર્ટી વેતા ગયલા હતા આ હાઉમ—પાર્ટીમા ધરનો છોડરો એચ, પ્રાઈવેટ મેટરેટરી ડાંગ બોમ દુબાશ અને તેની બહેન પીરોજ એ ત્રણ જણા હતા એકલી પીરોજને મુઅઇ-મા મેલી આવવાની બોમે જરાક આનાકાની દેખાડી, એટલે ધરડા ધનજી-શાહે ઘણી બજાઈથી તેણીને બી બોમની સાથે આવવા અને થોડાક દહાડા “કાહીનુર કેસ્ટલ” મા મોતીબાઈના ડમપેનીયન તરીકે માથે રહેવાનું આમ ત્રણ કર્યું હતું, અને કાઈક નાખે જીલ લગાડી લગાડીને બોમે તથા પીરોજએ તે ભલી ભવાઈનું ઇજન લખ્યે કરી દીધું હતું.

ધનજીશાહ શેઠની હાઉસ પાર્ટી “કાહીનુર કેસ્ટલ”મા એક અડવાડયુ—ખોરદાદ સાલ સુધીજ—રહેવાની હતી મોતીબાઈને તો પુનાનો આ એન્જ ઘણોજ માફક આવ્યો હતો.

પુનાની સીઝન પુર બહારમાં હતી, અને મીસીસ બહમનખેરામના અને ગાલો ઉપરનો ગોલાખી રંગ બી એટલોજ પુર મહારમા ખીલી

રહેલો હતો પણ આનીમેર તેવણના ધણી થતા અખખમ ગલા ધનજીશાહ ના જીવને કોણુ જાણે કઈ નહીં સમજ પડે એની અકડવડ થયાજ કરતી હતી તેવણની વહાલી “મોતી” તેવણ તરફ હમેશના જેવીજ તાબેદાર, લાગણીવાલી, પ્યારભરી હતી—નણી પોતાના મુરખી ખાવદનો પડ્યો ખોલ ઉઘડી લેવા અગાઉના જેટલીજ તકપાપડ દીસ્તી—તો પછી ધનજીશાહને કાંઈ આજુ આજુ શુ હમણા લાગ્યા ડરતુ હતુ ? તેવણે અતેકવાર પોતાના બેગન મા ઉભરાતા નાખુશ ખ્યાયો મક્કમ હૈયે ડોકુ ધુણાવીને ખખેરી નાખ્યા હતા તેવણ દુન્યાદારીના કાવકા, વડાપલા, લીલી સુકકી જોઈ ચુકલા આમામી હતા—પોતીકા દીલમાના વાહીયાત વસવસાનો જરા ખી મસારો તેવણે બહાર પડવા દીધો હતો નહીં

“કાહીનુર કેમટલ” ના કમપાઉડમા એક બાજુએ પથ્થરોથી ચણીને બનાવેલી એક ઉચી સપારીવાળી છાયાદાર જગ્યામા મેવેલા એક બાજટ ઉપર જઈને એમી રોજ મવાગના કલાક પોઠ ક્લાક ભણુવાનો ધનજીશાહ બહમનબહેરમનો સરસ્તો હતો

આગલી રાત્રે “કાહીનુર કેમટલ” મા અપાયલા ડીનરના મેલાવડા પ્રસંગે પરોણાઓની ખાહેશથી તેવણની ધણીયાણી મોતીમાઇએ પોતાના ખીનહરીફ ઉતમ હલકે કટલીક ઉમદા ઉસ્તાદી ચીઝો ગાઈ સભળાવી હતી—પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી ડૉ. દુઆગે તેવણના ફરેક ગાના સાથ દીલરખાતુ “એકમપનીમેટ” આપ્યુ હતુ—અને આ અનુપમ “મ્યુઝીકલ ટ્રીટ” થી પરોણાઓએ છક થઈ જઈને તાલીઓની ગરજના કરી મોતીબાઇને તેમજ ડાક્ટર બમનશાહને મુમારકબાદીઓથી વધાવી લીધા હતા । હા, એક અસુખી રાત ગુમરના પછી ધનજીશાહ હવે ખોરદાદ સાલની સહવારના પોતાનુ ગુચવાઈ ગયલુ મન સમાધાન કરવા પોતાની માનીતી જગ્યાએ બસીને ખોરશેદની નીઆએશ કરવા રોકાયલા હતા

લાયગે અરધો પોણો કલાક ત્યા તેવણ બપ્પા હશે, કે તેવણ બેઠે હતા તે જગ્યાથી માત્ર દશેક વારને છોટે આવેલી એક ફરનરીમાથી કોા બેજીજીવાની વાતચીત કરવાનો સાદ તેવણને કાને પડ્યો. પહેલા તો ધન

જાણે તે તરફ ઝાંઝુ બક્ષ આપ્યું નહીં—પણ બસ કાઈ ખુદરતી રીતે તેવણું આન રહેતે રહેતે આ વાતચીતના શબ્દો ઉપર ભાગવા માડ્યું તે બે અવાજો ઝાળખીતા હતા એક તો ઐરચનો સાદ હતો, અને તેની સાથે પરગરી રીતે મોટેથી પટપટારો કરતી ડાં કુબાશની બહેન પીરોળ હતી.”

ધનજીશાહનું મ્હોડું એક ચાવી આપેલા યત્રકળાની પેઠે ખોરશેદ નીઆએશના કલામે બળુબળુ ક્યું જતું હતું, પણ તેવણું મગજ અને તેવણુંના કસારી જેવા બે કાનો પેલી ફરનરી તરફજ ચીટકી રહેલા હતા.

“કાલે મોતીબધએ બાણ સરસ ગાયું, પણ તેમ બોમના આગળાખી દીક્ષાપાપર કેમ ચાલતા’તા ?—બાધ જેવ ?—મને ખબર નહી, પીરોળ, કે તારો બધ એવું સરસ વગાડેજ,” ઐરચ બોલ્યો.

“એ કઈ આજકાલનો મ્યુઝીક વળડેજ કે, ઐરચ ! ચઉદ પદર વરસનો હતો ત્યારથી તો એને એ મ્યુઝીકનું અસ્તક લાગુજ.”

‘એ બોમ સત્યાનાસ ગીયો કોઈ બાબદમાં અંધુરો નથી. હી ઇઝ એ વનડરફુલ ફેલો—ખર કેહુજ કાકીએ કાલે જે બે ચાર ચીજો ગાધ તે એટલી ઉચી ઉરતાદી હતી કે બણા થોડાઓ તેની ખુબી સમજી શક્યા હોશે એકદમ એમ પહેલી વખત એવી એક અઠગ ગાનારી સાથે ‘ધન-સ્તુમેન્ટ’ ઉપર ફેલો’ થવું એ કાઈ મશકેરીની વાત નથી !”

‘પહેલ્લી વખત ‘ફેલો’ થવું ?—એટલે ?’ પીરોળનો અચરતીબરો સવાલ નીકળ્યો.

“બોમે ગઈ કાલે પહેલ્લીજ વખત મોતીબાધના ગાયન સાથે મ્યુઝીક વળડ્યું, પણ કેટલી ‘ઇઝ’થી અને કેવા ‘એક્સપ્રેશન’થી બરાબર રામબાણ તેવણું સાથે ‘ફેલો’ થયો !”

પીરોળ ઝીણા સાદે હસી પડી

“અબણા ભોકને એમજ લાગે મરેરે ! પહેલી વખત શાનું મોતી-બાધ સાથે વળડતો’તો ! આય સુધા કંઈ પાચસોમી એક વખત તો એવણું સાથે બોમે વળડ્યું હોશે.”

“પાનસોમી એક વખત વળડ્યું હોશે ? વોટ હું મું મીન ?”

“એ, તેરે તુને ખબર નહીં કે ? હું જાણુ કે તુ જાણુતો હોશે ! એ મોતીખાઈ પરણેલા નહીં હોતા કેની, ત્યારે એક સાધારણ મુસલમાની ગાનારા હોતા, ને આટરોડ પરના કોઈ હલકા કાવાખાનામા રોજ ગાવા જતાતા”

“હા !—જરા આરતે વાત કરની, પીરોજ !—હું તે ખુબ જાણુ છું ! પણ તેથી શું ? બોમ એવણુ સાથ કાઢ—”

‘ઓવાય ! તે બોમને કંઈ એવણુ સાથ આજકાલની ઓળખાણુ છે કે ? એ માહતાબનો બાપ કોઈ મુવો પોસાગીન ઉસ્તાદ મેહમદ કરીને મુસલમાન ગર્વ્યો હોતો તેને ઘેર રોજ બોમ કંઈ લેસન લેવા જતો’તો હરવાયાને કંઈ એજ બરયા પઝારા લાગેલા હું તો એની સાથ હમેશ મરાઉ કે મુવા હલકા નસીબ દાઓતા ઘેરોમા જઈને—”

“ચુપ, ચુપ, જરા ધીમે સાદે વાત કરની તો ! એમ શુભ શાની પાડેછ ?”

પીરોજનો સાદ સહેજ જરા ડપટ પડ્યો, પણ તોખી તે ખુલ્લો સંભળાતો હતો —

‘અરે ભઈ, બોમને એ હલકત ગાનારીનું મુવું અસ્તક લાગેલું, ને હું રોજ એની સાથ કુહૂરે પણ એ મારે કંઈ માને ? જ્યારે હોય ત્યારે એ ઘેર આવીને ઉસ્તાદની છોકરી માહતાબ—આય મોતીખાઈની એટલી તારીફ કરે કે મને તો ધણીજ કાર લાગ્યા કરતો’તો ! પણ તેટલા તો સાફજ થયું કે એ પાપ બીચારા બુદ્ધા ધનજીશાહને ગરે ઓરવાઈ ગીયું !”

‘ઓ આઈ સી ! એમ તહારે છે કે ? બોમને તહારે મોતીખાઈ સાથ અગાહિની ઓળખાણુ દેયું !”

“ઓળખાણુ ? હાસ્તો વરી ! ઓળખાણુ તેથી વળી કેવી ઓળખાણુ કે મુવા મારા બધા સીના સરી સરી જતો’તા !”

ધનજીશાહ બહમનબહેરામના હાથમાની ઓરદેહ અવસ્તા તેવણુના ધુજતા આગળાઓમાથી લપસી પડી જમીનની ઉપર પડી ગઈ તેવણુના ગળામા કંઈ નહીં સમજ પડે એવા દરદનો બુક પકડી આવ્યો હતો

બદલી કરતુ તેવણુનુ મહોડુ પોતાની મેળે થલ થઇ ગયુ ધાહેલ થયલા એક સીપાહ બચ્ચાની માફક તેવણુ લહડતા પહડતા તમ્મર ખાતા ઝટ ત્યાથી ઉડી ગયા, અને બગલામા જઈ ખીછાણા ઉપર માથે ટક્યા દાખીને સુઈ ગયા મોતીબાઈએ તેવણુ આગળ આવી બહુજ પ્યારથી, ઘણીજ ઝોજરખ્વાહીથી તરેહવાર સવાલો પુછ્યા,—પણ ધનજીશહે બસ કાઠખી ઉત્તર વાળ્યો નહી

“તુ જા ! મારી આગળથી હમણા જા ’ મને બસ થોડોવાર એખલો પડી રહેવા દે મારા જીવને હમણા સાર નથી ” તેવણે ગળગળતા અવાજે ફક્ત એટલુજ કહ્યું

અને મોતીબાઈ અત્યંત વીરમય પામી તેવણુના હૃદય મુજબ તેવણુને એખલા મેલી નીચે ગયા ।

* * *

આણી મેર પોતાના પ્રાઇવેટ રૂમનુ બાગલ ખોલી ડાઠ દુબાશ ત્યા દાખલ થયો તેની પછવાડે નવણુના મપરપુરા બહેન મ્હોડા ઉપર એક જાતના ધાન્તીભર્યા હસ્તા સાથ અફર પેડા બેઠા બારણાને અદગથી કળી લગાડી અને પછી કમ્મરે બે હાથ દઈ પીરોજ ગમ હસીને જોયુ

“વેલ, યુ લીટલ હમબગ ॥ ફરનરીની પેલી મેરથી મે બધુ સાબળ્યુ । આઈ કાનઝેચ્યુલેટ યુ ।”

“બુધ્ધાએ બધુ સાબળ્યુ હોશે કે, બોમ ?”

“બોલે બોલ ! એરય સાથની બધી તારી વાતચીતનો એકંકે એક સખુન બહુકની ગોળી માફક તે નખખોદ ગીયાની છાતીમા આબાદ જઈને બેઠોજી ।”

“પણ મનનુ બોલી કેની ? તે શીખવ્યુ તેમજ બોલી કેની, બોમ ?”

“મજેનુ ? બ્લેસ માઈ સોલ ! જે ઉજબબ પારમી અવાહીબાગ્યાએ પારસણાને સ્ટેજની ઉપર લાવવાની સામે નાધો નહો ઉઠાવતા હોતે, તો પીરોજ, હુ તુને એક એક્ટ્રેસ બનાવતે !”

‘ચાલ, ચીખો ના થા !’

‘નહીં, તારા સમ યુ આર એ થનડરીંગ ફાઇન પુસી, પીલા ! તે’ તારો પાટ ફેસ્ટ ક્લાસ લખવો ! પણ તેના કરતા વધારે ચપલ છ તો તે પેલા ગધેરા એરથને બાગમા લઈ જઈને ટકોરાબધ એ વાતમા ઉતારવામા દેખારીજા વેલ ડન ! લે આય મારો પ્રોમીસ ચેક”

આમ કહી ભાઈએ બહેનના કપાળની ઉપર ક્રીસ લીધી અને તેણીના હાથમા એડસો રૂપાનો એક એડ ઠેસવ્યો

પ્રકરણ ૫૦ મુ

“કચેરીમા કચરો !”

ડસરેવેજ કામકામાથી છુટેયો ઝેરી તીર આખાઠ તેની નીરમાણુ કરેલી જગ્યાએ છેડ મુઠ મુધી ખુચી જઈ બેઠો હતો

અલબત્ત પહેલો ઝટકો તો બાપડા ધનજીશાહની ઉમર માટે બણે સળંગ અને સખત હતો, પણ મપોર પડના સુધીમા તેવણુ એક હીંમ તબરી જીવતોડ કોશેશ સાથ પાછા સહેજસાજ સાવધ થવા પાગ્યા મોતીબાઇને પોતાની છાતીમા ચુગળાતા વીચારનો એક સસારોથી તેવણે કહ્યો નહી—બલકે આ પ્યારની પુતળી આગળ પોતાના મગજનો નજીસ વસવસો ઓચરવા માટે એવણુની જીમજ ઉપડી હતી નહીં

સાજ પડી—અને વળી પાછી “કાહીતુર ફેસ્ટલ” મા રાખેતાની ધવનીગ પાર્દીનો મહેમાર શરૂ થયો જાણે કશું કાંઈ બન્યુંજ નહીં હોય તેમ શાત અને સમાધાન ચ્હોડુ રાખી ધનજીશાહ સરવે પરોણાઓ સાથ ભેળાતા તથા વાતચીત કરતા હતા પણ તે છતા મોતીબાઇની ચચળ આખ્યો ખુલ્લુ જોઈ શકતી હતી કે તેણીના મહેરબાન ભરથારના ચ્હોરા ઉપર અચુક શોકાતુર અદેશનો પડછાયો હજી જોવો ને તેવો જારી રહેલો હતો. મનમા તે ખીચારી અતીસ્થ વીરમય પામતી હતી—પણ ગમે

એટલું ખતી ખતીને પુછવા છતાંખી ધનજીશાહ કાંઈ ખુલાસો કરવાને નાજ પાડતા હતા, ત્યારે તેણી લાંબલાજ હતી

સાતેક વાગ્યા હશે બધાક પરોણાઓની ફરમાશથી મોતીબાઈએ વળી પાછું કામક ગાયન ગાવાની તૈયારી કરી પોતાનો સીતાર મોટા બોક્ષમાથી બાંધ સાહેબે કહાડ્યો અને દ્રોષ ગ રૂમની વચ્ચેવચ એક નીચી ખુરસી પર બીરાજ્યા ડાઠ બમનશાહ દુબાશેખી પોતાનો દીલરૂબા હાથમા લઈને મોતીબાઈની પાસે જગ્યા લીધી અને પછી તેને ટ્યુન કરવા માડ્યો મીસીસ બમનબહેરામ જેવા પ્રખ્યાત ગાનારાને સાલજવા સર્વે કાંઈ યુપ આપ બની ગયા પણ સર્વે કાંઈની મોટી અગત્યખી વચ્ચે આ બડીએ ધનજીશાહ શેઠ પોતાની જગ્યાએથી ઉઠીને મોતીબાઈ તથા ડાકટર બોમ બેઠા હતા ત્યા આવી ઉભા !

“આજે તું ઘણી ઠાકી ગઈ, મોતી આજે ગાવાનું માડી વારે તો સાડે,” તેવણે બધા સાંભળે તેમ મ્હોડું કુમળાનીને કહ્યું

મોતીબાઈએ ચકીત થઈને પોતાના ઘણી ગમ જોયું તે ચહેરા ઉપર હમણા કાંઈ વીચીત્ર કરડો છાપ પુટી નીકળેલો હતો મોતીબાઈ સાથ વાત કરતા હમશે જે નરમાશ અને મીઠાસ તેવણના અવાજમા આમેજ રહેતો, તે આ વાર ખીલકુલ ગેરહાજર હતો તેવણના મ્હો ઉપરથી તેવણની સદાની વહાલભરી મમતાનો છાટ છટો ઉડી ગયો હતો તોખી મોતીબાઈ અત્યંત મીઠાસથી હસી

“હું જરાખી આજે ઠાકી ગેઈ નથી, ધનજીશાહ આય બધા આપણા ફ્રેંડો એટલી બહોસ કરેછ ત્યારે તો હું એક બે ચીજ ગાવશ--અલબત્ત બે બમનશાહ ઠાકી નહી ગીયા હોય તો”

ધનજીશાહના ખુબસુરત જીવાન ઘણીયાણીએ આમ કહેતા ડાઠ બોમ તરફ હસીને જોયું

“હું થાકી જાઉં ?” બોમે ખડખડ હસીને ઉત્તર વાળ્યો ‘મોતીમઈ, તમારા જેવા એક કાબેલ ગાનાર સાથ મહીનાઓ અને મહીનાઓ સુધીખી એકમપનીમેટ આપતા હું ઠાકી જાઉં નહીં લે ચલાવો પેલો માલકોશ”.

“ડાં બમનશાહ સાથ મને કામ નથી” ખાનખહાદુરે કાષ્ઠક ડાકધી કોડુ ધુણાવી કહ્યું “પણ મારી મરજી છે, મોતી, કે આજે સાંજે તારે વધારે કાષ્ઠી વેહેજ વહેજ કરવી નહીં ચાલો ઉઠી જવ, પીઝ—બહમનશાહ, તમેજી ઉઠી જવ”

આટલું બોલી સર્વે પરોણાઓની બારે અજાણી વચ્ચે ધનજીશાહ કાષ્ઠક ઠસામાજ પીઠ મરડીને દ્રોષગ રૂમ છોડી ગયા !

એકાદ બે પળ ઝારડામા સૌ કોષ મુગ્ય મતર થઇ ગયું ધનજી-શાહની આ છેલ્લી વર્તણૂકમા દેખાઇતો મીઠાક અને તોછડાઇ હતા ગુપ્તગુપ્ત મોતીબાઇએ પોતાના હાથમાનું ઇનસ્ત્રુમેન્ટ મુકી દીધું અને માવાનું મોકુફ કર્યું

બસ તે ધડીથી તેણીના કોમળ જીગરમા નાસીપાસીનો કાષ એક જથ્થાન ઝટકો લાગ્યો હતો તેણીના વહાલા મહેરબાન ખાવીદે આજે તેણીની સાથે જેવી કરડી અને નહીં સમજ પડે તેવી સખ્ત રીતે બધાના દેખતા વાત કરી, તેમ અગાઉ તેવણે કહીખી—મહેરમા કે ખાનગીમા—કરી હતી નહીં

પોતાથી બનતી બલમજીસાઇ અને લાગણીથી તેણીએ તે સાંજે તો પરોણાઓ સાથ વાતચીતમા ભેળાવાની કોશિશ કરી, પણ એક આધળાખી જોઇ શકે કે તેણીના હમેશના હરમુખા મુખડા ઉપરથી ખુશાલી, ઉમંગનો છાટેછાટોખી દફે થઇ ગયો હતો

રાતે અઠિકને સુમારે સર્વે પરોણાઓ વીદાય થયા બોમ અને પીરોજખી પોતપોતાના ઝારડામા ચાલી ગયા મોતીબાઇ દ્રોષગ રૂમના એક ખુણામા સોફા ઉપર નીચી મુડીએ કાષ પીકચરની આલબમ જોવા કરવાને મસે બેસી રહી ધનજીશાહે જોયું કે તેણીના મનમા ધણુજ ઓણુ આવ્યું હતું તેણીનો ઉદાસ ચહેરો અને સહેજ બીણી આખ્યો તેણીના બાતેનની લાગણી ખુલ્લી કહી આપતા હતા. જતા આ એકવારના હેતવતા કામજીબરમા ધણીજીએ બસ તે દહાડે જરા જુઠાઇએ તેણીને આમ એકાત દહાડીર બેસવાનું કારણ વટીક પુછ્યું નહીં—એટલુંજ નહીં, પણ તેણીની

આગલખી આવ્યા નહી

ખાવાની ટેવલ ઉપરખી કોઇ દહાડે નહી અનુભવેલી ચુપકીદી
આખો વખત પથરાયલી રહી અણુમણુયા જીવે મુગા મતર રહીને ખાંચો
જણાએ તે રાતનું ખાણુ જેમ તેમ ખલાસ કર્યું

હમૈશ કરતા જલદી ડીનર પુર થયું અને ધનજીશાહ એખલા
બગીચામા ચાદની વચ્ચે લટાર મારવા નીકળી પડયા

ધનજીશાહ બાહેર ખુલ્લી હવામા પોતાનું તપી આવેલું મગજ શાત
પાડવા માગતા હતા જે બધો ગહઘાટ તેવણુ ઉઘાડી આખ્યોએ જોયો
હતો તે ઉપરથી તેવણની ગમે તેવીખી નાખતી, ધીરજ હમણા ખુટી
ગયલી હતી પુતે આખ્યા પછીથી તેવણે બહુજ બારીક નજર એમ
દુઆશ અને મોતીબાઈની એડકેએક હીલચાલ ઉપર રાખી મુકી હતી—
અને જેટલું તેણે વધારે ઇતેજગીથી જોયું તેટલું તેવણને વધારે બધું
ઉલટીજ રીતનું દેખાયું હતું વહેમનો પીવો કાચ આખ આગળ ફરી
વળ્યો, એટલે પછી બહુજ ખીયું દેખાય તેમા શી નવાઈ ?

તેવણે જોયું હતું કે બીજા કોઇ ક્રમતા તેવણનો હેન્ડસમ સેક્રેટરી
મોતીબાઈ તરફ વળ્યાજ—જેમએ તે ક્રમતા વળ્યાજ—વધારે
કાળજીમદ રહેતો હતો મોતીબાઈ જ્યાંખી બેઠેલી હોય, જ્યાંખી
ચાલી જતી હોય, જ્યાંખી ઉભેલી હોય, ત્યાં ડાઁ એમના ડોળા
તેણીની પુકે પુકે જતા ધનજીશાહે જોયા હતા જે મોતીબાઈ કાંઈ ખુલ્લી
હવામા ફરવા નીકળતા, તો ડાઁ બમનશાહ લાગસો તેણીને માટે એકાદ
શ્યાલ સાથે તેણીની બાજુએ રજી થવાને ચુડતો હતો નહી જે તેણી
કાંઈ ચોપડી લઈને વાચવા બેઠતી, તો જવાન પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી તુરત
એકાદ પેપર—નાઈફ તેણીને આપવાને વીલબ લગાડતો નહીં !

વળી ધનજીશાહને જે દુખ લાગતું હતું તે એજ કે એમ
દુઆશને ઘટતા અદાજથી દુરનો દુર રાખવાને બદલે મોતી આ પ્રાઇવેટ
સેક્રેટરી સાથે હમૈશ કાંઈ નહી ઇચ્છવાતેજ ઘેરવટ અને ઘાડી મીત્રા-
ચારીથી બેળાતી હતી !

પોતાના સુખના ખ્યાલામા એક ચોક્કસ અચુક હાથ કેવા બચાનક મક્કમપણથી કાતીલમા કાતીન ઝેર ટપકાવ્યો જતો હતો, તેનો આપડા ધનજીશાહને સ્વપ્નનેખી શુ ખ્યાલ હોય ?

બગીચામા ચાંદરણીની અદર ગાફેલ ડોળે ડીંગ્યા કરતા ખાનખહાધુર રોક ઉચટ મન અને દર્દમદ છાતી માથ લગભગ વીશેક મીનીટ એક પુતલાની મીસાલ ચીટકીને બેસી રહ્યા હશે ! અતે બ્યારે કાંઈએ પાછળથી તેવણના ખમા ઉપર હાથ મેલ્યો, ત્યારેજ તેવણે કાંઈક ચમકીને પછવાડે બેસુ તે તેવણનો ભત્રીજો એરચ હતો

“કાકાજી, બહાર કારમા રાતની વખતે બેસીને શુ કરોજ ? હવે અદર આવો તો સાર !”

કાંઈ કિતર વાળવાની ધનજીશાહે તજવીજ કીધી, પણ અવાજ તેવણના ગળામાજ ખુટી બેઠો એક દેખછતા ગમના નીઆસા સાથ તેવણે એરચને પાસે બાજટ ઉપર બેસવાની પ્રશારત કરી

“શુ છે, ધનજીશાહ કાકા ? આજે બે દહાડા થયા તમે ધણા અણુ-મણ્યા દેખાવોજ તબ્બન બગાવર નથી ? તમે હમણા ધણા ‘ડીપ્રેસડ’ થયલા લાગોજ !”

“તારી કાકીની ચાલથી હુ ધણા ‘ડીપ્રેસડ’ થઈ ગીયોજ ! એરચ, ફિકરા, એક ગ્રહસ્થ તરીકે મને સાચ્યુ કહે આટલા દહારાની અદર તુ મોતીને હવે બરાબર ઓળખી શક્યોજ હોશે ! હવે તુ એને વાસ્તે શુ ધારોજ ?”

જવાબ દેવાને બદલે એરચે ડોકુ નીચુ રાખી જમીન ગમ જોયાજ કીધુ

“તુ કાંઈજ બોલતો નહીં, એરચ ? મને મારા સવાલનો જવાબ જોઈશજ !” ધનજીશાહે અરધી મીનીટની એક કફોડી ચુપકીદી પછી લગાર નાખુશીથી પાછુ પુછ્યુ

“મને માફ કરો, કાકાજી, એ બાબતમા હુ મારૂ મત તમુને આપી શકતો નથી !”

• “તુને મત આપવુજ પડશે ! હુ તુને હોકમ કરજ, એરચ !”

“હું દલગીર છેઉ કે તમારા હોકમને તાબે નહીં થવાની મને નાખુશીભરી ફરજ પડેછ । ધનજીશાહ કાકા, મારૂં મત અને સલાહ ચોકકસ કારણોને લીધે બહાર પાડવામા હું ફાયદો જોતો નથી લે ચાલો, હવે અદર જઈએ”

ઐરચ ઉઠવા જતો હતો, પણ ધનજીશાહ કાકાએ તેને બાબુમાથી પકડી પાછો બાજટની ઉપર બેસાડી દીધો

“બેસ અહીં । તારેથી હમણા જવાશે નહીં ।” તેવણુ લગાર ઉશકે-રાધને કરડા ઉચ્ચારે બોલ્યા “ઐરચ, મારૂં મન હમણા થણુ દુ ખી છે મને કાઈ સમજ પડતુ નથી બે ત્રણ રાત થઇ હું મુદ્દલ સૂતો નથી ! મારા દીલમા હમણા જે વસવસો ઉભાયછ, તેનો નીકાળ થવોજ જોઈએ કદાચ હું આડે રૂત્ને દોરવાઈ જતો હોઉ એ બનવાજોગ છે એટલાજ સારૂં મને તારા જેવા એક ‘ડીસર્નન્ટરેસ્ટ’ અપક્ષપાત માણુસનુ મત જોઈએછ । સાચ્યુ, ખરેખર બોલ-- થુ તારી મોતીબઈ કાકી આપ ડાકટર બમનશાહ સાથ જોઈએ તે કરતા વધારે ધરાપરા અને ધરોબો નથી રાખતી ?”

વળી પાછુ ઐરચે ડોકુ ફેરવેલુ રાખીને પોતાની ખામોશીથી થોડીકે પળ કાકાજીને તવળાવ્યા કીધા

“તુ મારી સાથ મ્હોનુ ઉધારીને હમણા વાત નહીં કરશે તો હું ખચીત ધણોજ ખફા થવશ, ઐરચ ।”

“કાકાજી તમે પોતે જ્યારે આટલુ દાખીને પુછોછ ત્યારે હું કહુછ તમે દુ ખી થશો, પણ હું જો નથી બોલતો, તો તમે વધારે નારાજ થાઓછ । તેથી હવે ફરજનો માર્યો હું બોલુછ । કાકીજીની છેલ્લે છેલ્લેની બધી વળણુ જોઈને હું પોતેખી ખરેખર વણોજ અજબ તેમજ નાસી-પામ થયોછ ?”

“એટલે ? બોલ, બોલ, ઐરચ, બધુ ખરી ખખારીને કહે મારે આજે તે સામગ્યુછ ।”

“વણીજ અફસોસની વાત છે, કાકા, કે મોતીબઈ કાકી અતે

પોતાની અસલ જાત, પોતાની હલકી જુન્યાદ ખતાવ્યા વગર રહ્યા નથી । આખું પુના આજે તે જોઈને મુછમા હસેછ—હું જોઈને રોજ મન માથ કચવાઉછ—શું નમોનેજ તે દેખાતુ નથી ? સાબલો, કાકાજી, ગામમા તો છડેચોક વાત ચાલેડ કે તમારા ધણીયાણી આય પ્રાધવેટ સેકે-ટરી ડાકટર દુબાશ ઉપર મોઢી પડ્યાછ”

ગરીબ ખીયારા ધનજીશાહ ! એક છુપી હાથ તેવજુના મહોડામાથી નીકળી ગઈ, અને એક હાથે તેવજુ જોરમા પોતાનું ધોકકા મારતું મસ્તક દાખ્યું

“હું તે જાણુછ—અધુ જાણુછ” તેવજુ નખાઈ ગયલા અવાજે બોલ્યા “ખોદાએ મનેખી જોવાને આપ્યો આપેલી છે”

“એકવાર તમે આય વાત છોડીછ, તો હવે હું તમારા ભત્રીજા તરીકે—તમારા ફરજદ તરીકે—હું જે જાણુછ તે અધુ કહી દેવાની મારી ફરજ સમજુછ જાણુને તમોને કદાચ “શોક” લાગશે, કાકાજી, પણ સાબલો ! આય ડાકટર દુબાશ અને મોતીબાઈ કાકી વચ્ચેનો એખલાસભરો સબધ તમે એવજુને પરણી આયા તેની ધણી લાખા વખત અગાઉનો ઉતો”

“તે” કેમ જાણુયુ ?” ખોખરા ભાગેલા અવાજે ધનજીશાહે પુછ્યું

“હું તે જાણુછ લગભગ અરધું મુખત તે જાણુછ”

“અરે ખોદા !” ખીયારા ધનજીશાહ હવે કગળી પડ્યા “ત્યારે મારા દીલમાનો બધો ખતરો અતે ખરોજ પડ્યો ! લોકનીંદાથી હું બીજુછ, એરય, નહીં તો આટલા દહાડાખી હું ઢીંગલાચુરયાનો ફારસ ચાલવા દેતે નહીં ।—”

“તમે હવે શું કરવા માગોછ, કાકાજી ?”

“ઝલનો કાલ સહવારના પોહરમા પેલો ખેશરમ ચડાળ દુબાશ ને તેની ખહેન મારા ઘેરનું છાપડે છોડી જશે ! એ ઝહેરી સાપને મારી બોહેમા મે પાળ્યો એ જીદગીની મોટામા મોટી જુલ થઈ !”

એરય ચોકીને હવે તતજુખાર ખડો બેઠો મોતીબાઈ કાકીનું કાટણું કહાડવાની હેખતનાક બાજુમા ખોમ દુબાશ સાથ હમચરીક ખની

ખુધા કાકાના કાનમાં પોતા તરફનું વધારાનું નીખ રેડતા તેણે અનેક ગણતરીઓ રાખી હતી, પણ આમ જોમ દુઆશને પોતાનેજ ચટ ને પટ પાણીયુ મળી જશે એવો તો તેને ઝાખામાં ઝાખો ખ્યાલખી ડદી આવ્યો હતો નહીં જો એકવાર જોમનો પગદડો આ ખુધાજીને મકાનેથી દુર થયો તો પછી ખેલ ખતમ !

“એક્કયુઝ મી કાકાજી” ફટલેકવારે એરચે વાત વ્યાગળ ચલાવી, “પણ હું ધારૂં કે તમે એમ ઉતાવલે કંઈ કરવા જરો તો ઉનટી જગમાં બધી વગર કારણની ‘ફેકેનડવ’ વધી જશે”

“પણ ત્યારે શું હું અદખવાળીને એ બધું જોયા કરું ?”

“નહીં ! તમારે ગમે તે કરો, પણ જરાક કુનેહથી અને આળ્હુ-આળ્હુને વીચાર રાખીને કરો, તો સારું ! તમાગા જેવા મુરખી દાનાવને હું જેવો નાદાન શું સલાહ આપું ? આની મેઝ વળી ડોકટર બમનશાહ દુઆશ છે ! સમજો કે તમે એને કહાડી મુક્યો, તો તેનું કારણ શું બતાવશો ? એ તો પોતાની આખરને મોટો ઘોડકો પુગ્યો ને પોતાનું આખું ‘ફ્યુચર’ બરબાદ થયું એમ કહીને ડપ કરતી કે તમારી સામે લાખ રૂખ્યાની ડા મીજીની ફરયાદીજ ડોકરો ! તો પછી—”

“બસ વધારે ના બોલ !” ધનજીશાહ કચવાઇને વચ્ચે બોલી ઉઠ્યા “આઇ સી લોટ યુ મીન, એરચ !”

હા, ડાઝજી, મને જો લાગેજ તે હું કેહું છું પછી તો તમે છેવો અને તમારું ધેરબાર છે તમે મોતીખર્ચ કાકીને એમ અચબુચ એકદમજ એવું ખુણામાં હકારશો, તો ડદાય તેવણુ બી બીલકુબ ખેખત થઇ જઇને છેલ્લે પાટલે ખેમગે ! નેતે બદલે જરા આસ્તેથી, સફાઇથી, મુખધ જવા પછી બીજે ત્રીજે બહાને આય ડોકટર દુઆરાને ખરતો કરો—ને જરાક સમજવટથી અને શાતીથી મોતીખાઇને તેમણની હાલતી વતણુકનો ગેર-લાલ દેખાડગો, તો ડદાય બધો મામલો પાછો રાહપર આવી જશે”

“તું એમ ધારૂં છું”

“હા, કાકા, મજબુતીથી એમ ધારૂં છું ! સારી દુન્યામાં ખાલીપીલી

નાલેશી ફેલાવવામા કાંઈ ફાયદો નથી એ ચાગ પાચ દાહરામા કાંઈ ખાટું મોડું ચર્ચ જવાનું નથી હમણા કંઈ તમે બોલતા ના' એ ત્રણ દહારા એ ચી કહાડો, કાકાજી, પછી આપણે મુમ્મ જઈશું અને આય દુઆશને કાંઈ કેવી તદખીરથી 'ખોલીશ એક' કરવો, તે ખાખે વીચાર કરવું ચાલો, હવે અદર ચાલો, કાકા—તમે બીહો ના—હું તમારી બાબુએ છેઉં !”

આટલું કહી હેતવતા (!) જવાન ભત્રીજાએ પોતાના કાકાનો હાથ પકડી તેવણને ડુલા કર્યાં, અને જેમ એક નાના બાળકને પટારીને લઈ જાય તેમ તેવણને પાખડી વચગીને બગલામા ખેંચી ગયો.

*

*

*

અડધા કલાક પછી બોમ દુઆશના પ્રાધવેટ ખેડરૂમમા એ જાની મીત્રો સામસામી ધુસધુસ કરતા રહી એકમેકના કાન ડરડતા હતા.

“મને લાગેછ કે ડોકરો હવે અહીં થોભાવેલો થોમવાનો નહીં, બોમ !” એરચ ડપાલે હાથનો ઠેભો દઇને અત્યંત ધીમા માદે બોલ્યો, “એ તો મુમ્મ જઈને તુને રૂખસદે પાનપાન આપવા ઘોડેજ ચહડ્યોછ.”

“અચ્છુ—હેખા જાયગા ! એ હવે ધોરે ચહરેછ કે દખમે ચહરેછ તે આપોઆપ જણાઇ આવશે ! તે આજે તો એની આગળ ખેસીને મને ને પેલા બગલાને ખુબ તરેહથી ગાજો દીધી કેની ?”

“હા—તારા કેહવા પ્રમાણે મે ઈરકોડ તો ખુબ ફેરવ્યોછ ચાલ હવે હું જાઉંછ—બીજું કંઈ કેહછ ?”

“નહીં—કંઈજ નહીં ! એટલુંજ કે મને બી હવે ઉધ આવેછ !—જા પત !”

“હવે ભાયરો એ ત્રણ દાહરા તુને એવણના છાપરા તળે મળશે !—મને લાગેછ, બોમ, કે આય મોતીબાઇના સબધમા બધી તારી ગળવર ગણત્રીઓ જરા કાચે પાયે અધુરી—”

“બાપુ ! કાય તારૂ માથું ઝકિંછ !” બોમે કટાલાની એક અવાચી ખાતા કહ્યું, “તું તારે બધા તમારો ખેસીને જોયા કરતી ! હું મારૂ

કામ સમજી છે ! એ તન દાહરા આગ લાગ્યા છે એમ તુ કહેછ કેની ?
 ખસ તાહરે !—એ તન દાહરામા તો મોટા રહેનશાહતો ઉધા ચતા થઇ
 ગીયાડ !—મમજ્યો ? જા હવે, જઇને માથે ટકીયો દાખી આજે તો
 મુગો મુગો થોટાં જા—’

એવ્ય મુજમા હસ્યો આ જાલમ માણસની જવાનક પરસનાલીટીથી
 તે હમેગ આજેજ થઇ જતો હતો ! ઉઠીને તે બારણાના ઉપરપર ઉભો

“વેત જુડ નાઇટ ! કોઇ દાહરે તારી હીમતમગી બદમાશીથી જો
 તુ પાધરો બટખે નહી જરો તો હું અજબ થવશ, બોમ”

“તે તારા ધીકડારબરયા બાયલાપણીથી તુ કોઈ દહારો સુકકો તાટ
 સોનાપોર નહી પહોચી જરો તો હુબી ધણો અજબ થવશ—નાઉ
 ઢલીબર ઓફ !”

આમ બોલી બોમ દુબાગે પોતીકા દોસ્તને ઉપરની બાહર એક હડસેલો
 મારી તેના મ્હોડા માંડે ડાડા દેતુ કે પોતાના એક રૂમતુ બારણુ બંધ
 કરી દીધું !

પ્રકરણ ૫૧ મુ.

“હીમત રાખ !—નસીબાનુ ચકકર હવે ઉઢી દીશાએ જાંક લેવા
 માંડે છે !”

આપણે વણો લાખો વખત મુઠી ખાનબકાદુર શેઠ ધનજીશાહ બમન-
 બહેરામ અને એવણના ખુબસુરત ધણીયાણી મોતીમાઈની પુઠ પકડી રાખી
 છે પણ હવે જગ પુના ખાતેના ‘કાહીનુર’નું બધું ચકકર—મડળ થોડો
 વાર પડતુ મેલીને આપણને આપણી કથાના ખીન્ન અગત્યના વીલાગમા
 પાણુ ડોકડુ કરતુ પડશે ! છ મુસ્ત થઇ તમે જેહાંગીર મહેરહોમજીને
 સુરંગ થી થોડેક છેટે આવલી મુસા રહેમુની ટેકડી ઉપર એક ધરડા
 માલીના છુપા અવતારમા એકલો અટુલો દ્વરયા કરતો છોડી આવ્યો છો

ગઢેનશાહી નવું વર્ષથી આવી લાગ્યું, અને હવે તો દેહાનીકાળ કરતા નવેતર ટેદી હાનતમાં સળડતો આ અભાગ્યો જરાન ગજગ ખીનકલ જીવપર આવી ગયો હતો. જો કે તેની જાતી મહંગ્યાન માનુડ દીનુ અહવાડયામાં બે ત્રણ વાર ગુપચુપ તેને મળી જ્યા કરતી હતી અને પોતે રોકિલા ખાનગી મરાડા ડીટેક્ટીવ ગાળપતંગવ પીગળેતી મદદ માથ કાઢખી પત્તો મેળવવાની તરેહવાર આશાઓ દેખાડી જતી હતી—તેમજ જો કાઢખ નવો મુને હાથ નહી લાગે તો જો વ મત જાય છે તેમાં જાહાગીરની નાહો તપાસ મહકાપાદ ખાને મજલીએ અદાલતે માગમાં ડગરવાની ડબ્બાન ઉપર કમુવાત આપતી હતી—પણ મત્રયુ જ્યાનુ ત્ય !

પણ વચમાં આખરે એક અગત્યનો ખનાવ પતી ગયો એક તરન દીનુ, ગોદરેજ જમાનાળા, વગડા મોહસીનુદીન તેમજ ડીટેક્ટીવ ગણપતરાવ પીગળે મોડી રાત્રે જાહાગીરને મુમા રહેમુની ટેકડી ઉપર નહી 'પારેલા મળવા અચભુચ આવી ચઢ્યા તે તેજ દીવસ હતો કે જ્યારે નીકામ હુકુમના મશહુર વડા ડીટેક્ટીવ અમલદાર યાકુબ માહેમ માઇ માહેમ દીનમાઇ વકીલને મળી જવાની નગરીફ ફરમાની ઘણી લાયગી અને ઓજરખવાહી સાથ રૂતમજગ જાહાદુરના ખુન માટે ગુહગાર કરેલા જાહાગીર મહેમુદો-મજને મુમા રહેમુની ટેકડી ઉપરથી ખીજે કોઇ સલામત જગયાએ લઈ જવાને માયાકુળ સુચના કરી ગયા હતા !

તે રાત્રે લગભગ ૪ કલાક સુધી એક લાખી છુપી મમલદત એ પાચે જણા વચ્ચે ચાહી જાહાગીરનો પોતાનો મકકમ લીગાર હવે વધારેવાર આ કગાળ નાસોગોસો આવું નહી રાખતા ખીજી સવારે સીધો જઇને નીકામી સતાવાવાઓને શરણ થવાનો હતો દીનુ મોહમીનુદીન તેમજ ગોદરેજ વડીક હવે કાઇડ હામિત હારી ખાઈ આ છેરને પાટલેના પગલા ભરવાની તરફેણમાં કામકે મચુપચુ હતા—કેમજો દહાડે દહાડે જાહાગીરને છોકજ બેચેની અને ઉદાસીમાં ગળાઇ જતો જોઇ તેઓ ખરેખર હવે નેના મગજના સમતોવપણા માટે વડીક કામ ચીતાતુર બન્યા હતા

• 'દીનુ ! મોહસીનમીયા !' જાહાગીર ઉશકેરાઇને તે રાત્રીએ બેહદ

ગજા જીવે જોત્યો હતો, “તમે લોક હવે વધારે મારી પામ પાછુ થુ કરાવવા માગોછ ? એમ કુતરા ધક્ક નાસભાગ ઝ્યા કરીને જીવ્યા કરવામા તે શુ હુ મોટી નામદારી મેળવુછ ? દીનુ, મને લાગેછ કે હુ કોઇ દહાડે તદન મેડ થઇ જવશ ! આજે મહીનાઓના મહીનાઓ થયા મને રાતના ઉધ આવતી નથી એના કરતા બહેતર છે, જોદરેજ, કે હુ જાહેર તપા-મમાજ મારો છેલ્લો આન્મ લેઉ ! ને પછી જો મને મોતની સજા મળશે, તો ખરૂં કહુછ કે તે મોત હમણાના જીવતર કરતા મને વધારે ખ્યારૂં લાગશે !”

જેહાગીર આ કીસમે બહુજ કગળાને બસ હવે પોતાની તકદીરનો લટકો ફટકો ઝરી નાખવાને તલપી રહેલો હતો પણ ડીટેક્ટીવ ગણપતરાવ બહુજ બજાદ થઇને આડો પડ્યો તેણે અત્યત મજબુતાઇથી પોતાનુ મત આપ્યુ કે ગમે તેવી ભોગે કોઇખી સુરતે હજી ખીજ બે ત્રણ મહીના એમજ તોડી પાડવામા મોટો કાવદો હતો

“મને નેવુ ટકા ભરોસો છે કે આપણે એક ધણુજ અગત્યના કાર્ષ નવા મુદ્દાની લગોલગમા આની ચુક્યા છીએ,” તેણે પોતાની તકદારની સેવટે કહયુ, ‘હુ તમારી પામ બે મહીના—ફક્ત ખીજ બે મહીના—માગી લેઉ છુ દીનબાઇજી, ચોડડસ માનજો કે આજે ચાકુબ મીયાએ આવીને તમને જેહાગીરજી ભાઇને બચાવી લેવા માટે પુશકળ વીનતી કરી, એ બનાવ મારે મનથી વીશેષ અગત્યનો અને અર્થસુચક છે એમા કાઇ ધણુજ ગભીર મોટો બેદ સમાયલો હુ મમજુ છુ કાઇ ખાસ જીવ સંટોસરનુ કારણ હોય નહી ત્યા સુધી નીજામ સજતનતનો ખુદ વડો ડીટેક્ટીવ પોને આવીને એક નારના ભમતા બધવાને છટકાની દેવાની આટલી બધી તલબ કરે, એ વાત મારા ધ્યાનમા ઉતરતી નથી વળી એ ચાકુબ સાહેબ તેમજ નવાબના ખીજ બેગમ વચ્ચેનો સબધ લક્ષમા લેતા મને લાગે છે કે કાઇ ધણુજ અગત્યનો નવો મુનો આપણને હાથે લાગવાની ઇશ્વર કૃપાથી આજે શરૂઆત થઇ છે જરાક મને હજી થોડોક વખત આપો હું ફક્ત બે માસ માગી લેઉ છુ”

“ત્યારે શુ તમે જેહાગીરને તેટલા અહીંજ રાખવા માગોછ ?”

દીનુએ પુછ્યું

“ના દ્વાથી એવણુને હવે નીકળી જવું પડશે-મલ્કે હુદગામી” રાજ્યની બાહેર એમને કોઇ સલામત જગ્યાએ લઇ જવો તો સારું જોડાગીરજીને કાયદાની ચુગાલ માહે આપસી મેળે ચાલ્યા જતા અટકાવવામા યાકુબની શુ મતલબ છે—તેમા તેને શુ લાભ છે—તેજ હવે આપણુને શોધી કાઢવાનું છે? એ કામ તમે મારી ઉપર છોડો, ગોદરેજી શેઠ તમે બસ એ લાખને દ્વાથી તમારી સાથે લઇ જવ એઓ અડગાઈ ગયા છે, પણ હવે જ્યારે આટલો દરયો ઓળગી આવ્યા, તો કીનારે આવીને દુબવામા હું ફાયદો જોતો નથી”

x

*

x

મુબઈ નગરોત્તુ પનોતુ “બાઈટન” વરસોવાનો ખુશનુમા મેનાલ કીનારો આજે કયા મુબઈગરાને બલકે દેશાવરનાખી કયા ગદીરાને અજાણ્યો છે? દર્મી કીનારાની લગોલગ આવેલા નાના મોટા બગલાઓની હરોલમા જીઈ ગામડાની દીશાએ લગભગ છેલ્લુ આવેલુ એક નાનું રમકડા જેવું કોટેજ આજ વરસો થયા ખાલી બધે પડી રહેલુ વરસોવાના બધુકના રહેવાસીઓ તેમજ અવારનવાર ઉતરી પડતાં સહેલાણીઓને પુરતુ જાણીતુ હતુ સહ કોઈને ખબર હતુ કે આ “રૌનક કોટેજ” કદીખી જાડે આપવામા આવતુ હતુ નહી, અને તેના માલેક સીકેદરાખાનના માલેતોજર જરથોસ્તી વેપારી નવાબ બહાદુર ફરતમજગ વકીલ જાયગે પાંચ વરસે એક વાગી પોતાની એ “સીસાઈડ રીટીટ”મા આવીને ઉતરતા હતા કાઈક ત્રણેક વરસની વાત ઉપર નવાબ સાહેબ પોતીકી નવી મેહોમેદન બેગમ સાથે હતીમુન ગુજરવા વેસાવે પધાર્યા, ત્યાર પછી તે બગલો બધનો બધ રહેતો હતો, અને ત્યાં કુફતા માલી સીવાય ખીજુ કાળુ કુતરે બી વસ્તુ હતુ નહીં

નવાબ સાહેબના ગુજર્યા પછી તેવણની વારસ દીકરી દીનબાઈએખી પોતાના મરદુમ પીતાને પગલે ચાલી “રૌનક કોટેજ” માટેની જાડાની બે ત્રણ સારી ઓફરો સ્વીકારવા ના પાડી હતી. પણ સપ્ટેમ્બર ૧૯૦૬ ની

ચોથી તારીખે એકાએક વરમોવાની વગ્નીએ કાંઈક નવાઈ સાથે જોયું કે મદાના ઉપશુસી “રોનક કોટેજ”માં કાંઈક નવીજ શુદ્ધી આવી ગયલી હતી ! હમેશ બધ ગહેતા બાગી બાગણા ઉઘાડવામાં આવ્યા હતા અને સાજની વખતે ત્યા દીવાબતીનો ઉગ્ગસ ફેલાઈ રહેલો હતો ખસર કહાડતા માલમ પડ્યું કે બહેનનશીન નવાબ રૂતમજગ બહાદુરના દીકરી બાઈ સાહેબ દીનબાઈ ખુદ બબુદ પોતે પોતીકા ધરડા કુમળ માથે આ “રોનક કોટેજ” માં ચોડાક દહાડા આવીને ઉતર્યા હતા !

તમારી જો મરજી હોય તો ચાલો—આપણે એ એક ત નાનકડી બગીચીની ‘ત્રેલીસ વર્ડ’ થી મધાયલી વરડા ઉપર સડુજ નગર ફકરે

ત્યા ચાર જણાનું એક મપાલુ કુટુંબ—મડળા દીકરીચેરા ઉપર તથા નેતરની ફરાગાત ખુરશીઆ ઉપર ગોરાખને તુરતનીજ થવા માડતી ભગતીનું પુરાનુમાં મ્યુઝીક માલખતુ, દીલપઝીર ચાનીનો દડો રૂપેરી ઉગ્ગસ વખાણતુ, તેમજ દરાના મીઠી લહેબી દમમા લેતુ બેઠેયુ હતુ એ ચાર જણાને ઓળખવાને આપણને ઝી તડવીક પડગે નહી એક તો દીનુ વકીલ પોતે દતી બીજા બાઈ તણીના કુમળ મુનાબાઈ હતા, ત્રાંજો જવાન રાજા દીનુનો માનીનો છાકરા ગાદગજ હતો અને ચોથો—આખ્યોમાં બાડ પડી આવી ! બીચનુન યયા તથા થઈ ગહેવા, તદન સાહાઈ મુકાઈ ગયલા ચહેરાવા, છતી જવાનીએ ભુદા દોસા જવા દીન્ટો બીચાંગ જેહાગી—કમના પ્રટેવો જેહાગી મહેગોમજ હતો

વરમોવા ખાતે આવીને મુકામ કરવાને તેઓને આજે બગબર છઠ્ઠો દહાડો થયો હતો માનના મોખી મહેજ ઓજપ ચરા માડતા દીનુ, સુનાપ્રુઈ, તેમજ ગોદગ્ગ નીચા કીનાગ બપ નાઈ લટાર મારી આવતા હતા—પણ જેહાગી ગમ અવીખી તે લાકતી મમગવટ છતા બગલામાજ ભરાઈ રહેતા હતા

આજે માજે ‘નાનક કોટેજ’ના નહીના પોતાના રાખેતા મુજબ રાજે દગવા તીખેના દેખાવા હતા નહી આજે દીનુના જીવને સહેજ ગમતુ નહી હતાની ત્યા મવળા બગલાની અતગ્ગ વરડા ઉપર ચોઈ-

વાઘને પોતપોતાના વીચારોમા મશગુલ હતા

સુમારે સાજના સાતેક વાગવાનો અમલ હરો ઝગઝગ ખલાસ થવા આવી રાત્રીની આદની પુર પ્રકાશી રહી હતી લગભગ ૧૫ મીનીટની ચુપચાપ પછી અતે દીનુએજ વાત છેડી —

“મરે, ભરતી હોયછ ત્યારે કેવુ મનનુ લાગેજ? ઉઠવતા મોળઓને જોઈએછ ત્યારે જે વડી આપણા મનનુ ખતુ દુખખી વીમરી જઈએછ કાય જગુ, તુને અહીં મનનુ લાગેછ કની?”

જેહાગીર ગમગીન ચહેરા ઉપર એક જાતનુ ભયકર હન્વુ પથગચુ “હા, ગમેછ” તે ધીરેથી બરબડયો ‘ચચવગુગ જેલની ખીહામણી કોહડીમા પથરના ખાટલા ઉપર પડયા પડયા માકડાઓ માર્યા કર્યા કરતા, અને જહાર સેનત્રીના પગલાનો અવાજ ગણ્યા કરવા કરતા, અલમત અહીં વરડા ઉપર જરાક વધારે ઠીક લાગેજ.”

દીનુ હવે પોતાની કેન ઇઝીચેરમા ખડી થઈ બેરી

“તુ તો છેકજ રડતો ચણાવાનો થઈ ગયોછ, જેહાગીર મે તુને ના કહ્યું, તોખી વળી પાછી તે એ વાત ઝહાડા? મુવુ દુન્યામા કઈ ખીજી વીચારવાનુ અને બોલવાનુ તારી પામે છે કે નહી?”

જેહાગીર દલગીરીથી પાછો મહેજ હસ્યો, અને પત્રી દીનુની આગળ જઈ તેણીનો હાથ પોતાના હાથમા લીધ.

‘મારી દીનુ, મે તુને પચીસો વખત કહ્યુંછ કે મારી જીદગી હવે મારી મતા છેજ નહીં તે હવે તારી માલેકી છે! હું જો મારા જીવનો ઘણી હોતે તો, ખર કહ્યુંછ, કે આય ધડીએ તે ઉચકીન હું તે આય સામેના મોળઓમા ફેકી દેતે પણ મે તુને વચન આપ્યુંછ, ડીયર— મારે હાથે મારા જીવનો ધાત નહી કરવા મે તુને પવિત્ર વચન આપ્યુંછ—”

“તાહરે, દીકરા, એવુ હેનઅકચ જેવુ ધરી ધરી બોલ્યા શુ કામ કરેછ?” સુનાકુઈ હવે સહેજ કુહરીયા, “જરા મન મોકળુ ગખ, જીવ ખુશાલ રાખ! મર્યો એ શુ મુવો રોજ ઉડીને પીજનપાડલો!”

વરડાના કટેરા આગળ જઈ જેહાગીર અદખવાળીને અડીગી ઉભો,

અને ચુચી આખ્યોએ ભરતીના ખુશાલ મોજાઓ તરફ એકઠી ટગરે નીહાળવા પડ્યો થોડીક મીનીટ તે આમ એકચીતે જોતો ઉભો રહ્યો હશે કે એકાએક તેના મહોડામાંથી એક શુભ નીકળી પડી—

“અરે—એ આપ કાણુ ૫ળી અકકલતુ ખારદાન રાત પડી દર્યામા નાહવા ઉતરયુછ ! જોતી—ગોદરેજ—મને લાગેછ કે એને તરતા બી આવશ્ય નથી !—”

ગોદરેજ ઉડીને જોહાગીરની પાસે આવ્યો ખચીત, કોઈ પાતલ્યો જોયો હીદુ તેઓના ‘રૌનક કોટેજ’ વી સહેજ થોડેઁ છેટે દરયામા સ્નાન કરવા ઉતરેલો હતો ! પુર ચઢતી અને જોરાભર ભરતીનો લાલ લઇને તે શખ્શ કદાપી આયે કદગે વખતે ઉતર્યો હશે—પણ જે રીતે તે ઉછડતા જોરાવર મોજાઓમા અફળાયા કરતો હતો, તે ઉપરથી સાફ માલમ પડતુ હતુ કે તેને મુદ્દલ તરના આવડતુ હતુ નહી

‘એ નખખોદ ગીયાને નાહવાનો બીજો ટાઇમજ નહી મલતો !’ ગોદરેજ સહેજ ફકડીને જોરથો “વગમોવાનો કીનારો કેટલો કોઈ વખતે દગાબાજ થઇ પડેછ, તે કમનસીબે ઘણાઓને ખબર નથી અરરર ! જોયુ કે ? એ તો પાણીમા ઘસડાવા માડેછ !”

બીજી અરધી મીનીટ બન્ને જણુ ડોળા તાણતા ત્યા પેલા આખા આકારને જોતા ઉભા બીજી પવે દુર હવામાંથી એક તીક્ષણ શુભ પવનના સુસવાટા સાથે આબાદ તેઓના કાનપર પડી—

“મદદ ! મદદ ! ! કોઈ આવો !”

હજી તો ગોદરેજ આખના પાપણુ ઉચકીને પોતાની પડોશમા ઉભેલા સોખની ગમ જોય, તે અગાઉ જોહાગીર એક છલાંગ સમેત બગલાની મીડી ઉપરથી ધમારામધ ઉતરી જઈ તીરની માફક કીનારા ભણી ધર્યો તેને એકાએક શુ વાહરે આવ્યુ હતુ, તે ગોદરેજ દીનુ યા સુનાકુઈ કોઈ સમજી વડીક શક્યા નહી વરડાતી પાળ આગળ આવી દીનુએ મોટેથી શુભ પાડી—

“જોહાગીર ! જોહાગીર ! ! તુ રહો જયજ ? જોહાગીર—પાછો આવુ”

તેજ ઘડીએ ગોદરેજ પણ જેહાગીરની પુકે દેડ્યો, પણ જેહાગીરને રટાર મળી ચુક્યો હતો પોતાના બદ્ધન સાથેજ તેણે ચાહોમ દર્મામા ઝીપલાવ્યુ, અને એક મીનીટના નેશબધ વામના હાથ મારી તે પેલા મુમાશુમ કરતા શખ્સની લગોલગ જઇ પહોચ્યો કીનારે ઉભો રહી ગોદરેજ કલાબકાર કરી મેળનો હતો, તેની ઉપર જરાબી તેણે લક્ષ આપ્યું નહી દીનુ અને સુનામાઇબી હવ કીનારે દોડી આવ્યા જો કે ત્રણે જણના હોસકાસ ઉડી ગયા હતા, તોએ દીનુને એટલો તો સખારો હતો કે જેહાગીર અચપણથીજ એ અથગ તરનાર હતો

આ બધુ લખતા જેટલો વીલબ લાગ્યો છે તે કરતા ઓછા વખતમા સંવળો બનાવ બની ગયો બહુજ કુશળતાથી જેહાગીરે તે દુબતા અને લગભગ અર્ધ ખેહોશ થઈ ગયલા શખ્સની પછવાડે જઇ તેને આબાદ કમ્મરમાથી પડડ્યો, અને એડ બચ્ચાને ઉચકી લાવે તેમ તે પાતળયા સોટી સરખા હીદુને એક હાથે બગવમા પડડી સલામત કીનારે લઇ આવ્યો અલબત્ત જેહાગીર થાકીને નોકપોડ થઇ ગયો હતો, અને પેલો હીંદુ તો ગભરાટને મારે, તેમજ ધામ્તીને મારે લગભગ ખેફામ જેવો બની ગયો હતો—જો કે તે શુધ્ધીમા હતો જેહાગીરે તેને કીનારા ઉપર સુવાડ્યો—પણ તેજ ઘડીએ દીનુના મહોડામાથી અજબબીની એક મોટી શુમ નીકલી પડી !—

“કોણ—ખેચરદાસ ! અરે આય તો મારા પપ્પાના જુના કેશીઅર ખેચરદાસ છે !”

જેહાગીર ચમકીને એક ગજ જેટલો કુદ્યો !

“ખેચર !” તેના ગળામાથી ઘોઘારી પડધા નીકલ્યો

હા—મરહુમ નવાબ રસ્તમજગ બહાદુરની પહેડીનો પુરાણો હીંદુ કેશીઅર ખેચરદાસ—ડાં બોમ દુબાશ સાથે મલા જઇને જેહાગીર મહેર હોમજી ઉપર હારજરીનુ આળ ઘોળાવી દેનારો કગાળ દગલબાજ પેલો વાણ્યો—હજીબી બોમ દુબાશની પાસથી દર માસે એક રકમ નીચાવતો તેજ હુમ્મો તેનો મળત્યો ખેચરદાસ હતો !

તે વાણ્યાએ હવે પહેલ્લીવાર પોતાની આખ્યો ઉઘાડી, અને પોતાના
જીવના ઉગારનાર ગમ જોયું

“તમે મને નવે જન્મેજ અચાબ્યો હે પરમેશ્વર ! તમે ન હોત તો
હું નકકી—”

બેચરદાસ બોલતા અટકી ગયો જેહાગીરના મહોડા ગમ ચીટકેલા
તેના પપગડા જેવા ડોળા તેની આખ્યોના ખાડામાંથી ગોચા ખરી પડના
હોય તેમ લાગ્યું તેણે એકદમ મોટા ઘોઘારી સાદે જીમ મારી—

“કોણ ? જેહાગીરભાઈ !” મને હુખી મગતા અચાવનાર તમે ?
જેહાગીરભાઈ, તમે ? હો ભગવાન, આ શું હું સ્વપ્ન જોઉં
છું ?—ઓહ !”

આટલી ચીચ્યારી ઠાકેલા જીવે મારી બેચરદાસ ત્યાજ રેતી ઉપરજ
બેસી યાદ ગયો

*

*

*

કોઈક વેળા ખુદરતનીથી કાઈ વીચીત્ર કારવાઈ હોય છે ! જે બદલ
ખત વાણીયો થોડા નજીસ પૈસાને ખાતર એક આશાવત જીવાન જીદગીનું
કાટલું ડહાડી નાખવા માટે બોમ દુખારા માથે એક ભયંકર ઝાલનામા
સામેલ થયો હતો, તેજ વાણીયા બેચરદાસને—પોતાનું નખખોદ વાળનાર
એજ નાખેડાર ડાનીલ મુઘને—મોતના નકકી ડાચામાંથી જીવને જોખમે
ખેચા લાવવાની જેહાગીર મહેરહોમજીની સરજત થઈ હતી !

જ્યારે તે અચાતથા થઈ રહેલા, મસાન કાઠે પોણા જમ ચુકેલા
વાણીયાના શરીરને લાનીને જેહાગીર કીનારા ઉપર મેલ્યું ત્યારેજ પહેલી-
વાર તેણે જાણ્યું કે કીસમત તેને હાથે એક લયાનતીભર્યા અપઝરનો
બદલો એક મોતેજર ઉપઝારથી વળાવયો હતો !

એ ખતાવને ૪૮ ડલાડ થઈ ગયા બેચરદાસને “રૌનક કોટેજ”માં
છીનું લઈ ગઈ હતી, અને ગોદરેજ તેમજ જેહાગીરે તે ખખડી ગયલા
ખુધ્યાને તુગત નવાં સુકકા ડપડા પહેડાની, તેમજ તેને સરદી નહીં લાગે
તે માટે ચાપતા ઉપાયો ડરી નટાર કરવાને બનતું કર્યું હતું પણ વ્યર્થ !

પહેલેલી ગતચીજ બેચરફામને સખ્ત બોખાન ચટના માડી, અને તે તાવની ક્રુમમા લવારો બઝારો ડગવા પડ્યો તેનું નાતવાન રાગીર આ છેલ્લી હોનારતનો આચક્રા કીલવાન અરાકત થઈ પડ્યું હતું જ્યારે તાવ ઘણી વધી ગયલી જોઈ, ત્યારે દીનુએ વમાવે ખાતે રહેતા એક શીંગી ડાકટરને બોલાવી મગાવ્યો તેણે ખમર આપી કે દરદીને ‘ડમન ન્યુમોનીયા’ થવાના સખખે તેનો કેસ ઘણેજ ચીનાતુર હતો ।

જેટલી બરફામત આ બધા યોગ્યથી થઈ ગઈ તેટલી દીનુએ, જેહાગીરે, સુનાયુજી, ગોદરેજે બડ પગે અને માચ્ચા દીને ડગી તેમા ખમુમ કરી બેચરફાસની આગનનો આગવ આખો વખત રહી તેને ‘નર્મ’ કરવામા જેહાગીર ડાઈ ઓર છુપી ઉવટ દે માડનો હતો કાણુ તણે શુ હતું—તેનું તડદીર ખુન માનમ કેના રીતે નેગ ડગા હતી—કે જેહાગીરે એટલી તો કાળજીથી એક આખા દીવસ અને આખી ગત બેચરફા, ખીછાણુ આગળ મહેનત કરી કે તે અભાગયો વાણુયોખી પોતાની તાવની ક્રુમ છતાં ડગ થઈ રહ્યો

છેલ્લા કેટલા વરસોની તેની હેયનનાડ હાડમારીએ જેહાગીર મહેર-હોમજીને હવ માણસાઈ દયાનો એક મહાન પાક રીખાડ્યો હતો

બેચરફાસ ૧૦૪ ડીગ્રી તાપ છતાં પુરુ મુશ્કીમ હતો જ્યારે તેના ગળામા દવા રેડવા પછી તથા જતી ઉપર પોનટીસ મેળવા પછી બેચરે પોતાની પાસે જેહાગીરને અરંધી ગત ખુરસી ઉપર અતરંગ બેઠેલો જોયો, ત્યારે તે બદ્દમખતથી ગડગડ રડી પડાયું તે શેહારા વાણુયો તુરત ચેતી ગયો હતો કે તેના દહાડા હવે ભરાઈ ચુક્યા હતા આ બદ્દમાશને હવે અતકરણુનો જાતીલ ચમટો જમરદસ્ત છાતીમા એવો તો તુટનો હતો કે તેની આગળ તેની ન્યુમોનીયાની વેદના કુચ્છ હતી નહી

ખીછ સવારે-એટલે બેચર દુખનો બચ્ચો તેને ત્રીજે દહાડે—ડાકટર પાછો આવી ગયો અને કુમળાયલે ડાચે આસપાસનાંઓને કહી ગયો કે દરદી બચે એવી જગમી આશા હતીજ નહી

• ગોદરેજે તે અભાગયાને તેની આરી પુગતી અતની ઘડી માટે બને

એટલી ધીરજથી એશારો કર્યો

બેચરે રહેજ ડોકુ ધુણાવ્યુ તે હવે શાતીથી મરવા માટે તઈયાર હતો

“મારી એક છોકરી સીવાય બીજી કોઈ નથી તે હમણાજ પરણીને દેશ ગઈ છે” બેચરે ઝુમાઈ જના સાદે કહ્યુ “તેને તાર કરશે મા કાલ પરમ બમનજી દુબાશ અત્રે આવી પુગશે—”

“કાણુ ?—બમનજી દુબાશ ? અત્રે આવી પુગશે ?” દીનુથી અચરતી ને મારે બુમ પડાઈ ગઈ !

બેચરના હોઠપર ઝીણુ હસ્તુ પથરાયુ

“જી, હા ! ડાક્ટર બમનજી દુબાશ પુત્રેથી આજ કાલમા અત્રે આવી પુગનાર છે મને એઓએ ત્રણ દહાડાપર લખ્યુ કે મારે વેસાવે જમને આ તમારી મગલીના માલીને નેઓના આવવા બાબે એતાવી રાખવુ, કોઈ બાઈઓ સાથ એઓ અત્રે આવવા ચાહેછે—માટે બધો બધોખસ્ત રાખવો—ઓહ !”

બેચરનો સાદ દબાઈ ગયો ઠાકને મારે તે થોડોકવાર નસોસ થઈને પડી રહ્યો ગુચવાઈને ગોદરેજ, જેહાગીર, એન્મેકના કોઠા ભેવા પડ્યા

દશેક મીનીટમા બેચર પાંગો સાવધ થયો ગોદરેજ તેના બીછાણા આગળ ગુટણયે બેસી ધણાજ આગ્રહથી હવે સવાલા પુછવા લાગ્યો

“બેચર, બેચર, જરા ધીરજથી બ્યાન ઠેકાણે રાખીને અમોને કહે શુ ડાં બોમ દુબાશ અહી આવવાના છે ?—અહી આય “રૌનક કોટિંગ”મા ?”

બેચરે ડોકુ હલાવી હા પાડી

“તેમનો ઢાગળ આવ્યો કે ખસ હુ કોઈ બાઈઓને લઈને આવુ છુ, અને અમે બે ચાર દહાડા રહીશુ મને લખ્યુ કે માલીને દશ રૂપ્યા આપજે માલી મને ઝોળખે છે’—આજ કાલમા તેઓ આવી લાગશે, તમે લોક હયા છેઓ એટલે—”

બેચરદાસ બેશુધ્ધ થઈ ગયો

કરારને જીવે નક્ટ નાકે દીનુના કોટિંગમા આ કોચીનો સાહુકાર ઉતરનાર હતો ! એનો અર્થ શુ ? અરે—હવે કરવુ શુ ? સૌથી વધારે

गुपे २-१ १६०

(જીવો સફાઈ ૪૬૩)

ત્રણેક વાગતાતા શુભારે એચરદાસે આખ ઉઘાડી અને દીનુને પોતાની પાસે બોલાવી દીનુની ખાદેશથી સત્રબા જણા-સુનાકુછ, જેહાગીર, ગોદરેજ, મોહસીન સર્વે-એચરદાસે મીઠાણા આગળ ઉભા

‘બાદુ સાહેબ દીનખંઠ, મરવા ભાગે હવે હું ખીકતો નથી પણ મરતી વેળા મારે છેદવો એકરાર કરી લેવો જે તે જો ન કરે તો મારો આત્મા આ શરીરથી છુટો પડશે નહીં કોઈ વગીન યા માનુષ્ય અહીં હોય તેને બોલાવી મંગાવો મરતી વખતના એક ગરીબ માણસની ઇચ્છા પાર પાડો પરમાત્મા તમારું કામ કરશે

એચરદાસને કોઈ અન્યાયોગ્ય જુસ્સાની ડકવાટ કંઈ જોઈ સત્રબા આતી ખાત્રો થઈ કે આ પુરુષ મરતી વખત કોઈ ઘણાજ ગર્ભી પ્રકારનું “ફનફેશન” કરતા મારે તામસીસ કંઈ હોતો જોઈએ

દીનુ ગભરાયા કાંધી શુ બોમ દુબાશને જેહાગીરના વેસાવે આવી પુગ-
વાનો સસારો મળ્યો હશે? એ બધો શુ ગોળો પીંડાળો હતો? માલીને
પુછતા તે તો ડકટર બમનશાહ દુબાશ આવી પુગવાની વાત કશી ગનણ-
તોજ નહીં હતો બેચરદાસને માલી સાથે વાત કરવાની તકજ મળી
હતી નહીં

તેઓ બહુજ ગુચવાયા આપસઆપસમા તકરાર કરતા તથા મસ-
લહત કરતા સાઝ પડવા આવી ત્રણેક વાગતાના શુમારે બેચરદાસે આખ
ઉઘાડી અને દીનુને પાતાની પાસે બોલાવી દીનુની ખાહેશથી સંધળા
જણ્યા—સુનાકુઈ, જેહાગીર, ગોદરેજ, મોહસીન, સર્વે—બેચરના બીગણા
આગળ ઉભા

“બાઈજી સાહેબ દીનબઈ, મરવા ભાગે હવે હું ખીહતો નથી પણ
મરતી વેળા મારે છેલ્લો એકરાર કરી લેવો છે તે જો ન કરે તો મારો
આત્મા આ શરીરથી છુટો પડશે નહી કોઈ વફીલ યા માજીસ્ટ્રેટ અહીં
હોય તેને બોલાવી મગાવો મરતી વખતના એક ગરીબ માણસની ઇચ્છા
પાર પાડો પરમાત્મા તમારે બહુ કરશે”

બેચરદાસને કાઈ અસાધારણ જુસ્સાથી કકલાટ કરતો જોઈ સંધળા-
ઓની ખાત્રી થઈ કે આ પુરુષ મરતી વખત કાઈ ધણાજ ગંભીર
પ્રકારનું “કનફેશન” કરવા માટે તાસવીસ કરતો હોવો જોઈએ. ખચ્ચીત!
બેચર ખીજાણામા હવે એટલી અછાડપછાડ કરતો હતો કે તેની જીદગીની
છેલ્લી ખાહેશ પાર નહીં પાડવી એ એક જાતના ઘાતકીપણા સમાન
હતું અતે કેટલીક આનાકાની પછી સુનાકુઈ અને ગોદરેજની બહોસને
આધીન થઈ દીનુએ એક ચીઠ્ઠી વાદરા ખાતેના રેસીડટ મેજિસ્ટ્રેટ ઉપર
લખી કહાડી, અને તેને તુરત એક મરતા શખ્શનું છેલ્લું “કનફેશન”
સાલળી લેવા માટે નીકળી પડવાની અરજ કરી

આ ચીઠ્ઠી લઈ ગોદરેજ પોતે મોટરમા વાદરે ગયો, અને પોણા
કલાકમા તો રેસીડટ મેજિસ્ટ્રેટ મીં કાવાલહો સાથે પાછો આવી પુગયો

• બેચરદાસ પુર સુખીમા હતો તેણે ધીમા સાજુત અવાજે મેજિસ્ટ્રેટ

અને પીળા સઘળાઓની રૂબરૂ પોતાનું મગ્ની વેળાનું “કનફેશન” નીચે મુજબ લખાવ્યું —

“હું, એચરફસ ભાઈદાસ મરતી વેળા પુર સુધીમા મારો છેલ્લો એકરાર કરી જાવું છું કે આજથી આર મહીનાની વાત ઉપર હું સીકંદરાબાદના નવાબ રૂસ્તમજંગ બહાદુરની પાંદેડી ઉપર કશીયર તરીકે નોકરીએ હતો, ત્યારે મેં ડાકટર બમનશાહ યાપુજી દુયાશ સાથે મળી જઈ એક ખોટી મહી કરેલો એક વડાબો, અને તે દોરજરીનું આજ તદ્દત ખોટી રીતે એક નીગદોર આમામી જેહાગીર ભાઈ મહેરહોમજીને માથે ઓળવવાના પાપી કામમા હું થોડાક પૈસાની લાલચે સામેલ થયો અત્રથી હું એકરાર કરું છું કે આ દોરજરી જેહાગીરભાઈએ નહીં પણ ડાકટર બમનશાહ દુયાગે કરી હતી

આ મારા એકરારનામાના પુરાવા તરીકે મળળા રૂસ્તાવને અને એચરયા માગ અમદાવાદના રહેવાના મકાનમાંથી મળળે માઝ ધર અમદાવાદ લાલ બજારમા આવેલું છે વરતું નબર ૧૨૩ છે, અને તેના માળ્યા ઉપરની રૂસ્તા ખાલુની ઓગડીની આગળ આગળની લીન—જેની ઉપર મેં ઓગડીની લાલ શાહીએ નીશાની કરી છે, તેની ચણી લીપેલી ઇંટ ઢહાડળો, તે તેમાંથી મળળે. ત્યાં મેલેના પાકીટમા બમનશાહ દુયાગે પોતાને હાથે લખેલા છ સાત કાગળો જરો, જે મધળો મામલો ખુલ્લે ખુલ્લો ઉગાડા આઢગમા રજુ કરે જેહાગીર ભાઈની માથે આટલો વખત નીચ હાળો રમી મેં તેમને સતાવ્યા, તેઓની હું મગ્ની વેળા કરજરીને માફી ચાહું છું ઇશ્વર મને કામા કરે !”

ઓરડામા મેં મીનીટ ગ્રાહ્યાહે ચુપરીદી પથગાઈ દીનું તો અકડીને લાકડા જેવી નાટજ થઈ ગઈ હતી ! લીનને અટ્ટેલીને પથ્થરના પુતળાની માફક મરતા આદમી ગમ જોયા કરતો જેહાગીર મહેરહોમજી એક બોલ ઓચરવા વગર ફસ થઈ ઉભો હતો.

મેજરજે તે 'કનફેશન' ખુલ્લા અવાજે પાશુ વાગ્યું, અને મહાસુ-
સીઅતે પંછી બેચરદાસના હાથમા ફાઉન્ટન પેન આપી તેની પાસે ધુજતા
દમકતે તે કાગળ્યાની ઉપર સહી કરાવી ત્યારબાદ ત્યાં પોતાની સહી
મેલી,—તથા સાક્ષી તરીકે ઉપર ગોદરેજ, દીનુ, મુનાકુષ અને છેવટે
મોહસીનઉદ્દીનની સહીઓ લઈ મુગે મહેડે તે દસ્તાવેજ સાથે ત્યાંથી
વીધાય થયો.

તે સાંજે ૫-૩૦ વાગે જુગ બેચરદાસે પોતાનો પ્રાણ છોડ્યો, અને
દીનુએ તથા ગોદરેજે તેના શરીરને અગ સરકાર કરવાની સંધળી
ગોઠવણ કરાવી.

*
બેચરદાસ સ્વધામ પુગી ગયો, તેની બીજે દહાડે તો “રૌનક કોટેજ”
પાછો ખાલી થઈ ગયો હતો આગલી રાત્રે મોડે સુધી લખાણ હડી
મસલહત ચલાવી દીનુ, મુનાકુષ, ગોદરેજ, જોહાગીર અને મોહસીનુદ્દીન
એક ચોકકસ ઠરાવની ઉપર આવ્યા હતા ગોદરેજ અને મુનાકુષ તેજ
દહાડે સવારની ત્રેનમા અમદાવાદ ઉપડી ગયા હતા મોહસીનુદ્દીન અને
જોહાગીર મહેરહોમજી બડી ફજળરે વેસાવે આવેલા એક બીજા ખાલી
બગલામા પોતાની ત્રેકો લઈ જઈને ઠર પડ્યા હતા આ બગલો “રૌનક
કોટેજ” થી ચાર પાંચ મકાનો છોડીને માત્ર બે ત્રણ મીનીટના છેડા ઉપર
આવેલો હતો તેના માલિકને દીનુ ઓળખતી હોવાથી રાતોરાત ટેલીગ્રામ
કરી તે બગલો તેણીએ એક મહીના સારૂ પોતે ભાડે રાખી દીધો હતો.

અને દીનુ ?—તેણી પોતાની માનીતી મુસલમાની જુધી દાવા ઝંઘના
સાથ તેમજ પોતાના બહેસ્તી પીતાના વખતના પુરાણ પાઠસી બાવરચી
સોલા માથે “રૌનક કોટેજ” માં રહી હતી. આ બધી ગોઠવણ ઉપર
જથ્થાબંધ તેમ પુરક સલાહકરી મસલહત પંછીજ કરવામા આવી હતી
કોઈ બી રવેશ નામના ઉઠાવનાર નામાઝીત ડાકટર સાહેબ બમનશાહ
બાપુજી દુઆશ, એમ આર સી એસ (લડન) ને યોગ્ય આવકાર
'રૌનક કોટેજ' માં આપવા બહુજી બજાઈથી પોતે એકલી ત્યાં રહેવા
દીનુએ હઠ લીધી હતી !

પ્રકરણ પર મુ.

નસીબાની નીરવ્ય ઠાપાણી

જેમ તેમ કરતા ખોરદાદ સાલ ખી ખલાસ થયો આટલા દહાડા પુના ખાતે “કાલીનુર કેરટલ”મા ગખડાવી નાખતા ખાનખહાદુર ધનજીશાહ બહમનમહેરામને ગળે ગોચા છરીજ ફરી ગઇ હતી પણ લોકલાજને ખાતર અને પોતીકા ભત્રીજા ઝોરચની શીખામણને લીધે એવણુ મ્હોડે હુચો મારીને આટલો વખત મુગામતર રહ્યા હતા.

પણ મામલો બીલકુલજ હવે બહેકી ગયો હતો સાજની ધવનીગ પારટીઓ અને ડીનરો ખુફરતી રીતે માડી વાળ્યા હતા, અને એકવારનો ધનજીશાહનો ગાજતો વાજતો “કેરટલ” હવે ખાઉ કરકુ જેવી સુપકીદીમા ખદલાઈ ગયો હતો આખો વખત ખાનખહાદુર પોતાના રીડીંગ રૂમમા ગોખઈ રહેતા—અને ખનતા સુધી પોતીકા ઘણીયાણીથી અલગના અલગ રહેતા હતા ત્રણ ત્રણ વાર મોતીપાઇએ તેવણુ આગળ જઇને આખમા આસુ સાથ નરમાશથી, આજુજીથી તેવણુનામા થઈ ગયલા ફેરફાર ખામે ખુલાસો પુછ્યો હતો—પણ ત્રણ વખત કાઇ ઘણીજ ડરડી, તોછડી ઢપે ધનજીશાહે તેણીને કાઇખી ખુલાસો આપવાની સાફ ના પાડી ઝોરડામાથી ચાલી જવા ફરમાવ્યું હતું બસ, એકવારની પોતાની મીઠી મોતી પાસે આવે તેજ ધનજીશાહને હવે અકારે ડેર લાગતું હતું તેણીના ખ્યારભયા શખ્દોથી તેવણુને ઝાઝ ચહડતી હતી અને તેણીના મીઠાસભયા, નરમાસ-ભયા સવાલો બધા “આ કસકુનમ કાલા’ ના કાલી ચરીત્રા છે, એમ તેવણુ માનતા હતા.

ગરીબ ખીયારી મોતીખાઇ ! પોતીકા મહેરખાન ખાવીદમા થઇ ગયલો આ અદલુત અયાનક ફેરફાર જોઇ તેણી કતાર્ગ ગઈ હતી એ ફેરફાર થવાનું કાગણુ શું ? તેજ મોતીખાઇને મુલ મુજ પડતું હતું નહી ત્રણચાર વાર તેણીએ કાઇ બેદ ઉકલાવવાનો પોતાથી ખનતો પ્રયત્ન કરી

જોયો—પણ પછી જ્યારે ધનજીશાહે છેડજ તેણીને ગેરવાળખી અને ન જાળતી તકોબરીથી હડધુતજ કયાં કરી, ત્યારે મોતીબાઇનું ખાનદાની લોહી ઉકવવા માડ્યું તેણી પોતે કાંઈ થોડી મગરૂર નહીં હતી જે માનવત ભરથારે તેણીને ખાકમાથી ઉંચકી કુલના ઢગ ઉપર લઈ જઈ એસાડી, તે ભરથાર તરફ જીવ આપવા તેણી તઇયાર હતી—પણ જો તે તેણીનો પતી ખસ કાઢીને જારણ જથ્થાબ્યા વગર એકદમ તેણીને હીણવાજ માડે, અને તેણીની આગલી હલકી પંકતીની જાણે યાદ પળેપળ દેવાડતો હોય તેમ તેણીને એક પાહરયા કુતરાની માફક હાડમાર કરે, તો પછી બીજું કરવાનું બી શું રહ્યું ? ખુદરતી રીતે તેણી પોતેથી ધણીજ એકમાર્ગી, મુગી અને એકાંત થઈ ગઈ—અને એ રીતે ધણી ધણીવાણી વચ્ચેનો ઘાટકી અતર દહાડે દહાડે ખસ વધતોજ ગયો.

એક અડવાડ્યુ ખોવ ખોલતામા પસાર થઈ ગયું મોતીબાઇના મ્હોડાપરના ખીલેલા ગોલાઓ પાછા એટલીવારમા કરમાઈ ગયા હતા આ બધો ફેરફાર જોવાને ધનજીશાહ કને બે સાબુત આખ્યો મોબુદ હતી, પણ—અફસોસ !—મોતીબાઇની ગમખવારીનોખી અર્થ અદેખાઇના આવે-શમા આપળો બનેયો આ વહેમાયલો ધરડો ભરથાર ખીલકુલ મોતીબાઇની વીરૂધમા ઉઠાડતો હતો આહ ! 'સાડી ને બુધ્ધી નાહી !'—તેમા કાઈ ફેર છે ?

છેલ્લા બે દીવસ થયા ધનજીશાહે ખાવાની ટેબલપરખી આવવાનું છોડી દીધું હતું અસલથી અવારનવાર કાઈ વેળા એવણને અચ્ચુચ જાતીમા આકરા આવવાની ટેવ હતી, એ સહ કોઇને સારી રીતે માલમ હતું પણ તે દરેકે હજી સુધી કાઈ ગભીર પ્રકારે તેવણને હેરાન કીધા હતા નહીં છેલ્લા બે દીવસ થયા ધનજીશાહ બદમનબહેરામે એજ જાતીમા બુક પકડી આવવાનું બહાનું કહાડી પોતાના ઓરડામા સતાર્ધ રહેવાનું વધારે પસંદ કર્યું હતું એકાદ બે વાર એરચ તેવણને કાઈ સમજાવવા ગયો, તો તેને કાકાજીએ હવારી ખાધો પણ ડાં બોમ તેવણના તખીબ તરીકે જ્યારે એક વેળા તેવણ આગળ જરા ખબર પુછવા ગયો ત્યારે

એકદમ છીકી પડીને અતીવ્ય મીઝળવી તેવણે પોતાના પેટમાત્રુ ડફફલ ખાલી ફરી નાખ્યુ—અને સધળી ભાગ્યડનો લટકો ફટકો કરી નાખ્યો—

“તમે જાણોછ, ડાકટર, કે હમણા આપ ધડીએ હુ કોઈ ખી આસા મીનો સીપલાસ કે ચીખાટ તામોશ ડરી શઝનાની હાલતમા નથી હવરા મારા મગજત્રુ ઠેઝાણુ નથી જવ—પાછા નીચ જવ ને મોતીખાઈ સાથે દીલરૂયા વળડો ! હુ જાહ સુધી બોલાઉ નહી ત્યા સુધી મારી આગળ આવતા ના”

ધનજીશાહ લેટેલા હતા તે સોફાના પગ આગળ પાટલુનના ખીસામા બે હાથ ખોસી ઉભો રહી ડાઁ બોમ દુખાશે તે બુઢાના ચહેરાગમ થોડા-વાર જોયા કર્યું

“બેઅદબી માફક છે, સાહેબ !” તે ધીમેથી મકકમ અવાજે મહેજ ડોકુ ધુણાવીને બોલ્યો “તમે મને જે રીતે ઉલાડુ અપમાન કરીને આખા ગામમા ખરાબ લગાડોછ, જે દેખછતી ઇડીયોટીક અને નહી સમજ પડે એવી વર્તણુક ચલાવોછ, તે સામે એક ગ્રહસ્થ તરીકે મારો ‘પ્રોટેસ્ટ’ ઉઠાવવાની હુ ફરજ સમજુછ !—”

ધનજીશાહ છવાગ મારીને સોફા ઉપરથી ઉઠીને ઉભા થયા તેવ બુનો ચહેરો એકદમ વીકાળ બની ગયો તેવણુની આખોમાથી આતશ ખરતો હતો અને નાકના શીફડા કોધને મારે ઉડતા હતા

“એક ગ્રહસ્થ તરીકે !” તેવણે ધુજતે અવાજે બુમ પાડી “નીચ, હરામખોર, ચડાળ ! શુ તુ માફ ઘેર ભાગીને હવે સતો થવા નીકળ્યો ? નીકન અત્તર ઘડી મારા ખોરડામાથી બાહર ! તારી શુ મકદુર જે કે આપ પ્રમાણે તુ મને સતો થઇને કહવા નીકળ્યો ?”

બોમ દુખાશની સુછોપર એક જાતત્રુ ભયાનક હસ્તુ ફરી વળ્યુ

‘ઉશકેસ્ઈ જવામા કઈ માલ નથી, ખાનખહાદુર’ તે આસ્તેથી બોલ્યો “તમારે પોતાને હાથે તમે સારા પુનામા તમાગી સુશીયાની મુસલ-માની બધીરીની નેકાબુખી વાસ્તે ડાઉ ડાઉ કરી ચુકાછ હવે એમ માથે ફેક સુકીને રડવાથી કાઈ મામલો સુધરવાનો નથી

માભજો ! હું અને મારી બહેન આજેજ તમારે પેઠે છોડી જઈશું પણ મારી સલાહ મનો તો હવે વધારે દેડ ફળેતા જાહેરમા કચેરા નહીં કાઢે બાધને મહેલુ સુધાડવામા કશી શીલસુરી નથી જાણો-જાણો, ધનજીશાહ બમનબહેરામ, તમે પગણુયા તે અગાઉ આય માહાતાબ મારી “રાખેલી” ઉતી, અને આજે જ તમે તેને છોડી દેતાજ હોવ તો આય મીનીટ તે મારી સાથે પાછી ચાવી જવા તૈયાર છે । પણ કંઈ બી કરો તેની અગાઉ યણો લાખો વીચાર કરજો ।—સાહેબજી ।”

ખુબ ઠરસામા આટલુ બોલી, પાટનુનના ખીસામા બે હાથો ખોસે-નાજ રાખી, મરડાટથી ડોકું તકું ને ખડુ રાખી બોમ દુમાશ ધીરેધીરેથી ચાલતો તે ઓરડામાથી બાહર પડ્યો જાણે પોતે “હીપનોટાઈઝડ” થઈ ગયલા હોય તેમ લાકડાની કાની જડ બની ફાટે ફાટે ડોળે ધનજીશાહે લાઈલાજ તેની ગમ જોયા કર્યુ તેવણુ કાંઈ બોલવા ગયા, પણ એક ચુગળાટની યુમ સીવાય તેવણુના ગળામાથી બીજે કાંઈ બી અવાજ નીકળ્યો નહી તેવણુને તમ્મર આવી ગયા, અને બીજી પળે લપેરે ખાઈ તેવણુ સોફા ઉપર પાછા ઢળી પડ્યા

ધનજીશાહેને હાર્ટ-કેમ્પ” આવી ગયું હતું યુમ માલખીને ધગ્ગો મસાલ અદર દોડી આવ્યો, અને બે મીનીટમા તો એરચ તેમજ મોતીબાઈ ત્યાં દોડી આવી તેવણુને હુસ્વાર કરવા પુશકળ મહેનત કરતા હતા

પુનાના કાંઈ બીજાજ ડાક્ટરને તુરત બોલાવી મગાવવામા આવ્યો હતો, કાય જે ડાં નમનશાહ દુખાશ અને તેવણુના મહેન તો કચારના એક બાહેની ગાડી મગાવી પોનાના સરસામાન સાથ રેશન તરફ હકારી ગયા હતા ।

કલાકેક પછી મોતીબાઈએ બહુજ અકળાધને ઓજરખવાહીથી એર-અને બાબુએ લઈ જઈ આસુભરી આખ્યોએ આ બધા એક પછી એક થતા રપુચકકર ઘોટાળાએનો કાંઈ ખુલાસો પુછ્યો

“ઓહ એરચ ! ઓહ એરચ ! ! મને કહે !—ખુદાને ખાતર મને કહે કે આય બધું શું થઈ જાયછ ? તું તો કંઈ બી જાણુતોજ હોશે !—”

‘હું ખીલકુલ કંઈજ જાણુનો નથી હું પોતેખી આજે કટલાડ દહાડા થયા એટલો તદન ચુચવઈ ગયયો છું કે કાકાજીને શું આપ નહીં સમજ પડે એવું ઘેલાપાણું લાગુછ !’

“અરે પણ ખમનશાહ અને પીરોજ કાંય જતા રહ્યા ? કહા જતા રહ્યા ? મને જગાખી ઝહ્યા કાહ્યા વગર કાંય જતા રહ્યા ?”

“પણ તે હું તું બાણું ‘ તમે મને તું પુછ્યા કરોછ !”

ડાકટર જતી વખત તુને મળતા ગીયા હોશિની, એરચ ?”

“હા ફક્ત એટલું ખમ બોલ્યો કે એને વધારે વાર નોઝરીએ રાખવાને કાકાજી ખુશી નથી તેથી એ મુખ્ય જાયછ”

પહેલીવાર મોતીબાઈએ પોતાના બે પાપણા પોરપરાક ઉઘાડ્યા અચાનક જાણે એક જોગવર વીજળીનો ઝટકો તેણીના દેમાગપર લાગ્યો હોય તેમ તેણી સહેજ ચોકી—

“તોફરીમા રાખવા ધનજીશાહ ખુશી નથી ?—ડાકટર ખમનશાહ દુખાશેને ?—કાંય ‘ તેનું કંઈ ઝારણું ?”

“કાંજી આપણે શું જાણ્યે કાકી ‘ ધનજીશાહ કાકાનો બેળનો ધખારો—વળી બીજી શું ‘ પણ તમે હવે તે । વાસ્તે ધણી ચાવાચીરી ના કર્યા કરો, મોતીબાઈ હમણા કાકાજીને ધણા છેરવા નહીં જોઈએ હમણા હમણા એવણું આપ ખરામ દરદ પાણું ઉપરાસાપરી એવણને સતાવેછ, તે કાંઈ દહાડે જોવા જેવું થઈ જશે ને !”

“ઓ માય, તેહરે હવ હું શું કર ‘ ઓહ એરચ—મને કંઈ સલાહ આપની ? હું શું કર ?”

“ખસ મારી સલાહ માનો તો તમે મુગાજ બેસી રહેવો એવણની આગલ ખી બનતા સુધી જતા ના એવણને ખસ એન્વાજ પડી રહેવા દેવા હું કાકાજીની આગલનો આગલજ છેઉ”

મોતીબાઈની આખ્યોમાથી તડતડ આસુ ટપકતા હતા તેણીએ તે પોતાના રમાલ વડે તુ’ગી નાખ્યા, અને પછી અતીશય કમળીને એક હાથ એરચના ખભા ઉપર મેલ્યો

‘એરય !’ તેણી રડમેસ અવાજે બોલી, ‘‘મને લાગેછ કે હું મેક થઈ જવશ મારેથી શુ ગુનાહ થયો’’ કે ધનજીશાહ મારી ગમ હવે જોતાખી નથી હું પુછી પુછીને અરધી થઇ ગઈ તોખી મને જવાબ દેતા નથી એ ખોદાય એ રુ બધો ભેદ છે ? એવણુ મને શુ સમજેછ ? એ આય ડકટર દુખાશને રજા આપી તેનો શુ અરથ ? મને ખર કહે-તહારે પગે લાગુ ’’

અને મોતીબાઇ ખરે મને ડચકા ખાઈ ડુગ્કે કુસ્કે રડવા પડી ગઈ એગ્યતી છાતીમા ખી હવે દયાનો ચમટો અમળાયો યા ખુદા ! આપમ તલખને ખાતર એક ડગ્પીણુ બ્નેકગાર્ડ સાથ મલી જઈ તે એક કેવા કોમળ સ્વચ્છ નીરદોશ જીગરને છુદી નાખતો હતો ।

‘‘જરા ઠડા પડો હું ધારૂં કે ડાકાજીના મગજનુ હમણુ ઠેકાણુ નથી ખાકી ખીજુ કંઈ નથી નહી—ગડો ના ! જાવ, જરા મહોડુ છાટો ને મથુરી રાખો સહિ સાડ ચશે ’

આમ બોલી અચ્ચુચ પીઠ ફેરવી એરય ત્યાંથી ચાલી ગયો મોતી-બાઈનો જીવતોડ કકઝાટ તેનાથી વધુવાર જોવાઈ શકતો હતો નહીં પાપી હેયાનો ડખ તેનાથી ખમી રાકતો હતો નહીં તે ચાલ્યો ગયો અને મોતીબાઇ ત્યા ખુરસી ઉપર ઠપકાઇ પડી

x

x

x

ખાન બહાદુર ધનજીશાહ બહમનબહરામની તખીયત છેલ્લા ચાર પાચ દહાડામા એકદમ એટલી બધી તો લડી ગઈ હતી કે જાણે ઉમરમા તેવણુ એકકડી સપાટે દશ પદર વર્ષ વધી ગયા હોય એમ લાગતુ હતુ

ડકટરે તેવજીને સખત તાકીદ કરી હતી કે ‘ઓછામ’ ઓછા બે ત્રણ દીવસ સુધી ખીજાણુ ઉપરથી ખીલકુલ ઉંચુ નહીં, નહીં તો ‘હારટ’ મા જરૂર પાછુ આકરૂ આવ્યા વગર રહેશે નહીં એક આખો દહાડો— ૨૪ કલાક—ખાનબહાદુરે આ સલાહ જીવપર જોરાવરી કરી માન્ય રાખી પણ એમ ઉચટ દીલે, હજારો કીસમના અણુગમતા તુરજોથી લખાઈ જતા બેજ સાથ આખો વખત ઘોલ્યા પર ચટાપાટ સુધર્જ રહેવાનુ તેમને કેમ ગમે !

હમેશા અને છે તેમ એકવાર ધનજીશાહના જીવર ઉપરથી ડાકટર બોમ દુબાશની હાજરીનો નાપસદ બોળે ઉચકાઈ ગયો કે એવણની લાગણીઓએ ઉઘટી દીશાએ પાંચી ગતી લેવા માડી તેવણને લાગ્યું કે કદાચ અદેખાઈની ઝુમમા તેવણે બીચારી મુગે મ્હોડેતી મોતી સાથ જોઈએ તે કરતા વધારે કરી અને જોરમનસાથી વરતણુક ચલાવી હતી બોમ દુબાશના જવા પછી તેવણ બહુજ બેચેન જીવે અછાડપછાડ કરતા બીજાણે ગગડી ગયા વણની ધણીચાણી એકબી વાર તેવણ આગળ આવી હતી નહી કેમ આવે ધનજીશાહને પોતાને લાગ્યું કે તેવણની છેલ્લી તરછોડ પછી મોતી તેવણની આગળ નહી આવે એ ખુફરીજ હતું

બીજી સહવારે રાતીશય ભારી માથા સાથ ધનજીશાહ મોડેથી સાત ત્રાગને ઉઠ્યા છેક પાછલી ગતના અસુરેથી તેવણની જરા આપ લાગી હતી આખી રાત હજારા જાતના નીચારામા બેળુ કાઢી નાખ્યા પછી તેવણ સેવટના એવા દગવની ઉપર આવ્યા હતા કે સવારના બસ મોતીને બોલાવી મગાવી જરા બંધા ધીરજથી ખુલાસો પુછી હમણાના નાપસદ અતરનો છેડા લાવી નાખવો

સાડા માત વાગતાના શુમારે બીજાણા ઉપરજ દાતણ પાણી કરાંતે કાપી લઈ ગહેવા બાદ તેવણે પહેલા એ દીવસનો દપાવ જોયો ન્યુસપેપરો વાચવાના ધીરજનત મીઝજમા ધનજીશાહ હમણા હતા નહી મુખપથી પોસ્ટમા આવલા બે ત્રણ કામના કાગળો તેવણે ઉપર દપકેથી જોઈ લીધા, પણ એક બીજું પરખીકું હાથમા લેતાજ તેવણે નવાઈનો કાઈક ચીર્યો કપાત્રે ચહડાગ્યો અજણા દમઝને તે ઉપર કોઈએ તેવણનું પુનાનું મન્નાસુ લખેલું હતું એનવેવપ ઉપગના નેમ્પ ઉપર ખડકીનો પોસ્ટ માક હતો ઝડપમા ધનજીશાહે તે કાગળ બોલ્યું ગુજરાતીમા લખાયલું તે એક તનામુ કાગળ હતું ઈરવી ઈરવીને કહાડેલા દમઝનો સાથ કોઈએ નીચે મુજબ લખ્યું હતું —

‘જે બાં માં ધનજીશાહ બહમનબહેગમ હજીબી પોતાની રાગીયાબી મોતીબાઈ ઉંડે માલનાખના નીંદાશપણા થા તકસીર

માટે ખાત્રી પુરવડ અને સત્ત વાર હકીકતો માગતાજ હોય, તો નીચે સહી કરનાર તેવણુનો ખરેખરો મીત્ર તે રજુ કરવાની હાલતમા છે ખાં બાં બે આ કાગળ મળતાને વાગુ તુરત આજેજ ખડકીના હોટેલ મેત્રોપોલમા આવશે, અને ત્યાં ઉસ્તાદ મહેમદુ નામના શખ્સને મળશે, તો તમામ ખુલાસો તદ્દન ખાત્રી રીતે ધનજીશાહને મળી શકશે આજે રાતના આઠ વાગતા સુધીમા ખડકીના હોટેલ મેત્રોપોલમા તેવણુ ખોટી યવુ આજે રાતના આઠ વાગતા પછી મહેમદુ ઉસ્તાદનો મેલાપ થઈ શકશે નહીં પૈસા કાઢી નોંધતા નથી— પણ ધનજીશાહ શેઠે મહેરબાની કરી એકલાએજ ત્યાં જવુ

આ કાગળ વીગે મોતીખાઈને સહેજથી સમારો પડશે તો બાજી બીગડી જશે એવી ખામ મલાહ ધનજીશાહને આપવામા આવે છે

લાં ભલુ ઇચ્છનાર”

ખાતખહાદુરના માથાનાથી આ નનામા કાગળે શુ વીજળીના ઝટકા પસાર કરયા હશે તે કદાપી શક્યુ સહેલ છે દરા પદર દહાડાની વાત ઉપર તેવણુને બે આવુ કાઈ નનામુ ચીકડુ મળ્યુ હતે, તો તીરકારથી નેવણુ તે કચરાની ટોપલીમા ફેંકી દીધું હતે પણ હવે? વહેમ, શકા, અદેખાઈથી તેવણુનું મગજ બસ છુમરી ખાઈ ગયુ હતુ એક હાથે કપાળ દાખીને નેવણુ આ વીચીત્ર નનામો ફકકો પાછો અને પાછો કાઈ પદરેક વખત વાચ્યા કીધો—ન્યારે ધણેવાર સુધી ગુચવાયા કરવા છતાં કાઢી સુઝ નહીં પડ્યુ ત્યારે તેવણુ ચગ વળડી જીવણુને પાછો બોલાવ્યો

“જા, અખધડી જાઈને એરચને કહે કે અહીં આવે”

દશેક મીનીટ ડોળા તણાવી તણાવીને એરચ ત્યાં કાકા આગળ આવ્યો

“બેસ જરા અહીં, અને આય વાચ ” ધનજીશાહ બહુજ ધીમા અવાજે બોલ્યો, અને પેનુ કાગળ પોતીકા બત્રીજના હાથમા મુક્યુ

એરચે તે કાગળ ભવા ચઢાવી ઉપરથી નીચે સુધી ત્રણેકવાર ચીપી ચીપીને વાચ્યુ

“મને તો કંઈ વાહીયાત નોનસન્સ લાગેજ, કાકાજી એવા નનામા ચીકાઓની તમારે નોટીસ ખી લેવી નહીં જોઈએ”

ધનજીશાહ જરા નાખુશીથી કાસયા એરચનો આ જવાબ કાઠી તેવણુને ધણો ભાવ્યો નહીં હતો

“પણુ એ—એ—માહાતાબના બાપનુ—મકુ એના કેહેવાતા બાપનુ—નામ મહેમદુ ઉસ્તાદજ ઉતુ કેની ?”

“હા—હુ ધારજ કે મહેમદુજ નામ છે”

“અરે પણુ ત્યારે કાચ નહીં આચ કાગળમા કંઈ વજુદ હોય ?”

એરચ હવે ઉઠીને ઉભો થયો, અને સહેજ હસીને પોતાના ડગલાના ગજવામા એ હાથો ખોસી ડોકુ હલાવવા લાગ્યો

‘કાકાની દેખછતી ‘ટામકુલરી’ છે, કાકાજી એવા ‘સીક્ષી એનોની-મસ લેટજ’ તમારે ‘માઇન્ડ’ કરવા નહીં જોઈએ”

ધનજીશાહે હાથ લાખો કરી એરચનો હાથ પોતાના પગઆમા પકડ્યો

“એરચ,” તેવણુ બહુજ આસ્તેથી ખોલ્યા, “અગર એ કાગળ તદન ખોટુખી હોય, તોખી જરા ખડકી જઈ આવવામા ગીયુ શુ ? મનમા ડગડગો તો નહીં રહી જાય । હુ તો જરા બપોર પછી મોટરમા જઈ આવવા માગુ છ ખડકી અહીંથી કેટલુ દુર છે ?”

‘તમે ખડકી જવા માગોજ ? આચ તમારી આવી હાલતમા ? ખતસ પ્રીપોસટરસ !”

“કંઈ નહીં, હવે મને જરા ઠીક લાગેજ કાગળમા મને એખલોજ આવવા કહ્યુજ, પણુ જીવણુને હુ સાથે લેવજ—”

“ગીશ । ડાકટરે તમોને ઉપવાખી સાફ ના કહ્યુ છ ઘેલા ના કહારા, કાકા, કાકા કામ કહાડશે લાવો, તમે કહેતા હોવો તો તમારે બદલે હુ જઈ આઉં ’

‘નહી, નહી, એ કાખનાર તો મનેજ ખોલાવજ વખતે તુને પાર કાને રંધો ભદ એ લોડ નહીં ગહેશે. જો મારા દીકરા, આચ વખત તુ

મારો એટલા બોલ કયુલ કર હું આજે તમને સારી જાની છેઉ મારા જીવને જરા આજે ઠીક લાગેછ ચાલ એક કામ કર જોઈએ તો તુખી મારી સાથે આવ”

એરચ થોડોકનાર વીચારમા મુગો ઉભો

“તમે જ્યારે આટલી બોહોસ કરોછ, ત્યારે હું નાચાર છું, ડાકાજી તમારૂં કીધેલુ તમે જાણો હું તમારી સાથ આઉછ, પણ ડાકટગને—”

“ડાકટર તો છેડ બપોર પછી આવશે આપણે હમણા અચ્ચાગ વાગે ગુપચુપ સટકી જઈએ બમ જો ડાકખી થાય, તો તેનો જોખમદાર હું છું એરચ ઘેરમા તારી ડાકીને કે કોઈ માણસને જરાખી કાઢ જહેતો ના આપુને પાછા ફરતા કદાચ રાતના નવ દશ વાગશે જન, એટલુ આજે મારૂં કંથુ ડર—પેલ્સ એ ગુડ બોય !”

ગુપચુપ કાઢ ખી બોજના વગર નીચી મુડીએ એરચ ત્યાથી ચાલ્યો ગયો

પ્રકરણ ૫૩ મુ.

છટકું—નાં ૧

આ ખીલ્સબરની જીંદગીમા માનવી જન ઉપર પડતુ દુખ એ પ્રકારનુ હોય છે એક તો કીસમતની કઠોરતાથી આકુરા નહી રાખી શકાય એવા બાહેરના મજેગોને લીધે સહેવાતુ દુખ, અને ખીજુ ખુદ તે માનવીની પોતાની બનાવટનુ—કશાપણુ બાહેરના મુસ્તકીમ મજેગોની અસરોથી નીરાળુ—ખીનજરૂરી ફેકટનુ ભેગમાથી ઉપજાવેલુ ડલપીત દુખ ખાનખહાદુર ધનજીશાહ બહમનબહેરામની માનસીક વેદના આ છેલ્લા પ્રકારની હતી ત્યારે તેવણુના ધણીચાણીની મુઝવણુ આગલી જાતની હતી

મોતીબાધ—નીર્દોશ, રાક, મુજે મહોડેની જવાન અબળા—પોતાના ખેડૂમમા પોતાના જીવરનો તમામ બળવા સમાવી દેવાને એક પહાડૂરી બરી કોશેશ કરતી હતી

તેણીનું નાનકડું મગજ લગભગ આખી રાત પટકાઇ ગયું હતું જુવુખી ક્યા ? પુછુવુખી કોણુને ? હવે કરવુખી શુ ? એરય એક એકલ ડોકલ તેણીના મીત્ર તરીકે મોબુદ હતો ખરો, પણ તે નો ઉખરા જેવો ન્યારે હોય ત્યારે તરેહવાર ડાચાઓ કરતો રહીને ડાછખી સખ્યારો કે ખોલાસો આપવાને બદલે પોતાની કાકીનું ઉલટું પાકીને પલેકાર કરી નાખતો હતો.

એક અગ્યારેક વાગતે મોતીબાઈ પોતીકા એરડામાથી જરાડ બાહર નીકળ્યા, અને વગડા ઉપર એક નીચી ખુરસી ઉપર અઢેલાઈ બેસી નસોસ જીવે એક કોશીનું કપ મગાવ્યું.

જીવણુ ન્યારે નાની ત્રેમા કોશી લઈ આવ્યો, ત્યારે રાખેતા કરતા તેનો ચહેરો વધારે ગભીર અને વધારે ઉદાસીત હતો. મોતીબાઈએ તે જોયો અને પછી બહુજ આસતેથી પુછ્યું.

“કેમ જીવણુ, શેક કેમ છે ?”

“આજે બહુજ છારી ડાની છે, બાઈજી જવારના ઉચકા તેરેજ હુછ-યારને છાજ દીછતાતા.”

“એરય કહા છે ? મકુ—એવણુનીજ આગળ છે કે ?”

જીવણુ અચરતીથી મહેજ ડોળા ઉઘાડી એકાદ બે મીનીટ મોતી બાઈ ગમ જોયું.

‘એરય છેટ ! કય—એવણુ તમુને કહી નહી ગીયેલા !’

“મને કહી ગયેલા ! એટલે ?”

“એરય છેટ ને મોટા છેટ હમણા અરધો કલાક થીઓ મોટર મગાવીને કેકે બહાર ગીયેલા હુ જાણુ તમોને કેહી ગીઆ હોછે.”

મોતીબાઈ હવે આસતેથી ઉડીને ઉભી થઈ.

“એરય અને મોટા શેક બાહર ગીયા ?” તેણીએ ડાછ પુછ્યું.

અવાજે કહ્યું “ધનજીશાહ બાહર ગીયા ‘ એ શુ બકેછ ?”

“હમણાજ અરધો કલાક થીઓ ગીયેલા, બાઈ.”

‘અરે પણ કહા ગીયાછ ? તુને કઈ કહી નથી ગીયા !’

“તીહ બાઇજી, મને કંઈ કીધેલું નીહ ! એમચ્છાને મે પુચ્છુ કે પાછા કેવારે આવછો, તીનોખી જવાબ દીધો નીહ—ને ચાપલા ગીઆ છોટે એડ નાનો કોડરો લીધેયો—ખીજો કંઈ જમાન લીધેનો નીહ ! તે હું મકુ પાછા આવવાનાજ હોછે એમચ્છે છોટે છોડરને રેલવેલના ઇછટેજનપર હાકવા કીધેલું તે મે જાબલેલું ”

“રેલવેના સ્ટેશનપર ?—પણ એમચ્છે મને કહેતોખી નહી ગીયો ! મને એ લોક અહીં મુકી કાય ગયા હોગે ! એ બધો શુ થોટાલો પીંડારો છે જીવણ ?”

એરેરે ! ગરીબ ખીચારી મોતીબાઈ ! ! તેણીને દેખાવ હમણા ખચીતજ દયા ઉપજાવવા જોગ હતો ખુરસીને એક હાથે જોરમા પડડી રાખીને ઉજળાસપ ડચાવલા મ્હોડા માથ તુટેલા અવાજે જ્યારે તેણી આમ કગળતી હતી, ત્યારે તે ગમખારીનું ચીત્ર ગમે તેવાખી સગીસના આસામીનું પથ્થરનું હથુ પીગળાવી નાખે એવું હતું

+

+

+

અતીશય દદમદ જીગર સાથ અને દુ ખને માન ફાડી જતા માથા સહીત મોતીબાઈ પોતાના ખાનગી એરડામા ખીજાણા ઉપર છેલ્લા બે કલાક થયા તફડ-તફડ કરતી હતી

દોઢ વાગતાના સુમારે મોતી બાઇની સહેજ પાછી આખ લાગવા માડી આખી રાતનો ઉજગરો અને હઝારો જાતના જાતી ખેસાડી નાખ નારા વીચારોની ઠાંધી આ નાજુક સુફરી લગમગ લોડપોડ બની ગઈ હતી માથાપર કોલનવોટર લગાડી તેણી પોતાનું જમતું મગજ જ્ઞાત પાડવાની કોશિશ કરતી મોતીબાઈ આખ ખેચીને જાયગે ફરીકે મીનીટ સુતી હશે કે તેણીની આયા એક અરજટ ટેવીઆમનું પીલું એનવવપ લઇને અદર આવી

‘બાઇ, એક તાર આયોસ !’

એક તીક્ષ્ણ સુધયો બોડાનો હોય તેમ ઉજળીને મોતીબાઈ ખીજાણા ઉપર ખડી બેઠી અને આયાના હાથમાથી તે તાર ઝુટવી લીધો

યાદ ખુબ ! તે ટેલીગ્રામ તેણીના પોતાના મરનામાનો હતો !

MRS BAHMAN BEHRAM,

Kohinoor Castle

POONA

એ સેકડમા મોતીબાઇના મગજમાથી એ હજાર જાતના લયાનક નીચારો વીજલીને ઝટકે પમાર થઇ ગયા શું હશે ? કોણ તરફનો હશે ? ધનજીગ્રાહનો નહીં તો એરચનો હોવા જોઇએ-ખીજ કોણનો હોય ?

તેણીના ગોરા એ હાથો દગ્ગર ધુજતા હતા જેમ તેમ તારની રસીટ ઉપર તેણીએ મઢી કરી આપી અને આપાને નીનાય કાઢી પડી ધુજતા આગળાઓએ ડવર ઝડપમા ખાતી તેણીએ ફાટેફટે ડોંગે તે વાયથો --

“મીસીસ બહમનબેહરામ જોગ --

એગ્ય તરફથી (મુબઇ)

સવારના હું અને કાકા મુબઇ આવવા ઉપડ્યા ડાકટર દરીયાની હવાના ચન્ગ માટે તાકીદ કરીલી હોવાથી વસાવ પુર્ત પોતેજ જવા માગ્યું નાહ બગલો એવણે લઇ ગએલો છે પણ આજે મુબઇ પુગવા પડી એવણની તખીયત પાછી ઘણી બગડી વમાવે બેશુધ હાલતમા એવણને લઈ જવામા આવયા છ ડાકટર જોમ દુબાશને મેં પાછો તેડાવી મગાવયો છે તાર મલતાજ પુરત ત્રણ વાગતાની વનમા નીકળી પડજો ડાકટર કાકા માટે ચાતા આપે છે લાયખ લાના સ્ટેશનપર હું નહીં તો ડાકટર દુબાગ એક મોટર સાથે તમોને લેવા આનચું કાકા તમોને મળવા માંગે છે”

કોઇખી જાનતો મોટો “શોક” સહન કરવાની સ્થિતીમા જો કે મોતીબાઈ હતી નહીં, છતાં એક અજબ જાનતી હિમત અને બહાદુરીથી તેણી આ નવો વટકો કીલવા દાત પીસીને તૈયાર થઇ વ્યતે ત્યારે આખરે

ધનજીશાહે નાદાની અને હુલ્લડાઈ કરી પોતાનાજ જીવપગ જાસ્તી ગુજરી હતી !

મોતીબાઈને પોતીકા એમેરના દુ ખ અને ગભરાટ વચ્ચેથી એગચની આવી “રટુપીડીટી”, માટે અનીસ્ય ચીડ ચઢી પહેલા થોડાકવાર તો તેણીને સમજાઈ નહીં પડે કે હવે કનવુખી શુ ? અરેરે ! ગમેતે આ ખીજી વખત એવણુના ‘હાઈ’ કેમપતો ગદબો એવણુના દુશ્મનને પ્રાણુવાતઃ નીપડે ! પોતાની ગમે તેવીખી અડળામણુ વચ્ચે એડ નાની ચીજ મોતીબાઈને કાઠક મગફરી માથ મોઝા સતોરા અને સધ્યારો આપતો હતો અને તે ટેલીગ્રામ માહેલો એક તદ્દન નાનકડો વાડ્ય હતો --

“કાકા તમેને મળવા માગે છે !”

‘અમ ! તુરત મોતીબાઈએ આવાને અને જીવણુને ઘટના હુકમો આપી પોતાનો કાઠયો તૈયાર કરવા માડ્યો તુરત વેળા સાથે કાઈ ઝાઝા પેટી-પેટારા લઈ જવાની જરૂર હતી નહીં અને તેમ કરવા માટે વખતખી હાથમા હતો નહીં મુયમ્મ જની ત્રેન ૩-૧૫ વાગતે ઉપડતી હતી, અને લગભગ વડીયાલમા ૨-૩૦ વાગી ગયા હતા ચાહેતુ એક કપ પી નંધ પાકિના ટોસ્ટની એ કાતરી જમી લઈ તેણી જીવણુ અને આયા સાથે ૩-૧૫ વાગતાની ત્રેનમા મુબઈ જવા માટે ઉપડી ગઈ

x

x

+

જી આઠ પી રેલવેના એક ફરસ્ટ ક્લાસ કમપાર્ટમેન્ટમા ખારી આગલ ખુણામા ચપાઈ બેઠેલુ તે ગમખવારી ઉઘાસી અને ચીનાતુ નાજુક પુતળ ખરેજ એક સુદર શોકાતુર પીકચર હતુ પુનાથી લાચખાલા સ્ટેશન સુધીની લાખી મજલ કાપતા મોતીબાઈએ પોતાના જીવ ઉપર શુ કપ્ડી વેડી હશે, તે તો મોતીબાઈનુ મનજ જાણુતુ હતુ તે પહેલા વરગતો ડબ્બો તદ્દન ખાલી હતો એ ખી એક રીતે કમનસીખીનીજ ખીના હતી, કેમ જે તેણીના ખેતાબ મારી ગયલા મગજને કોઈ પારકાની સગતથી યા હાજરીથી જરૂરજ કાઠ સધ્યારો અને રાહાત મની હોત આઠ સાહેબની આયા તેમજ જીવણુ તો થર્ડ ક્લાસમા હતા મોતીબાઈની આગળ તેણીના

જીગર કચડી નાખનાર ભેજી જખાની નાખનાર ડગાળ નીચારો મીવાય
ખીજી કોઈજ હવે નહીં પણ તે જલમ જફાર મુસાફરીનો ખી
અત આગ્યો

પરાયજ ૭ ને ૩૦ મીનીટે પુનાની એક્ષપ્રેસ બાયખલા સ્ટેશનના
પ્લેટફોર્મ ઉપર આવી ઉભી બેઠક આતુરતાથી મોતીબાઈએ
ખારીની બાહર ડોક્યુ તાણી તાણીને ત્યાં પ્લેટ ફોરમ ઉપર એરચને
જોવાની આશામાં ટીંગાયા કર્યું એરચની તો ગર્મ ધનનસત દીમી નહીં
ત્રેન લગભગ પાંચ મીનીટ ત્યાં થોભી હશે આયા ને જીવજીખી ઉતરીને
ત્યાં તેણીના ડબ્બા આગળ આવી ઉભા—

“કાય-જીવજી-એગ્યશાહ અહીં આપાછ કે ‘તુને કેડે પ્લેટફોર્મ
પર દીગ્યા’”

“નીહ બાઈજી-એગજ છેટ દીછતા તો નથી.” જીવજી પાછું આમ
તેમ ડોક્યા તાણી જવાબ વાળ્યો

અરે ! એમ કેમ ? એરચ ક્યા હતો ? શુ ટેલીગ્રામમાં ત્રેનનો ટાઇમ
લખતા તેણે કાંઈ ગફલતી કરી હશે ? હવે શુ કરવું ? સીધું ‘મોતી
મીનાર’માં જવું કે ભાડેની ટેક્સી લઈ વેસાવે એક્ઝમ ઉપડી જવું ? પ્લેટ
ફોરમ ઉપર ઉતરીને બેઠક અકળામણ અને ગુચવણ વચ્ચે આ બાપડી
એકલવાઈ અબળા પોતાનું નાનકડું મગજ હવે શુ કરવું તેના નીચારમાં
ગુગલાની નાખતી હતી પણ ખીજી પળે તેણીને ઉતરી ગયેલા નુખડો
અચમ્બચ ખુલી ગયો એક ભાડેની ટેક્સી જોશમાં ત્યાં પ્લેટફોર્મની બાહર
ધસી આવીને ઉભી રહી આહ ! એરચ અને આગ્યો ખરો ! ડોળા
ફાડીને ધતેજરીથી માતીબાઈએ તે ટેક્સીમાંથી કાણ ઉતરે છે તે જોયું—
અને—અને—

ખીજી મીનીટે એરચ બહમન બહેરામને બર્ફે ડાકટર બમનશાહ
દુઆશ તેમાંથી બાહર કુદી પડીને નેણીની સામે આવી ઉભો !

‘ડા. દુઆશ ! કાય, એરચ નહીં આયો કે ‘જીવજી-ધનજીશાહ
કેમ છે ?’ તેણીએ ધુજતા ઉશકેરાયલા સાંઠે પુછ્યું, અને ચીંતાતુર

ડોંગાઓ ઉઘાડી બોમના મ્હોડા સામે ટગર ટગર જોયા કર્યુ
પણ બમનશાહ ડાકટરનો ચહેરો રાખેતા કરતા વધારે શોકાતુર હતો
મોતીબાઈના બદનનાથી ધાસ્તીનુ એક નાનુ લખલખુ પસાર થઇ ગયુ

અ ડાકટર, કહોતી ?—એવણુ હમણા કેમ છે ?” તેણીએ પાછુ
રડમસ અવાજે પુછ્યુ

“એવણુ હમણા જરાક વધારે નબળી હાલતમા છે, મોતીબાઈ”
બોમ ધીમા અવાજે બોલ્યો કાઠિ ઘણીજ ધાસ્તી રાખવાનુ કારણ
નથી, પણ એવા કેસોમા કંઈ કહેવાય નહી તમોને મળવા બ્રજુબ
‘એન્કશીઅસ’ છે મને અહી આવતા જરાક ‘લેટ’ થયુ—માફ કરજો !
હવે ચાલશો !”

“પણુ કહા ?—મકુ આપુને હમણા કહા વેસાવુંજુ પડશે કે ?”

“હારતો એક કોર્સ ! મીં ધનજીશાહ હમણા લ્હાજ છે આખો
વખત તમારે સાફ બોલબોલ કરવા કરેજ આયો નહીં તો પછી જતા
અધારે થઈ જશે જો !”

મોતીબાઈ એક પળ જરા ડગડગીને અચકી ઉભી આ પહેલીવાર
તેણીને જીદગીમા જાણે કાંઈ નહી સમજ પડે એવો વસવસો મનમા
લાગ્યા કર્યો ડાકટર બમનશાહ દુઆશના બોલવાની રીતભાતમા તેણીને
કાંઈ અજાણ રીતે વીચીત્ર અને અણુજાણ્યુ જેવુ દીસ્યુ

“આપણી સાથ આય જીવણુને આયાખી આવશે કેની ?”

“આયાને જોઇએ તો સાથે લેવો, પણ જીવણુને તો પાંધરો “મોતી
મીનાર”મા જઈને બધુ સાફસુફ તઇયાર રાખવા ઔરએ હોકમ આપ્યોજ
કાઠખી પળે ધનજીશાહને પાછા લ્હા લઇ જવા પડે એમ છે ”

મોતીબાઈના હાથ ઠડા આપસ જેવા થઈ ગયા હતા છેલ્લા કેટ-
લોક દીવસોની ચાલુ જીવન કચડી નાખનારી મનની મુઝવણુથી એક તો
તેણી અચાતચા થઈ રહેલી હતી, તેમા પોતાના ખાવીંદની ભયભરી
ખીમારની વાત સાભળતા તેણી પુરી ધુજ પડી હોઠ કરડીને ચીંતાતુર

બવા માથ તેણીએ થોડીક પળ ડાઢટ બોમ દુખાશના ચહેરા ગમ જોયા કીધુ—જાણુ તે તખીબના માથામા ધુમના બીનરના વીચારો તેણી પાર બવા માગતી હોય !

ડાકટર બોમ દુખારો ગુપચુપ મોતીખાઇના હાથમાથી પોગટમે ટો લીધો અને ટેક્ષીકાગમા તે ગોઠવ્યો ત્યારબાદ તેણીને અંદર ગોપવી આપાને શોકરની આગળ બેસાડી પોતે મોતીખાઇની પાસે ગોઠવાઇ બેઠો

‘ જા, જીવણુ, તેણે જગ હસ્સામાજ જીવણુને હોકમ કર્યો, ‘તુ પાકરો શેકતે બગતે જા, અને બધા બારી બારણા ઉઘડાવી નાખી બગલો સાફસુક કરાની નાખ શેકનુ ખીછાણુ પખોડીને તક્યાર રાખજો કફાય અમે લોક બધા અરધી ગતેખી આવી પુગ્યે—ચાલો હોકો !’

આ છેલો હુકમ શોકર માટે હતો, અને ખીજી પળે કડકડાટ ટેક્ષીકેય ત્યાથી વેસાવે જવા નીકળી ચાલી !

+

+

+

રાતના આઠેક વાગતાતો એટાન અમલ હતો શાત ફડી સ્વચ્છ લહેકી વેસાવાના આખા કીનાગ ઉપર ઉપેરી ચડતી માથે મળી જઇને એક જાનની મીકી ફડી વાતાવણુ કેલારી રહેલી હતી ઘણા બગલાઓની અડગતી બતીઓખી ક્યારની એક પછી એક ખુલ્લવાની શરૂ થઈ ચુકી હતી “રૌનક કોટેજ”ના પોરગીકામા તેમજ અદરના ઓરડાઓમા બળતી રોશની હજી ખુલ્લઈ હતી નહો આવો—આપણે જે મીનીટ જરા અંદર ડોહ્યુ કર્યે !

“રૌનક કોટેજ”ના દ્રોષગ ઉમતી બને બાણુ જે બેડરૂમ હતા આ માહેલા એક બેડરૂમમા પાય જણા ન્યારના ડાહક ઇતેઝાર જીવે આપસ-આપસમા વાત કરતા બેઠેલા હતા આ પાય જણામા એક તો કોટેજની જવાન માલેકન ફીનુ વકીલ, બીજો તેણીતો પીત્રાર્થ જેહાગીર મહેરહોમજી, ત્રીજો ઘરડો મોહસીઉદ્દીન, ચોથો વકીલ કુટુંબનો વીશવાસ પુરાણો પારસી બારચી સોહલો અને પાયમો ‘રૌનક કોટેજ’નો રખેવાલ માલી ગોપાળ હતો

“ઓય આવતાજ હોશે, બાઈ!” મોહલો ધીમા અવાજે બોલ્યો.
 “સવારના એવણુ ચાલી ગીયા તહેરે મને ખરાખર કહી ગીયા કે ઘણુ કરી
 સવા આઠ સાડાઆઠને સુમારે બાઈ સાથે હું આવી પુગલ મારા હાથમા
 વીસ રૂપીઆ આપીઆ, અને કહ્યુ કે એમાથી પાચ આચ માલીને આપજો
 હું તો બમનશાહ મહેનાપર એ છુટા પાછા મારને—પણુ તમારો મનજીત
 હોકમ કે બસ એ લોકને અહીયા આવવાજ દેવા એટલે હું ચુપ રહ્યો.
 મને આય બેઉ સુવાના ઓગડા તૈયાર રાખવા એવણે કહ્યુ કહેજે સવા-
 રના તો અમે પાછા ચાલ્યા જઈશુ ને પછી—”

“મોટર આવી—ખખરદાર !” મોહસીનુદીને બારી આગલથી અચ્ચુચ
 અદર આવીને ખખર આપી સોહલો અને ગોપાલ માલી બાહર ગયા.
 પોતાના બેડરૂમને અદરથી અડગરો મારી દીનુ, જેહાગીર તથા મોહસીનુ-
 દીન અદરજ છુપાઈ રહ્યા.

કોષ, ગુરસા, ધીન્કાર, ફીટકારને મારે જોરમા હોડ કરડી રાખી
 દીનુ ધક્કેક થતી છાતી સાથે ચશમચોર ચડાળ બમનશાહ દુબાશની વળી
 આ નવી શુ ગોળા લડાઈ છે, તે જાણુવા બધ બારણાની ફાટને કાન
 લગાડી એક જતના ઝનુની ચહેરે ખોટી થતી પુતળાની માફક ઉભી હતી.
 બીજી મીનીટે ઓટલાની સીડીપરથી ચઢી દ્રોષ ગ રૂમમા ડાટકર
 બમનશાહ દુબાશ હરતે ચેહરે દાખલ થયા, તેવણની પછવાડે મોતીબાઈ
 તથા આયા પણ અદર આવી !

નાટકના તખ્તાપર જાણે એક ત્રાજીડી લજવાતી હોય એમ
 મુગામતર ત્રણુ જણુ તે દ્રોષ ગ રૂમમા ગોઠવાયલા હતા ખચીત જાણે
 તે બંગલાની અદર કોઈ માણુસ મોનતી કીનારીએ છેલ્લો હાફે તાણુવ
 હોય એવોજ કાંઈ દેખાય પહેલી નજરે પડતો હતો.

દીવાનખાનામા દાખલ થતાને વાર મોતીબાઈ બીધેલે મહોડે ઢપ કરતી
 એક સોફાની ઉપર બેસી ગઈ હતી વચમાની એક મારબલની ટીપાઈને અદે-
 લીને અદબવાલી ડાકટર બમનશાહ દુબાશ પોતાના વારનીશના શુઝ ગમ

નજર ઠેરવી રાખી મુગો ઉભો હતો

આસ્તી એક મીનીટની ખામોશી પછી આસ્તેથી તેણે પોતાના ડગલાના ખીસામાથી ચામડાનો સીગાર કેસ કહાડ્યો

ડાળા ઉઘાડીને ખેહદ ધતેજરીથી મોતીબાઇએ ફગળાયલે ચહેરે ઓરડાની ચારો દીવાલો ગમ નજર ફેકી—અને બીજી સેકંડે અચાનક બાજુએક જોરાવર વીજળીનો ઝટકો ફાઈએ પાછળથી બરડામા લગાડ્યો હોય એમ જળરહસ્ત આચકો ખાઇ તેણી એક છલાગ સમેત ઉઠીને ઉભી થઇ

“મારા ધનજીશાહ કાહ છે ?” તેણી ડઘાયલા અવાજે બુમ મારીને બોલી

પણ બમનશાહ દુબાશ કાઈ જવાબ આપવાની ધુણુમા હતા નહી. મહોડામાની સીગાર સળગાવવામા તેવણુ ધણુજ મશગુલ થઇ રહેલા હતા બીજી અડધી મીનીટ ખરેજ બહુ બીહામણી ચુપકીદીમા પસાર થઇ ગઇ એકમેર પોતાની સીગારના સળગેલા છેડાને જોયા કરતો આ હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ, બીજી મેર દહેસ્ત અને ભયકર શકાને મારે જડ થઇ ઉભેલી બ્લુટીકુલ લેડી, ત્રીજી મેર ઓરડાના ખુણામા પુટલાની માફક સ્થીર ઉભેલી આયા—આ તણુ જણુતો ગૃપ ખરેજ એક રસીક “ટાબ્લો વીવા” રજુ કરતો હતો

“ડાં દુબાશ !” અતે મોતીબાઇએ પાછુ અકળાઇને મોટેથી પુછ્યુ “ધનજીશાહ કાહ છે ! શુ આમ બગલામા—હમણુ—તેવણુ નથી !”

“નહી”

‘અહી નથી ?’ મોતીબાઇએ ગળગળતા દબાયલા અવાજે પ્રતી ઉત્તર આપ્યો “તાહરે તેવણુ હમણુ કાહ છે ?”

ડાં જોમે મહોડામાથી ધુમાડાનો એક ગોટો કહાડ્યો—તેની ગમ ચુગી આપ્યો કરી જરાવાર જોયુ—અને પછી સેહજ મુઝમા હસ્યો

‘હુ જો લુલતો નહી હોવુ તો તમારા ધણી હમણુ ખડકીના હોટેલ મેન્નાપોલમા હોવા જોઇએ,’ તેવણુ ધણુજ ઠડે કલેજે જવાબ વાળ્યો.

મીસીસ બમન બહેરામના મુખડાપર ધારતીની, ધીક્કારની, ચુસ્તાની અને લાઇલાજીની નીશાણીઓ જોર પકડતી જતી હતી

“શુ તમે મેડ થયાછ કે હુ મેડ થઈછ, બમનશાહ ! દુખ ખમતા ખમતા હવે મારૂં માથું ફાટી જાયછ તમારામા ગ્રહસ્થાપ્તપણાનો છાટોખી હોય તો મને ખરૂં કેહો અહીં મને આવા શરમભર્યા તરકટથી ખેચી લાવવાની તમારી શુ મતલબ છે ?”

“પૈસા, મોતીબધ, પૈસા !”

“પૈસા ?” એટલે ?—જ્ઞાના પૈસા ? એ આય શુ કહેવાય !”

“મોતીબધ બમન બહેરામ, ઊરફે માહાતાબ જન મહેમદુ હિસ્તાદ ! તમે નકામા ઉશ્કેરાયા કરશો તો કાલનો દુકાળ આજે પડશે ધીરજથી મને પુછતા હોવો તો બધી ખુલાશાથી હુ વાત કરે જરા બેસશો ? મને શાતીથી સભળશો ?—”

“બોલો, બોલો ! મારો જીવ ઉકલેછ—જલદીથી બોલો !”

“જીવ ઉકળતો હોય તો ઠકુ પાણી પીવો એમ અકળખને હાથ પગ અફારશો તેથી તમે કાંઈ આય મકાન આજે રાતે છોડી જઈ શકવાના નથી અહીંનો માલી અને અહીંનો પારસી રખેવાલ કાલે સવારના તમોને પાંખુ મ્હોડુ દેખાડશે આય એકાત બગલામા તમે ગમે તેટલીથી ચીસ પાડીને વાજ વળશો તો કોઈ મુવુ જીવતુથી તે સાબળી શકવાનું નથી મોતીબધ, સવારના ૮ વાગતા સુધી તમે અહીં મારા કેદી છેવો !”

“તમારા કેદી !”

“હા ! મારા કેદી ! ચોકકસ ખાત્રીથી માનજો કે હુ તમારા બાલનેથી ઈજા કરવાનો નથી કાલે સવાર પછી તમે છુટ થશો ! પછી તમુને ગમે તાહ જવાની છુટ છે જાઓ—આય પાસેના ઓરડામા જઈ અદરથી બારણુ બધ કરીને નીરાતે હવે સુઈ જાઓ ! આય આયાને સાથે લેતા જાઓ અહીં કોઈ તમોને વાકી આગલીથી લગાડશે નહીં તેનો હુ જોખમદાર છેઉ”

ગુસ્સાની એક દેવી મીસાલ આ હેડમ બ્લેકગાર્ડ તરફ ધુરકતી જઈ મોતીબધએ તેનું આ છેલ્લું બેઅબ્બ બોલવું હોહ કરડેલા રાખીને સાબળવા કીધું હતું પણ અતે તેણીનો તીક્ષ્ણ પોકાર આખા ઓરડામા

ત્રમધમી રહયો—

‘એ ચુ તમારા બધો વાહીયાત મડબકારો છે । હુ અહીં એક મીનીટથી થોમવા સાર ના પાડુછ અન્તર ઘડી ગાડી ખોલાવો અને મને પાછી મુખ્ય મારે ઘેર જવા દેવો,—નહી તો અહીં કોઇ પાસેના બગલામા જઈને હુ તે લોકની મદદ માગુછ—ચાલ આનમારી ।’—”

પણ “માનીતી” આયા આનમારીને જાણે લખ્વો થઈ આવ્યો હોય તેમ તે ડમબખત તો અદ્ય વાળી બીતને અદેલી ઠસજ થઈ ઉભી । ખોમની ભરાવદાર મુછ ઉપર વળી પાછુ આગળુજ ત્રાસદાયક હસ્તુ પઠરાયુ—

“એ તમારી બધી ‘હીસ્ટેરીક્સ’ ની મે અગાઉથી ગણત્રી કરીજ રાખેલી ઉતી હુ દલગીર છેઉ, પણ આજે રાતના તમે આવ ચોરડામાંથી બાહરે જઈ શકો એ ખીલકુલ બનવાબનેગ છેજ નહી । દરેક બારી બારણા બધ છે, અને આવ ડાચતુ બાગજુ તમે બધ જોવછ તેને બાહરેથી અડગરો મારેલો છે તમે જરા મારી આખ્ખી વાત સાબજો તો કદાચ ઠડા પડશેા સાબજો, મોતીબઈ, તમારા ધણી હરડતા કરડતા, ફરતા હરતા હમણા સારી પખે તદરોરત છે ”

ઠાકથી કહો, એકદમ ઉશકેરણીના સખખે કહો, ચા નહી ધારેલી ધાસ્તીને મારે કહો—મોતીબઈને આખે તમ્મર આવી ગયા અને ફરજ્યાત તેણી સોફાપર પાછી ફસડાઈ ખેડી આ નહેસ’ ધડીએ તેણીના દેમાગમા નહી સમજ પડે તેવા કોઇ ડમકમાટના સોળા ઉઠતા હતા પણ આખરે તેણી વળી ઝોક ખાઇને તતણખાર ખડી ખેડી અને હાફવા પડી—

“તમે એક બેશરમ હીચકારા, મુજ છેઓ । મારા ધનજીશાહ તમુને કોરટે ધસડીને પુરે પુરી સજ કરાવશે, પોતાની આખરનો જવાબ માગશે—”

“આસ્તે, આસ્તે । ખાલી પીલી કલ્લા ના પાડો । ધનજીશાહ બમ-નખહેરામ પોલીસ કોરટને કેસ માડવા સાર ખીજ ત્રણેક મહીના જીવતા રહે એવો મને તો ભરોસો નથી ”

“શરમ છે—ધીકકાર છે તમારી ઉપર એવુ ખોલતા તમારી જીભની

ખરી જતી નથી !”

“નહી ! જીલ એ કંઈ ઝાડ પર વળગેલું પાત્રું નથી કે જરા જરામા ખરી પડે ! મોતીખાઇ—તમે મારે બોલવું સમજેલા લાગતા નથી હું એમ કહેવા માગુ છું કે પોતાની ધણીયાણી એક બેગાના મરદ સાથે નાસી ગેઈછે એ વાત જ્યારે ઘરડાજી જાણશે ત્યારે તેવણનું ખરખર દરદર થયું હારટ પુર ધોસમોરડું થઈ જશે—શું સમજ્યા !”

“અરે એ તમે શું બોલો છો ? તમે કાણ ઇનરાન છેઓ કે હેવાન છેઓ !”

“હું ધારૂં કે આ બેમુરવત બેવકુફ દુન્યાની બેપરવાઈએ મને ઇન-શાન કરતા હવે હેવાન વધારે બનાવી દીધોછે મોતીખાઈ, ફક્ત એકજ જણને ખાતર મેં તમારું અને તમારા ધણીનું કાટલું કઢાડી નાખવાનો મનસુબો કર્યો છે, અને તે એકજ જણ—હું ડાકટર બમનશાહ બાપુજી દુઆશ ખુદ પોતેજ છેઉ !”

આમ કહી બોમ દુઆશ ઉઠ્યો અને મહોડામા સીંગાર સાથે ઓરડાની અંદર લહેરે લહેરે આટા ખાવા પડ્યો સુકકા લાકડા મીસાલ તાટ થઈ જઈને એક નહીં તામોશ થઈ શકે એવી બયાનક લાગણી સાથે મોતીખાઈ આ જાલમ તખીબ ગમ ટીકી ટીકીને જોયા કરતી હતી

અત્યંત કડે જીવે બોમે પાછું ચલાવ્યું, “આજની રાત તમેને અહીં આથ મકાનમા લાવીને પુરવાની મારી ફક્ત એકલી તેમ એજ છે કે તમારા ખાવીંદ ધનજીશાહ બમનખહેરામના ફર્દી મગજનો તમારે માટેનો કગાળ ધખારો બમણા જોરથી વધારે મુસ્તકીમ કરી આપવો—કે તમે ખરેખરજ એક બેવકુફ, રદબાતલ, બદકાર બેબુનયાદ ઓરત છેઓ ! એથી બે ચીજ થવા પામશે એક તો એ કે બેજી ખસી જવાથી બુદો પોતાનું વીલ નવેસરથી કરીને પોતાના હકદાર જત્રીજીને બધી દોલતનો વારેસ પાછો બનાવશે—કે ચાલો નામોશીના ગમમા અથા તથા થઈ રહેલો એ ઘરડો થોડા દહાડામા ખાપરી જશે !—”

‘ મોતીખાઈના જીગર ઉપર જાણે તાવેલું સીસું હમાણું રેડતું હતું

તેણીનું આખું બદન હદ બાહેરની જાણત ધીકકારની લાગણીથી ચરચર ધ્રુજતું હતું

“ડાં દુબાશ ! તમે એ ફાટુફાટુ શું બોલો છ ? મને લાગે છે કે તમે મારી કામ બણી ઘાટકી મશકેરી કરો છ !” તેણી હવે ગળગળતા અવાજે ખરે મને કરગરી પડી

‘હુ ફરી કેહુ છ કે એવી બાબદમા મશકેરી કરવાનો મારો સરેસ્તો નથી મોતીબધ, તમે એક ઊંચી “સ્ટેક” ને ખાતર તમારી બાજી ખેલ્યા—તેવીજ ઊંચી “સ્ટેક”ને ખાતર હવે હુ મારી રમત રમુ છ—ખીજી કશું વધારે નથી”

કેટલી વીચીત્ર નહીં કરવી શકાય એવી એક સ્થિતિમાં તે જવાન બાધ પોતાને હમણા જોતી હતી ! આ બીડીએ મોતીબાઈનો ગુસ્સો વધારે જોરાવર હતો, તેણીના દીલમાનો ધીકકાર વધારે મજબુત હતો, યા તેણીના જીગરમા પેટેલુ ઘાસતીનું લખલખ વધારે સખત હતું તેથી તેણી નકકી કહી શકતી હતી નહીં આ તો વળી હદ થઈ અત્યાર સુધી ધરી રાખેલી હીમ્મત તેણીએ હવે છોડી દીધી અને બે હાથે મહોડુ ઢાકી તેણી ઘસાઘસ રડી પડી

“એક ખીલકુલ દીવાના આદમીના સપાટામા હમણા હુ છેઉ !” તેણી ડચકા ખાતા મોટેથી બોલી ‘નીચ કુતરા ! મારા જેવી એક એક લવાઈ છોકરીનું સત્યનાશ વાળવાથી તારા હાથમા શું આવવાનું છે ? મે તારું શું બગાડ્યું છ ?—”

“મારું નહીં,—મારા હોસ્ત એરથ બહમનખેરામનું ભવીબ્ય તમે બગાડ્યું !”

“એરથ બમનબહેરામ !”

“હા—તમારો જો રસ્તો એક વખત ખરાખર થઈ જાય તો ભવીબ્યમા ‘મોતીમીનાર’નો, ‘કોઈનુર કેસ્ટલ’ નો અને તમારા ઢાખરાની લગભગ ૨૦ લાખતી દોલતનો એરથ એકલો વારેસ થાય ! યાને ચદરોજમા તમારા સેવકને તેમાથી પચાશ ટકનો લુમ્કો લાગમા મલે”

મોતીબાઈની છાતી હવે ખચીત ગુગલાતી હતી એટલા તો કરારના જીવે આ ભયાનક તેણીનો હમનખર્દ પોતાની જુરી બાજુ સમજાવતો ત્યા બેઠેલો હતો કે તેણીના હાડકે હાડકા ધુણ રહ્યા હતા

ડાઁ બોમ દુબાશે મહોડામાંથી ચીફ્ટ પાછી બાહર જ્હાડી—થોડાક ધુમાડો ફુક્યો—અને પછી ધીમા કાતીલ અવાજે પાછુ ચલાવ્યુ—

“જી દગી એક જખરદસ્ત લડાઇ મીસાલ છે મહોબત અને લડાઇમાં દરેકે દરેક ચીજ વાજબી કહેવાયજ એક મકકમ ખતપત્રથી આય સાદુ એરચ બહમનખેરામે મારી સાચ કીધેલુ છે”

“ઓ ખોદાય ! આય માણસથી હુ કેટલી આજવેર ઠગઈ !” હુ હવેજ જોઉછ, હીચકારા બદમાશ, કે તુ એક આદમી નથી—તુ એક દોર છે !—”

“આ તુચ્છ દુ-યામા જો દરેક માણસ જાતની જીવતી ચામડી ઉપેડી તળેડીએ બારીકથી જોશે તો—મોતીબાઈ—તે કહેવાતુ ‘આદમી’ મોટે ભાજે દોરજ તમુને માલમ પડશે !”

એક ઝીણું—બહુજ ઝીણું—હસ્તુ બમનશા દુબાશની મુછ ઉપર વળી પાછુ આ અડધી ડગ્ગનમી વખત પથરાયુ તેવણે સીલીગ ગમ જોયુ અને પછી સીંગારના સળગેલા છેડાપર વળગેલી રાખ આસ્તેથી ખખેરી

ઓરડામાં મોતીબાઈના કંઠણુ શ્વાસો શ્વાસ તથા ધડીયાલની સીંહા ટીક—ટીક સીવાય બીજુ કશુ સંભળાતુ હતુ તે ડાકટરે પાછુ શરૂ કર્યુ—

“આજે સવાર સુધી તમે ‘કોહીતુર કેસ્ટલ’ ના રાજ કરતા રાણી હિતા—હવેથી તમે એક રદખાતલ નજસ કગાળ કસકુનમ દદા તરીકે તમારા ધણીની નજરમાં મુકરર થયાજ ! કાલે સવારે તમે હજાર જાતના ખુલાસા આપશે પણ કોઈબી સાધારણુ બેજુ ધરાવતો માણસ તમોને માનવાને તૈયાર થવાનો નથી—સીયાય કે તે સાવ દીવાનો હોય !—”

“બસ—બસ ! મુગા રેહો ! તમુને સાંભળતા બી મને કપારી છુટેછ—”

“કાલે સવારના તમો ને હુ અહીંથી ચાલી જઈશુ—પણ જરૂર પડશે તો પાછળથી આય તમારી આયા કે જોણીને આય કામમાં મદદ કરવા માટે

મે એકસો રૂપાની લાય આપીજ તેણી અને આય બગલાનો માલી અને અહીંના પારસી કારભારી, જે લોકોનેખી મે બરાબર કુચી આપી રાખેલા છે, તે લોકો તમારા ધનજીશાહને ગવાહી આપી શકશે કે આપરે બે જણા અહીં આજની આખી રાત આય મકાનમા સાથેજ રહેલા હતા ! દુન્યાને સમજવા દેઓ કે તમે મારી સાથ નાશી આવીને તમારી અસમત શર મોંઘીની ખાકમા કેકી દીધીજ બસ તેજ મારી મતલબ છે અને તે ખોટી પાડવા સાડ, મોતીમાઇ, તમારી પાસ એકખી સાક્ષી હાજર નથી—હે ?”

બોમ દુબાશે જબરદસ્ત ચમકાવે પોતાના જમણા હાથના બધ બારણા ગમ જોયુ પેલી મેગ બેડરની અદરથી કોઇ બારણાની કડી ઉઘાડતુ હતુ એકજ પળ ખીજી—અને બોમ છલાગ મારીને ઉડી ઉભો થયો !

દીનુ વફાલ આસ્તેથી ત્યા હોલમા ચાલી આવી તેની સામે એક ધનિ સાફની દેવી સીસાલ નાડના શીફડા ફફડાવતી ડામરે બે હાથ ટેકવીને ઉભી રહી હતી !

“મોતીખાઇની તરફથી માફી તરીકે હુ હાજર છઉ, ડાં દુબાશ !” તેણીનો કરડો ગુસ્સાભેર અવાજ આરડાની ચુપચાપ વચ્ચે ઝોર ભયાનક રીતે ધમધમી રહ્યો

અગધી મીનીટ ડાયબાય બનીને બોમે આ ડોળા કડકાવતી છોકરીના મહોડા ગમ એક ચીતે જોયા ડ્યુ સીલીંગ ફાટીને ઓચીંતો તેના પગ આગળ એક સળગેલો બબગોળો તુટી પડ્યો હતે તો તેથી બોમ દુબાશ એટલો ચોકતે નહી ! સ્વપનેખી વક્રી નહી રાખેલી દીનુ વકાલની હાજરી આવે ગતને વખત વેસાવાના તે બગલામા દેખી તે બ્લેકગાર્ડ બસ તાટજ બની રહ્યા !

“દીનુ !—ચુ !—ચુ હીયન !” તેણે ફગળાઇને પુછ્યુ

“હા—હુ અહીંજ છઉ ! કદાચ તમોને જ્ઞાન નહી હાશ કે એક પરજોલી આખરદાર જીવાન બાનુને જબરદસ્તીથી નસાડી લઇ જવાનો ફોજદારી ગુનાહ કરવા ઉપરાત તમે “ત્રેસપાસ”ના ચાર્જ માટેખી જોખમ-

દાર છેઓ ! મારા બે માણસોને કુચી આપવાના હમણાજ તમે ફડાકા માર્યા, પણ દેખાઈતી રીતે તે કુચી તમે અવળી રીતે આપેલી લાગેછી”

સેત્રજની એક જીતની બાજીમા નહીં ધારેલુ મુશકેલ પ્યાદુ એકાએક પેચાઈ જવા પામ્યુ હતુ ! ૩૦ બોમ દુબાશ જોવો એક રજેરજનો હડ-હડતો રકાઉનડરલખી આ ન ધારેલા ઉલટાઇ ગયલા મામલાથી બેધડી મુનો સાવજ બની ગયો ! દીનુ વડીવને હવે જવાબ બી શુ દેવો તે પણ તેને હવે આવડ્યુ નહીં

“જીદગી એક લડત છે, ૩૦ દુબાશ” દીનુ દાત પીસીને બેહદ તીરસજરથી બોલી, ‘અને તમારી લડતનો લટકો ફટકો આપણે હવે સવાર પડવાની અગાઉજ કરી નાખ્યુ હમણા અહીંના પોલીસ ફોજદારને બોલાવવા મોહસીનુદીન ગેયલાજ છે—તેટલા તમે આય ઇઝીચેરપરજ બેસેલા રહેશો તો મહેરબાની થશે !”

આ વાંધો વખત મોતીબાઈ ત્યા સાફા ઉપર ઉઘે મસતજ ફસડાઇ પડેલી હતી દેખાઈતી રીતે તેણી બેહોશ થઇ ગયલી હોવી જોઇએ, કેમજે દીનુ ત્યા ઓગડામા દાખલ થઇ, અને બોમ દુબાશ સાથે તેણીને આટલી તડાતડી ચાલી, તોય તેણીએ ડોકુ ઉચકી તેઓ તરફ જોયુ હતુ નહીં દીનુએબી પોતાની અથાગ ઉશકેરણીને મારે આ લાઇલાજ પડેલી છોડરી આગળ જવાનુ ભાન રાખ્યુ હતુ નહીં થોડીક પળ બોમે દીનુ ગમ એકકી ટગરે ટીક્યા કાધુ, પણ પછી તે બારે ગાઠ ગમ્મયલો તખીબ પોતાનો રાખેતાનો મન પરનો કાણુ પાછો મેળવી શક્યો ઇઝીચેરના હાથાપર તે ગોડવાઇ બેઠો

“અલબત્ત, મીસ વડીલ, તમારી હાજરી મારે મે આજે ગણુત્રી રાખેલી નહીં હતી તમે પુને જઈને મોતીબાઈ તરફથી જવાબી ગમે તે આપો તે સામે મને કંઈ બી વાંધો નથી હુ મારો ગેમ રમી ચુકોછ ! જીતુજ ક હાર્જ તે તો હવ જોવાનુ છે !—ઇટસ એ ટાસઅપ ! હુ તો ધાર્જ કે મારે કામ પાકુ થયુછ, અને તમારી હઝારો ગવાહી છતા તેની “જોઈતી અસર કાલ સુધીમા થઇ જશે—”

“ચુપ રેહો, તમારી ઝેરી જાપા બધ કરો એકદમ ।”

“તમે અને મોહસીનુદ્દીન અહીં વેસાવે પંચાયત્તિ તો કદાચ તમારા પનોતા આશરામા હમણા અહીં કેડે પેલા તમારા માનીતા કઝીન જેહા-ગીર મહેરહોમજી બરાતા સતાતા રહેલા હોશે ।—ઓહ ! ઘેર યુ આર ! બાઈ જોવ !”

આ છેલ્લો ઉદગાર બોમ દુઆશના મુખમાથી અચ્ચુચ મોટી જુમ સમેત નીકલી પડયો, અને એક ભુસ્કો મારી તે કુદી ઉભો થયો । પાસેનાજ ઓરડામાથી જેહાગીર મહેરહોમજી ખુદ પોતે નીકલી આવી એક જાતના ધાસ્તીબર્યા મહોડા સાથે પીઠ પાછલ જે હાથે કરીને પોતાની સામે ધુરકતો ઉભેલો બોમે જોયો જે કાતીલ હમનખરદો એકમેક ગમ છેડાયલા ભુડોની માફક ડોળા કકડાવતા હતા

અતે તે ભયભીત ખામોશી બોમ દુઆશેજ તોડી —

“ઓહ—આઈ સી !” તે જડયુ પીસીને બોલ્યો “બધો પવન ત્યારે આય દીશાએ કુત્તો દેખુ । આય જેનટલમેનજી હુ ધારૂં કે પોલીસ ફોજદારને સારૂ અહીં ખોટી થતા હોશે, મીસ વફીલ !”

જેહાગીર જે કદમ આગળ વધ્યો તેના ડોળાઓમાથી બસ જાણે ગુસ્સા અને ધીકકારનો અગાર ખરી પડતો હતો

“નહી !” તેનો ધુજતો ઘાડો અવાજ ઓરડામા રાતને વખતે કાઠ ઓર ખીહામણી રીતે ગણગણી રહ્યો, “હુ તારે વાસ્તે અહીં ખોટી થાઉં છ તારી સાથનો મારો છેલ્લો હીસાબ ચુકતે કરે તેની અગાઉ અરનેસ્ટ-મની તરીકે—ચડાલ—”

અચ્ચુચ જેહાગીર એક સાવ દીવાના સખશની પેઠે બોમ દુઆશના આગ ઉપર ધસ્યો ।

પણ તેજ પળે વીજળીની ઝડપે દીનુ એકમેકના લોહીના તરસ્યા જે દુશ્મન હરીફોની વચ્ચે જે હાથ પોહળા કરીને આડી ઉભી—

“જેહાગીર ! મારા બગલામા આય પ્રમાણે મારામારી હુ તુને કરવા દેવાની નથી નહી, તુને મારા સમ છે । આય મુજી માણસ સાથે

(જીવો સફેા પરર)

પાસેનાજ ઓરડામાથી જેઢાગીર મહેરહોમજી ખુદ પોતે નીકલી આવી
એક જાતના ધાસ્તીબયા મહોડા સાથ પીઠ પાછલ હાથ કરીને પોતાની સામે
ધુરકતો ઉબેલો થોમે જોયો. એ કાનીલ હમનગરદો એકમેક ગમ છેડાયલા
જીડોની માફક ડોળા કકડાવતા હતા.

અતે તે બચબીત ખામોશી થોમ કુઆશીજ તોડી —

“આહ-આહ સી ? તે જડજી પીસીને બોલયો. “અયો પવન ત્યારે
આથ દીશાએ પુ કતો દેખુ ? આ જેનટલમેનખી હુ ધારજ કે પોલીસ
ફોનફારને સાર અહીં બોટી થના હોશે, ખીસ વડીલ ?”

ପୃଷ୍ଠା ୪୬୧ ୨୦୦

હમણા વધારે પચાતી કરતો ના”

“ ‘એસોલ્ટ’ નો વળી નવો ચાર્જ માથે હોરવા માગતોજ હોય તો હું તદ્દન તૈયાર છું, જહાગીર મેહેરહોમજી ! પણ એક ફારજરી અને એક ખુનનો આરોપ તારે સાફ આપ તારી ‘સ્વીટી’ તદ્દન પુરતા ધારેજ—”

“યુ રકાઉનદ્રલ ! યુ ખીરટ !—”

જહાગીર વળી પાછો બોમના દીલ ઉપર ધસવા જતો હતો, પણ એકાએક કોઇએ તેનો હાથ પછવાડેથી ઝાલી લીધો અને નહીં ધારેલો એક કોમલ નસોસ અવાજ પછવાડેથી તેના કાને પડ્યો—

“ખામોશ !”

જહાગીરે અચક્રીને પછવાડે જોયું તેનો હાથ પકડી લેનાર ખીજી કાઇજ નહીં પણ પેલી અત્યાર સુધી બેશુદ્ધ પડેલી બાઇ હતી !

“ખામોશ !—મારે ખાતર હવે એ બધ કરો ! હું માગી લેઉં છું !” મોતીબાઇએ હવે અતીશય કરગરીને દબાયલા જીવે કહ્યું પણ તેણીનો જીવ દેખાતો ફરતો હતો ભટ કરતી તેણી ત્યા જહાગીરના પગ આગળ બોય ઉપર ઢગલો થઇને ફસડાઇ બેઠી

દીનુ તુર્ત તેણીની આગળ દોડી ગઇ અને બહુજ માયાથી તેણીને ઉઠાડીને પાછી સોફા ઉપર સુવાડી—

“તમે ખીજો ના, બહેન !” તેણી વાહાલથી મોતીબાઇનો ખરડો પસવારી બોલી—“હવે હું તમારી આગલજ છેઉં આપ કગાલ પારસી હવે તમને કંઈ કરી શકવાનો નથી તમારા લોક વચ્ચેની બધી વાત મે ને આપ જહાગીરે ને મારા મોહસીને સાબલીજ !—”

મોતીબાઇના જીરમાંથી એક ગમગોસાર નીસાસો નીકળી પડ્યો—

“ઓ ખુદા ! આપ તારો કેવો બચાવ ! ઓ તમે કાણુ છેઓ ? મુખારક ! તમે—તમે અહીં ?—તમે પારસી છેઓ ?—અરે તમે !—તમે ?—”

બસ ! હદબાહર તણાઇ રહેલી મોતીબાઇની નર્વઝ વધારે વખત ટકી શકી નહીં દીનુને ગળે બે હાથો વીંટળાઈ તેણીની છાતીમાં પોતાનું મ્હોકું છુપાવી તે ખીચારી અભાગણી અબળા એકવાર પાછી ડુસ્કે ડુસ્કે કળવા-

હને ગડવા પડી—

પણુ બોમ દુબાસને તેટલા અરસામા પોતાનુ હવ પછીનુ પ્રોગ્રામ મનમા નડકી ઝરી લેવાને પુરતો અવકાશ મળ્યો હતો તેણે પોતાની ઈંગ્રેજી પીક કેપ માથે ખાસી અને સીધો દીનુ મોતીબધ એડેલા હતા ત્યા આવી ઉભા—

“મીસીસ બહમનબેહરામ ! મીમ વડીલ ! તમે મારૂ નામ ઠામ જાણોછ. આજે જેથી પગલા મે ભર્યાછ તેનો જવાબ ઘટતે વખતે અને ઘટતી જગ્યાએ આપવા હુ તૈયાર છેઉ હુ અહીં વધારે વાગ ખોટી થવા ચાહતો નથી—પણુ હુ મારી ‘રીસપોનસીબીલીટી’ સમજુછ તેમજ મારી ખાત્રો છે કે એક ખુની ફારજરગને અહી છુપાવી રાખવાની તમારી જવાબદારીથી તમે બરાબર પીછાણુતા હોવાજ નોંધએ તમે તમારૂ સુબ્યુ કરી લેજો—હુ મારૂ સુબ્યુ કરી લેવશ”

આમ બોલવા સાથ ધડાકાબધ બોમ ઝોરડાના બધ કાચના દરવા જનની અડોઅડ ગયો, અને આખના પળકારામા એક જોરથી કડકાવીને ક્ષાત તે બાગણુ ઉપર લગાવી કડાકા સાથ તે બારણુને બાહેધી દીધેલી કડી તુટી ગઇ—બારણુ ઉઘડી ગયુ—અને હજી દીનુ, જહાગીર, મોતીબધ આખ્યો ખાલી જુવ તેટલા તો ડાઠ બહમનશાહ દુબાસ તે મગયો છોડીને માહેર કોણુ જાણે કયા નદારૂ થઇખી ગયો !

પ્રકરણ ૫૪ મુ.

“અરે ! અરે !! અતે તારી નીચ ખુનીયાક ને પુરવાર કરી આપી !!”

આપણા બલનો પરદો પાછો બદલવોજ પડશે જે વખતે—બાવીસીી સપ્ટમ્બર ૧૯૦૬ની બલમ રાત્રીએ—વસાવા ખાતે દીનુ વકીલના બગ સામા બધુ રપુચકર રમખાણુ ચાલી રહેલુ હતુ ત્યારે બરાબર તેજ દહાડે એક ખીજી જગ્યાએ વળી જુદુજ નાટકનુ પાત્ર બજવાતું હતું !

પુનાની નજદીકમા આવેલા ખડકી મધે કેન્ટોનમેન્ટ સરહદમા એકલ ડોઝલ એકજ હોટલ છેલ્લા કેટલાક વર્ષો થમા પોતાનુ માકુ ધીક પાપે ગળડાવ્યુ જતુ હતુ “કુઠાની રાડને હમકો બારી” ઇન મીન અને સાડે તીન ઓરડાઓવાળુ આ થર્ડ ક્લાસ હોટલ ખરી રીતે પુછો તો એક બેઠુ મુરડાળ મુસાફરખાનુ હતુ-પણુ નામ જુવો તો “હોટલ મેત્રોપોલ”

આજે-તાં ૨૨ મી સપ્ટેમ્બરે-અપોરથી “હોટલ મેત્રોપોલ”ના મારા નસીબે નહી ધારેલા બે માનવતા પારસી વીઝીટરો આવી ચઢ્યા હતા જુઓર્ગ તવગર ખાનખહાદુર ધનજીશાહ બહમનખહેરામ અને તેવણુના જવાન ભત્રીજા શેઠ એરચશાહની પતોની પધરામણી પોતાના ગરીબડા હોટલમા થયલી દેખી હોટલ મેત્રોપોલના ધરડા પારસી માલેક બેજનજી કાપડયાતો હરખ આજે માતો સમાતો હતો નહીં

તેવણુ આ ચીકામદાર ખીલ્લુની ઉલટબેર આગતા સ્વાગતા કરતા અપોરના ખાર વાગતેથી પચોતેરેક ઠોકડ ખાઇ ચુક્યા હતા

પણુ આ સાબુસુકાળ્યા હોટલ-પ્રોપ્રાયટરની બધી હાફહુફ અને દોડધામની ધનજીશાહ શેઠ કાઇ ઝાઝી નોટીસ લેતા હોય એમ દીસ્તુ હતુ નહીં તેવણુ પોતાના ભત્રીજાની સાથે હોટલમા અપોરે બારેક વાગતાને સુમારે આવ્યા ત્યારથી પોતાના ઓરડામા માદા મરઘાની માફક ગોધધ બેમા હતા

“જાઓ-મને જરા સુવા દેઓ ! મારા જીવને ઠીક નથી !” ધનજીશાહે સાજે ચારેક વાગતે તો અતે બેજનજીને રોકકુ પરખાવી પોતાના ઓરડામાથી ત્રીજીવાર ખબેરચા હતા, “જો કોઇ મને મળવા હમણા હોટલમા આવી લાગે તો મને તુરત જણાવજો હુ ગમે તેટલો બી ઉધાચલો હોઉ તોબી મને ઉઠારજો-સમજ્યા કે ?”

“વાર સાહેબ !”

“હજુ કોઈ-કોઈજ-મને અહી મળવા નથી આવી ગીયુ ? તમારી ખાત્રી છે ?”

“અરે હારે, સાહેબ-હજી સુધી તો કોઈજ મુલુ જીવતુ નથી ફરકયુ

આવશે કે તુરત તમુને ચેતાવશ, મુરખી !”

પણ “મુરખી”ને આવો જવામ કયાથી ગમે ? એરચના સીરીઆ હિસ ઠોખરા ગમ એક હિડતી નજર ફેકી ધનજીશ્વાહ ખસીયાણા જેવા થોથ્યાપર લેટીને જુહુ જુહુ કાસવા પડ્યા પેલા નનામા લખનારે તેવ-ણુને પાહડ જેવો ખડકી વેર ધકેલો ખવાડયો—અને બાર વાગતાના હવે લગભગ સાજના સાડા ચાર થવા આવ્યા તોખી મેહમદુ હિસ્તાદનો બાપ બપાવો હજી કોઈ ગોઠવણ મુજબ હોટલમા આવી પુગ્યો નહી—એટલે પોતાની હમણાની લહડતી હાલતમા આવી જતની ફેકટ હલામણથી ધનજીશ્વાહની દાળ બમણી બળી જતી હતી

“એરચ !—નખોદ ગીયો કોઈ પેશો હજી આવી તો નથી મુવો ! મને તો લાગેછ કે તાહરે આખરે કોઈની બનાવટજ હોવી જોઈયે !”

“મે તો તમુને ખતી ખતીને સમજાવ્યા, કાકાજી—પણ તમે મારૂ માનોજ નહીં તો પછી હું શું કરૂ !”

“પણ ધડીયટ ! ચાન્સ લેવામા ગીયુ શું ? કાય નહી વખતે કોઈ ખરખી લખતો હોય ? વળી આપણે નહીં અહીં આવ્યે તો મારા દીલમા દગદગો રહી જાય આવ તો હવે મન મોકલુ થયુ કે વાતમા કંઈ દમ નથી ! જરા અહીં ધકકો ખાવો પડ્યો—એજ કેની ?”

‘હા—પણ એ ધકકો તમે શું જોખમે ખાધોછ તેનો બી વીચાર આપુને કરવો જોઈયે, અકલ !”

“તુ તો ગાડો છે ! જરા મને સેહજ ઠાક લાગીછ—બાકી બીજી રીતે કંઈ મારૂ હાટ આજે મને ફેરાન નથી કરતું ! છે તે—કેમ જાણ્યુ ? હજીખી—હવે પછીખી—એ કાય નહી કુટી નીકળે ? એણે તો આપુને રાતના આઠ વાગતા સુધીનો ટાઇમ આપ્યોછ—”

“તમે રાતના આઠ વાગતા સુધી અહીં થોભવા માગોછ ! કાકા, એ આજે તમે કરવા શું માગોછ !”

“મને ભેજ દુખણ નથી જોઈતુ ! જા—તુને જોઈયે તો જરા બાહર કલાક એ કલાક કંઈ આટો મારી આવ ! હું અહીંજ છેલ્લે આઠ વાગતા

અગઉ હું હવે અહીંથી ખીસવાનો નથી. નવાણું તાંહ ભયો સો ।”

+

+

+

સાજના પાચ વાગ્યા—છબી કાસીકુસીને ખાનખહાદુરે વળડયા—
સાતના ટકારાખી ઘડયાલે ડોળા તણુની તણુવીને થોક્યા । અરે એનું
સત્યાનાશ જાય એ મહેમદુ ફહેમદુનું ! કાઈ ડજનેક વખત ધનજીશાહે
બેજનજી કાપડયાને તેડાવી મગાવ્યા કરી કોઈ મલવા આવ્યું છે કે નહીં
તે બાબે પુછ્યા કર્યું હશે પણ અભાગ્યા બેજનજીએ તો વલ્લુ કોહુ
કરી હમેશા બસ એકનો એકજ જવાબ આપ્યા કર્યો—

“નહીં મુરખખીજી સાહેબ, હજી કોઈ આવું નથી”

બરાબર આઠ વાગે એરચ બાહેરથી રખડી રઝલીને હોટેલમા
પાછો આવ્યો તે કાકાજીને એકદમ મીઝાએ બરબેલાફ જોવાની વડીમા
તેવણુના બેડરૂમમા ગયો પણ એ નવાઈ । એરચની મોટી અભયખી
વચ્ચે કાઈ નધારેલી ગીતે ધાકાજી મુવા તો ઉલટા ખુબ રગમા હતા ।

“કેમ એરચ, આવો કે દીકરી ? પેલો કોઈ હજુર ફટકયો નથી જો”

“અરે કોણ આવતુતું ને કોણ જતુતું કાકા ! હવે તમારી ખાત્રી
થઈ ? કોઈએ સાવ આપુને બનાવ્યા લે ચાલો મારા તો તાસા સેકાયજી
બોનું કહારવા કેહુ કે ?”

“હા, કહારવા કેહ—મને ખી ભુખ લાગીજ ને પછી ચાલ જતે”

ખાણાની ટેબલપર એરચે જોયું કે કાઈ વીચીત્ર રીતે ધનજીશાહ
દેખઈતા ખુશાલ હતા તેવણુથી મલક મલક હમણા બસ હસાઈ જવાતું
હતું એરચથી તે વીશે એશારો કરવા વીના રહેવાયું નહીં”

‘શું છે, અકલ, કઈ ઘણું જોલમા છેએ ?”

“એરચ, મારા પેટમાનો મોટામા મોટો ધસકો દુર થયોજ ! જો
એ મહેમદુ કે કોઈ બીજો આવી ચહડતે તો મારી છેલ્લી આશાખી
જતી રહેતે પણ તું સાજો ગીયા પછી મેં ધોલ્યાપર પડ્યો પડ્યો એકલે
જીવે પાછો ઘણો વીચાર કીધો મેં બસ માફ મગજ હવે ફેરવ્યુંજ !
મને લાગેજ, માર્છ બોય, કે મારી મોતી સાથ મારેથી જોઈએ તે કરતા

વધારે કંઈ યર્ષ જવાયુ છે ”

એ આખરો પોરપરાક ખોલીને એરચ તો બેહદ અચરતીથી કાકાને એકઠી ટગરે ટીડવા પડ્યો ! આ વળી એકદમ ધાખરાના ભેગનું ચકરકું ફરી કેમ ગયું હશે ?

“ ચે ! શુ મારા મહોનાપર હીરા જડયાછ ? એમ કુવડની કાની મારે ડાચુ શાનુ ભોપયા કરેછ ? બોલની ! ”

“ હુ શુ બોલુ ! તમેથી કાકા કોઈ વખતે એવા એક છેડાપરથી ખીજા છેડાપર ભુસ્કા મારોછ કે હુ તો ગભરધજી જાઉંછ ”

“ નહી, એરચ ! યસ, આય નનામા કાગજથી મારી ખાત્રી થઈછ કે મોતીની અને મારી વચ્ચે ખતરો પાડવા કોઈ નીચ માણસો તાગડો રચેછ યસ ચાલ, હવે મારો જીવ તલપાપડ થાયછ પુતે જતાને વાર હુ એને મારી પાસ બોલાઉ, અને જરા ધમકાવી ખખરાવીને બધુ સમાધાન કરી નાખુ એમ કહ્યા સુધી ચાલે ? ”

x

x

x

ન્યારે ‘ કોહીનુર કેસ્ટલ ’ ના પોરટીકામા મોટર ધનજીશાહને અને એરચને લઇને આવી ઉભી ત્યારે બરાબર કમપાઉડના વડયાંલમા નવના કોકા વાગતા હતા હોલમા પેસતાજ ઝડપમા ધનજીશાહ એક સોફા કોચપર બેસી ગયા સ્પષ્ટ રીતે તેવણ આ ધડીએ બહુજ મનની ઉશકેરાયતી હાલતમા હતા સોફાપર અટ્ટેલીને તેવણે આસનેથી પોતાની છાતી દાખના માડી

“ શુ છે, કાકા ? સારીકાની તો છેઓ કેની ? વરી દુખારો થાયછ કે ? ”

‘ હા—પણ બીહતો ના એગ્ય—એ તો જરા અમથુજ ‘એકસાઈ ટમેટ’ ને લીધે થઈ આવ્યુ છે ! જ જરા મારા એરડામાથી પેલી લાલ દવા લઈ આવ એ તો હમણા નીકળી જશે, ને—હા ખરા, જરા તારી કાકીનેથી અહી જલદી બોલાવ ”

એરચ સપાટામા માળપર ફોડ્યો, પણ તેને દવા સાથ પાછો આવતા લગભગ પાયેક મીનીટનો વીલખ લાગ્યો ધનજીશાહને દુખારો એટલી વારમા અલખત બહુ વધ્યા હતા તેવણ દવા સપાટામા એડી ગયા

“શુ થયું—ફેટલો વાર લાગે?” ધનજીશાહ કાષ્ઠક ઇતેન્નગીથી દવાના કડવા મહોડા સાથજ નસોસ અવાજે ફફડ્યા “મોતીને તે કહ્યું કે?”

એરચ જરા ગજેટાયો

“કાકી મારપરનો કેટે નથી! એવણીની આયાળી દેખાતી નથી ઉભા રહેવો, કાકા હું જરા જીવણને પુછી આડિ રામદીન, રામદીન!” તેજ પળે રામદીન હાજર થયો

“રામદીન, જીવણ કહા હય? જીવ ભેજ દેવ ઉનકુ ઇદર જલદી”

“શેઠજી, બહે બાઇ ઔર જીવણ ઔર આયા તો આજ સંબેરકુ હયાસે ચલ ગયે”

ચમકીને એરચે ભખરાયલે મહોડે રામદીન ગમ જોયું—

“ચલ ગયે? સંબેરકુ? એ કયા દીવાનાકી માફક બકતે હો!”

“હા, હુઝુર તીનો અગયારા બજે મોટરમે ટેસનપે ચલા રહ્યા—ઔર જીવણ મેરેકુ બોલ ગયા કે બાઇજી મુમબાઇ જાત હો”

“મુમબાઇ?” પોતાની છાતીમાની વેદના છતા ધનજીશાહ ધરરર કરતા ઉભા થયા “મોતી મુબાઇ ચાલી ગેઇ! એ આય ઇડીયટ શુ ફાટુફાટુ બોલેછ, એરચ? બરાબર પુછની!” તેવણે હરણફાડ થઇને બોખરા અવાજે ભુમ પાડી

“જરા તમે શાત થાવ, કાકા હું બરાબર ખબર કહારૂ જીવણ અને આયા સાથે ગેઇછ એટલે એટલા ગભરાઓછ શુ કામ? તમે જરા લેટેલાજ રહો”

‘અરે બધું તારું લેટવાનું! મને કઇ તરેહવાર વીચાર આવેછની મારો જીવ ગભરાયછ, એરચ એને જરા દાખીને પુછની પણ! મોતીબાઇ કઈ કહી ગઇછ? કઇ કાગળ બાગળ મુકી ગેઇછ? એ આપુને——મને જરાબી ચેતવ્યા વગર મુમબાઇ ચાલી ગેઇ?—એટલે શુ?”

“રામદીન,” એરચ હવે પરદેશી ભૈયા તરફ ફર્યો “તુમ બરાબર બોલતા કયુ નહી? બાઇ તેરેકુ કુચબી બોલકે ગઈ?”

‘કુચબી નહી, શેઠ એક પાછીટ લેકર જીવન ચોર આયા સાથ મોટરમે બચક ગઈ શોફરક મય પુછા તો ઇને કહા કે તીનો આગગાડીમા બચક કે પુનેકા ઠેસન પેસે મુમબઈ ચલે ગયે”

ઢગલો પુજો થઈને ધનજીશાહ સોફા ઉપર પાછા ઠપકાઈ પડયા દશ મીનીટની વાતપર નેમના ચહેરાપર ખુશાલી અને મલકાટનો જે છાપ હતો તે હવે એક જાતની અચુક ફાળ અને નાસીપાસીના પડછાયામા બદલાઈ ગયો એરચે જોયું કે જીદાજીનો ચહેરો ધાસ્તી ઉપજાવવા જોગ હતો જીજો સપ માગી ગયો હતો, અને તેવજીના બેઉ હાથ પાઘડાની માકફ ઠરઠર ધુજતા હતા પશુ તેજ પજે બાહર પોરડીકા ઉપરથી કોઈએ કોઈ બેલ વળડયો ને ટેલીગ્રાફનો એક સીપાઈ હતો

અરજટ ટેલીગ્રામનુ એક પીલુ પરબીકુ ઝડપમા એરચે ઝુટવી લાઇ રીસીટપર સહી કરી આપી

“તમારે નામનો અરજટ તાર છે, કાકા ” તે કાઇક બીધેયે અવાજે બોલ્યો, ‘ઉખેડીને વાયુ ?”

ધનજીશાહનો દેખાવ હમણા એક જીવતા આદમીના કરતા એક મુડદાને વધારે મળતો આવતો હતો અરજટ ટેલીગ્રામ ॥ તેવજીની જાતીમા જાણે કોઈ ધગધગતો સલીયો ભોકી દેતુ હોય નેમ તેવજી આ કગાળ ધરીએ દયાઈ જતા હતા પશુ કાકાના જવાબ માટે એરચ થોભ્યો નહી સપાટામા ટેલીગ્રામ ઉખેડી તેણે તે મન સાથ વાચ્યો અને પછી ઢપ કરતો કે પાસેની ખુરશીપર બેસી જઈ બે હાથે પોતાનુ મહોકુ ઢાક્યું

“કેમ, શું છે ? બોલની ?” ધનજીશાહ ગડમેસ બોખરા સાદે કગળી પડયા

એક ઉડો નીસાસો નાખી એરચે ને બદલખતીનો સદેશો ધનજીશાહના ઠકઠકા હાથોમા મેલ્યો ને જખરો લાખો ઇજીટ ટેલીગ્રામ નીચે મુજબ હતો —

“ખાં બાં બમનબેહરામ

કોહીનુર કેરટલ, પુના

માહતાબ તરફથી

મારી તરફની તમારી વરતણકથી બીલકુલ નીરાશ • મઈ

હું તમારો આશરો સદાને માટે છોડી ગઈ છું, અને જે શપ્થ મને અથાગ પ્યારથી મને આહેણ તેની પનાહમાં ગઈ છું તમારા પૈસાને ખાતર હું તમને પરણી, પણ જીવે છું કે મારૂં દીલ હું તમોને આપી શકતી નથી અલબત્ત મારા જેવી એકવારની રદખાતલ જુદીન ઓરતની ટોક તમારે ગયેથી પોતાની મેલે નીકલી ગઈ, તેથી તમે ખુશીજ થશો અમુને શોધી કહાડવાની તસદી લેતા ના—અમે તમારેથી ધણે દુર હવે નીકલી જઈશું મરતાં સુધી હવે હું મારા આગલા આહતવાળા ચારને છોડીશ નહીં ને સત માનજે તમારી ખડકીની ગેરહાજરી મેજ રચી અને તેનો લાભ લઈ હું તમારૂં દલદર છાપરૂં હમેશને માટે છોડી ગઈ છું જાણને મેં મુખઈ મોકલી દીધો છે

માહતાબ,”

ઓરડામાં એક મીનીટની ભયભીત ચુપકાદી પથરાઈ. અતે ન્યારે એરચે ડોકુ ઉચકી કાકાગમ જોયું ત્યારે તેવણું ત્યાં સોફા ઉપર ખીલકુલ બેભાન થઇને પડેલા હતા તેવણુનો શ્વાસ આલતો હતો—પણ તેવણુના શીકા ચહરા ઉપર રપટ મોતનો છાપ હતો !

પ્રકરણ ૫૫ મું.

ધાઓ, ધાઓ—ને કરમમાં હોય તેટલું ખાઓ ! !

પુનાતો “કાહીનુર કેસ્ટલ” ખીજે દહાડે સહવારના ૨૩ મી સપ્ટેમ્બરે ગમીમાં ગીરફતાર હતો તે દીવસે ખાન બહાદુર ધનજીશાહ બમન-બહેરામ ખીલકુલ કાહેલી હાલતમાં ખીજાણે પછડાઈ પડેલા હતા

સારી રાત ડાકટરોની દોડ અને બબ્બે નરસોની ચાપતી સારવાર છતાં ખીમાર શંકયાનુ લેપકુ ગળેપકુ હાર્ટ પાછું અખતયારમાં આવી શક્યું નહીં હતું. એરચે ટેલીગ્રામ કરી મુબઇથી મોટા ઇન્જીન હાર્ટ—સ્પેશીઆલીસ્ટ કરનલ હબીનસનને બોલાવી મંગાવ્યો હતો; અને તેણે ધનજીશાહને તપાસીને મત

આપ્યું કે કેસ બહો દેખાઇતો ગભીર અને નાસીયાસી ઉપજવનારો હતો. ધનજીશાહ કાકાની સહવારે જેવી દસ વાગતે જરા આખ લાગી કે એરચ પોતાના ખાનગી ઓરડામાં જઈને ભરાયો તે અભાગ્યાનો જીવ કાકાની આવી બીડીપણ સ્થિતિને સખખે સીકે દીંગાઇ રહેલો હતો. કાકાનું મુરદું બેઠસ્ત જાય કે દોળખ—તેની એરચને ભલ કનવાર હતી. તેને તો ફક્ત કાકાજી સાથે પાચજ મીનીટ—હા, ફક્ત પાચજ મીનીટ—બહુજ અગત્યનું, બહુજ તાકીદનું જીવ સટોસટનું કામ કહડાવી લેવાનું હતું. તે શું? વાચનાર—તે તુને કહેવાની જરૂર નથી. આ હિનઅકલનો બચીજો પોતાની કાકાના હક ઉપર લાત મેલી કાકાજી કનેથી એક નવા વીલ ઉપર છેલ્લી બીડીએ કાઢ તેવજી સહીનું ખીલાડું ચીતરાવી લેવા માટે જસ તાતો વીરખો પડી ગયલો હતો.

પજી કાકા મરેરે મુવા. તેવજી હજો દેતા હતા. જરા બીડી ચપકા સુધીમાં આવે તો એરચને ચાન્સખી મળે કેની? તેવજી લોહપોઠ ચપને એવા જખરદસ્ત પછાઈ પડેલા હતા કે કોઇખી પળે ચપ કરતા કે જીઓ કરી જાય ને કારવાળી દીધે એવો મામલો. તુરત વેળા તો નજરે દીસ્તો હતો.

એરચે એકવાર પાછો પોતાના હગલાના ખીસામાંથી આગળી રાતે આવેલો એક નનામો અરજટ તાર બાહર કાઢયો અને કપાલના એક ચીસ્લા સાથે તે પદરેકમી વખત ફરીથી વાચ્યો.

“બહુ ખરાખર અહીં રધાયલું છે કાલ સહવાર સુધીમાં ડોસા પાસથી જરૂજ પેલા ડોક્યુમેન્ટ પર સહી કરાવી લેજો બહોજ ચોપમાં રેહજો સહી લેવા માટે એક પળનીખી તક ચુમાવતો ના.”

ફફડી ચટકાને એરચે લાઇલાજી ચુસ્સાને મારે તે તારનું કાગળ્યુ કુચો કુચો કરીને પાટલુનના ખીસામાં ખોસ્ચુ અને પછી જડલુ પીસીને કાકાના બેક રૂમમાં પાછો ગયો તેની છાતી હદખાહરતી ઉત્કેરણી અને ઇતેજરીને મારે ધક-ધક-ધક ઠોકાતી હતી.

આહ! જો ધરડો ફક્ત બેજ મીનીટ જરા સહી કરવા સાવધ થાય—

ફક્ત બેઠા મીનીટ ! !—

ધનજીશાહ અચ્ચારેક વાગતે પાછા જાગત થયા કરનલ હચીનસન ખડેખુટ તેવણના માથા આગળજ ઉભેલો હતો શેઠે ઉઠતાને વાર તામરીસ કરવા માડી ડાકટરની ગમે એવી બી સમજાવટ, ચેતવણી છતાં તેવણે બસ જુમાયલા અવાજે પટપટારો કરવાજ માડ્યો.

“એરય, મારા દીકરા, તમે લોકો અમથા ફાફા મારોજ ! હુ હવે જીવવાનો નથી ! હુ મુવો ! પેલીએ અ તે મારો જીવ લીધો !”

આટલુ બોલતા સમેત દીબો તાણીને ધનજીશાહ રડવા તેમજ ડચકા ખાવા પડ્યા કરનલ હચીનસન તો મહેલુ કુમલાનીને એરય ગમ ડોળા કહાડવા પડ્યો પણ એરય થુ કરે-મરે કે મહિ પડે ? તેની ગમે તેવીબી કાકલુદી કાકાજ સાબજતાજ કયા હતા ?

“જન-દોડ-એરય, તરત કોઇ વકીલને બોલાવ નહીં, નહીં, કોઇ સોલીસીટરને બોલાવ માફ વીલ-માફ જેલ્લુ વીલ-હુ બહલી નાખવા માગુજ—”

કરનલ હચીનસન હવે પહેલીવાર દેખાતો ગુસ્સે થયો.

“મારા હોકમને ના તાબે થઇને મારો કેસ જો તમે બગાડવા માગતાજ હોવો તો પછી અહીં માફ કામ નથી” તેણે ખરે મને છોડાઇને તારારો કર્યો “ને જો તમો મને ઉભોજ રહેલો જોવા ઇચ્છતા હોય તો હુ વકીલ કે સોલીસીટરનુ નોનસન્સ હમણા ચાલવા દેવાનો નથી તમોને હમણા ગુપચુપ શાત પડી રહેલુજ પડશે”

એરય અદબવાળીને નીચી મૂડીએ ઉભોજ રહ્યો કરનલ હચીનસન મોટે મહોડે બોલતો હતો ખરો-પણ તેથી આ જવાન ભત્રીજાજના પેટમા કેમ કુતરા બીલાડા દોડતા હતા તે તે ક્યાથી જાણે ? આની મેર ધનજીશાહ કાકા કિલટા વધારે કિશોરાઇને બીલાણુ ઉપર તખલ તખલ કરવાજ લાખ્યા ફરેક મીનીટ આમ બીલકુલ નહી ઇચ્છવાજોગ અશ્વાતીમા તેવણે કાઢી. ધડીકમા તેઓ રડતા, ધડીકમા કાસતા, એક પળે ડાકટરને અપીલ કરતા, તો બીજી પળે એરયને કરગરીને વીલ બહલવા આફ કહેતા.

“તમે મારા મનની બેચેની શું સમજો છો? ઓહ, ડાકટર, હું તમોને શું કહું? બીજા પાચેક મહીના પછી એ રક્ષાતલ મુસનમાનીને પેટ એક છોકરૂંબી અવતરવાની વકી છે ।—”

બે હાથે મહોડુ ઢાકી ધનજીશાહ અરેખર કમકમવા લાગ્યા એરચ ભાકીને એકદમ તેવણુની નજદીક આવ્યો

“શું બોલ્યા? કાકા, તમે હમણા શું બોલ્યા? ચાર પાચ મહીનામા—”

“હા, તે નજીસ ઓરતને હમણા મહીના છે । ઓહ, એરચ, મારો જીવ ધુજો છો । ઓહ, હું શું બોલવા માગુ છો—માર થી બોલાતુ નથી । શું મારી દોલત—શું બહુમન ખાનદાનનો પૈસો એક ગુનેહગાર સ્ત્રીના હરામ ઇસ્લતના—ઓહ ।—”

ધનજીશાહ પાછા બેશુધ્ધ થઇ ગયા હતા એવણુની નાડી પોતાના હાથમા આખો વખત પકડી ઉભેલા કરનલ હચીનસને ડોકુ ધુણાવ્યું બીમારની “પલ્સ” પાછી બહેકતી જતી હતી કરનલ હચીનસને તુરત તેવણુના હાટની ઉપર કાંઈ સ્ત્રીકનાઇન “ઇનજેક્શન” કીધું

એરચના જીગરપર હમણા ખચીત એક પહાડી પથરો હતો

અરે અફસોસ ! અફસોસ ! અતે કાકા તેને દગો દેતા હતા । બધી તેની મહેનત અને ગુનાહ લાઝમ થઈ જતી હતી । અતે પેલા નાપેકાર બોમ દુબાશને બધો નીચ તાગડા અકારત જતો હતો નફામા એક સુખી ધર ભાગીને કાકાનો જીવ લેવા સીવાય એરચ બમન બહેરામથી બીજું કશું વધારે મેળવી શકાયું હતું નહીં

પણુ ધનજીશાહ બમનબહેરામની જીદગાની કાંઈ ઓર ચીવ્વટ હતી અરધો એક કલાક પછી સ્ત્રીકનાઇન “ઇનજેક્શન” ની અસરથી હોય કે ચાંતો કરનલે તેવણુના ગળામા રેડેલી દવાના પ્રતાપે હોય, તેવણુની પલ્સ પાછી જરા જરા રાહપર આવવા માડી સવા બારેકને સુમારે તેઓએ ફરીથી આખ ઉઘાડી, અને ટસટસ થતા ડોળાએ આમતેમ જોવા માડ્યું. જતા આ વાર તેઓ કાંઈ અનખ મુશાજ પડી રહ્યા તેઓને આમ જાત્રત તેમજ જરા સાવધ જોઈ એરચ કરનલને બાજુએ બારી આગળ

લઈ ગયો

“કરનલ, નવા વીલ ઉપર મારી પોતાની આખી જીદગીનો આધાર છે એક પરકામની ઓરત એવણુને પરણીને બેવફા નીકળી, તેનું ગેરકાયદાનું બચ્ચુ એવણુની લાખખો રૂપીયાની દોલતનો વારસ થાય—”

“ગેરકાયદાનું બચ્ચુ ? તમે શું બોલો છો તે મને બરાબર સમજાવો”

“વેલ છેલ્લે છેલ્લે જે કમનસીબ સત્તેગો જાહેર થયા, અમારા જ્ઞાનદાનની નામોશીની જે બાબતો પુરવાર થઈ, તે પછી હું કહેવાને ધણોજ શરમીદગો છું, ડાકટર, કે મારા કાકાને માનવાની ધણી મજબુત સખખો છે કે—”

એરચ આગળ બોલ્યો નહીં શું આગળ બોલે ? એક નેકઝાદ, પતીવ્રતા, પાકઝાદ ઓરતને માટે કપારી છુટે એવું એક ગલીચ ગુલબાન વધુ ઓચરવાને માટે તેની જીલલી વટીક સાફ ના પાડતી હતી

‘ઓહ, આઈ અનડરસ્ટેન્ડ યુ જો એમજ હોય તો પછી હું તમારા લોકના જ્ઞાનગી મામલામાં વધારે આડે આવવા માગતો નથી તમે હમણાં ઝડપમાં એટલુંજ લખી કહાડો કે હું મારું છેલ્લું વીલ રદ કરી મારી સઘણી પુજી મારા બત્રીજાને આપી જાઉં છું ને તેની ઉપર આપણે ઓઠ મીઠું ધનજીશાહની સહી લેવાની ‘ત્રાઇ’ કરશું, જો કે એવણુ સહી કરી શકશે તે બાબે મને શક છે તેવણુ જો સહી કરશે તો સાક્ષી તરીકે હું મારી સહી આપશ”

“ઓહ, થે ક્યુ, હું તમારો ઉપકાર કદીખી ભુલી જવશ નહીં એ બાબદ મારે માટે ‘લાઇફ એન્ડ ડેથ’ મીમાલ છે”

“ઉતાવળ કરો, મીઠું બહમનખહેરામ—તમારા કાકા કાઠખા પળે “સીન્ક” થઈ જાય એવી હાલતમાં છે—જલદી લખી કાઢો”

ઝડપમાં એરચે પોતાના ખીસામાંથી એક ટાઇપરીટન તાવ બેચી કાઢ્યો એક કોરા સફેદ તાવ ઉપર નીચે પ્રમાણે લખાણ અગ્રેજીમાં તૈયારજ ટાઇપડ કરેલું હતું !

“મારી પુર શુધ્ધી શુધ્ધીમાં હું તીચે સહી કરનાર ધનજી-

શાહ એદલજી બહમનબહેરામ મારૂ છેલ્લુ વસીયત તદ્દન રદ કરી મારી તમામ માયાપુજના એકલા વારસ તરીકે મારા ભત્રીજા એરચ મચેરજી બહમનબહેરામને નેમી જાણુ છુ, અને જે ઓરત સાથે મે લગન કર્યા છે તેણીને, અથવા તેણીને જે કાઈ પણ ઊંકરૂ અવતરે તો તેનેખી મારી દોલતમાથી એક પઈ પણ નહી આપી જવાને ફરમાવુ છુ

લા૦

આ કાગળ એરચે કરનલ હચીનસન આગળ મોટેથી વાચીને સભાગ્યુ, અને તેઓ પછી ધનજીશાહના ખીજાણા આગળ ગયા કરનલે ધનજીશાહની નાડી પાછી પોતાના હાથમા પકડી અને પછી આસ્તેથી ચલાવ્યુ

“મી૦ બહમનબહેરામ, તમારૂ મન સમાધાન થતુ હોય તો લેવો, તમારી ખાહેશ પ્રમાણે તમારૂ છેલ્લુ વીલ રદ કરવાને લગતો ખરડો તમારા ભત્રીજાએ લખી કહાડ્યો છે મી૦ એરચશાહ, તે જરા વાચી સભળાવો ”

એરચે ધીમા સ્પષ્ટ અવાજે એ લખાણુ વાચ્યુ ધનજીશાહનો ચહેરો એકદમ ખુલી ગયો, પણ આગળામા સ્વાન ફાઉન્ટન પેન પકડવા જેટલુ તેવણુનામા જોર કયા હતુ ? અને કલમ પકડવાની તાકાત નહી હતી તો સહી કયાથી કરે ?

એરચે તેવણુનો હાથ ઉચકીને કાઈ ખીલાકુ તેવણુ ખસ ચીતરાવવા માટે ધણુખી ફાફા માર્યા, પણુ વ્યર્થ ! કરનલ હચીનસન ખી વીચા રમા પડ્યો

“મને લાગેછ કે હમણા એવણુ પાસ સહી કરાવવી ફાકટ છે, જોઈએ કદાચ થોડાક વખત પછી આપણે ફરીથી ‘ત્રાઇ’ કરશુ ”

આમ બોલી કરનલ હચીનસને પોતાની સ્વાન પેન પોતાના ખીસામા પાછી ખોસી

નાસીપાસીને મારે ધપ કરતો કે એરચ પાસેની ખુરસીપર ફસડાઈ

પડ્યો તેજ પળે કડાક દેતુ કે તે ઓરડાનુ બધ બારણું એકદમ બાહેરથી કોઇએ ઉઘાડ્યુ !

ઓ ! —

એક દુ ખની ચીચીયારી સાથ અદર એક જવાન અબળા ધસી આવી પોટેલા ધનજીશાહ બહમનબહેરામના પગપર માથુ મુકી બેઅબ-ત્યાર તેણી ધસાધસ રડી પડી !

“ઓહ, ધનજીશાહ, મારા ધનજીશાહ !” એટલોજ બસ તેણીનો દયાજનક કકલાટ નીકળ્યો.

તેણી મોતીબાર્ધ-ધનજીશાહ બહમનબહેરામની નેકળદ ધણીઆણી મોતીબાર્ધ-હતી ! બીજી મીનીટે બીજા બે જણા શોકાતુર ગભીર મહોડે દાખલ થયા જાણી સારીમા સજ થયલી એક બાનુ અને એક શોકાતુર ચહેરાનો જવાન મર્દ હતો વાચનાર તેઓને તુ ઓળખે છે તેઓ દીના વડીલ અને જેહાગીર મહેરહોમજી હતા.

એક નાનો આચકો બાઇને પહેલવહેલીવાર ધનજીશાહે જરા હાથને થેભો દઇ અતરંગ બેસવાની તજવીજ કરી મોતીબાર્ધ ગમથી જેહાગીર ગમ અને જેહાગીરગમથી દીના ગમ તેવણે એક જાતના બીહામણા ફાટા ફાટા ડોળાએ જોયા કીધુ.

“મુબારક !” જેહાગીરપર નજર ડેરવીને ધનજીશાહે બહુજ દયાયલા અવાજે માત્ર આટલોજ સાદ કહાડ્યો જેહાગીર હવે આગળ આવ્યો અને ધનજીશાહના બે હાથો પોતાના હાથમા લઇ પોતાની આખોમા આપ્યા.

“આય તમારા ધણીયાણી નીરદોશ છે, પવીત્ર છે !” તે બચાવ ધીમા પણ સાબુત અવાજે બોલ્યો, “એક નીચ ભયકર તરકટના એવણુ ભોગ થઈ પડતા કુદરતની મહેરથી બચી ગીયાંજ આય બાઇ મારી ‘કઝીન’ દીનુ સીકદ્રાબાદવાળા નવાબ રસ્તમજગની છોકરી છે ધનજીશાહ શેઠ, અમે તમોને અગત ખાત્રી આપ્યેજ કે મોતીબાર્ધ આજની ધડી અને કાલના દહાડા સુધી નીરદોશ અને પાકળદ પવીત્ર છે—”

પણ કરનલ હચીનસને હવે પોતાના હાથમા પકડેલો દરદી હાથ

ધીમેથી બાજીએ મુકયો તે ઇશ્રિજ તપીબના મ્હોડ પરનો ચઢેલો ચીલ્સો
જોઇ એરચખી ધડાક દેતો કે હડીતે ઉભો થયો.

“વેવ / ડોક્ટર ?” તેણે હેખતાયલા અવાજે પુછ્યું

‘હુ બહોળ દલગીર છું, પણ ‘પેશન્ટ’ ગુજરી ગયા છે.’

મકરણ પદ મુ.

“વર્ષ વેચ્યાં !”

ખાનબહાદુર ધનજીશાહના મોતથી પુનાના “કાહીનુર ઇસ્ટલે” માહે-
તમનુ ડાળુ ઝડન અખ્યાગ કર્યું હતું ચાહરમ પછી દશમખી બોલ
બોલતા વીતી ગયું અને એકવારનો આ રગીલો ગાજતો વાજતો બગલો
હવે ઉજડ વેરાન બનીને ભખી ખાય તેવો ખીલામણો દેખાવ રજુ
કરતો હતો.

સૌ કોઈ વગેસગે થઈ ગયલું હતું એરચ તે ચાહરમને દીવસેજ
મુબધ હિપડી ગયો હતો અને દસમાને દહાડે દીનુ વકીલ, જેહાગીર
મહેરહોમજી તથા મોતીયાઇ પુના છોડીને કોણુ જાણે કયા સાથે ચાલ્યા
ગયા હતા.

અલબત્તા સોસાયટીના મડળોની અદર બધે બધ ધનજીશાહની
જીદગીના છેલ્લા સસારી ત્રાજક સફા બાબે ચાવાચીવી અને કાનસોરીનો
શુમારજ નહીં હતો ખરી વીગનો સમજવા વગર-ચા સમજવાની દરકાર
રાખવા વગર-બેવકુફ પરવારતાઓ મ્હોડામા જે આવે તે બકયા જતા હતા.

સારે નસીબે પોતાની પીઠ પાછળ થતી આવતી કમકમાટભરી બદગોષ્ટનો
એક સુખનખી સાબળવા ખીચારી મોતીયાઇ ત્યા મોજુદ હતી નહી ગમમા
ગીરફતાર બનેલી આ રાક અપલા હાલને કાજ તે સારે નસીબે ખરા
દીલસોઝ દોસ્તોની હેતવતી પનાહ તજે પુના અને મુબધના દલદર નીદા-
ખાનામાથી બહુ સાથે છેટે પોતાના એકાંત દીવસો ગુજરતી હતી.

દીનુ-સાચ્ચી લાગણીવાલી, ખરા ખાનદાની જીવસાવાલી દીનુ વડીલ-
આ છોકરી તરફ કાંઈ અજબ પ્રેમથી હવે ખેંચાતી હતી અને તા સુધી
તેણી મોતીબાઇને એકલી વીહલી પડવા કેતીજ નહી વાચનાર જાણે છે
તેમ મોતીબાઇની હાલત નાજુક હતી બીજા ચારેક મહીનામા તેણીની
જીદગીમા પડેલો લાયકર ખાડો પુરવા એક બીજો નાનો જીવ આ ખાડો
દુન્યાની અદર આવી પુગવાની તૈયારીમાજ હતો

પણ પુના તેમજ મુબઇવી મોતીબાઇની ગેરહાજરીનો અર્થ મરહુમ
ધનજીશાહ બહમન બહેરામનુ મીત્રમડળ કાંઈ જીદોજ અને લલતો ઉઠાવે
તેમા નવાઈ શુ ? લોકો તો જીડેચોડ ખોલતુ હતુ કે, “એ તો એની રડ
ગઇ અને રમત આવી જુદા ધનજીશાહના પધસા હવે એના હાથમા
આયા એટલે પછી તમેજ જોજોની એ કેમ લાલ વાવટો મુકી દેશે તે !
કાણુ જાણે હમણુ કહા વટેણુ વારી ગેઇઠ એને જરા જુકુબએબી લલ
ફર હોશે કે બીચારા ધનજીશાહનુ વરસ દહાડાનુ કીયાકામખી બરાબર
ચાય છે કે નહી” ઇત્યાદી

+

+

+

ધનજીશાહ કાકા ગુજર્યા તેને એક પખવાડયુ વીતી ગયુ પેડરોડ
જિપરના તેવણુના “મોતી મીનાર”ના બગલાની વરડા જિપર આજે તા
૭ મી અક્ટોબર ૧૯૦૬ ને દીને ઇસ્તીએરની અદર અરડાઈ પડેલો એક
આકાર ગમી અને ઉદાસી, નાસીપાસી અને હાય અફસોસીનુ એક
જીવતુ સ્વરૂપ હતુ ઉતરી ગયલા મહોડા સાથે ત્યા ખુરસી જિપર પડ્યો
ફાટેલે ડોળે હાથમા પકડેલુ એક કાગળુ જોયા કરતા એરચ બહમન
બેહરામના આ થોડાક દીવસની અદર કેટલો ફેરફાર ? હમણુ તેના
હાથમા ધરેલુ કાગળુ તુરતજ રેજીસ્ટરડ ટપાલમા આવેલુ હતુ તે સોલી
સીટશે તરફથી એક નોટીસ હતી એરચ બહમન બહેરામની ખાનાખરાખીનો
પહેલો ધ ટો હતો !

પુને ધનજીશાહના મરણ પછી જિયાણુને દહાડે એરચ મુબઇ
આવતો રહ્યો મોતીબાઈ કાકીએ તો તેની સાથે એક બોલખી બોલવા

સાફ ના પાડી હતી પણ એટલા ચાર દિવસ દરમ્યાન દીનુ તેમજ જેઠાગીર કનેથી એરચે મોતીબાઈ ઉપર ડાક્ટર બોમ દુબારે ગુર્જરેલી જફાની હકીકત પુરતી વીગતવાર રીતે જાણી લીધી હતી

પોતે બહમાશ બોમ દુબારનાજ એક દેવા મળતાવીશેક મળત્યા સાચ વાત કરતી હતી તેનો સહેજથી ખ્યાલ રાખવા વગર દીનુએ બેહદ કડવાસથી અને ધીકકારથી બોમની છેલ્લી નીચ શરમભરી જાસ્તીનુ વર્ણન એરચની બાગળ કર્યું હતુ અને નીચી મુડીએ હેઠ પીસેલા રાખીને એરચે એક બોલથી જવાબમા એચરવા વગર સાબળ્યા કીધુ હતુ

પાછલી રાતના ઉઠમણાની કીયા પુરી થતા એરચે પોતાનો પોર્ટમેટો લઈને પુનેથી ઉઠાગરી કરી હતી તેણે જતી વેળા ફક્ત એટલોજ સંદેશો પોતાની ડાકી ઉપર મહોડેથી મોકલ્યો હતો કે તે પોને મુબાઈ “મોતી મીનાર”મા જઈને થોડા દહાડા રહેનાર છે

આજે સવારે જે રેલ્વેસ્ટેશન કાગળ મીસીસ મોતીબાઈ બહમનબહેનમના મુબમના સોલીસીટરો તરફથી એરચને મળ્યુ હતુ, તેની તો તેને સ્વપ્નેથી વકી નહી હતી તે કાગળ એરચે કપાળની કરચળી ચઢાવી કાઢી દશમી વખત પાછુ અને પાછુ વાચ્યુ હશે તે કાઈ ઝાઝુ લાચુ નહી હતું, પણ તેના દુ કાપણામાજ સબળો નખ્ખોદનો, મોહકાણુનો મસાલો સમાયલો હતો

“મુબમ, તા. ૧ ફી અક્ટોબર ૧૯૦૬.

એરચશાહ મએરજ બહમનબહેરામ, એસકુવાયર

સાહેબ,

અમારા કુળ મીસીસ મોતીબાઈ બનજીશાહ બહમનબહેરામ તરફથી અમે તમને આ લખ્યાથી લેખીત નોટીસ આપે છીએ કે તમારે એવણુ મકાન “મોતી મીનાર” ૨૪ કલાકમા છોડી જવુ ચોક્કસ કારણોને લીધે અમારા કુળ મીસીસ બહમનબહેરામ તમોને પોતાના છાપડા તળે વધુવાર રહેવા દેવા ખુશી નથી અમારા કુળ મીસીસ બહમનબહેરામ તરફથી ઉમેરવાની અમોને ફરમાશ મળી છે કે બવીખમા મહેરબાની કરી તમારે તેવણુની માલેકીના કાઈ પણ

મકાનમા પગ મુકવો નહી

અમો છીએ, સાહેબ,
તમારા વીજવાસુ,
બેસેડી, ડાસન એન્ડ કું”
એટરનીઝ, હાઇ કોર્ટ

+

+

+

હ મી અકટોબરે સાળે સાડા સાત વાગતે જ્યારે એરચ બહમન-
બહેરામ મુબર્કના ન્યુ ચરનીરોડ ઉપર આવેલા “રેલવે હોટેલ”ના પોતાના
બેડરૂમની અદર એક કેનવાસની ફોલડીંગ ચેરમા લેટી પડીને ખાઉ કરકું
જેવે ચહેરે સીલીંગના બારવટયા ગપ્પા કરતો હતો ત્યારે તેનો અવતાર
એક સારા કુટુંબના કેળવાયલા જવાનમા કરતા તુરગમાંથી તુરતનાજ
છુટી આવેલા એક ડામીજ બધવાને વધારે મળતો આવતો હતો બાહ !
એ બધુ ચડાળ બોમનુ કારસ્તાન ! તેની સુજે વગર કારણુતો એરચ
તથાઈ તુટો ! નફામા નખખોદ સીવાય તેને ખીજુ શુ મળ્યુ ? હમણા—
આ ધડીએ—એરચના દીલમા બોમની બદમાશીના વીચારે એટલો તો
કહેર અને ખીજવાટ ઉપજતો હતો કે ઝનુની કોધને ખારે તેના ગળાંમા
જાણે કાંઈ ખુટતું હતું

અરે ! એ બોમ દુબાશે આ બધો ડાટ વાળ્યો તે પછી તેની
ધનનસલખી ક્યા હતી ? ડાકટર બમનસાહ દુબાસના મુવાજવતાનો કાંઈ
પતોજ નહીં હતો. બમનસાહ શેઠ અને તેવજુના નમુનેદાર નેકખસલત
બહેન પીરોજબાઇજી મુબાઇથી જાણે સુકાઇજ ગયલા હતા !

ધનજીસાહ કાકા સાથે ડગાઇ રમી તેવજુને ખડકીના મેત્રોપોલિ
હોટેલમા ખેચી લઇ જવાના બદમાશી ભરમા તાગડામા પોતે બોમ સાથે
શરીક થયો—ત્યાર પછી પુત્રે મોતીબાઈ ઉપર બોમે જુઠ્ઠો તરકડી તાર
એરચને નામે મોકલયો તેથી નીચ કાવતરાને પોતે બહાલી આપી—ખીચારા
ખરખર દરદર મધ રહેલા કાકાજીને એક હેબતનાક “ શેઠ ” આપી
તેવજુનો ગુણુરોટલો કરી નાખવાની પુત્રી પક્ષીદી બાજુમાં પોતે ભાગ લીધો !

રહી સહી છેલ્લી ધડીએ બેઠસ્તી કાકા પાસે એક નવા જુલમી વીલ ઉપર સહી ચીતરાવી મેળવાની બોમની નજમ તાડીદ એરચે અજમાવી બોધ । તે બધું શી ગણત્રીએ ? એટલીજ કે છુદાજ આ મોતીઆઇથી છુટાછેડા લઈ તેણીને એરચના રસ્તામાથી દુર કરે કે યાતો પોતાનું નવું વીલ કરી જઈ એરચને બધું આપી જઈ જી-ઓ કરી મચ

પણ બેમાથી કશુંબી બનયું નહીં । કાકાજીને “ શોક ” તો લાગ્યો, જી-ઓબી કરી ગયા, પણ વીલ કીધા વગરજ । વળી મોતીઆઇની પાક દામાન ઉપર લાજન લગાડવાની બધી બોમની ઉંચે ઉપારેની ગણત્રી અકારત ગઇ દેખઈતી રીતે તેનો નીચ તાગડો વેસાવે સદરબદર નીશફળ ગયો હતો દીનું વકીલ અને જોહાગીર મહેરહોમજી કોણુ જાણે આઇન વખતે ત્યાં કેમ પુરી નીકળયા અને બગરડાનો છગરડો થઇ ગયો ઉલટો બોમ પોતાના ખરા આકારમા ઉઘાડો પડ્યો મોતીઆઇની આબરૂ સચવાઈ રહી—બોમ દુઆશને દુમ દયાવી વટેણા વાવી જવું પડ્યું પણ ઓહ કગાળ ડીસમત । નફામા એરચ બમનબહેરામનો આટોલસન થઈ ગયો

પોતાના આવા જીવ જલાવનારા તુરગોમા લીન બની એરચ પોતાનું લોહી સુઝી બાળી નાખતો હોટલના પોતીકા રૂમમા પડેલો હતો તેટલા તેના એરડાના બારણા ઉપર બાહર કોઇએ ટકારા ઠોક્યા જીવ સાચ કાઇ કચવાટભર્યા અપશબ્દો ઓચરી એરચ ઉઠ્યો અને બારણુ બોલયું ઉમગ્ની બાહર ઉમેલા ધમ્મેજી પોશાકમા સજ ચયલા શાખ્શનો ચહેરો પહેલા તો તે બરાબર જોઈ નહીં શક્યો તે આદમીએ પોતાની “ બ્રોડ-બ્રીમ ” ફેલ્ટ હેટ કપાળપર દાખીને છેક હેઠે વેરથી પહેરી હતી ચુઝી આખ્યો કરી એરચ હજી તો જીવે તેટલા તે આસામીએ એરચને પાછો ઓગડામા હડસેલી દીધો અને પોતે અદર દાખલ થઇ બારણુને કડી મારી બીજી પગે તેણે પોતાના માથા પરની ફેલ્ટ હેટ કહાડી, અને એચવાલી કનવામની ફોલડીંગ ચેર ઉપર મજેહથી ગોડવાઇ બેઠો

‘ બોમ । ’ એરચના મહોડામાથી ફક્ત એટલુંજ નામ એક પોકાર મમેત નીડળી પડ્યું

સ્વપને નહીં ધારેલી, નહીં વક્રી રાખેલી, આ ઓર્થોતી મુલાકાતથી એરચ બહમનબહેરામ તે બડીએ એટલો તો ગુગળાઈ ગુચવાઈ ગયો હતો કે સામે ધઝીચેર ઉપર મળેલથી ગોઠવાઈ બેઠેલા આકાર બણી ફાટેલા ડોળા સાથે એકઠી ટગરે ટીક્યા કરવા સીવાય તેના હોઠમાંથી વધારે કાઢખી શબ્દો ઓચરાઈ શકાયાજ નહીં

ડાકટર બમનશાહ દુબાશે માથા ઉપરની ફેટહેટ કઢાડીને બાજુએ ટેબલ ઉપર ફેંકી, અને પછી રમાલ કઢાડીને ખુબ તરેલથી મ્હોડુ ચોળીને તુછ્યુ

‘લુક હીચર, એરચ,’ તે હવે પોતાના સદાના મક્કમ માસ્ટરકુલ અવાજે બોલ્યો, ‘‘તુ બાણેલ કે મને હીચકારા ઉજળખોને નામે ધધરીને તાપ ચહડેલ નાઉ, ચીચર અપ ! બેસ મારી સામે, હમણા એમ સુવાવડી બૈરીની કાતી ડાસ્યા કરવાનો વખત નથી !’’

ભરાવદાર ભવાનો ચીલ્લો ચઢાવી મહેજ કકડાવેલા ડોળા સાથે બોમ દુબાશે એક ખાલી ખુરસી તરફ આગળી કરી—અને તે હીપનેટીક ધસારતની બાણે કાઢ જખુન અસર તબે એરચ આરનેથી તે ખુરસી ઉપર જઇને ઠપકાઈ બેઠો

‘‘વેલ ?—તુ હવે કહેવા શુ માગેલ, બોમ દુબાશ ?’’ એરચના ગળામાંથી અતે ડાઘક કઠોર સાદ નીકળ્યો

‘‘કહેવા શુ માગુલ ? જે અસાધારણ કાબેલતથી તે તારો પાઈ બજળ્યો, મુઠા પાસે સહી ચીતરાવી લેવામા તે જે અકાગ હુશ્ચારી વાપરી, એ સાદ તુને હુ આજે કોનઝેચ્યુલેટ કરવા આબ્યોલ વળી બીજુ શુ કહેવા માગુ ?’’

એરચની છાતીમા એટલો તો ક્રોધ ઉભાતો હતો કે જે તેનુ ચાલતુ હતે તો ઉઠીને આ તકાળે કરતા તખીબના ડાચામા એક મુકડો તેજ બડીએ પહેડાવી દેતે પથુ સામે બેઠેલા તે હપતા ખપતા બોમની રાથોડી કાઢી ઉપર નજર ફેંકતા તે જોરમા હોઠ કરડીને મુગોજ બેસી રહ્યો.

ખાચેક સેકડ અને જથુ ચુપ બેઠા એરચના જવાબની કાઈ દેખાઈતી રીતે

બોમ રાહ જોતો હતો.

“વેસાવેના બગલામા જેટલી અસાધારણ કાબેલ્યતથી તમે તમારો પાર્ટ બજાવ્યો, તેટલી બધી હુસ્તારી તો અલખત મેં વાપરી નથીજ, ડાક્ટર બમનસાહ દુબાશ આય રેવ્યોડ સીસી ખાલા હાવ આપણે બે જથ્થા હવે પુરતો લાખો વખત રમી ચુક્યાછ હું ધારૂછ કે હવે આપણી વચ્ચેનો સબધ આજેજ સમાપ્ત થઈ જવો જોઈએ.”

આમ બોલવા સાથ એરચ ઝપ કરતો કે ઉડીને ઉભો થયો અને એરડાના બારણા તરફ ચાલી ગયો. પણ તે દરવાજાની કડીને હાથ લગાડે તે અગાઉ બોમે સપાટામા પછવાડે જઈ તેને બાબુમાથી કંકડાવીને પકડ્યો—અને એક અરીમ ધરીમ જેવો પોલીસ ઓપીસર જે રીતે એક નાતબાન કેદીને પટકીને બાબુએ ખેસાડે તે રીતે તેણે એરચને જોરથી પાછો એરડાની વચમા તાણી લાવી ખુરસી ઉપર ફરજયાત નાખ્યો.

“હુબી અહી કઈ સીસી ખાલા રમવા નથી આયો, એરચ બમન બહેરામ મારી સાથ સીધે સલુકે વાત નહી કરશે તો આડી અતારી રીતે તુને વાત કરવાની હું ફરજ પાડશ.”

એરચના ચહેરા ઉપરનો ગુરસાનો ચીટલો હવે એક જાતના ગભરાટ અને ગુચવણના પડછાયામા બદલાઈ ગયો.

“વોટ કુ યુ મીન !” તેણે અકળાઈને હવે બુમ મારી “બધો મીઝ-રેબલ પ્રીઆસ્કો થઈ જઈ ચુક્યોછ હવે આપણી વચ્ચે વાત કરવાનું કંઈ બાકી વધારે રહ્યુંજ નથી, ડાક્ટર, બસ હવે આપુને છુટા પડવા-માજ શોભા છે આઈ એમ સીક ઓફ ધી હોલ ડેમ્ડ થીંગ !”

“તે તો તારા મહોડા ઉપરથીજ દેખાવછ” બોમ પાછો ધક્કીએરમા અરડાઈ ખેસ્તા બોલ્યો “પણ તારા બીજા મતની સાથે હું મળતો થતો નથી તું કહેછ કે બધો ‘મીઝરેબલ પ્રીઆસ્કો’ થઈ ગીયોછ શાનો ‘પ્રીઆસ્કો’ થઈ ગીયો ? બધું તો ટકોરા બધ પાર ઉતર્યુછ તું કહેછ કે વેસાવે મેં મારો પાર્ટ બરાબર નહી બજાવ્યો, તે તું શા ઉપરથી કહેછ ?

હું તો ધારૂં કે બધું રામબાણુ ધડયાલના ચક્રરની માફક સરળમ ત્યાં
હિતરયુ. પેલી મુસલમાની તારી કાઢીને તે જગે ખેચાવી લઈ જવામા તો
શુદ્ધો ચટ ને પટ ખરતો થઈ ગયો તુને ખીલાઈ ચીતરાવી લેવાનો ટાપમ
નહી મળ્યો હોય તો તેમા હું શું કરું ?”

“તમે લુલ્લી જવોજ, ડાક્ટર દુબાશ, કે વેસાવેમા તમે જે મુવેલો
વાધ મારી આમાજ તેથી હવે તમારી—અને કદાચ તમારી સાથે મારીખી—
મુડી દીનુ વઢીલ અને જેહાગીર મહેરહોમજીના સપાટામા છે”

બોમની મુઠ ઉપર એક અનંત તીરકારનું હસ્તુ પથરાયું,

“મારી મુડી એ લોકના હાથમા છે કે એ લોકોની ગળતી મારા
સપાટામા છે એ તો હવે આપણે વખત આવશે ત્યારે જોઈ લઈશું તે
સાથ તારા કેસને ધાર્ષ્ણિક લાગતું વળગતું નથી અહીં સવાલ ફક્ત એટલોજ
છે કે આપણા કોન્ટ્રેક્ટ પ્રમાણે આપણે ફતેહમદીથી આગળ વધયાજ,
તો પછી તુ અહીંયા હોટેલની ઓરડીમા ભરખ બેસીને ઝુક્યા શાનો
કરેજ ?—ને ધણે દહાડે હું મળવા આવ્યો તો જાણે કેવોએક હું તારો
મુદદલ હોતુ તેમ ધુરડી શાનો મરેજ ?”

“બસ, બસ, ડાક્ટર દુબાશ ! તમારી એ પતરાજીથી હવે હું કાયર
થઈ ગયોજ આપણા કોન્ટ્રેક્ટમાં આપણે ધણા ફતેહમદીથી આગળ
વધયાજ, તેથીજ મને મોતીબાઈના સોલ્ડીસીટરોએ “મોતી મીનાર” મા,
“કાઠીનુર કેરલ” મા અને કાકાની બીજી એસ્ટેટમા દાખલ નહીં થવાની
સાફ નોટીસ આપીજ ! તમે જાણોજ-મોતીબાઈ તરફથી ગઈ કાલેજ સહ-
વારના હાઈકોર્ટમા બધી મીલકતનો પાવર લેવાયોજ ! તમે અહીંથી તહી
નાશો ગોશો રમતા પરવારો તો આ બધું જાણો કેની ?”

“એક્સચ્યુઝ મી હાઈ કોર્ટમા એ લોકે પાવર લીધો તે વાત સાંજ
જાનેજ હું તુને મળવા આવ્યોજ તેથી આપણા કોન્ટ્રેક્ટમા શું
ફરક પડ્યો ?”

હવે આ ધડી ચક્રરને કાણુ સમજાવે ? એરય ખરેજ મને
૩૫

ચીચવાઈ પડ્યો—

“કાન્ટ્રેકટમા શુ ફરક પડ્યો ? વોટ થી ડેવીલ હુ યુ મીન ? બધુ સાતરે સાત થઈ ગીયુ—બધી માગી આશા ઉપર પાણી ફર્યુ—હુ હાથ ધસતો ભીખારી હાલતમા તારી સુઝે લટકી ગીયો—ને તોખી તુ ઠડે કલેજે કહેછ કે શુ થઈ ગીયુ ? બોમ દુબાશ ! ફરીથી હુ તુને કહેછ કે તુ જે મને વધારે સતાવશે અને મારો પીછો નહી છોડશે—”

‘ચુપ, ચુપ, ગધેરા ! એ શુ આજે બાવાજીના બુચાની માફક કલાહોલ ડરયા કરેછ ! સતાવે શાના ને પીછા શાના છોડે ? સ્ટેમપના કાગળ ઉપર થયલુ આપણુ એગ્રીમેન્ટ તુ જે હવે નામુકર જતો હોય તો મને કહી દે પછી શુ રસ્તો લેવો તે મને ખબર છે તુને એકવાર ફરીથી કહેછ કે તુને બમનબહેરામ ખાનદાનની દોલત જીતાવી આપવાની મારી શરતનો પહેલ્લો સ્ટેજ આપણે ફતેહમદીથી ઓળગી ગીયાછ ?”

“પહેલ્લો સ્ટેજ ફતેહમદીથી—ઓળગી ગીયાછ ? આર યુ મેડ, બોમ ?”

“અલબત્ત ફતેહમદીથી—એક મુકીને સાત વાર ફતેહમદીથી । ગંધા—લખ્ખો રૂખાની દોલત અને તારી વચ્ચે કેટલા જણા ઉતા ! બોલ—ધુવડની કાની મહોડુ શુ જોયછ ?”

‘એ જણા !”

‘નહી—ત્રણ જણા ! ઘરડો કાકો, તારી કાકી અને એકુબે મહીનામા આવી પુગનારૂ નવુ નાટલુ બમનબહેરામ ।’

“વારૂ પછી ?”

“વેલ, એ ત્રણમાથી એક ખાપરી ગીયુ ? કાન્ટ્રેકટનો પહેલ્લો તબક્કો પુરો થયો બાકી બે રહયાછ તે જે બુદ્ધા પાસ સહી કરાવી લીધી હોતે તો એ બે સાથે માથાની રકઝીક કરવાની આપણુને જરૂર નહી રહેતે, પણ હવે—વેલ હવે એ બે જણા—”

“માઇ ગોડ ! બોમ દુબાશ, તુ કેવી રીતનો માણસ છે ?” એરથ ધોધારી અવાજે અકળાઈને બરાડ પાડી ઉઠ્યો એક જાતની ઓર્ચીતી ધાસ્તીથી તેનો ચહેરો એકદમ જરદ મારી ગયો હતો, અને તેનાથી ઉઠીને

ઉભુ થઈ જવાયુ પણ ડાઁ બોમ દુબાશના હેડસમ ચેહરા ઉપર એક નતનુ હેબતનાઁ બેમાલુમ હસ્તુ પઠરાયયુ હતુ ।

“કાન્ટ્રેન્ટના બે વધુ ‘સ્ટેશન’ હવે આપણને બેળુ ઠેકાણે રાખીને ‘ક્રામ’ કરવાના છે,” તે ધીમા ધાડા અવાજે બોલ્યો. “ખુદા ધનજીશાહના મેડીકલ સેક્રેટરી તરીકે હુ તેવણુને રોજ આસ્તે આસ્તે એક મજેહદાર ઝીણા—ધણાજ ઝીણા—ડોઝ તેવણુની ખીજ ત્રીજ ફવાઓમા આપ્યા કરતો હતો. છુપા બેમાલુમ ઢાંતીલ ઝેરો ખનાવવાની આજ સુદત થઈ મારી ‘સ્પેશ્યલ સ્ટડી’ છે”

“ઓ—ખુદા !—”

“એક દહાડે તુ અચચચ મારે તાહ આવી લાગ્યો ને મારી લેખો-રેટરીમા હુ માસ્ક પહેડીને “એક્સપેરીમેન્ટસ” કરતો, તે તુને યાદ છેની ? એરચ ને હવે બરાબર સભળી લે તારા કાકાનુ હારટ નબળુ હતુ એ બધી વાત ‘બનકમ’ છે ખરી ‘ફિક્ટ’ એ છે કે મારા ‘સ્પેશીયલ સોલ્યુશન’ તુ ફિક્ટ એકજ ટીપુ ધણ સફાઈથી ‘સ્ટેડી’ રીતે તે ધરકાના હારટનુ સાચુત ખુરદો કરયુ જતુ હતુ આજેખી હુ બલા ધનેતર તમારા સર-ન્યન ફરન્યનોને ચેલેજ કરેછ કે એ મારે ‘પોઇઝન’ ડીટેક્ટ કરે ! એજ મારા એજમતી ડોઝથી હવે તારી કાકીખી સાફ થઈ જશે !”

“માઇ ગોડ—એ હુ શુ સાભળુછ ?”

“ખરી વાત છે તે હુ તુને કેહુછ તુ ને હવે આય ‘સ્ટેજ’ અડી બેસશે તો હુ સોગદ ખાધને તુને ચેતાઉછ કે તારા કાકાના ખુનમા મને ‘એમેટ’ કરવાના ‘આર્જ’ સર તારોખી ગુણુ રોટલો કરી નાખ્યા વગર હુ રહેવશ નહી ચાલ હવે હુ જલ્દિ કાલ પરમ હુ તુને પાછો મળશ તેટલા બસ એટલુજ કહેવા આયોછ કે હુ મારા પોતાના ખીજ ત્રીજ બદોબસ્તમાજ છેઉ તારી મદદની મને જરૂર પડશે, પણ તે હમણા નહી મને મળવુ હોય તો હુ હમણા બાયબસ ક્લબરોડ ઉપર “હીરા વીલા” મા ભોયતલ્યે છેઉ સાહેબજી”

‘આટલુ બોલવા સાથ પોતાની ટોપી માથે ફાળી ડાકટર બમનશાહ

દુબાશ, એમ. આર સી પી (લડન) પાટલુનના ગળવામા એક હાથ
એસી લહેરે લહેરે ત્યાથી ચાલતા થયા ।

લેઠપોઝ નસોસ જેવો એરય ત્યા ખુરસી પર બસ ચીટકાઇજ બેઠો
હતો । તેના આખા દીલે ઝરા છુટતા હતા ।

પાએક મીનીટ તે હીલવા ચીલવા વગર ડાએ બાએ થઇને પુટલા
મીસાલ એરય પોતાની બેઠક ઉપર બેસી રહ્યો—પણ પછી એકાએક
ઝોક ખાઇ તે ઉઠ્યો ખુટી પર ટાંગેલો ડગલો તરાપ મારીને તેણે પહેડ્યો,
અને માથે ટાપુ ધાલીને એક સાવ પાગલ આદમીની પેઠે, તે હોટલ
છોડી બાહર પડ્યો, અને એક ભાડેની વીક્ટોરયામા કુદી બેઠો.

એરય ક્યાં જતો હતો ? નજદીકની ટેલીગ્રાફ ઓફીસ ઉપર
હાકવાનો તેણે હુકમ આપ્યો.

તે સહવારે સાડાદમ વાગતે એરય બહમન બેહરામે ગીરગામ બેક
રોડ ઉપરની તાર આફીસ પરથી બે આરડીનરી ટેલીગ્રામો રવાના કર્યા
પહેલો તાર મોતીબાઈ પર હતો —

“મીસીસ બહમન બેહરામને વેસ્ટ એન્ડ હોટલ બેગલોર એરય તરફથી.

હુ ઇસ્ટ આફ્રીકા ઉપડી બહિષ્ણુ, હીંદુસ્તાનમા પાછો પગ મુકનાર
નથી છેલ્લી સલામ મારા ગુનાહ માટે પસ્તાઇ મારી ચાહુ છુ ડોક્ટર
દુબાશે ઝેરની કાતીલ ઝેરથી કાકાનો જીવ લીધો છે તમારી જીદગી પર
એ તાપેલો છે ખુબ સભાળમા રહેજો એ તમનેબી ધીમુ ઝેર આપવાની
તબવીજમા છે એનુ હાલનુ એડરેસ બાયબલા કલબ રોડ હીરા વીલા છે ”

બીજો ટેલીગ્રામ હેદરાબાદ ખાતે દીનુ વકીલ પર હતો —

“મીસ દીનબાઇ વકીલ હૈદરાબાદ એરય બહમન બેહરામ તરફથી

તમારો શીકાર ડાં બમનશા દુબાશ છટકવાની તૈયારીમા છે
હમણા એનુ એડરેસ બાયબલા કલબ રોડ હીરા વીલા છે ”

+

+

+

એરય બહમનબેહરામને ત્યાથી તેના કપાળ ઉપરથી ઝરા નુછતો ડોક્ટર

બોમ દુબાશ બાહેર પડ્યો, કે સીધો એક વીકટોરયામા નખાવી દમ તેણે એપોલો બદર બણી હાકવાનો હુકમ કીધો કોલાબા કોઝવે ઉપર આવેલી માટ બીલડીંગસ સુધી જઈ પોહોચતા તેને બાયેજે અરધો કલાક થયો હતો. બાકુ ચુકવી આપી તે સરભોગ બીલડીંગના એક બલોકને ત્રીજે માળે ગયો, અને ચલિદમા નબરના ઓરડાનુ બારણુ થોડુ બારણુની ઉપર નીચલુ નાલ્લુ ખાટુ મારેલુ હતું —

NURSE MISS MARGRET
DOBSON

પહેલીવાર ઠોકવાના જવાબમા કોઝએ બારણુ ખોલ્યુ નહીં એટલે પાછુ બોમે પોતાની હાકડી વડે બે ત્રણ વાર જોરમા ઠોકાઠોક કરી. અતે અદરથી કહ ઉઘડી અને બોમ દુબાશની સામે એક લગાર ઉઘા કદની કાવળા દેખાવની જુવાન ઇંગ્રેજ સ્ત્રી આવી ઉભી પોતાની માજરી બે આખ્યો મોટી ઉઘાડીને તેણીએ થોડીક વાર ડાકટર ગમ ડેરવી રાખી પછી અચરતીની એક નાની જુમ સાથ તેણી પાછી હતી

“હલ્લો ! યુ ?”

મુજમા સહેજ હસી બોમ ઓરડામા પેઠો અને બારણુ પાછુ કળ દમને બધ કર્યુ. કમ્મરે બે હાથો ટેકવીને તે ગોરી નર્સ એક જાતના અજુકાથી આ પોતાકા તબીબી ફેન્ડને ચહેરો ટીકતીજ ઉભી

“ડાન્ટ બી સીલ્લી, મેગી ! હમણા હલ્લો ને ફલ્લો કરવાનો વખત નથી એક ઘણા અમતના કામસર હું આયોજ ચોક્સ બાબદમા મને તારી મદદ જોઈએજ”

તે જુવાન મકમરીના ચહેરા ઉપર તીરસકરતુ કાંઈક શોકાતુર હતુ હવે પથરાયુ

“હું તુસ્ત સમજી ગય, બોમ, કે વળી પાછી તુને મારી ગરજ પડી

હોગે । તેથીજ આજે છ મહીને ગરીબ મારગરેટને યાદ કીધી । હું તો જાણ્યું કે તું ગુપ્ત્યુપ પાછો મને જણાવયા વગર ધગલડ ઉપડી ગયો હશે ”

કચવાયલે મ્હોડે જોમ નીચી આરમચેર ઉપર બેસી ગયો

“યુ આર એ લીટલ ગુઝ-મેગ । તું શુ જાણેછ કે હું હમણા કેટલો ‘ખીઝી’ રહ્યો છ આટલો વખત હું મુબઈની બહાર હતો । પણ મને વધારે વાત જોઈતી નથી ચટ ને પટ કહી દે—તું મારે કામ ડરશે કે નહીં ?”

“શુ છે ? કાંઈ નવો કેસ છે ?”

“વેલ-યસ । પણ તેને હજી બે ત્રણ મહીનાનો વાર છે છતા પહેલેથી મારે કહી દેવું જોઈએ કે તે મારે પેશન્ટ નથી ”

તે જીવાન અબળાએ પોતાના ડોળાઓ પાછા અચરતીને મારે ઉઘાડ્યા સામે બેઠેલા પોતાના આ ડાક્ટર ફ્રેન્ડને તેણી રંગેરંગ ઓળખતી હતી

“જો મેગ,” જોમ હવે કાંઈ ધીમા પટામણા અવાજે બોલ્યો, “તું હમેશની મારી નાઇસ ડીયર લીટલ ગર્લ છે આપણી વચ્ચેના આગલા સબધ—આઈ મીન હું સે,—આપણી વચ્ચે આજ સુધી સબધ ચાલુ છે તે જોતા મને તારા જેવી એક છોકરી ઉપર વીશ્વાસ મુકવાનો અને તેની મદદ માગવાનો હક છે તુને કાલે એક ઠેકાણે ગવરનેસ તરીકે નોકરીએ જવું પડશે ”

“કાલે ?”

“હા, કાલે । લે, આય વાય !”

આમ કહી જોમે પોતાના ડગલાના ખીસામાવી તેજ સવારનું ‘ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડિયા’નું એક ઘડી કીપેલું પાનું બેચી કહાડ્યું અને તે ઉઘાડી અદર છાપેલી એક પ્રોપીયલ રોર્ટ જાહેર ખબર તરફ આગળી દેખાડી નર્સ મારગરેટ ડોબ્સનને આપી તે ઇંગ્લેન્ડ જાહેર ખબર નીચે મુજબ હતી —

“તુરંત જોઈએ છે—એક પારસી લેડીના કમપેન્યન તરીકે તેમજ ગવરનેસ તરીકે કોઈ અચ્છી લાયકાતવાળી ઇંગ્લેન્ડ બાનુ કવોલીફાઇડ ખર

સને પસઢગી આપવામા આવશે પગાર ઘણો હેન્ડસમ રેફરનસીસ સાથે મી. ગોદરેજ જસાવાલાને ૧૨ થી ૪ વાગતા સુધીમા મેસરસ જસાવાલાની પહેડી ઉપર મળવુ પાવધુની”

મેગી એ આ જાહેર ખબર ચીપીચીપીને બે વાર વાચી અને પછી બોમ તરફ નજર ફેકી

“તુ ડહોછ કે આપ લેડી તારા પેશન્ટ નથી ત્યારે એ કોણુ છે ? કોઈ ફ્રેન્ડ હોશે ?”

“નહી, દુશમન છે !”

“દુશમન ? વોટ કુ યુ મીન ?”

“બેજુ ના ખા, મેગ ! એ જાહેર ખબર મીસીસ મોતીબાઈ બહમનબહેરામ નામની એક પછસાવાળી બાઇના સબધમા છે તેણીને લગભગ પુરા દહાડા છે, અને પછસાની રેલછેલ છે એ સ્ત્રી સાથ મને ઘણો લાખો હીસાબ હજી લેવાનો છે હુ દુકમા તુને ડહોછ કે તુને હુ એની આગળ મારા જસુસ તરીકે મોકલવા માગુછ મારે ખાતર જો તુ એ કામ કરવા હા કહેતી હોય તો હુ તુને મારી મતલબ બરાબર સમજાઉં, અને નહી તો વધારે માયાજીક કરવાની જરૂર નથી”

“પણ કાલનુ કાલ ! એટલી મોટીસમા ?”

‘હા, કાલનુ કાલ નહી તો બીજી કોઈ દસી જશે એ મીસીસ બહમનબહેરામને ત્યા તુને લહેર ઉડાવવાની મળશે વીધવા છે—ખાનાર કોઈ નથી વાડીઓ, બગલાઓ, મોટરોની દોડાદોડી છે જરાક કુનેહ વાપડીને તુ બાઇની માનીતી થશે તો તુ અમનચમન કરશે એ પારડીને હુ ઝોળખુછ—ગરીબ, દયાનુ અને ભોલી બાઇ છે”

મેગી ડોબસને ઝાચબાથી ભવા ચહડાવ્યા

“વીધવા છે ? ને પુરા દાહડા છે ? એ શુ વરી નવો ગડબડોટો લઈ આયોછ, બોમ ?”

“હમણાજ એનો વર મરી ગીયોછ ! મેગી—આજે તો તુ વગર અકકલનો પટપટારોજ ક્યા કરીને મને ઉલટો ચીડવેછ—”

“અરે પણ તું એકઝમથી કહેછ કે એ તારી દુશ્મન છે—”

“વધારે પચાતી જોઈતી નથી હા કે ના ?”

“ને હું ના કહું તો ?”

“તો આપણી વચ્ચેનો સબ્બ આજથી ખલાસ ! હું ફરીથી તાર મ્હોડુખી નહીં જોવશ તારો મહીના દહાડાનો ૫૦ રૂપયાનો અલાવન્સ હું બધ કરશ પછી જ—તારેથી થાય તે કરી લેજો !”

“ડાક્ટર, તું હમેશ મારી ઉપર આય પ્રમાણે દોર કરીને ફાવી જાયછ”

“નહી, મેગ, હું ખીજા ઇડીયટોની માફક ‘અનરીઝનેબલ’ થતો નથી તું મને ઓળખેછ કે હું એક બોલનો, એક ઠરાવનો માણસ છું જે મારે વાસ્તે તારા દીલમા તું કહેછ તેમ ખરેખર લાગણી હોય તો આય વખતે તે પુરવાર કરી બતાવ”

આમ બોલી આસ્તેથી બોમે તે રૂપાળી છોડીનો ગોરો હાથ પોતાના હાથમા પકડી તેણીને પોતાની પાસે ખેંચી અને તેણીના જુરા બાલની ઉપર એક કાસ લીધી

ખલાશ ! શીકર બગબર તેના હાથમા સપડાયો હતો ! મારગેટ ડોબ્સને ભીણી આખ્યો સાથ આ હેન્ડસમ ડાક્ટર ગમ થોડીકવાર જોયા કર્યું અને પછી ગળગળતા સાદે બોલી—

“બોમ, તું જાણેછ કે તારે વાસ્તે હું જેહાનમમા જવાખી તૈયાર છું”

“ધેત્સ રાઇટ યુ આર એ ડીયર ઓલ્ડ પુસી ? આવ, મારી પાસ અહીં બસ હું તુને બધો મામલો સમજાઈ”

+

+

+

અરધા કલાક પછી બોમ રૂપસદ લેવા ઉડ્યો ત્યારે મારગેટ ડોબ્સનને તમામ સપુર્ણ ‘ઇનસ્ટ્રક્શન્સ’ મળી ચુક્યા હતા

“કાષ્ઠખી નવું જીવું હોય તો મને કોડ ટેલીગ્રામથી ચેતાવતી રહેજો મે તુને જે કોડ આપ્યોછ તે જીવની માફક સલાખીને રાખજો કાષ્ઠખી રીતે ઉતાવલી થતી ના હું ખી તુને કાગળો કે ટેલીગ્રામ મોકલશ તે આપરી ‘કોડ લેગવેન્’માંજ મોકલશ યાદ રાખજો, મેગ, એમા બાખ્યો

રૂપીયાનો મામલો સમાયલો છે આપણે ને ફાવશું તો પછી આપણે બે
જાણી આ દલદર દેશમાંથી નીકળી જઈ ઇચ્છાડ પાછા જઈશું ને પછી—
ખુદા જાણે છે આપણા બેના નસીબમાં શુંથી સુખ સમાયલું હશે ચાલ
ગુડ નાઇટ, સ્વીટી !”

“ગુડ નાઇટ !”

પ્રકરણ ૫૭ મું

“વાહરે, મેરી લહકી !”

હવે જરા તમને થોડો વખત બેગલોર તરફી લેવી પડશે !

હિપલા પ્રકરણમાં દરજાવેલો બનાવ બનવાને લગભગ એક અઠવાડિય
વીતી ગયું છે બેગલોર મધે ત્યાં આલીશ્વાન મોડુ વેસ્ટ એન્ડ હોટેલ
વીઝીટરોની ધમચકરીથી હળમળી રહ્યું છે મોટે ભાગે યુરોપીઅન વીઝી-
ટરોથી હોટેલ ચીકાર ભરાયલું છે, પણ ત્રણ આરડાઓનો એક મોટે
સુટ રોકીને રહેલા એક તાલેવત વીધવા પારસી બાનુ હોટેલના રહીશોનું
છેલ્લા ચાર પાંચ દહાડા થયા વીશેજી બ્યાન ખેચી રહેલા છે દેખીતી રીતે
એ પારસી લેડી પૈસાના મોહતાજ હોય તેમ દીસતું નથી—કેમજ સખ્યા
બધ પોતાના ખાસ નોકરો લાવવા હિપરાંત પોતાનો એક પરસનલ
પારસી પ્રાન્વેટ સેક્રેટરી, એક યુરોપીઅન ગવરનેસ, બાઇની પોતાની
ખાસ બે મોટી મોટર વીજેરે વજેરે બધી ગડબડ સડબડથી ખુલ્લું
માલમ પડે છે કે મીસીસ મોતીબાઇ બહમન બહેરામ મુબઈના કોઇ
લક્ષ્મણની કુટુંબને લગતાજ હોવા જોઈએ જો કે બાઇ બધા એકાતમાં
રહે છે—કતા તેવણની ખરેખરી છક કરી નાખનારી ખુબસુરતી, તેવણની
વખાણવા જોગ લેડી લાઈક રીતભાત, તેવણનું આટલી જવાનવયે વીધવા-
પણું, એ સધલું બેગલોરના લોકોનું બ્યાન તેવણ તરફ ખેંચવાને પુરતું છે

વેસ્ટ એન્ડ હોટેલના પોતીકા સીટીંગ રૂમમાં બાઇ સાહેબ બાજ
સહવારે કોઇ બે ગ્રહસ્થો સાથે કાફલે ગંભીર બાલમીતમાં ચર્ચાગુલ છે બા

એ પુરુષોને ઝોળખતા, વાચનાર, તને વીસળ લાગનાર નથી એક તો આપણો પુરાણો દોસ્ત ગોદરેજ જસાવાળો છે અને ખીલો મરાડો ડીટેક-દીવ ગણપતરાવ પીગલે છે મીસીસ ધનજીશાહની ખામ અરજ ઉપરથી ગોદરેજ પણ થોડાક દીવસ બેગલોર વેસ્ટ એન્ડ હોટલમાજ મુકામ કરી રહેલો છે ગણપતરાવ તો માત્ર ગઈ રાતનાજ આની પુગેનો છે—કેમજે મોતીખાઈની ફરમાશથી ગોદરેજે તેને તુરત ઉપડી આવવાનો તાર મોકલ્યો હતો

“મીઠ પીગલે, દીનુ માય અને જેહાગીર ભાઈના કેસમા જેટલી ઉલટ તમે બતાવીછ તેટલી—નરકે ચાર ચાસની વધારે—તમે મોતીખાઈ ના કેમના રાખવાના હોવ તોજ એ કામ માથે લેજો પૈસાનો ખસ સવાનજ ડગ્તા ના”

“દરેક કામ પૈસાને ખાતગજ હુ લેતો નથી, ગોદરેજજી શેઠ એ મારા ધધાના મને ઝાઝ ઝોર મળહ મયજ મીસીસ બહનન બહેગમ, હુ તમેને ખાતરી આપુછ કે જેટલુ માણુમ જાતની શક્તિથી થઈ શકે એટલુ હુ એ તમારા ડાકટર મમતજી દુઆશ ને એરચશાહ બહમન બેહરામને તે લોકની નેકતાખીએનો સ્વાદ ચખાડવા માટે કરીશ”

“હા—ગમે તેવાખી શયતાનચતુર્થા મુજબોની બદમાશીની હદ હોય છે તમે ખીરો ના, હવે હુ તમારી આગળ છુ આપણો ગણપતરાવ પોતાની પુર ચોપમા રહેશે તમે ખસ હવે મન નચીત રાખો તમારી હમણાની આવી હાલતમા નકામી ચીતા કરયા ના કરો,” ગોદરેજે ઉમેરયુ

મોતીખાઈએ પોતાની શોકાતુર આખ્યો ઉચકી આ બલા દીલસોઝ પોતીકા ખેરખાહ મીત્ર ગમ જોયુ કેટલો લામકીવાળો, લાલો, સદગુણી આ ગોદરેજ હતો ! તેણીને માટે તે કેટલો ખરેખર જીવ રાખતો હતો તે હવે તેણીએ પહેલીવાર જાણ્યુ પોતાનુ કામકાજ છોડી તે કેટલો વખત સુધી દીનુને ખાતર અને જેહાગીરને ખાતર ચઢી તઢી ઢકેલા ખાયા કરી પડ્યા થે—અને હવે મોતીખાઈને ખાતર એટલીજ ખત અને દીલસોજીભરી કલજથી તે પોતાનો કીમતી વખત રોકતો હતો

“ખુદા તમને સલામત રાખે, ગોદરેજ,” મોતીબાઈ ગળગળતા અવાજે પોતાની બીની આખો નુકતા બોલી, “હું હવ તમે લોકને આધારેજ છું. આય આખી દુન્યામા હવે દીનુ, જેહાગીર અને તમે મિવાય મારા ખીજા કોઈ નથી મારા દુશ્મનોએ મને સારી જગતલી નજરમા એટલી તો રસ-વધ કીધીજ કે જો તમે ત્રણ જથ્થાખી મારી દયા ખાનારા આજે નહી હોતે તો—”

મોતીબાઈ વધારે બોલી શક્યા નહી તેવણુ ખરેખર દુખને મારે ડચકા ખાતા હતા

‘સજુરી પકડો—ધીરજ ધરો, બાઈ,’ ગણુપતરાવે પાછુ પટામણા અવાજે કહ્યું, ‘ધંશ્વર પર ભરોસો રાખો, તમારા મુદ્દઓને પકડીને તેમને સજાએ પુગાડવાનુ કામ મારું છે તમે મને જો વીગતો આપી છે, તે હાથપુરત પુરતી છે હું બે ચાર દહાડા અહી બેગસોરમાજ રહેનાર છું—’

હીટકટીવ પીગલે બોલતા અચકી ગયો મીગીસ બહમન મહેગમની નવી ઇમેજ નર્સ તે ઓરડામા ચાલી આવી હતી,

“વલ, મીમ ડાબસન, શુ છે ? મને કંઈ કેહોજ ?”

“કોઈ ફકીર જેવો મુસલમાન તમને મળવા માગેજ, મીસીસ બહમન બહેરામ”

‘ફકીર જેવો મુસલમાન ? મને મળવા માગેજ ?’

“હા, મેડમ, કહેજ કે તે ધણુજ તાકીદના કામ સર તમને મળવા માગેજ મે કેહ્યું કે બાઈની તબીયત હમણા હીઠ નથી કે કોઈને મળતા નથી, તો મને કહેજે ‘ચીંતા નહી, બસ તું બાઈને કેહ, એવણુ મને તરત બોલાવશે”

મોતીબાઈએ ફગળાઈને ગોદરેજ ગમ જોયુ ગોદરેજ ઉડીને થયો

“ઉભા રેહો, મોતીબાઈ, હું જરા એને મળીને પુછુ. મીસ ડાબસન, તે કહા છે ?”

“તે હમણા નીચે કમપાઉડમા છે, પણુ મે જેહરે એને કેહ્યું કે

બાપના સેક્રેટરીને બોલાવે તો કહેજે કે, 'નહી મને તો બાપનેજ મળવુંછ, કામ બાંધુંજ બાનગી કામ છે' એમ કહેવા કરેછ "

"જસાવાલા શેઠ, તમે જરા કામ કરશો?" ગણુપતરાવખી હવે ઉઠ્યો "આ મુસલમાનને અહીં આવવા દેવ તમે પેહલે એની આગળ જશો નહી. બાપજી, આ મડમને મોકલીને એ કાણુ આદમી છે તેને બોલાવો "

અરધીજ મીનીટ ગુ'યવાપને શીકે ચહેરે મોતીબાપએ આ મરાઠા ડીટકટીવ ગમ ટીક્યા કીધુ, અને પછી પોતાની ગવરનેસ ગમ મહોડુ ફેરવી કુકમ આપ્યો--"જાવ, મીસ ડોમસન, એ કાણુ છે તેને અહીં મોકલો "

"અને એ અહીં આવે ત્યારે મીસ ડોમસનને અહીં હાજર રેહવાની જરૂર નથી " ગણુપતરાવે ગુજરાતીમા ઉમેરયુ

"મીસ ડોમસન, એ માણસને એખલોજ અહીં આવવા દેવ. મને નોંધશે ત્યારે હું તમોને બોલાવશ "

"વાર, મેડમ "

જેવી મીસ મારગ્રેટ ડોમસન 'બાકી' કરીને ઓરડો છોડી ગઈ કે ઝડપમા ગણુપતરાવે મોદરેજ જસાવાલાનો એક હાથ પકડ્યો.

"આ પાસેના ઓરડામા આપણને બેઠેને થોડો વાર છુપાઇ બેસવુ પડશે બાપને કાંઈ અડચણુ તો નથી ?"

હજી તો મોતીબાપ કાંઈ જવાબ દેય તે અગાઉ સીટીંગ રૂમની પડોશના બાપના બેડરૂમમા ગણુપતરાવ મોદરેજને બેચી ગયો બારણુ ઉઘાડુ હતુ, પણ એક નીચે સુધીનો એક જડો પડદો ત્યા ટાંગેલો હતો જતા જતા પંગલે બોલ્યો--

"જરાબી ડરશો નહીં, બાપ, અમે અહીંયાજ છઈએ તે કાણુ માણસ છે અને શુ કેહવા માગે છે તે તેને ચમકાવ્યા વગર મારે નાણુવુ છે "

બંને જણા પડદાની પેલીમેર જઈને ગોઠવાયા કે સીટીંગ રૂમના ઓરડાના દરવાજા ઉપર એક હગ્ગળ ઝુનુતી દેખાવતો, મોટી અરબચડી

દહાડીવાલો ઉઠ્યા રાંધેડી કદને એક મહોમેદન આવીને ઉભો મારખલના એક પુતલા મીસાલ સોફા ઉપર બેસી રહી, મોતીબાઇએ બે ડોળા ફાડીને આ દલદર પુરૂષ ગમ બસ નોવાળ કર્યુ દુખ અને સતાપને મારે તેણીની બધી લાગણીઓ એટલી તો સુન મારી ગઈ હતી કે આ નવી આફતને આમ એકાએક સામે આવી ઉભેલી દેખી તેણી ચાદર જેવી સફેદ મારી જવા સીવાય વધારે બીજુ કશુ બોલીબી શકી નહીં તે ખરવસ્તર મુસલમાનના એબીયલ મહોડા ઉપર એક કમકમાટભર્યુ હસ્તુ પથરાયુ

‘આટલે લાંબે વખતે હું પાછો આવ્યો તો મને આવો આવકાર ? માહતાબ, તું મને ઓળખતી નથી ?’

“તમે કોણ છો ?”

બેહદ કમકમાટથી આખે આખે ધુળતા મોતીબાઇએ જેમ તેમ દબા યલા અવાજે આ સવાલ પુછ્યો હતો

તે મુસલમાન હવે પૌરપરાક ઝોરગ્રામાં ચાલી આવ્યો અને પુછવા પરજવા વગર મોતીબાઇની સામેની એક ખાલી ખુરસી ઉપર મળેલથી ગોઠવાઈ બેઠો

“હું ? હું કોણ છું ? અજી વાહ, બડા રોઠાણીજી તમે તમારા ખુદ પેદરનેબી લુલી ગીયા હે ? મારી ગમ બરાબર જેવ હું મહેમદુ ઉસ્તાદ છું ! મહેમદુ ઉસ્તાદ છું ! મહેમદુ ઉસ્તાદ-તમારો પોતાનો બાપ ! !’

આ છેલ્લો વાક્ય તે બદમાશ પુરૂશે બાણી નોંધને તાણીને મેઘા અવાજે ઓચર્યો.

અડધી મીનીટ તે ઓગડામાં ચુપકીદી ફેલાઈ આ રોઠોડી બદમાશની સામે બેઠેલી મોતીબાઇનો ઉજળો સપ ચહેરો ઝોરબી વધુ શીકે પડ્યો. પડ્યા પાછળ છુપાયેલા ગોદરેજના હાત ઝનુનથી કચકચી રહ્યા, અને તેની પાસે દમ ધુટીને ઉભેલા મણુપતરાવ ડીટેક્ટીવની આખ્યો જરા વધારે ચુચી થઈ

“તમે અહીં શું કામ આમાજ ?” મોતીબાઇએ પોતાના બેહદ કચ-

વાટ અને કમકમાટ પર કાચુ ગખી ધીમા અવાજે પણ દમામથી સવાલ કીધો

“એ મતલબથી ! પહેલુ તો તુને મુબારકમાદી આપવા, મહાતાબ આહા ! મને નહી ખબર કે તુ મરચા સરખી લડકીમાખી આવા પાખડ છે ! શાબાશ ! તે શીકાર તો બહુ અચ્છો શોધી કાઢ્યો, બેટા ! મોટો દોલતમંદ ને વળી છુટો-જે પટ ડરતો થોડા વખતમા ધપીખી ગયો ! હે-હે-હે ! ને ચટ કરતી તુ લખ્ખો રૂખ્યાની માથેક હુધી ! વાહવાહ ! એવુ કંઈ બધાથી નહી બને !”

“મને તમારા બોલો સાલળીને કપારી છુટેછ ! તમે અહીં બીજી શુ મતલબથી આયાછ તેજ બમ બોલો !” મોતીબાઇએ મક્કમ સાદે કહ્યું

“વાહ-કયા બાત હય ! હું તુ બીજી મતલબથી આવ્યો છું ? કયસા બેહુદા સવાલ ! તુ બાદશાહી સુખ ભોગવે, હજારો રૂખ્યાની મોટરો ફડકાવે, ને હું આ મારા મુફ્ફેમ અવતારમા કુત્રા મીસાલ રખકુ !”

“તમે મોગોછ શુ ?—મને બીજી કંઈજ વધારે સાલળવુ નથી !” મોતીબાઇએ પોતાની ટેકાવદાર ચશ્મોના ચમકારા સામે બેઠેલા રમ્યાતલ આસામી પર ફેકતા હવે જરા તણાઇને પુછ્યું

“આજ બાઇજી ખુબ મીઝાઝમા છે ? જે એંછ મહતાબ ! એ સુકકો દમ છોડી દેજે ! હું બીજી શુ માગુ ? પૈસા-પૈસા ! મે તને પાળી પોશી મોટી કીધી એટલે તારા બાપ તરીક તારી દોલતમા ભાગ માગવાનો મને હક છે”

તે સીટીંગ રૂમના બારણા આગળ બહુજ ધીમો સજીસારો થયો બોમની બલમ ‘એન્ટ’ મીસ ડોબ્સન બીલકુલ બેમાલુમ રીતે ત્યા આવી છુપાર્થ ઉભી તે ધડીના ઉસ્કેરાટમા ગોદરેઝ, મોતીબાઈ અથવા મેહમુદના સાલળવામા આ છુપી હીલચાલ આવી નહી-પણ અલબત્તા મરાઠા ડીટેક્ટીવના ઝસારીના જેવા બે મનો તે અવાજ પારખવાને પુરતા તીક્ષણ હતા

“મેમ્ડુ ઉસ્તાદ, ખચીતજ હું તમારી છોકરી નથી !” મોતીબાઇ

માર મુકી અનીશ્વ તીરસ્કારથી બોલી ‘હું જાણુ છું ને અવ્વલથીજ જાણુતી’તી કે હું તમારા જેવા નીચ હલકત આદમીનું ફરજ નથી ખસ ! તમારી સાથ વાત કરતાખી મને કમકમાટ પેદા થાયછ ! તમે શુ, મારી પાસેથી પછસા લેવાની આશામા આયાછ ?”

“જી હા—મોટા બાઇજી સાહેબ !—પછસા !—રોડડા પછસા—ને ધણુ મરખા પછસા—પાય હઝાર આજેજ જોઇયેછ—”

‘ધણુ મરખા ? રોડડા ?—’

“એશક !”

મોતીબાઈ અઠાગ તુચ્છકારથી આ ચક્ષમચોર ચડાલનુ થોડીક સેકડ એકકી ટગરે માથાથી પગ સુધી અવલોકન કરવા પડી

“તમને પાય દોઢયાખી મળશે નહી !” તેણી ધાડા ડરડા સાદે બોલી

“શુ ઉડ ? પાય દોઢયાખી મળશે નહી ?—”

“પાય પાઇખી નહી !”

“સખબ ?”

“સખબ એજ કે માગ મરહુમ ધણીની પ્રમાણીડ દોલત તમારા જેવા ટ્યાનતી, પાપી ખુની ખવીસો માટે નથી”

“શુ મેમસાખનો મીઝાઝ છે !—એ તમારો છેલ્લો જવાબ છે ?”

‘તદન છેલ્લો ! તમને એક અરધીખી મારી પાસેથી મળશે નહી, મેમદુ ઉસ્તાદ ! તમે જાણોછ કે હું કેવી દ્રઢ સ્વભાવની ચોરત છું યાદ રાખજો કે હું હજીખી તેજ જીદદી છોકરી છું કે જે તમારા ઘાટકી માર છતાખી કદી તમારા નજીસ ફરમાનોને નમી નહી—તાબે થઈ નહીં તેથીજ તમારા જેવા પાપી પલીદોની સગત ને જીલમ છતા હું નીતીની પાક રહેવા પામીછ’

મેહમદુ બે ઘડી ફગલાઇને હવે આ ખુળસુરત ચોરતનો દખદખા ભર્યો ચહેરો ‘ચીતારવા’ પડ્યો આહ ! તે તેજ દીલજીત મુખડો હતો કે જેનાથી સેકડો જણુ એઆઇ થોડા વર્ષોની વાત ઉપર તેનું લાલચુ ઠાઠું ભેરી જતા હતા તે તેજ ચળકતી બે કાળી ભમ્મર આખ્યો હતી

કે જેના હીપનોટીક આકૃષ્ટિથી ખુદ પોનેબી બાએ વખત દબાઈ જઈ તેણીને તાબે વટીક ચતો હતો તે બે આતશી ડોળાઓ ફરી તેની સામે ચક્રચક્ર ચતા જોષ આ લક્ષ્મી પોશાગીરતુ ઝડુન સમી ગયુ, તેની પોતાની નજર નીચી નખી ગઈ

“મહાતાપ્ય !” તે હવે જરા નરમ સાદે બોલ્યો “તુને ખ્યાલ નથી કે મારી માગણી ના પાડવાથી તારો શુ અવતાર થશે !”

“તમારી એવી હીચકારી અને વગર અર્થની ધમકીની મને ત્યા-કડી બારથી દરકાર નથી,” મોતીબાઈ શીફડા ફડકાવી પુશ્ચકળ તોરથી બોલી ‘મારી તરફથી એક કુટી બદામખી તમને મળવાની નથી ચાલો જાઓ—નીકલો અહીંથી !”

તેણી ઉઠીને ઉભી થઈ અને એક તરેહના ખરેખરાજ ધાસ્તીભર્યા કકડાવેલા ડોળા સાથે બારણા ગમ આગળી બતાવી ! મહેમંદુની ‘ટેમપ રેચર” વળી પાછી પચાસ ડીગરી ઉપર ચઢી ગઈ !

‘પાછ-જીદદી—નીમકહરામ ઓરત ! તે વીકાળ ચહેરે દાત પીસી શુભ પાડી ઉઠ્યો “તુને હજી ખ્યાલ નથી કે કેવા લુડા જોખમભર્યા આદમી સાથે તુને કામ લેવાનું છે આજે બેપોરે આ આખું બેગલોર જાણી શકશે કે વેસ્ટ એન્ડ હોટેલમા રહેતી માલેતુઝાર ને માનવત મીસીસ બહમન બહેરામ એક કેવા બદકાર બાપની બેટી છે”

“ઠીક છે ! ને એમ પણ કહેજો કે શેઠ જોદરેજ જસાવાળાનું ખુન કરનાર મુજી હેવાનખી તમેજ છેઓ !—”

“હા-હા—” તે છુટો ગુસ્સાથી ઘેલો જોવો બની પોકારી ઉઠ્યો “મેજ તેને કોશીમા ઝહેર આપ્યું—તેને છુટી લીધો—અને તેને બાધી-રૂધી તે ઝુપડું મેજ સળગાવી મુક્યું ! લે-હવે શુ કેહજી ? છોકરી, તુ બાલી ઉઠનાયજી ! મારા ગુનાહનો સાક્ષી છેજ કોણ ?”

“હું-હું પોતે !”

પરદો ખસેડી મકકમ પગલે જોદરેજ જસાવાળો ત્યાં સીટીંગ રૂમમા ચાલી આવ્યો “હું પોતે તારી પલીઠી તકસીરનો સાક્ષી છું કેમ ‘મીયા,

જુવો મદ્રો ૫૨૧

(બુવો સફે ૫૬૧)

એક વાર ફરીથી કાઢ લાયકર હમ્વુ પોતાના હોથો પર કેનારી મેહમદુ
હાથો-અને ડોકુ ધુણાવ્યું -

“ગોદરેજજી જસાવાલા-તુ આ જોવકુફ જેમુ વન છોકરી સાથ મળી
ગયેનો છે હુ તુને ઓળખનોજ નથી જા-માણીમની ઝુપડી પી તારી રાજ
પાદશાહની વાન સારી જગતે જઇતે કહે-કારટમા જા-જહાનમંમા જા-
તુને કાઢ માનવાતુ નથી —હુ તો—”

“ સલામ અલેકુમ, મેહમદુ મીયા ”

મેહમદુ ભડકીતે ડોકુ ફેરવે તે આગમજ ગણપતરાન રીટેકટીન લહરે
લા ચાતી આવ્યો

મેહમદુ ઉસ્તાદ મને ઝાળખોલ ક'લ"

ઝાળખોલ એક મસ મોટે ભારી ખીમ શીલીંગ પરથી તુટીને પગ આગળ ભોય પર પડ્યો હોય તેમ મેહમદુ ચમક્યો પાછળ ફરીને જોતા ગોદગજને ત્યાં ભુત મીસાલ ઉભેલો દેખી આ બદગાર મોત સમાન ઉજળો પડી ગયો હતો ।

"ક-ક-કાણુ ગોદરેજી શેઠ 'જીવતા '" તે દયાયજ્ઞ લકડતા સાદે પોકારો ઉઠ્યો

'હા—માગ લુટાયના પછસા તમારી પાસેથી પાગ મેળવવા પેલી દુન્યામાંથી આયોજી'" ગોદરેજે કમરે અને હાથો, ટેન્વી ડગડે ચહેરે જવાબ વાળ્યો "કયુ ઉત્તાડજી, આ બાદજીને ક્યારનો શુ સુકકો દમ આપ્યા કરોજી-હે ?"

એક નાગ ફરીથી કાઠ બચડર હરવુ પોતાના હોથો પર કેલાવી મેહમદુ ઉઠ્યો—અને ડોકુ ધુણાવ્યું—

"ગોદરેજી જસાવાલા—તુ આ એવકુક એમુરવત ડોકરી સાથ મળી ગયેલો છે હુ તુને ઝાળખતોજ નથી જા—માહીમની ઝુપડીની તારી રાજ પાદશાહની વાત સારી જગને જમને કહે—કોટમાં જા—જહાનમમા જા—તુને કાઠ માનવાનું નથી—હુ તો—"

'સક્કામ અલેકુમ, મેહમદુ મીયા ।'

મેહમદુ બડકીને ડોકુ ફેરવે તે આગમજ ગણપતગવ ડીટેક્ટીવ લહેરે લહેરે ત્યાં ચાલી આવ્યો તેણે હસીને તે લકડાના ખભા પર ધીરેથી હાથ મુકીખી દીધો હતો । "કેમ, ઉસ્તાદજી, કેમ હો 'આપણે જુના દોસ્ત બહુ લાભે વખતે મલ્યા—નહી ?"

"યા રસુલ ! ગણપતગવ ડીટેક્ટીવ ! હયા ?—" પાણીના તલાવમાં ફાપડી કાહડેલા મુરદાની માકક તે ગવૈયો ચડાલ હવે ધીલો પડી ગયો હતો

"હા—" ગણપતરાવે કહ્યું "હુ લાભો વખત થયો તમારીજ શોધમાં છુ મીયા, પેલા હરીદાસ ખીમજી બાત્યાને તમે દગાથી માહીમની કોટડીમાં છુટ્ટો તેણેખી પોતાનો કેસ મનેજ સાચો છે તમે ચાલી ચલાવીને પોતેજ

હયા પધારયા છે તેથી બહુ ઉપકારી છું થાણુમાં પેલા કણુખી પર ખુની હુમલો કરવાનો ચારજ હતો એમનો એમજ લટકતો પડેલો છે—”

મેહમદુના હાજ બીલકુલજ ગગડી ગયા હતા તે સમજી ગયો કે હવે તેનું આવી બન્યું હતું—પોલીસના આ જાલમ રેખુના પગમાં સપડાવા પછી હવે જન્મ દેશનીકાલની ટેપ સિવાય તેનો છુટકો નહીં હતો.

“અરે—મને માફ કરો—મને જવા દો” તે એકદમ કગલી પડ્યો.
“માહતાબ—મને માફ કરો”

ગોદરેજ જસાવાળાએ કપાલનો ચીલ્લો ચઢાવ્યો—

“કદીખી નહીં” તે ઉદ્દેરાધને બોલ્યો “તારા જેવો બદમાશ અમારે મનથી એક શ્રાપ છે તને હવે છુટા ફરવા દેવામાં પાપ છે ગણુપતરાવ, તમે એને તમારા સ્વાધીનમાં લેઓ—હયાની પોલીસને હમણા હું—”

“નહીં—નહીં—સજુર કરો !” તે બુઢો લહડતો—પહડતો—ઉઠ્યો, અને મોતીબાઈના પગ આગળ ફસડાઈને કગળી પડ્યો “મહાતાબ ! મને બચાવ ! મારા બુઢાપા પર રહેમ કર હું તારી મારીને તો સળવાર નથી, પણ હું જાણુ છું કે તું હયાની દેવી છે—તો મારી ઉપર દયા કર”

આ પ્રકારના હીચકારા કગાલ પ્રાણીએને ઈંગ્રેજમાં “બુલી” ના નામથી ઝોળખવામાં આવે છે આ મેહમદુની ગતના તુચ્છ જીવડાઓ નમળા પર બળજેરી કરવામાં હમેશ ઉકમાઈ સમજે છે—પણુ જરાખી કોઈ “માથેતુ” મળના તેઓ પારીયા કુત્રાઓ મીસાલ પુછડા દાખી દબને ખાકમાં રગડોળાઈ દયા માટે કકળાટ કરવા મડી જાય છે ! મેહમદુ ઉસ્તાદ એજ ટાઈપનો એક ધીકકારવાળોજ “બુલી” હતો ! દુતેની હાલની હીચકારી વર્તણુકથી મોતીબાઈને વટીક કચવાટ ઉપજ્યો.

પણુ ગણુપતરાવનું મ્હો હવે અતીશય ગભીર બની રહેલું હતું તેણે ધશારત કરી મોતીબાઈને ઝોરડાને છેક નાકે બારી આગળ આવવા અરજ કરી મોતીબાઈ આ હુકમને તાબે ચઇ ત્યા ગઈ, ગોદરેજ મેહમદુની અડોઅડજ ઉભો રહ્યો.

“તમારા જન્મનો ભેદ જો કોઈથી જાણતું હોય, બાઈ, તો એજ માણસ છે” ગણપતગણે બહુજ ધીમે સાદે કહ્યું, “એ જાણતો હોવોજ જોઈએ કે તમારા માત પીતા કોણ હતા—તમે કોણનું ફરજદ છો એ મુશ્કાતે જનો મુકવાની સરતે એની પાસેથી તે ભેદ મેળવી લેવો જોઈએ”

“તમારૂં કહેવું બરાબર છે, તમારે ગમે તે કરો,” મોતીબાઈ ધુજતે આડે બોલી—અને તેઓ બંને પાંજ મહેમદુની આગળ આવ્યા

મોતીએ પાછી પોતાની બેઠક લીધી ગણપતરાવે ગોઠવેલના કાન પર પડી અડધીએક મીનીટ કાઈ વાત કરી અને પછી તેણેજ શરૂ કર્યું—
‘એકજ મરતે આ બાઈ તમને બચારી લેવા કમુલ થાય છે !’

“અરે ! કોઈથી મરત મારે કમુલ છે ખુદા ખાનર મને બચાવો—જીદગી બરના કેદખાનામાંથી છોડવો”

“હીક, ત્યારે અમે તને વચન દેધયે છીયે કે તું ખરજ બોલશે, અને તારા બોલવાની ખરીજ સાબેલીઓ આપશે, તો અમે તને સલામત જનો મુકીશું બોલ હવે—શું આ બાઈજી ખરેખરજ તારૂં ફરજદ છે ?”

“નહી—એશડ નહી !”

‘ત્યારે એવણના જન્મનો ભેદ શું છે ?—સાચ્યુજ બોલજો, મહેમદુ, નહી તો મારયો જશે ! એમના માબાપ કોણ છે ?’

“તે હું જાણતો નથી”

‘હે !’

“અલ્લાહ કસમ ! હું નથીજ જાણતો !”

ગણપતરાવે હવે પાછો પોતાનો રાથોડી પળે મેહમદુની સામળી ગરદન પર મળયો—અને બે ડોળા કકડાવ્યા—

“બદમાશ ! તું અમારી સાથે રીતુર કરશે તો સુખી થવાનો છે એ બાઈ કોણનું બચ્ચું છે તે તું નહી જાણે એ કેમ બની શકે !”

“હું તેનો પુરનો ખુલાશો આપીશ આ—આ બાઈજીના જન્મના સાચુત, પુરાવાઓ મારી પાસે છે તે પૃથ્વી તમો એ ભેદ ઉકળાવી શકશો. માહતાબ, જ્યારે તમે એક ત્રણ વરસની બાળકી હતા ત્યારે ચોકકસ

સોનેરી ટોળીના મારા સાથીઓ કેડે બહારગામથી તમને મુખ્ય ઉપડી લાવ્યા તમારા માખાપ કોઇ મોટા દોલતમંદ હોના જોઇએ, કારણ કે તમારા છુટકાગ માટે તેઓ જેથી ત્રણ લાખ રૂપિયાની આશા રાખતા હતા તેઓએ બે વરમ સુધી તેવી કોશિશ કરીધી, પણ મહેજખી ફાવ્યા નહીં આખરે તેઓ બહુ તરખાવા લગ્યા તમારો પીદર કોઇ ગજનાડાનો મોટો ઓધિંગ હોવો જોઇએ કારણ કે તેઓ તેનાથી બહુ ડગતા હતા તમારા પીદર અને પોલીસની બાંકે તેઓમાના કામજોખી તમને પોતાની પાસે રાખવાની હિમત કરી નહીં જેથી આખરે તેઓ મારી આગળ આવ્યા અને તમને આપી દેવાની ચોકકસ મગ્નોએ અને માગણી કરીધી

“પછી” મોતીબાઇએ અધીરાઇથી પુછ્યું

“તમારા માખાપ કોણ હતા તે મને તેઓએ જણાવ્યું નહીં—ફક્ત એટલું જ જણાવ્યું કે તમે કોઇ તવગર પાન્સી પેટના એટી હતા. પણ તમારી ઓળખના બે મંત્રાવેજ, ને તમારા ગળામાની એક લોડ્ટ અને સ્વાધીન કરીધી, જે મેં આજ સુધી જાળવી રાખ્યા છે મેં પાટી પર ધુળ નહીં નાખેલી હાવાની તે મંત્રાવેજમા મુ લખ્યું છે તે હું વાચી શક્યો નથી તે આજ પુધી મેં તે પ્રાપ્ત ને વચાવ્યા નથી—મિલાય ને ચાગ દિવસનો વા. પર ડાકટર બમનરાહ દુનારાને મેં તે બતાવ્યા—”

“બમનરાહ દુનારાને” મોતીબાઇ ને ગોદરજ મામટા બોલી ઉઠ્યા

“હા—મહારાજ, ચોકકસ મગ્નોએને મળે છે તેના મપાટામા છુ ચાર દિવસની વાત પર ચાલી ચલાનીને આ તમીમ મારા ડગાળ ધરમા આવ્યો, ને મોં ટાળોપની બનાવવાની આશા આપી તેજુ જણાવ્યું કે તમે મોટી દોલતના માલેક બની ચુક્યા છો, ને તમારે કાટનું કાઢી નાખવાથી હું તમારા પીંગ તરીકે તમારી આખી દોલતનો માથેક બનુ એમ છે મેં તેને જણાવી દીધું કે તમે મારી એટી હતા નહીં—ને પેલા પુરાવા બતાવ્યા ત્યારે તેણે મને સમજાવ્યું કે તે પુરાવા તન છુપા રાખવા, યા તેનો નાગ કરેલા આખરે અમે ડગ કરીધા કે તમારા મરણ બાદ તમારી દોલત અમારે સગમે હીન્મ વહેચી લેવી તેણે જણાવ્યું કે

તમે પદર દિવસમા તે જરૂર નાશ પામશે—કારણ કે તમારા મોત માટે તેણે બરાબર જ્ઞાન ગ્રાપી મુક્યો છે તે જ્ઞાન શુ છે તે મારા ફરી ફરીથી પુગવા ગ્તા તેણે જણાવ્યુ નથી ફક્ત એટલુ જ જાણુ છુ કે તમારૂંથી મોત તમારા ખાવીંદનીજ માફક હરદય બધ પડવાવી નીપજશે—”

“ત્યારે તુ હયા કેમ આવના પામ્યો ?” ગોદરેજે અધીનાઇથી પુછ્યુ

તે ડાહરનાજ ડહેવાથી તેણે મને જણાવ્યુ કે તેના જ્ઞાનથી અત્યાગ ગુનીમા માહતાગનુ હાર્ટ પર આકડુ આવશે ને આખરે એના વણીના કેન્ને પુગશે”

મોતીઆઇએ ફગલાયલે ડહેરે ગણપતરાવ તરફ જોયુ, પણ તે ચચળ ડીટકેટીવનુ એક પાપણુથી હાતતુ હતુ નહી

“હા—મરી વાન છે આજે ત્રણ ચાર દિવસ થતા મારા હાર્ટમા ધીમી પેન રાડ થઇ છે” મોટી ખેતાના હાટ પર ધીમો હાથ થોકતા બોલી, ‘મેહમદ, પેલા પુગવા ગાલ છે’

‘મુઝાઈ ખાતના મારા જન્મા તે મામત છે”

‘ઓ ગાલો તાલુ, જેદરેજ, આપણે હમણાજ મુઝાઈ ઉપડી જઇએ’

‘નહી—મીસીસ યહમન બહેગન’ ગોદરેજ હાગણીવી બોલ્યો ‘તમારો આરી નમણી તખીલ ને નાબુ-હાક્તમા હમણા એ મુમાફરીનો જોખમ વેવાય તેમ નથી”

“ત્યારે તમે ને મીઠ ગણપતગવ મેહમદ સાથે જલદી જાઓ હુ મારા જન્મને લગતો બેદ જણુના બેકફ અધીરી ખતી રેહીજ હમણા એ ડલાકમા મુઝાઈ જતી ટ્રેન છે તેમા તાકીને ઉપડી જાઓ, પ્લીઝ—ગોદરેજ, એટલુ મારે ખાતર ડરો—”

“જોસ રાષ્ટ” અમે ત્યાર છીમે” ગોદરેજે જવાબ દીધો, અને ટેમન પર પગેલો ગપ વગાડ્યો

, ગવરનેસ મીમ ડોમમન જેણી આગણા આગળ કુપાલ ચાલુ જવા સફેદ ચેદરા મહીત દરેક વાતચીત સાલવી ચુકી હતી તેણી તે ચોરખમા

ચાલી આવી

તેણીની નજર પડતાજ મેહમદુને જાણે તાણુ થઈ હોય તેમ તે ચમક્યો, પણ જીભ કરડેલી રાખીને મુગોજ બેસી રહ્યો.

“મીસ ડોમસન, મારા નોકરને કહો કે મારો નાનો દ્રેવેલીંગ બેગ જલદી તૈયાર કરે” ગોદરેજે ફરમાવ્યું.

જવાબમાં મીસ ડોમસને માત્ર ડોકુ નમાવી ચાલતી પકડી

“આવો મેહમદુ મીયા—જિતાવણ કરો” ગોદરેજે કહ્યું.

“નહી” તે ઘરડો ઉસ્તાદ ખુરસી પર પાછો ઠપકાઈ બેસતા બોલ્યો
“હમણા હુ મુઅઝ જવા માગતો નથી”

+

+

+

મીમ ડોમસન ગોદરેજના નોકરને તેનો હુકમ પુગાડી જિતાવણમાં નીચે દોડી, અને પોતે શુ ખબરે મેલવી હતી તેનો એક લાખો અરજટ ટેલીગ્રામ—અલખત છુપા કોડમાં લખાયેલો—બોમ્બ પર ડરી જલદી ઇન્સ-ત્રક્શનસ મગાવ્યા.

પ્રકરણ ૫૮ મું.

મુશકીલ આસાન !

મેહમદુ ઉસ્તાદની પધરામણી બેગલોરના વેન્ડ એન્ડ હોટેલમાં થઈ તેજ દીવસે બપોર પછી ત્રણેક વાગતે મીસીમ બહમન બેહરામના સીટીંગ રૂમમાં ગણપતરાવ અને ગોદરેજ કાર્પ તદ્દન ખાનગી વાત કરવા બાઈની રજાથી આવ્યા હતા ત્યાં બીજી કોઈ હાજર હતું નહીં.

ગમે તે પણ એક કોમળ સ્ત્રી ! તે દીવમના બનાવથી મીસીસ મોતીબાઈ બહમનબેહરામ જેવી દુન્યાની લીલી સુકો જોઈને ઈસ બની ચુકેલી એક અબલા બી ઉશ્કેરણી અને ધારતીને મારે નસોસ, જેવી બની ગઈ હતી.

“તમે લોકે મેહમદુને પછી પુછ્યુ કે ?” મોતીબાઇએ ઉચટ દીલે પુછ્યુ.

“હા-મેહમદુ હમણાજ મુબાઈ અમારી સાથ ઉપડી જવા ના કાય કેહછ તે બાબે અમે એનાથી મનપનીઝ ખુલાશો મેલવ્યોછ મોતીબાઈ!” ગોદરેજો માયાથી કહ્યુ “તમે અમારી પર હવે પુરેપુરો ભરસો મુકો—”

“તમારી પર તો મારો સપુરણુ ભરશો છે-પણુ-પણુ—”

“ઉસ્તાદ મીયો હવે તમારી લલાઇમા છે, બાઇજી,” ગણુપતરાવે ઉમેર્યુ, ‘આજની રાત એનુ અહીં કામ છે-ને એ અહીંથી સટકશે નહીં તે બાબે હુ બનમીનગીરી દઉ છુ તમે જમને પોઈ બાબો-મીસ ડાબસનનો સુવાનો ઓરડો તમારા બેડરૂમની પડોસમાજ છે, નહીં ?”

“હા—કાય ?”

“બાલી સેહજ પુછુ છુ એ તમને દસ વાગતે દવાનો છેલ્લો બાગ આપી પછી ગુઝ નાઈટ કરીને સુવા ચાલી જાય છે—ખર ?”

મોતીબાઇએ હવે સેહજ અચરતીથી બે ડાળા ઉઘાડી આ જલમ મરાઠા ગમ જોયુ

“તમે મને એ બધુ ચીપીચીપીને કાય પુછોછ, ગણુપતરાવ ? એ ખુદા—મને તો હવે બીઝ લાગેછ જે—”

“બીહીક રાખવાનો પ્રસંગ ઇશ્વર કૃપાથી હવે વીટી ગયો છે, બાઇજી ! હવે મગન રહ્યો હવે વખત માત્ર સાચવેતી રાખવાનો છે આજની રાતે ધણુ કરી લટકો ફટકો થઈ જશે એમ મને નીશ્ચય આશા છે”

“આજની ગતે લટકો ફટકો થઈ જશે !” મોતીબાઇના ઉદાસ સંકેદ મ્હોડા ઉપરથી સ્પષ્ટ ધાસ્તીનો એક એળો પસાર થઈ ગયો.

“તમે બાઇને અમારે બે અરજ કરવી છે,” ગણુપતરાવ ધણીજ નરમાશથી બોલ્યો, “આજની રાત પછી હુ એવી તકલીફ તમને ફરીથી દર્શિ નહીં-પણુ આજે એકજ વાર અને છેલ્લી વાર તમારી મદદ માગુ છુ”

મોતીબાઇએ ફગળાઇને ગોદરેજ ગમ જોયુ તે લયે દેલાવર તેણીને દોસ્તુ અદબ વાળીને શાત પણુ ધણાજ ગભીર મુખડે ત્યા ઉભો હતો.

“તમે લોક જેમ હુકમ કરો તેમ અમલ કરવાની મારી ફરજ છે,”

તેની ગળગળતા નબળા અવાજે બોલી

‘ મેહુગ્યાની થઈ! બાઈજી સાહેબે આજે કૃપા કરી આ સાડી સુધ્ધાજ પલગ ઉપર પોઢવું—”

‘ કાચ ?—”

‘હું અને ગોદરેજી જેઠ પોણા દસ વાગતેથી આપના એક રૂમમાં બેસી જઈશું આપે સુઈ જવાનો દેખાવ કરીને બીજાણા ઉપર મોહાડા સુધી બહુસ ઓટી લેવી જવું વધારે સવાલો પુછશે નહીં તમારા બાકને ઇજા ન પોહવે તે માટે હું મારા જીવથી જોખમદાર છું મવામ બાઈ, મને હમણા નીચે કામ છે એક ખીજી વાત યાદ ગાખરો—મીસ ડોયસન તમને કાદવણ ખાવાનું કે પીવાનું આપે તેને અડકશો નહીં ગોદરેજી, હવે બાનન ગંગા સાત એડલા રહેવા દે એવણને શતીની બહુ જરૂર છે ચાલો નીચે ! ત્યાં તમારું કામ છે”

આટલું કહી ગણપતગવ પીગળે બાઈને તમ્બે અને ગોદરેજી જરાનાનાનો હાથ પડડી ત્યાંથી એમ મપાટે નીકળી આયો

એ કાળો નીનામો નાખી મોતીખાઇએ સાફ નાના પોચા રેસની રડ્યામાં પોનાનું માયુ નાખી દીધું

* * * *

ગણપતગવ પીગળે જેનું નામ ! જેમ એક ટેગીયર કતંગે કોઇ ઘેરાયલા ઉદર ઉપર ટાપી મહા તેમ આ ચચળ ડીટેન્ડીંગે નીમ ડોયસન પર મુઘાગ જે મહવારથી રાખી મેલ્યા હતા તે નાથે મેલમદુ હિન્નાદ જેવા મવાની પગથી ચોઢાસી રાખવાને સુધ્યો નહીં હતો

જેક ગતના માઝા આડ વાગતા સુધી ધ્રુવ ઝાણુવાતેગ બન્યું નહીં પણ તે પછી ગણપતગવે જેયુ કે તેણીને નામનો એક અરજટ તાર અવ્યો ન હતો આ બીજીની નર્સ જતાવવે માતાના રૂમમાં દોડી હતી ચાનીના નાઝામથી આપણા બહાધર ડીટેન્ડીવની નિશાણ નજર તેણી તરફ દીઝામીની હતી તેણે જેયુ કે તે તાર વાચતા તેણી એક જુદા કામળ પર કંઈ બબતી ગત હતી તે પરથી તે ચેતી ગયો કે તે ટેલીગ્રામ કાઢ

વર્ડસ'મા હોવા જોઇએ

એ ત્રણ મીનીટ બાદ પોતે ચીત્રેલું ટુક લખાણ તે બરાબર વાચી ગઇ, અને પછી તે કાગળનું ફાડીને તેની બારીક ચીકી કરી બારીની બહાર ફેંકી દીધી

બસ ગણપતરાવ વધુ જોવા થોભે શું કામ ? તે રરમાર નીચે દોડ્યો અને તે હોટેલની સ્વચ્છ લોન પર બીબગાળે છુટી છુટી પડેલી કાપેલીઓ બગાડ લેગી કરી લઇ પાછો ઉપર આવ્યો. પદર મીનીટની અનેક માથાફાડ પછી તેણે તે કાગળનું બરાબર ગોડીને વાચ્યું —

“ ડબલ ડોઝ આપે રાત્રે આપ ”

x x x x

રાતના દસ વાગનાનો ટોકારો પડ્યો.

તે ગળતવ હોટેલ ઉતાર્યો. તેમજ નોકરોની ટોડધામથી હજી સુધી હળમળી ગયું હતું છતાં મીસીમ બમનમેરામના ફોન્ટેન તરફ તદ્દન શાંત હતું. મોનીપાર્ક ગણપ નવની શીખવણી મુજબ પોતાનો કીમતી ટ્રસ ઉતાર્યા વગર પોતાના બેડ-રૂમમાં નગમ બીજાણું ઉપર છુટા બાલ માથે ગળા સુધી બેકેટ ઓટી સુતી હતી.

ઔરડામાં માત્ર એક નાની બેડરૂમ ફીનાઈટ પોતાની ઝખ્ખી શોઝાતુર રેશન્ટી ફેંકી ગઈ હતી. ઔરડા માફેના પડીયાન 'બેડ સગખી ટીડ-ટીડ વાખખો રૂપીયાની આ વેંકાણીના છગર ઉપર જણે દર મેકેડે એકેકા જખખખત હથેડો મારતી હતી.

ઓ ! અતે તે બેડરૂમનું બારણું ખુલવાનો અવાજ આવ્યો. ગવરેસ મીસ ડોમનન દાથમા દવાના એક ગ્લાસ સાથે ધીમા કદમે દાખલ થઈ.

“ મીમીસ બહમન બહેરામ સુઈ ગીયા કે ? લેવો, આ તમારી દવાનો છેવેનો ડોઝ લઈ લેઓ,” તેણી મોનીપાર્ક આગળ તે જ્વાસ ધરતા બોલી.

, ‘ નહીં-મીસ ડોમનન-આજે મને દવા નથી જોઈતી જન્યો-તમે હવે જઈને સુઈ જાવો ! શુડ નાઈટ !’ ”

‘ દવા નથી જોઈતી ! હાલિ એમસડ ! મીસીસ બહમન બેહરામ, તમે આજે કંઈ ખાધુંબી નથી કમ-કમ-મેડમ ! દવા તો તમને પીવીજ પડશે નહીં તો કાલે ડોક્ટર મારી પર કોણ જાણે કેમ ખડા થશે !—’

ગણપતરાવે સમજાવ્યા મુજબ મોતીબાઈએ તે ઝાસ પોતાના ધુજતા હાથમા લીધું અને તેજ ઘડીએ ખારણાનો કટન ખમેડી તે ડીટકડીવ મકકમ પગલે બહાર આવ્યો હજી તો મીસ ડોઅસન “ઓ !” ની એક જુમ પાડે તે અગાઉ તેણે તે ઝાસ પોતાના ચાર્જમા લપખી લીધું બીજી પળે ગોદરેજ પણ એક મોટી કપાટની પાછળથી નીકળી ચારડાની વચ્ચોવચ આવ્યો

આ એકાએક બનેલા અફસુત બનાવથી તે યુરોપિયન ગવરનેસ ગભરાટ અને ગુચવણથી ગોચા હેબતાઈજ જઈને બનેને ફાટેલે ડાળે ટીકવા પડી

‘ વોટસ ધી મીનીંગ ઓફ ધીસ !’ તેણીએ વાડા દબાવલા અવાજે સવાલ કર્યો

“મીસ ડોઅસન, આ ઝાસમા શું દવા છે ?” ગણપતરાવે જવાબમા હળવેથી પણ બેદદ કરડા સાદે પુછ્યું

પોતાને આખી બરફમા બાધી લીધી હોય તેમ મીસ ડોઅસન હેબતને મારે ટડી થઈ રહી હતી તેણીનો ચહેરો તેણીના શુધ્ધ સફેદ પેશાક જેવો શીકકા બની ગયો હતો—

“તમે જેન્ટલમેનને આપ લેડીના રમમા જોઈ હું અજબ છેઉ ! હયાના ડોક્ટર ગોમ્સે આપેલો એ ‘સ્લીપીંગ ડ્રાફ્ટ’ છે !—તમે શું કહેવા માગોછ ?”

“શું કહેવા માગ્યે છીએ તે હું તમને સમજાવું” ગણપતરાવ આસ્તેથી બોલ્યો “આ દવા સ્લીપીંગ ડ્રાફ્ટ નથી—પણ મજેહદાર કાતીલ પોષકન છે”

તે અગ્રેજ છોકરીએ એક જબરદસ્ત લપેરો ખાધો

“ પોષકન ! પોષકન !” તેણી લકડતા અવાજે પુકારી ઉડી, ‘એ

તદન ખોટી વાત છે '—હાઉ ડેર યુ સે સો સર' હાઉ ડેર યુ!"

ગણપતરાવે ડોળા કકડાવ્યા અને તે દવાનું ઝાસ તેણીના મહેં સામે ધર્યું

“ખોટી વાત છે તો લેઓ—ત્યારે પ્લીઝ એ દવા તમેજ પીઓ, જોતુ”

અડધી મીનીટ તે કગાળ છોડરી માથાથી પગ સુધી ધુજતી અચકી ઉભી પશુ ખીજી પલે મન મકકમ કરી તે ઝાસ લેવા હાથ લખાવ્યો. ગમે તેવીખી તેણીની મતલબ હોય પશુ ગણપતરાવ જેવા ચખરાક મધર— અને આમ ઠાપ દેતા તેણીને વાર હતો તે જીનો કાગડો પળવારમા જોઇ કે પોતાના ગભીર ગુનાહની સજામાથી બચવા તેણી આપઘાતનો કસદ કરતી હતી

“નર્હી” તે ઝાસ પાશુ ખેચી લેતા બોલી ઉઠ્યો “તમારી જીદ— ગીના બોગે તમારી લયકર તકસીગનો આવો સાબુત પુરાવો હુ ગુમાવી દેવા માગતો નથી વળી તમારા ગુનાહનો ખીજોખી સધ્ધર પુરાવો મારી પાસે મોજુદ છે મીં ડોઅસન—જીઓ”

એમ બોલવા સાથ તે ડીરેક્ટીવે ખીસામાથી કાગળની એક કાપલી કાઢી તે ધુજતી ઉભેલી ગવરનેસની આખ સામે ધરી તે ઉપર તેણીનાજ અક્ષરે લખાયલી પેલા તારની નકલની કાપલીઓ મલાળથી ચીટકાવવામા આવી હતી

“એ કાડ ટેલીગ્રામની અસલ નકલ બેશક તમારા રૂમમાથી હમણા મળશે!”

ગભગતથી મુરદા મીસાલ ધીલી બનેલી તે ઝોરતે પોતાની ફગળાયલી ચરમો તે કાગળ પર ફેકી, ને એક ધીમા ડચકા સાથ આખોપર હાથ ધાકી દીધા

“ઓ ગોડ!—આઇ એમ ડન ફોર!—એક કમનસીબ અભાગણી સ્ત્રીની ઉપર દયા કરો, મીસીસ બહમનબેહરામ!”

“મીસીસ બહમનબેહરામનો જીવ લેવા ડોકટર બહમનશાહ દુઆશે

નમને કુરમાવ્યુ હતુ-ઉરકેર્યા હતા ' બોયો-મીસ ડોળસન, એજ તમારો છે'નો ચાન્મ છે ' ગણપતરાવે તેણીને પકડમા લેવા માડી

પણુ ઓ અચરતી ' ડો બોમ દુઆશનુ નામ સામળતાજ તે ઇશ્રેજ છોકરીમા એકાએક અજળ ફેરફાર થયો તેણી એક ચમક માથ તરત માવ'ય બની

“અમને જનામ જોઇયેછ મીસ ડોળસન ” ગોફરેજે હવે તમારો કર્યો ને છોડીએ ટંધમી જવામ દીધો નહીં, પણ મગર ઉજળા સપ યોડે દાત પીગી ચુપ ઉભી

“આ છેલ્લી વાર પુત્રુ છુ ક ડાં દુઆશનુ એડરેમ રુ છે ?” ગણુ-પતર ખુલ ધમકાવીને તેણીને પુછ્યુ

મા જમ તેથી થાય તેની મને દરધાર નથી ડાકવ્વેનો પત્નો નમે મારી પામયી મેળવી રાત્રાના નથી ” તેણી સામી તરડાઈ પડી

ગણુપતરને તેણીને મજબુત હરગી-ગોફરેજે મહુ સમજાવી-પણુ તેણી જોડની ને ચર્ઈ નદી આખરે તેઓએ તેણીને મનોરાત બેગોરતી પો પીનતા હવામા મોપી

+

+

+

પ્રકરણ ૫૮ મુ

ખાનાખરાબીનો ઘટ હવે ઠોકાવા માંડ છે—સમાલો !

નખત મહવારના અગ્યારેક વાગતાનો હશે !

હેઠાયાદ ખાતેના પોતાના રહેવાના મઠાનની અફર એક નાના અતે ગાંગ મર્ગાગેવા દીવાનખાતામા તેતરની એક આગમચેર ઉપર અટનાઈ નડીને રખગ્ની લાખી પાછપ મારફત હુકકા ગગડાવતો આ ટોંગ પણ મેલમણા મુખડાનો અગોર મહોમેદન કોણુ છે ? નીઝામ હુકુમતી મનનનતો નામાકીત ચીફ ડીટેક્ટીવ અમલદાર મીર ચાકુમખાન

સાહેબ એ ખુદ બ ખુદ પોતે છે । યાકુબ મીયાનો મીઝાજ હમણા લગ-
રીક બરબેલાફ છે ।

લાલ દસ ડોળા સેહજ ઉવાડી ને ડીટેક્ટીવે દીવાલ પરના ધડીયાલ
ગમ નેયુ ! પોણા અગ્યાર થઇ ગયલા હતા તેણે પામેની ડીપાન પર
ઉઘાડા પડેલા એ ત્રણ અરજટ ટેલીઆમે લણી એક ઉડતી નગર નાખી
બેહદ કડવાસ અને તીવ્રકારનું એક લયાનડ શુ'ત હસ્તુ તેની મોટી
મુછ ઉપર પડરાઈ ગયુ ટેમલ પર પડેલો એક ચોકકમ તાર દેખાતી
રીતે વધારે અગત્યનો હોવોજ નેમએ-કેમજો તેને પાછો ઉપગ્રથી તજે
મુધી સભાળીને વાચના ડીટેક્ટીવ સાહેબના લવાનો ચીસો ઓરખી
જ્યાના ચઢ્યો હતો —

યાકુબ સાહેબ

ડીટેક્ટીવને

હૈદરાબાદ

હુસેન

તરકથી

બેગલોર

હુ ચારો જણાની લગોલગ પુરેજ છુ બેગોરથી ઉપડી
ચુક્યા છે સીધા સીઝનદરામાદ આવે છે શીકાર હવે ખોલ્યા
અવતારમા બેધડક ફરે છે ચોકાસી ગાખને ગણપતગવ
બેગલોરમાજ છે

હુક્કાની નળી એક બાબુ પટકી દઇ યાકુબે આ ખીન્ને તારખી
કાડી તોડીને ચીરીયે ચીરીયા કરી મેલ્યો

તેજ ધડીએ ઓરડાના ઉબર ઉપર યાકુબનો પુગણો અને અતી
પીસવાસુ મદદનીશ ડીટેક્ટીવ-ઇનસ્પેક્ટર મુલમીયા આવી ઉભો

“ કયુ, રમુલ ”

“ફોજદાર સાહેબ સાહેબ હુસેન મુલાઝત ચાહતે હય, જનાબ ”

પહેલીવાર યાકુબના બે બચબીત ડોળાઓ હવે પોરપરાડ ઉઘડ્યા
તેના પીસાયલા ચાવણ્યાઓ ઉપરની નસે નસ તડપી રહી આ સાહ-
દેખ-તેનો મળત્યો, તેના ધધાનો હમશરીક, પોલીસ ફોજમો તેનો જમણો
હાથ—અણુજણુપણુમા તેનો પોતાનો હવે જીવનો જમ થઇ લાગ્યો

હતો ! બધા સહિ કાઢતો તો રસ્તો તે કરી શકે, પણ આ જાલમ સાહ-
દેખતુ શુ કરવું ? અને તેણે એક ઉડો દમ ખેંચ્યો અને રસુલ
ભણી જોયું—

‘ ભેજ દો ! ’ ડીટકટીવ સાહેબે ખુબ રોહસાથી હુકમ આપ્યો

રસુલ સલામ કરીને ગયો કે ચાકુમ પાછો ઇઝીચેર પર કરારથી બેઠી
પડ્યો અને ચુચી આખ્યો કરી ફરીથી હુકાની નળી મ્હોમા લીધી બીજી
મીનીટ ધડાકા સમેત માહદેખ ફેજનદાર એક તરેહના ફતેહના હરવા માથ
તે ઝારડામા ચાલી આવી સામેની ખુરસી પર ઠપકાઈ બેઠો

“ ચાકુમ ભલા-ઉઠ ! પેલો શીકાર પોતેજ ચાલી ચલાવીને પાછો
આવેલો છે તુ હમણા આવતો હોય તો બસ જહાગીરને પકડવાની ખોટી
છે ! ” તેણે સેહજ હાકતા કહ્યું.

પણ ચાકુમનીયા ઉઠે શેના ? મ્હોમમા ખોસાયલી નળી માથે
અને પાપણો ઢાકી રાખી તેવણુ કાઢક તુચ્છકારભરયુ હસવુ પોતાના
જીવસે હસતા હતા

અડધી મીનીટ કાઢ જવાખ માટે સાહદેખ થોભ્યો,
પણ “ જવામ ” ના કશા ચીન્હો હતાજ નહી

“ તુ ઠાકી ગયો હોય તો લાવ-વાગટ મને આપ, હું
એખલો માર ફેડી લઇશ ”

ચાકુમે હવે ડાળા ઉઘાડી પહેલીવાગ માહદેખ ગમ જોયું

“ કાઈ આ કાશી લેશે ? ”

“ નહી—મને કાશી જોઇતી નથી મને વોરટ જોઇયે છે આજેજ
એ જહાગીરને પહરેજ કરવો જોઇયે—ચાકુમ, ધરાક બહુ ચીકણા છે,
આગળામાથી લપસી જતા વીલખ લાગતો નથી ”

“ ખેર—જરા સીગરેટ તો લે ?—”

સાહદેખ હવે સેહજ છીકી પડ્યો !

“ કયુ—મીયા—કાઈ આજે ખુબ હરવા મશકેરીની ધુણુમા છે ?
જહાગીર મેહેરહોમભ હમણા—આ ધડીએ—સીક દરાબાદમા છે—”

“ હા—ગઈ કાલે રાતે સાડા દસ વાગને આવ્યો શુરનગરની લીલી કોટેજમાં હમણા દીનબાઈ, સુનાબાઈ, મોહસીનુદીન સાથે છે પોતાના પારસી લેબાસમાજ છે—ને—ને સાહદેખમીયાની ત્યા પધારવાની દર પળે વકરી રાખે છે ”

સાહદેખે ખેળસતને મારે દાત પીગ્યા—

“ ને તોપણ તુ હયા હુકકો તાણુને પડેલો છે !— ચાકુચ સાહેબ, મને આજે તારી રીત સમજ પડતી નથી— અલ્લાના કસમ !—”

“ નથી સમજ પડતી તો મસ્તક ઉપર મોઢુ જેવુ ખીલીસ્ટર માર ! પચામવાર આપણે ખેડિ જણુ આ જહાગીરના સબધમા ગધેડા બની ચુકયા છીયે, હવે એકાવનમી વાગ પાછો તેમ બનવા હુ ચાહતો નથી બમ એટલુજ !—હવે તેમા સમજ નહી પડવા જેવુ છે શુ ? ”

“ તારે જહાગીરને નથી પકડવો ? ”

“ નહીં ! ”

“ સખખ ? ”

‘ ઘણો મોતેબર સખખ ! એક નીરદોશ માણસ ઉપર ખાલી પીલી વોરટ ફોરટની જબરદસ્તી ચુગરવામા હુ શીફ નામદાઈ સમજુ છુ, ”

સાહદેખમીયા તો બે ડોળા ફાડીને ગાફેલ જેવા આ “હડા પાણીના માટલા” ની ભણી ખેતોજ ઉભો !

“ નીરદોશ માણસ ?—જબરદસ્તી ?—નામદાઈ ?—માસાદલા ! તારે બેજુ આજે ઠેકાણે નથી ! રસ્તમજગ નવાબના ખુનીને પકડવા તુ ના પાડે છે ? ”

“ રસ્તમજગ નવાબનુ ખુન થયુજ નથી ! ”

“ ખુન થયુજ નથી ! ”

“ નહીં ! ”

ઝોરઘની વાતાવરણુ દર મીનીટે હવે વધુ અને વધુ ગરમ થતી ચાલતી હતી સાહદેખ મીયાના ભવાઓ ઉપર એક જબરદસ્ત ભયકર કમાનં હવે ચઢી—

“ યાકુબ ! તું મ આજ કયા બસતે હો ? નવાબનું ખુન નથી થયું ?
તો પછી એને ગોળી કાણે મારી ? — ”

“ એ નવાબે પોતે ! એણે આપવાત કીધો ! ” યાકુબ સાહેબે અત્યંત
ઠડે કલેજે ઉતર વાળ્યો ને ફરીથી હુકકાની પાઈપનો છોડો મ્હોભા ખોસ્થો
અને આખ્યો બધ ડરી સાહજેખના નીલાંગ ઉપર હવે સ્પષ્ટ રીતે જુસ્સા
ગુસ્સાનો લાલ રંગ ધાઈ આવ્યો હતો

“ તું વોરન્ટ આપવા બી ના પાડછ ! યા અલ્લાહ-કરમ કયામત
આઈ હય ? ”

“ મુબ્શયી બેચરદામ વાણુયાનો મરતી વખતનો મરતીફાઈડ
એકરાર મળ્યો કે મે ફોરજરી માટેના જહાગીર મેહરહોમજી મામેના સર્વે
આરોપો ખેચી લેવાડયા છે તે તને ખબર છે સાહજેખ, હવે આ ખુનનો
ચાર્જબી આજકાલ હું અદાલતે આમમયાથી ખેચી લઈશ વાન્ટ મે ગઈ
કાયેજ ફના કર્યું છે ’

સાહજેખ હવે ફડાક દેતો કે ઉડયા માવડી હવે મદતર
ચરફી ગઈ હતી

‘ પણ તું તારી ફરજ બજાવતો નથી-ને શું મને મારી ફરજ
બજાવવાબી દેતો નથી ? ’

યાકુબ કેહુછ કે ફરજ બાબે તારા જેવા ડીનપાટ માથ તડરાગ
કરવાની મને કુરસા નથી ’

સાહજેખનું તન પાકી આવ્યું હતું જહાગીર જેના એક મધ્દર
શીઢાર હાથમાથી એમ સલામત છટકી જતો હતો તે માટે તે ચટપટયા
પોલીસ ફોજદારના પેટમા આડા ને ઉભા આવતા હતા

“ યાકુબ ! તારી વળણ ખચ્ચત મને તાજુબ કરેછ હમણા સરકારી
અમલદારને બદલે જહાગીર મહેરહોમજીનો તું વજીવ બન્યો છે, ” તે
તરકાદને અણુડા ડરતા ખોલ્યો

“ હું આખ્યો માખ્યો બગીસ દાતનો અહીં . બેઠેલો
હું—ને હું મારા જામ તારા ડરતા વધારે સમજું છું ”

ધાસના છેલ્લા તણખલાથી હવે ઉટની કમર ભાગી ગઇ સાહદેખે
અનુનથી ખુરસી એક બાજુ ઉગડાં નાખી ને કમરે હાથો ટેકવી બેહદ
તોછડાઈથી કહ્યું —

“ યાકુબ સાહેબ, આવા ઠીંગડા-ગાખડા મારી જહાગીર મહેરહોમ
જીને છટકાવા દીનબાઇ વડીલ તરફથી તમને કેટલા હજાર રૂપા મળ્યા છે ?”

યાકુબના બવા ગુસ્સાની કરચલી માથ હાલી રહ્યા વીકાળ લાલ
ચચલી આખે પોતાની સામે હસાથી ઉભેલા ફાજલાર ગમ તેણે થોડીક
સેકડ ધુરકયા કર્યું હાથમાની હુકકની નળી બાજુ મુકી તે ધીરેથી ઉઠ્યો
અને મકકમ કદમે સાહદેખ આગળ જઇ તેને બોચીમાંથી પકડ્યો એક
કદાવર પઠાણ સીપાઇ જેમ નબળા તાવદાન બોકરોને દોરવી લઇ ગય તેમ
સાહદેખને ઘસડીને આ વડો ઠીરકટીવ બારણા આગળ બેચી ગયો.
સાહદેખની ખપતો હતો-પણ યાકુબના રાઠોડી પળ આગળ તેવું ઝાંઝુ
વળ્યું નહી.

બારણુ ઉઘાડી એક ધકકા સમેત આ બળજબોરા ફાજલારને
બહાર હડસેલી કાઢતા યાકુબ કકડાવેળા ડોળા સહીત કરડા સાદે બોલ્યો —

‘ નીકળ હયાસે ! ફરીથી અહીં પગ મુકશે તો જાનથી ઉપડી જશે જા
દુવા માગ કે મે તારે આ તાવદાન જેવું ફાંચુ હમણા ભાગી નાખ્યું નથી ”

સાહદેખ કઈ વધુ બોલે તે આગમચ યાકુબે બારણુ તેના મ્હોડા
ઉપર ખરાર કરતું કે બધ કરી દીધું હતું

+ + +
સાહદેખના જવા પછી આશરે કલાકેક રહીને યાકુબ મીયાના
ઝોરડાનું બારણુ જોરમા પાછું ઠોકાયું

યાકુબે બારણુ બોલ્યું-ઉપર ઉપર રસુલ પાછો ઉભેલો હતો

“કયુ રસુલ-ફેર કયા હુવા ?-કયા નહ આફત આઈ ?”

ખરેખરજ તદ્દન મોતની માફક ઉજળા સપ મ્હોડા સાથ યાકુબને
અતી “કોનફીડેનશીયલ” જસુસ અચ્ચુચ ધસી આવીને એવી રીતે

હાકતો હતો કે એ ઘડી વડો ડીટકરીવ બી ડવાઈ ગયો !

‘જનાબ-એકદમ ખરાબ ખબર છે ! ખુદા રેહમ કરે--’

“જલ્દી બોલ-હેમક !-તણાવ્યા શુ કરેછ ?”

“સાહદેખ ફેજદારની મોટર તળે એક માણસ હમણા આવી ગયો છે ! તેને ફેજદાર ઉપાડી પોતાની કચેરીમા લઇ ગયા છે !”

“વાર-તેમા એટલો ધુજેછ શાનો ?”

“તે માણસ પેલા એ મુજબ બદમાશ ભાઇઓ માહેનો એક અઝીઝ ઉલ્લા છે-જનાબ-ને-મોતને કાઠે છે ! કચેરીમા પોતાનુ મરતી વખતનુ એકરારનામુ સાહદેખ સાહેબ પાસે લખાવે છે--”

પ્રકરણ ૬૦ મુ

કાંઈ જુદાજ સેતારાઓની અમર હવે શરૂ થઇ છે !

‘શાતી !—શાતી ! !

બપોરના એ વાગતાના મધ્યાન તપતા તડકાને વખતે બી સુરતગરની સમકલા સરીખી એકાત “લીલી કોટજ”નો વીશાળ બગીચો એક તાઝગીભરી ઠંડક અને શીતળ છાય રજુ કરવાને—આહ !—કેવો શક્તિવાન છે ! ત્યા કમપાઉન્ડમા લીલા ડગર વેલાઓથી લગભગ ઢકાઈ ગયલા એક માડવા તળે છેલ્લો અડધો કલાક થયો નીરમળ મોહબતની મીઠી ચુકતેગોમા ચકચુર બનેલા એ જવાન જીવો ગોયા આસપાસની દુન્યાનુ ભાણુખી ભુલી ગયલા છે !

તે છોકરીનો મીઠો પટપટારો આખો વખત ચાલુજ હતો ! !

“હુ જાણુજ, જહાગીર, કે તુ વરી કાહરનો એના એ વીચારો કરયા કરેછ !” દીતુ વકીલ ખરા દીલની લાગણી સાથ તેતુ માથું પોતાની ગોદમા લેતા બોલી, “તુ કોઇ દુશ્મન ઘેલો થઇ જશે !”

“હુ ઈચ્છુજ, લવ, કે હુ ઘેલો થાઉ !” જહાગીર એક ઉડા દમ ભરીને કડવાસથી બોલ્યો, “પણ એવા નસીબ કોણુના લાવે ?”

દીનુની આખોમા આંસુ ભરાઈ આવ્યા આ પોતીકા પીત્રાઈ
ધારાને આમ ક્રુમાઈ જતા જોઈ તે પનોતી પુટલીનો જીવ બળીને પાક
ચઢ જતો હતો

‘જગુ—તુ મપનાઓમા માનેછ કે ?’

જહાગીર શોકાતુર જીવે સેહજ હસ્યો—

‘આપણી જહાગીર એક રવખો છે, ડીયર !’

‘અરે માનજે—જેઘ ગતના મારો ખુવાબ તો હું મરશ તાહ મુઘી
ભુલશ નહીં એ—કેટલો ચોક્કસ આપાદ તે મપનો હતો ! તુને મેં અહીં
સાકળ સાથે બધાયલો જોયો—પણ તુ મને જોઈને હસવા લાગો ! ડીયર,
હું તારી સાથે અસ્તો વાત કરવા જઈછ તેટલા પીજલીનો જનરો ધડકો
થયો—આકળ તુડી ગેઈ તે તુ છુટો થઈ હરતો હસ્તો મને લેઈને ચાલતો
થયો ! અરે ખોદા ! એ શું કર્મ સારી બમારત હોશે ?’

જહાગીર મેહરહોમજીએ પોતીકા કઝીન પ્રીયાનો ગોરો ગાય સેહજ
હસીને પસવાયો—

‘તે મને પ્રોમીસ આપ્યું, મારા જન, કે તુ હવે માગ ફગવ
પ્રમાણે આપ ફગાળ અણુવણુ મારી હાલતનો લટકો ફટકો થઈ જનાના
ઝામની વચ્ચે આવશે નહીં ખોલ, દીનુ—ને વચન આપ્યું કે નથી આપ્યું ?’

‘આપ્યું—ને તે વચન પ્રમાણેજ હું ચાલુછ કેની, જહાગીર ! તું
નીરદોશ છે અને નીરદોશીનો વાલી ખુદ છે વળી સારા નસીબે આપુને
મીઠું મારડીન જેવો એક નામાકીત કાર્ડનસલ મલ્યોછ !’

‘પણ સમજ કે પબલીક ત્રાયલમા મને ભારી મજા થઈ તો—’

‘તો હું પોતે નીકામ હુઝુરની આગળ જઈ, તેવણુને પડે પડીને
તારે સાડે મારી માગી લાવશ પપાએ હૈદરાબાદ રાજની જે નોકરી
બળવીછ તેના બદલા તરીકે જહાપના શું એટલુંબી મને નહીં આપશે ?’

જહાગીર હવે શું બોલે ? વખાણુ, હેશાન અને મોહબતથી દીનુનો
મકકમ પણ મીઠો ચેહરો જોયા કરતો તે થોડીકે સેકડ ચુપજ પડી રહ્યો.

‘દીનુ—આજે ગણપતરાવના તાર પરથી જણાયછ કે બીચારી

મોતીબાઈને માથેનું વાદળ રીખેરઈ ગીચુ છ એ લોકને અહી આવતા
ખીજ આડેડ દાહડા લાગશે—નહી ?”

‘હા—એ લોક બધા બેઝોરથી આજે ઉપડવાના છે, મુબઈ જશે
ને પછી તાહથી એડદમ પાધરી મોતીબાઈ મારે તાહ સીકદરાબાદ
આવવાની છે”

“મોતીબાઈ મળની—ધણીજ લાયકીવાલી—લેડી છે પણ ખીચારીનું
નસીબજ મારી માફક પાધર નથી !”

“ખરેખર ધણીજ સરસ ફરેસ્તા જેની ભેગી છે જાગુ, ખર કેહુછ—
કાણુ જાણે શુ છે તે એ મોતી તરફ મારૂ દીલ કંઈ અજબ દોડેછ.
બેઝોરથી આપણે અહીં આયા તાહરે મને છોરતા છોરે નહી ! બસ
મારે ગળે વળગીને રડવા પડી કે “મને મુકીને ના જ !—આથ દુન્યામા
હવે તું મારી બેહન સીવાય ખીજુ કોઈજ નથી !”

અડધી મીનીટ બને જણુ પોનપોતાના વીચારમા મુગા રહયા.
આખરે દીનુએજ પાછું પુછયું—

“હજુર પેલા પાકુમ મીયાની સવારી કેમ નથી આવી ? આપુને
અહી આયાને લગભગ સોલ કલાક થઈ ગીયા ! પોલીસને શુ હજુ ખબર
પડી નહી હોશે—જાગુ !”

જહાગીરે એક નીસાસો નાખ્યો—

“આવશે—પેર બેયલુ છે ! દીનુ, મારા મોતી—જે ધડી જાયછ તેમા
એ લોક આની પુગવાજ જોઈયે આવવા દે—આપરે ડગલો ઓળવીને
સાથે ‘કવીડ માર્યા’ કરવા હવે તદન તૈયાર છઈયે !—એ મોટર
કાણુની આવી ?”

જહાગીરની ગમે તેટલી હીમતભરો મમાધાન દઢતા છતા તેનાથી
સેહજ ચોકીને ઉડી ઉભો થઈ જવાયુ ! ખરેખાત ! એક મોટરકાર ઝડ-
પમા ‘લીલી કોટેજ’ના દરવાજા ઉપર આનીને અટકી ઉભી હતી દીનુનો
ચેહરો દેખાઈતો ઝરદ મારી ગયો—અને ખીહધેસે દેખાવે તેણીએ જહાગીર
ગમ નજર ફેકી યા પરવર ! અતે ત્યારે તે હેખતનાક દલદર ધડી આવી

સાગી ખરી !

જહાગીરે દાત પીસીને દરવાજા ભણી ચાલવા માડ્યું તેની પુઠે દીનુ બી ગાંધી મોટરમાથી એક હૈદરાબાદી પોલીસ આસીસર કુદી પડીને સીધો તેઓની ભણી ચાલી આવતો હતો.

જહાગીરે તેમજ દીનુએ આ અમલદારને તુર્ત પીછાણ્યો તે હાઇદરાબાદ ગવર્ના કીમીનલ ઇનવેસ્ટીગેશન ડીપાર્ટમેન્ટમા ભરૂંતો થયેલો પુરાણો ડીટેક્ટીવ અસરક્રખાન-ફોજવાગ સાહદેખતો ખામ અગત મદદનીસ મળત્યો-હતો ! જહાગીર દીનુ ઉપર તેની નજર પડતાજ તેણે લગાર ખુશાલ મુખડે મલામ કરી !

પોતાને પદરેજ કરવા આવનાર એક ડીટેક્ટીવ આસીમરની આવી મશકેરીખેરી “મલામ” નો જહાગીરે અલમના પાંચે ઉત્તર વાળ્યો નહી-પણુ અમરક્રખાનની અડોઅડ જઇને ઘણાજ શાત, ગભીર ચેહરે પોતાની સગજતને તાખે થવા અદખ વાળીને ઉભો.

“તમારો હુકમ ખગલો-અસરક્રખાન ડીટેક્ટીવ ! હું તૈયાર છું !” તે ઘાડા ધીમા અવાજે બોલ્યો.

પણુ અમરક્રખાનના હમેશના ‘મીરીયસ’ મ્હો ઉપર હમણા કાંઈ ઓર નમનતાઇ, નર્મતા અને મીત્રભાવનો છાપ હતો દીનુબી તે દેખી તાઝુબ થઈ.

“જહાગીરજી શેર-ફોજદાર સાહદેખે મોટર મોકલી છે ! મને અરજ કરમાવવા મોકલ્યો છે કે હમણાજ તાકાદે વખત બોહવા વગર તમેજો તથા દીનઆઇજીએ કચેરીમા પધારવું.”

“તમારી ફરજ ખગલતા એટલા બધા ચેષ્ટા કરવાની જરૂર નથી.” જહાગીર કાંઈક ખેગલતથી નાખુશ ચેહરે બોલ્યો, “હું સાહદેખ મીયાની કાહરની વાત બેતોજ બેઠેલો છું ! ફરીથી કહું છું કે તમે તમારી ફરજ મગલો દીનઆઇને માગી સાથે આવવાની કશી જરૂર નથી-”

‘જહાગીરજી, તમે ખફા નહી થાઓ ! ચેષ્ટા કરવાની મને આદત નથી હું અહી પોલીસ અમલદાર તરીકે નથી આવ્યો-હું તમારા એક

મીત્ર તરીકે આવ્યો છું—”

“એક મીત્ર તરીકે ?”

“હા, જનાબ—મને હમણા વધારે ખોલવાની છુટ નથી સાહેબજી મીયા કચેરીમા તમારી અને દીનબાઈજીની વાટ જુવે છે દીનબાઈની હાજરીની ખાસ ત્યા જરૂર છે મેહરબાની ડરી વખત ખોલશે નહીં—”

“અલબત્ત તમે વારંત તો લાયાજ હોશો, અસરકાબાન ” દીનુએ ધુજતા અવાજે સવાલ કર્યો

“ નહીં—બાઈજી ! હું વારંત બગાડવા નથી આવ્યો, એમ હું એક વાગ કહી ચુક્યો છું—”

જહાગીર અને દીનુ થોડીક સેકડ એકમેકના મહોડા જેવા પડ્યા અસરકાબાનની આવી વીચીત્ર અદબલરી વળણુ બચીત તેમને સમજ પડતી નહી હતી

“ દીક છે !” જહાગીરે અતે કહ્યું “ મને ફક્ત બે મીનીટ આપો હું અદર જઈને ડગલો ઓળવી સુનાબાઈ માસીને મળી અબવડી આઉછ અલબત્ત તમે બી અદર સાથે આવો—”

“ ચીતા નહીં—હું મોટરમા બેઠેલો છું જાઓ, જલદી આવો એક શ્વશ આ મીનીટ મૂડીપણ છે—અને તમને મળવાની ટગર ડરે છે દીનબાઈજી—તકલીફ માફ કરશોજી—પણ તમે બી આવશો તો ફોજદાર ઉપકારી થશે ”

આ તો વળી નવાઈ જેવો પોલીસ અમલદાર—અને અજાણ સરખી ધરપકડ ! જહાગીર તથા દીનુ બંને અદર બગલામા ગયા—અને અસરકાબાન જઈને મોટરમા બેઠો ત્રણ ચારેક મીનીટમા ચાગ જણ્યા બાહેર આવ્યા સુનાબાઈ તેમજ બુધો મોહશીન, દીનુ તથા જહાગીરને વળાવવા દરવાજા સુધી ગયા માસીજીને એકવાર ફરીથી કોટી કરી જહાગીર સ્થીર કપ્પે મોટરમા કુદી બેઠો—અને દીનુ પણ સાથે અદર ગોડવાઈ

ખુદા તારી મદદ બીજી પળે સાહેબ ફોજદારની મોટર કચેરી

ભણી સપાટાખંધ નીકળી ચાલી

‡ ‡ ‡
 મોત ! મુશ્કેલો અને માલેનોઝારોને, રંકો તેમજ રાયોને, અદનાઓ તથા આલાઓને, જવાનો સાથે જમ્મોને, શયતાનો ભેગા સાધુઓને એક સરખી રીતે જમીન પર પછાડી નાખનાર ઓ તુ જલમ મોત ! કાળા માથાનો માનવી આ ધર્તી ઉપર કુદરતની તમામ શક્તીઓ સામે ટકકર જીવી શક્યો છે—તારી સામે, મોત, તે હજી ખડો રહી શક્યો નથી

હૈદરાબાદની પોલીસ કચેરીની સાદીમાદી ઇમારતની અતરાફમાં સાધારણ રીતે ગડગડ કે ધમધમકરી જેવું રહેતું નહીં હતું આજે તો તેમાં ખસુસ કરી આ મકાનની આસપાસ પટ્ટરાયલી એક જાતની ગભીર ચુપકાદી ત્યાં ગસ્તેથી આવતા જતા લોકોનું વીશેષ ધ્યાન ખેંચી રહેલી હતી વાચનાર-આપણે હમણાં ત્યાં ભોલતળીયેના એક ઓરડામાં ડોક્યુ કરીયે છીયે ત્યારે મોતનો જલમ જમડો આ કચેરી ખીલડીંગના છાપડા ઉપર પોતાની હેબતનાક પાખો ફૂકડાવી રહેલો હતો

એક નાની ખાટલી ઉપર ચટોપાટ પછડાઇ પડેલો કોઇ કમખખત પુરૂષ પોતાની જીંદગીની વેરાઇ જતી રેતીના દાણાઓ મુશ્કેલીથી ગણતો આ જેહાન અને પેલી જેહાન વચ્ચે ડોલા ખાતો હતો તે એક ડરામણુ ગમખાર પીકચગ હતું મરણુ કાઠે પડેલા તે સખ્શને ભયાનક મોટર અકસ્માત દેખઇતો થયેલો હતો તેના અરડા ઉપરથી મોત-ની-કારતું ચાપ્ ફરી વળેલું હતું-અને તેની ત્રણ પાસળીઓ ભાગી ગઇ હતી લોહી લુહાન થઇને ત્યાં પડેલો આ બદલાલેનો અઝીઝ ઉલ્લા જોકે મુશ્કેળાઇએ પોતાનો કંઠજી સ્વાશોસ્વાશ ખેંચતો હતો—તોય ત્યાં હાજર રહેલા ડાક્ટરની આપતી સારવારને સખ્ખે તે સુખ્ધીમાં હતો

દર મીનીટે ધીમી પડતી જતી તેની નાડીના ચેનચાળા જોઇ ડાક્ટર મેકફરસને તેજ ઓરડામાં હાજર રહેલા ફોજદાર સાહેબને તેમજ સીટી માંજીસ્ટ્રેટ મીર હીદાયતખાનને કચારની સીગનલ પસાર કરી હતી કે આ અભાગ્યા પુરૂષનો રૂપીયો હવે ખોટો હતો

છેલ્લો ખાસો અડધો કલાક થયો આ બેહદ તાસીસ કરતા માણસે એક પ્રકારની હેરતભરી જીવપર બેરાવરીથી ખેચાઈ જતી જીભે અને દબાઈ ગયલા ભાગા તુટા અવાજે પોતાનું મરતી વખતનું “કનફેશન” શેહરના ન્યાયાધીસ કને લખાવ્યું હતું. પ્રાણ છોડવા અગાઉ પોતાનું જીવન ખોલી આ જીદગીમાં એક જ રૂડી પોતાની સેવટની ફજ બળવવા તેણે એક અદ્ભુત કાગેશ કીધી હતી—અને અલખતા ડો. મેકફરગને તેને વચમાં વચમાં થોડા થોડા અતરે કાઈ મજબુત “રટીમ્યુલન્ટ” ઇનજેક્ટ કર્યા કરીને તેના આ બાહ્યુરીભર્યા જીવતોડ “કનફેશન” માં મોટી મદદ આપી હતી.

+ + +

“અઝીઝ ઉલ્તા ! તારો આખો એકરાર મે લખી કહાડ્યોય,” મી. હેદાયતખા આખરે ધણાજ ધીમા અવાજે બોલ્યા, “હું તે વાચી જાઉં છું સાબળ—”

તે સીટી મેજિસ્ટ્રેટ સ્થીર, હળવે સારે નીચલું “કનફેશન” આપી પાછું વાચવા માડ્યું એરડામાં મળતા આદમીના હાફ સીવાય બીજું અંધુ મદતર ચુપચાપ હતું—

“મરતી વખતે મારા અસ્લાહને હાજર નાજર જાણી હું મારો તનન છેલ્લો અને સાચ્યે સાચ્યો ચકરાર કરી જાઉં છું પાક કીંગતાગ મને માફ કરે—મે જાણી જીજીને જહાગીર મેહરહોમજી ઉપર ખુનનું વાદલ ટીગાવા દીધું છે તે જવાન પારસી બેગુનાહ છે નવાન બહાદુર ફતમજગનો ખરો ખુની અહીંનો વડો ડીટેક્ટીવ અમલદાર યાકુમસાહેબ યુસુફખાન ખુફ પોતે છે

ગઈ તા. ૧૨ મી માર્ચની સાંજે હું તેમજ મારો બાઈ અબદુલ ઝલીલ લીલી કોટેજમાં લુટ ચલાવવા ગયા કોટેજ બંધ હતો રૂપાકામનો કોડળો બાધી જીટકવાની અમે તૈયારીમાં હતા, એવામાં કોટેજ આગળ એક મોટર આવી ઉભી અમે ગભરાયા. અધારાનો લાભ લઈ સામનના કોડળા સાથે પાઠળ રસ્તે બાગમાં

મોડા ઝાડ પાછળ છુપાયા. અમે જોયું કે ડીટકટીવ યાકુબ ને નવામના બેગમ રોશનબી તે મોટરમા આવ્યા હતા, ગાડી ઝાડીમા છુપાવી તેઓ કેટેજમા ગયા

અમે નહાસ્વાનો ફરીથી લાગ શોધતા હતા એવામા યાકુબ ખાન ને રોશન બી પાછા બાગમા આવ્યા એટલામા એક બીજા મોટર આવવાનો અવાજ આવ્યો યાકુબ તથા રોશનબી એક ઝાડ પાછળ છુપાઈ ગયા પાચેક મીનીટ પછી નવાબ રસ્તમજગ એકલા ધીમી ચીમ સમેત નીચે પછડાયા અમે ને બનાવ નજરે જોયો

બેગમ અને યાકુબ નવાબ પડેલા હતા ત્યા ધસી ગયા યાકુમે તેવજુના ખીસાની ઝડતી લઈ બે ત્રણ કાગળ્યા ટાળી લીધા. પછી તેવજુનો ધડોયાળ છેડો વીટી વગેરે ટાળી લઈ પોતાના ખીસામા ઠેસવ્યુ ત્યાર બાદ તેવજુનીજ પીસ્ટોલ કાઢીને હવામા એક બાર છોડી પીસ્ટોલ તેવજુની નજદીક મુકી તે ડીટકટીવ ને બાગમા દાખલ થયા અમારી અગ્નયબી વચ્ચે યાકુબહુસેને પોતાની પીગટોલ બેચી કાઢી ને તેવજુ તરફ ટાકીને ફેડી નવાબ એક બેગમ સપાટામા રેલીંગ કુદાવી બહાર પડ્યા, ને મોટરમા નહાસી ગયા નવામનો ધડીયાલ છેડો વીટી બધું ફાનસીસ એટલે જહાગી રની ઝુપડીના તપાસ ચનાવા પહેલા યાકુમમીયાએજ ઠેસરી દીધુ-એમા જરા બી શક નથી

ચોરેયો સામનબી જહાગીરની ઝુપડીમાથી મલ્યો તે વીશે ઝમમપગ મરતી વખતે લખાઉ છુ કે ને અમેજ તેમા નાખ્યો હતો. મારો ભાઈ અબદુલ નવામની લાસ આગળ દોડી ગયો—જ્યાથી તેને રોશન બેગમનો એક મોનોગ્રામ સાથનો રૂમાલ અને યાકુબે નેણી ઉપર લખેલી એક ટુકડી ચીડી મલી યાકુબના ગુનાહની આ ગવાહીઓ લઈ અમે જવપગ આવીને નાહા પચ્ચુ મારા ખલાપરનો સામાનનો ભારી કોડલો મને નહાસ્વામા ભારી અડચણ કરતો હતો જહાગીરશેઠની ઝુપડીમા તે ભારી કોડલો મે બારી વાટે ટપ-

કાવી દીધો પછી અમે નહાસી ગયા

પેલા બે અગત્યના પુરાવાઓ મારી પાસે મોજુદ છે. ચીઠી યાકુબના પોતાના અક્ષરની છે અમારૂં મોઢું બધ રાખવા તેણે પચાસ હજાર રૂપ્યા રોકડા આપી દર મહીને મને પાનસો રૂપ્યા પુમાડવા હા પાડી

અફસોસ—મારો ભાઈ અબ્દુલ બીચારો બે મહીના થયા પોલીચેરીમા ઝેરી તાવ લાગવાથી મરણ પામ્યો છે મે તેનું મોત તદ્દન છુપુ રાખ્યું, કારણ કે યાકુબ ડીટેક્ટીવને તે બબર પડે કે બીજો સાક્ષી મરણ પામ્યો છે તો મારાથી ખુન કરવાને ચુકે નહોં એ હું જાણતો હતો

ઉપર જણાવેલા ખુનની બે અગત્યની ગવાહી શુરૂનગરથી ચાર માઈલ દુર મલકમપેઠના રસ્તા પર મારૂં ઝુપડું છે, તેમાના મારા બીજાણા પરના ગોદરામાના રૂની અદર મે સીવી લઈ છુપાવ્યા છે તેમાથી તમને તે મળી શકશે હું મરી જાઉં છું જહાગીર શેઠની મારી માગી મરી જાઉં છું—”

ચક્રાર વચાઈ રહેતા મરણ ડોકે આવેલા અઝીઝ ઉલ્લાએ ડોકટરે તેમજ માજિસ્ટ્રેટ અને ફોજદારની મદદ સાથે તે ઉપર માન “અલેફ”ની નીશાન કરી—અને તે ઉપર પછી મેજિસ્ટ્રેટ ડોકટરે પોતાની સાખ પુરી ખલાસ ‘—આ છેલ્લી રજ કરતા ઝીણા ખારીક દોરાપર ટીગાઈ રહેલી તેની જીદગી અતે તુટી ગઈ ડોકટરે વીહલે મ્હોડે દર્દના હાથ મુકી દીધો ‘એ મરી ગયો છે,’ તેણે ગભીર ચેહરે કહ્યું

તેજ ધડીએ ચોરડાનું બારણું સપાટામા ઉઘડ્યું, અને જહાગીર મહેરહોમજી ને દીનુ વકીલ અદર દાખલ થયા—

સાહદેખ અતી ગભીર ચેહરે જહાગીર આગળ ગયો—અને તેમનો જમણો હાથ પોતાના બે હાથોમા પકડી બેહદ માન સાથે પોતાની આખ્યોએ દાખ્યો

“જહાગીર શેઠ, મને માફ કરજો ! મે તમને નાહક હયરાન થવા

(જીવો સફેા પૃષ્ઠ)

ખલાસ ૧-આ છેલ્લી રજ કરતા ત્રીણા બારીક ધોરાપર ટીંગાઈ રહેલી
તેની જ દગી અ તે તુટી ગઈ ડાકટરે વીહતે મ્હાડે દર્દીનો હાથ મુજી દીધો

“એ મરી ગયો છે,” તેણે ગભીર ચેહેરે કહ્યું

તેજ ધડીએ ઓરડાનું ખાસજી સપાટામાં ઉત્રડયું, અને જહાગીર મહેર-
હામજ તે દીવું વકીન અદર દાખત થયા—

(सं० ५८५)

દીધા છે ! પણ મને આજની ધડી સુધી બધી ખરી વાતનો મુદ્દલ સ્વપ્નને બી ખ્યાલ નહીં હતો ! તમારા મામાજી નવાખ રસ્તમજંગના ખુન માટે તમે તદ્દન નિર્દોષ છો ખરો ખુની યાકુબહુસેન ડીટેકટીવ છે ” સાહેબે મકકમ સાહે કહ્યું “આ માણસ અઝીઝ ઉલ્લાએ પોતાનો છેવટનો એકરાર લખાવ્યો છે—લેવો, શેઠ વાચો !”

શુ વાચે ? જહાગીર તો એક સખત આચકા સમેત પોતાની છાતી પકડી ઓરડાની દેવાલ સાથ અઢેલાઈ ઉભો તેનું માથું તેના ડાના ખભા-પર ઝુમી પડ્યું હતું

તકદીરના અજબ તોરથી આઝેઝ થયેલા તે જવાન માટે બેહદ ખુશાલીનો આ એકાએક પરોલો ફટકો અસાધારણ સખત થઈ પડ્યો હતો એક છાકટા આદમીની માફક જખરદસ્ત લપેરો ખાઈ જહાગીર બે કદમ આગળ આવ્યો—

“દીનુ—ઓ દીનુ !!—”

હજી તો દીનુ તેને પકડી લે તે અગાઉ જગતથી અત્યાર તુલીક હાડમાર થયેલા આ નવજવાન પુરૂષે તે પોતાની જનસે આલા દીલદારના ખોળામા માથું નાખી દીધું અને બેશુધ્ધ થઈ ગયો !

પ્રકરણ ૬૧ મું,

કર ને જો !

મલકમપેઠ ખાતે આવેલા બાલીશાન મહેલ ‘રોશન-મઝીલ’મા મરહુમ રસ્તમજંગ બહાદુરના બીજી વારના જીવંદીન ધણીઆણી રોશન-આરા બેગમ પોતાના ખાનગી ‘શુડવાર’ મા એક દીવાના આદમી મીસાલ આમથી તેમ અફડાતફડી કરતા હતા !

તે કમઅખત સ્ત્રીને હમણા સહેજબી કરાર હોય તે કયાથી ? યાકુબે ને મંકાને જે હેયતાવનારી ખમર તેણીને મળી હતી, તે પછી તે વડા ડીટેકટીવ સાહેબે તેણીને ફરમાવ્યું હતું કે તેણીએ ગુપચુપ ‘રોશન

મંત્રીજી 'મા ઉપડી જવું', જ્યાં દરેક "પકકી ખબર" મેળની તે 'વડા અમલદાર મા' અગધા કલાકમા આવી પુગનાર હતા !

પણ અગધા કલાકને બદલે હમણા દોઢ કલાક ગુજરી જવા છતાં હજી "યાકુબ પ્યારે" નો પત્તો મુદ્દવ નહીં હતો ! દોઢ કલાકના અરસામા આ દલદલ ઓગત હેબત ધાસ્તીથી અધમુરી જેવી બની રહી હતી

"ઓ ખુદા હવે શું કરે ? એને બોલાવવા કોણને મોકલું, કહા મોકલું ? અરે પેનો સાહજેબ હવે મને પકડવા આવશે નો, ઓ, હું એકલી શું કરશ—"

અસહ્ય ઇતેજરીના તાપમા બળતા વધુ પા કલાક વહી ગયો પણ આખરે—આહ—બણીતા મોટરહોર્નનો અવાજ તેણીને ડાને પડ્યો છતાં સમેત તેણીએ ઉડીને હરખ માથ નેથુ તો યાકુબની મોટર પુર ઝડપે "રેશન મંત્રીન" તરફ ધમી આવતી હતી

તે મોટરકાર રેશન મંત્રીવના પોર્ટીકામા ઉભી રહેતા અદરથી યાકુબને શાત મમાધાન ચરેરા માથ મકકમ ધીમે પગલે ધીરજથી ઉતરતા ફેખી બા બેગમ સાહેમની તમામ વામ્ની મટી ગઈ ! આહ—પ્યારે મના-નના મમાચાર નો નહીજ હત ! પોનીકા આગડની ગહ બેની તેણી ઓગડાના બારણા આગળ થોભી

તણુ ચાગ મીનીટ પછી નીકામ મલતનનના વડા ડિરેક્ટીર માહેમ યાકુબસાહેમ યુગુદ્ધખાન લહેરે લહેરે તેણી સામે ચાની આચા તેવણની મુછો ઉપર એક અમુક પ્રકારનું બેમાલુમ છુપુ હસ્તુ પથરાયલુ હતુ.

"વહાલા યાકુબ ! કેટલું લેટ કીધું !—શું મમાચાર ?" તેણીએ તેના ગળામા હાથ નાખી બેકેફ આતુગતાથી પુછ્યુ

યાકુબમીયા બેગમ સાહેમને જવાબ આપવાને બદલે તેણીને ધીમેથી દુગ્ગરી સાબુત પગલે તે "જુડવાર"મા ચાલી આચા, અને બારણુ બધ ડગી અદરથી સાડળ ચઢાવી પછી નજીકના સોફાપર ધીરજથી ગોડવાઈ તેવણે ખીમામાથી મવમવતો રૂમાલ કાઢી પોનાનું મોઢુ ધસડીને નુછ્યુ. રેશનની અધીરાઈને પાર ન હતો તેણી ધપ કરતી યાકુબના પખની આગળ કમડાઈ બેસી ગઈ, અને તેને ખબામાથી પકડીને હીલવી

નાખતા બોલી —

“યાકુબ, તુ શુ કરી આયો ‘ મને કેહ શુ સમાચાર ?”

યાકુબ સાહેબે આ પોતીકી પ્રાણુ પ્રીયા (૧) તરફ ચુચી આખા કરી જોયું —

“પેલા ચડાલ હરામઝાદ અઝીઝ ઉલ્લાએ આખરે મગતી વખતે મેજરદેહ હેઠાયતખાન હજુરમા બધુ પુકી માર્યું છે”

“બધુ ?”

“હા-બધુ !”

“પણ બધુ તે શુ ?”

“એજ કે ગઈ તાઃ ૧૨ મી માર્ચની સાંજે આપણે સાથે લીલી કેરેજમા ગયા, ત્યાં મે તારા નવાબનું પુન કીધું ને તેમા તે મને મદદ કીધી તુ બહુજ અકકલમદ બનીને તારો રમાલ ને આપણુ ગળુ ફાસમા નાખનાર પેલી મારી ચીઠી ત્યાં નાખી આવી, તે બધુ-દરેકે-દરેકે”

બાણે કોઈ ગમતની રાગ પાદશાહની વાત પોતે કરતો હોય તેમ ઠંડા પાણીના માટલાની મુવાકેફ બોલતા તે રાઠોડી ઈટિકરીવ હજીબી મુછમા પોતાનું બયાનક “હસ્તુ” હસ્યો જતો હતો ! રોશને સફેદ ચાદર જેવી શીકા બની જઈ ફાટેલે ડોળે આ અદલુત પોતીકા ચાર ગમ જોયું.

“ઓ યાકુબ ! મારો જીવ ઉડી જાયછ ! યાકુબ-મારા જીવન-તુ ખરજ કહે છે ? સાહેબને બધુ જણાઈ ગીયુછ ત્યારે તો હમણા હયા આપુને પકડવા આવશે !”

“હા-આવશે તો ખરોજ,” યાકુબ પાનછેરું હલાવતા કરારને જીવે બોલ્યો

“ને આપુને પકડી કેદમા પુરશે !”

“નહીં-હુ નહીં ધારતો,” તે ખધારી પોલીસમેને મકકમ સાદે કહ્યું.

“નહીં ! ! યાકુબ, તુ શુ કહેવા માગેછ ?”

“કેદમા સખડવાનો માગે તો વિચાર નથી”

• “ત્યારે શુ મને લઈને નહાસી જવા માગેછ, ઓ બોલી દે-ખુદાને

ખાતર બોલી દે ! મારો જીવ જાયજ ને આવેજ !”

“હવે નહારવાનો આપુને વખત નથી, હવે આપણાથી નહસાય તેમ નથી અત્યારથી આપણે માટે બધા રસ્તા બધ ચર્ચ જઈ ચુક્યા હશે. વળી એવી નહાસલાગને ધડકધુજ્જરાની જીદગી મને પસંદખી નથી—તે હીચકારા બાયલાઓનું કામ છે !”

પણ ત્યારે તું શુ—અરે એ કોણ ?—”

“નીચેના કમપાઉડમા એક ગાડી આવવાનો અવાજ સ્પષ્ટ આવ્યો. રોશન એક ભુરડા સમેત ઉઠીને બારી આગળ ધસી ગઈ

તેણીએ ધાસ્તીથી નીડળી પડતી આખ સાથ ડોળા ફાડી નેચુ કે તે ગાડીમાંથી સાહદેખ ફોજદાર ને બીજા પાચ છ પોલીસ સીપાઇઓ ઉતરતા હતા ! ! !

હેજતથી આઝેઝ બની ગયલી તે કમઅખત સ્ત્રી પોતાના ચાર બહુ પાછી દોડીને તેના પગ આગળ પછડાઈ પડી

“ઓ—યાકુબ—આપણુ આવી બન્યુ ! આખરે સપડાયા—સાહદેખ સીપાઇઓ સાથે આવી પુગોજ હવે આપણુ શુ થશે ?”

“જે તારા બહુ ફસ્તમજ ગતુ થયુ તેજ !” યાકુબે હજીબી સ્થીર શાત ચહેરે કહ્યું

“એટલે !”

“લે જો—” યાકુબ પોતાના ખીસામાંથી છ બારની એક રીવોલ્વર ખેંચી કાઢી તેણીને બતાવતા બોલ્યો

“યાકુબ !—ઓ અલ્લાહ !—તું શુ કહેવા માગેજ !” રોશને હબતા-ઇને લગલગ ચીચીચારી પાડી

“તું એને પીછાણેજ ? રોશન, એજ પીરટોલથી મે તારા નવાબને ઠાર માર્યો હતો, તે તું બાણેજ !”

“શુ એજ પીરટોલે સાહદેખ ને તેના સીપાઇઓને—”

“નહી ! તેમ કરવાથી કંઈ વળવાનું નથી સાલ, તે લોક ઉપર આવેજ ! લે, આ પીરટોલ પકડ”

“કાચ ?” પાદડા મીસાલ ઠરઠર ધુજળી તે બદમખત ઓરત હમણા જીવતા માણસ કરતા એક ખણી કાહડેલા મુરદાને વધારે મળતી આવતી હતી.

“અસ ! હુ તને કેહુંછ તેમ કર”

રોશને જેમ તેમ તે ખાનાખરાખીનુ હથ્યાર પકડ્યુ

“ચાલ ! હવે બરાબર મારી છાતી સામે ફેડ ! જલદી કર !”

“ઓ-નહી-નહી-યાકુબ !”

“રોશન, હીમત પકડ ! આપણે એક જીવ સટોસટ લડાઈમા ઝોકા-ચ્યુ, પણ તકદીરે ચારી આવી નથી પાસો ફરી ગયો છે ફેડ તારીખી સ્તોલ.”

તે ગભીર દમામદાર બોલો સત્તાદાર હુકમ હોય તેમ તેણે ઓચર્યો. રોશન એ જ હીપતોટાઈઝ થયલા આદમી મીસાલ જેમ તેમ લડતની પકડતી હડી-અને પોતાના ધુજતા હાથે તે પીસ્તોલ યાકુબની છાતી સામે ધરી પણ તે ફેડવાની તેણીમાં શક્તી નહી હતી

“બારણ બોલો !” તેજ પળે બારણ પુશડળ જેરમા કોઈએ આહેરથી ખખડારી નાખ્યુ “નહી તો ભાગીને અદર દાખલ થઇયુ” બહારથી સાહદેખનો ઘાડો અવાજ મભળાયો તે સાથે તે ઓરડાનુ બારણ ધુજી રહ્યુ

“ફેડ-રોશન, ફેડ !

તે કગાળ સ્ત્રીએ ફરીથી જીવપર આવી તે પીસ્તોલની ‘ટ્રીગર’ દાખવાની ફાશેશ કીધી પણ તેણીનો હાથ ભુકો જેવો બની લકવા મીસાલ અકડી રહ્યો હતો

“હુ તેમ કરી શકતી નથી” તેણી તે પીસ્તોલ નાખી દઇ, આખ પર હાથ ધાડી કમકમાટ સાથ ડચકા ખાતા બોલી, “ચા અલ્લાહ-ચા અલ્લાહ !”

પાછુ તે બારણ પુર જેસ સાથ ગડગડવા લાગ્યુ

યાકુમે ધીરજથી વોકો વળી નીચે પડેલી તે પીસ્તોલ હિચકી-અને રોશન તરફ ટાકી.

“છેલ્લી સલામ-રોશન છેલ્લી સલામ ! તુ કરી ગઇ છે, તો એ

ક્રમ હું પુર કરું છ-તૈયાર થા ।—”

“ઓ નહી-નહી-યાકુ—”

એક સખત ઘડાકા સમેત તે મહાન ધુજી રહ્યું ક્રન ફાડી નાખ-
નારી એક ઝીસ સાથ રોશન લોહી લુહાન થઇ નીચે તુટી પડી તેણીની
લાસ ગમ ચુકી આખે જોતા યાકબનું એક રૂબી હાથુ નહી

ઝોરડાનું બારણું મીઝગરા પરથી તુટી પડવાની અણી પર હતું.
તે ડીટેક્ટીવ પોતાનો પીસ્તોલ સાથનો મકકમ હાથ પોતાના મોઢા આગળ
લાઇ ગયો-એક બીજો સખત ઘડાકા-અને ખલાસ !

તેજ પળે મોટી ગર્જના સાથ બારણું તુટી પડ્યું અને સાહદેખ ને તેના
મદદનીશો લોહીમા ગરસ્તા બે મુરડા જોતા ગાફિલ જેવા હસ બની ઉભા !

મકરણુ ફર મું.

કાણું ફરજ ?

મુબાઇ ! -ગળ્લવર મેહેલો અને ગલીય કાટડાઓથી ઉભાઇ જતા,
આહ, તું “શેહેરે અબ્બલ” મુબાઇ ! બાદશાહી રસ્તાઓ અને બદ્દખોબરી
સાકડી શેરીઓથી આરાસ્તા થયલી હીદુસ્તાનની ઓ તું અલખેલી છેલછખી
લી નગરી ! કરોડોના વેપારની ઝાહોઝલાલીમા ધીકતી અને છાતી કપાવ
નારી દલીદ્રતામા સખડતી હે તું મહાન ઈતિહાસીક મુબાહેવી ! બે કરોડ
ની વાર્ષીક આમદાની સાથે પ્લેગ, ઇનફ્લુએન્ઝા, શીટલા, ટાઇફાઇડ,
ન્યુમોનીયાથી ભણુભણુ થતા અય તું નેકીબદીના અબ્બુત ધામ ! શયતાનો
અને સાધુઓ, મુર્ખાઓ અને માહાત્મા, સોદાગરો અને સુખલાબ્દમાસો
ને તુજની ગોદમા સમાવી બેઠેલી રે તું પચરગી પ્યારી, પ્રખ્યાત મુબાઇ !
લાખે વખતે તને પાછી સલામ !

વાચક દોસ્ત-ચાલ મારી સાથ મુબાઇ !

ખડી બપોરના તપતા વખતે કામાટીપુરાની ગલીય ગલીમા આવેલી
એક કગાળ ચહેલી આગળ એક મોટી અપ્પારસ્તા રોલ્સ રોલ્સ મોટર

આવીને અચયુચ ઊભી ત્યાં વસ્તા હલકી વરણુના લોકો બારીઓએથી દીગાઇને પોતાની ચહેલીના દાદર આગળ ઉભેલી તે બાદશાહી મોટરકાર અગળખીથી જોતા હતા. હતા. નીચે રસ્તાપર મોટી ગીરદી જમાવ ચર્ક હતી.

શુ—ચયુ હતુ તોથી શુ ? મોટરકારમાંથી ધાધળ ધરપચ સાથે સહિથી પહેલો ઝપાટામાં એક અધોર મહામેદન જેવો સખ્સ બાહરે ઉછળી પડ્યો. ત્યાંના રહીશોએ મેહમદુ મીયાને તુર્ત ઝાળખ્યો તે દાહરેસ ઉસ્તાદના ખુશાલ ચહેરા પરથી જણાતુ હતુ કે એક આલીશાન પાર્શીશ હજારની મોટરમાં મુસાફરી કરવાથી તેનો જીવ બહેસ્તમાં ગયો હતો. તેની પાછળ તે મોટરના માલેક—ગોદરેજ જસાવાળા—એ એક કુદકા સમેત બહાર આવી એક જવાન ખુબશુરત પારસી શેઠાણીને હાથ આપી ઉતારી તેની પાછવાડે એક તાતીયો જેવો કોષ અણુનવ્યો પુરૂષથી મક્કમ પગલે ઉતર્યો.

ચહેલી પરના પરખત લોકો એક મોટે ખાચરેના જરથોસ્તી બાઇજી સાહેબને જોઈ પ્રથમ તો મેહમદ અગળખી સાથે ટીકતા હતા પણ બીજીજી મીનીટે એકાદ બેના મ્હોમાંથી એક દબાયલી શુભ નીકળી પડી—

“યા અસ્લાહ ! ચેહ તો માહતાય હય !”

“મે અને મોતીબાઇએ ધણી વરસો આ ચહેલીપર સાથે શુળખ્યાં છે,” મેહમદુ મીયાએ મલકાટથી ફસકાયલે મ્હોડે ગોદરેજ અને ગણપતરાવને કહ્યુ “માળપર ચાલશેજી ?”

અડધી મીનીટોથી વીલબ લગાડવા વીના ચાર જણની તે ચોકડી ચહેલીના કગાળ દાદરપર ચઢી અરેરે—શુ ચહેલીનો દલીદ અવતાર હતો. દાદરના દરેક ફાડયાપર પાનની પીચકારીના ડાઘ, દમળાબધ ધુળ, કાગળના ફાટેલા દુઆઓ, તથા વપડાયલી ગધાતી બીડીઓનુ ધમસાન નાકનો દાડો ફાડી નાખે એવો બહેકાટ ફેળાવી રહ્યુ હતુ.

મેહમદુ મીયા તો તેવા દીલખુશ “પમરાટ”ની દરકાર કર્યા વગર લહેરે લહેરે ડાલતા ઉપર ચઢ્યા ગણપતરાવ પણ શાત ચહેરે તેની પાછળ ચાલ્યો, પણ ગોદરેજ ખરે મને કમકમ્યો તેણે ખબા ચઢાવીને નાંકે રમાલ

દાખ્યો હતો.

અને—મીસીસ બહમન બહેરામ ?

તેણીની આખમા ઝળઝળયા ભરાધ આવ્યા હતા આગળા કંઝાળા દલદર વખતની ભયકર યાદ આ દાદરપરની ગળીચી નેતા જોશભર તેણીને હૃદયે ચઢી આવી હતી અરે ! એજ ગલીચ ચહેલીપર તેણીએ પોતાની જવાની કેમ બાળી નાખી હતી ! પણ મનપર અદ્ભુત કાણુ રાખી લોહીનો ગોટ ગળીને તેણી સઘળાઓની પુઠે માળપર ગઈ

ખીજ મજલાની એક બધ હાલ હવાલ કાળી અધારી કોટડી આગળ આવી પુગતા મેહમદુમીયાએ ચાવી કાઢી તેનું મેલુ અખતર બારણું ખોલ્યું ચારે જણા અદર દાખલ થયા માહે દીવસોના ચઢેલા ધુળના લેપડા અને બપ્પાર હવાથી દાદર કરતા પણ નપેતર બદખો ફેલાઈ રહ્યો હતો એક મોટો દેવદારી પેટારો, એક ભાગીતુડી ટેબલ અને એક ખડયા ખડખડ પુરશી સિવાય ખીજી કશું ફરનીચર ત્યાં હતું નહીં

આહ—અહીંજ, અહીંજ આખો દિવસ મોતીબાઈ બપ્પાર વાસ મારતી ગલીચીની વચ્ચે ગોઘઈ રહેતી હતી ! તેણીને ગાયનની તાલીમ આપવા તથા પોતાની મરજી મુજબ ચલાવવા વીકાળ મેહમદુ ઉસ્તાદ તેણીને અહીંજ મરણુનોલ સખત માર મારતો હતો ! અરધી રાત સુધી મહાર ગાતું ગાઈ ગળું તોડી આવ્યા પછી હાલ હવાલ ખોરાક પર સજુરી પકડી બુખે પેટે તેણી અહીંજ—આજ કાઠરીમા—જમીનપર ફકત ચતાઈ પાઠરી સુતી હતી !

મેહમદુ ઉસ્તાદે ધામધુમ સાથ તે ઝોરડીમાની એક પુરી પુરશી પરની ધુળ પોતાના દીલમાના સાહ્યાએજ ઝાટકી નાખી અને મોતીબાઈ આગળ સેરવી, જેની ઉપર નાજીલ તખીયત છતાં આવી ઝેહમત કરીને થાકી ગયલી તે અખળા લગભગ નસોસ હાલતમા ફસડાઈ પડી.

ખીજ મીનીટે મેહમદુએ એક મોટી લોખંડની છીના પોતાના દેવદારી પેટારા નીચેથી ખેચી કાઢી, અને બાજુની દીવાલની ભીંત—જેની

જોય ઉપડી જઈ અદરની ઇંટ દેખાતી હતી— તેમની એક ઇંટ ચોકીથાકીને કાઢવા માડી બાકીના ત્રણુડે જણા તેની હીલચાલ આતુર-તાથી જોતા ખોટી હતા !

પાચેક મીનીટ ખડતળ ઝેહમત ઉઠાવવા પછી મેહમદુ હિસ્તાદે અંતે તે ઇંટ બાહર ખેચી કાઢી. પછી ભીતમાથી નાનો પનરાનો એક દાખડો બહાર તાણી કાઢ્યો અને તે ગોદરેજના હાથમા આપ્યો.

“લીજીયે સાગ—એમા પેલા પુરાવા છે,” તેણે હાકતા હાકતા કહ્યું.

બધાની અંધીરી નજર તે દાખડા પર ખોટી હતી ગોદરેજે ઉસ્કરણી અને ઉલટથી ધુજતા હાથે તે બાકસ ખોલ્યો. પોતાના ખરા માબાપ કોણુ હતા તે જણાવા મોતીબાઇ તો ધડક ધડક થતા જીગરે જોરમા પોતાનો હોઠ બીડીને પુટલા મીસાલ ચબ ચઇ ખેડેલી હતી.

તેમા બે લાખા કાગળોના એનવીલપો હતા—તથા એક સોનાની લોકેટ હતી, જેની ઉપર બાહરથી R V નો નાના હીંગ જડેલો મોનોગ્રામ હતો.

“જોલીયે, જનામ—અદર એક તસ્વીર હય” મેહમદુનો ઘાડો અવાજ પાછો નીકળ્યો.

ગોદરેજે મોતીબાઇની નજદીક તે લોકેટ ધરી આસ્તેથી ઉઘાડી. સર્વે જણુની નજર અદરની એક સખી પર પડી બીજી તો કોઇ ગઇ બોલ્યું નહીં—પણુ તે તસ્વીર જોતાજ ગોદરેજના મુખમાથી અગ્નયખીની એક ધીમી ચીસ નીકળી પડી ! તેના ધુજતા આગળાઓમાથી તે લોકેટ લપસી જઇને મોતીબાઇના ખોળામા ગખડી ગઈ હતી.

મોતીબાઇએ તે લોકેટ હવે પોતાના હાથોમા ઉપાડી આતુર આખે એકકડી ટગરે અદરના ફોટોગ્રાફને ટીકવા માડ્યો તે હેદરાબાદી લેબાશમા સજ થયલા કોઇ એક દમામદાર પણ જવાન પારસી ગ્રહસ્થનો ચહેરો હતો.

“યા ખુદા,” ગોદરેજ ધુજતા ઉચ્ચારે ખુમ પાડી ઉઠ્યો. “એતો—એતો—મારા માસા નવાખ રસ્તમજગની જવાનીની સખી છે—આબે ચચ્ચીસેક વરસ પરનો એવણોનો ફોટો છે !”

“નવાખ રસ્તમજગ !” મોતીઆઇ અચરતીથી પુકારી, “તેવણુની સખી આમે લોકેટમા કાઢથી આવી ? એ શુ બોલોછ, ગોદરેજ ?”

“મારા પોતાના માસાને હુ નહીં ઓળખુ ! મોતીઆઇ, આય તો દીનુ વઢીલના બાવા નવાખ રસ્તમજગ બહાધુર જેવણુનુ ખુન થયુ, તેવણુની જીવાનીના વખતની સખી છે !”

મોતીઆઇએ અત્યત તાજીબીથી તે લોકેટ ફેરવી ફેરવીને પાછી તપાસી.

“હા ! આય R V નો મોનોગ્રામખી તેવણુનોજ છે મારા ખુદા, એ શુ બેદ હોશે !” તેણીએ કહ્યું

એક મીનીટ ત્યા શાત ચુપકીદી પથરાઈ રહી ગોદરેજ અભયખીથી ગાફેલ જેવો બનીને ધડીમા મોતીઆઇને, ધડીમા મેહમદુને, ધડીમા ગણુપતરાવને જોતો ઉભો મોતીઆઈ સાવજ જેવી બની ફાટલે ડાબે બસ લોકેટમાનો ફોટોગ્રાફજ તપાસતી ચુપ બેડી હતી પણ આખરે અત્યાર સુધી શાત ચહેરે ચુપ ઉભેલા ગણુપતરાવ ડીટેક્ટીવે તે ખામેશી તોડી -

“આ દાખડામાના દસ્તાવેજ વાચો, ગોદરેજ શેઠ-પુરો ખુલાસો કદાપી ત્યાથી મળશે,” તેણે એક જાતના ભરૂશથી સુચના કરી

ગોદરેજે બાડસમાથી એક ખીજી પડીડુ બાહર કહાડ્યુ કવર ખોલતા માહેથી એક લેખીત દસ્તાવેજ બાહર નીકળી આવ્યો ઉઘાડીને તે ગુજરાતી લખાણ લગલગ ખેચાઈ જતા ડોળા સાથ તેણે મોટેથી વાચવા માડ્યુ સહ કોઈની ડાચેબાએ ચુપચાપ વચ્ચે તે કાગળ તેણે વાચ્યો. તેમા સોનેરી ટોળીના એક સભાસદે લખાણ ખુલાસો લખ્યો હતો તેનો સાર માત્ર આપણે અત્રે રજુ કરીશુ --

મજબુર દસ્તાવેજમા લખાણથી માહતાબના જનમની વીગતવાર હકીકત દરશાવેલી હતી શ્રીમત હૈદાબાદી ઈન્નરફ઼ નવાખ રસ્તમજગ બહાદુરની બે બેડીઓમાની એક-નામે મનીજેહ-ને મોટી દોલત તેણીના છુટકારાના બદલામા મેળવવાની લાલચે એક સોનેરી ટોળીવાળાઓ ઉપાડી ગયા હતા પણ તેઓને મનગમતી દોલત નહી મળવાથી તેણીને પોતાના કબજામા રાખી મુકી હતી આખરે નવાખ રસ્તમજગના લાગવગથી તે

પોલીસની બીકથી તેઓ તર ખાયા હતા—કારણ કે પોતાની બેટીની શોધ માટે નવાબે સારી રકમના ધનામો બહાર કીધા હતા તેથી તેઓએ બીહને આખરે પોતાની સલામતી ખાતર તે બચ્ચુ મેહમદુ ઉસ્તાદને સ્વાધીન કીધું હતું, આ બચ્ચાના લુગડાની એક કાચળીથી મેહમદુને હસ્તક હતી તે બચ્ચાના ડાબા ખભાપર એક કાળી લાઝણીની નીશાન હતી. મજબુર બચ્ચુ—જેને માહતાબના નામથી મહેમદુએ ઉઘાડ્યું હતું—તે નવાબ રૂસ્તમજગ બાહદુરની વડી બેટી હતી, વગેરે

કાગળ પુરૂ કરી રહેતા ગોદરેજો પોતાના તપતા કપાળ પર હાથ દાબ્યો, અને એક લપેરો ખાંધ ટેબલનો ટેકો લઇને ઉભો તેજ પળે મેહમદુ એક ખડખડપાયમ પેટારામાંથી કપડાનું એક નાનું બડલ ઉપાડી લાવ્યો. મણુપતરાવ બાપાએ તે બોલ્યું—અને માહેથી એક નાની બુચીના થોડાક કપડા નીકળી પડ્યા એક ગુલાબી ફ્રોક ઉપર ઇંગ્રેજી ત્રણ અક્ષરો M R V લાલ દોરાએ પાડેલા સ્પષ્ટ દેખાતા હતા.

એક બખાર માથ ગોદરેજો પોતાનું મળુ સાફ કીધું, અને લઠડતા સાદે બોલ્યો—

“મીસીસ બહમનબેરામ ! તમે—તમે મારા માસા નવાબ રૂસ્તમજગ બહાદુરના દીકરી છેઓ ! દીનુ વકીલના સગા બહેન છેઓ—પણ અરે અરે—મોતીબાઇ—”

પણ મોતીબાઇ શું કરે ? એક નાબુક જીવ તે કયા સુધી ટકી શકે ? નખરાબાઝ નસીમના આવી જાતના ઉપરાસાપરી ફટકા ખમવાની તેણીમા હવે વધુ શકની હતી નહી. તેણીને ચક્રકર આવી ગયા જે ગોદરેજો તેણીને તરત પકડી લીધી નહી હતાં તો જરૂર તે મરીબડી શકે ખાનુ ખુરસી પરથી નીચે પછાડાઇ પડી હતા !

x

x

x

પ્રકરણ ૧૩ મું.

માત જીવનનો પાસો ફેંકે, તો પછી આખેરી અબમ માટ
ડગમગવાનું કેવું ?

ભાવખલા કલમ રોડપર આવેલો ‘હીરાવીલા’ એક શાત એકાત મકાન હતું તેના પહેલે મળેલો જમણી બાજુના નાના ફ્લેટપર એક મોટા સરજીવન સાહેબ ડા० બહમનશાહ દુબાશ (એમ આર સી પી, એમ આર સી એસ—લડન) પોતાના બહેન પીરોજ સાથે ત્યાં ફેટલાક દીવશો થયા આવી વસી કાંઈ અજબ પ્રકારની એકમાર્ગી જીંદગી ગુજરતા હતા !

ડાક્ટર સાહેબે દેખાઈતી રીતે પોતાની પ્રેક્ટીસ હવે છોડી દીધેલી હતી તેવણુ ઝાઝા બાહર જતા આવતા નહીં હતા— પીલુ બેઠનને બી બાહર ફરવા દેતા હતા નહીં તેવણુના ફ્લેટપર કોઈબી બાહરના માણસને યા ‘પેશન્ટ’ ને વીઝીટ આવતું જોસાની તો આસપાસ વસ્તા ઘર ભાડુતોને હોવાઈજ હતી ડા० દુબાશ પોતાના ફ્લેટનો આગળો દરવાજો હમેશાં અદરથી બંધ કરી રાખતા હતા

આપણે તે ફ્લેટના નાના દીવાનખાનાના જરા આજે નાક ખોસીશું ત્યાં સહવારે સાડાદસ વાગતે આજે ડાક્ટર સાહેબ નાસ્તો લીધા પછી ઇઝીચેર પર ફગાતા અલેટાઈ પોતાની માનીતી ખાયર પાછપ ફુકતા હતા ! શીલીંગ તરફ ચીટકેલી તેવણુની ચુચી આખોપરથી જણાતું હતું કે તેવણુ હાલ કંઈ ખુશ મીઝાઝમા તો હતાજ નહીં !

ખુશમીઝાઝ ?—તેના મળત્યા પણુ મુજ ચડાલ બેચ વાન્યાએ મરતી વખતે તેની ફારજરીનો વાક જાહેર કરી દીધ તેને સાવ લટકાવી માર્યો— ‘મોતીબાઈને વગસોવા ખાતે ‘કીડનેપ’ કરવાનું કાવતું અડકચર નીશફળ નીવડી ઉલટું ઓરતું દોર થઈ ગયું—પેલો જીવખ આવેલો એરચ બહ-મનબેહરામ ગધેડા જેવો અરધે દરીયે તરાપો દુબાડી નાહસી ગયો—પછી “ખુશમીઝાઝ”ની શી વાત કરો છો ? તેમા આજે ડા० દુબાશની દાજી

એક બીજા કારણસર પુરી બળા ગયલી હતી ! હજી સુધી એંગલોરથી પેલી બસરાઈ બીલાડી નર્સ મીસ ડોબ્સન તરફથી કંઈની સસારો મલ્યો હતો નહીં ! સરજીવન સાથે બધા ચોમેરથી અ દેશામા હતા—તેમા વળી તેવણની એક પુરી બેહન પીલામાચળી વળી હમણે હમણે એકદમજ ધોડે જીજી નાખીને છેલ્લે પાટલે બેસી જવાના રજો દેખાડતી હતી

પાચેક મીનીટ સ્થીર પડી રહીને બોમ દુબારો પાછપના કાળા સ્મોક સાથે પોતાના સીંહા તુરગોને સીલ્ડીંગના બારવટયાઓ ઉપર મોકલ્યા કીધા હશે ! પછી અતે તે દીવાનખાનાનું “સાઇડ ડોર” એક ઘડાકા સાથે ઉઘડ્યું અને તેની બહેન પીરોજ ફફડેલી—ચટકેલી રોહાસા બર ત્યા દાખલ થઈ

“જરા હમણા બીજી માસીને ઉભી ઉભી મલી આઉ, બોમ ? એવણ બોલાવ બોલાવ કરેછ—ઓય દેતી કે પાછી આવશ જાઉ કે ?”

“નહીં !”

“વાર આજે સાજે સીનેમામા જઈ આઉ ?—અ, બોવની, બોમ—જાઉ કે ?”

“નહીં !”

મીસીબાબાનો “ઇફ્ટીમ” હવે, લગરીડ ચઢવા માડતો હતો !

“શુ નહીં—નહીં ? તુ શુ મને બાહર કેડે જવાજ દેવાનો નથી એમ ?”

ડાકટર સાહેબે ફક્ત પાણીસેરયુ ધુણીને પાછી નાની ઇશારત કરી !

“બોમ ! આવી એકાત જગામા કેદ રહેતા હું તો હવે કટાળી ગેછછ,”

પીલા સામેની ખુરશી યર ધબ કરતી બેસી જતા બોલી “ચુતુ નહી કેષ્ઠ સાથે જરા મોહનું હીલવવાનું—નહીં કોઇ સાથે જરા વાતચીત કરવાની—કે નહીં કેડે ફરવા હરવાનું ! તુ તો આજો વખત શીલસુદ્ધતી કાની ડોબા ચલવીને બીરી પીયા કરેછ, ને હું તદન એકલી ખુરતા મરવા પરીછ !”

ડા. બમનશાહ દુબારો તેણી તરફ નજર ફેરવવાનીબી તસ્દી લીધી નહીં.

“પીલા, આઈ એમ ટાઈડ ! ડોન્ટ બેધર મી”

“બેધર ફાધર હું કંઈ સમજતી નથી !” પીલામાય તેની સાથે

ખીંજીને લેવાનાજ ખ્યાલે હમણાં ત્યાં પધાર્યા હતા ! ‘હું તુને સાફ ફેફડું-
ગોમ—કે એમ જનાનાની ખીંજીની માફક હું કંઈ પરદેખોશ વધારે વખત
રહેવાની નથી !’

ડાક્ટર સાહેબના ચહેરા પર ડેન્જર સીમનસ હવે ચઢવા માડતી
હતી—તેવણુના બચા સહેજ નીચા નખ્યા—

“તારા માયબાવા લખખો રૂપ્યાની દોલત તરતમા મુકી ગીયાજ કેની,
તેમાથી વાલકેશ્વર પર એક બ મલો ખરીદવાની હું જોવણુમાજ છેલ્લું.”
તે ધાડા સાદે બોલ્યો, “બાહર જવા માગેજ ? કાહ બાહાર જવા માગેજ ?
તાજમહાલમા ડાનસીંગ કરવા જવા માગેજ કે પેલા ઉજળખ બેચીલા
ઐરચની પુઠે ઇસ્ટ આફ્રીકા જવા માગેજ—કે નહીં તો લોક લોકને ઘેર
વાસણુ ઉગરવા જવા માગેજ—”

પીલા માથને સખત ચટકો લાગ્યો એવી જાતનો ચટકો ખમીને
બેસી ગઠે તેમાના “લલા મનીખ” તેવણુ હતા નહીં—કોઈ એક કહે તેને
આર બોલીને ઉભા રહે એવો તેવણુનો જાતી પાણી સ્વભાવ હતો

“તારૂં ને મારૂં બેઉનું સાથે માથુ ફેરવા જવા માગુજ !” પીરોજ
હવે તરડાઈ પડી તેણી હવે તરીયાપાવ પર આવી ગઇ હતી.
“ઐરચ ખીચારાને સાફ ધરી ધરી જે તે જે તે બોલેજ—તુને શરમ
નથી આવતી ? તે ખીચારો ગરવો અને બોલો છતો તેનો તે લાલ લીધો !
તેના બવીસતુ નખખોદ તો તેજ વાળ્યુ—ને વરી સામખો સતો શાને
ચાપજ ? અલખત મને ગમશે તો એ ઐરચની પુઠે જહાન્નમમાંથી જવશ.
તું મને કહેનાર કોણુ ?”

બોમ દુઆશે હવે પોતાના હોઠો વચ્ચેથી પાઇપ કાઢી અને પેહલી
વાર કાઇક ગભીર ચેહરે પોતીકી એકપુરી બેહન ગમ જોયુ આ તીખખી
છાકરી સાથે જરા જોઇએ તે કરતાં બપોદ પતરાજ કરવામાં સલામતી
નહીં હતી એમ તે હેન્ડસમ બ્લેકગાર્ડ બરાબર સમજતો હતો

“બેસ મારી સામમે જી મીન્ડીટ, પીલુ ! ને હું ફેફડું તે જરા મુગી
રેહીને સાબજ !” તેણે ખુરસી સામે આંજળી બતાવી સેહજ ડ્રેગા કકડાવી

કહ્યું “નખખોદ મેં, તુજ બોલ્યા કરશે કે જસ મને બી વાત કરવાનો આનસ આપશે ?”

પીરોજખાન માય ખળખળાટમાં ત્યા ઠપકાઈ બેઠા । જોમે ચલાવ્યું—
“એક મોટી બાજી હું રમ્બો તેમાં જીત મારીજ નક્કી હતી, પીલાં ! હોકમનો સીકવન્સ મારા હાથમાં લગભગ તૈયાર હતો, પણ એરચ જેવા હીચકારા ધડીયટે મને દગો દીધો પીલુ, ડોન્ટ બી સીલ્વી ! હમણા મારામારી કરવાનો વખત નથી—જીવ સરોસટ બધો મામલો છે. ચોડો વખત હજુર થોભી જા—મારા કામમાં મને તારી મદદ જોઈએજ, તારી બેરા ફાસીન રટુપીડ અધીરાઈ જોઈતી નથી”

પીલુ પાછી ધડક દેતી કે હિંમતે હિંમત ચર્ષ

“મારી ચદદની હવે આશા રાખતોજ ના તુ હજાર કાવાદવા કર્યા કર” તેણી રહોસાલર બોલી “હું તો આપ મુઠ્ઠા હેણુ જેવી જમાથી કટાણી ગેંઝ હું અહીંથી આવી જવા માગુજ, બોમ !”

ડોક્ટર સાહેબે નચીત જીવે મ્હોમાથી ચીંતનો કુમાડો કાઢ્યો.

“હા ! કહા જવા માગોજ ?”

“બીખઈ મારીને ઘેર જઈને રહેવશ તુ કોઈ સારી વસ્તીવાળા લોકેલીટી પર ઘેગ લેશે, મને છુટથી ફરવા હરવા દેશે, તાહરેજ તારી માથે આવીને રહેવશ.”

‘સારો આપડયા છે । ક્યારે સીધારવા માગોજ, બાપ સાહેબ ?’

‘મારી મરજી પડશે તાહરે !’

‘વેલા, તમને ગમે તાહરે ચાલી જવાને તમે છુટા છેઓ, પણ વાદ રાખજો કે તે પછી તમારે ગમે ત્યારે પાછા આવવાને તમે છુટા નથી । અહીંથી જશો તો સદના મારા ઘેરમાથી ગેવલા તમે સમજજો ?’

પીરોજખાનના નાકના શીકા કદડી રહ્યા હતા. ‘ઓલરાઈટ ! મને તારી ધમકીની જરાબી ફરકાર નથી હું મારે યુજરાણુ કંઈથી કરીને કુટી કાઢરશ. એવા બદમાશી ભરેલા—’

‘શટ અપ !’ અત્યાર મુઠ્ઠી ઝાંત ચહેરે બેઠેલા તે ડોક્ટરના બીજ

હવે ફરી ગયા હતા. ઇઝીયેર પર તડો થઈ બેરતા તેણે ગુસ્સાથી તરાશે કયો અને જબરદસ્ત બે ડોળા પોતાની બેહન તરફ તેણે પાછા કકડાવ્યા, “તારી લપલપતી લુલ્લી હવે એકદમ બધ કર ! નહીં તો હમણા પાખડ પકડીને બહાર ફેંકી દેવશ તુને ચાલી જવું હોય તો ચાલી જન-જહાન-મમા જન—મેને તેની દરકાર નથી”

પીલા જેવી તુમાખી છોકરી માટે આવા શબ્દો બહુ સખત હતા. તેણીએ ઝનુનથી બારણું અફાળીને ઉઘાડી નાખ્યું અને વીછણની માફક છેડાઇને સાડીની સોડ માથા પર ગોઠવી

પોતાના અમસા ભાઇ ગમ તુચ્છકારી એક છેલ્લી નજર નાખી બીજી પળે તે ફટાઉ પોરી ધસારાબધ બહાર પડી, અને પોતા પાછળ બારણું પાછું ધરાવ કરતું કે બધ કીધું !

ડોક્ટર દુબાશ પાછા ઇઝીયેર પર લેટયા અને આખ્યો ધાકી તેવણના કપાળ પર ચઢેલા ચીલ્લા પરથી જણાવું હતું કે તેવણના સ્વભાવનો સ્ટીમ હમણા ૧૪૦ દીગરી ઉપર હતો !

કઈ કળ નહીં પડવાથી તેણે તરાપ મારી પાસેની ટેબલ પર પડેલું ‘જમે’ ઉચક્યું, અને વાચવામા ધ્યાન રોક્યું એકાએક તેમાના એક ‘તાર સમાચાર’ વાચતા તે સહેજ ચોકચો

હ—હમેશનો બેપરવાહ બોમ દુબાશ જેવો ખી ચોકચો હતો ! તે હાઇદરાબાદના તાર સમાચાર હતા, જેમા અઝીઝ ઉલ્લાનો પ્રાણુધાતક મોટર અકસમાત, તેતુ સેનસેશનલ કનફેશન અને રોશન તેમજ યાકુબના આપધાતની ખબર વીગતવારે છપાયલી હતી !

મુછમા એક જાતના લયભીત હરવા સાથ તેણે સધળું દાસ્તાને દીલર્યા વાચીને પુરૂ કર્યું—અને ફરીથી ‘રમોક’ના ધુવેધુવા કાહડતો બધ પાપણે તે પોતાના તુરગોમા ગીરફતાર થયો

નવાબ રસ્તમજગનો ખુની યાકુબ ! ! બાઇ ગોડ !! કેવી સીફતથી તે વાક તેણે જહાગીર મહેરહોમજી પર ઘોળવ્યો ! બોમ દુબાશ જોનાનેખી હાઇદરાબાદી હીટકટીવે મુર્ખ બનાવ્યો—બોમને કેવા ધક્કા ખવાડ્યા—

નજર કેદ વડીક રાખ્યો ! શાખાશ, યાકુબ શાખાશ ! એ તે ભેળુ !

બધે આંખ્યો સાથ ડાં બોમ પોતાના ખ્યાલોમા એટલો મશ્ગુલ થઈ રહ્યો હતો કે આગલુ બારણુ (જે પીલા અલગુજી રાખી મધ હતી તે) ઉઘાડીને પોલીસ યુનીફોર્મમા સજ થયેલો એક યુરોપીયન અમલદાર અંદર દાખલ થયો હતો તેનેથી તે ભેદ શક્યો નહીં પણ બ્યારે તે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર તેની સામે આવી ઉભો ત્યારેજ તેની નજર ત્યાં બેચાઈ

એક યુરોપીયન પોલીસ આશીસરને અચબુચ પોતાના ધરમા ભેતા થુ ડાં બમનશાહ દુબાશ ચમક્યો-ગભરાયો-ધુછ પડ્યો ? કોઈ ચીજ નહીં ! તે લાખા ટાટયા સાથ ફરાધાત બેઠો હતો તેમજ બેસી રહ્યો

“ડા. દુબાશ, તમને પકડવાનુ મારી પાસે વોરંટ છે ”

એક પણ બોમે ચુચી આખે તે અમલદારનો ચહેરો ચીતરવા કીધો.

“વોરંટ ? શુ આરોપ માટે છે ?” તેણે ધીરજથી પાછપમાથી ધુમાડો કાઢતા સવાલ કીધો

“ખાનખહાદુર ધનજીશાહ બહમનબહેરામતુ” ખુન કરવા માટે, ને મીસીસ બહમનબહેરામના ખુનની કોશેશ કરવાના કામમા ‘એબેટ’ કરવા માટે !”

બોમ સેહજ હવે હસ્યો-અતીશ્ય હેખતનાક તે હસ્તુ હતુ !

“આય કઈ બોમ્મે પોલીસની નવી શોધ લાગેજ, ઇન્સ્પેક્ટર !”

“મુબઈની પોલીસ પુરતા પુરાવા વગર આય પગલુ બરે એ બનવાબેગ નથી. ડોક્ટર દુબાશ, અમને એ માટે બેગલોરથી ખુલાશાવાર ટેલીગ્રામ મળ્યો છે ”

“બેગલોરથી !”

“હા-બેગલોરની પોલીસ આગળ મીસ ડોબસને બધુ કચુલ કરી દીધુછ ને કીંસ એવીડન્સ બનીછ મારી સાથ ચાલશે, ડાં દુબાશ ?” તે અમલદારે ધાડા સાદે ઉમેર્યું

“સર્ટનલી !” બોમ કંડે કલેજે ઉઠતા હવે બોલ્યો. પણ હુ નહીં ધારતો કે મારા જેવા એક માણસને આવા ધેરના હાલહવાલ કપડામાજ

તમે ઘસડી જવા માગતા હોવ ? લેવો આય મળતી ઓરીએનટલો છે-ત્રાષ ધીસ સીગાર-હું ડાર્ક કલરનો સુટ પહેરી લેઉં કે લાખો વખત નીભે ફક્ત પાચ મીનીટ બેસશો ? હું દ્રેસ કરી અખચડી આવું છું” બોમે હસીને પુછ્યું.

“ઓલરાઇટ-ગ્લો-કપડા ચેન્જ કરી આવો હું ખોટી થઇશ. આય મકાનમાથી તમે છટકી શકો તેમ બી નથી ચારે બાજુ મારા માણુઓ બાહરે હમણા ઉભેલા છે આઇ એમ સોરી-પણ મને મારી ફગ્ગ બળવવીજ નોખ્યો.”

“ઠેકસ !” એમ બોલ્યા સાથ ડો. બહમનશાહ દુબાશ એક હાથ પાટલુનના ખીસામા ખોસી બીજા હાથે પાઇપ ચુસ્તા લહેરે લહેરે દ્રેસીંગ રૂમ તરફ ચાલ્યા.

x

x

x

દસ મીનીટ થઇ-પંદર મીનીટખી થઇ ગઇ ! ડો. બોમ દુબાશનું દ્રેમ ડરવાનું હજી પુરજ થતું નહીં હતું કે શું ? બેડરૂમનું બારણું તો અડધું ઉઘાડુજ હતું ! તેની તદ્દન શાત રીતભાતથી અજબ થયેલા તે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર વીસ મીનીટ સુધી તેની રાહ જોતો ત્યાં બેસી રહ્યો, પણ બોમ બહાર આવ્યો નહીં અતે તે અમલદારની ધીરજ ખુટવા માડી ઉઠીને મઝકમ પગલે તેણે ડરેસીંગ રૂમ આગળ જઇ ઉઘાડા બારણાપર ટકોરા માર્યા પણ-દાદ નહીં મળે ! આખરે ઇન્સ્પેક્ટર જોનસન ઝપાટામા બેડ રૂમમા પેઠો---અને---અને---અંદર નજર ફેકતાજ તે હેથ-તાઇને એક આચકા સમેત બે ડગલા પાછો હટ્યો બીજા સેકંડે તે યુરો-પીયન ઓપ્રીસર એક પુતલા મીસાલ જડ બની ઉભો હતો !

તેણે શું બોયું ? ડો. દુબાશ લાખો છર થઇ જમીનપર મુડદાં મીસાલ ચત્તોપાટ પડ્યો હતો ! તેના જમણા હાથમા ‘ઇનજેક્શન’ની એક તબીબી હાઇપોડરમીક સીરીન્ઝ પકડેલી હતી !

તે પોલીસ અમલદાર જમીનપર પડેલા આ પુરૂષ આગળ ધૂસી ગયો, અને ચુકણે બેસી તપાસ ચલાવી તેણે બોયું કે ડોક્ટર બમનશા

દુઆશ મરણ પામ્યો હતો !

તેના ડમલાના બટન હોલ પર એક વીઝીટીંગ કાર્ડ પીન કીધેલો હતો. કાર્ડની ઉપર નજર પડતા તે ઇન્સ્પેક્ટરે તે કાઢ્યો ને વાંચ્યો. તેની ઉપર 'ડોઠ દુઆશનું' નામ, ઠામ તથા ડીમરીઓ છાપેલા હતા.

એક પણ તે કાર્ડ અગમ્યબીથી હાથમા પકડી તે ઇન્જિન અમલદાર વિચારમા હોયો. પણ કાર્ડની બીજી સાઇડ ફેરવી જોતા નીચે મુજબ ટુંક લખાણ તેણે વાંચ્યું —

“બીજાઓ માટે મારું જ પનાવેલું સ્પેશીયલ પોર્ષિઝન મોટા ડોઝમા મે પોતે હમણા ઇન્જેક્ટ કીધું છે. એક જીવસંટોસટ લડાઇમા હું હાર્યો છું. તેનો મને ગમ નથી આશ્વા રાખો છ કે જહાગીર દીનું, તેમજ મોલી-બાઈ મારા મુવા પછી મને માફ કરશે છેલ્લી સલામ !”

પ્રકરણ ૬૪ મું.

સુખ મળે ત્યારે સામદુજ !

બદબખ્તી ન્યારેબી આવે છે ત્યારે જીણા ઝરમર ઝરમર છાટાઓમાં વરસતી નથી—બસ ધોધમાર ચાલુ વરસાદમાં જ તુટી પડે છે, દુખ ન્યારે બી વીતે છે ત્યારે સામદુજ ધસી આવે છે સુર્ય ન્યારે પ્રકાશના માટે ત્યારે એકઠી વેળા સામટોજ પોતાના છે પુર જોશમા ઝળઝળી રહે છે. તેવોજ હિસાબ હૈદરાબાદ ખાતેના “વજીલ મઝીલ” મા હતો મખ્લ લખ દોલતમા મહાલતી તે કઠેરામાર મહેલની શેઠાણી દીનું વજીલને સારૂ આખરે આનદનો સોનેરી તડકો સીદા વાહલાઓથી બાહેર આવ્યો હતો હમણા દીનુંને માટે દુન્યા હસતી હતી !

“વજીલ મઝીલ”ના એક આરાસ્તા ઓરડામા દીનું વજીલ હાથમા એક વધાઇનો તાર પકડી ઉડા વિચારમા બેઠો હતો. તેણીનો બટમારો

સુખડો સુખના આવેશમાં ઝોર ખીલી નીકળ્યો હતો તે તાર નીચે
સુખન્ય હતો—

દીનબાઈ વકીલ નેગ—

હૈદરાબાદ

ગોદરેઝ જસાવાળા

તરફથી સુખન્ય

વધાઈની ખબર હું મીસીસ બહમનબહેરામ,
ગણપતરાવ હૈદરાબાદ આવ્યે છીએ. ગોદરેઝ.

“વધાઈ ! હમણા વધાઈનાજ વહાણો ફાટાછ ! નહીં તારે હેબત ધસકે
સુડુ રોજનુ શેર લોહી સુગવુ વળી એ નવી વધાઈની ખબર શું
હોશે ?” તેણી એ ગાલોમાં સેહજ ખાડ સાથ મનમાં હસીને બડબડી

આહ ! બોલબેલતામાં બધું સુશકીલ કેટલું નહીં ધારેલી ઝડપથી—
સ્વપનેથી નહીં વકી રાખેલી આશાનીથી—સમાધાન થઈ ગયું હતું !
પોતાના ખ્યાલોમાં દીનુ એટલી મશગુલ બની રહી હતી કે પાછળથી
કાંઈએ ચાલી આવી તેણીની બને આખોપગ હાથ ધાકી દીધા ત્યાં સુધી
તેણી તેની હાજરી જાણી શકી નહીં હતી !

“જહાગીર કે ?” તેણીએ તે એ હાથે ખીસાડીને પોતોકા ગાલસે
દાખતા પુછ્યું

“કેમ, મીસીબાબા ? વરી હવે શું કિડા વિચારમાં ગુટાયાછ ?” જહા-
ગીર તેણીના ભરાવદાર સુવાલા બાલનું માયુ પસવારતા બોલ્યો “અગર
જહારે હું એમ કંઈ વિચારમાં પડનોંતો, ત્યારે તો તમે મોટામાય થઈને
મને તોપલા ભરી ભરીને લેકચરો આપતાંતા ! ને હવે તમે શું કરોછ ?”

દીનુએ હસ્તે ચહેરે પોતાની સનોપથી ચમકતી આખ પોતાના
વહાણના ચહેગપર ઠેરવી તે સુદર કાલી ભમ્મર ઝોખોમાં જહાગીરને
માટેનો દુન્યા વણુનો ખ્યાર ખુલ્લો વચ્ચાતો હતો તેણીએ પેલા તાર
પોતાના લવીખના ભરથારના હાથમાં મુક્યો, જે તેણે અજાણ્યથી સાથ વાચ્યો.

“એ વળી વધાઈની ખબર શું હોશે, ડારલીંગ ?”

“ખુદા જાણે ? મનેથી કંઈ સમજ પડતી નથી. આજે એ લોક
અહીં આવી પુગવાં જોઈયે ! પણ જાનુ ડીયર, આજે કાંઈ સરકારી માણસ

તુને કંઈ સીધ કીધેલો દસ્તાવેજ આપી ગીયો તે શુ—મને કેહની ?”

“એ તો અદાલતે ખાસ તરફથી મને સત્તાવાર છુટકારો મળ્યોજ. તેમા ફેરજરીના વાક માટે મને નાહક કેદખાને નાખવા વાસ્તે દલગીરો દેખા-કવામા આવીજ—ને હુકુરના હુકમથી મને બદલો આપવાની માગણી કીધીજ”

“ને તુને શુ બદલો જોઈએજ ?”

“બદલો ? બદલો મને મળી ચુકોજ ! આય બધી આકૃતના અધકા ગમા હુ ગીયોતો તાહથી મને એક ઝળકતો આબદાર હીરો મળી આવ્યોજ ! એથી વધારે મને હવે કંઈજ જોઈતું નથી” આમ બોલતાજ ને જવાને પોતાની માથુકને પોતાના હૈયાસે આપી

પ્યારભર્યા ટોલટપ્યા કરતા કેટલો વખત સુધી જહાગીર તથા દીનુ ત્યા ખેડા હશે તેનુ તેઓને લાજુ હતુજ નહી ‘વકીલ મઝીલ’ના પોર્ટી-કોમા એક મોટર આવી ઉભી રહેવાનો સાદ તેઓએ સાબળ્યો, ત્યારેજ તેઓ ઝપટીને ખડા થયા પાચેઝ મીનીટ પછી જ્યારે સુધ્ધા મહોસીને આવી જણાવ્યુ કે મોતીબાઇજ, ગોદરેજજ, તથા ગણુપતરાવ ત્યા આવી પુગ્યા હતા ત્યારે તેઓને મળવા તે સુખી જોકુ હાથમા હાથ ભરવી દીવાનખાનાના તરફ એ સુખી બચ્ચાઓ પેઠે દોડ્યુ

તેઓને જોતાજ ગોદરેજ તેઓ આગળ પહેલો ધસી આવ્યો. જહાગીરને લાગણીથી આપીને શેકહેન્ડ કરતા તે ભડા ઉમરાવ જવાનના હાથ ફરફર ધુજતા હતા છતા પોતીકા રનેહીલાઇની ઉપરથી આકૃતના તમામ વાદળો વીટી જવા માટે ગોદરેજે ખરા દીલની તેને મુખાર-ડ્યાદી આપી

મોતીબાઇ અને દીનુ એકેકને ગળે વળગ્યા મોતીએ એવી લાગણી માથ દીનુને આપી ત્રણ મીનીટ સુધી પોતાની છાતીએ દાખી રાખી કે દીનુ સહેજ હાલી વટીક શકી નહી છતાખી દીનુને તે લાજુજ ગમ્યુ—ખરે-ખરજ તે છોકરી આ ફરી મોતીબાઇને જનોનીસાર પ્રીતીથી હવે ચાહતા શીખી હતી

“દીનુ, તુ મને હવે તારી એક બહેન તરફિજ ત્રણેજ કેની ?” આખરે મોતીબાઇએ સોફા ઉપર બેસતા ધીમા ગળગળતા અવાજે પુછ્યુ.

“ખચીતજ મોતી,” દીનુએ લાજણીથી કહ્યું “થુ મારી એક સાચી બહેન બની રહેવા તુ મને ટ્રોમીસ નથી થઇ ? તુ જાણેછ કે મારાથી એક વરસ મોટી મનીજેહ નામની મારી એક બહેન હતી કહેજે બધીજ ખુબસુરત હતી. પણ તેને નહાનપણુમા કોઇ બદમાસો ચોરી ગીયા પણ મને ખોદાએ હવે તુને આપીછ મોતી—મસ આપરે બે જણાં હવે જુદા પરચુજ નહીં.”

“ને તે તારી ગુમ થયલી બહેન હુજ હોઉ તો ?”

દીનુ જવાબ જવાને બદલે વળી પાછી મીસીસ બહમન બેહરામને મળે વળગી પડી

“વારૂ આય લોકેટ તુ ઝોળખેછ ?” મોતી દીનુના હાથમા પેલી હીરા જડીત મોનોગ્રામવાળી લોલેટ મુકતા બોલી

“નહી” દીનુએ તે બારીકીથી તપાસતા કહ્યું “પણ એ પર મોનો-ગ્રામ તો મારા પપાનોજ છે ! અરે ! આએ થુ અદર સખી બી મારા પપાનીજ છે !—ઓ એ તુંને કહથી મળી—મોતી—બોલની—?”

એટલામા સુનાબાઇ ત્યા દાખલ થયા અને ગોદરેજ મોતીને મળ્યા

“ઓ કુધુંજ માય—આય લોકીટ જોવની ! તમે બોલખોછ !” દીનુએ પુછ્યું

“ઓ !—એ તારા હાથમા કહાથી આવી ?” સુનાબાઇ તે લોકીત તરફ અચરતીથી ડીકતા એક જાતના ગાફલ એહરા સાથ બોલ્યા

“સુનાબઇ, તમે એ લોકેટ ઝોળખોછ ?” ગોદરેજે આતુરતાથી પુછ્યું.

“હાસ્તો ! એ લોકેટ તો મારા રસ્તમલખની પહેલી બુચી મનીજેહની હતી ! ને તે બીચારીને કોઇ મુવા બદમાસો ઉઠાવી ગયલા તેનીજ સાથે જતી રહેલી ! તે અહી કેમ આવી ?”

ગોદરેજે એક શબ્દ બોલવા વગર લોકેટ બોલી અદરની તસ્વીર કુધું-જમાયને દેખાડી તેવણુ તો અચબુચ મોટી ગુમ પાડી ઉઠ્યા—

“એ તો બેહસ્તી રસ્તમની જીવાનીના વખતની સખી ! ઝો મારા બદાય ! એ બધુ હુ થુ જોઉછ !—મને સમજવોની !”

“માસાદલા ! મેરી મની આઆ તો નહીં ?” વરડો મોહસીન એકા એક હવે ઉશ્કેરાયલે અવાજે પુકાર કરી પડ્યો !

‘સ્તમ માસાની તે ચોરધ ગયલી દીકરી,—દીનુની બહેન—મનીજેહ તેજ આય મોતીઆઇ પોતે છે એમ પુરવાઓ ઉપરથી પુરવાર થયુછ” ગોદરેજ દરેક બોલ પર બાર મુકી બોલ્યો

“હે !” સુનાકુઇ, જહાગીર, દીનુ એકકી વેળા સામટા અગ્નયળીથી ઉછળી ઉભા થયા ! ગોદરેજે બધાને ખુલાશો આપ્યો, અને મેહમદુ ઉસ્તાદ પાસના પુરાવાઓ ઉપરથી કેમ પ તો મળ્યો હતો તે બધુ કહી સબળાવ્યુ

“જરા સમર કરો” સુનાકુઇ બોલી ઉઠ્યા “મારી મનીને જનમથી ડામા ખભા પર એક માટી કાલી લાગ્ન હતી નેહિ, મોતી દીકરી, તાર ખભુ !”

મોટીઆઇનુ ઓપન કટનુ “જાહિઝ સહેજ ખસાડી સુનાઆઇએ શોધ ચલાની, અને તે બરફ જેવા સફેદ ખભાપર આપાદ એક રૂપીઆના કદ જેવડી કાળી લાઇલુ નજર પડતા નેણીને હરખબેર પોતાની છાતી સાથે દાખી દીધી

‘ઓ—મારી દીકરી ! મારી દીકરી ! તુજ મારી મની છે !”

અને દીનુ !

તેણી તો હરખથી થેલી જેવા બની પોતાની માજણી બહેનને વળગીને કુસ્કે કુસ્કે રડતી હતી !

+

+

+

પ્રકરણ ૬૫ મું.

કીસ્સો તમામ !

ત્રણ વર્ષનો લ આણુ ગાજો વચમા ગયો છે ! નીઝામ સલતનતના નવા આમકારી ઇન્તરદાર નવાખ જહાગીર જગ અને તેવજુના ધણીયાણી દીનુને ત્યાં એક દીકરા તથા એક દીકરીની વૃધ્ધી થઈ છે મનીજેહ માટે જે કડવો અનુભવ મળ્યો હતો તે પછીની હૈદાબાદી બદમાશોથી ડરી સુનાકુઇ તે બે બચ્ચાની જીવની માફક સલાખ લે છે—આખ આગળથી સહેજખી ખસવા દેતા નથી

ત્રણ વગસ થયા ગોદરેજ જસાવાળો હીંદુસ્તાનમાં નથી પોતાની
ચીન ખાતેની પેદીપર તે રોકાઈ રહ્યો છે કેમ વાડે ?—તે, બા,
આપણે જાણતા નથી

અને મોતીબાઈ ? પોતાના વાહલા દીકરા રૂસ્તમ સાથે પેદર રોડ-
પરના પોતાના ‘મોતી મીનાર’ માં તે વીધવા બાઈ નચીત દીવસો
પસાર કરે છે

આવો-લાખે વખતે આપણને જરા ‘મોતી મીનાર’નો મહેમાર
જોવાનો છે

નમતા પહેરે તે આલીશાન બગલાના સુદર બગીચાના ગીચ માડવા
નીચે નાનું ત્રણેક વરસનું એક બુલકું એક મોટા લાડાના ઘોડા પર એક
સીપાહબંધ્યા માફક સવાર થઈ તેને હાકવાની કોશિશ કરે છે મોતીબાઈ
નાજ સુદર ચહેરાની નકલ ધગવતું, યુનકાદાર બાલ માથનું તે તદ્દરેસ્ત
ખુબસુરત ‘વાડે’ બંધ્યુ કોઈની બી નજર લાગે એવું માહર છે મરહુમ
ખાનબહાદુર ધનજીશાહનો એકસો વારસ દીકરો આ એકુંસ રૂસ્તમ બહમન
બેહરામ છે

તેની સામે રસ્તીક લાકડાના એક બાજટ પર મોતીબાઈ અરધી
અજેદાઈ પોતાના રોશન દીકરાનો આકર્ષીત ચહેરો ક્યારનો મગરૂરીથી
નીહાસે છે

આહ-એક તડાકે તે બાનુના મનમાંથી કેવા કેવા વીચારો વીજળીને
વેગે હમણા પસાર થઈ જતા રહેલા છે !

મરનાર ધનજીશાહની મોટી દોલતના એ એકલા વારસને તેને
બરની કેળવણી આપવા માટે કોઈ બાપ સમાન મુરબ્બી ખેરબાહ
આજે મોજુદ હોને તો કેટલો દુરક પડતો ! હવે તેણીને ચાહનાડે—તેણીના
બંધ્યા રૂસીને ચાહનાડે—કોણ રહ્યું ? મોતીબાઈના જીવનમાંથી એક છુપો
નીસાસો નીકળી પડ્યો એકજ માણસ તેણીના જવાન જીવનમાં આજે
ત્રણ ત્રણ વર્ષો થયા રમી રહ્યો હતો અગર તેણી જ્યારે માત્ર એક
કગાળું જુદદીન ગાનારી આરત તરીકે ગટગટા પડેલી હતી ત્યારેથી
તે બલો દીલસોજ તેણીનો રશીક દોસ્ત કેટલી સાચી લાગણીયા
તેણીની—માહતાબની—ફર ખાતો હતો ! અને છેકના છેડા સુધી તે કેટલો
શુધ્ધો, મેહરબાનીબર્યો, મમતાભર્યો, ગ્રહસ્થાઈભર્યો તેણીની સાથે વર્ત્યો !
ગોદરેજ—ગોદરેજ ! તે અસીલ ખવાસના જવાન પુરૂષ આ એકલવાઈ

જવાન બાઇના જીગરમા આજ મુદત થઈ કેમ વાસો કર્યો હતો તે તે પોતે જાણતો હતો નહીં ! પણ તેતો આજે ત્રણ વરસ થયા કેાણ જાણે શા સારૂ તેણીને એકલી મુકાને ચાલ્યો ગયલો હતો-આજે ૩ વરસા થયા તેની કશી ધનનસલ વટીક જણાતી હતી નહીં ! મોતીબાઇએ પોતાનો આ છુપો તુરંગ હરગેઝ હોઠની બાહરે કાઢ્યો હતો નહીં પણ આજે તેજ બલમણસાઇબર્યો, સાચ્યો, હેતવતો ચહેરો તેણીને હૈયે પાછો ધાઇ આવ્યો હતો.

અચખચ નાનો રૂશી જુરકા મારતો તેણી બેઠેલી હતી ત્યાં દોડી આવ્યો—

“મમ્મી ! તોઈ પાયસી આપાય-તે દલવાતા પલ મને તેર પર ઉતીને તીમી લીધી-!”

મોતીબાઇએ જરીક હસીને દુર દરવાજા ગમી નજર ફેંકી—

યા પરવરદેગાર ! ! એ શું ખરેખાત બન્યું હતું કે મોતીબાઇ ખવાય જોતી હતી ?

બાગની રેતી પર દુરથી કેાઇના પગલા વાગ્યા, ને પારસી ટ્રેસમા સજ થયયા એક ગ્રહરથ તેઓ તરફ આવતો જણાયો.

મોતીબાઇ પોતાની બેઠકમા તડી થઇ અજાણ્ય સાથ તે અજાણ્યા આકારને દુરથી જોતી બેઠી પણ તે પુરૂષ નજદીક આવી પુગતા તેને ઝોળખ્યો અને હરખની એક ચમક સાથ તેની નજદીક ખસી જતા જતા પુકારી ઉડી —

“ઓ-કાણુ, ગોદરેજી !”

“હા-મીસીસ બહમન બહેરામ, કેમ છેઓ ?” ગોદરેજી જસાવાળા તેણીને આપીને શેકહેન્ડ કરતા બોલ્યો. “પણ, આએ બાબો કાણુનો ? તમારો કે ? કેવું બન્યુંટીફલ બન્યું છે !”

“તમને એ ગમેછ ?-રૂસ, રૂસ ! અહીં આવ દીકરા !”

“આહ કેાઇનેબી ગમે તેવું એ સુદર જીલકું છે જીવતો રેહ ! અહીં આવ બેટા-અહીં આવ !”

• તેઓ પેલા બાજટ પર ગોઠવાયા અને ગોદરેજી નાના રૂસીને બોલાવીને પોતાના બોળામા લીધા તે ‘તોફાની ખારકસ’ મણીખરો કેાઇની

સોડમા જતો નહી, પણ ગોદરેજ કાકા તેને ગમી ગયા હોય તેમ લાગ્યું
 “મમ્મી—એવન તોણુ?”

“એવણુ આપરા સાચ્યા ખેરખાહ દોસ્ત છે એવણુની કીમતી મદદ મને નહી હોને તો હુ અત્યારે જીવતી હોતે નહી તુ મારી આપની કીકી દુ-યાની રોશની જોવા પામતે નહી” તે નીરદોશ લુલકુ જાણે બધુ સમજી શકતુ હોય તેમ તેની માતાએ જણાવ્યું

ગોદરેજે નીચી નજરે હેઠળની ચળકતી રેતી ટીક્યા કીધી

“મીસીસ બહમન બહેરામ, તમે મને નાહક છાપડે ચઢાવોછ”
 તેણે ઓસકથી કહ્યું, અને તે વાત ઉડાવતા વધાયુ —“મને કંઈ ખ્યાલ નહી કે તમારો બાપો આટલો મોટો થઈ ગયો હોજે”

“હા—તે તમને કાઢથી ખ્યાલ હોય? તમે અમે ગરીબ માણસને કહાથી યાદ કરો?” મોતીએ વાજબી ફરીયાદ ઉઠાવી

“મોતીબાઇ,” ગોદરેજ અચકીને ધીમા સાદે બોલ્યો “ચીનમા મારો એકબી કલાક એવો નથી ગીયા કે જ્યારે મે તમને યાદ કીધા નહી હોય”

મોતીના સુદર ગાલો લાલામથી ધમધમી રહ્યા તેણીની નજર શરમથી નીચી નમી

“મમ્મી, એવણુજ માલા પપા તે? તમે તેહેતા’તા તે માલા પપા મલી ધીયાથ તે તાર્થી પાયા આયાથ તે?”

તે લુલકાને ખચર નહી હતી કે આ તેના મીઠા પટપટારાથી શરમને મારે લાલચોલ થઈ રહેલી તેની માતા વધુ ઓસકથી આખા દીને ધુજી ગઈ હતી

*

x

x

ગોદરેજ જસાવાલા મોતી મીનારમા પરોણા દાખલ ગહ્યો તેનેબી આઠ દીવસ વીતી ગયા હતા તે સાજો—ત્રીજી નવેમબર—નાનકડા રસ્તમની ઓડી સાલગ્રહનો મુખારક રોજ હતો માતી મીનારમા રંગ રંગ હતો

મીસીસ બહમનબેહરામે આજે ત્રણ વર્ષના ગાલા પછી પહેલીવાર કટ વેલવેટની બ્લુ સારી પેહડી હતી એ ખરેખર કેવી મનમોહક પુટલી તે આજે દીવતી હતી! તે બ્લુટીકુલ ચેહરો આજે પોતીજ વાહલા ફરજ-દની વપગાઠને રોજે ખુશાલીથી અજબ ખીલી નહોતો હતો

‘મોતીમીનાર’મા મીસીસ બહમન બેહરામ આજે “એટ હોમ” હતા મખ્યાબધ જણીતા પરોણાઓ સાજની ગારડન પાર્ટીમા ભેગા

મળેલા હતા અલખત છેલ્લા બે દહાડા થયા હૈદગાળાથી નવાખ જહાગીર-જગ તથા તેવણના બેગમ દીનુમાય પોતીકા બચ્ચાઓ-જર તેમજ અદી-સાથે આવીને 'મોતીમીનાર'મા ઉતરેલા હતા' એક બાળુ એક ફાકડુ માલ્લીટરી એડ સુદર મરોરો વળડતુ હતુ-બીજી બાળુ રીફ્રેશમેન્ટોવી લચલચ થતી ટેબલા ઉપર બગીચામા પરાણુઓ ગોડવાઇ ગયલા હતા ત્રીજી મેર નાનકડા રૂસ્તમ અને અદી એક નાના સફેદ શેટલેન્ડપોની ઉપર સ્વારી પહેલે કાણુ કરે તે માટે આપસ આપસમા વઢતા હતા 'આ શેટલેન્ડ પોની ફ્રી બાબાને તે દહાડે ગોદરેજ તરફથી અર્થ-ડે પ્રેઝન્ટ હતી'

અને ચોઠી મેર—' બગીચાના એક ખુણામા એક એકાત માડવા તળે બે જવાનજીવો કચારના કાણુ બાણુ શુબી મીઠાસભરી ગુફતેગોમા મશગુલ હતા'.

અહમ!-વળી ત્યાંથી કાનાસોરી કર્યા વગર તમારો જીવ નથીજ માનતો કે ? આવો—આપણે અરલકસે જઇયે !

“મોતીબાઇ,” ગોદરેજ ધીરેથી તેણીનો હાથ પોતાના હાથમા લઇ બોલ્યો, “તમારા ધનજીસાહને ગુજરવાને લાયક અ તર વીતી ગીચોજ તેટલો વખત હુ બોકલાજને લીધે તમારાથી દુર રહ્યો-ઠાબ્યો પણ હવે વધુ વખત હુ ધીરજ રાખી શકતો નહી, તેથી દોરખાધ્યો હયા ચાલી આયોજ—તો—તો—બોલ, મોતીબાઇ ! તુ મારી ધણીચાણી થશે ?”

મોતીબાઇ શરમ અને ખુશાલીથી લાલ લાલ થઇ ગઇ તેણીની છાતી હમણા દરીયાના મોળની માફક ઉંલાતી હતી તેણી શુ જવાબ દે ? લજવાઇને તેણી નીચી મુડીએ મુગીજ બેસી રહી

“મોતી !-તારા બચ્ચાનો બાપ થવાની મને રજા આ ! બોલ-મારી મોતી, આજના મુબારક દહાડે મને જવાબ આપ !—”

મોતીબાઇએ ધીરેથી તેના ખબાપર માથુ મુકી શરમાઇને પોતાની ખ્યારબરી નજર તે વહાલા જવાનના ચહેરા તરફ ડેરવી

ગોદરેજે આ વાહલી પ્રાણુ પ્રીયાને પોતાની ગોદમા લીધી તેજ પળે ભુસ્કો મારતો નાનો રૂસ્તમ અચ્ચુચ ત્યા નહી ધારેલો દોડી આવ્યો—

“મમ્મી, તમે એવણુને તોડી તાય તલોથ ?” તેણે અજબબીથી બવા ચઢાવી પુછ્યુ

• “દીકરા, હવે એવણુ તારા પપા છે”

*

*

*

મુશકીલ આસાન !

હું વધારે કાંઈ લખવા માગતા નથી—વધારે ઇંઈ લખવાનું રહ્યું જી નથી. ગોદરેઝ મોતીના લગ્ન વગર ધામધુમે શુપચુપજ હેઠરાખાઈ ખાતે થયા, અને પોતીકા વાહલા ચારો બચ્ચાઓને મોહબત સુખ અને સતોષમા મહાલતા મેળી જે વર્ષ બાદ બુઝોર્ગ સુનાખાઈ બહેશત મુકામ પામ્યા તેજણની પછી જે મહીનું પુરાણો વીંશવાસુ ઘરડો મોહશીનખી વફાત પામ્યો.

તેનેખી આજે હડી વર્ષો વીતી ગયા છે “મોતીમીનાર”મા નાના છ વર્ષની વયના ટીંગુજી રસ્તમની સાથ રમવા માટે એક ડોલી જેવી તેની નાગકડી બેહન-માહતાબ-આ દુન્યાના નાટક તખતા ઉપર નાત્ર ગયે વર્ષે જ રજુ થઈ છે. ગોદરેજી શેઠના આ એક વર્ષના ખીલતા ગુલાબને કેડે મારી ફેરતા-તેમજ મોતી-બાઈજીના રૂસી બાબાના બાબડી પકડી ને તને ફેરના લઈ જતા ઘરના ઘરડા કરભારી મેહમદુગીયાધી મગરૂરી અને ખુશાલીને મારે મલકઈ મલકઈ જવાય જ અને આ જે પુલ સમાન બચ્ચાઓખી આ એકવરના રબાતલ ઉસ્તાદ મેહમદુ ઉપર કાઈ થોડો જીવ રાખે છે ‘જ.સ. ‘મેહમુ’ વગર તો ખુશા રૂસીને અને ખેખી માહતાબને એક મીનીટખી ચાલતું નથી ! વાચનાર-એમા કુંદરતને’ શુ ખી ભેદ હશે ?

ગણપતરાવ ડીટેક્ટીવને વકીલ બેહનોએ તેની મહેનત અને ચાલાકીના બદલામા નવાજીને નેહાલ કર્યો છે. હીતુ તરફથી દસ હજાર અને મોતીબાઈ તરફથી દસ હજાર રોકડાની નગદ રકમ ધનામમા હસ્તે મુખડે ઉપાડી જઈ આ મરાઠો હવે કશરને જીવે પુને લવાની પેઠમા એક સુખી આરામની રીટાયર્ડ જીવગી લોગવવા પડેલો છે. કાંઈ ખાસ અગત્યના મોટા કેસો સીવાય હવે

ખીજી ત્રીજી નાની જ જાલો તે માથે વોહરતો નથી. કાંઈ તમને કામ પડે તો મને પુછાવજો મારી ભલાનજી વગર તે તમારા કેસને અડકશે નહીં-અબરદાર !

અને-હા ખરા ! ચપો ! એક ખીજી વાત કહેવાની રહી ગયલી છે —

તારદેવ રોડ ઉપર નાનાશ કરે શેફના દેહરાની આગળથી જ્યારે હું પસાર થાઉં છું ત્યારે ત્યાં આવેલા એક મકાનના ખીજે માળની ખારીએથી કોઈ કોઈ વાર મારી ફેન્ડ મીસીસ પીવામાય એરચ બહુમનજેહરામ મને હમીને ડોકયુ કરે છે હા-પુર્વ આફ્રોકાના નીયાસાલેન્ડ મધેથી એરચ માત્ર ગયે વર્ષે જ પાછો ફર્યો છે ! જ્યારે આવ્યો ત્યારે મેં પ્રથમ જાણ્યું ॥ નહીં પણ એક હહાડે સહવારે જ્યારે ‘જામે’મા એરચ અને પીલાની શેફાની લગ્નની ટીપમા મેં વાંચી ત્યારે હું તો અજાયબીથી ફાટીજ ગયો ત્યાર બાદ અચળુચ એક હહાડો એરચ મારી આફ્રીસમા મને મળી ગયો અને પોતાની સઘળી હકીકતથી વાકેફ કર્યો જાણુવા મેંજે ઇસ્ટ આફ્રીકાથી ઠીક કમાઈને મુખાઈ પાછો ફરતાજ તેણે જ્યારે ડા॰ બોમના ત્રાજક અતની કાહણી સાંભળી ત્યારે તેણે અતકરણ તેને ડખ્યુ તેણે પીલાનો પતો છુડી કાહડી તે છોકરીને પોતાના હાથનો આશરો આફર કર્યો પીલુ ગમે તેવી જાહાબળી આકળી હશે-પણ પ્રથમથીજ એરચ ઉપર તેણીને જીવ હતો, એટલે-મીયા માહદેવની જોડી આર્શીવાદ સરાવીને ગોઠવાઈ ગઈ ! હું છેલ્લે જ્યારે ‘મે’ જણાને ય ‘ટી’ ઉપર ગયો હતો ત્યારે મેં જોયું કે તમના મસાર ગરીબ છતાં સાદો, સુખી અને સપીસો હતો ચાલો ખેર ! પછી મેં જ વચ્ચે પડીને એરચ અને તેની ખેરીને મીસીસ જસાવાળા સાથે “દોસ્તી” કરાવી આપી લલી મોતીબાઈએ મારા સખુનને ખાતર એરચની તમામ આગળી

ગેરચાલ માફ કરી, એટલુંજ નહીં-પણુ ગોદરેઝને સમજાવી તે જવાનને જસાવાળા બ્રધર્સની પેહડી ઉપર હેડ કલાર્ક તરીકે રૂા ૩૦૦ ના પગારેખી રખાવ્યો ખુદા એ બાઈનુ ભલુ કરે ।

નવાબ જહાંગીરજી ગ અને તેવણના દીનુબેગમ તો, બા, મોટે ખાચરેના આદમીઓ પડયા । તોખી તે લક્ષાપતી જોડુ જ્યારેખી પોતાના ખેશીઓ મીં અને મીસીસ જસાવાળાને ત્યા મુબઈ થોડા દહાડા પધારીને ઉતરે છે ત્યારે મને મુલાકાતનુ માન આપે છે દીનબાઈ માયને મેં છેલ્લા જોયા ત્યારે મજના બફેણાની ખરણી જેવા બનામે ઈઝઝ ખાસસા રાતા તાતા હતા । ખુદા રાખે એમને ત્યા ત્રણ બેટા અને એક બેટીની વૃધ્ધી છે એમને પર પુયાને છ વરસ થયા । છ વરસમા ૪ છોકરા ॥ દીનુના ત્રીજા દુલદુલ જેવા પોટકાને જોઈ જ્યારે મારેથી સેહજ ઓચી ધવડાઈ ગઈ, ત્યારે તોણી મારી સાથ વાઉની માફક મરાવા પડી । ચાલો બા-હવે નહીં બોલીશુ ! શું કરીયે જીવજ એવો વળવળતો છે તે ।

સલામ-વાચનાર ! હુ હવે રજા લઉ છું જે આ કથા જોઈયે તે કરતા વધુ લખાઈ હોય તો દરશુજર કરજે

લીં હુવાગો સેવક

પીજમ.

